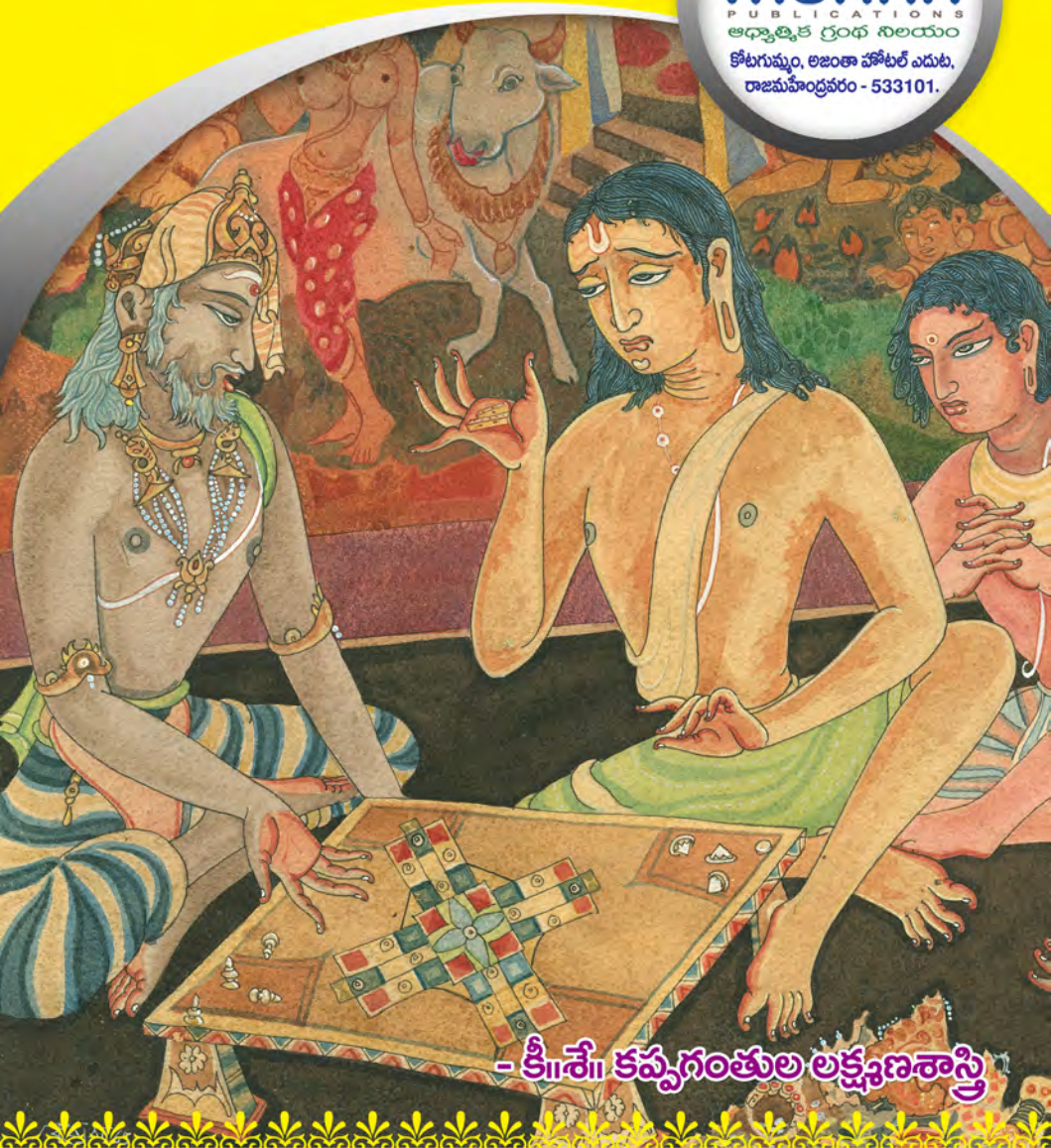

ఆధ్యాత్మిక, జ్యోతిష, వాస్తు, ఆరోగ్యాది అనేక విషయాలు తెలుసుకోండి... ఫేస్ బుక్

Like us to follow

@mohanpublications

- క్రీ.శే. కప్పగంతుల లక్ష్మణశాస్త్రి

వేదవ్యాస మహాభారతము

సభాపర్వము

మ హా భా ర త ము స భా ప ర్వ ము

(వేదవ్యాసకృతికి యథామూలాంధ్ర గద్యానువాదము)
(VERBATIM TRANSLATION)

అనువాదకులు :

కీ॥ శే॥ కప్పగంతుల లక్ష్మణశాస్త్రి

సంపాదకురాలు :

శ్రీమతి డా॥ కె. కమల

రీడర్, సంస్కృత విభాగము

ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయము

హైదరాబాదు.

అనువాదకులు
 కీ॥ శే॥ కప్పగంతుల లక్ష్మణశాస్త్రి

శ్రీమతి కప్పగంతుల అన్నపూర్ణమ్మ
 (శాస్త్రిగారి సతీమణి)

మనవి మాటలు

మహా భారతము - ఆది పర్వము ప్రచురణ ముగిసిన తరువాత సభా పర్వమును రసజ్ఞులగు పాఠకుల ముందుంచుట మాకెంతయు ముదావహము. ఈ పర్వద్వయావిష్కరణమును తమ సంస్థద్వారా చేయుటకు దయతో ఆంగీకరించినవారు ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్తు అధ్యక్షులు, మాన్యులు శ్రీ దేవులపల్లి రామానుజరావుగారు వారికి మేమెంతయు కృతజ్ఞులము.

పంచమ వేదమగు మహా భారతమునకు ఆమ్నాయత్వమును సోపపత్తికముగ నిరూపించుచు ఈ గ్రంథమునకు విపులమగు ఉపోద్ఘాతమును వ్రాసి, మా నాయన గారితో తమకుగల మైత్రీబంధమును మరొకసారి గట్టిపరచుకున్నవారు, సుశ్లోకులు, శ్రీ తిరుమల రామచంద్రగారు ఆ ఉపోద్ఘాతము నీ ప్రతితో మేము జతపరచుచున్నాము. వారికివే మా ప్రణామాంజలులు.

అనివార్యములగు అచ్యుతప్పలను సూక్ష్మేక్షితో పరిశీలించి ఈ పర్వ ద్వయమునకు తప్పొప్పుల పట్టికను తయారుచేసిన మిత్రులు, పండితులు, శ్రీ డి.ఆర్.కె. సంగమేశ్వరరావుగారు (విశాఖపట్టణము) ప్రశంసార్థులు - వారికి కృతజ్ఞులము.

ఇంత ప్రయత్నమునకు మూలము మా ఆమ్మ శ్రీమతి కప్పగంతుల అన్నపూర్ణమ్మ గారి సంకల్పబలము. ఆమెకు ప్రణమిల్లుచు, ఈ మా ప్రయత్నమును ఆంధ్ర ప్రజాసేవకు ఆదరించినచో, త్వరలోనే అరణ్య పర్వాదులను మేము ప్రచురించగలమని, కీ శే. మా నాయనగారు తీర్పుకొనిన ఋషి ఋణమును ఆంధ్ర ప్రజాసేవకుతో పంచుకొనగలమని నివేదించుచు, సెలవు తీసికొనుచున్నాము.

“సరస్వతీ శ్రుతమహతాం మహీయతామ్”.

ఇట్లు

డా॥ కప్పగంతుల ప్రభాకరశాస్త్రి

డా॥ కె. కమల

శ్రీ కె. వి. కృష్ణమూర్తి

ఉపోద్ఘాతము

వేదాలు అనేక కాలాల, అనేక గణాల, అనేక దేశాల, అనేక సంఘాల, అనేక రాజ్యాల, అనేకానేక మహా వ్యక్తుల చరిత్ర సంకలనం. ఈ వేదాలు ఒకే సారి ముద్దగా పిడుగు పాటుగా ఆకాశం నుంచి ఊడిపడినవి కావు. ఆరునెలల చీకటి, ఆరునెలల వెలుగు ఉన్న కాలం నాటి జీవితాన్ని, ఆరునెలల చీకట్లు-కాశ రాత్రి, మహారాత్రి - విద్విషోతుండగా అపూర్వంగా వెలుగుతున్న ఎర్రటి కాంతిని - ఉషస్సును - చూచి ఆశ్చర్యంతో గడపిన జీతాన్ని, పరిసరారణ్యాల బావానలాన్ని చూచో, అడుగు వెలిగే భాస్వర జ్వాలలను చూచో కనుగొన్న అగ్ని వెలుతురులో గడచిన జీవితాన్ని, ఆ అగ్నిని రక్షించు కొనడానికి వేయి విధాల ప్రయత్నిస్తూ ప్రార్థనలలో గడపిన జీవితాన్ని, తర్వాత, ఆ అగ్ని సాహాయ్యంతో -

అగ్నేనయ సుపథా రాయే అస్మాన్
విశ్వానిదేవ వయనాని విద్వాన్
జుహోధ్యస్మజ్జుహురాణ మేనో
భూయిష్ఠాంతే నమఉక్తిం విధేమ.

(ఓ అగ్ని! మమ్ము శ్రేయస్కరమైన ఉత్తమ మార్గంలో నడిపించు. ఓ దేవా! నీవు సకల విషయాలు తెలిసిన వాడివి. విఘ్నకరాలైన మా లోపాలను - పాపాలను - కాల్చివేయి. నీకు మరీమరీ దండాలు పెడుతాము.) అని స్తుతిస్తూ ముందుకు సాగిపోయిన జీవితాన్ని, తొలిసారిగా ఉదయిస్తున్న సూర్యబింబం చూచి -

ఆ సత్యేన రజసా వర్తమానో
నివేశయ న్నమృతం మర్త్యంచ
హిరణ్యయేన సవితారథేన
ఆ దేవోయాతి భువనాని పశ్యన్

ఉద్వయం తమసస్పరి
 పశ్యంతో జ్యోతి రుత్తరమ్
 దేవం దేవత్ర సూర్యమగన్మాత్
 జ్యోతి రుత్తమమ్
 ఉదిత్యం జాతవేదనం
 దేవం వహంతి కేతవః
 దృశే విశ్వామసూర్యం
 చిత్రం దేవానా ముదగాదసీకం
 చక్షుర్మిత్రస్య వరుణ స్యాగ్నేః
 ఆప్రాద్యావా పృథివీ అంతరిక్ష గ్ం
 సూర్య ఆత్మా జగతః తస్మవశ్య
 తచ్చక్షు ర్దేవహితం పురస్తాత్
 శుక్ర ముచ్చరత్
 పశ్యేమ శరదశ్శతం
 జీవేమ శరద శ్శతం
 నందామ శరద శ్శతం
 మోదామ శరద శ్శతం
 భవామ శరద శ్శతం
 ప్రబ్రవామ శరద శ్శతం
 అజీతాః స్యామ శరద శ్శతం
 జ్యోక్య సూర్యం౦దశే
 య ఉదగా న్మహతోర్ధవాత్
 విభ్రాజమానః సలిలస్య మధ్యాత్
 సమావృషభోలోహితాక్షః
 సూర్యో విపశ్చిస్మనసా పునాతు.

'నిజమైన కాంతితో దివిని పృథివిని నింపుతు. బంగారు రథంతో
 భువనాలను చూస్తూ సునిత పైకి వస్తున్నాడు. అంధకారం మీదుగా వస్తున్నాడు.
 అన్నికాంతులు సూర్యుణ్ణి చూచి ప్రపంచాన్ని దర్శించడానికి దేవతలు

సూర్యుణ్ణి పైకి ఎత్తుతున్నారు. ఆశ్చర్యం! దేవతల సేన పైకి వస్తున్నది. ఇతడు మిత్రుణ్ణి, ఇంద్రుణ్ణి, అగ్నికి కన్ను. ద్యావా పృథివులను ఆక్రమించు కొన్న సూర్యుడు జగత్తుకు ఆత్మ. దేవతలకు హితమైన కన్నయిన ఆ సూర్యుడు శుక్రుణ్ణి మించి ముందు ముందుకు వస్తున్నాడు. ఇక మనకు భయము లేదు. వంద సంవత్సరాలు చూద్దాం. వంద సంవత్సరాలు బదుకుదాం. వంద సంవత్సరాలు సంతోషిద్దాం. వంద సంవత్సరాలు ఆనందిద్దాం. వంద సంవత్సరాలు సుఖంగా ఉందాం. వంద సంవత్సరాలు మంచి మాటలు పలుకుదాం. వంద సంవత్సరాలు ఎవరికి తల ఒగ్గకుండా ఉందాం. మహా దిగంతంనుండి ఉదయించిన సూర్యుణ్ణి చూస్తున్నాం. సలిల మధ్యంలో (అంతరాళంలో) వెలిగిపోతున్నాడు. వృషభ సమానుడు, లోహితాక్షుడు, ప్రపంచాన్నంతా చూస్తున్న సూర్యుడు మమ్ములను మనస్సుతో సహా పవిత్రం చేయుగాక!

అని నర్తనం చేసిన జీవితాన్ని, ఆకాశంలో వెన్నముద్దలాగ వెలిగే చుక్కలను, చందమామను చూస్తూ కాలగణనను, పరిసర ప్రకృతిని చూచి జీవిత బ్రహ్మలను నిర్ణయించుకొన్న జీవితాన్ని ఆకళించుకొన్న మన పూర్వులు ఎప్పటికప్పుడు తమ అనుభవాలను, జ్ఞానాన్ని గుట్టలుగా పోసినట్టివి ఈ వేదాలు.

ఈ వేదాలకు జాతకం కట్టడం సాధ్యంకాదు. వాటిలోని ఏ మంత్రమూ ఒకే షణ్ణంలో అవిర్భవించింది కాదు; అవి కొన్ని వేల సంవత్సరాల కాల ప్రవాహంలో కదలి వచ్చినట్టివి. మహర్షుల ధ్యానావస్థలో సాక్షాత్కరించినట్టివి. ఒక ఋగ్వేద మంత్రాలే ఇప్పటికి దాదాపు ఇరవైయైదువేల సంవత్సరాల పూర్వంనుంచి ఏడెనిమిదివేల సంవత్సరాల పూర్వంవరకు ప్రవహించివుంటాయని జ్యోతిస్సున్నివేళాది వివిధ విషయాలను పరిశీలించిన డాక్టరు పద్మాకిర్ విష్ణువర్తక్ అభిప్రాయం. (సైంటిఫిక్ డేటింగ్ ఆఫ్ మహాభారత వార్. పుట. 21) లోకమాన్య శ్రీ బాలగంగాధర తిలక్ కూడా ఋగ్వేదపు చివరి దశ ఇప్పటికి ఏడెనిమిదివేల సంవత్సరాల్లో (బి.సి. 5000-6000) కావచ్చునన్నారు.

మన జీవితాన్ని మలుపుతిప్పే కర్మకాండలోని మంత్రాలు కొన్నిటిని పరిశీలించినా, ముఖ్యంగా వివాహమంత్రాలు పరిశీలించినా, ఎన్నో ప్రాచీన గణాల పూర్వాహారాలు తొంగి చూస్తాయి. ప్రతి కర్మకు ప్రారంభంలో

ఆచమనానంతరం అగ్నిహోత్రంచుట్టూ కూర్చుంటోగాని, చేతితోగాని ప్రదక్షిణంగా నీటిని ప్రోక్షించడం ఉంటుంది. అదిలే అనుమన్యస్వ, అనుమతే అనుమన్యస్వ, సరస్వతే అనుమన్యస్వ దేవ సవితః ప్రసువ (ఓ అదితీ, ఈ కర్మ చేయడానికి అనుమతించు. అనుమతీ అనుమతించు, సరస్వతీ అనుమతించు. ఓ సవితృదేవా, సంతోషం కురిపించు) అనే మంత్రంతో. కర్మ చివర కూడ ఈ మంత్రాన్ని భూతకాలికంగా పఠిస్తారు. ఈ అదితి కాలానికి, సవితృ కాలానికి కొన్నివేల సంవత్సరాలు గడచి ఉంటాయి. ఇందుకల గల అమావాస్య సినీవాలి, ఇందుకల లేని అమావాస్య కుహూ అయినట్టే, 'రాక,' 'అనుమతి' అక్కచెల్లెండ్లు. ఒక కళ తగ్గిన పూర్తిమ అనుమతి, పదహారు కళలున్న పూర్తిమ రాక.

ప్రాచీన గణాలలో అన్నా చెల్లెండ్ల సంపర్కం నిషిద్ధం, అనిష్టం, తప్పు, టాబూ. ఇది ఒక ఈజిప్ట్ వారిలో తప్ప ప్రపంచమంతటా నేటికీ పాటిస్తున్న నీతి. దీనికి సంబంధించి తెలుగులో ఒక పల్లెటూరి వచనం ఉంది:

తల్లివాయి తప్పలేదు
కూతురువాయి కూర్చవచ్చు
అత్తవాయి అదృష్టం
చెల్లెలవాయి చెప్పరాదు.

దీనికి యమ - యమీ సంవాదం మనకు ప్రమాణం.

కొన్ని ప్రాచీన గణాలలో ఒక విచిత్రమైన ఆచారం ఉండేది. ఈ గణానికి సంబంధించిన గ్రామాలలో మధ్యన నిప్పుఉండే గుడిసె ఉంటుంది. దానికి ఇటు అటు విడిగా చెరిఒక పొడుగాటి గుడిసె - శాల ఉంటుంది. నిప్పున్న గుడిసెల బృందంలో వంటా, వాహ్య జరుగుతాయి. ఆ రెండు వరుసల శాలలలో ఒకదానిలో యువకులు, రెండవదానిలో యువతులు - అవివాహితులు పడుకుంటారు. భోజనానంతరం స్త్రీలశాలలో మొదట ముఖ్యమైన వస్తువులు ఖద్ర పరుస్తారు. దానిని వృద్ధులు కాపాడుతారు. ఆ వృద్ధులు ఒకొకప్పుడు చిన్న పిల్లలను ఆప్యాయతతో చూచినా తప్పలేదు. ఆ రెండు శాలలలో ఉన్న యువతీ యువకులు పరస్పరం ప్రేమించుకుంటారు. వివాహోత్సాహ సంపర్కమూ కలుగవచ్చు. కలిగిన తర్వాత పెద్దలకు తెలియజేస్తారు. వారు సక్రమంగా అగ్ని

విడుట వివాహం తంతు జరిపిస్తారు. ఈ ఆచారం మధ్యప్రదేశ్ లోని కొన్ని అనాది జాతులలో పూర్వం ఉండేది. యవతీ యవకుల శాలలను మోత్ అంటారు. ఈ ఆచారం వివాహ కాండలోని.

సోమః ప్రథమో వివిదే గంధర్వోవివిద ఉత్తరః

తృతీయోఽగ్నిష్ఠేపతిః తురీయస్తే మనుష్యజాః

(ఓ కన్యా! సోముడు నీ మొదటి పతి, గంధర్వుడు రెండవవాడు, మూడవవాడు అగ్ని. నాల్గవవాడు ఇప్పుడు మనుష్యరూపంలో ఉన్న నీ పతి.) అశే. మంత్రం సూచిస్తుంది. కాని, వివాహోత్సాహం సంబంధం కలవాడిలో ఈ కన్యకు వివాహం జరుగక మరొకనితో జరుగవచ్చు. అట్టి పరిస్థితిలో ఆ వివాహోత్సాహం ప్రియుణ్ణి నచ్చజెప్పి దూరం చేసేవారు. ఈ పద్ధతిని నాగవల్లి నాటి ఒక ఆచారం సూచిస్తుంది. నాగవల్లినాడు భార్యాభర్తల మధ్య ఒక కర్రను పెట్టి, దానినే విశ్వావసు అనే గంధర్వుడుగా భావించి-

ఉదీర్వాత విశ్వావసో

నమసేదా మహేత్యా

అన్యామిచ్చ ప్రవర్త్యం

సంజాయాపత్యస్సృజ

(ఓ విశ్వావసూ, నిన్ను నమస్కారంతో ప్రార్థిస్తున్నాము. ఇక్కడినుంచి వెళ్ళిపో. తరుణి అయిన మరొక స్త్రీని కోరుకో. ఈ ఇద్దరికీ పతి పత్నీత్వం సృజించు) అనే మంత్రంతో ప్రార్థిస్తారు.

మనువు చెప్పిన అష్టవిధ వివాహాలు నిర్దిష్టమైన పేర్లతో లేకపోయినా, అన్నీ కొన్ని దశ సహస్రాక్షాల వైదిక సంఘంలో ఉన్నాయనే తోస్తుంది. మను స్మృతి చారిత్రకస్మృతి. మనువు తనకు ముందు తనకాలంలోను ఉన్న ధర్మాలును యథాతథంగా గుర్తిస్తూ చెప్పాడు. ఈ అష్టవిధ వివాహాలు అన్నీ ఆతని

కాలంలో ఉన్నాయనలేము. ఈ వివాహాలలో బ్రాహ్మ, ప్రాజాపత్య, ఆర్ష, దైవతాలు ఉత్తమమైనవి. ప్రాజాపత్యం పేట్రీయార్కుల్. ఇది సెమెటిక్ జాతులలో ఉన్నది. ఆర్షం-ఒక ఋషి మరొక ఋషి ఇంటికి వచ్చినప్పుడు శ్రీని సమర్పించే పద్ధతి. ఉద్ధాలకోపాఖ్యానం దీనికి నిదర్శనం. దైవతం-యజ్ఞయాగాదులలో ఋత్విక్కులకు భార్యలను సమర్పించే పద్ధతి. ఇక గాంధర్వ రాక్షస ప్రాజాపిక ఆసురాలు అధమాలు. రాక్షసం లేపుకొని పోవడం. రావణుడు ఈ వివాహాన్ని తన ఆచారమన్నాడు. ప్రాజాపత్యం నిద్రపోతున్నప్పుడు ఆవహరించుకొని పోవడం, ఆసురం బలాత్కార సంగమం. గాంధర్వం నిర్జిత సమయంలో యువతీయువకులు కలుసుకొనడం

అప్పటి కొన్ని సంఘాలలో గణాలలో తనను కామించని బ్రాతలను చంపే శ్రీలు, పతిని చంపేవారు, కుమారులను చంపేవారు ఉండేవారేమో! కనుక ఈ కన్య అటువంటిది కాదు అని ఇంద్ర, వరుణ, బృహస్పతి, సవితల సాక్షిగ

అబ్రాతృష్ణీం వరుణ ఆపతిష్ణీం

బృహస్పతే ఇంద్ర అపత్రష్ణీం

లక్ష్మంతాం అస్మై సవితః సువ

అనే మంత్రం యోగ్యతాపత్రం ఇస్తుంది.

వేదాలకు ప్రతిబింబం వంటిది. వివరణ వంటిది భారతం, కనునే “భారతః పంచమోవేదః” అన్నారు అభియుక్తులు. వేదాలలాగే భారతమూ అనేక కాలాల, దేశాల, సంఘాల చరిత్ర, ఇతిహాసం అన్నారు భారతాన్ని పూర్వులు. ఇతిహా కథ్యతే-ఆని గదా ఇతిహాస వ్యుత్పత్తి. దీనిలో నేటి చరిత్రలాగ తిథుల వారీగా, పూసగుచ్చినట్టు వివరాలు ఒక క్రమంలో లేకపోవచ్చు. కాని చరిత్రాంశాలు లోపించవు కనుకనే “ఇతిహాసం చరిత్ర కాకపోయినా, చారిత్రక వాస్తవాలు ప్రతిఫలిస్తూంటాయి”. అంటారు ప్రముఖ చరిత్రాచార్యులు శ్రీ రాంభట్ల కృష్ణమూర్తి. ఉదాహరణకు గంగాదేవి పసుపులను పుట్టిన వెంటనే నీటిపాలు చేయడమనే ఆచారం ప్రపంచంలోని ఆరాధి జాతులలోను ఉంది. తమ మొదటి పలాన్ని దైవానికి అర్పించినట్లే తమ మొదటి సంతానాన్ని కూడా దైవానికో,

దైవంగా భావించిన నదీనదాలకో, పర్వతారణ్యాలకో సమర్పించేవారు. అది వ్యాసుని కాలంలో యుద్ధనీతి, సంఘనీతి ఎంత అభివృద్ధి చెందిన భారత కాలంలో ఉందనలేము. కాని, వ్యాసుడు అలాటి సంఘాచారాన్ని గ్రంథస్థం, ఛందోబద్ధం, ఇతిహాసబద్ధం చేశాడని నేను భావిస్తున్నాను. ఇలాటి ఆదారాలు ఎక్కడో ప్రపంచంలోని ఇతర ప్రాంతాలలో ఉండవచ్చు. సభాపర్వంలో బ్రాహ్మణ చారుడు తెలిపిన అరటి వాహికులనే గణజాతీవారి జీవిత విధానం కూడా అలాటిదే.

“భారతేతిహాస బీజాలు ఋగ్వేదంలోనే ఉన్నాయి. దివోదాసు కుమారుడు సుదాసు చేసిన యుద్ధమే అది (కురుక్షేత్రయుద్ధం) అనాడు పది గణాలవారు ఆ యుద్ధంలో పాల్గొన్నారు. ఆ పది గణాల వారిలో సగానికిపైగా భారత గణాలు. సుదాసు కూడ భారతగణంవాడే రాజ్యంకోసం ఈ భరతుల మధ్య దాదాపు అర్ధ శతాబ్దంపాటు జరిగిన యుద్ధాన్ని అనాటి వేదపురుషులు భారతయుద్ధమన్నారు. ఈ భరతుల యుద్ధం నుంచే భారతదేశానికి ‘భారతదేశం’ అని పేరు వచ్చిందని వేదపండితులంటారు” అని శ్రీ రాంభట్ల కృష్ణమూర్తి అంటున్నారు. (విడకల వేట - ఉదయం 20. 7. 90.)

మహర్షి శ్రీ వాళిష్ఠ గణపతి ముని (కావ్యకంఠ గణపతి శాస్త్రిగారు) కూడ అర్ధ శతాబ్దిక్రితం ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయంలో ప్రసంగిస్తూ, మహాభారతం ఋగ్వేదంలోని దేవాసుర సంగ్రామ ప్రతిబింబమేనని, వ్యాసుడు కొన్ని సమకాలిక పాత్రలతో దానిని వివరించారని అన్నారు. (ఇది కేవలం నా జ్ఞాపకంతో వ్రాసిన విషయం. ఆ ప్రసంగ పాఠం నా వద్దలేదు)

ఋగ్వేదంలో ‘యద్దేవాః శంతనువేహోత్రాయవృతకృప యన్న దీధేత్ దోషీత్’ అని దేవాపి శంతనుల ప్రసక్తి ఉంది గనుక (10-98-7) వైచిత్ర విషయాం వివరణే భారతోద్దేశమని కొందరి వాదం. శంతనుడు హస్తినాపురరాజు. దేవాపి అతని జ్యేష్ఠభ్రాత. శంతను కుమారుడు విచిత్ర వీర్యుడు. పాత్రుడు పాండురాజు. పాండురాజు కుమారులు కౌరవులతో పోరాడిన పాండవులు. ఈ దేవాపి శంతనులే పాండవుల పూర్వులనదానికి కారణం ప్రాచీన వేదోపనిషత్తు రాణ సాహిత్యంలో మరొక దేవాపి శంతనులు కానరాక పోవడం

ఈవిధంగా భారతం మూలం ఋగ్వేదంలో ప్రారంభం కావడం కొందరికి ఆశ్చర్యకోపాలు కలిగించవచ్చు. కాని నిజం దాగని నిప్పు కదా! “మహాభారతం ఆనుశాసనిక పర్వం 80 వ అధ్యాయంలో ప్రముఖ ఋగ్వేద మహర్షి గృత్సమదుని 15 తరాలవారి వర్ణన ఉంది. 15 వ తరంవాడు శౌనకుడు. ఇతడు మహాభారత సమకాలంవాడు. సౌతి మహాభారతాన్ని శౌనకునికి చెప్పాడు. ఈ పదిహేను తరాలు దాదాపు ఆరు శతాబ్దాల కాలాన్ని సూచిస్తాయి. మహాభారత కాలం ఋగ్వేదానికి చాలా సన్నిహితం. అందువలననే వ్యాసుని ప్రశిష్యుడైన యాజ్ఞవల్క్యుడు కొత్త యజుర్వేదాన్ని (శుక్లయజుర్వేదాన్ని) సంకలనం చేయడానికి సాహసించాడు. శుక్లయజుర్వేదావిర్భావానంతరం వేదాలసంకలన సంప్రదాయం అంతమైంది” అంటారు డాక్టర్ పద్మాకర్ విష్ణుపరక్. (సైంటిఫిక్ డేటింగ్ ఆఫ్ మహాభారత వార్. పుట 22.)

వ్యాసుడు వేదాలను వింగడించాడు గనుక వేదవ్యాసుడయ్యాడని పెద్దలంటారు. వ్యాసుని కాలానికి మంత్రద్రష్టృత్వం సమాప్తమై ఉంటుంది. యజ్ఞయాగాదుల నిర్వహణలోను అవకతవకలు ఏర్పడి ఉంటాయి. అతడు వాటిని సువ్యస్థితంచేసి ఉంటాడు. కాని, ఋగ్వేద ప్రారంభం

అగ్నిమీశే పురోహితం

యజ్ఞస్వదేవ మృత్విజం

హోతారం రత్నధాతమం

(యజ్ఞానికి దైవం, పురోహితుడు, ఋత్విక్కు, హోత అయిన కాంతులీనే అగ్నిని స్తుతిస్తున్నాను) అనే ఋక్కుతో ప్రారంభంకావడం కొంత విద్వూరమే. యజ్ఞవ్యవస్థ ఈ ఋక్కులో పేర్కొన్న విధంగా ఉండటానికి సంఘం కొన్ని వేల సంవత్సరాలు గడపి ఉంటుంది. న్యాయంగా ఋగ్వేదం సంఘపరిణామ క్రమాన్నిబట్టి ఉపస్సూక్తంతో ప్రారంభం కావడం బాగుంటుందేమో! కాని, వ్యాసుడు తన కాలపు యజ్ఞప్రాధాన్యాన్నిబట్టి ఆవిధంగా సంకలనం చేసి ఉండవచ్చు.

వేదం శ్రుతి గనుక, స్వరసంరక్షణ ప్రధానం గనుక అంధరికి అందు బాటులో లేకపోయింది. అయితే, వేదవిజ్ఞానం అందరికీ - సంఘంలోని అందరికీ

అవసరం కనుక, వ్యాసుడు వేదకాలపు చివరిదశవాడు కావడంవల్ల, వేదవిజ్ఞానాన్నంతా భారతేతిహాసంలో అనుసంధించాడు. వేదార్థులూ వేదానర్థులూకూడ సులభంగా వేద విజ్ఞానాన్ని స్వాయత్తం చేసుకోవచ్చు భారతాద్యయనంతో. ఈవిధంగా వ్యాసుడు సాహిత్యంలో గొప్ప విప్లవమే తెచ్చాడు.

వ్యాసుని ఉద్దేశం వేదోపబృహణం గనుక వేదంలోని ప్రతీకలకు కొన్ని దీక్షిరూపకల్పనకూడ చేశాడనవచ్చు. సనత్కుజాతీయం, యక్ష ప్రశ్నలు ఇలాటివే. యక్ష ప్రశ్నలవంటివి వివిధ దేశాల పురాణాలలో ఉన్నవి గ్రీక్ పురాణ గాథలలోని మానవ శిరస్సు, సింహ దేహంకల స్ఫింక్స్ (Sphinx) రాజకుమారుని అడిగిన ప్రశ్నలు యక్ష ప్రశ్నలవంటివే. ఆర్యజాతుల పురాణ గాథలకు ద్వంద్వ వర్ణనామం సమానం. సెమెటిక్ పురాణాలలో ఏడు సంవత్సరాల ఔషం సమానం.

యుద్ధాయుధాల విషయంలోనూ, వ్యూహాల విషయంలోనూ భారతం పెక్కు కాలాల ఆయుధాలు వివరించిందని నా అభిప్రాయం. గద ఆదిమతమమైన ఆయుధం చాలదగ్గరగా ద్వంద్వ యుద్ధానికి, సంఘ యుద్ధానికి వినియోగపడింది. ఊలం తర్వాతి ఆయుధం. మనిషిపై దూరంనుంచి విసిరేడి. గదకన్నా ఇది శక్తిమంతం. బాణం దానికన్నా శక్తిమంతం. మనిషిని చూడకుండానే, మనిషి కనిపించకుండానే ప్రయోగించవచ్చు. బాణం నుంచి తర్వాతి తుపాకులు పరిణమించాయి. అంతకన్నా శక్తిమంతమైనది చక్రం. ఇది బూమరాంగ్ వంటిదని శ్రీ రాంభట్ట అంటున్నారు. బూమరాంగ్ దశం పూర్వం పురుక్కోట రాజుల సైన్యంగా ఉండేదని, దానిని వలెత్తడి దశం అనేవారని థర్స్టన్ తెలిపాడు. మనం వలెత్తడిని వలరి అని అనువచ్చునని, మడివైపునుంచి విసిరివేసేది గనుక వలరి అయినది శ్రీ రాంభట్ట అంటున్నారు.

ఈ మహాభారత కాలం గురించి, భారత యుద్ధ కాలంగురించి పలువురు పలువిధాలుగా ఊహించారు. భారతదేశ చరిత్రలో మహాభారత యుద్ధం గొప్ప సంఘటన. ఈ యుద్ధకాలం వివిధాధారాలతో నిర్ణయం కావాలి. దీనికి ఖగోళ విజ్ఞానం, వంశానుచరిత్ర, పురాణాదీతర సాహిత్యాధారాలు, విదేశీయుల కథనాలు, యుగ నిర్ణయం, యుద్ధిష్ఠిర చురుగ్గాడి శకాలు, శాసనాలు, భాషాశాస్త్రం

మున్నగు సాధనాలతో పలువురు ప్రయత్నించారు. ఏరిలో డాక్టర్ పద్మాకర్ విష్ణు వర్తక్ గారి నిర్ణయాలు సముచితంగా తోస్తున్నాయి. ఈయన గణిత భిగోశ శాస్త్రానికి ఆధారంతో మహాభారతంలోని వివిధ ఘట్టాలను, దానిలోని జ్యోతిర్విజ్ఞానం ఆధారంగా పరిశీలించి దాదాపు అన్ని ప్రధాన సంఘటనల కాలాలు నిర్ణయించారు. అవి చాల సకారణంగా నాకు తోచాయి గనుక వాటినే గ్రహించాను. వాటి ప్రకారము మహా భారత యుద్ధం క్రీస్తుపూర్వం 5582 ఆక్టోబరు 16 న ప్రారంభమై, నవంబర్ 2 న సమాప్తమైంది. ధర్మరాజు ఆభిషేకం నవంబర్ 16 న జరిగింది. అప్పటినుంచి యుద్ధిర శకం ప్రారంభమైంది. (సైంటిఫిక్ డేటింగ్ ఆఫ్ మహాభారత వార్. డాక్టర్ పద్మాకర్ విష్ణువర్తక్, వేద విజ్ఞాన మండల్, వర్తక్ ఆశ్రమ, 497, శనివార్ పేడ్, పూణే-80.)

భారతం అతి ప్రాచీన మనదానికి బహిరంగ సాక్ష్యాలు ఉన్నాయి. వాటిలో ఒకటి క్రీస్తుపూర్వం 8000 సంవత్సరములనాటి ఒక ఈజిప్ట్ పిరమిడ్ లో భగవద్గీతలోని రెండు శ్లోకాల అనువాదం కనిపించడం. ఇవి 15 వ ఆధ్యాయం లోనివి. పునర్జన్మకు సంబంధించినవి.

మమైవాంశో జీవలోకే జీవభూతః సనాతనః

మనః షష్ఠా సింద్రియాణి ప్రకృతిస్థాని కర్షతి

శరీరం యదవాబ్ధితి యచ్చా ప్యుత్క్రామతీశ్వరః

గృహీత్వైతాని సంయాతి వాయుర్గంధమివాశయాత్

(7, 8)

(ఈ ప్రపంచంలోని జీవులందరూ నా శాశ్వతాంశాలు. బద్ధజీవితం కారణంగా వారు మనస్సుతోసహా ఇంద్రియాలను ఆకర్షించి తీవ్ర సంఘర్షణ జరుపుతున్నారు. వాయువు వాసనలను గ్రహించేటట్లే, జీవుడు భౌతిక ప్రపంచంలో భిన్నమైన తన జీవిత భావనలను ఒక దేహంనుంచి మరొక దేహానికి తీసుకొని వెళ్ళుతాడు. ఈ విధంగా అతడు ఒక దేహం గ్రహించి, మరొకదానిని గ్రహించడానికి ముందు దానిని వదలివేస్తాడు.) (సైంటిఫిక్ డేటింగ్ ఆఫ్ మహాభారత్ వార్. పు. 21)

భగవద్గీత క్రీస్తుపూర్వం మూడువేలయేండ్లనాటికే ఈజిప్టు చేరిందంటే, మహాభారతం అంతకన్నా అతిప్రాచీన మనదం నిస్సంశయం. భారత సంఘానికి

పిరమిడ్ల సంగతి తెలుసు. పిరమిడ్లు పీరమిడోస్ - మిడోస్ - ఇడక్ - ఏడూక్ అని మారాయి. పిరమిడ్ ఏడుకగా భారతదేశం చేరింది. ఈ ఏడుకలను పూజించడాన్ని మహాభారతం నిరసించింది.

విపరీతశ్చరోకోయం భవిష్యత్కథరోత్తరః

ఏడుకాన్యుజయిష్కంతి వర్జయిష్యంతి దేవతాః (అరణ్య 190. 89)

(ఏమిటి విపరీతం! జనం దిగజారిపోతుంది. దేవతలను వదలి ఏడుకలను - సమాధులను - పూజిస్తుంది.) ఈ ఏడుకలు బౌద్ధస్తూపాలని, కనుక భారతం బౌద్ధయుగము తర్వాతే రచితమైందని వాదించే పండితులు ఆలోచించాలి. నిజానికి స్తూపనిర్మాణం బుద్ధునికి కొన్ని శతాబ్దాల తర్వాత జరిగింది మహాయానం పాతుకున్న తర్వాత. హీనాయనం బాహ్యపూజలను నిరసించింది.

మహాభారతం ఋగ్వేద సంకలనకాలపు చివరి దశకు దగ్గరైదయినప్పుడు పెక్కు ఉపనిషత్తులకూ మూలం కాదగినదేమో అని తోస్తుంది. భగవద్గీతను సర్వోపనిషత్సారమని మన పెద్దలంటారు గాని, వాస్తవానికి కథాది పెక్కు ఉపనిషత్తులకు అది మూలమో అని అనిపిస్తుంది: నక్షత్ర తారాగ్రహ సన్నివేశాలనుబట్టి పెక్కు ఉపనిషత్తుల కావ్యాన్ని డాక్టర్ వర్క్ నిర్ణయించారు. (ది సైంటిఫిక్ డేటింగ్ ఆఫ్ మహాభారత్ వార్. పుట. 48.)

భగవద్గీత, ఉపనిషత్తులలో కొన్ని బౌద్ధం ప్రబలిత తర్వాత వైదిక మతాన్ని స్థిరపరచుకొనడానికి రచితమైనవనే వాదం సహేతుకంగా తోచదు. జైనులు, బౌద్ధులు తమ మతాల ప్రాచీనత్వ స్థాపనకోసం రామాయణ, భారతాది గ్రంథాలను మార్చి వ్రాసుకొన్నారు ఆ ప్రయత్నంలో మొదటివాడు విమలసూరి. ఇతడు రామాయణాన్ని పడిమచరిత్ర అనే పేర రచించాడు. ఇది వివిధ దేశభాషలలో రామాయణాన్ని గురించి పెక్కు కట్టు కథలకు, పట్టకథలకు దారితీసింది. ఈ ప్రయత్నాలకు ప్రతిగా రఘు వంశాది కావ్యాలు వెలిశాయి.

భారతాన్ని జైనులు తొలిసారిగా కన్నడంలో తమ ఇష్టానుసారం రచించు కున్నారు - విక్రమాద్దన విజయమని, గదా యుద్ధమని. జైనబౌద్ధం ప్రధాన శయం తమ మత ప్రాశస్త్యాన్ని చెప్పుకొనడం, ప్రజాసామాన్యంలో జొచ్చుకొని పోవడమూను.

మహాభారతం మొదట ఎనిమిదివేల శ్లోకాలది. అప్పటి దాని పేరు జయ. అది సంక్షిప్త యుద్ధ పంచకం. వెళంపాయనుడు దానిని 26 వేల గ్రంథం చేశాడు. తర్వాత సపాద లక్ష అయింది. ఇదంతా ఇప్పటికీ ఏడెనిమిది వేల ఏళ్ళ కిందజరిగిందే. 26 వేల గ్రంథంగా ఉన్న నాటి పేరు సంహిత. తర్వాత మహాభారతం. "నన్నయభట్టు తెలుంగునన్ భారత సంహితా రచన బంధురు డయ్యె జగద్గితంబుగన్." (ఆ. ప్ర. 26)

నిజానికి భారతం తొలి అనువాదం భారత సావిత్రి. ఇది జయకు సంక్షిప్త రూపం. భారత సావిత్రి ఎప్పటిదో తెలియదు. అతి ప్రాచీనమైన జానపద రచన. నా దృష్టిలో ఇది జైన బౌద్ధులను ఎదుర్కొనడానికి నన్నయకంటే ముందు జరిగిన ప్రజల మహాప్రయత్నం.

మహాభారతం తొలివచనానువాదం కళువే వీరరాజుది. పిదప తంజనగరం తేవప్పెరుమాళ్ళయ్య, సరస్వతుల సుబ్బారాయణ స్త్రి, కేతవరపు వేంకటేశా స్త్రి, ఉత్పల వేంకట రంగాచార్యులు, శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి, పురిపండా అప్పల స్వామి, ఉషశ్రీ, పడాల రామారావు, పురాణపండా రామమూర్తి, పిలకా గణపతి శాస్త్రి గారలు అనువదించారు. వీరిలో కొందరు సంస్కృత మూలాన్ని ప్రారంభంలో అనుసరించినా తర్వాత సంక్షేపించ సాగినారు. కొందరు కవిత్వయాన్ని అనుసరించారు. కాని నా మిత్రుడు శ్రీ కప్పగంతుల లక్ష్మణశాస్త్రి మాత్రం వ్యాస భారతాన్ని తుచ తప్పకుండా అనుసరించి, సరళ మధుర గ్రాంథికంలో తెనిగించాడు.

మిత్రుడు లక్ష్మణశాస్త్రి ఒక సాహిత్య రత్నాకరం. అతని సంభాషణ చాతుర్యం సుఖావిత రత్నభాండాగారం, అతని భాషా పాటవం సప్తగోదావరం; ఆంధ్రీ, గైర్వాణీ, కర్నాటీ, ద్రావిడీ, మహారాష్ట్రీ, హిందీ, ఉరుదూలలో అతని వక్తృత్వం హరిద్వారా గంగవలె, గద్గదనదద్గోదావరివలె, సముత్తంగ వీచీ ఘుమ ఘుమారంభ గంభీర తుంగభద్రవలె సాగిపోయేది. అతని ధారణ గొప్పది; గురు సన్నిధిలో నేర్పినది, మనననిదిధ్యాసనాలతో సంపాదించినది ప్రతి అక్షరం అతనికి వాచోవిధేయం, అతని కవిత ఆంధ్ర సంస్కృతోభయ కూలంకషయై ప్రవహించే బ్రహ్మపుత్ర. కనుకనే అతడు బ్రాహ్మభూషణ,

ఆంధ్ర బిల్లాణ, సుధీంద్రమౌళి బిరుదభాసురుడైన సాహిత్య శిరోమణి. అతడొక ఉత్తమ మిత్రుడు; పండ్లతో వంగిన సున్నమామిడి వంటివాడు; అందుకోనివారిదే తోపం. ఆర్దుల పాలిటి తంగెటి జున్నువంటి వాడు; జున్నుకోనివారిదే జాగు. 'ఈ పని నీ వల్లనే సాధ్యం' అని ఎవరు కోరినా, నెత్తిన పెట్టుకొని సాధించి సంతృప్తి పడడం అతనికి చిన్ననాటి నుంచి వచ్చిన బుద్ధి. ఈ బుద్ధి అతనిని జీవితమంతా ఆనువర్తించింది. ఇన్ని మించుతనాలు, మించితనాలు ఉన్న అతడొక మరపురాని మనీషి.

మిత్రుడు లక్ష్మణ శాస్త్రి గోరఖ్ పూర్ సంస్కృత భారత ప్రతిని అనుసరించి అనువదించాడు. దానికి ముఖ్యమైన కారణాలు ఉన్నాయి. భారత కృతులలో ప్రధానమైనవి నిర్ణయసాగర, వావిళ్ళ, భండార్కర్, గోరఖ్ పూర్ ప్రతులు. వీటిలో మొదటి రెండూ దాక్షిణాత్య బహు కోశానుసారంగా ప్రచురితమైనవి. నిర్ణయ సాగర ప్రతిలో పాఠకులు చూడవచ్చు ఇది ఒక శతాబ్దం కాలంది. వావిళ్ళ వారి ప్రతికూడ అర్థ శతాబ్దం ముందుదే. భండార్కర్ ప్రతి వివిధ పరిశోధనల ఫలం. అది పరిశోధకులకు విధేయమైనట్టు అనువాదకులకు కాదు. గోరఖ్ పూర్ ప్రతి ఉత్తర భారతమంతట విస్తృతంగా ప్రచారంలో ఉన్నట్టిది. కనుక దానిని ప్రధానంగా అనుసరించి, భేదించిన సందర్భాలలో అధిస్థానికలలో సూచించడం భావ్యమనుకున్నాడు.

యథా మూలానువాదానికి రెండు ఉదాహరణలు:

మూలం:

గృహజేదం మహాబాహో! విశిష్ట మతి దుర్ధరమ్
అత్రం బ్రహ్మశిరోనామ సప్రయోగనివర్తనమ్.
నచతే మానుషేష్యేతత్ ప్రయోక్తవ్యం కథంచన
జగద్వినిర్దపే దేతత్ అల్యతేజసి పాతితమ్
అసామాన్య మిదంతాత లోకేష్యత్రం నిగద్యతే
తద్ధారయేథాః ప్రయతః శృణుచేదం పచోమమ
బాధేతామానుష శృత్రు ర్యది త్వాం వీరకశ్చన
తద్వధాయ ప్రయుంజీథాః తదస్త్ర మిద మాహవే.

(ఆచ. సంభవ, 148; 28-28)

“మహాబాహూ ఈ బ్రహ్మశిరము అను నస్త్రము నీకు ప్రయోగోపసంహార
పూర్వకముగా నిచ్చుచున్నాను. ఇది అన్ని యస్త్రములకన్న అధిశక్తిగలది.
దీనిని ధరించుటగూడ అతి కఠినము. దీనిని నీవు తీసుకొనుము. ఈ యస్త్రమును
నీవు ఎట్టి పరిస్థితిలో గూడ మనుషులపై ప్రయోగించ గూడదు. ఇది ఒకవేళ
అల్పతేజస్సుగలవానిపై ప్రయోగించిన యెడల, అతనితోపాటు సమస్త ప్రపంచ
మును భస్మము చేయును. నాయనా, ఈ యస్త్రము మూడు లోకములలోను
అసాధారణమైనది. నీవు మనస్సును, ఇంద్రియములను నిగ్రహములో నుంచు
కొని ఈ యస్త్రమును ధరించుము. నా మాట వినుము. వీరుడు, మానవేతర
శత్రువు నిన్ను యుద్ధములో ఓడించినప్పుడు నీవు ఈ యస్త్రమును ప్రయోగింప
వచ్చును.” అని యనెను. (అది. 454)

శకుంతలా దుష్యంత వివాదంలోని కొన్ని పంక్తులు :

జానన్నపి మహారాజ కస్మాదేవం ప్రభాషసే
నజానామీతి నిశ్శంకం యథాన్యః ప్రాకృతస్తథా
తస్యతే హృదయంవేద సత్యన్యైవాన్యతస్య చ
సాక్షిణం బత కల్యాణ మాత్మాన మవ మన్యసే
యోన్యథా సంత మాత్మానం అన్యథా ప్రతిపద్యతే
కింతేన నకృతం పాపం చోరేణాత్మా పహరిణా
ఏకోహ మస్మీతి చ మన్యసేత్వం నహృచ్చయం వేత్సిమునిం పురాణమ్
యోవేదితా కర్మణః పాపకస్య తస్యాంతికేత్వం వృజినం కరోషి
ధర్మఏవహి సాధూనామ్ సర్వేషాం హితకారణమ్
నిత్యం మిథ్యా విహీనానామ్ స చ దుఃఖావహోభవేత్
మన్యతే పాపకం కృత్వా న కశ్చిద్వోత్తి మామితి
విదంతిచైనం దేవాశ్చ

యత్యైవాంతర పూరుషః

అదిత్య చంద్రావనిలోఽనలశ్చ

ద్యౌర్భూమిరాపోహృదయంయమశ్చ

అహశ్చరాత్రిశ్చక్షిభేదసంధ్యే

ధర్మశ్చజానాతి నరస్య వృత్తమ్:

(అది. 9. శకవర 898, 5-11)

“రాజా! ఆజ్ఞానివలె నిర్భయముగా, నిస్సందేహముగా నాకేమియు తెలియ దనుచున్నావే! ఈ విషయములో సత్యా సత్యములను గూర్చి నీ హృదయమే నీకు చెప్పుచున్నది.

“రాజా! నీ మనస్సాక్షిగా చెప్పుము. నిన్ను నీవు ఆవమాన పరచుకొన కుము. తానొక విధముగా నుండి, దానికి వ్యతిరేకముగా చెప్పినచో నతడు ఆత్మాపహరము చేసిన చోరుడగును. అతడు మహాపాపము చేసిన వాడగును.

“రాజా! నేనొక్కడనే ఉన్నానని అనుకొనుచున్నావు. నీ హృదయము నందున్న పురాణ పురుషుని తెలిసికొన కున్నావు. ఆ పరమాత్ముడు పాపకర్మ లన్నియు నెరుగును. అతని సమక్షములోనే పాపము చేయుచున్నావు. సమస్త సత్పురుషులకు హితము చేయునది ధర్మమే. ఆ ధర్మము సత్యవాదులకు దుఃఖ ప్రదముకాదు. పాపము చేయువాడు ‘తనను ఎవరు. గూడ ఎరుగరు’ అని తలచును. కాని, దేవతలు, అంతర్యామిగనున్న పరమాత్ముడు, సూర్యచంద్రాగ్ని వాయువులు, భూమ్యాకాశములు, జలము, హృదయము, యముడు, అహోరాత్రములు, ఉభయసంధ్యలు, ధర్మము నరునియొక్క ప్రవర్తనను తెలిసికొందురు.’

(అది-284)

గోరఖ్ పూర్ ప్రతిలో లేని, కపిత్రయ భారతంలో ఉన్న విశేషాలను తన అనువాదంలో నా మిత్రుడు పొందుపరచాడు. ఈ విషయాన్ని అక్కడి కక్కడే అధస్పూచికలతో తెలియపరిచాడు.

ద్రౌపదిని పంచపాండవులకు ధర్మపత్నిని చేయడం సమంజసమా, కాదా అని ధర్మవిదికిత్తు వచ్చినప్పుడు వ్యాసుడు ఐదుగురికి ఇవ్వవచ్చునని ఒక పురావృత్తాన్ని ద్రుపదునికి తెలియపరచే ఘట్టంలో ఉన్న నైతంతువుల వివాహ వృత్తాంతం గోరఖ్ పూర్ ప్రతిలో లేకపోవడం చూచి, దీనిని నన్నయ భారతం నుంచి గ్రహించాడు మిత్రుడు (పు 684.) ఈ వృత్తాంతం నిర్ణయ సాగర ప్రతిలో ఉంది :

ఇదం చాపి పురావృత్తం తన్నిబోధ చ భూమిప
 కీర్త్యమానం సృపర్షణాం పూర్వేషాం దారకర్మణి
 నితంతుర్నామ రాజర్షిః బభూవ భువి విశ్రుతః
 తస్య పుత్రా మహేష్వాసా బభూవుః పంచ భూమిపాః
 సాల్వేయః శూరసేనశ్చ శ్రుతసేనశ్చ వీర్యసాన్
 తిందు సారోతి సారశ్చ క్షత్రియాః క్రతుయాజినః
 నాతిచక్ర మురన్యోన్యం ఆన్యోన్యస్య ప్రియంపదామ్
 ఆసిర్వ్యవో ధర్మవిదః సౌమ్యాశ్చైవ ప్రియంకరాః
 ఏతా నైవతతవాన్ పంచ శివిపుత్రీ, స్వయంవరే
 ఆవాప స్వపతీ స్వీరాన్ భౌమాశ్వీ మనుజాధిప
 వీణేవ మధురారావా గాంధర్వ ద్వార మూర్చితా
 ఉత్తమా సర్వనారీణాం భౌమాశ్వీ హ్యభవత్తదా
 యస్యా నైతంతవాః పంచ పతయః క్షత్రియర్షభాః
 బభూవుః పృథివీపాలాః సర్వై స్సముదితా గుణైః
 తేషా మేహభవ ద్భార్యా రాజ్ఞా మౌశీనరీ శుభా
 భౌమాశ్వీనామ భద్రంతే తథాయాప గుణాన్వితా
 పంచభ్యః పంచదా పంచ దాయాదాన్ సాప్యజాయత
 తేభ్యో నైతంతవేభ్యస్తు రాజశార్దూలవై తదా
 పృథ గాభ్యా భవత్తేషాం భ్రాతృజాం పంచదా భువి

(నిర్ణయసాగరప్రతి. పుట 384. శ్లో 44-58)

నన్నయ భారతంలో ఈ వృత్తాంతం సంక్షిప్తంగా ఇలా ఉన్నది. ....
 “ద్రుపదునకు వెండియుం గృష్ణ ద్వైవాయనుండిట్లనియె (దొల్లి నితంతుండను
 రాజర్షి కొడుకు లనంత బలపరాక్రములు సాల్వేయ శూరసేన శ్రుతసేన బిందు
 సారాతిసారులను వారేపుదు బరస్పరస్నేహ వినయంబుల నతిప్రసిద్ధులయి
 పెరుగుచు నౌశీనరపతికన్యక నజిత యనుదాని స్వయం వరంబున బడసి
 వివాహంబయి

క. కాంతి విశేష విలాసా

నంతశ్రీః దనరు నజితయందనఘటునై

తంతువు లేవురుఁ బడసిరి

సంతానము వేటువేట సత్కుల మెసఁగన్."

(వావిళ్ళ ఆది ప. అశ్వా. 7.279, 280)

దీనిలోను కొన్ని పాఠభేదాలున్నాయి. నన్నయప్రతిలో బిందుసార అని ఉండగా, నిర్ణయ సాగరప్రతిలో తిందుసార అని ఉంది. ఔశీసరపతి కన్యపేరు అజిత అని నన్నయ భారతంలో ఉండగా, నిర్ణయ సాగరప్రతిలో భామాశ్వి అని ఉంది.

అర్జునుని వనవాసం పన్నెండు సంవత్సరాలని గోరఖ్‌పూర్ ప్రతిలో ఉంది. నన్నయ భారతంలో పన్నెండు నెలలే అని ఉంది.

".....బ్రాహ్మణునకు గోధనంబునిచ్చి క్రమ్మటి వచ్చి ధర్మజునకు మ్రొక్కి లోకంబుల మర్యాదలు విచారించి రక్షించుచున్న మనయందు మర్యాదా భంగంబయ్యె ననునింతకంటె దుర్యశం బొందెద్దియు లేదు గావన నాకు ద్వాదశ మాసిక వ్రతంబు సలుపవలయునని పోవసమకట్టియున్న....."

(వావిళ్ళ-భార. ఆది. అష్టమ. 120)

నిర్ణయసాగరప్రతిలో నన్నయ భారతంలోలాగే ఉంది.

"ప్రాధ్యానుజ్ఞాయ రాజానం వనచర్యాయ దీక్షితః

వనే ద్వాదశ మాసాంస్తు వాసాయానుజగామహ."

(ఆది 233. శ్లో. 34)

విప్రరక్షణకు అర్జునుడు ఆయుధాలు తీసుకోడానికి వెళ్ళినప్పుడు ధర్మ రాజు అనుమతితో ఆయుధాగారంలో ప్రవేశించినట్లు నన్నయ భారతంతో లేదు.

"ద్రౌపదీ సహితుడై ధర్మరాజాయుధా

గారంబు నందున్నఁ గార్ముకంబు

బుచ్చికొనగదనకు బోలమి యెఱిగియు

విప్రునారరవము వినగనోప

కర్ణునుండు నిజశరాసన గ్రహణార్థ

మాయుధాలయమున కరిగెనపుడు." (వావిళ్ళ భారత. అ. 8.118)

కాని ఈ విషయంలో గోరఖ్ పూర్, నిర్ణయసాగర్ ప్రతులు రెండూ సంవదిస్తున్నాయి:

నిర్ణయసాగర ప్రతిలో ఇలా ఉంది:

"ఏవం వినిశ్చిత్త్య తతః కుంతీ పుత్రోధనంజయః

అనుప్రవిశ్యరాజానం ఆప్యచ్ఛ్య చ విశాంపతే

ముఖమాద్భాద్య నిబిడం ఉత్తరీయేణ వాసాసా

అగ్రజంఛార్జునో గేహాత్ ఆభివాద్యానునిఃస్పృతః." (391-21,22)

యతివేషంలో ఉన్న అర్జునుని సుభద్ర ప్రేమించినట్లు కథ నన్నయ భారతంలో ఉంది. మిత్రుడు దీనిని గ్రహించలేదు. నిర్ణయసాగర ప్రతిలో అర్జునుడు యతివేషం ధరించి నట్లున్నది:

"చింతయన్నేవ తాంభద్రాం యతిరూపధరోర్జునః

యతిరూప ప్రతిచ్ఛన్నో ద్వారకాం ప్రాప్యమాధవీమ్

యేనకేనాప్యపాయేనదృష్ట్వాతు వరవర్ణిసీమ్

వాసుదేవ మతం జ్ఞాత్వా ప్రయతిష్యే మనోరథమ్

ఏవం వ్యవసితః పార్థో యతిలింగేన పాండవః

భాయాయాం వటవృక్షస్య వృష్టిం వర్షతి వాసవే

యోగభారం వహన్నేవ మానసం దుఃఖమాస్తవాన్."

(నిర్ణయ. పు. 397. 18-19)

దీనిని మిత్రుడు నన్నయ భారతం నుంచి, తక్కిన గోరఖ్ పూర్ ప్రతిలో లేని వానిని గ్రహించినట్లే గ్రహించవలసింది.

వ్యాస మహాభారత రచనా లక్ష్యం వేరు. వేదాధ్యాన్ని సంపూర్ణంగా ప్రజలకు అందివ్వడం; వేదాధ్యాన్నే కాక సమకాల ప్రపంచజ్ఞానాన్నంతా అందివ్వడం. కాని నన్నయలక్ష్యం వేరు. బౌద్ధ జై నాతో సతమతమైన వర్ణాశ్రమవ్యవస్థను

సుస్థిరపరచడం. నన్నయ తన భారతాంధ్రీకరణ లక్ష్యాన్ని వ్యాసుని లక్ష్యంగా ఇలా వివరించాడు:

“ధర్మతత్త్వజ్ఞులు ధర్మశాస్త్రంబని
యద్యాత్మవిదులు వేదాంతమనియు
సీతి విచక్షణుల్ సీతి శాస్త్రంబని
కవివృషభులు మహా కావ్యమనియు
లాక్షణికులు సర్వలక్ష్య సంగ్రహమని
యైతిహాసికు లితిహాస మనియు
బరమ పౌరాణికుల్ బహుపురాణసముచ్చ
యంబని మహాకౌనియాడుచుండ
వివిధ వేదతత్త్వవేది వేదవ్యాసు
డాదిముని పరాశరాత్మజుండు
విష్ణు సన్నిభుండు విశ్వజనీనమై
పరగచుండజేసె భారతంబు.”

నన్నయ ఈ పద్యంలో వివరించినట్లే భారతం మన భాషావాఙ్మయ సంఘధర్మ మనః పరలోక విశ్వాసాలను ఎంతగానో ప్రభావితం చేసింది.

మిత్రుడు లక్ష్మణశాస్త్రి తెలుగు పద్యాన్ని -
అంతం గుంతల చక్రవర్తి సరసా త్యంత ప్రియవ్యాహుతిన్
గాంతాశ్రోత విభూషణంబు పునరు క్తంబొనటుల్ సేసి తా
సంతోషంబున దోలికావిహరణా సత్తుండు కాంతామణిన్
జెంతన్ లోల విలాస దోలిపము జే ర్చెన్ శ్రాంతి శాంతిపగాన్

(విక్రమా. 4.218)

ఒకచోట పంచకళ్యాణి గుర్రం లాగ, మరొక చోట మత్త వేదండంలాగ నడి పించినట్లే, గద్యాన్నికూడ కథా కథనం ప్రధానమైనప్పుడు సరళసుందరంగాను, వర్ణనం లక్ష్యమైనప్పుడు మృదంగ ధ్వని మంజులంగాను, తత్త్వ వివేచన ప్రధానమైనప్పుడు గంభీర మనోహరంగాను నడిపించాడు. దానికి ఒకటి శంకు

ఉదాహరణలు :

“జనమేజయా! హిడింబ మాటలు విని భీమసేనుడు ఆ రాక్షసితో నిట్టనియె.

‘రాక్షసి! ఇతడు నా జ్యేష్ఠభ్రాత. నాకు మాన నీయుడైన గురువు. ఇంత దాక ఇతడు వివాహము చేసికొనలేదు. ఇట్టి పరిస్థితిలో నేను నీతో వివాహము చేసికొని ఏ విధముగగూడ పరివేత్త అగుటకు ఇష్టపడను. ఈ ప్రపంచమునందు సమర్థుడైయుండికూడ నావంటి పురుషుడు సుఖముగా నిద్రించియున్న సోదరులను తల్లినిన్ని అరక్షితులనుగా విడచి, వీరిని రాక్షసులకు భోజనముగా చేసి ఎట్లు మరియొక చోటికి కామపీడితుడై పోవగలడు?’ (ఆది. పుట 519)

“జనమేజయా! బకాసురుడు తన పేరు భీమునకు వినిపించుచు బాహువులతో నతనిని పట్టుకొనెను. అప్పుడు భీముడుకూడ తన భుజములతో నతనిని అదిమి పట్టి యెడపై కరచుకొని ఇటునటు బలాత్కారముగా ఈడ్చుచుండగా బకాసురుడతని బాహుపాశమునుండి విడిపించుకొనుటకు తనుకులాడుచుండెను..... ఆ యిరువురి వేగముచేత భూమి కంపించుచుండెను. అప్పుడు వారు అక్కడి వృక్షములనుగూడ ఖండించిరి. రాక్షసుడు శక్తిహీనుడగుటచూచి భీముడు అతనిని ఎత్తి భూమిపైన కొట్టి, ఈడ్చుచు మోకాళ్ళతో కొట్టుచుండెను. తరువాత, భీముడు ఒక మోకాలితో రాక్షసుని వీపు అదిమిపెట్టి కుడిచేతితో అతని మెడపట్టుకొని, ఎడమచేతితో అతని నడుమునకు బిగించిన వస్త్రమును కొపినముతోపాటు పట్టుకొని ఆ రాక్షసుని రెండుగా విరిచెను. అప్పుడతడు బిగ్గరగా అరచెను. అట్లు భీమసేనుడు ఆ రాక్షసుని నడుము విరుచుచున్నప్పుడు అతని నోటినుండి రక్తము పారెను.” (ఆది. పు. 554, 555)

నా మిత్రుడు ఆంధ్రావళికి మహావిద్యాంసుడుగా, మహాకవిగా, మహావక్త్రగా పరిచితుడు. అతని రచనను పరిచయం చేయడం ముంజ్జేతి కంకణానికి అద్దం పట్టడం. రచన మీ ముందున్నది.

ఇట్టి మహా రచనకు మనవి మాటలు వ్రాసే భాగ్యం కలిగించి నందుకు మిత్రుని సంతానానికి, అతని సతీమణి సోదరి అన్నపూర్ణమ్మకు కృతజ్ఞుణ్ణి. హాలుని గాథాసప్తతిలో గొప్పవారి స్నేహాన్ని గురించి చక్కనిగాథ ఒకటుంది;

తే విరలా సప్సరిసా
 జాణ సిణేహో అహిణ్ణ ముహరాటీ,
 అణుదిఅహ వద్ధమాణో
 రిణం వ పుత్తేసు సంకమజ

(2.19)

(తే విరాళాః సత్పురుషాః
 యేషాం స్నేహోఽభిన్నముఖరాగః,
 అనుదివస వర్థమానః
 ఋణమివ పుత్రేషు సంక్రామతి)

(సత్పురుషుల స్నేహం ఏ పరిస్థితులలోను మారదు. ప్రతి దినం పెరుగు తూంటుంది. అప్పులాగ సంతానానికి కూడ సంక్రమిస్తుంది. అలాటి సత్పురుషులు అరుదు.) నా మిత్రుడు కూడ అలాటి సత్పురుషుడు, అతని స్నేహం కూడ అప్పులాగ అతని సంతానానికి కూడ సంక్రమించింది. తండ్రి ఆస్తి అనుభవించే అవకాశం సంగతి చెప్పలేము గాని, అప్పుమాత్రం తీర్చక తప్పదు. ఆ ఋణ శేషమే ఈ మనవి మాటలు.

నా మిత్రుని మధురోదార స్నేహానికి ఇవే నా అంజులులు.

కృష్ణజయంతి, 1980 }
 ప్రారాధాన్. 980 }

భాషాసేవకుడు
 తిరుమల రామచంద్ర

విషయసూచిక

1 నానిర్మాణ పర్వము

1.	శ్రీకృష్ణ భగవానుని యజ్ఞచేత మయాసురుడు సభాభవన మును నిర్మించుట.	...	1
2.	శ్రీకృష్ణుడు ద్వారకకు పోవుట.	...	4
3.	మయాసురుడు భీమార్జునులకు గదా-శంఖములు ఇచ్చుట. అతడు మయసభ నిర్మించుట.	...	6
4.	మయసభలో యుద్ధిరుని ప్రవేశము - సభలోని మహా మునుల-రాజుల వర్ణనము.	...	10

II లోకపాల నాథాభ్యాన పర్వము

1.	నారదుడు యుద్ధిరునకు ఉపదేశించుట.	...	14
2.	యుద్ధిరుడు దివ్యలోకసభలను గూర్చి తెలిసికొన గోరుట.	...	32
3.	ఇంద్రసభా వర్ణనము.	...	34
4.	యమసభా వర్ణనము.	...	36
5.	వరుణసభా వర్ణనము.	...	39
6.	కుబేరసభా వర్ణనము.	...	41
7.	బ్రహ్మసభా వర్ణనము.	...	44
8.	హరిశ్చంద్ర మాహాత్మ్యము - యుద్ధిరునకు పాండురాజు సందేశము.	...	49

III రాజసూయారంభ పర్వము

1.	యుద్ధిరుడు రాజసూయము చేయుటకు సంకల్పించి తన వారితో సంప్రదించుట.	...	52
----	---	-----	----

2. రాజసూయమునకు శ్రీకృష్ణుని సమ్మతి. ... 56
3. జరాసంధుని విషయమై యుధిష్ఠిర-భీమ-శ్రీకృష్ణులు సమాలోచనము చేయుట. ... 62
4. జరాసంధుని జయించుటయందు నిరుత్సాహము చూపిన యుధిష్ఠిరుని అర్జునుడు ప్రోత్సాహపరచుట. ... 65
5. శ్రీకృష్ణుడు అర్జునుని మాట మెచ్చుకొని యుధిష్ఠిరునకు జరాసంధుని జన్మ కథ చెప్పుట. ... 67
6. జరా రాక్షసి తననుగూర్చి తెలుపుట. ఆమె పేరుతోనే ఆ బాలకుని నామకరణము చేయుట. ... 78
7. చండకౌశికముని జరాసంధుని భవిష్యత్తు చెప్పుట-అతనికి తండ్రి రాజ్యాభిషేకము చేసి వనమునకు పోవుట. ... 74
8. యుధిష్ఠిరుని సమ్మతిపై భీమార్జునుల మగధదేశ యాత్ర ... 76
9. శ్రీకృష్ణుడు మగధ రాజధానిని ప్రశంసించుట- చైత్యక పర్వత శిఖరములను, భేరీలను పగులగొట్టి ఆ ముగ్గురి రాజభవన ప్రవేశము-కృష్ణ-జరాసంధుల సంవాదము. ... 79
10. శ్రీకృష్ణ-జరాసంధుల సంవాదము - జరాసంధుని యుద్ధ ప్రయత్నము. శ్రీకృష్ణ - జరాసంధుల వైరమునకు కారణము ... 84
11. జరాసంధు - భీమసేనుల యుద్ధము - జరాసంధుడు అలసి పోవుట. ... 91
12. భీముడు జరాసంధుని వధించుట - బంధితులైన రాజుల విముక్తి - శ్రీకృష్ణులు కానుకలు గొని ఇంద్రప్రస్థము నకు వచ్చుట - శ్రీకృష్ణుడు ద్వారకకు పోవుట ... 94

IV దిగ్విజయ పర్వము

1. భీమాది సోదరుల దిగ్విజయ యాత్ర. ... 101
2. అర్జునుడు అనేక పర్వతీయ దేశములను జయించుట. ... 104

3. అర్జునుడు కింపురుష - హాటక - ఉత్తర కురుదేశములను జయించి, ఇంద్రప్రస్థమునకు వచ్చుట. ... 106
4. భీమసేనుడు పూర్వ దిగ్విజయమునకు పోవుట - అనేక దిక్కులను జయించుట. ... 112
5. భీమసేనుడు తూర్పుదిక్కు దేశములను, రాజులనున్న జయించి మహాధన సంపత్తితో ఇంద్రప్రస్థమునకు తిరిగి వచ్చుట. ... 118
6. సహదేవుని దక్షిణ దిగ్విజయము. ... 115
7. సహదేవకృత అగ్ని స్తుతి. ... 119
8. నకులుని పశ్చిమ దిగ్విజయము. ... 129

V రాజసూయ పర్వము

1. యుధిష్ఠిరుని రాజ్యపాలనము - అతడు శ్రీకృష్ణాజ్ఞచేత రాజసూయ యాగదీక్ష గొనుట - దేశవాసు లందరకు ఆహ్వానము పంపుట. ... 180
2. యుధిష్ఠిర యజ్ఞమునకు సమస్త దేశరాజులు, కౌరవ యాదవులున్న వచ్చుట - వారికి అందరకు భోజన - నివాసముల వ్యవస్థ. ... 186
3. రాజసూయ యజ్ఞ వర్ధనము. ... 188

VI పూజాకరణ పర్వము

1. రాజసూయ యజ్ఞమందు బ్రాహ్మణులు, రాజులు వచ్చుట - నారదుడు శ్రీకృష్ణ మహిమను స్మరించుట - భీష్ముని యనుమతిచే శ్రీకృష్ణునకు అగ్రపూజ చేయుట. ... 140
2. శిశుపాలుని ఆక్షేప వచనములు. ... 148
3. యుధిష్ఠిరుడు శిశుపాలుని సమాధానపరచుట - శిశుపాలుని ఆక్షేపములకు భీష్ముడు ప్రత్యుత్తరము చెప్పుట. ... 147
4. భగన్నారాయణ మూర్తి మహిమ - ఆ దేవుడు మధు - కైటభులను వధించుట. ... 149
5. దశావతార కథలు. ... 154

6. శ్రీకృష్ణావతారము - శ్రీకృష్ణ బలరాముల బాల్య క్రీడలు ... 171
7. శ్రీకృష్ణ బలరాములు కాశీయ వృద్ధనాదులు చేయుట - వారి విద్యాభ్యాసము - చనిపోయిన గురుపుత్రుని బ్రతికించి గురుదక్షిణగా నిచ్చుట. ... 178
8. భీష్ముడు శ్రీకృష్ణ మహాత్మ్య వర్ణనము ఉపసంహరించుట. ... 190
9. సహదేవుడు రాజులను నిర్లక్ష్యము చేయుట - శిశుపాలాదులు యుద్ధమునకు పూనుకొనుట. ... 195

VII శిశుపాలవధ పర్వము

1. యుధిష్ఠిరుని చింత - భీష్ముని ఊరడింపు. ... 198
2. శిశుపాలుడు భీష్ముని నిందించుట. ... 197
3. శిశుపాలునిపై కోపించిన భీమసేనుని భీష్ముడు కాంత పరచుట. ... 200
4. భీష్ముడు శిశుపాలుని జన్మవృత్తాంతము చెప్పుట. ... 202
5. భీష్ముని మాటలు విని శిశుపాలుడు అతనిని అధిక్షేపించుట - రాజులను భీష్ముడు కృష్ణునితో యుద్ధము చేయుటకు ఆహ్వానించుట. ... 240
6. శ్రీకృష్ణుడు శిశుపాలుని వధించుట - రాజనూయ యాగ సమాప్తి - అందరి స్వదేశ గమనము. ... 208

VIII ద్యూత పర్వము

1. వ్యాసుని భవిష్యవాణిచేత యుధిష్ఠిరుని చింత - సమత్వముతో నుండుటకు అతని ప్రతిజ్ఞ. ... 214
2. దుర్యోధనుడు మయసభలో ఆడుగడుగున, భ్రాంతిచేత, పరిహాసపాత్రుడగుట - యుధిష్ఠిరుని వైభవము చూచి చింతించుట. ... 217
3. పాండవులను జయించుటకు ఉపాయములు శకని-దుర్యోధనులు యోచించుట. ... 220

4. దృతరాష్ట్రునకు దుర్యోధనుడు తన చింతనను గూర్చి చెప్పి జూదమునకు అనుమతి గొనుట - దృతరాష్ట్రుడు విదురుని ఇంద్రప్రస్థమునకు పంపుట. ... 222
- a) దుర్యోధనుడు తన చింతా - దుఃఖముల కారణము దృతరాష్ట్రునకు తెలుపుట. ... 228
- b) యుధిష్ఠిరుని కానుకలనుగూర్చి దుర్యోధనుడు వర్ణించుట. ... 231
- c) దుర్యోధనుడు యుధిష్ఠిరుని కానుకల వర్ణనము చేయుట. ... 235
- d) దుర్యోధనుడు యుధిష్ఠిరుని అభిషేకము వర్ణించుట. ... 239
- e) దృతరాష్ట్రుడు దుర్యోధనుని సమాధానపరచుట. ... 242
- f) దుర్యోధనుడు దృతరాష్ట్రుని ఉసిగొలుపుట. ... 242
- g) దృతరాష్ట్ర - దుర్యోధనుల సంవాదము. ద్యూతసభా నిర్మాణము. యుధిష్ఠిరుని పిలుచుటకు విదురుని పంపుట. ... 245
5. విదుర - దృతరాష్ట్రుల సంభాషణము. ... 247
6. విదుర - యుధిష్ఠిరుల సంవాదము-యుధిష్ఠిరుడు హస్తినాపురమునకు పోయి అందరితో కలియుట. ... 248
7. జూదము విషయములో శకుని-యుధిష్ఠిరుల సంవాదము. ... 251
8. ద్యూతక్రీడ ప్రారంభము. ... 253
9. జూదములో శకుని కపటముచేత, యుధిష్ఠిరుడు ప్రతిపందెము ఓడుట. ... 254
10. దృతరాష్ట్రుని విదురుడు హెచ్చరించుట. ... 257
11. విదురుడు జూదమును తీవ్రముగా విరోధించుట. ... 260
12. దుర్యోధనుడు విదురుని ధిక్కరించుట విదురుడు అతనిని హెచ్చరించుట. ... 261
13. యుధిష్ఠిరుడు ధన - రాజ్య - సోదర - ద్రౌపదీ సహితముగ తాను గూడ ఓడుట. ... 264
14. విదురుడు దుర్యోధనుని ధిక్కరించుట. ... 269

15. ప్రాతికామి పిలుచుటచేత రాని ద్రౌపదిని చుక్కాసనుడు
ఆమె కొప్పు పట్టుకొని సభలో ఈడ్చి తెచ్చుట - సభా
సదులకు ద్రౌపది ప్రశ్న. ... 271
16. భీమసేనుని క్రోధము - అర్జునుడు శాంతపరచుట -
వికర్ణుడు ధర్మము పలుకుట - కర్ణుడు విరోధించుట -
ద్రౌపదీ వస్త్రావహరణము - భగవంతుడామె లజ్జను
రక్షించుట - విదురుడు ప్రహ్లాదుని ఉదహరించి సభా
సదులను నిరోధించుమని ప్రోత్సహించుట. ... 277
17. ద్రౌపది హెచ్చరిక చేయుచు పిలిపించుట - భీష్ముని
కథనము. ... 287
18. దుర్యోధనుని కపటయుక్త వచనములు - భీమసేనుని
క్రోధపూర్వ వచనములు. ... 289
19. కర్ణ - దుర్యోధనుల మాటలు - భీమసేనుని ప్రతిజ్ఞ -
విదురుని హెచ్చరిక - ద్రౌపదికి ధృతరాష్ట్రుడు వర
మిచ్చుట. ... 291
20. శత్రువులను వధించుటకు పూనిన భీముని యుధిష్ఠిరుడు
శాంతపరచుట. ... 295
21. ధృతరాష్ట్రుడు యుధిష్ఠిరునకు ధనమంతయు తిరిగి యిచ్చి,
సమాధానపరచి, ఇంద్ర ప్రస్థమునకు పొమ్మని ఆజ్ఞా
పించుట. ... 297

IX అనన్యూత పర్వము

1. దుర్యోధనుడు ధృతరాష్ట్రునకు అర్జున పరాక్రమమును
గూర్చి చెప్పి, మరల జూదమునకు పాండవులను పిలిపించు
టకు నిర్బంధించుట - ధృతరాష్ట్రుని యంగీకారము. ... 299
2. గాంధారి ధృతరాష్ట్రుని హెచ్చరించుట - దానికి అతని
యంగీకారము. ... 303

3. అందరు వ్యతిరేకించినను యధిష్ఠిరుడు ధృతరాష్ట్రుని
యాజ్ఞచేత మరల జూదమాడి ఓడుట. ... 807
4. దుశ్శాసనుడు పాండవులను పరిహసించుట - భీష్మార్జున
నకుల సహదేవులు శత్రు సంగహారమునకు ప్రతిజ్ఞలు
చేయుట. ... 809
5. యధిష్ఠిరుడు ధృతరాష్ట్రాదులను వీడ్కొనుట - కుంతీ
దేవిని విదురుని యొద్ద నుంచుట-ధర్మముతో నుండుటకు
పాండవులకు ధృతరాష్ట్రుడు ఉపదేశించుట. ... 813
6. ద్రౌపది కుంతీదేవిని వీడ్కొనుట - కుంతీ విలాపము -
పౌర శ్రీ పురుషులు శోకించుట. ... 815
7. వనమునకు పోవునపుడు పాండవుల కార్యములు - ప్రజలు
శోకించుచుండు విషయములో ధృతరాష్ట్ర విదురుల
సంవాదము-శరణు జొచ్చిన కౌరవులను ద్రోణాచార్యుడు
ఊరడించుట. ... 821
8. ధృతరాష్ట్రుని చింత - సంజయునితో సంభాషణము. ... 827

శ్రీ

శ్రీ మహాగణపతయే నమః

శ్రీ శారదాయై నమః

శ్రీ వేదవ్యాసకృత మహా భారతము

యథామూలాంధ గద్యానువాదము

(సభా పర్వము)

“శ్రీవేంకటాద్రినిలయుని

శ్రీవాసుని సంస్మరించి శ్రీభారతమున్

శ్రీవిభవ ‘సభాపర్వము’

శ్రీవచనము రచన, జేతు శ్రీవాసుకృపన్.”

“నారాయణం నమస్కృత్య నరం చైవ నరోత్తమమ్।

దేవీం సరస్వతీం వ్యాసం తతో ‘జయ’ముదీరయేత్॥”

భగవంతు డైన శ్రీమన్నారాయణమూర్తిని, నరశ్రేష్ఠు డైన యర్జునుని, సరస్వతీదేవిని, శ్రీవేదవ్యాస మహామునిని ప్రణమించి మహాభారత (జయ) పఠనము చేయవలెను.

శ్రీ కృష్ణ భగవానుని యాజ్ఞచేత మయాసురుడు సభాభవనము నిర్మించుటః -

“వైశంపాయన మహాముని జనమేజయ మహారాజునకు సభాపర్వ కథ ఇట్లు చెప్ప దొడగెను :

“జనమేజయా! భాండవదహనానంతరము శ్రీకృష్ణ భగవానుని యొద్ద కూర్చొని యున్న యర్జునుని మయాసురుడు మాటిమాటికి ప్రశంసించి, చేతులు జోడించుకొని మధురవాక్కుతో నిట్లనెను. ఆ యిరువురకు ఈ విధముగ సంభాషణము జరిగెను.

మయుడు : 'అర్జునా! మిక్కిలి కృద్ధుడైన శ్రీకృష్ణ భగవానుని నుండి, దహింప దలచిన యగ్నిదేవుని నుండియు నన్ను రక్షించితివి. కనుక, నీవు చేసిన ఈ యువకారమునకు బదులుగా నీకు నేను ఏ ప్రత్యుపకారము చేయుదునో తెలుము.

అర్జునుడు : 'అసుర రాజా! నీవు ఈ విధముగ నాకు కృతజ్ఞత తెలిపి, నా యువకారమునకు పూర్తిగా ప్రత్యుపకారము చేసితివి. నీకు శ్రేయస్సు కలుగుగాక! నీవు పొమ్ము. నాపైన ప్రేమ ఉండుము. నేనుగూడా నీయెడల సర్వదా స్నేహభావముతో నుండెదను.

మయుడు : 'ప్రభూ! నీవు చెప్పినమాట నీవంటి మహాపురుషులకు అనురూపముగానే యున్నది. నేను దానవులకు విశ్వకర్మను. శిల్పవిద్యాపండితుడను. కనుక, నేను నీకొఱకు ఏ దైననొక వస్తువు నిర్మించి యీయ దలచినాను.

పూర్వకాలమందు నేను దానవులకు అనేక భవనములను నిర్మించి యిచ్చినాను. ఇవిగాక, అతి రమణీయములు, సుఖప్రదములు సమస్తభోగ సాధనముల చేత సంపన్నములు నైన వివిధోద్యానములను, సరోవరములను, విచిత్రాస్త్ర శస్త్రములను, ఇచ్ఛానుసారముగా నడచు రథములను, కోటబురుజులతో, పెద్ద పెద్ద గవనులతోను కూడిన మహానగరములను, అద్భుతము లైన వేలకొలది శ్రేష్ఠవాహనములను, మనోహరములు, అతి సుఖదాయకములు నైన యనేక సురంగములను నేను దానవులకొరకు నిర్మించినాను. కనుక, అర్జునా! నేను నీ కొరకు గూడ ఏ మైన నిర్మింప దలచు చున్నాను.

అర్జునుడు : 'మయాసురా! నాచేత నీవు ప్రాజసంకటమునుండి విముక్తుడవైనట్లు తలచి, ఏ దైన చేయ దలచు చున్నావు ఇట్టి పరిస్థితిలో నీచేత ఏపనిగూడ చేయరాద జాంను. దానవా! నీయీ కోరికగూడ వ్యర్థము కాకూడదు. కాబట్టి, నీవు శ్రీకృష్ణభగవానునికొరకు ఏ దైనకార్యము చేయుము. దానిచేత నాకు నీవు చేయవలసిన కర్తవ్యము పరిపూర్ణ మగును.

"జనమేజయా! అప్పుడు మయాసురుడు శ్రీకృష్ణ భగవానుని, 'నన్ను నీకొఱ కే దైన పనికి నియోగింపుము' అని నిర్బంధించుచు కోరెను. అప్పుడు

శ్రీకృష్ణుడు 'ఇతనికి ఏమివని చెప్పవలెను' అని రెండు గడియలు యోచించి మయునితో నిట్లనెను :

“దైత్యరాజా! నీవు నా కే దైన ప్రియము చేయ దలచినచో, నీవు అత్యుత్తమ మని తలచిన యొక సభాభవనము యుద్ధిష్ఠిర మహారాజు కొరకు నిర్మింపుము. ఆ భవనము నిర్మింప బడినతరువాత మానవలోకపుప్రజ లందరు చూచి విస్మయము చెందవలెను. అటువంటి భవనము మఱియొకటిలోకమునందు నిర్మింప జాల కుండవలెను. ఆ భవనమునందు మేము నీచేత అంకితమైన దేవాసుర మనుష్యుల శిల్ప నిర్మాణము చూడ జాలినంతటి యద్భుత భవనము నిర్మింపుము.

“జనమేజయా! శ్రీకృష్ణ భగవానుని యాజ్ఞ శిరసా వహించి, మయాసురుడు మిక్కిలి ప్రసన్నుడై, అప్పుడు యుద్ధిష్ఠిరునికొరకు విమానమువంటి సుందర సభా భవనము నిర్మించుటకు నిశ్చయించెను.

“రాజా! తరువాత, శ్రీ కృష్ణార్జునులు ధర్మరాజునకు ఈ విషయములు తెలిపి యతని దర్శనమును మయాసురునకు చేయించిరి. యుద్ధిష్ఠిరుడు మయుని యోగ్యముగా సత్కరింపగా, మయుడు గూడ ఆ సత్కారము గ్రహించి, పాండవులకు అద్భుత మైన దైత్యుల చరిత్రను వినిపించెను.

“రాజా! కొన్నిదినములవరకు మయాసురుడు అక్కడనే విశ్రాంతి తీసి కొనుచు ఉండి, దీర్ఘముగ యోచించి సభా భవన నిర్మాణమునకు ఏర్పాట్లు చేసెను. పాండవులయొక్క శ్రీకృష్ణుని యొక్కయు యభిప్రాయము ననుసరించి యొకపవిత్రతీర్థమునందు, శుభముహూర్తమునందు, శుభకర్మలు అనుష్ఠించి, స్వస్తి వాచనాదులు చేసి, మయాసురుడు శ్రేష్ఠబ్రాహ్మణులకు పాయసము తినిపించి, వారిని తృప్తిపరచి, వారికి అనేక ధనదానములు చేసి, సభా భవన నిర్మాణము కొరకు సర్వముతుగుణములచేత గూడి, దివ్య మైన రూపము గలిగి, అన్ని వైపులనుండి పదివేల హస్తముల (గజముల) వెడలుపు, అంతయే పొడవున్న గం భూమిని కొలిపించెను.”

శ్రీకృష్ణుడు ద్వారకకు పోవుట :

“జనమేజయా! శ్రీకృష్ణుడు ‘ఖండవప్రస్థ’నగరమునందు పాండవులచేత పూజింప బడుచు, సుఖముగా నుండెను. తరువాత, తన తండ్రిని చూచుటకు శ్రీకృష్ణుడు కుంతీ-యుద్ధిరులయాజ్ఞ గొని, ద్వారకకు పోవ దలచి, మేనత్త యైన కుంతీదేవి చరణములపై నున్నకము ఉంచి ప్రణామము చేయగా, ఆమె అతని తల మూర్కొని, కొగిలించుకొనెను. తరువాత శ్రీకృష్ణుడు చెల్లెలు సుభద్రతో కలియుటకు ఆమెకడకు పోవగానే, అతనికి ఆనందబాష్పములు కురిసెను. అప్పుడు సుభద్రతో మిక్కిలి అల్పములు సత్యములు, ప్రయోజన కరములు, హితకరములు, యుక్తియుక్తములు, నిరుత్తరము (బదులు చెప్పట కవకాశ మీయనట్టిసవి) అనైనమాటలు చెప్పి, తాను ద్వారకకు పోవలసిన యావశ్యకతను తెలిపి, ధైర్యము గొలిపెను అప్పుడు సుభద్ర శ్రీకృష్ణుని పూజించి యతనికి తల వంచిన నమస్కారము చేసి తల్లి-దండ్రులకు, బంధువులకున్న తన శుభసందేశము పంపెను.

“జనమేజయా! శ్రీకృష్ణుడు సుభద్రను ప్రసన్నురాలిని చేసి, ఆచటి నుండి ద్రౌపదిని, ధౌమ్యమహామునినిన్ని చూచుటకు పోయెను. ధౌమ్యునకు నమస్కరించి, శ్రీకృష్ణుడు ద్రౌపదిని ఓదార్చి, వారిరువురి యనుమతి గొని యర్జునునితోపాటు ఇతరపాండవులకడకు పోయెను. పంచపాండవులతో పరివేష్టితుడైన శ్రీకృష్ణుడు, దేవతాపరివృతుడైన యింద్రునివలె, భాసిల్లెను.

“రాజా! తరువాత గరుడధ్వజుడు ప్రయాణమునకు చేయవలసిన కార్యము లన్నియు చేసి, స్నానము చేసి, అలంకరించుకొని, పుష్పమాలా-జప-నమస్కారములతో చందనాది సుగంధద్రవ్యములతోను దేవతలకు, బ్రాహ్మణులకున్న పూజ చేసి, ప్రయాణ మై రాజభవనమునుండి బయలుదేడెను. అప్పుడతనికొరకు బ్రాహ్మణులు స్వస్తివాచనము చేయగా, శ్రీకృష్ణభగవానుడు పెరుగుపాత్రలతో, అక్షతలతో, ఫలాదులతోపాటు ఆ బ్రాహ్మణులకు ధనము గూడ దానము చేసి వారికి ప్రవక్షిణ-నమస్కారములు చేసెను.

“రాజా! తరువాత, గరుడధ్వజశోభిత మై, గదా-చక్ర-ఖడ్గ-శార-ధనురాది శస్త్ర సంపన్న మై, కైబ్య-సుగ్రీవాచ్యశ్వసహిత మై, శుభ మైన సువర్ణరథ

మందు ఆరూఢుడై, శ్రీకృష్ణభగవానుడు శుభ-దిన-నక్షత్ర-ముహూర్తములందు ద్వారకాప్రయాణమునకు ఆరంభించెను.

“అప్పుడు శ్రీకృష్ణసారథి యైన దారుకుని ప్రక్కకు జరిపి, ఆతనిస్థాన మందు యుధిష్ఠిరమహారాజు ప్రేమపూర్వకముగా భగవంతునితోపాటు రథము నందు కూర్చొని అశ్వములపగ్గములు పట్టుకొనెను. తరువాత, అర్జునుడుగూడ శ్రీకృష్ణనిరథముపై కూర్చొని, సువర్ణదండశోభిత మైన శ్వేత చామరములు ధరించి, కృష్ణునకు కుడివైపున నుండి చామరము వీవ దొడగెను. నకుల-సహదేవ భీమసేనులు గూడ ఋత్విక్కులతో పురజనులతోను శ్రీకృష్ణుని వెనుక నడుచుచుండిరి. వారు త్వరగా ముందుకు పోయి భగవంతునిపైన దివ్యమాలికా భూషితమై, నూరు శలాకలు (కడ్డిలు) అమర్చ బడిన సువర్ణచక్రమును పట్టుకొనిరి. ఆ గొడుగునందు వైదూర్య మణి నిర్మిత దండము అమర్చబడి యుండెను.

“జనమేజయా! నకుల సహదేవులు గూడ త్వరగా శ్రీకృష్ణుని రథమెక్కి, చామర-వ్యజనము (విసన కర్ర)లు వీచుచు భగవంతుని సేవింప జొచ్చిరి. అప్పుడు మేనభావ-మఱదు లందరితో గూడిన శ్రీకృష్ణుడు, ప్రియ శిష్యులతో గూడ ప్రయాణము చేయు చున్న గురువువలె నుండెను. శ్రీకృష్ణుని వియోగము చేత బాధపడు చున్న యర్జునుని గోవిందుడు కౌగిలించుకొని, తాను పోవుటకు ఆతని యనుమతి తీసికొనెను.

“తరువాత శ్రీకృష్ణుడు యుధిష్ఠిర-భీమసేనులకు నమస్కరింపగా, యుధిష్ఠిర-భీమార్జునులు భగవంతుని కౌగిలించుకొనిరి. నకులసహదేవులు కృష్ణునకు ప్రణామము చేయగా వారిని ఆయన కౌగిలించుకొనెను.

“జనమేజయా! శ్రీకృష్ణుడు రెండు కోసుల దూరము పోయిన తరువాత యుధిష్ఠిరుని యనుమతి గొనుచు నతనిని తిరిగి పొమ్మని బలవంత పెట్టెను. తరువాత గోవిందుడు ప్రణామము చేసి, యుధిష్ఠిరుని పాదములు పట్టుకొనగా, ధర్మరాజు అతనిని పై కెత్తి, తల మూర్కొని, ‘ఇక పొమ్ము!’ అని యాజ్ఞ యిచ్చెను. తదువాత శ్రీకృష్ణుడు, ‘నేను తిరిగి తప్పక వచ్చెదను’ అని ప్రతిజ్ఞ చేసి, తన వెంట నడచుచు వచ్చిన పురజనులను, పాండవులను మిక్కిలి

కష్టముతో త్రిప్పి పంపి, సంతోషముతో ద్వారకాపురికి, ఇంద్రుడు అమరావతికి పోయినట్లు పోయెను. శ్రీకృష్ణుని వారు కనుచూపు మేర దూరము వరకు చూచిరి.

“జనమేజయా! అతిప్రేమ వలన పాండవుల మనస్సు శ్రీకృష్ణుని వెను వెంటనే పోయెను. అతని చూచుటయందు వారికి తృప్తి దీర కుండెను. ఇట్లు వారు చూచు చుండగానే శ్రీకృష్ణుడు అదృశ్యుడై, వెడలి పోయెను. పాండవులకు శ్రీకృష్ణదర్శనేచ్చ పూర్తిగా తీరక పోయెను. కాని, వారి మనస్సు అతని వెంటనే పోయెను.

“రాజా! పాండవులు తిరిగి తమ నగరమునకు పోయిరి. శ్రీకృష్ణుడుగూడ ద్వారకాపురి చేరెను. సాత్యకి శ్రీకృష్ణునివెనుక రథమునందు కూర్చొని సారథి దారుకుడు ముందు కూర్చొని ప్రయాణము చేయు చుండగా, ఆ యిరువురితో గరుడ వేగముతో ద్వారక చేరెను.

“జనమేజయా! యుధిష్ఠిరుడు తమ్ములతో మిత్రులతోను తిరిగి నగరము నకు వచ్చి అందరిని వీడ్కొని తన భవనమునకు పోయి, ద్రౌపదితో సంతోష పూర్వకముగా నుండెను.

“రాజా! శ్రీకృష్ణుడు ఉగ్రసేనాదియాదవులచేత సమ్మానింపబడుచు సంతోషముతో ద్వారకాపురిలో ప్రవేశించి, ఉగ్రసేనునకు, తలిదండ్రులైన దేవకి-వసుదేవులకు బలరామునకున్ను తల వంచి నమస్కరించెను. తరువాత ప్రద్యుమ్న-సాంబ-నిశిత-చారుదేష్ట-గద-భాను-అనిరుద్ధారులను స్నేహ పూర్వకముగా కొగిలించుకొని పెద్దల యాజ్ఞ గొని రుక్మిణీదేవి భవనమునకు పోయెను

“జనమేజయా! మయుడుగూడ యుధిష్ఠిరునికొరకు శాస్త్రోక్తముగా సమస్త రత్న భూషిత మైన సభామండపము నిర్మించుటకు మనస్సులో కల్పన చేయుచుండెను.

మయాసురుడు భీమార్జునులకు గదా - శంఖములు ఇచ్చుట. ఆతడు మయ నభ నిర్మించుట :-

“జనమేజయా! తరువాత మయాసురుడు ఆర్జునునితో నిట్లనెను:

“పార్థా! నే నొకచోటికి పోయి తిరిగి శీఘ్రముగా వచ్చెదను. అజ్ఞ యిమ్ము. నేను మీ కొరకు మూడు లోకములందు ప్రఖ్యాత మైన దివ్యసభ నిర్మించెదను. అది సమస్త ప్రాణులకు ఆశ్చర్యకరముగా నుండి పాండవులకు సంతోషవర్ధకముగ నుండ గలదు.

“అర్జునా! పూర్వకాలమందు దైత్యులు కైలాసపర్వతమునకు ఉత్తరము నం దున్న మైనాకపర్వతముపై యజ్ఞము చేయ దలచినప్పుడు నేను విచిత్రము, రమణీయము నైన యొక మణిమయభాండమును నిర్మించి యుంటిని. అది బిందు సరస్సునకు సమీపమునం దున్న వృషపర్వుని సభలో నుంచబడెను అది యొక వేళ, ఇంతదాక అక్కడనే యుండినయెడల, దానిని తెచ్చి, దానిచేతనే యుద్ధిష్ఠిర కీర్తివర్ధన మైన సభను నిర్మించెదను. ఆ సభ సర్వవిధరత్నభూషితము, విచిత్రము, మనస్సునకు ఆహ్లాదకరమునై యుండును.

“ధనంజయా! బిందుసరస్సునందు ఒక భయంకర గద గూడ నున్నది. వృషపర్వ మహారాజు యుద్ధమునందు శత్రుసంహారము చేసి, ఆ గదను అక్కడనే యుంచెను. ఆ గద చాలపెద్దది. పెద్దబరువును దెబ్బనున్న సహించు టలో అది మిక్కిలి సమర్థము, దృఢము నైయున్నది ఆ గదపై సువర్ణబిందు వులు చెక్కబడి, వానిచేత అది అతివిచిత్రముగా కనపడుచున్నది. శత్రుసంహార కర మైన ఆ గద యొక్కటియే లక్షగదలతో సమానము. గాండివధనుస్సు నీకు యోగ్య మైనట్లే, ఆ గద భీరుసేనునకు యోగ్య మైనది. అక్కడనే వరుణదేవుని ‘దేవదత్త’ నామము గల మహాశంఖముగూడ గలదు. దానిధ్వని మిక్కిలి పెద్దగా నుండును. ఈ వస్తువు లన్నియు తెచ్చి మీకు నేను కానుకగా నిచ్చెదను.

“జనమే జయా! యిట్లు చెప్పి మయాసురుడు ఈశాన్య దిక్కునిందు కైలాసమునకు ఉత్తరముగా నున్న మైనాకపర్వతముకడకు పోయెను. అక్కడనే ‘హిరణ్య శృంగ’ నామము గలయొక మహామణిమయ పర్వతము గలదు. ఆ పర్వతమునందు రమణీయ మైన ‘బిందుసరసి’ నామము గల యొక తీర్థము కలదు అక్కడనే భగీరథరాజు భాగీరథి యైన గంగను దర్శించుట కొరకు అనేక సంవత్సరములు తపస్సు చేయుచు నుండెను. అక్కడనే సమస్తభూతనాథు డైన ప్రజాపతిదేవుడు అతిముఖ్యము లైన నూరుయజ్ఞములు అనుష్ఠించి యుండెను.

ఆ యజ్ఞశాలయందు సువర్ణవేదికలు, మణిమయ యూపస్తంభములు నుండెను. ఇవి యన్నియు యజ్ఞశాల శోభకొరకే నిర్మింప బడి యుండెను. కాని, శాస్త్రీయ విధిని, లేక, సిద్ధాంతమును అనుసరించి, కాదు.

“అర్జునా! ఇంద్రుడు గూడ అక్కడనే యజ్ఞములు చేసి, సిద్ధిని పొందెను. సమస్త ప్రపంచ సృష్టికర్త, సర్వప్రాణులకు అధిపతి, ఉగ్రతేజశ్శాలి, సనాతన దేవుడు నైన మహాదేవుడు (శంకరుడు) అక్కడనే వేలకొలది భూతములచేత సేవింప బడుచు నుండును.

“అర్జునా! ఒక వేయి సంవత్సరములు గడిచిన తరువాత నరనారాయణ మహర్షులు, బ్రహ్మదేవుడు, యమరాజు, ఐదవ మహాదేవుడున్న అక్కడనే యజ్ఞములను అనుష్ఠించెదరు. భగవంతుడైన వాసుదేవుడు ధర్మరక్షణము కొరకు అనేక సంవత్సరములు నిరంతరము శ్రద్ధతో యజ్ఞములు చేసిన చోటు ఇదియే. ఆ యజ్ఞశాలయందు సువర్ణహార భూషితము లైన యూపస్తంభములు, మిక్కిలి మెఱయు చున్న వేదికలున్న నిర్మింప బడి యుండెను. ఆ యజ్ఞములో భగవంతుడైన కేశవుడు లక్షలకొలది వస్తువులు దానముగా నిచ్చి యుండెను.”

“జనమేజయా! తరువాత, మయాసురుడు, అక్కడకు పోయి ఆ గదా శంఖములు సభాభవన నిర్మాణముకొరకు అధిక మణిమయ ద్రవ్యములను (భాండము) తెచ్చెను. అవి పూర్వము దృవవర్షుని యధీనములో నుండెను. అనేక కింకరులు, రాక్షసులున్న రక్షించుచుండిన యా మహాధనము కడకు పోయిమయుడు అవి యన్నియు తీసికొనివచ్చి త్రిలోకప్రఖ్యాతము దివ్యమణి మయము, మంగళకరము, సుందరమునైన ఆ యనుపమ సభాభవనము నిర్మించెను.

“జనమేజయా! అప్పుడు మయుడు తాను తెచ్చిన గద భీమసేనునకు, దేవదత్త శంఖము అర్జునునకున్న కానుకలుగా నిచ్చెను. ఆ శంఖద్వని విని సమస్త ప్రాణులు గడగడ వడకు చుండెను. ఆ సభలో సువర్ణమయ వృక్షములు శోభిల్లు చుండెను. అగ్ని-సూర్య-చంద్రుల సభలవలెనే ఆ సభగూడ భాసిల్లుచు, మనోహరము నుండెను. ఆ సభయొక్క ప్రభ, సూర్యుని ప్రభనుగూడ ఎడరు

దెబ్బ తీయు చుండెను. అది తన యలౌకిక తేజస్సుచేత నిరంతరము దీపించు చున్నదా యనునట్లు కనపడు చుండెను. దాని యెత్తు, నూతన మేఘసమూహముల వలె, ఆకాశమును చుట్టి నిలిచి యున్నదా యనునంత యధికముగా నుండెను. దాని వైశాల్యముగూడ అధికముగా నుండెను. ఆ సభలో నున్న వారి పాపమును, తాపమును అది నశింప జేయునదిగా నుండెను.

“జనమేజయా! ఆ సభాభవనము ఉత్తమోత్తమద్రవ్యములచేత నిర్మింపబడి యుండెను. ఆ భవనప్రాకారములు, గవనులున్న రత్ననిర్మితము లై యుండెను. ఆ సభలో అద్భుతము లైన వివిధ చిత్రములు అంకితము లై యుండెను. దానిలో అనేక ధనములు నిండి యుండెను. దానవుల విశ్వకర్మ యైనను మయాసురుడు ఆసభను మిక్కిలి సుందరముగా నిర్మించి యుండెను. మయా సురుడు నిర్మించిన సభకు సమాన మైనదిగా యాదవుల సుధర్మ¹ గాని, బ్రహ్మదేవుని సభ గాని కా కుండెను.

“జనమేజయా! మయాసురునియాజ్ఞచేత కింకరనామము గల ఎనిమిదివేల మంది రాక్షసులు ఆ సభను రక్షించుచు, దానిని ఒకచోటినుండి ఎత్తి మరియొక చోటికి కొనిపోవు చుండిరి. ఆ రాక్షసులు భయంకరాకారము, అకాశసంచారము, మహాశరీరము, మహాబలమున్న కలవార లై యుండిరి. వారికన్నులు ఎఱ్ఱగా, పింగళ(పసపు)వర్ణము కలవిగాను నుండెము. వారిచెవులు ముత్యపుచిప్పలవలె కనపడుచుండెను. వారందరు యుద్ధకుశలురు.

“రాజా! మయాసురుడు ఆ సభాభవనములోఁఫల నందమైన యొక పెద్ద పుష్కరిణి నిర్మించి యుండెను. దానికి సమానము మరియొకటి లే కుండెను. ఆ పుష్కరిణిలో ఇంద్రనీలమణిమయకమలపత్రములు వ్యాపించి యుండెను. ఆ తామరలతూడులు మణిమయము లై యుండెను. ఆ సరోవరములో పద్మరాగ మణిమయకమలములను నోహరసుగంధము వ్యాపించి యుండెను. అందు వివిధ

1. ‘స్నాత్ సుధర్మా దేవసభా’ అను నిఘంటుప్రమాణముచేత దేవసభకే ‘సుధర్మా’నామము ఉన్నట్లు తెలిసి యుండెను, ఈ వ్యాసవచనముచేత యాదవులసభకుగూడ ఆ పేరు ఉన్నట్లు తెలియు చున్నది.

పక్షులు నుండెను. వికసితకమలములు, సువర్ణమత్స్య-కూర్మములు ఆ సరస్సును విచిత్రముగ శోభిల్ల చేయు చుండెను. దానిలో ఓగుటకు స్పటిక-మణిమయసోపానములు విచిత్రముగా నిర్మింప బడి యుండెను. అవి పంకరహిత స్వచ్ఛజలభరితమై, సుందరముగా నుండెను. పిల్లవాయువులచేత పైకి లేచినజలబిందువులు కమల పత్రములందు పడగా, అప్పుడు అపుష్కరిణీయంతయు ముక్తాబిందువులతో వ్యాపించినదా యనునట్లు తోచు చుండెను. అపుష్కరిణికి నలువైపుల నున్నతీరములపై మణులయంచులు గలిగి, శిలామయము లైన పెద్ద-పెద్ద వేదికలు నిర్మింప బడి యుండెను.

“జనమేజయా! మణివ్యాప్త మగుటచేత ఆ పుష్కరిణీకడకు పోయిన రాజులు దానిని చూచికూడా దానివాస్తవపరిస్థితియందు విశ్వాసము లేక, భ్రాంతి చేత దానిని నేల యని తలచి, దానిలో పడు చుండిరి. ఆ సభాభవనమునకు అన్నివైపుల ననేకవిధము లైన వృక్షములు కదలాడు చుండెను. అవి పుష్ప భరితము లై, వానినీడ చల్లగా నుండెను. ఆ యంద మైన చెట్లు నిరంతరము వాయువుతాకిడిచేత కదలు చుండెను. వృక్షములేకక ఆ భవనము నలువైపుల అనేక సుగంధివనములు, ఉపవనములు, బావులుగూడ నుండెను. అవి హంస-కారండవ (నీరుకాకి, పిల్లలుకననిలేడి) చక్రవాక పక్షులతో గూడి యుండుటచేత మిక్కిలి శోభిల్లు చుండెను. అక్కడ జలకమలములు, మెట్టతామరలు నుండెను. ఆ యుభయవిధకమలముల సుగంధముతో వాయువు సర్వదా పీచుచు పొండవులను సేవించు చుండెను. మయాసురుడు పడునాలుగునెలలలో ఆ యద్భుతసభను నిర్మించి, ఆ సమాచారము యుధిష్ఠిర మహారాజునకు జెల్పెను!”

మయనభలో యుధిష్ఠిరుని ప్రవేశము - నరలోని మహామునుల - రాజుల వర్ణనము :

“జనమేజయా! ఆ సభాభవననిర్మాణము చేసి, మయడు అర్జునునితో నిట్లనెను :-

“సవ్యసాచీ! ఇంగో మీనభ. దీనిలో నౌకధ్వజము ఉండును. దానికొన యందు భూతములు, పర్యాకమవంతు లైన కింకరులున్ను నివసించు చుండెదరు. సీధనుష్టంకారధ్వని యైనప్పుడే, ఈ భూతములుగూడ మేళముల పలె గరిల్లును.

ఇదిగో! సూర్యసమానతేజస్సుగల అగ్నిదేవుని యుత్తమరథము. శ్వేతవర్ణము గల్గి బలశాలులు, దివ్యములు నైన యశ్వము లివిగో! వానరచిహ్నము గల ధ్వజము ఇదిగో చూడుము. ఇవి యన్నియు మాయచేత నిర్మింప బడెను. నీ రథము పరుగెత్తుచున్నప్పుడు దానిపై నున్న యీ ధ్వజము ఎక్కడగూడ వృక్షములలో ఇరుకక అగ్నిజ్వాలలవలె సర్వదా పైవై పుననే లేచి యుండును. ఈ నీవానరచిహ్నధ్వజము పెక్కురంగులలో కనబడు చుండును. నీవు యుద్ధము చేయు చున్నప్పుడు ఈధ్వజ మెప్పుడుగూడ నొరుగదు.”

“జనమేజయా! ఇట్లు చెప్పి, మయాసురుడు అర్జునుని కౌగిలించుకొని, యతని సెలవు దీసికొని తన యిచ్చ వచ్చినచోటికి వెడలి పోయెను.

“జనమేజయా! తరువాత యుద్ధిష్ఠిరుడు నేయి, తేనెయు కలిసిన క్షీరాన్నము, కృసరము (పులగము), జీవంతిక (పాలకూర), పలుతెరగుల వంటకములు, వివిధభక్ష్యములు, ఫలములు-చెఱకురసము మొదలైన యనేకవిధ చోష్య (పీల్చదగిన) పదార్థములు, బహువిధపేయ (త్రాగదగిన) పదార్థములు, ఈ మొదలైన ఆహారపదార్థములతో పక్షివేలమందిబ్రాహ్మణులకు భోజనము పెట్టి ఆ సభాభవనములో ప్రవేశించెను!

“జనమేజయా! యుద్ధిష్ఠిరమహారాజు నూతనవస్త్రములు, అనేకహారములు మొదలైనవిబహుమానముగ బ్రాహ్మణుల కిచ్చి వారిని తృప్తిపరచెను. తరువాత ఒక్కొక్క బ్రాహ్మణునకు ఒక్కొక్కవేయిగోవులను ఇచ్చెను. అప్పుడు బ్రాహ్మణులు పఠించిన పుణ్యాహవాచనాది మంత్రములధ్వని స్వర్గలోకములోగూడ మాత్రోగెను.

“రాజా! తరువాత యుద్ధిష్ఠిరుడు పినిధవాద్యములచేత దివ్యసుగంధిద్రవ్యములచేతను ఆ భవనమందు దేవతలను స్థాపించి, పూజించి, అందులో ప్రవేశించెను. ఆ మహారాజుకడ ననేకమల్లులు (బాహుయుద్ధవీరుల), నటులు, యుల్లులు (బహుమానసంపాదనార్థము కఱ్ఱలు తిప్పుచు పోటీ పడి పోరాడువారు), సూత, వైతాళికులున్ను (స్తోత్రపాఠకులు) ఉండిరి.

“రాజా! ఈవిధముగా ధర్మరాజు మాజాకార్యము ముగించి సోదరులతో స్వర్గమునందు ఇంద్రునివలె ఆ సుందరసభాభవనమందు ఆనందపూర్వకముగా నివసించు చుండెను. ఆ భవనమందు అనేక ఋషులు, వివిధదేశములనుండి వచ్చినరాజులున్ను పాండవులతో ఇష్టాగోష్ఠి జరుపుచు కూర్చొను చుండిరి.

“జనమేజయా! ఆ సభలో ‘అసిత-దేవల-సత్య-సర్పిర్మాలిన్-మహాశిరస్-అర్యావసు-సుమిత్ర-మైత్రేయ-శునక-బలి-బక-దాల్వ్య - స్థూలాశిరస్ - కృష్ణదేవ్ పాయన-శుకదేవులు, వ్యాసశిష్యులైన సుమంతు-జైమిని-పైల నామకులు, మేము, తిత్తిరి-యాజ్ఞవల్క్య-పుత్రసహిత లోమహర్షణ-అప్పు హోమ్య-ధోమ్య - అణి మాండవ్య - కౌశిక - దామోష్ఠీష్ - త్రైబలి పర్వా-ఘటజానుక-మౌంజాయన-వాయుభక్ష-పారాశర్య-సారిక - బలివాక - సిసీవాక - సత్యపాల - కృతశ్రమ-జాతూకర్ణ - శిఖవన్ - ఆలంబ - పారిజాతక - పర్వత - మార్కండేయ - పవిత్రపాణి - సావర్ణ - బాలుకి - గాలవ - జంఘాబంధు - రైభ్య - కోపవేగ-భృగు - హరిభద్రు - కౌండిన్య - భద్రుమాలిన్ - సనాతన - కాశీవన్-బౌళిజ-నాచికేత - గౌతమ - ప్రెంగ్య - వరాహ - శునక - (ద్వితీయ) శాండిల్య - కుక్కుర - వేణుజంఘ - కాలాప - కఠనామకులు అరువయేడుగురు మరి కొందరు ఉండిరి. ధర్మజ్ఞులు, జితేంద్రియులు, విజితాత్ములు, వేదవేదాంగ పారంగతులు నైన యీ మునులందరు ధర్మాత్ముడు, రాజర్షియు నైన యుధిష్ఠిర మహారాజునకు ఆ సభలో పుణ్యకథలను వినిపించు చుండిరి.

“జనమేజయా! ఈవిధముగనే క్షత్రియోత్తము లైనరాజులుగూడ ధర్మ రాజును ఉపాసించు చుండిరి. వారు - ముంజకేతు - వివర్ధన-సంగ్రామజిత్ - దుర్ముఖ - ఉగ్రసేన - క్షేమక - కమత - కంపన నామకులు. ఈ కంపనడు మహాబల - పౌరుషసంపన్నుడు. అస్త్రివిద్యాపండితుడు. ఇతడు, ఇంద్రుడు ‘కాలకేయ’ రాక్షసులను కంపింప జేసినట్లే యవనులను నిరంతరము ఇత డొడదే కంపింప జేయు చుండెను. ఈ తొమ్మిందుగురురాజులు శ్రీమంతులు, మహామహిమలు, ధర్మాత్ములు, పరాక్రమవంతులు, ఎవరికిన్ని ఓడనివారు, మహా బలశాలురు నై యుండిరి. వీరందరు ధర్మరాజును సేవించు చుండిరి.

“జనమేజయా! పూర్వోక్తరాజులేకాక ఇంకను సనేక సరపతులు యుధిష్ఠిరుని ఉపాసించుచు ఆసభలో నుండిరి. వారి పేర్లు వినుము -

“జటాసుర-మద్రరాజ శల్య-కుంతిభోజ-కిరాతరాజ పులింద-అంగరాజ-
వంగరాజ - పుండ్రక - పాండ్య - ఉద్రరాజ - అంద్రరాజ - అంగ - వంగ -
సుమిత్ర - శత్రుసూదన శైబ్య-కిరాతరాజ సుమనన్ - యవనరాజ-చాణూర -
దేవరాత - భోజ - భీమరథ - కళింగరాజ శ్రుతాయుధ - మగధదేశీయ జయ
సేన - సుకర్మన్ - చేకితాన - శత్రుసంహారక పురుకేతుమన్ - వసుదాన -
విదేహరాజ కృతక్షణ - సుధర్మన్ - అనిరుద్ధ - శ్రుతాయుస్ - అనూపరాజ -
క్రమశీత్ - సుదర్శన - పుత్రసహిత శిశుపాల - కరూషరాజ దంతవక్త్ర -
వృష్టివంశీయ ఆహుక - విపుడు - గద - సారణ - అక్రూర - కృతవర్మన్ -
శినిపుత్ర సత్యక - భీష్మక - అహుతి - ద్యుమతేస్సన - కేకయరాజకుమార -
సోమకపౌత్ర ద్రుపద - కేతుమన్ (ద్వితీయ) - వసుమన్, నామకులు ఏబది
యొక్కరు ఉండిరి. వీరేకాక ఇంకను ననేకప్రధానక్షత్రియులు యుద్ధిష్ఠిర
మహారాజుకడ కూర్చొని యుండిరి. అర్జునునియొద్ద మృగచర్మము ధరించి,
ధనుర్వేదాధ్యయనము చేయుచున్న యనేకరాజకుమారులుగూడ ఆ రాజసభలో
యుద్ధిష్ఠిరమహారాజును సేవించు చుండిరి.

“జనమేజయా! వృష్టివంశీయ రాజకుమారులుగూడ నచటనే విద్యా
భ్యాసము చేయు చుండిరి - రుక్మిణీపుత్ర ప్రద్యుమ్న - జాంబవతీపుత్ర సాంబ -
సత్యకపుత్ర (సాత్యకి) యముధాన - సుధర్మన్ - అనిరుద్ధ - శైబ్య నామకులు
ఆరుగురేకాక మరియనేకరాజులు ఆ సభాభవనమందు కూర్చొని యుండిరి.

“జనమేజయా! అర్జునమిత్రుడైన ‘తుంబురు’నామక గంధర్వుడుగూడ
ఆ సభలో సర్వదా విరాజమానుడై యుండెను. మంత్రులతోపాటు ఇరువది
యేడుగురు చిత్రసేనాదిగంధర్వులు, అప్పరసలున్న ఆ సభలో యుద్ధిష్ఠిరుని
సేవించుచు కూర్చొని యుండిరి. గీతవాద్యములందు కుశలురు, సామ్య¹-తాళ²

1. సంగీతమునందు నృత్య-గీత వాద్యముల సమత్వము. అమరకోశమందు
‘లయఃసామ్యం’ అని కలదు
2. నృత్య గీతముల కాంక్షితముల పరిమాణము. చేతిపై చేతినికొట్టి సూచించు
నది. అమరకోశమందు ‘తాలః కాలక్రియామానం’ అని యున్నది.

ముల విశేషజ్ఞులు, ప్రమాణ¹ లయ, ² స్థానముల³ నెఱిగినవారైన కిన్నరులు తుంబురునియాజ్ఞచేత నచట నితర గంధర్వులతోపాటు దివ్యతాన (తన్నకారము) ములచేత తగినట్లుగా పాడుచు, పాండవులకు, మహర్షులకును మనోరంజనము చేయుచు ధర్మరాజును ఉపాసించు చుండిరి.

“జనమేజయా! (దేవతలు) దివ్యలోకసభలో బ్రహ్మదేవుని ఉపాసించినట్లే, సత్కప్రతిజ్ఞలు, ఉత్తమవ్రతపాలకులు నైన యనేకమహా ఋషులు ఆ సభలో యుద్ధిష్ఠిరమహారాజును ఆరాధించుచుండిరి.”

(సభానిర్మాణపర్వము సమాప్తము)

(లోకపాల సభాభ్యాస పర్వము)

నారదుడు యుద్ధిష్ఠిరునకు ఉపదేశించుట :-

“జనమేజయా! ఒకనాడు మయసభయందు అనేక మహాపురుషులతో గంధర్వాలతోను కూర్చునియున్న పాండవులకడకు వేదవేదాంగ పండితుడు, దేవఘాతీతుడు, ఇతిహాస-పురాణ - మర్మజ్ఞుడు, పూర్వకాలముల విశేషములను ఎఱిగినవాడు, న్యాయవిద్వాంసుడు, ధర్మతత్త్వజ్ఞుడు, శిషా - కల్ప - వ్యాకరణ - నిరుక్త - చ్ఛందస్ - జ్యోతిష'ము లనబడు షడంగములలో పండితుడు, 'ఐక్య⁴ - సంయోగనానాత్వ⁵ - సమవాయ⁶' ముల జ్ఞానమునందు కుశలుడు, సమర్థుడైనవక్త, మేధావి, స్మరణశక్తిసంపన్నుడు, నీతిజ్ఞుడు, త్రికాలదర్శి,

1. గానముతో గూడిన నృత్యములోని కాలపరిమాణము (కొలత)
2. సంగీతనాట్యములలో కాలపరిమితి.
3. రాగమునకు గల ఉత్తమ - మధ్యమ - మంద్రస్థానములు. అనగా పాడునప్పుడు పెద్దగా - సాధారణముగా మంద్రముగాను వేరువేరుస్థాయిలో పాడు చుండురు. ఈస్థాయికే స్థానము అని పేరు.
4. పరస్పర పెరుద్దముగ కనపడు వేదవాక్యములయొక్క ఏకవాక్యత.
5. ఒకదానిలో కలిసిన వచనములను ప్రయోగసారముగ విడివిడిగ చేయుట.
6. యజ్ఞమునందు అనేకకర్మలు ఒకసారియే చేయగలిగినప్పుడు అధికారము (ఆర్హత) కనుసరించి యజమానునితో కలుగు సంబంధము.

అపరబ్రహ్మ, పరబ్రహ్మమును విభాగపూర్వకముగ తెలిసినవాడు, ప్రమాణముల చేత ఒకనిశ్చిత సిద్ధాంతమును నిర్ణయించినవాడు, పంచావయవ¹ సహిత వాక్యముయొక్క గుణదోషములను ఎఱిగినవాడు, బృహస్పతి వంటి వక్తతో గూడ వాద-వివాదములు చేయుటలో సమర్థుడు, 'ధర్మ - అర్థ - కామ - మోక్ష'ములు అనెడు నాలుగు పురుషార్థములను గూర్చి యథార్థమైన నిశ్చయము కలవాడు, పదునాలుగు భువనము లన్నింటిని పైన-క్రింద - అడ్డము - అన్ని వైపులనుండి ప్రత్యక్షముగ చూచువాడు. మహాబుద్ధిశాలి. సాంఖ్య - యోగములను విభాగ పూర్వకముగ ఎఱిగినవాడు. దేవాసురులకు కూడ నిర్వేదము (వైరాగ్యుడు) కలిగింప గోరువాడు. సంధి - విగ్రహముల తత్త్వమును తెలిసికొన గలవాడు, తమయొక్క, శత్రుపక్షముయొక్కయు బలా బలములను

4. ఇతరులకు ఏదైన వస్తువునుగూర్చి తెలుపుటకు పూనుకొనినవాడు ప్రయోగించునట్టి అనుమాన వాక్యమునందు 'ప్రతిజ్ఞా-హేతు-ఉదాహరణ-ఉపనయ-నిగమన'-ములు అనెడు ఐదు అవయవములు ఉండును ఇట్టి అనుమానమునకు పంచావయవానుమాన మని పేరు.

“ఈ పర్వతముపై అగ్ని ఉన్నది” అను వాక్యము 'ప్రతిజ్ఞ' అనబడును. ఎందుకనగా, అక్కడ ధూమము కలదు' అనునది 'హేతువు' అనబడును. 'వంటయింటిలో పొగ కనపడినప్పుడు అక్కడ అగ్ని కనపడుచున్నట్లు' అనుదృష్టాంతము 'ఉదాహరణము' అనబడును. 'ఎందుకనగా ఈ పర్వతముపై ధూమము కనపడుచున్నది.' అను హేతువు లభించుట 'ఉపనయము' అనబడును. 'కాబట్టి అక్కడ అగ్ని ఉన్నది.' అను నిశ్చయమే 'నిగమము' అనబడును.

ఈ వాక్యమునందు అనుమానమైన తర్కము ఉండుట గుణము. ప్రతికూలమైన తర్కము ఉండుట దోషము. ఎట్లనగా ఒకవేళ అక్కడ అగ్ని లేకుండిన యెడల ధూమము గూడ ఉండదు అనునది అనుకూల తర్కము, ఒకడు తటాకమునందు పొగమంచు లేదుట చూచి 'ఈ తటాకమునందు అగ్ని ఉన్నది' అని చెప్పినయెడల అతని ఆ యనుమానము 'అశ్రయసిద్ధము' అనబడు 'హేత్వాభాసము' (దృష్ట హేతువు) చేత కూడినది యగును. అది ప్రతికూల తర్కము అనబడును.

ఈహచేత నిశ్చయించి శత్రుపక్షపు మంత్రులు మొదలైనవారిలో భేదభావము కలిగించుటకు గాను వారికి ధనాదులను పంపుటకు తగిన సమయమును ఎఱిగిన వాడు, 'సంధి (సమాధాన పరచుట) - విగ్రహ (కలహము) యాన (దాడి చేయుట) - ఆసన (తనచోటనే కూర్చొని యుండుట) ద్వైధీ భావ (శత్రువులలో పరస్పర ద్వేషము కలిగించుట) సమాశ్రయ (ఒక బల వంతు డైనరాజును ఆశ్రయించుట)' ములు అను రాజనీతియొక్క అంగముల యుపయోగమును తెలిసినవాడు. సమస్తశాస్త్రములందు నిపుణ విద్వాంసుడు, యుద్ధకళలో, సంగీతకళలోను మళలుడు క్రోధరహితుడు నైనవాడు నారద మహాముని.

“జనమేజయా! నారదుడు పైన చెప్ప బడిన సద్గుణములే కాక యింకను ఆసంఖ్యాకములైన సద్గుణములు గూడ గలవాడు; మననశీలుడు, పరమ కాంతి యుక్తుడు, మహాలేఖశాలి, దేవర్షి సత్తముడు అట్టి మహాత్ము డైననారదుడు లోక - లోకాంతరములయందు సంచరించుచు సంచరించుచు ‘పారిజాత-పర్వత-సౌమ్య - సుముఖ’ నామకమునులతో, ఇంకను ననేక మహర్షులతోను ఆసభలో నున్న పాండవులతో కలిసికొనుటకు మనోవేగముతో అక్కడకు వచ్చి జయ శబ్దము నుచ్చరించి, సమ్మాన పూర్వకముగ యుధిష్ఠిర మహారాజునకు ఆశీర్వాదము చేసెను.

“జనమేజయా! సమస్తధర్మజ్ఞు డైనయుధిష్ఠిరుడు దేవర్షినారదుని చూచిన వెంటనే సోదరులతో లేచి ఆ మహర్షికి ప్రేమ - వినయ - సమతాపూర్వకముగ నమస్కారము చేసి ఉత్తమాసనమునందు ఆ దేవర్షిని ఆ సీనుని జేసి ఆ మునికి గో - మధుపర్క - అర్ఘ - పాద్యాదులిచ్చి సవర్ణ రత్నములతో శాస్త్రోక్తముగ పూజించి అతని కోరిక లన్నియు పూర్తిగా తీర్చి ఆ దేవర్షిని సంతోషపరచెను.

“జనమేజయా! యుధిష్ఠిర మహారాజు చేసినపూజను స్వీకరించిన నారదుడు యుధిష్ఠిరునకు ధర్మార్థకామము లనెడిత్రివర్గములకు సంబంధించిన విషయములనుగూర్చి యుపదేశించుచు నా రాజును ఇట్లు అడిగెను. •

“యథిష్ఠిరమహారాజా! నీ ధనము నీవు చేయు యజ్ఞ దాన-కటాంబ రక్షణాది కార్యములు నెరవేర్చుటకు సరిపోవు చున్నదా? ధర్మమునందు నీ మనస్సు ప్రసన్నముగ లగ్న మై యున్నదా? నీ యిచ్చానుసారముగ సుఖ - భోగముల నీకు లభించుచున్నవా? భగవంతుని ధ్యానమందు నిమగ్న మై యున్న నీ మనస్సు నకు ఇతర వృత్తులద్వారా విఘ్నము గాని, విశేషము గాని కలుగుట లేదుగదా! నీవు బ్రాహ్మణ - వైశ్య - శూద్ర జాతుల ప్రజల యెడల నీ తండ్రి తాతల వలె ధర్మార్థ యుక్తముగా వ్యవహరించు చున్నావా? నీవు ధనతోభముచేత ధర్మమునకు హాని, కేవలధర్మాచరణమునందే నిమగ్నుడ వై ధనమునకు హాని, అథవా, ప్రీతియే బలముగా గల కామభోగములను అనుభవించుటచేత ధర్మార్థములు రెంటికిన్ని హానియు కలిగించుట లేదుగదా!

“యథిష్ఠిరా! నీకు ధర్మార్థకామము లనెడి త్రివర్గమును సేవించుటకు ఉపయోగించు సమయమును గూర్చి తెలియును. కాబట్టి కాలమును విభజించి, నియతము - సముచితము నైన సమయము నందు నీవు ధర్మ - ఆర్థ - కామములను సేవించుచున్నావు కదా?*

---

* దక్షస్మృతిలో త్రివర్గ మనెడు ధర్మ - ఆర్థ - కామములను సేవించుటకు కాలవిభాగము ఈ విధముగ చెప్ప బడినది.

“పూర్వాహ్నే త్యాచరేద్ ధర్మం మధ్యాహ్నే అర్థముపార్జయేత్.
సాయాహ్నే చాచరేత్ కామమిత్యేషా వైదికీ శ్రుతిః.”

అనగా పగటిపూర్వభాగమందు ధర్మమును ఆచరించవలెను. మధ్యాహ్న కాలమందు ధనమును సంపాదించు కార్యము చేయవలెను. సాయాహ్న (రాత్రి) కాలమందు కామమును సేవించవలెను అని భావము. ఇది వైదిక శ్రుతియొక్క ఆదేశము (నీలకంఠీయ వ్యాఖ్యాసము నుండి ఉద్ధరింపబడినది).

“యుధిష్ఠిరా! రాజులకు ఉచితము లైన ఆరు¹గుణములచేత ఏడు² ఉపాయములను, నీయొక్క, శత్రువులయొక్కయు బలాబలములను, దేశ పాల-దుర్గ పాలాదు లైన³ పడునాలుగురు వ్యక్తులను నీవు బాగుగా పరీక్షించు చున్నావా నీయొక్క, శత్రువుయొక్కయు శక్తిని బాగుగా తెలిసికొని, ఒకవేళ, శత్రువు ప్రబలుడుగా నున్నయెడల, అతనితో సంది చేసికొని నీధనసంపదలవృద్ధికొరకు వానిమీది⁴కార్యములను చేయు చున్నావా? నీ మంత్రులు మొదలైనయేడుగురు⁵

1. రాజులకు, ‘వ్యాఖ్యాన (వివరణ) శక్తి, ప్రగల్భశక్తి (ప్రతిభ), తర్క (ఊహ)కుశలత్వము, కడచినకాలపు స్మరణము, భవిష్యత్కాలముపై దృష్టి యుంచుట, నీతిశైలుజ్యము’ ఈ ఆరు గుణములు ఉండవలెను.

2. ‘మంత్ర-భైషధ-ఇంద్రజాల-సామ-దాన-భేద-దండ’ములు అను ఏడు ఉపాయములు రాజులకు ఉండవలెను.

3. పరీక్షకు యోగ్యము లైన పడునాలుగుస్థానములను, లేదా, వ్యక్తులను గూర్చి నీతిశాస్త్రమునందు ఈవిధముగ చెప్ప బడినది :-

“దేశో దుర్గం రథో హస్తి-వాజి-యోధాధికారిణః।

అంతఃపురాన్నగణనాశాస్త్రలేఖ్యధనాసవః॥”

అనగా- ‘దేశ-దుర్గ - రథ - హస్తి-అశ్వ-శూర సైనిక-అధికారిన్-అంతఃపుర - అన్న-గణన(లెక్క) - శాస్త్ర-లేఖ్య(లేఖనము)-ధన-అసు (బల)’ములు అను పదు నాలుగింటిపైఅధికారము గల వ్యక్తులను రాజులు పరీక్షించు చుండవలెను.

4. రాజుయొక్క కోశ(ధనాగారము) - ధనములవృద్ధికొరకు చేయవలసిన యెనిమిది కార్యములు ఇవి:-

“కృషిర్వశిక్చథో దుర్గం సేతుః కుంజరబంధనమ్।

ఖన్యాకరకరాదానం కూన్యానాం చ నివేశనం॥

అష్టసంధాన కర్మాణి ప్రయుక్తాని మనీషిభిః॥

అనగా-‘కృషికర్మవిస్తారము, వ్యాపారరక్షణము, దుర్గనిర్మాణ-రక్షణములు, వంతెనలనిర్మాణ-రక్షణములు, గజబంధనము, సువర్ణ-రత్నాదులగనులపై అధికారము, పన్నులు తీసికొనుట, కూన్యప్రాంతము లందు ప్రజలను నివసంప జేయుట, ఈ యెనిమిదిపనులు బుద్ధిమంతులైన రాజులు చేయవలసిన సంధానకర్మలు

ప్రకృతులు, శత్రువులతో 'కలియ లేదుకదా? నీ రాజ్యమునందలి ధనవంతులు చెడు వ్యసనములకు అలవాటుపడక, అన్ని విధముల పరిపూర్ణముగ నీయెడల ప్రేమముతో నున్నారు గదా? ఎవరిపైన నీకు సందేహము లేదో, అట్టివారు శత్రువులకు గూఢచారులై, నీకు కృత్రిమమిత్రులై, నీ మంత్రులద్వారా నీ రహస్యాలోచనములను తెలిసికొని, వెల్లడి చేయుట లేదుకదా? 'నీ మిత్ర-శత్రు-ఉదాసీనులు ఎప్పుడు ఏమి చేయ దలచు చున్నారు?' అను విషయము నీవు తెలిసికొను చున్నావా? సరి యైన సమయము విచారించియే, సంధి-విగ్రహాసీతిని అనుసరించు చున్నావుకదా?

"యుధిష్ఠిరా! ఉదాసీనులు, మధ్యములు నైన వ్యక్తులయెడల ఏవిధముగ వ్యవహరించవలసినది నీకు తెలియునా? నీవలె విశ్వసనీయులైన వృద్ధులు, పరిశుద్ధహృదయులు, ఏవిషయ మైనను బాగుగా తెలిసికొన గలవారు, ఉత్తమకులోత్పన్నులు, నీయందు అనురాగము గలవారు నైన పురుషులను మంత్రులునుగా నియమించుకొనినావా? ఎందు కనగా, రాజుయొక్క విషయప్రాప్తికి మంచి ఆలోచనము చెప్పట, రహస్యరక్షణము ఇవియేకదా మూలకారణము. అది యోగ్యులైన మంత్రులయధీన మై యుండును. రహస్యాలోచనమును గుప్తముగా నుంచు నట్టి శాస్త్రజ్ఞులైన మంత్రులచేత మీ రాష్ట్రము సురక్షిత మై యున్నది కదా? శత్రువులచేత దానికి నాశము కలుగుట లేదుకదా?

"యుధిష్ఠిరా! నీవు అకాలమునందు నిద్రపోవుట లేదుకదా? సకాలమునందు మేలుకొనుచున్నావుకదా? నీవు అర్థశాస్త్రజ్ఞుడవే. రాత్రిపూర్వభాగమందు మేలుకొని యుండి నీ అర్థము (అనగా ఆవశ్యకమైనకర్తవ్యము-హితము) విషయములో బాగుగా విచారించు చున్నావుగదా?*

1. 'స్వామి(ప్రభువు) - మంత్ర - మిత్ర - కోశ(ధనాగారము) - రాష్ట్ర-దుర్గ (కోట)-సేనా-ప్రజలు ఈ యేడు అంగములు రాజ్యమునకు ఏడు ప్రకృతులు. అథవా, 'దుర్గాధ్యక్ష-బలాధ్యక్ష-ధర్మాధ్యక్ష-సేనాపతి-పురోహిత-వైద్య-జ్యోతిషులు' ఈ యేడుగురుగూడ ప్రకృతులు అన బడుదురు. (నీలకంఠీయవ్యాఖ్యానమునుండి గ్రహింప బడినది.)

* "బ్రాహ్మ ముహూర్తే చోక్తాయ చింతయేదాత్మనో హితమ్" అనగా, - బ్రాహ్మముహూర్తము(సూర్యోదయమునకు పూర్వము రెండుగడియల కాలము)నందు మేల్కొని తన హితమునుగూర్చి చింతించవలెను.

“యథిష్ఠిర మహారాజా! ఏ రహస్యాతోచన మైనను రెండు-వాలుగు చెవుల గుప్తముగా నుండును. ఆ రహస్యము ఆరుచెవులలో (ముగ్గురకు) పడినవెంటనే వెల్లడి యగును. కనుక, నీవు రహస్యవిషయమును ఒక్కడవే విచారించవుగదా? లేక, అనేకులతో కూర్చొని విచారించవుగదా? నీవు నిశ్చయించిన రహస్యవిషయము బయటబడి శత్రురాజ్యమువరకు వ్యాపించకుండ నున్నదిగదా? మూలధనమందు లోపము కాకుండ, అది వృద్ధిచెందుటకు తగిన యుపాయములను శీఘ్రముగ చేయుచున్నావుగదా? అట్టికార్యములందు, లేదా, అట్టికార్యములను చేయువారికి విఘ్నములు కలిగించు కున్నావుగదా?

“యథిష్ఠిరా! మీ రాజ్యమందు కూలివారు శ్రమజీవులున్ను నీకు తెలియకుండ లేరుగదా? వారు చేయుపనియందు, వారి ప్రవర్తనయెడలను నీవు దృష్టియుంచినావుకదా? వారు నీకు అవ్యాసపాత్రులు కాకుండ నున్నారకదా? అథవా, నీవు వారిని మాటి-మాటికి పనినుండి తొలగించి, మరల పనిలో తీసికొన కున్నావుగదా? ఎందు కనగా, వారందరి సహాయము స్నేహపూర్ణముగ నుండుట నీ యధ్యక్షయమునకు కారణము కా గలదు. ఎందు కనగా, చాల కాలమునుండి అనుగ్రహింప బడు చున్నవారే అన్నివిషయములు తెలిసికొని, అవ్యాసపాత్రు లై, ప్రభువునందు అనురక్తు లై యుండెదరు.

“యథిష్ఠిరా! కృషి(వ్యవసాయము) మొదలగు కార్యములు విశ్వసనీయులు, లోభరహితులు, లౌకికతల కాలమునుండి ఎడతెగక పనిచేయుచున్నవారు నై నట్టి వ్యక్తులచేతనే చేయించు చున్నావుగదా? నీ కార్యములు నెరవేరినతరువాత, అథవా, నెరవేరవోవుచున్నప్పుడే ప్రజలు తెలిసికొను చున్నారా? ఆ పనులు సిద్ధించుటకు పూర్వమే, ప్రజలు తెలిసికొనుట లేదుగదా? నీ రాజ్యమునందు ధర్మముయొక్క, సమస్తశాస్త్రముయొక్కయు మర్మములను తెలిసిన విద్వాంసులే రాజకమాచుటకు. ముఖ్య-ముఖ్యయోధులకున్న అవశ్యకము లైన సర్వవిధవిద్యలు లేర్పడుచున్నారగదా?

“యథిష్ఠిరా! నీవు వేయిమందిమూర్ఖులకన్న ఒకపండితునే కొనితెచ్చికొనుచున్నావుగదా! అనగా, పండితుని ఆదరపూర్వకముగ స్వీకరించు నున్నావా? ఎందు కనగా, విద్వాంసులే ఆర్థముగకు సంకటము కలిగినప్పుడు నీకు గొప్ప

శ్రేయస్సు కలిగించెదరు. నీ దుర్గములు (కోటలు) అన్నియు ధన-ధాన్య-ఆశ్రు-శత్రు-జల-యంత్ర (మరలు)-శిల్పిపైనికులచేత నిండి యున్నవా; ఒక వేళ, నీ మంత్రులలో ఒక్కమంత్రి యైనను మేధావి, శౌర్యసంపన్నుడు, ఇంద్రియ నిగ్రహము కలవాడు, చతురుడు నైనయెడల, నతడు రాజునకు, లేక, రాజకుమారులకు విపుల మైన సంపదలను చేకూర్చు గలడు.

“యధిష్ఠిరా! నీ శత్రుపక్షముయొక్క పదునెనిమిది తీర్థములకు¹ నీపక్షము యొక్క పదుయైదు తీర్థములకును² ముగ్గురు-ముగ్గురు చొప్పున గూఢదారులను నియమించి వారి ద్వారా అజ్ఞాతముగ పరిశీలన చేయించు చున్నావా? నీవు శత్రువుల నుండి అజ్ఞాతుడ వై; సర్వదా జాగరూకుడ వై ప్రయత్నశీలుడ వై నీ సమస్త శత్రువుల ప్రవర్తనపై దృష్టి యుంచినావుగదా? నీ పురోహతులు వినయనశీలురు, సత్కులీనులు, బహువిషయజ్ఞులు, విద్వాంసులు, దోషదృష్టిరహితులు, శాస్త్ర చర్చాకుశలురు నై యున్నారా వారిని నీవు పూర్తిగా నత్యగించు చున్నావా?

“యధిష్ఠిరా! నీ యగ్నిహోత్రముల (యజ్ఞహోమాదులు) కొఱకు శాస్త్రజ్ఞులు, బుద్ధిమంతులు, సరళ స్వభావులు నైన బ్రాహ్మణులను నియమించి నావు కదా? వారు ఎల్లప్పుడు చేసిన-చేయబోవు హోమములనుగూర్చి నీకు సకాలములో వారు సూచించు చున్నారుగదా? నీ రాజ్యమునందు హస్త పాదాద్యంగముల పరీక్షలయందు నిపుణులు, గ్రహముల వక్రగతి, ఆతిచారము (ఒక గ్రహమును

1. శత్రుపక్షపు మంత్రి-పురోహిత-యువరాజు-సేనాపతి-ద్వారపాల-అంతర్వేళి, (అంతఃపురాధ్యక్షుడు)-కారాగారాధ్యక్ష-కోశాధ్యక్షులను వారి యోగ్యతల ప్రకారము చేయబడు కార్యములందు ధనవ్యయము చేయు మంత్రులు, ప్రదేష్టలు (పహరాదారులకు) పనులు ఆదేశించువారు), నగరాధ్యక్ష (నగర రక్షకభటాధికారి) - కార్య నిర్మాణకర్త (ఱిల్పులను నడపువాడు)-ధర్మాధ్యక్ష-సభాధ్యక్ష-దండపాల - దుర్గపాల - రాష్ట్రసీమాపాల-వనరక్షకులు-ఈ పదునెనమిదుగురు తీర్థము లను బడెవరు. వారిపై రాజు దృష్టి ఉంచవలెను.

2. పైన చెప్ప బడిన పదునెనిమిది తీర్థములలో మొదటిమూడు విడిచి తక్కిన పదునైదు స్వపక్షపు తీర్థములనుగూడ పరీక్షించు చుండవలెను.

దాదీ మరియొకప్రహము పోవుట) మొదలైన గమనములను, వాని శుభా శుభ పరిణామాదులనునుగుర్చి తెలుపువారు, దివ్య-భౌమములు, శరీర సంబంధ¹ములు నైన సర్వవిధోత్పాతములను మొదటినుండియే తెలిసికొనుటకు జ్యోతిషి కులు కళలుగదా ?

“రాజా! నీవు ముఖ్య-ముఖ్య వ్యక్తులను వారికి తగిన మహాకార్యము లందు, మధ్యమశ్రేణికార్యకర్తలను మధ్యమ కార్యములందు, చిన్న సేవకులను వారి యోగ్యతానుసారముగ చిన్నపనులయందే నియోగించి యున్నావుగదా? నీవు నిష్కపటులు, తండ్రి-తాతలకాలమునుండి క్రమముగా, పని చేయుచు పరి శుద్ధ ప్రవర్తనము, తలంపును గలవారు నైన యుత్తమ మంత్రులను ఉత్తమ కార్యములందే నియోగించు చున్నావా ?

“యుద్ధిష్ఠిరా! ప్రజలకు నీవు కఠిన దండనముచేత మిక్కిలి ఉద్వేగము, డూకుము కలిగించుట లేదుకదా? మంత్రులు నీ రాజ్యమును న్యాయముగ పాలించు చున్నారు గదా? పవిత్రు లైన ఋత్విక్కులు పఠితుడైన యజమానుని తిరస్కరించినట్లు, పవిత్ర స్త్రీలు కాముకులైన వ్యభిచారి పురుషులను తిరస్కరించినట్లున్ను నీవు కఠినముగా పీడించి, ఎక్కువ పన్నులు తీసికొనుటచేత ప్రజలు నీకు ఆనాదరము చేయుట లేదుకదా?

“రాజా! నీ సేనాపతి, హర్షోత్సాహములు గలవాడు, శూరుడు, బుద్ధి మంతుడు, చైర్యవంతుడు పవిత్రుడు, సత్కులీనుడు, స్వామి భక్తుడు (ప్రభు భక్తి వలనాడు), కార్యకళలుడు నై యున్నాడా? నీ సేనలోని ముఖ్య ముఖ్య దళాధిపతులు సర్వవిధ యుద్ధములలో చతురులు, నిర్భయులు, నిష్కపటులు, పరాక్రమవంతులైన యున్నారా? నీవు వారికి తగినట్లు సత్కారము, సమ్మానమున్ను చేయు చున్నావా? మీ సేనకు తగిన భోజనము, వేతనమున్ను సకాలములో సిద్ధమైనావా? వారికి అట్లు విలంబము చేయ కుండ, అవి యిచ్చుట చాల అవశ్యకము. భోజన-వేతనము లిచ్చుటలో అధిక విలంబము చేసిన యెడల సేనకులు, ప్రభువుపై కోపముతో నుండెదరు. వారికోపము మిక్కిలి అనర్థము నగు కారణ మని చెప్పు బడినది.

1. 'విదేహి' అధిభౌతిక-అధ్యాత్మిక'ములైన పీఠాలు.

“యుధిష్ఠిరా! ఉత్తమకుల సంజాతులైన మంత్రులు మొదలైన ప్రధానాధికారులు నీయందు ప్రేమ గలిగి యున్నారా? వారు యుద్ధమునందు నీ హితము గోరి తమ ప్రాణములను గూడ విడుచుటకు సంసిద్ధులై యున్నారా? మీ సేవకులలో తన యిష్టమున వచ్చినట్లు నడచుకొనువాడు, నీ యాజ్ఞను ఉల్లంఘించువాడు, యుద్ధసాధనములను, యుద్ధకార్యములను నొక్కడే తన యిష్టము ప్రకారము ఉపయోగించు వాడున్ను ఎవడు గూడ లేడుగదా? నీయొద్ద పని చేయువాడెవడుగూడ తన పొరుషముచేత ఏ దైన పని మంచిగా చేసినప్పడు, అతడు అధిక సమ్మానము, అధిక వేతనము నీనుండి పొందు చున్నాడు గదా?

“యుధిష్ఠిరా! విద్యా-వినయ-శీల సంపన్నులు, జ్ఞానులు నైన వారికి వారిగుణముల ననుసరించి తగినట్లుగా ధనాదులను ఇచ్చి, వారిని సమ్మానించు చున్నావా? నీ హితముకొరకు సంతోషముతో మృత్యువును గూడ కోరుకొను వారు, లేదా, మహాసంకటములో పడువారు నైన మనుష్యుల భార్యాపుత్రాదుల రక్షణము నీవు చేయు చున్నావుగదా? భయముచేత గాని, ధననాశముచేత గాని, నీ శరణు జొచ్చిన శత్రువులను, అథవా, యుద్ధమునందు నీకు ఓడిన శత్రువు నున్ను నీవు పుత్రులవలె పాలించు చున్నావా? లేదా?

“యుధిష్ఠిరా! సమస్తప్రజలు నిన్నే సమదర్శి యని, మాతా-పితృ సమానుడ వని, విశ్వసనీయుడ వనియు తలచు చున్నారా? నీ శత్రువు, స్త్రీ-ద్యూతాది దుర్వ్యసనములలో చిక్కుకొనినట్లు నీవు విని, అతనియొక్క త్రివిధ బలములను (మంత్ర-కోశ భృత్య బలములు-లేక, ప్రభుశక్తి-మంత్రశక్తి - ఉత్సాహ శక్తి బలములను) విచారించి అతడు దుర్బలుడైన యెడల, అతనిపై త్వరగా దాడి చేయు చున్నావా? నీవు ‘పార్షిగ్రా’హాదులైన పన్నెండు గురు¹ వ్యక్తుల

1. విజయము గోరు రాజునకు రాజ శత్రు - శత్రువులు ఇద్దరు. ఆ శత్రు - శత్రువులకు మిత్రులు ఇద్దరు ఆ మిత్రులకు మిత్రులు ఇద్దరు. వెరసి ఆరుగురు వ్యక్తులు యుద్ధమునందు ముందు భాగమున నిలిచి యుండెదరు. జయేచ్ఛ గల రాజునకు వెనుక ‘పార్షిగ్రాహి’ (వృష్టరక్షకుడు), ఆక్రందుడు’ (ఉత్సాహము కలిగించువాడు).

మండలము (సముదాయము)ను తెలిసికొని నీ కర్తవ్య¹ నిశ్చయము చేసి పరాజయము వలన కలిగిన వ్యసనములు² నీ పక్షమున లే కుండుట, శత్రుపక్షమున అధికముగా నుండుటయు చూచి, దైవముపైన విశ్వాసము ఉంచి నీ సైనికులకు అగ్రిమవేతనము (పనికి తొలుతనే యిచ్చు జీతము) ఇచ్చి శత్రువుపై దాడి చేయు చున్నావా?

ఈ యరువురు వ్యక్తులు నిలిచి యుండెదరు. ఈ యరువురకు సహాయము చేయుటకు ఒక్కొక్కవక్తి వారి వెనుక నిలిచి యుండెదరు. వారికి 'అసారులు' అని పేరు. వీరు క్రమముగా 'పారిష్ఠిగ్రాహసారులు-అక్రందాసారులు', అని యన బడెదరు. ఈ విధముగా ముందుభాగమున ఆరుగురు, వెనుక భాగమున నలుగురు, వెరసి పదుగురు వ్యక్తులు ఉండెదరు. జయేచ్ఛ గల రాజునకు ప్రక్క భాగమునందు 'మధ్యముడు' అతనికి గూడ ప్రక్కన 'ఉదాసీనుడు' అను నిద్దరు ఉండెదరు. ఈ ఇరువురితో కలిసి అందరి సంఖ్య పన్నెండు అగును. ఈ పన్నెండు గురను 'రాజమండలము,' అథవా, 'పారిష్ఠిమూలము' అని యనెదరు. తనపక్షము నందు, శత్రుపక్షమునందు నున్న యీ వ్యక్తులను తెలిసి కొనవలెను.

1. నీతి శాస్త్రానుసారముగా విజయేచ్ఛ గల రాజు శత్రుపక్ష సైనికులలో³ లోభులుగా నుండి, వేతనము లభించని వారు, అభిమానవంతులు గా నుండి యవమానింప బడినవారు. క్రోధులుగా నుండి మిక్కిలి కోపింప బడినవారు, భయశీలరుగా నుండి మరల భయపెట్ట బడినవారు నైన ఈ నాలుగు విధముల సైనికులను విడి-విడిగా వేరు పరచి తన పక్షము నందలి యటువంటి వారిని తగినట్లుగా సమ్మానించి, వారితో వీరిని కలుపుట కర్తవ్యము.

2. వ్యసనములు 'దైవములు-మానుషములు' నని రెండు విధములుగ నుండును. దైవ వ్యసనములు, 'అగ్ని-జలము-దుర్భిక్షము-ఉష్ణెన-మహామారి' అని ఐదు విధములుగ నుండును. మానుష వ్యసనములు, 'మూర్ఖులు-చోరులు-శత్రువులు-రాజప్రియులు-రాజలోభము' అని ఐదు విధములుగ నుండును. ఈ దైవ-మానుష వ్యసనములచేత ప్రజలకు కలుగు భయములు 'పరాజయ మూలక వ్యసనము' లన బడును.

(నీలకంఠీయ వ్యాఖ్యానమునుండి ఉద్ధరింపబడినది.)

“రాజా! శత్రు రాజ్యమునందు ఉన్న ముఖ్య - ముఖ్య యోధులకు, వారికి తగినట్టుగా ప్రచ్ఛన్నముగ రత్నాదులు కానుకలుగా నిచ్చు చున్నావా? లేదా? నీవు తొలుత నీ యింద్రియములను, మనస్సును జయించుకొనియే, ఏమరు పాటుతో ఆ జితేంద్రియులైన శత్రువులను జయించ గోరు చున్నావా? శత్రువులపై నీవు దాడి చేయుటకు పూర్వము ‘సామ - దాన - భేద - దండ’ములు అనేకు నాలుగు ఉపాయములను బాగుగా ప్రయోగించి విధిపూర్వకముగా ఆ శత్రువులపై దాడి చేయు చున్నావు కదా? ఎందు కనగా, శత్రువులను వశమునందుచు కొనుటకు ఈ చతురుపాయములు ప్రయోగించుట ఆవశ్యకము.

“మహారాజా! నీవు నీ రాజ్యపు పునాది దృఢపరచుకొని, శత్రువులపై దాడి చేయు చున్నావు గదా? శత్రుజయమునకు పరిపూర్ణ పరాక్రమము ప్రదర్శించు చున్నావు గదా? శత్రుజయము సాధించిన తరువాత, వారిని అన్ని విధముల రక్షించు చున్నావు గదా?

“రాజా! నీ సేన ‘ధన రక్షకులు, ద్రవ్యసంగ్రాహకులు, చికిత్సకులు, గూఢచారులు, పాచకులు, సేవకులు, లేఖకులు, పహారావారు’ ఈ యెనిమిది అంగములతో, ‘గజ - ఆశ్వ - రథ - పదాతి’ అను నాలుగు విధము* లైన సైన్యములతోను కూడియుండి, యోగ్యులైన సేనాపతులచేత చక్కగా నడప బడి శత్రుసంహారము చేయుటలో సమర్థ మై యున్నదా?

“మహారాజా! నీవు శత్రురాజ్యమునందు ధాన్యము కోత సమయమును, కఱపు సమయమును ఉపేక్షించక, రణరంగముందు శత్రుసంహారము చేయు చున్నావు గదా? నీ యొక్క, శత్రువు యొక్కయు రాష్ట్రములందు నీ యధికారులు అనేకులు వివిధ స్థానములందు తిరిగి ప్రజలను వశపరచుకొని పన్నులు గైకొనుట మొదలగు పనులు చేసి, బండారులు కలిసికొని రాష్ట్రము నందలి ప్రజలను తన పక్షమునందలి ప్రజలను రక్షించు చున్నారు కదా?

---

* ఎనిమిది అంగములు, నాలుగు విధములైన సైన్యములున్న ‘భారత కౌముది’ యను వ్యాఖ్యానము ననుసరించి ఇక్కడ వ్రాయ బడినది

“మహారాజా! ఆహార - వస్త్ర - సుగంధి ద్రవ్యముల రక్షణము విశ్వసనీయ వ్యక్తులే చేయు చున్నారుగదా? నీ శ్రేయస్సుకొరకు సర్వదా ప్రయత్నించు చున్న స్వామి భక్తి పరాయణులే నీ ధనాగారము, అన్నాగారము, వాహనములు, ప్రధాన ద్వారములు, శస్త్రాస్త్రములు, ఆదాయ సాధనములున్ను రక్షించి, కాగ్రతగా చూచు చున్నారు గదా? నీవు, వంటలవారు మొదలైన గృహసేవకులనుండి సేనాపతి మొదలైన బయటిసేవకులనుండియు తొలుత నీ రక్షణము చేసికొని, నీ యాత్మీయులద్వారా వారి రక్షణము చేయుచు, సరస్పరము అందరు రక్షించుకొను చున్నారు గదా!

“రాజా! నీ సేవకులు పగటి పూర్వభాగముందు నీచేత ‘మద్యపానము జూదము, క్రిందలు, స్త్రీలు’ మొదలైన దుర్వ్యసనములందు నీ కాలమును, ధనమును, వ్యర్థముగా నీవు నష్టపరచుటకు నీకు ఉపదేశించుట లేదుగదా? అనగా, పగటి పూర్వ భాగము ధర్మకార్యము లాచరించు సమయము గదా? నీ యాదాయములో నాలుగవభాగము లేక, అర్థభాగము, లేక, నాల్గింట మూడు భాగముల చేత నీ రాజ్యవ్యయ మంతయు జరుగుచున్నదా? నీవు నిన్నాశ్రయించిన నీ కుటుంబ జనులకు, గురుజనులకు, పెద్దలకు, వృద్ధులకు, వ్యాపారులకు, శిల్పులకు, దీనులకు, దుఃఖితులకున్న, ధన - ధాన్యము లిచ్చి, వారియెడల దయ జూపుచున్నావా?

“రాజా! నీ రాష్ట్రములో ఆదాయ వ్యయములను వ్రాయువారు, కూడికలు చేయువారు ఈ మొదలైన లేఖలు ప్రతి దినము పగటి పూర్వ భాగమునందు లెక్కలు నీముందు పెట్టు చున్నారా? ఏ వైన కార్యములందు నియుక్తులైన ప్రౌఢులు, నీ హితైషులు, నీకు ప్రయముగా నుండు సేవకులు - వీరి యపరాధములను తొలుత విచారించకుండా నీవు వారిని పని నుండి తొలంగించకున్నావు గదా? ఉత్తమ - మధ్యమ - అధమ శ్రేణుల మనుష్యులను గుర్తెరిగి, వారిని తగిన కార్యములందు నియోగించు చున్నావు గదా?

“రాజా! లోభులను, చోరులను, శత్రువులను, వ్యవహారానుభవము లేని వారిని నీ పనిలో నియోగించకున్నావు గదా? చోరులు, లోభులు, రాజకుమారులు, రాజ్యహక్రీలు వీరివలన, లేక, నీవలన నైనను, నీ రాష్ట్రమునకు బాధలు

కలుగుట లేదుకదా? నీ రాజ్యమునందలి కర్షకులు సంతుష్టులై యున్నారా? నీ రాజ్యమునం దన్నివైపుల జలభరిత తటాకములు నిర్మింప బడినవా? కేవలము వాననీటిపై విశ్వాసము చేతనే కృషికర్మ జరుగుట లేదు కదా? నీ దేశమునందలి కర్షకులకు ఆహారదాన్యములు, విత్తనములు నశించుట లేదుగదా? నీవు ప్రతి యొక్క కర్షకునకు నూరు రూపాయలు వడ్డీపై ఋణముగా నిచ్చు చున్నావా? నీ రాష్ట్రములలోని సుజనులు, కృషి-గోరక్షణ-వ్యాపారములు బాగుగా చేయు చున్నారు గదా? నీ విషయమై మంచిగా ప్రచారము జరుగుచున్నది గదా? అట్లు మంచి పేరు తెచ్చుకొనిన వారే ఉన్నతి పొంద గలరు.

“రాజా! నీ దేశములోని ప్రతి గ్రామములోను శూరులు, బుద్ధిమంతులు, కార్యకుశలురు నైన బడుగురు-బడుగురు వ్యక్తులు కలిసి (పంచాయతీసమితులు) జనహితకార్యములను బాగుగా చేయుచు ప్రజలకు మేలు చేయుచున్నారా? నగర రక్షణముకొరకు గ్రామములకుగూడ నగరమునకువలెనే అనేక శూరులచేత రక్షణము కల్పింప బడుచున్నదా? పొలిమేరలలో (సరిహద్దులు) నున్న గ్రామములకుగూడ ఇతర గ్రామములకువలెనే సమస్త సౌకర్యములు కల్పింప బడినవా? ఆ ప్రాంతములు, గ్రామములు, నగరములున్న పన్నులుగా సేకరించిన ధనమును నీకు సర్పించు చున్నవా? నీ రాజ్యము నందలి రక్షక భటులు, సేనతో పాటు తిరుగుచు దొంగలను, బందిపోటుదారులను అణచుచు సులభ మార్గములు, దుర్గమ మార్గములున్న గల నగరము లందు సంచరించు చున్నారా? నీవు శ్రీలను శాంత పరచుచు వారికి సంతోషము కలిగించు చున్నావు గదా? నీ రాష్ట్రములో శ్రీలకు పరిపూర్ణ రక్షణ మున్నదా? శ్రీలను పూర్తిగా నమ్మి వారికి రహస్య విషయములు నీవు తెలుపుట లేదుగదా?

“పాండు కుమారా! నీవు ప్రతి దినము సకాలములో నిద్ర మేల్కొని, స్నానాది కాలకృత్యములు తీర్చుకొని, వస్త్ర భూషణాలంకృతుడ వై దేశకాలజ్ఞు

* సరిహద్దులలో ఉన్న గ్రామముల యధికారులు ప్రభుత్వపు పన్నును చేర్చి గ్రామాధిపతికి ఇవ్వవలెను. గ్రామాధిపతులు ఆ ద్రవ్యమును నగరాధిపతికి, అతడు దేశాధిపతికి, అతడు రాజునకూన్ను పన్ను ధనము ఇవ్వవలెను.

లైన మంత్రులతో సమావేశము చేసి, ని న్నేదైన ప్రార్థించుటకు గాని, లేక, నీ దర్శనము కొరకు గాని, వచ్చిన మనుష్యుల కోరికలు నెరవేర్చు చున్నావు గదా? రక్త వస్త్రములు ధరించి, భూషణాలంకృతు లై, ఖడ్గధారు లైన యోధులు నీ రక్షణము కొరకు అన్ని వైపుల నీ యొద్ద నున్నారు కదా? నీవు దండించ దగిన అధికారుల యెడల, యమరాజు పట్టవలె, పూజనీయ పురుషులను గూర్చియు ధర్మరాజు వలె వ్యవహరించు చున్నావా? ప్రియాప్రియ వ్యక్తులను బాగుగా పరీక్షించియే వారితో వ్యవహరించు చున్నావు కదా?

“రాజా! నీ వైద్యులు, అష్టాంగ చికిత్సలలో* సమర్థులు, నీ హితైషులు నీ యందు ప్రేమ గలవారు నై, నీ శరీరము ఆరోగ్యముతో నుంచుటకు సర్వదా ప్రయత్నించు చున్నారు గదా? నీ కడకు వచ్చిన ఆర్థులు (యాచకులు), ప్రత్యర్థులు (రాజు వారికి ఇచ్చిన వృత్తులు నిలిచి పోవుట చేత, వారు దుఃఖితు లై మరల ఆ వృత్తులను పొందుటకు వచ్చిన యాచకులు) అట్టివారి వైపు నీవు లోభ-మోహ-అభిమానముల చేత కన్నెత్తియై చూడవా? నీవు నీయాశ్రితుల జీవన వృత్తిని లోభ మోహ-అత్మ విశ్వాస-ఆసక్తులచేత నిలిపివేయుట లేదుగదా?

“రాజా! నీ సగరము నందు, రాష్ట్రము నందున్న నివసించు ప్రజలు సంఘటితు లై, నీతో విరోధము చేయుట లేదు కదా? వారికి శత్రువులు లంచ మిచ్చి వారిని కొనుట లేదు కదా? నీ చేత పూర్వము బాధింప బడి, చంప బడక యున్న దుర్బల శత్రువులు, ఇప్పుడు కుట్ర చేసి, సమాలోచనములు సలుపుట చేత, సేనల చేతను వారు బలవంతు లై, మరల తల యెత్తుట లేదు కదా? ముఖ్య-ముఖ్య రాజులు నీ యెడల ప్రేమ గలిగి యున్నారా? నీ చేత సమ్మానితు లైన వారు నీ కొరకు తమ ప్రాణములను గూడ బలి యిచ్చుటకు సిద్ధముగా నున్నారా?

“రాజా! నీకు అన్ని విద్యలయందున్న ఆయా విద్యల గుణానుసారముగా ఆదరము కలదా? బ్రాహ్మణులకు సాధు సత్పురుషులకున్న సేవలు,

* ‘నాడులు (సరము) - మల - మూత్ర-జిహ్వ-నేత్ర-రూప-శబ్ద-స్పర్శ’ ములు ఈ యేనిమిది చిహ్నా ప్రకారము లని చెప్ప బడినది.

పూజను చేయుచున్నావా? అవియే నీకు శుభములు, శ్రేయస్సులున్న కలిగించును. బ్రాహ్మణులకు సర్వదా దక్షిణ లిచ్చు చున్నావు గదా? ఎందు కనగా, వారు స్వర్గ-మోక్షములు నీకు ఇప్పించ గలవారు.

“రాజా! మూడు వేదములే మూలముగా గలిగి, పూర్వులచేత ఆచరింపబడిన ధర్మమును అనుష్ఠించుటకు నీవు నీపూర్వులవలెనే ప్రయత్నశీలుడ వై యున్నావా? ధర్మానుకూలకార్యములందే నీ ప్రవర్తన యున్నదా? నీ భవనము నందు నీ సమక్షములో గుణవంతులైన బ్రాహ్మణులు రుచికరము, బలకరములైన ఆహారము భుజించు చున్నారా? భోజనానంతరము వారికి నీవు దక్షిణలు ఇచ్చుచున్నావా?

“రాజా! నీవు మనస్సును వశమునం దుంచుకొని, ఏకాగ్రచిత్తుడ వై, వాజపేయ-పుండరీకాది యజ్ఞయాగము లన్నియు సమగ్రముగా అనుష్ఠించుటకు పూనుకొనుచున్నావా? నీయొక్క ‘జ్ఞాతి-గురుజన-వృద్ధ-దేవతా-తపస్వి-చైత్య-వృక్ష(రావిచెట్టు)ము’లు ఈ మొదలైన వారికి బ్రాహ్మణులకున్న నమస్కారము చేయు చున్నావా? అదియే నీకు శ్రేయస్కరము. నీవు ఎవరి కైన దుఃఖము గాని, కోపము గాని కలిగించ కున్నావా? నీ యొద్ద ఎవ రైన మంగళ వస్తువులు తీసికొను చున్నారా?

“రాజా! ఇంతదాకా నీకు నేను తెలిపిన ప్రకారముననే నీ బుద్ధి (విచారము), వృత్తి (ప్రవర్తన) ఉన్నవి కదా? ధర్మానుకూల బుద్ధి - వృత్తులే నీ యాయుస్సును, యశస్సునున్న అభివృద్ధిపరచి, నీకు ధర్మ - అర్థ - కామములు పరిపూర్ణముగ కలిగించును. ఇట్టి బుద్ధితో వ్యవహరించు రాజుయొక్క రాష్ట్రము ఎప్పుడు గూడ సంకటములలో చిక్కుకొనదు. అట్టి రాజు సమస్త భూమండలమును జయించి సుఖమయ మైన జీవితముతో దిన-దినము ఉన్నతి పొందుచుండును.

“రాజా! శాస్త్ర పండితులైన విద్వాంసుల సంగము చేయని మూర్ఖమంత్రులు, నిష్కృపకు హృదయము గల మంచివారిపై దొంగతనము మోపి పారి ధన మంతయు అపహరించుట లేదుకదా? అధిక ధనలాభము చేత ఆ సజ్జనులకు ప్రాణదండనము విధించుట లేదు గదా? చోరులు దొంగిలించు చున్నప్పుడు

రక్షకభటులు చూచి, దొంగిలించ బడిన వస్తువులతో పాటు దొంగలను పట్టుకొని నవ్వుకు ధనలాభము చేత రక్షకభటులు ఆ దొంగలను విడిచిపెట్టుట లేదు గదా?

“యథిష్ఠిరా! నీ మంత్రులు కొండెములు చెప్పవాని ప్రోద్బలము చేత వివేకితులై, ధనవంతునకు గాని, దరిద్రునకు గాని అల్పకాలములోనే అకస్మాత్తుగా లభించిన ధనమును మిథ్యా దృష్టిచేత చూచుట లేదు గదా? అథవా, వారికి వృద్ధి చెందిన ధనము చౌర్యాదుల వలన లభించిన దని నీ మంత్రులు తలచుట లేదు గదా?

“రాజా! నీవు ‘నా స్థిత్యము - ఆసత్యము - క్రోధము - ఏమరుపాటు - విలంబముగా పనిచేయుట - జ్ఞానులతో సంగము చేయ కుండుట - సోమరి తనము - పంచేంద్రియ విషయాసక్తి - ప్రజల విషయములలో ఏకాకి గానే విచారము సలుపుట - ఆర్థశాస్త్రజ్ఞానము లేని మూర్ఖులతో సమాలోచనములు, విమర్శలున్ను చేయుట - నిర్ణీతకార్యములందు ఆరంభించుటలో విలంబము మార్పులున్ను చేయుట - రహస్యాలోచనమును గుప్తముగా రక్షింప కుండుట - శుభకార్యాదులు చేయకుండుట - ఒకచేసారిగ శత్రువులందరిపైన దాడి చేయుకుండుట’. రాజ సంజంభము లైన ఈ పదునాలుగు దోషములను విడిచినావు కదా? ఎందు కనగా, రాజ్య మూలము స్థిరముగా నున్న రాజులు గూడ ఈ దోషముల వలన నశించెదరు.

“రాజా! నీవు అభ్యసించిన వేదములు, సంపాదించిన ధనము, పెండ్లి యాడిన స్త్రీలు, నీ శాస్త్రజ్ఞానమున్ను సఫలములుగా నున్నవా?”

“జనమేజయా! ఈ విధముగా నారదుడు చేసిన యుపదేశములు విని యుద్ధిష్ఠిరుడు ఆ మహామునితో, ‘దేవరీ! వేదములు, ధనములు, స్త్రీలు, శాస్త్రజ్ఞానమున్ను ఎట్లు సఫలము లగును? అని అడుగగా నారదుడు అతనికి ఇట్లు చెప్పి చాడెను:

“రాజా! వేదముల సఫలత్వము అగ్నిహోత్రాది యాగముల చేత, ధన సఫలత్వము దాక - బోగములచేత, స్త్రీ సఫలత్వము రతిచేత - పుత్రప్రాప్తి చేతను, శాస్త్రజ్ఞాన సఫలత్వము సచ్చిద-సత్సవిత్వరనముల చేతను సిద్ధించును.”

“జనమేజయా! ఈవిధముగా నారదమహాముని చెప్పి, ధర్మాత్ముడైన యుధిష్ఠిరుని మరల నిట్లు ప్రశ్నించెను:-

“యుధిష్ఠిరా! పన్నులు తీసికొను నీ సేవకులు దూరమునుండి లాభము పొందుటకు వచ్చిన వ్యాపారులనుండి సరిగా పన్నులు తీసికొనుచు నున్నారా? అధికధనము తీసికొనుట లేదుకదా? వ్యాపారులు మీ పట్టణములందు, రాష్ట్రము నందున్న గౌరవింపబడుచు అమ్ముటకు ఉపయుక్తములైన వస్తువులు తెచ్చుచున్నారా? ఆ వస్తువులను నీ సేవకులు కపటముచేత వ్యాపారులను మోసగించుట లేదుగదా? నీవు ధర్మార్థజ్ఞాన సంపన్నుడవు, అర్థశాస్త్ర పండితుడవు. పెద్దలనుండి ధర్మార్థయుక్తములైన విషయములను విను చున్నావుగదా?

“రాజా! నీ రాజ్యములో ఉత్పన్నములైన ‘అహార ధాన్యములు, ఫలపుష్పములు, ఆవుపాలు, ఘృతము’ ఈ యన్నింటిచేత మధువు (అన్నము) బ్రాహ్మణులకు పెట్టబడుచున్నదా? నీవు సర్వదా నియమముతో శిల్పులందరికి ఒక్కచేసారి వస్తునిర్మాణ సామాగ్రిని నాలుగు మాసములకు సరిపడున దైనను ఇచ్చుచున్నావా? ఇతరులెవరైన చేసిన ఉపకారము నీకు తెలియు చున్నదా? అట్టి యుపకారులను ప్రశంసించుచు, నీవు సభలో వారికి నీ కృతజ్ఞత తెలిపి, సత్కరించు చున్నావా?

“యుధిష్ఠిరా! సంక్షేపముగ సిద్ధాంతములను ప్రతిపాదించు ‘హస్తీసూత్ర-అశ్వసూత్ర-రససూత్ర’ములు ఈ మొదలైన సూత్రగ్రంథములను చేకూర్చుకొని నీవు వానిని పఠించు చున్నావా? నీ యింటిలో ‘ధనుర్వేదసూత్ర-యంత్రసూత్ర-1 నాగరిక² సూత్రములను బాగుగా అభ్యసించు చున్నావా? సర్వవిధాస్త్రములను,³ వేదోక్తదండ విధానమును శత్రునాశకరములైన సర్వవిధ విష ప్రయోగములనును తెలిసికొని యున్నావా?

1. మందుగుండు బలముచేత గాఢపెంకులు శిలాగోళములను ప్రయోగించు ఉక్కు-యంత్రములు. ఆ యంత్రముల ప్రయోగవిధిని తెలుపు సంక్షిప్త వాక్యము యంత్రసూత్రమన బడును.
2. నగర రక్షణముకొరకు నగరోన్నతికొరకున్న సాధనములను తెలుపు సంక్షిప్తవాక్యములు నాగరిక సూత్రములన బడును.
3. మంత్రబలముచేత ప్రయోగింప బడునని అస్త్రములన బడును.

‘రాజా! ‘అగ్ని - సర్ప - రోగ’ముల నుండి, రాక్షసులవలని భయము నుండియు నీ రాష్ట్రము నంతటిని రక్షించు చున్నావా? ‘అంధులు-మూగవారు-కుంజీవారు - అంగవిహీనులు - బాంధవులేని అనాధులు - సన్న్యాసులు’ వీరిని తండ్రివలె కాపాడు చున్నావా? ‘నిద్ర - సోమరితనము - భయము - క్రోధము-కఠినత్వము-విలంబముగా పనిచేయుట’ ఈ ఆరుదోషములను నీవు విడిచితివా?”

“జనమేజయా! యుధిష్ఠిరమహారాజు బ్రహ్మపుత్రుడైన నారదుని సదుపదేశము విని, ఆ మునీశ్వరుని చరణములకు నమస్కరించి, ఇట్లనెను :

“దేవర్షి! నీవు ఉపదేశించిన ప్రకారమే చడుచుకొనెదను. నీ యీ సదుపదేశముచేత నా ప్రజ్ఞ అధికముగ వృద్ధి చెందును.”

ఇట్లు చెప్పి యుధిష్ఠిరుడు నారదోపదేశము ప్రకారమే ఆచరించుచు, సముద్రపర్యంత భూమండల రాజ్యమును బడసెను. యుధిష్ఠిరుని మాట విని, నారదమహామని ఆతనితో ‘రాజా! ఈ విధముగ నాలుగు వర్ణధర్మములను, నాలుగు ఆశ్రమ ధర్మములను రక్షించునట్టిరాజు ఈ లోకమునందు మిక్కిలి సుఖము ననుభవించి, దివరకు ఇంద్రలోకమునకు పోవును.’ అని చెప్పెను.

యుధిష్ఠిరుడు దివ్యలోకనభలను గూర్చి తెలిసికొన గోరుట :-

“జనమేజయా! నారదుని యుపదేశము వినినతరువాత యుధిష్ఠిరుడు ఆ దేవర్షిని పూజించి, ఆయన బ్రహ్మములకు ఇట్లు ఉత్తరము చెప్పెను:-

“భగవన్! నీవు చెప్పిన రాజధర్మ సిద్ధాంతములు న్యాయసమ్మతముగా నున్నవి. నేను నీ యాజ్ఞను యథాశక్తి పాలించెదను, ప్రాచీనరాజులు చేసిన కార్యములు న్యాయసమ్మతముగా, సకారణములుగా, ఒక విశిష్ట ప్రయోజనము గలవిగాను నున్నవి. నేనుగూడ, ఆ రాజుల యుత్తమ మార్గమందే నడచుకొన దలచు చున్నాను, కాని, ఆ మహాపురుషులు నియతాత్ములు కాబట్టి వారివలె నేను నడువ జాలనని తలచుచున్నాను.”

“జనమేజయా! ఇట్లు యుధిష్ఠిరుడు చెప్పి, రెండు గడియల తరువాత నారదుని సమీపమునందు కూర్చొని ఆ మహర్షిని ఇట్లడిగెను:

“మునివా! నీవు మనోవేగము గలవాడవుగనుక పూర్వము బ్రహ్మ దేవుడు నిర్మించిన వివిధలోకములను నీవు దర్శించుచు, తిరుచుచువు. నీవు ఈ మయసభకంటె మంచి దైన సభ ఏ లోకముం దైనను చూచితివా?”

“జనమేజయా! యుధిష్ఠిరుని ప్రశ్నకు నారదముని ఇట్లు ఉత్తరము చెప్ప దొడగెను:

“నాయనా! యుధిష్ఠిరా! మణినిర్మిత మైన యీ మయసభపంటిసభ నేను మనుష్యలోకమునం దెప్పుడుగూడ కనివిని యుండ లేదు. దేవలోకసభలను గూర్చి నీవు విన దలచుకొనినయెడల, నేను నీకు యమ-వరుణ-ఇంద్ర-కుబేర-బ్రహ్మలయొక్క సభలనుగూర్చి వర్ణించెదను. ఆ సభలయందు ఏవిధ మైనక్షేత్రము లుండవు. ఆవి దివ్యాదివ్యభోగపరిపూర్ణములై, ప్రపంచమునందలి యనేక రూపములచేత ఆలంకృతము లైయున్నవి. ఆ సభలు దేవ - పితృదేవ-యాజక - సాధ్యులచేత, మనోనిగ్రహముగల మునీశ్వరులచేతను సేవింపబడుచున్నవి. అక్కడ విరివిగా దక్షిణ లిచ్చి, వేదోక్తయజ్ఞకర్మానుష్ఠానములు జరుప బడుచుండును.

“జనమేజయా! నారదమహాముని యీవిధముగ చెప్పగా, యుధిష్ఠిరుడు నోదరులతో, బ్రాహ్మణులతోనున్న నారదమునిని అంజలిబద్ధుడై యిట్లు ప్రశ్నించెను:-

మహారీ! మే మందరము, ఆ దివ్యసభావర్ణనము విన దలచుచున్నాము. ఆ సభలనుగూర్చిసవిషయము లన్నియు తెలుపుము. ఆ సభలు ఏద్రవ్యములచేత నిర్మింపబడినవి? వానిపొడవు-వెడల్పు ఎంత? బ్రహ్మదేవునిసభలో సభాసదులెవరు కూర్చొని యుందురు? ఇంద్ర-యమ-వరుణ-కుబేరుల సభలో ఎవరెవరు ఉండెదరు? మే మందరము నీనుండి ఈవిషయము లన్నియు వినుటకు కుతూహలముతో నున్నాము.”

“జనమేజయా! అప్పుడు నారదముని ఆసభలను గూర్చి యుధిష్ఠిరునకు ఇట్లు వర్ణింప జొచ్చెను.”

ఇంద్రసభా వర్ణనము :

“యథిష్ఠిరా! తేజోమయ మైన యింద్రసభ, సూర్యునివలె, ప్రకాశించు చుండును. విశ్వకర్మ, మిక్కిలి ప్రయత్నించి ఆ సభను నిర్మించెను. ఇంద్రుడు సూర్యజ్ఞములు చేసి, ఆ సభను గెలుచుకొని యున్నాడు. ఇంద్రసభ పొడవు నూటయేబదియోజనములు, వెడల్పు నూరుయోజనములున్న కల దై యున్నది. ఆ సభ ఆకాశమునందు ఇచ్చానుసారముగా తీవ్రగమనముతోను, మందగమనముతోను, సంభవించు చుండును. దానియెత్తుగూడ ఐదు యోజనములు కల దై యున్నది.

“రాజా! ఆ సభలో జరా (శిఖిత్వము) - శోక - క్లేశములు, అలసటయు నుండవు. అది మంగళకర మై శోభిల్లుచు భయరహిత మై యుండును. ఆ సభలో ఉండుటకు సుందర భవనములు, కూర్చొనుటకు ఉత్తమ సింహాసనములున్ను నిర్మింపబడి, అది వివిధవృక్షములతో శోభిల్లు చుండును. ఆ సభలో అత్యుత్తమ సింహాసనముపై ఇంద్రుడు, లక్ష్మీవంటి శబీదేవితో విరాజిల్లు చుండును. అప్పుడు ఇంద్రునిరూపము వర్ణనాతీతముగ నుండును. రత్నకిరీటము, ఎఱునిభుజీర్తులు, స్వర్ణవస్త్రములు, విచిత్రకంఠమాలలున్ను ధరించిన యింద్రుడు ‘లజ్ఞా, కీర్తి, కాంతి’ యను ముగ్గురు దేవేరులతో విరాజిల్లు చుండును.

“రాజా! ఇంద్రుని వివ్యసభలో మరుద్గణములు, గృహమేధు లైన దేవతలు అందిచుగూడ నూరు యజ్ఞములు అనుష్ఠించినవారు. ప్రతిదినము వారు ఇంద్రుని సేవించుచుండురు. అక్కడ సిద్ధులు, దేవర్షులు, సాధులు, మరుత్వంతులు ఈ యందరుగూడ సువర్ణహారములతో తేజస్వీరూపములతోను- కూర్చొని యుండి, ఇంద్రుని సేవించు చుండెదరు. వారందరు సేవకులతోపాటు అక్కడ ప్రకాశించు చుండెదరు.

“యథిష్ఠిరా! పాపరహితు లైన పవిత్రదేవర్షులు, ఇంద్రుని ఉపాసించు చుండెదరు. వారికి వింతాశోకములు ఉండవు

“రాజా! ఇక్కడ, ‘హిరాశర - పర్వత - సావర్ణి - గాలవ - శంఖ - లలిత - గోరారణ - మర్వాసన్ - క్రోధన - శ్వేన - దీర్ఘతమన్ - పవిత్రపాణి - సాక్షాత్ (తెలివైన) - మాణిక్య - బాలుక - ఉద్దాలక - శ్వేతికేతు-తాండ్య-

భాండాదాయని - హవిష్మన్ - హరిశ్చంద్రరాజ - హృన్య-ఉదరశాంతి-వ్యాస-
కృషీవల - వాతస్కంద - విశాఖ - విదాత్య - కాల - కరాళదంత - అవిష్ట-
విశ్వకర్మన్-తుంబురు' నామకు లైన మూసీశ్వరులే కాక, ఆయోనిజులు, యోని
జులు నైన యనేక ముసీశ్వరులు, వాయుభక్షకులు, హవిర్భక్షకులు నైన ముసీశ్వ
రులు గూడ ఇంద్రుని ఉపాసించు చుండెవరు.

“యుధిష్ఠిరా! ఇంద్రసభలో 'సహదేవ - సునీథ - వాత్మికి - శమీక -
ప్రచేతన్ - మేధాతిథి - వామదేవ - పులస్త్య - పులహ - క్రతు - మరుత్తు -
మరీచి - స్థాణు - కక్షివన్ - గౌతమ-తార్క్ష్య - వైశ్యానర - షడర్తు - కవష-
ధూమ్ర - రైభ్య - సల - పరావసు - స్వస్త్వాత్రేయ - జరత్కారు - కహాల-
కాశ్యవ - విభాండక - ఋష్యశృంగ - ఉన్ముఖ - ద్విముఖ - కాలకవృక్షీయ-
అశ్రావ్య - హిరణ్మయ - సంవర్త - దేవహవ్య - విష్వక్సేన - కణ్వ -
కాత్యాయన-గార్గ్య - కౌశిక-' నామకు లైన ముసీశ్వరులు కూర్చొని యుండెదరు.

“రాజా! 'దివ్యజల - ఓషధులు, శ్రద్ధా - మేధా - సరస్వతీ - అర్థ -
ధర్మ - కామ - విద్యుత్ - మేఘ - వాయు - గర్జితమేఘ - పూర్వదిశా'
నామకములు, యజ్ఞహవిస్సును ధరించు నిరుపదియేడు పావకులు,* అగ్ని -
సోమలు, ఇంద్రాగ్నులు, మిత్ర - సవితృ - అర్యమన్ - భగ - విశ్వేదేవ -
సాధ్య - బృహస్పతి - శుక్ర - విశ్వావసు - నిత్రసేన - సుమనస్ - తరుణ'
నామకులు, వివిధయజ్ఞములు, దక్షిణలు, గ్రహ - కారకలు, యజ్ఞ నిర్వాహక
మంత్రములు ఇని యన్నియు ఇంద్రసభలో నుండును.

---

* సీలకంఠీయవ్యాఖ్యలో ఇరువదియేడుగురు పావకుల పేర్లు ఈ విధముగా
చెప్ప బడినవి: 'అంగిరస్ - దక్షిణాగ్ని - గార్హపత్యాగ్ని - అహవనీ
యాగ్ని - నిర్మంథ్య - వైద్యుత - శూర - సంవర్త - తౌకిక - జహ
రాగ్ని -విషగ - క్రవ్యాత్ - క్షేమవన్ - వైష్ణవ - దన్యుమన్-బలద-
శాంత - పుష్ప - విభావసు - జ్యోతిష్మన్ - భరత - భద్ర - స్విష్ట
కృత్ - వసుమన్ - క్రతు - సోమ - పితృమన్' నామకులు.

“యథిష్ఠిరా! అక్కడ మనోహర లై నయప్పరసలు, సుందర గంధర్వులున్ను, నృత్య - వాద్య-గీత - వివిధ హాస్యములచేత ఇంద్రురకు మనోరంజనము కలిగించు చుండురు. వీరేశాళ, స్తుతి - మంగళపాఠములచేత పరాక్రమ కర్మములచేత, గానములచేతను బల - వృత్త)రాక్షసనాశకు డైన యింద్రుని స్తుతించుచుండెదరు.

“రాజా ! బహ్మర్షి - రాజర్షి - దేవర్షు లందరున్ను మాలికలు ధరించి, వస్త్రభూషణాంకృతు లై, దివ్యచిహ్నములందు అగ్నివలె దేదీప్యమాను లగుచు ఆ సభకు వచ్చుచు పోవుచు నుండురు. శుక్రుడు, బృహస్పతి సర్వదా అక్కడ నుండురు. ఇంకను, అనేక సంయమింద్రులు అక్కడ చంద్రునివలె దివ్యదర్శన మిచ్చుచు విమానములలో నుండెదరు. బ్రహ్మసమానప్రభావశాలు లైన భృగు సప్తర్షులును అక్కడ శోభిల్లు చుండురు. కమల మాలికలతో విరాజిల్లు చున్న ఇంద్రసభను నేను చూచితిని. ఇక, యమరాజ సభావర్ధనమును గూర్చి చెప్పెద వినుము.

యమ సభావర్ధనము :-

“యథిష్ఠిరమహారాజా! సూర్యపుత్రు డైన యముని సభా భవనముగూడ విశ్వకర్మయే నిర్మించెను. ఆ సభ పొడవు, వెడల్పున్ను సమానముగ నూరు యోజనములు గల దై యుండును. ఇంకను నెక్కువ యుండవచ్చును. దాని ప్రకాశము సూర్యుని లేజమువలె నుండును. ఇచ్చానుసార రూపధారణము చేయు నట్టి ఆ సభ అన్నివైపులనుండి ప్రకాశించును. దానితో ఆధిక శీతోష్ణ వాతావరణము లేక, అది మనస్సునకు ఆనందము కలిగించు చుండును. ఆ సభలో శోక - జరా (క్షీర్ణత్వము)-మృత్ - పిపాసలు ఉండవు. అక్కడ ఏలాటి అప్రియ సంఘటనములు గూడ కలుగవు. దైన్యము, శ్రమము, ప్రతికూలత్వమును యమసభలో నామమాత్రము గూడ నుండవు.

“యథిష్ఠిరా! యమసభలో దివ్యములు, మానుషములు నైన సర్వవిధ సుఖ-లోగములు లభించును. సరసములు, రుచికరములు నైన భక్ష్య (నమల దగినవి), షోష్య (ద్రవ్యరించిన దగినవి), లేహ్యములు (నాక దగినవి), చోష్యములు (జుట్ట దగినవి), పేయములు (త్రాగ దగినవి), మనస్సునకు ప్రీయము

లైనవి, రుచికరములు, మనోహరములు నైన యనేకవస్తువులు అక్కడ సర్వదా ఉండును. ఆ సభలో పవిత్ర సుగందిపుష్పమాలికలు, ఎల్లప్పుడు కోరినపండ్లు ఇచ్చునట్టి వృక్షములున్ను ఉండును. యమసభలో రుచికరమైన చల్లనీరు, వేడి నీరున్ను నిరంతరము లభించును. అక్కడ పుణ్యాత్ములైన అనేక రాజులు, పరిశుద్ధహృదయులైన బ్రహ్మర్షులు, సంతోషముతో కూర్చొని యమరాజును ఉపాసించు చుండెదరు. వారిపేర్లు చెప్పెద వినుము :-

“యయాతి - నహుష - పూరు - మాంధాత్య - సోమక - నృగ - త్రసద్దస్య - కృతవీర్య - శ్రుతశ్రవన్ - అరిష్టనేమి - సిద్ధ - కృతవేగ - కృతి - నిమి - ప్రతర్దన - శిబి - సుత్యు - పృథులాక్ష - బృహద్రథ - వార్త - మరుత్త - కుశిక - సాంకాశ్య - సాంకృతి - ద్రువ - చతురశ్య - సదశ్వోర్మి - కార్తవీర్యార్జున - భరత - సురథ - సునీథ - నిశత - నరి - దివోదాన - సువనన్ - అంబరీష - భగీరథ - వ్యశ్య - సదశ్య - వద్యశ్య - పృథువేగ - పృథుశ్రవన్ - పృషదశ్య - వసుమనన్ - ఘృవ - రుషద్రు - వృషసేన - పురుకుత్స - ఆర్జిష్ఠే - దిలీప - ఉశీనర - ఔశీనరి - పుండరీక - శర్యాతి - శరభ - శుచి - అంగ - అరిష్ట - వేన - దుష్యంత - సృంజయ - జయ - భాంగాసురి - సునీథ - నిషధేశ్వర - వహీనర - కరంధమ - బాహ్లిక - సుద్యుమ్న - మధు - పురూరవన్ - మరుత్త - కపోతరోమన్ - తృణక - సహదేవ - అర్జున - అశ్వ - సాశ్వ - కృశాశ్వ - శశబిందు - దశరథ - కకుత్స్థ - ప్రవర్ధన - అలర్క - కక్షసేన - గయ - గౌరాశ్వ - వరశురామ - నాభాగ - సగర - భూరిద్యుమ్న - మహాశ్వ - పృథాశ్వ - జనక - పృథు - వారిసేన - పురుజిత్ - జనమేజయ - బ్రహ్మదత్త - త్రిగర్త - ఉపరీచర - ఇంద్రద్యుమ్న - భీషణాను - గౌరపృష్ఠ - అనఘ - లయ - పద్మ - ముచ కుంద - భూరిద్యుమ్న - ప్రసేనజిత్ - అరిష్టనేమి - సుద్యుమ్న - పృథులాశ్వ -”

నామములు గల నూటపదునాలుగురు రాజులు ఉండెదరు. “మత్స్యరాజులు, నీప రాజులు, గయరాజులు, ధృతరాష్ట్రులు, బ్రహ్మదత్తులు, ‘పీరి’రాజులు, ‘ఈరి’ రాజులు, భీములు, ప్రతివింధ్యులు, నాగులు, హయములు, పలాశులు, కాశులు, కుశులు” సమసారిలో నొక్కవర్గమునకు నూరుగురుచొప్పుననున్నారు. ఎనుబది మంది జనమేజయలు, ఇన్నూరుగురు భీష్ములు, శాంతిను - పాండు - ఉశంగవ -

శతరథ - దేవరాజ - జయప్రద - వృషదశ్య'నామకులు, మరియు వేలకొలది శశబిందురాజులున్న యమసభలో నున్నారు. వా రందరున్ను అనేకదక్షిణ లిచ్చి, అశ్వమేధయాగములు చేసి, యమలోకమునకు పోయి యుండిరి. ఆ రాజు లందరు పుణాత్ములు. కీర్తిమంతులు. బహుళశాస్త్రజ్ఞాన సంపన్నులు నైన రాజులు ఆ సభలో యమరాజును ఉపాసించు చుండెదరు.

“యుధిష్ఠిరమహారాజా! యమసభలో యోగశరీరధారు లైన ‘అగస్త్య - మతంగ - హాల - మృత్యు - యజ్ఞకర్తు’ నామకులు, అగ్నిష్వాత్తాది పితరులు, ‘సేనప (నురుగు త్రాగువారు)-ఊష్ణప (వేడిమి త్రాగువారు)-స్వధావన్-బర్హిష్ప-వర్హి-నామములు గలిగి మూర్తిమంతులైన యితరపితరులున్ను, సువత్సరము మొదలగుకాల విభాగములకు అభిమానదేవతలైన ‘కాలచక్ర’నామములు, హవిర్ద్రా వ్యములను వహించు అగ్ని, దక్షిణాయనమునందు మరణించినవారు, కోరికలు నెరవేర్చుకొనుటకు శ్రమసాధ్యము లైన దుష్కరకర్మలు చేయువారు, జనేశ్వరు డైన కాలుని యాజ్ఞను నెరవేర్చు యమదూతలు, ‘శింశప - పలాశ - కాశ - కు’శాదులయభిమానదేవతలు శరీరధారణము చేసి, ఆసభలో యమధర్మరాజును ఉపాసించుచుండెదరు.

“యుధిష్ఠిరా! ఇంకను ననేకులు యమసభలో నుండెదరు. వారిపేర్లును, కర్మములనున్ను లెక్కపెట్టుటకు సాధ్యము కాదు. ఆ సభలో ఏలాటి బాధలు నుండవు. అది రహస్యమై, ఇచ్చానుసారగమనము గలదిగా నుండును. విశ్వ కర్మ చాలకాలము తపస్సు చేసి, ఆ సభను నిర్మించెను. అది తేజస్సుచేతజ్వలించుచు నుండును. కఠోరతపస్సు చేసిన వారు, ఉత్తమవ్రతపాలకులు. సత్యవాదులు, శాంతులు, సన్నాహులు, స్వకీయపుణ్యకర్మలచేత పరిశుద్ధులు, పవిత్రులు నైన వారున్ను ఆ సభలో ప్రవేశింపజాలుదురు. ఆయందరిశరీరములు ప్రకాశించు చుండును. అందరున్ను నిర్మల వస్త్రధారు లై యుందురు.

“యుధిష్ఠిరా! యమసభలోనివా రందరున్ను అద్భుతము లైన భుజకీర్తు లను, విచిత్రచోరములును, మెఱయు చున్న కుండలములనున్ను ధరించెదరు. వారు తమ పవిత్ర - శుభ కర్మములతో, వస్త్ర భూషణములతోను విరాజిల్లు చుండెదరు. అనేక గంధర్వులు, అప్సరసలనున్న గుంపులు - గుంపులుగా యమ

సభలో నుండెదరు. సర్వవిధ 'వాద్య-నృత్య-గీత-హాస్య-లాస్య' కళలు అక్కడ ప్రదర్శించు చుండెదరు.

“యుధిష్ఠిరా! ఆ సభలో పవిత్ర గంధము, మధుర శబ్దము, దివ్య మాలికల సుఖ స్పర్శమును నిరంతరము లభించు చుండును. కోట్ల కొలదిగ ధర్మాత్ములు, మనీషులు, మహాత్ములును దివ్య సుందర రూపధారు లై యమ ధర్మరాజును ఉపాసించు చుండెదరు.

“యుధిష్ఠిరా! పితృరా జైన యముని సభ ఈ విధముగనే యున్నది. నేను ఇక నీకు మూర్తిమంతము లైన పుష్కరాది తీర్థ పంక్తుల చేత సుశోభిత మైన వరుణ సభను గూర్చి కూడ వర్ణించి చెప్పెద వినుము.”

వరుణ సభా వర్ణనము :

“యుధిష్ఠిర మహారాజా! వరుణ దేవుని దివ్య సభ అత్యంత కాంతితో ప్రకాశించు చుండును. ఆ సభ యొక్క పొడవు - వెడల్పులు యమరాజ సభ యంతయే యుండును. ఆ సభ దుర్గములు, ద్వారములును సుందరములుగా నున్నవి. ఆ సభను విశ్వకర్మ, జలము లోపల ఉండి నిర్మించెను. అది పుష్ప-ఫలముల నిచ్చు రత్నమయ వృక్షములతో శోభిల్లు చుండును.

“రాజా! ఆ సభలోని వివిధ ప్రదేశములు నీలముగా, పసుపు రంగు గలవిగా, నల్లగా, ఎఱ్ఱగాను నున్న తా - గుల్మము (పొద)లతో కప్పబడి యున్నది. అంతలకు పుష్పగుచ్ఛములు శోభిల్లుచుండును. సభలోపల వేలకొలది పక్షులు విచిత్ర - మధుర స్వరముతో కిలకిలా రావములు చేయు చుండును. దాని సౌందర్యము వర్ణింప నలవి కాదు. ఆ సభాస్పర్శము శుభప్రద మై, అధిక శ్రేణ్యము, అధికోష్ణమును లేక యుండును. ఆ తెల్లని సభలో, పెక్కుగదులు, అసనములును ఏర్పరుప బడి యుండెను. ఆ సభలో దివ్యవస్త్ర - రత్నాభరణ భూషితు డై, వరుణదేవుడు వారుణి దేవితో విరాజిల్లు చుండును. అక్కడ దివ్య సుగంధ - చందననాడు లైనయంగ రాగములను అలడుకొని ఆత్మలు వరుణ దేవుని ఉపాసించుచు నుండెదరు.

“రాజా! వాసుకి - తక్షక - ఐరావత - కృష్ణ - లోహిత - పద్మ - చిత్ర - కంజశ - ఆశ్వతీర - ధృతరాష్ట్ర - బలాహక - మణి నాగ - నాగ - మణి - శంఖ - నఖ - కౌరవ్య - స్వస్తిక - ఏలాపత్ర - వామన - అపరాజిత - దోష - నందక - పూరణ - ఆభిక - శిభిక - శ్వేత - భద్ర - భద్రేశ్వర - మణిమన్ - కుండ దార - ప్రహాద - మూషికాద - జనమేజయ నామకు లైన పరాకా - మండల - ఫణశోభితు లైన సర్పరాజులు అక్కడ ఉండెదరు.

“రాజా! వరుణ సభలో మహానాగరా జైన అనంత భగవానుడు గూడ నుండును. అతనిని చూడగనే వరుణదేవుడు అర్హ్యపాద్యాసనములతో పూజించును. వాసుకి మొదలైన నాగరాజు లందరు చేతులు జోడించుకొని అనంతుని యెదుట నిలిచి, శేషభగవానుని యాజ్ఞ గొని తమకు అర్హమైన యాసనములపై కూర్చొని శోభిల్లు చుండురు. వీరేకాక, ఇంకను ననేక నాగరాజులు వరుణసభలో క్లേശరహితు లై ఉండి, వరుణ దేవుని ఉపాసించు చుండురు.

“యుధిష్ఠిరా! ఆ సభలో, ‘బలి - నరకాసుర - ప్రహాద - విప్రచిత్తి - కాలఖంజ - సుహను - దుర్ముఖ - శంఖ - సుమన్ - సుమతి - ఘటోదర - మహాపార్మ్య - క్రథన - పితర - విశ్వరూప - స్వరూప - విరూప - మహా శిరన్ - దశముఖరావణ - వాలిన్ - మేఘవాసన్ - దశావర - దీర్ఘభ - విటభూత - సంహ్రాద - ఇంద్రతాపన నామకులైన దైత్య-దానవుల సముదాయము, కుండల-హార - కిరీట - వస్త్రాభరణధారు లై, ఆ సభలో ధర్మపాశధారి యైన వరుణ దేవుని ఉపాసించెదరు. వా రందరు వరములు పడసి, శౌర్యసంపన్ను లై, మృత్యురహితు లైనవారు. వారి పవిత్ర చరిత్రములు, నియమ వ్రతములున్న ఉత్తమములుగా నున్నవి.

“రాజా! నాలుగు సమద్రములు, గంగా - యమునా - విదిశా - వేణా - నర్మదా - వేగవాహినీ - విపాశా - శీతద్రు - చంద్రభాగా - సరస్వతీ - ఇరావతీ - వితిస్తా - సింధు-దేవనదీ - గోదావరీ - కృష్ణవేణా - కావేరీ - కింపునా - విశల్కా - చైతరణి - తృతీయా - జ్యేష్ఠిలా - శోణ - చర్మణ్యతీ - పద్మా - మహానదీ - సరయా - వారవత్కా - లాంగలీ - కరతోయా - మహానదతాపిత్య - లంఘతీ - గోమతీ - సంద్యా - త్రిస్రోతసీ - నామకములైన యీ నదులు సుప్రసిద్ధము లైన ఉత్తమ తీర్థములు. ఇవి వరుణుని సేవించు చుండును.

“మహారాజా! సమస్త నదీ - జలాశయ - సరోవర - కూప - నిర్జర (సెలయేర్లు) - పల్వల (చిన్నగుంటలు) - తటాకాదులు, సర్వదిక్కులు, పృథివి, పర్వతములు, సమస్త జలచరజంతువులు, ఇవి యన్నియు తమతమ దేహములు ధరించి, ఆ సభలో వరుణదేవుని ఉపాసించు చుండును.

“రాజా! సర్వగంధర్వులు, అపసరసలు ఆ సభలో గీత - నృత్యములు చేయుచు, వాద్యములు వాయించుచు, వరుణదేవుని స్తుతించు చుండెదరు. రత్న పర్వతములో రసములు (శరీరధారులై) అతి మధురకథలు చెప్పుచు అక్కడ నివసించు చుండును.

“రాజా! వరుణదేవుని మంత్రి యైన ‘సునాభుడు’ తన పుత్రపౌత్రులతో ‘గో-పుష్కర’ నామకములైన తీర్థములతోను కలిసికొని వరుణదేవుని ఉపాసించు చుండును.

“యుధిష్ఠిరమహారాజా! పూర్వము నేను అన్నిదిక్కులందు తిరుగుచు వరుణదేవుని యొక్క రమణీయసభను గూడ చూచితిని. ఇక నీకు కుబేరసభను వర్ణించి చెప్పెద వినుము.”

కుబేర సభా పర్యనము :

“యుధిష్ఠిర మహారాజా! కుబేరసభ శతయోజన దీర్ఘము, డెబ్బది యోజనముల వెడల్పు కలది యై విరాజిల్లు చుండును. విశ్రవసుని పుత్రు డైన కుబేరుడు స్వయముగా తపస్సు చేసి, ఆ సభను సంపాదించెను. అది చంద్రకాంతిని తిరస్కరించుచు, కైలాసశిఖరము వలె కనపడు చుండును. గుహ్యకులు ఆ సభను ఎత్తుకొని పోవుచున్నప్పుడు అది ఆకాశమును అంటుకొనినట్లు కన బడును. ఆ దివ్యసభలో ఎ తెైన బంగరు మేడలు ఉండును.

“రాజా! ఆ సభ రత్న నిర్మిత మై, మెఱయు చుండును. దాని నుండి సుగంధము వ్యాపించుచు ప్రేక్షకుల మనస్సును ఆకర్షించును. తెల్లని మేఘముల శిఖరమా యనునట్లు తోచునట్టి యా సభ ఆకాశము నందు ఈడుచు పోవు చున్నదా యనునట్లు కలవడును. ఆ దివ్య సభయొక్క గోడలు విద్యుత్తువలె దీపించునట్టి బంగారు రంగుల వేత చిత్రంప బడి యున్నవి.

“రాజా! ఆ సభలో సూర్యునివలె మెరయు చున్న పరపులు పరప బడి యుండి, యుండును, అచట దివ్య పాదపీఠములచేత శోభిల్లు నుత్తమ సింహాసనముపై దివ్యజ్యోతులు వెలుగు కుండలములను, విచిత్ర వస్త్ర - భూషణాదుల నున్ను ధరించిన శ్రీమంతుడైన వైశ్రవణ (కుబేర) రాజు వేలకొలది స్త్రీల చేత పరివృత్తుడై కూర్చొని యుండును.

“రాజా! యాచకుల కోరికలను తీర్పు మందార వృక్షముల వనములను కదలించుచు, సౌగంధికోవ్యానము అలక యను పుష్కరిణి నందనోద్యానము - పీని సుగంధ భారమును వహించి హృదయానందము కలిగించు శీతలగంధ వాహము (వాయువు) ఆ సభలో కుబేరుని సేవించు చుండును. దేవ-గంధర్వులు, అస్పరసంతో ఆ సభకు వచ్చి దివ్యతానములతో గానము చేసెదరు.

“రాజా! మిశ్రకేశీ - రంభా - చిత్రసేనా - శుచిస్మితా - చారునేత్రా - మృతాచీ - మేనకా - పుంజిక స్థలా - విశ్వాచీ - సహజన్యా - ప్రహ్లాదా - ఊర్వశీ - ఇరా - వర్గా - సౌరభేయీ - సమీచీ - బుద్ధుదా - లతా - నామములు గల యనేక సహస్రాక్షరసలు, గంధర్వ గణములున్ను సృత్య - గానములు చేయుచు కుబేర సభలో నుండెదరు. గంధర్వాక్షరసలచేత భరిత మై, దివ్యపాద్య - సృత్య - గీతములచే నిరంతరము ధ్వనించుచు నున్న కుబేర సభ మిక్కిలి మనోహరముగా నుండును.

“యుద్ధిష్ఠిరా! ‘కిన్నరులు, నరులు’ అను పేరుగల గంధర్వులు, ‘మణి భద్ర - ధనద - శ్వేత భద్రగుహ్యక - కశేరక - గండకంఠా - ప్రదోష్టత - కుస్తుంబురు - పిశాచ - గణకర్ణ - విశాలక - వరాహకర్ణ - తామ్రోష్ఠ - హలకక్ష - హలోదక - దంసచూడ - శిఖావర్త - హేమనేత్ర - విభీషణ - పుష్పానక - పింగళక - శోణితోద - ప్రవాళక - వృక్షవాసిగ్ - అనికేత - చీరవాసన్, నామములు, ఇంకను అనేక లక్షల యక్షులున్ను ఆ సభలో కుబేరుని సేవించు చుండురు.

“రాజా! సంపదకు అదిష్ఠాత్రి యైన లక్ష్మీదేవి, నలకూబరుడు (కుబేర పుత్రుడు), నేను, నామంబి వారు అనేకులున్ను తదచుగా ఆ సభలో నుండెదరు..

బ్రహ్మర్షి - దేవర్షులు, ఇతర ఋషిగణములు, పితౄ - గంధర్వ - లోకపాలకులును ధనదుని ఉపాసించు చుండెదరు.

“రాజేంద్రా! లక్షలకొలది భూత సంఘములచేత పరివృతుడై, ఉగ్రధనుస్సు ధరించినవాడు, పశుపతి (జీవులకు ప్రభువు), త్రిశూలధారి, భగదేవత నేత్ర నాశకుడు, త్రిలోచనుడు, భగవంతుడు నైన ఉమాపతి పార్వతీ దేవితో పాటు, వామనులు, వికటులు, కుబ్జులు, రక్తనేత్రులు, మహాకోలాహలము చేయు వారు, మేదో - మాంస భక్షకులు, వివిధ శస్త్రాస్త్రధారులు, వాయువేగశాలురు, భయంకరులు నైన భూతప్రేతాదులతో పాటున్న ఆ నభలో ధనదుడు తన మిత్రుడు నైన కుబేరుని కడ కూర్చొని యుండును. వీరేశాక, వివిధ-వస్త్ర-భూషణాలంకృతులై, నూర్లకొదిగ, ‘విశ్వావసు - హహా - హూహూ - తుంబురు - పర్వత - శైలాష - చిత్రసేన - చిత్రరథ’ నామకులైన గంధర్వపతులు, ఇతర గంధర్వులున్న కుబేరుని ఉపాసించు చుండెదరు. విద్యాధరాధిపతి యైన ‘చక్రధర్మ’ యను నతడు గూడ తన తమ్ములతో పాటు అక్కడ కుబేరుని ఆరాధించు చుండును.

“యుధిష్ఠిరా! భగదత్తాది రాజులు, కిన్నరప్రభులైన ‘ద్రుమ’ నామకుడు గూడ కుబేరుని ఉపాసించు చుండును. మహేంద్ర-గంధమాదనులు, ధర్మాత్ముడు, రాక్షసరాజు నైన విభీషణుడు, యక్ష-గంధర్వ-నిశాచరులతో పాటు తన సోదరుడైన కుబేరుని ఉపాసించు చుండెదరు.

“రాజా! ‘హిమవన్ - పారియాత్ర - వింధ్య - కైలాస - మందర - మలయ - దద్ధర - మహేంద్ర - గంధమాదన - ఇంద్రకీ - సునాథ’ నామ కములైన దివ్య పర్వతములున్న అనేకములు అక్కడ ధనస్వామిని ఉపాసించు చుండును.

“రాజా! ‘నందీశ్వర - మహాకాల - శంకుకర్ణ’ నామకులు తదితరులు నైన కాష్ఠ - కుటీముఖ - దంతిన్ - తపస్విన్ - విజయ - శ్వేత వృషభ, నామకులు, ఇతర రాక్షసులు, పితౄలు గూడ అక్కడ నుండెదరు. పారిష్రమల చేత పరివృతుడైన దేవదేవేశ్వరుడు, త్రిభువన భావనుడు, బహురూపధారి, కళ్యాణ

స్వరూపుడు, ఉమావల్లభుడు, భగవంతుడు నైన మహేశ్వరుడు ఆ సభలో విరాజమానుడై యున్నప్పుడు, కుబేరుడు ఆ భగవంతుని చరణము లందు మస్తకము ఉంచి, ప్రణామము చేసి, ఆయన యాజ్ఞతో ఆయన కడ కూర్చొనును. కుబేరుడు ఈ నియమమునే సర్వదా పాటించుచుండును. కుబేర సఖుడైన శంకర భగవానుడు అప్పుడప్పుడు ఆ సభకు విచ్చేయు చుండును.

“రాజా! ఉత్తమ ప్రముఖునిధులైన ‘శంఖ - పద్మ’ ములు రెండున్నూ మూర్తిమంతములై, ఇతర నిధులన్నింటితోపాటు కుబేరుని సేవించుచుండును. అకాశమునందు సంచరించు రమణీయమైన ఆ కుబేరసభను నేను కనులారా చూచితిని. ఇక, నిపుడు బ్రహ్మదేవుని సభను వర్ణించెదను. వినుము.”

బ్రహ్మ సభావర్ణనము :

“నాయనా యుధిష్ఠిరా! ‘బ్రహ్మదేవుని సభ ఇట్లున్న’ దని చెప్పుటకు సాధ్యము కాదు. పూర్వము కృత యుగమునందు సూర్యభగవానుడు, బ్రహ్మదేవుని సభకు చూచి మనుష్యలోకమును చూచుటకు ద్యులోకము నుండి దిగి వచ్చి మనుష్యరూపముతో ఇటు - నటు తిరుగుచు నాతో బ్రహ్మసభను గూర్చి యాథార్థ వర్ణనము చేయుచు చెప్పెను.

“యుధిష్ఠిరా! బ్రహ్మసభ అప్రమేయము. దివ్యము. బ్రహ్మ మానస సంకల్పముచేత సృష్టింపబడినట్టిది, సమస్త ప్రాణుల మనస్సును మోపింప జేయుచున్నది. దాని ప్రభావము వర్తింప నలవి కానిది. ఆ సభ యొక్క యలౌకిక గుణములను వినిన నాకు దానిని చూడవలె నను నిర్భగలిగి సూర్యునితో ఇట్లు అంటిని :

“భగవన్! నేను గూడ బ్రహ్మసభను చూడ గోరుచున్నాను. ఏ తపస్సుల చేత, ఏ సత్కర్మలచేత, ఏ టిషధి ప్రభావముచేత పాపనాశకమైన బ్రహ్మసభను నేను చూడ గలుగదనో ఆ యుపాయము లన్నియు చెప్పుము.

“యుధిష్ఠిరమహారాజా! ఇట్లు నేను అడుగగా, సహస్రకీరణుడు నాతో, ‘నారదా! నీవు ఏకాగ్రచిత్తుడవై, ‘బ్రహ్మవ్రతము’ను అనుష్ఠించుము ఆ యుత్తమవ్రతము చేయుటకు చేయిసంవత్సరములకాలము పట్టును!’ అని యనెను.

అప్పుడు నేను హిమాలయశిఖరముపైకి పోయి ఆచుహావ్రతమును అనుష్ఠించుటకు ఆరంభించితిని. నా తపస్సు పరిపూర్ణ మైతరువాత, సూర్యభగవానుడు నన్ను తోడ్కొని బ్రహ్మదేవునిసభకు పోయెను.

“రాజా! ఆ సభ ‘ఈ విధముగ నున్నది!’వర్ణించుట అసాధ్యము. ఎందుకనగా, అసభ క్షణక్షణము అవర్తనీయములైన స్వరూపములను మార్చుకొనుచుండును. ‘దానిపొడవు, వెడల్పు ఎంత యున్నది? లేక, దాని పరిస్థితి యేమి?’ అను విషయము లేవియు నే నెరుగను. నేను అట్టి స్వరూపముగల సభను ఎప్పుడుగూడ చూచి యుండ లేదు.

“రాజా! బ్రహ్మసభ సర్వదా సుఖప్రదముగ నుండును. అక్కడ చలిగాని, వేడిమి గాని ఉండక, ఆది సమశీతోష్ణముగా నుండును. ఆ సభలో ప్రవేశించినవారికి ఆకలి-దప్పలు, అలసట కలగవు. ఆ సభ వివిధమణినిర్మితము. అక్కడి స్తంభములు ఆధారములు లేకయే నిలిచి యుండును. దానికి నాశము అనునది ఉండదు గాబట్టి, ఆ సభ శాశ్వత మైనది అని తలచ బడెను. *

“రాజా! అనంతప్రభలు గలిగి, వివిధముగా ప్రకాశించు చున్న దివ్య వస్తువులచేత ఆ సభ చంద్రాగ్నిసూర్యులకంటెను అధికప్రకాశమానమై, తన తేజస్సుచేత సూర్యమండలమును తిరస్కరించు చున్నదా యనునట్లు తోచుచు, స్వర్గముకంటె పైభాగమునందు ప్రకాశించు చుండును.

“రాజా! దానిలో సమస్తలోకపితామహుడైన బ్రహ్మదేవుడు విరాజమానుడై, దేవమాయచేత సర్వజగత్తును స్వయముగానే సృష్టించుచు, ఆయన యొక్కడే యుండును.

భృగు - అత్రి - వశిష్ఠ - గౌతమ - అంగిరస్ - పులస్త్య - క్రతు - ప్రహ్లాద - కర్మమ - అథర్వాంగిరస్ నామక ఋషులు, సూర్యకీరణపానము చేయు వాఙ్మయలు, మనస్ - అంతరిక్ష విద్యా - వాయు - తేజస్ - జల -

* ‘ఏతత్ సత్యం బ్రహ్మపురం’ అను ప్రతిచేతగూడ ఆ సభయొక్క నిత్యత్వమే తెలియు చున్నది.

వృక్షై - శబ్ద - స్పర్శ - రూప - రస - గంధ - ప్రకృతి - వికృతులు
వృక్షిణీ నిర్మాణమునకు కారణము లైన యన్నింటి యొక్క అభిమాని దేవత
లున్ను బ్రహ్మసభలో నుండెదరు.

“రాజా! ‘ఆగస్త్య - మార్కండేయ - జమదగ్ని - భరద్వాజ -
సంవర్త - చ్యవన - దుర్వాసన్ - ఋష్యశృంగ - సనత్కుమార - అసిత -
దేవల - జైగీషవ్య - ఋషభ - మణి’ నామకు లైన మునీశ్వరులు, అచట
నుండెదరు; ఆష్టాంగసహిత మైన ఆయుర్వేదము, నక్షత్రసహిత చంద్రుడు,
సూర్యుడును అచట నుండెదరు. వాయువు, క్రతువు, సంకల్పము, ప్రాణములు,
తదితరములున్ను ఆనేకములు శరీరధారు లై, బ్రహ్మదేవునిసేవించు చుండును.

“రాజా! ‘అర్థ - ధర్మ - కామ - మోక్ష - ద్వేష - తపస్ - దమ’
(ఇంద్రియ నిగ్రహము) ములుగూడ మూర్తిమంత ములై, ఆ సభలో బ్రహ్మ
దేవుని ఉపాసించు చుండును. గంధర్వులు, అప్సరసల యిరువది గణములు,
ఇతర ప్రధాన గంధర్వులు ఏడుగురున్ను సమస్తలోకపాలకులు, శుక్ర - బృహ
స్పతి - బుధ - కుజ - రాహు - కేతు - శనైశ్చ’రాదు లైన గ్రహములు గూడ
ఆ సభలో నుండును.

“రాజా! సామగాన సంబంధము లైన మంత్రములు, రథంతర సామ
ములు, హరిమంతకు, వసుమంతకు, ఇంద్రుడు, ద్వాదశాదిత్యులు, ‘అగ్ని -
షోమము’ లవంటి ద్వింద్వనామములు గల దేవతలు, మరుద్గణములు, విశ్వ
కర్మ, వసుగణములు, పితృగణములు, సర్వహవిష్యములు, ఋగ్ - యజుస్ -
సామ - ఆధర్వ నామకము లైన చతుర్వేదములు సమస్తశాస్త్రములు, ఇతిహాస
ములు,* ఉపవేదములు అరు* వేదాంగములు, గ్రహ - యజ్ఞ - సోమములు,
సర్వశాస్త్రములున్ను ఆ సభలో నుండును.

* ‘ఆయుర్వేదము, ధనుర్వేదము, గాంధర్వవేదము, అర్థశాస్త్రము’ అను
ఈ నాలుగు ఉప వేదములు అనబడును.

* ‘శిషా - వ్యాకరణ - ఛందస్ - నిరుక్త - జ్యోతిష - కల్ప’ములు
వేదాంగములు.

“యుధిష్ఠిరా! బ్రహ్మసభలో ‘దుర్గమ దుఃఖమునుండి రక్షించు దుర్గాదేవి, (గాయత్రి), యేడువిధములైన ప్రణవరూప ఓంకారవాణి, మేధ ధృతి, శ్రుతి, ప్రజ్ఞ, బుద్ధి, యశస్సు, క్షమ’ వీరందరు ఉండెదరు. ‘సామ - స్తుతి - గీత - వివిధగాథలు, తర్కసహితభాష్యములుగూడ మూర్తిమంతము లై అక్కడ ఉండును. వివిధ నాటక - కావ్య - కథా - అభ్యాయికా - కారికాదులు ఆ సభలో దేహధారు లై యుండును. గురుజనులను పూజించు పుణ్యాత్ములుగూడ అక్కడ ఉండెదరు.

“యుధిష్ఠిరా! క్షణములు, లవములు, ముహూర్తములు, దినములు, రాత్రులు, పక్షములు, మాసములు, అరు బుతువులు-ఈ మొదలైనకాలములు ఆ సభలో నుండును. ఇట్లే, అరువదినంవత్సరములు, ఐదుసంవత్సరములయుగములు, నాలుగువిధము లైన దినరాత్రులు (మానవ - పితృ-దేవతా - బ్రహ్మల దినరాత్రులు), నిత్య - దివ్య - అక్షయ - అవ్యయ - కాలచక్రములు, ధర్మ చక్రములున్న మూర్తిమంతము లై సర్వదా బ్రహ్మదేవుని సభలో ఉండును.

“రాజా! ‘అదితి - దితి - దను - సురసా - వినతా - ఇరా - కాలికా - సురభీదేవి - సరమా - గౌతమీ - ప్రథా - కద్రూ’ నామములుగల దేవమాతలు, ‘రుద్రాణి - శ్రీ - లక్ష్మీ - భద్రా - అపారా - షష్ఠి - పృథ్వీ - గంగా - లక్ష్మ - స్వాహా - కీర్తి - సురాదేవి - శచీ - పుష్టి - అరుంధతీ - సంవృత్తి - ఆశా - నియతి - సృష్టిదేవి - రతి’ నామములు గలవారేకాక, ఇతరదేవీజనము గూడ ఆ సభలో బ్రహ్మదేవుని ఉపాసించుచుండెదరు. ‘అదిత్య - వసు - రుద్ర - మరుద్గణ - అశ్వినీకుమార - విశ్వేదేవ - సాధ్యు’లు, మనోవేగము గల పితరులున్న అక్కడ ఉండెదరు. ఈ పితరులలో ఏడు గణములు మాత్రమే ఉండును. ఆ గణములలో నాలుగు మూర్తిమంతములు, మూడు ఆమూర్తములు.

---

* ‘అకార - ఉకార - మకార - అర్ధమాత్రా - నాద - బిందు-’నామములు (ఏడున్న) ప్రణవవిధములు (అథవా), సంస్కృత - ప్రాకృత - మైత్రీ - అపభ్రంశ - లలిత - మాగధ - గద్యములన బడు ఏడున్న వాక్కుయొక్క ప్రకారము లని యెరుగ వలెను.

“రాజా! సమస్తలోకములలో ప్రసిద్ధమైన స్వర్గలోకమందు సంచరించు మహాత్ములైన ‘వైరాజ - అగ్నిష్వాత్ - సోమపా - గార్హపత్య’ములు అను నలుగురు మూర్తిమంతులు. ‘ఏకశృంగ - చతుర్వేద - కలా’నామములు గల ముగ్గురు ఆమూర్తులు. ఈ యేడువిధములైన పితరులను నాలుగు వర్ణముల ప్రజలు పూజించెదరు. తొలుత ఈ పితరులు తృప్తి జెందిన తరువాత సోమ దేవతగూడ తృప్తి చెందును. ఈ పితరు లందరు బ్రహ్మసభలో బ్రహ్మదేవుని ఉపాసించు చుండెదరు.

“రాజా! ఈ విధముగానే ‘రాక్షస-పిశాచ-దానవ-గుహ్యక-నాగ-సువర్ణ’లు ఉత్తమ పశువులున్న అక్కడ బ్రహ్మను సేవించు చుండును. స్థావర-జంగమాత్మకము లైన మహాభూతములు, ‘ఇంద్ర-వరుణ-కుబేర-యములు, పార్వతీ సహిత డైన మహాదేవుడు, వీ రందరున్న ఆ సభలో నెల్లప్పుడు ఉండెదరు.

“రాజా! కార్తికేయస్వామి (కుమారస్వామి) గూడ అక్కడ ఉండి బ్రహ్మను సేవించు చుండును. భగవంతు డైన నారాయణమూర్తి, దేవర్షి గుణము, వాంశీంశ్ బువులు, అయోనిజులు, యోనిజులు నైన యితర ఋషు లున్న బ్రహ్మను ఆరాధించుచు ఆ సభలో ఉండెదరు. వేయేల, ఆ సభలో చూడులోకము లందలి స్థావర జంగమములుగా కనపడు చున్నయన్నింటిని నేను చూచితిని. ఎనుబదియారు పేరి ఊర్వరేతస్కు లైన ఋషులు, ఏబదిమంది సంతానవంతు లైన మహర్షులున్న అక్కడ ఉండెదరు.

“రాజా! ఆ మహర్షులు, దేవతలు అందరుగూడ తమ యిష్టము వచ్చినట్లు బ్రహ్మదేవుని సంవర్షించి తం వంది నమస్కరించి ఆయన యజ్ఞగాని పోవు చుండును. అప్పుడు తన కడకు వచ్చిన యతిథు లైన ‘దేవ-దైత్య-నాగ-పక్షి-యక్ష-సుషర్ణ-కాలేయ - గంధర్వ - ఆప్సరసల’తో, సమస్త భూతములతోను బ్రహ్మదేవుడు కలసి వారిని అనుగ్రహించు చుండును.

“మహారాజా! విశ్వాత్ము డైన బ్రహ్మదేవుడు అతిథుం నందరిని ఆత్మీ యుండు చేరికొని, శాంతపరచి, సమ్మానించి వారి కోరికలు నెరవేర్చి, వారి యిష్ట

ప్రకారము సుఖభోగసామగ్రిలను ఇచ్చును. ఈ విధముగా అక్కడను రాక-పోకలు సలుపు జనులచేత నిండిన ఆ సభ మిక్కిలి సుఖప్రపముగ నుండును.

“రాజా! ఆ సభ పరిపూర్ణ తేజస్సంపన్న మై, బ్రహ్మ - దేవర్షులచేత సేవింప బడుచు బ్రాహ్మ సంపదచేత భాసిల్లుచు నుండును. అటువంటి సభను నేను చూచితిని. మానవలోకమందు ఈ నీ సభ దుర్లభ మైరదై, సమస్త లోకము లందు బ్రహ్మసభ వంటి సభ మరియొకటి దుర్లభము.

“ధర్మరాజా! ఈ సభ లన్నియు నేను పూర్వము దేవలోకమునందు చూచితిని. మనుష్యలోక మందైతే నీ యీ సభయే సర్వశ్రేష్ఠ మైనది.”

ఇట్లు నారదుడు చెప్పగా యుధిష్ఠిరుడు ఆ మహామునితో నిట్లనెను:

హరిశ్చంద్ర మాహాత్యము - యుధిష్ఠిరునకు పాండురాజు సందేశము :-

“భగవన్! నీవు వర్ణించిన విషయముగ యమ సభలోనే చాలమంది రాజులున్నట్లు తెలియుచున్నది. వరుణసభలో అధికసంఖ్యలో నాగులు, దైత్యులు, నదులు, సముద్రములే యున్నట్లు చెప్పితివి. కుబేర సభలోను యక్ష-గుహ్యక-రాక్షస - గంధర్వ - అప్సరసలు, శంకర భగవానుడున్ను ఉన్నట్లు చెప్పితివి. బ్రహ్మదేవుని సభలో మహర్షులు, సమస్త దేవగణములు, సర్వశాస్త్రములు నున్నట్లు తెలిపితివి.

“కాని, నారదా! ఇంద్రసభలో అధికసంఖ్యలో దేవతలే ఉన్నట్లు, ఇతర గంధర్వులు, మహర్షులున్ను అల్పసంఖ్యలో నున్నట్లు తెలిపితివి. ఇంద్రసభలో నున్న రాజర్షులలో ఒక హరిశ్చంద్రుని పేరు మాత్రమే చెప్పితివి. అతడు ఏ కర్మలు, ఏ తపస్సులు చేసి, కీర్తిమంతుడై ఇంద్రునితో స్పర్ధపడుచున్నాడు? పితృలోకమునకు పోయినప్పుడు నీవు నా తండ్రి పాండురాజును గూడ చూచి యుంటివి కదా! ఆయన నీతో నెట్లు కలిసెను? తెలుపుము”

“జరమేజయా! యుధిష్ఠిరుని మాటకు నారదు డిట్లు బదులు చెప్పెను:-

“యుధిష్ఠిరా! నీ తండ్రి పాండురాజు హరిశ్చంద్రుని సంపత్తి చూచి ఆశ్చర్యముతో నీకు ఒక సందేశము పంప దలచి, మనుష్య లోకమునకు వచ్చు చున్న నాకు ప్రణామము చేసి, నాతో ఇట్లు చెప్పెను:-

“దేవరీ! నీవు యుధిష్ఠిరునితో నా మాటగా నిట్లు చెప్పుము:-

యుధిష్ఠిరా! నీ తమ్ములు నీ యాజ్ఞకు వశులై యున్నారు. నీవు ఈ సమస్త భూమండలము జయించుటకు సమర్థుడవు. కనుక, నీవు రాజసూయ యాగము చేయుము. నీ వా యజ్ఞము చేసిన తరువాత నేను గూడ హరిశ్చంద్రుని వలె అనేక సంవత్సరములు ఇంద్రభవనమందు ఆనందించు చుండెదను అను సందేశము నీ కొరకు నాతో చెప్పగా నేను పాండురాజుతో ‘భూలోకమునకు నేను పోయినప్పుడు నీ కొడుకు యుధిష్ఠిరునకు నీ సందేశము చెప్పెదను’ అని అంటిని.

“యుధిష్ఠిరా! నీవు నీ తండ్రి సంకల్పమును నెరవేర్చిన యెడల నీవు గూడ నీ పూర్వులవలె ఇంద్ర లోకమునకు పోగలవు. ఆ యజ్ఞము నందు, యజ్ఞ నాశకులైన బ్రహ్మ రాక్షసులు లోపములు కనిపెట్టు చుందురు, కనుక, అనేక విఘ్నములు సంభవించ వచ్చును. ఆ యజ్ఞాంతము నందు భూమండల వినాశకారి యైన యొక మహా యుద్ధము కలుగుటకు కారణము గూడ ఏర్పడును. ఆ యుద్ధము అనేక షట్రియుల సంహారమునకు, భూమండల వినాశమునకున్ను కారణము కా గలదు.

“యుధిష్ఠిరా! ఇవి యన్నియు విచారించి నీకు హిత మని తోచిన కార్యము చేయుము. నాలుగు వర్షముల ప్రజలను రక్షించుటకు సర్వదా జాగరూకుడ వై యుండుము. ప్రపంచమునందు నీకు అభ్యుదయము, ఆనందమున్ను కలుగు గాక! ధన దానము చేసి, బ్రాహ్మణులను తృప్తి పరచుము. నీవు నన్ను అడిగిన దంతయు సవివరముగా చెప్పితిని. ఇక నేను ఇక్కడి నుండి ద్వారకా పట్టణము నకు పోయెదను.”

“జనమేజయా! నారదుడు పాండవులకు ఇట్లు చెప్పి, తన వెంట వచ్చిన ఋషులతో వెడలి పోయిన తరువాత యుధిష్ఠిరుడు రాజసూయ యజ్ఞ విషయ మును గూర్చి తన తమ్ములతో విచారించ జొచ్చెను.”

(లోకపాల సభాభాగిన పర్యము సమాప్తము)

అగ్నిదహనములు, పీడలున్న కలుగ కుండెను. దొంగలు, వందకులు రాజుతో, రాజపరివారముతో, ప్రజలతోను అత్యాచారము గాని, అసత్యవ్యవహారము గాని చేయ కుండిరి. ప్రజ లందరుగూడ పరస్పరము అసత్యముగా వ్యవహరించ కుండిరి.

“రాజా! యితర ప్రాంతపురాజులు, వివిధదేశములవై శత్రులున్న యుద్ధిష్ఠిరు నకు ప్రియము చేయుటలో, పన్నులు చెల్లించుటలో, తమ ధనమును కానుకగా నిచ్చుటలో, సంధివిగ్రహాదులలో రాజుతో సహకరించుటకు అతనియొద్దకు వచ్చు చుండిరి. ధర్మాత్ము డైన యుద్ధిష్ఠిరునిశాసనకాలమందు రజోగుణస్వభావము గల వారు, లోభులున్న స్వేచ్ఛగా ధనాదులను అనుభవించు చున్నప్పటికిన్ని అతని దేశము దినదినము అభివృద్ధి పొందు చుండెను.

“రాజా! యుద్ధిష్ఠిరునిఖ్యాతి అంతట వ్యాపించెను. అతనిసద్గుణములు అతనిని శోభిల్లు జేయు చుండెను. అతడు శీతోష్ణసుఖదుఃఖాదిద్వంద్వములను సహించుటలో సమర్థు డై రాజగుణములచేత శోభిల్లు చుండెను. దశదిక్కులయందు ప్రకాశ మానుడుగా నున్న యుద్ధిష్ఠిరచక్రవర్తి ఏ దేశము పోయినను అక్కడ గొల్లవారి నుండి బ్రాహ్మణులవరకు సమస్తప్రజలు అతనిని తల్లిదండ్రులనువలె ప్రేమించు చుండిరి.

“జనమేజయా! యుద్ధిష్ఠిరుడు మంత్రులతో, సోదరులతోను రాజసూయ యజ్ఞసంబంధ మై వారిసమ్మతికొరకు మాటిమాటికి విచారించు చుండెను. వారు ఆయనతో నిట్లనిరి:-

“మహారాజా! రాజసూయయాగముచేసి అభిషిక్తు డైన మహారాజు వరు ణునిగుణములను పొంద గలడు. కనుక, ప్రతియొక రాజు ఆ యజ్ఞము చేసి, చక్రవర్తి గుణములను పొంద గోరును. రాజా! నీవు చక్రవర్తి గుణములు పొందుటకు అన్ని విధముల యోగ్యుడవు గనుక, ఇప్పుడు నీవు ఆ యజ్ఞము చేయుటకు సరి యైన సమయ మని నీ హితైషు లందరు భావించు చున్నారు. ఆ యజ్ఞమునకు సరి యైన సమయము శాత్ర సంపదపై, సైన్యాదుల పైనను ఆధారపడి యున్నది. సత్కర్మాచరణులైన బ్రాహ్మణులు సామవేదమంత్రముల ద్వారా అగ్నిస్థాపనకు అరు అగ్నివేదికలు నిర్మించెదరు.

“రాజా! రాజసూయ యజ్ఞానుష్ఠానము చేయువాడు ‘దర్శి హోమము’ (అగ్నిహోత్రాదులు) మొదలుకొని సమస్త యజ్ఞముల ఫలము పొంద గలడు. యజ్ఞాంతము నందు చేయ జడు అభిషేకము (అవభృథము) చేత ఆ యజ్ఞము చేసిన రాజు ‘సర్వజిత్ సమాద్!’ (అందరిని జయించిన చక్రవర్తి) అని ప్రసిద్ధుడగును.

“రాజా! ఆ యజ్ఞము చేయుటకు నీవు సమర్థుడవు. మే మందరము నీ యజ్ఞావళం మై యున్నాము. నీవు త్వరతోనే రాజసూయ యజ్ఞము పరిపూర్ణముగా చేయ గలవు. కనుక, ఏలాటి విచారము చేయక రాజసూయానుష్ఠానము నకు పూనుకొనుము.”

“జనమేజయా! ఈ విధముగా మిత్రులందరు యజ్ఞానుసారము కొరకు సమ్మతి తెలుపగా, యుధిష్ఠిరుడు వారి మాటను అంగీకరించి ఆ యజ్ఞము చేయుట తనకు సాధ్యమనియు తలచెను. తరువాత, ధర్మరాజు సోదరులతో ఋత్విక్కులతో, మంత్రులతో, ధోమ్యదామ్యునితో, వ్యాసాది మహర్షులతోను ఈ విషయ మైచరం విచారించుచు వారితో ‘రాజసూయము చక్రవర్తి చేయుటకే యోగ్యమైకె, ఐకను, నేను దానిని చేయ బూనినాను గనుక, అట్లు నేను కోరుట సరిగా నున్నదా?’ అని యడిగెను.

“జనమేజయా! ధర్మరాజు ఈ విధముగ అడిగినప్పుడు వారందరు గూడ ‘ధర్మరాజా! నీవు రాజసూయ మహాయజ్ఞము చేయుటకు అన్ని విధముల యోగ్యుడవు’ అని యనిరి. ఋత్విక్కులు, మహర్షులు ఇట్లు చెప్పినప్పుడు ధర్మరాజు, అతని మంత్రులు, సోదరులుగూడ వారిమాటను ఆదరించిరి.

“జనమేజయా! తరువాత యుధిష్ఠిరుడు సమస్త లోకముల హితముకొరకు తన మహర్షులతో ‘తన శక్తి - సాధనములు గమనించి దేశకాలములు, ఆయ - వ్యయములు దాగుగా తెలిసికొని కార్యము అరంభించిన బుద్ధిమంతుడు ఎప్పుడు గూడ కష్టములలో చిక్కుకొనడు కేవలము నేను మాత్రమే నిశ్చయించి, యజ్ఞారంభము చేయుటకు పీఠికాదు’ అని విచారించెను.

“తరువాత, యుధిష్ఠిరుడు యజ్ఞభారమును వహింప దలచి, ఆ కార్యమును పూర్తిగా నిశ్చయించుట కొరకు శ్రీ కృష్ణభగవాను డొక్కడే అందరికన్న ముఖ్యుడని తలచి ఆ భగవంతునకు తెలుప దలచెను.” శ్రీకృష్ణుడు జన్మరహితుడైనను, ధర్మమును సత్పురుషుడలను రక్షించుట కొరకు మనుష్యలోకము నందు అవతరించినాడు. కాబట్టి, ఆయనయే ఈ కార్యము నిశ్చయింప దగినవాడు’ అని ధర్మరాజు తలచెను. శ్రీ కృష్ణుడు దేవపూజితుడు, ఆలోచిక శక్తి సంపన్నుడు. కాబట్టి, అతనికి తెలియనిది గాని, అతడు చేయ జాలనిది గాని ఏదియు లేదు.

“జనమేజయా! యిట్లు నిశ్చయించుకొని యుధిష్ఠిరుడు తాను చేయ దలచిన పని గురు జనులకు నివేదించువిధముగ, సమస్తప్రాణులకు గురువైన శ్రీకృష్ణునికడకు శీఘ్రముగ ఒక దూతను పంపెను. ఆ దూత త్వరగా ద్వారకకు పోయి శ్రీకృష్ణుని సందర్శనము చేసి, ఆయనతో నిట్లనెను:

“భగవాన్! యుధిష్ఠిర మహారాజు, ధౌమ్య - వ్యాసాది మహర్షులు, ద్రుపద - విరాటాది మహారాజులు, సమస్త పాండవులును నీ దర్శనము చేయ దలచు చున్నారు.”

“జనమేజయా! ‘ఇంద్రసేనుడు’ అను పేరుగల యుధిష్ఠిరదూత చెప్పిన మాట విని శ్రీకృష్ణ భగవానుడు ఆ దూతతో పాటు త్వరగా, ఇంద్రప్రస్థ నగరమునకు వచ్చెను. అప్పుడు తన మేనబావమఱుదైన పాండవులు శ్రీకృష్ణుని తండ్రిని వలె పూజించిన తరువాత, ఆయన మేనత్త యగు కుంతీదేవితో మిత్రుడగు అర్జునునితోను కలిసి మిక్కిలి ప్రసన్నుడయ్యెను. తరువాత, నకుల సహదేవులు, ఆయనను గురువును వలె పూజించిరి. తరువాత శ్రీకృష్ణుడు కొంచెముసేపు విశ్రమించెను. అప్పుడు యుధిష్ఠిరుడు శ్రీకృష్ణుని కడకువచ్చి ఆయనను పిలిపించుటకు కారణమంతయు ఇట్లు తెలిపెను :-

“శ్రీకృష్ణా! నేను రాజసూయ యజ్ఞము చేయదలచు చున్నాను. కేవలము, తలచినంత మాత్రముచేత అది పరిపూర్ణము కాదు దాని పరిపూర్తికి తగిన యుపాయములు నీకే తెలియును. ఏ కార్యమైనను చేయగలవాడు, అంతట

పూజింపబడువాడు, సర్వేశ్వరుడు నైన రాజమాత్రమే రాజసూయ యాగము చేయగలడు. నా మిత్రులందరు ఆ యజ్ఞము చేయుమని నన్ను పోత్సహించుచున్నారు. కాని, ఈ విషయములో నీవు నాకు చెప్పిన తరువాతనే, నేను అంతిమ నిశ్చయము చేసెదను.

“శ్రీకృష్ణా! కొందరు నా యందలి ప్రేమచేత, మరి కొందరు బంధుభావము చేతను నాకు దోషములు తెలుపరు. మరి కొందరు, స్వార్థపరులై నాకు ప్రయమునే మెరమెచ్చులకు చెప్పుచుందురు. ఇంక కొందరు, తమకు హితమైన విషయమే నాకు గూడ ప్రయము, హితమని తలచెదరు. ఈ విధముగా తమ-తమ ప్రయోజనములను అనుసరించి తరచుగ అనేకులు అనేక విధములుగ చెప్పుచుందురు. కాని, నీకు పైన చెప్పబడిన కారణము లేవియు లేవు. నీవు కామ - క్రోధరహితుడవై, స్వస్వరూపములో నుండెదవు. కాబట్టి, ఉత్తమ మైనది, నేను చేయుటకు యోగ్యమైనదియు నగు కార్యము దయచేసి, సరిగా చెప్పుము.”

రాజసూయమునకు శ్రీకృష్ణుని నమ్మతి:-

“జనమేజయా! ఇట్లు ధర్మరాజు చెప్పగా విని, శ్రీకృష్ణుడు ఆయనతో ని క్షణము:-

“మహారాజా! నీవు అన్ని సద్గుణములున్ను గలవాడవు గనుక, రాజసూయ యాగము చేయుటకు యోగ్యుడవు. నీకు అన్ని విషయములు తెలిసి నట్లుదీనిని న న్నడిగినావు. కనుక, ఈ విషయములో చెప్పెద వినుము:-

“యధిష్ఠిరా! పూర్వము, జమదగ్ని పుత్రుడైన పరశురాముడు సమస్త షట్రిమ సంహారము చేసినప్పుడు గుప్తముగా దాగి యున్న కొందరు షట్రియులు మాత్రమే మిగిలి యున్నారు. వారు గూడ చాల అల్పశక్తి గలవారై యున్నారు. కనుక; ప్రపంచములో ఇప్పుడు షట్రియులు నామ మాత్రా వశిష్టులై యున్నారు. వారందరు గూడ పూర్వులు చెప్పినట్లు ‘మనలో అందరిని ఆముంచినవాడే మనకు చక్రవర్తి కాగలడు!’ అని కలసికట్టుగా ఒక నియమము చేసికొనినా రని నీకు గూడ తెలిసి యుండును. ఇం (పురూరపుడు) వంశము

నందు, ఇత్తాకువంశమునందున్న నేడు ఒక నూరు కులములు మాత్రమే మిగిలి యున్న వని తెలిసికొనుము.

“మహారాజా! నేడు యయాతికులములో అధిక గుణసుసంపన్నులైన భోజ వంశీయులు మాత్రమే వృద్ధి చెంది సమస్తదిక్కులందు వ్యాపించి యున్నారు. సమస్త షట్రియులు భోజవంశీయులనే ఆశ్రయించి యున్నారు.

“రాజా! యిప్పటిప్పుడే జరాసంధుడు ఆ సమస్త షట్రియుల రాజలక్ష్మి కంది మించినవాడై, సమస్తరాజులచేత చక్రవర్తి పదవియందు అభిషిక్తుడై, తన బలపరాక్రమముల చేత అందరిని ఆక్రమించుకొని అందరు రాజులకు మూర్ఛాయ మానుడుగా నున్నాడు. అతడు మధ్యభూమి ననుభవించుచు, రాజులలో పరస్పరము భేదము కలిగించు చున్నాడు. ఇప్పుడతడే అందరికన్న ప్రబలుడు, డిక్కుప్టుడు నైన రాజు. ఈ సమస్త జగత్తు అతని వశముతోనే యున్నది. అతడు తన రాజనీతి యుక్తులచేత ఇప్పుడు చక్రవర్తి యై యున్నాడు.

“యుధిష్ఠిరా! ప్రతాపవంతుడైన ‘శిఖపాలుడు’ గూడ అన్ని విధముల జరాసంధుని ఆశ్రయించి, అతనికి ప్రధానసేనాపతి యైనాడు. మాయా యుద్ధ కుశలుడు, కరూషదేశరాజు నైన ‘దంతవక్త్రుడు’ గూడ జరాసంధుని యెదుట శిష్యునివలె చేతులు జోడించుకొని నిలుచును. ఇట్లే, మహాపరాక్రమ సంపన్నులైన ‘హంసుడు, డింభకుడు’ అను నిరువురు సోదరులు గూడ జరాసంధునిశరణు జొచ్చినారు.

“యుధిష్ఠిరా! కరూషదేశరాజు జైనదంతవక్త్రుడు, కరభుడు, మేఘవాహు నుడు మొదలైన యీ రాజులందరు తలపై దివ్యమణిమయ కిరీటము ధరించి యున్నను జరాసంధుని తమ తలపై అద్భుతమణిగా భావించి అతనిచరణములపై తమ తల వంచి యున్నారు.

“రాజా! ‘మొర’ దేశము ‘సరకదేశము’ పాలించుచు అసంతసేన గలవాడై, ‘వరుణుని వలె పశ్చిమదిశాధిపతి’ అని చెప్ప బడుచు, వృద్ధుడై, నీతండ్రికి మిత్రుడుగా నుండిన యవనాధిపతి ‘భగదత్త’ రాజు గూడ మనోవాక్యాయ కర్మలతో జరాసంధుని యెదుట తల వంచి యున్నవాడైనను, మనస్సుతో,

తండ్రి, పుత్రులను ప్రేమించునట్లు, నీ యెడల స్నేహ భావము గలవాడై, వాత్సల్యముతో నున్నాడు.

“యుధిష్ఠిరా! భరత ఖండము నందు పశ్చిమము నుండి దక్షిణ దిక్కు వరకు గల దేశమును పాలించుచు, వీరుడు, కుంతి భోజ కులవర్ధనుడు, నీ మేన మామయు నైన ‘పురుజిత్తు’ ఒక్కడు మాత్రమే మీ యందు స్నేహము, ఆదర భావము కలిగి యున్నాడు.

“రాజా! ఎవనిని నేను ఉపేక్షించి పూర్వము చంప లేదో, ఎవని బుద్ధి దుష్టముగా నున్నదో, ఎవడు ‘చేడి’ దేశమందు పురుషోత్తము డని తలచబడు చున్నాడో, ఎవడు జగత్తు నందు తనకు తానే పురుషోత్తముడ నని చెప్పికొను చున్నాడో, మోహము చేత ఎవడు, నా శంఖ-చక్రాది చిహ్నములను ధరించు చున్నాడో, ఎవడు వంగ-పుండ్ర-కిరాత దేశములకు రాజుగా నున్నాడో, ఎవనికి లోకమునందు ‘వాసుదేవ’ నామముతో ప్రసిద్ధి గలదో, అటు వంటి బలవంతుడైన ‘పౌండ్రక వాసుదేవుడు’ గూడ జరాసంధునితో కలిసి యున్నాడు.

“రాజా! భూసుండలము నందు నాలుగవ భాగమునకు ప్రభువు, ఇంద్రునకు మిత్రుడు, బలవంతుడు, అశ్రు విద్యా బలము చేత పాండ్య-క్రథ-కౌళిక దేశములను జయించిన వాడు, ఆకృతిలో పరశురామునకు సమానుడు, శౌర్య సంపన్నుడు నైన సోదరుడు గలవాడు నైన భోజవంశ రాజు ‘భీష్మకుడు’ నాకు శ్వశురుడైనప్పటికిన్ని జరాసంధునకు భక్తుడై యున్నాడు. ఆ భీష్మకునకు మేము సర్వదా ప్రിയముగ నుండి, అతని యెడల విసముల మై యుండిన సన్నిహిత బంధువుల మైనప్పటికిన్ని అతడు మా వంటి తన భక్తులను అత్యీయములగుగా భావించక మా శత్రువులతో కలిసినాడు. ఆ భీష్మకుడు తన బలము, కులమును గూడ దృష్టియందుంచక, కేవలము జరాసంధుని కిర్తి మాత్రమే చూచి అతనిని ఆశ్రయించెను.

“యుధిష్ఠిరా! ఈ విధముగనే ఉత్తర దిక్కునం దున్న పదునెనిమిది కులముల భోజవంశీయులు జరాసంధుని భయముతోనే పారిపోయి, పశ్చిమ దిక్కునం దున్నారు. ఇట్లే, ‘హరసేన - కుశిర - కుంతి - శాల్యాయ’ నాది

రాజులు గూడ తమ సోదరులతో, సేవకులతోను దక్షిణ దిక్కునకు పారిపోయిరి. ఈ విధముగనే, దక్షిణ పాంచాల దేశమునందు, పూర్వ కుంతి దేశమునందు నన్ను శత్రుయు లందరు, కోసల - మత్స్య - సన్యస్త పాదాది రాజపుత్రులు గూడ జరాసంధుని భయముచేత బాధితు లై, ఉత్తర దిక్కు విడిచి, దక్షిణదిక్కునకు పోయిరి. ఇట్లే, పాంచాల దేశీయు లైన సమస్త శత్రుయులు జరాసంధుని భయముచేత దుఃఖితు లై, తమ - తమ రాజ్యములను విడిచి నలుదిక్కులకు పారి పోయిరి.

“యుధిష్ఠిరా! పూర్వ మొక్కప్పుడు దుర్బుద్ధి యైన కంసుడు, సమస్త యాదవులను అణగద్రొక్కి జరాసంధుని యిద్దరు పుత్రిక లైన ‘అస్తి - ప్రాప్తి’ అనువారిని పెండ్లి చేసికొనెను. ఆ యిద్దరు కన్యకలు సహదేవునకు (ఇతడు పాండవుడుకాదు) చెల్లెండ్రు. అప్పుడు దుష్టబుద్ధి గల కంసుడు జరాసంధుని బలముచేతనే తన వంశపు బంధువులను అవమానపరచి, అందరికి ప్రధాను లై, మిక్కిలి అత్యాచారము చేసెను. దురాత్ము డైన కంసుని బాధచేత భోజవంశీయు లైన పెద్దలు, వృద్ధులున్న తమ వంశపు బంధువులను రక్షించు మని నన్ను ప్రార్థించిరి. అప్పుడు నేను ‘అహుకుని’ పుత్రి యైన ‘సుతను’ అను పేరుగల కన్యకను అక్రూరుని కిచ్చి వివాహముచేసి, అతనిని బలరామునకు సహచరునిగా చేసి, భోజవంశీయ బంధువుల కార్యము నెరవేర్చితిని. నేను, బలరాముడుకలిసి, కంసుని, సునాముడు అను వానిని చంపితిమి.

“రాజా! దానిచేత కంసుని భయమైతే పోయెను గాని, జరాసంధుడు కుపితు డై మాకు ప్రతి క్రియ చేయుటకు పూనుకొని యున్నాడు. అప్పుడు భోజవంశీయు లైన పదునెనిమిది కులములవారు మంత్రిపురోహితాదులతో కలిసి, ఇట్లు విచారించిరి:

“ఒకవేళ మనము శత్రునాశకరము లైన అస్త్రములచేత నిరంతరము పోరాడినప్పటికిన్ని మూడునూర్ల సంవత్సరము లైనను జరాసంధుని సేనను నశింప జేయ జాలము. ఎందు కనగా, అతిబల - పరాక్రమసంపన్ను లైన ‘హంస-డింభకులు’ అతనికి సహాయకులుగా నున్నారు. వారిరువురు దేవతా సమానులు వారికి ఏ యస్త్ర-శస్త్రములచేతగూడ చావకుండ వరము లభించినది.

ఒకటిగా నుండు హంస-డింభకులు, జరాసంధుడు ఈ ముగ్గురు కలిసి మూడు లోకములను ఎదిరించుటకు చాలి యున్నారు. సమస్త రాజులుగూడ ఇట్లే తలచుచున్నారు.

“యుద్ధిష్ఠిరా! జరాసంధునితో మాకు పదిహేడవపర్యాయము జరిగిన యుద్ధములో ‘హంసుడు’ అనుపేరు గలమరియొక్కరాజుగూడ వచ్చి బలరాముని చేత చంప బడెను. అది చూచిన సైనికులు ‘హంసుడు వధింప బడెను’ అని కోలాహలము చేయగా, అది వినిన డింభకుడు ‘తనసోదరుడైన హంసుడే చంపబడె’ నని తలచి యమునానదిలో దుమికి, ‘హంసుడు లేకుండ ప్రపంచమునందు నేను జీవించి యుండ జాలను’ అని నిశ్చయించి, తనప్రాజములు విడిచెను. డింభకుడు చచ్చినసంగతి విని శోకముచేత సోదరు డగుహంసుడుగూడ యమునలో వడి చచ్చెను. ఆ యిరువురిమృత్యువు విని, జరాసంధుడు హతాశుడై, నిరుత్సాహముతో తన రాజధానికి తిరిగి పోయెను అప్పుడు మే మందరము మధురకు వచ్చితిమి.

“యుద్ధిష్ఠిరా! తరువాత పతిశోకముచేత కంసునిభార్య తనతండ్రి యైన జరాసంధునికడకు మగధదేశమునకు పోయి ‘నా పతిని చంపిన వానిని చంపుము’ అని తండ్రిని పలుసార్లు ప్రోత్సహించెను. అప్పుడు మేము పూర్వము చేసికొనిన రహస్యాలోచనమును స్మరించి, నిర్విణ్ణుల మై, ‘ఇక్కడి సంపద నంతయు విడి-విడిగా కొందెము - కొందెము పంచి, పుత్ర - సోదర - బంధువులతో పాటు శత్రు భయము చేత మధురానగరము నుండి పారిపోవుదము’ అని నిశ్చయించుకొని పశ్చిమ దిక్కునకు పోయి, రై వతక పర్వత సమీపము నందలి ‘కుశస్థలి’ అను రమణీయ నగరమునందు నివసించితిమి.

“రాజా! మేము కుశస్థలి నగరమునకు దుర్గమును సరిచేయించితిమి. దేవతలు గూడ ఆ దుర్గమునందు ప్రవేశించజూచు కుండిరి. ఇప్పుడా దుర్గమునందున్న స్త్రీలుగూడా యుద్ధము చేయ గలరనగా నిక వృష్టివంశీయ మహారథికుల గూర్చి వేరుగా చెప్పజేయ ద్వారకాపురియందు నిర్భయముగా మేము ఉంటిమి. మా పురము ప్రక్కన రైవతకాద్రి శత్రుదుర్గముగా నుండెను. కనుక నిక జరాసంధుని నుండి సంరక్షములను మేము చాచితి మని మిక్కిలి సంతోషించితిమి.

“యుధిష్ఠిరా! మేము జరాసంధునకు అపరాధము చేసితిమి. కనుక శక్తి మంతుల మై యుండికూడ మా శాశ్వత నివాసమును విడిచి గోమంత (రైవతక) పర్వతమును ఆశ్రయించి వచ్చితిమి. రైవతక గిరిదుర్గము మూడు యోజనముల పొడవు వుండెను. ఒక్కొక్క యోజనమందు గూడ మూడు-మూడు నూర్ల సేనా దళముల నివేశము ఉండెను. ప్రతియొక యోజనము చివరకు నూరు-నూరు ద్వారములు సైన్యరక్షితము లై యుండెను. ఆ దుర్గమునకు వీరుల పరాక్రమమే ముఖద్వారముగ నుండెను. యుద్ధోన్మత్తు లై బలపరాక్రమములను ప్రదర్శించు నట్టి పదునెనమండుగురు యాదవపంశీయ క్షత్రియులు ఆ దుర్గమును రక్షించుచుండిరి.

“యుధిష్ఠిరా! మాకులమునందు పదునెనిమిదివేలమందిసోదరు లున్నారు. ‘అహుకు’నకు నూరుగురుపుత్రు లున్నారు. వారిలో ఒక్కొక్కడుగూడ దేవతా సమానపరాక్రమశాలిగ నుండెను. ‘చారుదేష్ఠుడు’ తన సోదరునితో చక్రదేవుడు, సాత్యకి, నేను, బలరాముడు, సాంబుడు, ప్రద్యుమ్నుడు— ఈ ఏడుగురము అక్కడి ఆతిరథపీరులము. మేముకాక కృతవర్మ, అనాదృష్టి, సమీకుడు, సమితింజయుడు, కంకుడు, శంకుడు, కుంతి - అను నీ యేడుగురు మహారథికులు గూడ నక్కడ నుండిరి. అంధక-భోజుల ఇరువురుపుత్రులు, వృద్ధరా జైన ఉగ్ర సేనునిగూడ వారితోచేర్చినచో మహారథికులసంఖ్య పదియగును.

“రాజా! ఈ పీరులందరు వజ్రమువంటి దృఢకాయము గలవారు, పరాక్రమ వంతులు, మహారథికులు. వీరు మధ్యదేశమును స్మరించుచు వృష్టికులమునందు నివసించు చున్నారు. ‘వితద్రు - ఝల్లి - బ్రహ్మ-ఉద్ధవ - విదూరథ - వసుదేవ - ఉగ్ర సేన’ నాయకులుఏడుగురు ముఖ్యమంత్రులుగ నున్నారు. ప్రసేనశిత్తు, సత్రాజిత్తు-ఈఇరువురుబంధువులు కుబేరోపమసద్గుణములచేత సుశోభితులు. వారికడ నున్న ‘స్యమంతక’ నామము గలచుణినుండి అధికముగ సువర్ణము పుట్టుచుండును.

“యుధిష్ఠిరా! నీవు చక్రవర్తిగుణోపేతుడవు కనుక, చక్రవర్తివి కమ్ము. దుర్యోధన - భీష్మ - ద్రోణ - అశ్వత్థామన్ - కృపాచార్య - కర్ణ - శిశుపాల - రుక్మిన్ - ఏకలవ్య - ద్రుమ - శ్వేత - శైబ్య - శకున్యాది పీరులను జయించుకుండ

నీవు రాజసూయ యజ్ఞమును ఎట్లు చేయ జాలాదువు? ఐనను, వీరందరు నీ యందలి గౌరవముచేత యుద్ధము చేయరు.

“రాజా! ఐనను, మహాబలశాలి యైన జరాసంధుడు జీవించి యున్నంత వరకు నీవు రాజసూయమును పరిపూర్ణము చేయ జాలవు. అతడు, సింహము పర్వతగుహలో పెద్ద - పెద్ద గజరాజులను బంధించినట్లు రాజులందరిని జయించి ‘గిరివజ్రము’ నందు చెరబట్టి యుంచినాడు. జరాసంధుడు ఉమావల్లభుడైన మహాదేవుని ఉగ్రతపస్సుచేత ఆరాధించి విశేషశక్తిని సంపాదించెను. కనుక రాజులందరు అతనికి ఓడిపోయిరి. జరాసంధుడు రాజులను బలి యిచ్చి ఒక యజ్ఞము చేయ వలచు చున్నాడు. తన ప్రతిజ్ఞ నతడు ఇంచుమించు నెరవేర్చియే యున్నాడు. ఎందు కనగా, అతడు సేనలతో వచ్చిన రాజులను ఒక్కొక్కరినే జయించి తన రాజధానికి తెచ్చి చెరసాలలో ఆనేక రాజులను ఒకచోట ఉంచెను.

“మహారాజా! అప్పుడు మేముగూడ జరాసంధుని భయముచేతనే, మధురా నగరము విడిచి, ద్వారకా పురమునకు పోయి ఇంతదాక అక్కడనే నివసించు చున్నాము.

“రాజా! ఒకవేళ, నీవు ఈ రాజసూయ యాగము పరిపూర్ణముగ చేయ దలచిన యెడల జరాసంధుడు చెరబట్టిన రాజులను విడిపించుటకు, జరాసంధుని సంహరించుటకున్న ప్రయత్నము చేయుము. ఇట్లు నీవు చేయనియెడల రాజసూయ యజ్ఞము పరిపూర్ణముగ సఫలము కా జాలదు. కనుక, జరాసంధ వధోపాయమును యోచించుము అతనిని జయించిన తరువాత సమస్తరాజుల సేనలపై నీకు విజయము కలుగును.

“యుధిష్ఠిరా! ఇది నా యభిప్రాయము. తరువాత నీకు సముచిత మని తోచినట్లు చేయుము. ఇట్టి పరిస్థితిలో నీవు స్వయముగ, కారణములను యుక్తులను యోచించి ఒక నిశ్చయము చేసి నాకు తెలుపుము.”

జరాసంధుని విషయమై యుధిష్ఠిర - భీమ - శ్రీకృష్ణులు సమాలోచనము చేయుట:

“జనమేజయా! ఇట్లు శ్రీకృష్ణుడు చెప్పగా విని, యుధిష్ఠిరు డతనితో నిట్లనెను:-

“శ్రీకృష్ణా! నీవు చాల బుద్ధిమంతుడవు నీవలె మఱియొకడు ఉపదేశింప జాలడు. భూమండలము నందు సమస్త సంశయములను పోగొట్టుటకు నీవుదప్పు మఱియొకడు లేడు. ఈ దినములలో ఇంటింటికి రాజు లున్నారు. అందరు తమ-తమ ప్రియకార్యములు చేసెదరు. ఐనను, వారు చక్రవర్తి పదమును పొంద జాల కున్నారు. ఎందుకనగా, ఆ పదవి మిక్కిలి కఠినముగా లభించును. ఇతరుల ప్రభావమును తెలిసినవాడు తన ప్రశంస ఎట్లు చేసికొనగలడు? ఇతరులతో ఎదుర్కొని పోరాడిన వానికే అంతట పూజ జరుగును.

“శ్రీకృష్ణా! భూమండలము అతి విశాలమైనది. అనేక రత్నములతో నిండి యున్నది. మనుష్యుడు దూరము పోయి సత్పురుషుల సంగము చేసి, తనకు శ్రేయస్సు ఎట్లు కలుగు నని తలచును. నేను మనస్సును ఇంద్రియములను నిగ్రహించుటయే సర్వోత్తమ మని భావించెదను. దాని చేతనే నాకు మేలు కలుగును. రాజసూయ యజ్ఞారంభము చేసిన తరువాత గూడ దానికి ఫల రూప మైన బ్రహ్మ లోక ప్రాప్తి నాకు కలుగుట యసంభవ మని తలచెదను. ఉత్తమ కుల సంజాతు లైన రాజులలో ఎప్పుడో యొకడు సర్వ విజయమును సాధించ గలవాడు పుట్ట గల డని బుద్ధిమంతులు తలచెదరు.

“జనార్దనా! మేము గూడ జరాసంధుని భయము చేత, అతని దుష్టత్వము చేతను సర్వదా శంకించు చుందుము. నీ బాహు బలముపైననే విశ్వాస ముంచి నాను. నీవే జరాసంధునకు భయపడినప్పుడు నేను అతని యెదుట బలవంతుడ నని ఎప్పుడు గూడ తలచ జాలను. నీవు, బలరాముడు, భీమసేనుడు, అర్జునుడు గాని జరాసంధుని చంపగలరా లేదా? నీ శక్తి అనంతము అని తెలిసి కూడ నేను ఈ విషయమునే మాటి-మాటికి విచారించు చుండెదను. నా గర్వ కార్యము లందు నిన్నే ప్రమాణముగ తలచెదను.”

“జనమేజయా! ఈ విధముగ చెప్పిన యుధిష్ఠిరుని మాటలు విని వాక్యా తుర్యము గల భీమసేనుడు ఇట్లనెను :

“మహారాజా! ప్రయత్నము చేయని రాజు, దుర్బలు డై యుండి కూడ తగ్గిన ఉపాయము చేత యుక్తుల చేతను పని సాధించక బలవంతునితో తలపడిన రాజు-ఈ యిరువురున్ను చెదలు పెట్టిన వల్మీకమువలె నశింతురు. కాని సోమరి

తనము విడిచి మంచి యుక్తులతో, నీతులతోను పని చేయువాడు, దుర్బలు డైనను, బలవంతు డైన శత్రువును జయించ గలడు. శ్రీకృష్ణునకు నీతి గలదు. నాకు బలము గలదు: ఆర్జునునకు విజయశక్తి గలదు. మేము ముగ్గురము కలిసి, మూడు అగ్నులు యజ్ఞమును సిద్ధింప జేసినట్లు, జరాసంధుని వధించెదము. శ్రీ కృష్ణా! నీ బుద్ధి బలముతో యుధిష్ఠిరుడు అన్నియు పొందగలడు. సర్వదా నీ రక్షణములో నున్న పాండవులకు విజయము సిద్ధించుట నిశ్చయము."

"జనమేజయా: యిట్లు భీమసేనుడు చెప్పిన తరువాత శ్రీకృష్ణుడు ధర్మ రాజుతో నిట్లనెను:-

"రాజా! అజ్ఞాని యైనవాడు పెద్ద-పెద్ద పనులను ఆరంభించును. కాని, కార్యముల పరిణామములపై దృష్టి యుంచడు. కనుక, కేవలము తన కార్య సాధనమునందే, నిమగ్ను డై యున్న యవివేకి యైన శత్రువుయొక్క వ్యవహార మును వీరపురుషులు సహించ జాలరు. యవనాశ్వని పుత్రు డైన మాంధాత జయించ దగిన శత్రువులను జయించి, చక్రవర్తి పదమును పొందెను. భగీరథుడు ప్రజలను పాలించుటచేత, సహస్రబాహువులు గల కార్తవీర్యార్జునుడు తపోబలముచేత, భరతుడు తన సహజబలము చేత, మరుత్తరాజు తన సంపద చేతను చక్రవర్తు లైరి. ఇంత వరకు ఈ యైదుగురు సమ్రాట్టుల పేరులనే మనము విను చున్నాము. వీరందరు ఒక్కొక్కరు ఒక్కొక్క గుణము చేతనే సమ్రాట్టులు కా గలిగిరి. కాని, నీవు సంపూర్ణ సామ్రాజ్యపదవిని పొంద దలచు చున్నావు. నీవు సామ్రాజ్య ప్రాప్తికి కావలసిన శత్రువిజయము, ప్రజాపాలనము, తపశ్శక్తి, ధనసమృద్ధి, ఉత్తమసీతి ఈ యైదు గుణములు కలవు.

"యుధిష్ఠిరా! ఇన్ని గుణములు నీకు ఉన్నను, నీ మార్గమునందు బృహద్రథపుత్రు డైన జరాసంధుడు బాధకుడుగా నున్నా డని నీవు తెలిసికొనవలెను. నూరు కులముల క్షత్రియులు పెప్పుడుగూడ అతనిని అనుసరించరు. కనుక, నతడు తన బలము చేతనే తన సామ్రాజ్యమును స్థాపించి యున్నాడు. రత్నాధిపతులైన రాజులు జరాసంధునకు ధన మిచ్చి అనిని ఉపాసించు చున్నారు. ఐనను, దాని చేత గూడ నతడు సంతృప్తి జెందక, వివేక శూన్యు డై, అన్యాయముచేత వారిపై అత్యాచారములే చేయుచున్నాడు. నేడతడు సర్వప్రధాను డై మూర్ఖాభిషిక్తుడైన

రాజును చెరబట్టు చున్నాడు విధిపూర్వకముగ రాజ్యమందు పట్టాభిషక్తులైన రాజులలో ఒక్కనిని గూడ అతడు బలిగొనని వానిని గాని, చెరలో పెట్టబడని వానిని గాని నేను చూడ లేదు.

“యుధిష్ఠిరా! ఈ విధముగ జరాసంధుడు దాదాపు నూరు రాజ కులముల రాజులలో కొందరిని దప్ప తక్కిన యందరిని వశపరచుకొనినాడు. ఇట్లుండగా అతిదుర్బలులైన రాజు అతనితో తలపడుటకు ఎట్లు సాహసించును? రుద్ర దేవతకు బలి యిచ్చుటకు గాను జలము ప్రోక్షించి మార్జనము చేసి, శుద్ధి చేయ బడిన పశువులు పశుపతి మందిరమునందు బంధింప బడినట్లు ఉన్న ఆ రాజులకు తమ జీవితముపై ఇప్పుడు యేమిప్రీతి గలదు? క్షత్రియుడు యుద్ధమునందు అత్రశస్త్రముల చేత చంప బడినప్పుడే అతనికి సత్కారము కలదు. కనుక, మనము జరాసంధుని ద్వంద్వయుద్ధమున నందు చంపుదము.

“యుధిష్ఠిరా! జరాసంధుడిప్పుడు నూటికి ఎనుబది యారుగురు రాజులను చెరలో పెట్టి యున్నాడు. ఇప్పుడు కేవలము నూటికి పదునాలుగురు రాజులు మాత్రము మిగిలి యున్నారు. వారిని గూడ సతడు చెరబట్టిన తరువాత, తన క్రూర కర్మ చేయుట కారంభించును. అతని యీ క్రూర కర్మమందు విఘ్నమును కల్పించి, అతనిని జయించిన వాడు ఉజ్జ్వల మైన యశస్సు సంపాదించి తప్పక సమ్రాట్టు కా గలడు.”

జరాసంధుని జయించుట యందు నిరుత్సాహము చూపిన యుధిష్ఠిరుని అర్జునుడు ప్రోత్సాహ పరచుట :

“జనమేజయా! ఇట్లు శ్రీకృష్ణుడు చెప్పిన మాటలు విని ధర్మరాజు అతనితో నిట్లనెను:-

“శ్రీకృష్ణా! నేను చక్రవర్తిగుణములను పొందునిచ్చితో స్వార్థసాధనమందు తత్పరుడ నై, కేవలము సాహసమునందు విశ్వాస ముంచి, జరాసంధుని కడకు మిమ్ము ఎట్లు పంపుదును? భీమార్జునులు నాకు రెండుకన్నులు. నీవో! నాకు మనస్సే అయియున్నావు. కనుక, నా మనస్సును, నేత్రములను

పోగొట్టుకొనిన తరువాత నా యీ జీవితము ఎట్లు కానున్నది? జరాసంధుని సేనను జయించుట అతికఠినము. అతని పరాక్రమము భయంకర మైనది. యుద్ధమునందు అతని సేనను ఎఱిరించి యమరాజుగూడ విజయము పొంద జాలదనగా, అక్కడ మీ ప్రయత్నము ఎట్లు సాగ గలదు? మీరు అతని నెట్లు జయించి నాకదకు తిరిగి రాగలరు? ఈ కార్యము మనము కోరిన ఫలమునకు విపరీతఫల మిచ్చునడిగా నాకు తోచు చున్నది. ఈ పనికి పూనుకొనినవానికి తప్పక అనర్థము ప్రాప్తించ గలదు. ఇంతవరకు మనము చేయ దలచిన రాజసూయ యజ్ఞమును చేయుట సముచితము కాదు. జనార్దనా! ఈ విషయముతో నే నొక్కడనే యెట్లుయోచించగలను? నీవుగూడ విచారించి నిర్ణయింపుము. నాకైతే, ఈ కార్యము విడచుటయే మంచి దని తోచు చున్నది. రాజసూయానుష్ఠానము అతికఠినము. అది యిప్పుడు నా మనస్సును నిరుత్సాహపరచు చున్నది.”

“జనమేజయా! ఇట్లు యుద్ధిష్ఠిరుడు చెప్పగా విని గాండీవము, అశ్వయ తూడీరములు, దివ్యరథ - ధ్వజములు కలిగి, మయసభను సంపాదించిన యర్జునుడు ఉత్సాహముతో యుద్ధిష్ఠిరమహారాజుతో నిట్లనెను:-

“రాజా! లోకములో ధనుస్సు, శస్త్రములు, అస్త్రములు, బాణములు, పరాక్రమము ఉత్తమసహాయకులు, భూమి, యశస్సు, బలము-ఇవి యన్నియు అతి కఠినముగా లభించును. కాని, ఈ దుర్లభవస్తువు లన్నిగూడ నాయుచ్చకు అను కూలముగ నాకు లభించినవి. ఉత్తమ కులమునందు పుట్టుటను విద్వాంసులు ప్రశంసించెదరు. కాని, అది గూడ బలముతో సమానము కాదు. నాకైతే, అన్నిటి కన్న బందరాక్రమములే శ్రేష్ఠము లని తోచు చున్నది.

“రాజా! మహా పరాక్రమముగ గల కృతపీఠ్యుని కులమునందు పుట్టి కూడ దుర్మలుడైన వాడు ఏమి చేయగలడు? దుర్బలకులోత్పన్నుడైనను బల పరాక్రమములు గలవాడే శ్రేష్ఠుడు. శత్రువులను జయించుటయందు ప్రవృత్తి గలవాడే అన్నివిధముల ఉత్తమ శత్రుత్రియుడు సర్వగుణశూన్యుడైనను, బల వంతుడు శత్రువుల సంకటములనుండి దాట గలడు. సర్వసంపన్నుడైనను దుర్మలుడు ఏమి చేయ గలడు? పరాక్రమమునకు ఇతర గుణము అన్నియు అంగము లై యుండును.

“మహారాజా! సిద్ధి (మనోయోగము)కి, ప్రారబ్ధమునకు అనుకూల మైన పురుషార్థమే విజయమునకు కారణ మగును. బలవంతుడైనను, ప్రమాదము (ఏమరుపాటు) వలన కర్తవ్య కర్మయందు మనస్సు పెట్టనియెడల, అతడు తన యుద్దేశమందు సఫలుడు కా జాలడు. ఏమరుపాటు అనేది లోపము కారణముగా, బలవంతుడైన శత్రువు గూడ తన శత్రువులచే చంపబడును. బలవంతునకు దైన్య ముండుట చాల పెద్ద దోషము. అట్లే, బలిష్ఠునకు మోహము ఉండుట కూడ గొప్ప దుర్గుణము. ఈ దైన్యమోహములు రెండున్ను విరాళమునకు కారణము లగును. కనుక విజయము కోరు రాజు ఈ రెంటిని విడువలెను.

“మహారాజా! మన మొకవేళ రాజసూయ యజ్ఞ సిద్ధికొరకు జరాసంధుని వినాశము, చెరలో నున్న రాజుల రక్షణమును చేయ గలిగిన యెడల, ఇంత కంటె ఉత్తమ మైనది యేమి యుండ గలదు? ఒకవేళ, మనము యజ్ఞారంభము చేయనియెడల తప్పక మన ఆయోగ్యత, దుర్బలత్వము ప్రకటితము లగును. కనుక, నిశ్చిత మైన గుణమును ఉపేక్షించి, సీవు నిర్గుణత్వ మనెడు కళంకమును ఎందుకు స్వీకరించుచున్నావు? ఇట్లు చేసినయెడల, శాంతిని గోరు సన్న్యాసుల కాపాయ వస్త్రములే మనకు సులభము లగును. కాని, మనము సామ్రాజ్యమును పొందుటకు సమర్థులము. కనుక, మరము శత్రువులతో తప్పక యుద్ధము చేయుదము!”

శ్రీకృష్ణుడు అర్జునుని మాట మెచ్చుకొని యుద్ధిష్ఠిరునకు జరాసంధుని జన్మ కథ చెప్పుట :

“యుద్ధిష్ఠిర మహారాజా! భరత వంశోత్పన్నుడైన పురుషునకు, కుంతి వంటి తల్లియొక్క పుత్రునకు ఉండ వలసిన బుద్ధినే అర్జును డిచ్చుడు ప్రదర్శించెను. మృత్యువు ఎప్పుడు కలుగునో మనకు తెలియదు. రాత్రియా? పగలూ? యనికూడ మన మెరుగము. ఎందుకనగా, దాని సమయము ఎవరికిన్ని తెలియదు. యుద్ధము చేయ కుండుట చేత అమరు డౌ నని కూడా మనము విన లేదు. కనుక, వీరుల కర్తవ్య మే మనగా, వారు సంతోషముతో నీతిశాస్త్రమునందు తెలుప బడిన నీతి ననుసరించి శత్రువులపై దాడి చేయవలెను.

“రాజా! దైవము ప్రతికూలముగా లేకుండ మంచిసీతి - ఉపదేశముల ప్రకారము ఆరంభింప బడిన కార్యము పరిపూర్ణముగా సఫలము కా గలదు. శత్రువుతో తలపడిన తరువాతనే ఇరుపక్షముల యంతరము తెలియ గలదు. రెండు దశములు గూడ అన్ని విషయములలో సమానము లై యుండుట గూడ అసంభవము. మంచిసీతిని అనుసరించక శ్రేష్ఠ మైన యుపాయము చేత పని చేయని వానికి యుద్ధమునందు సర్వవిధముల వినాశము కలుగును. ఇరు పక్షముల సమానము లైన యెడల, రెండింటికి జయ-పరాజయములు కలుగవు.

“రాజా! మనము సీతిని ఆశ్రయించి శత్రువు సమీపమునకు పోయినప్పుడు నవీవేగము తీరము నందలి వృక్షములను నష్టపరచినట్లే శత్రువును ఎందుకు అంత మొందింప జాలము? మనము మన లోపములను కప్పిపెట్టుకొని, శత్రువు లోపములను కనిపెట్టి, సమయము రాగానే అతనిపై ఆక్రమణము చేయుదము. సేనలు పూహముగ నిలిపిపోనిన యత్యంత బలవంతు లైన శత్రువులతో ఎదురు పడి యుద్ధము చేయ గూడదు. ఇది బుద్ధిమంతుల సీతి. ఈ సీతియే నాకు మంచి దని తోచుచున్నది. మనము ప్రచ్ఛన్నముగ శత్రువు నింటివరకు పోయి శత్రువుపై, ఆక్రమణము చేసి, మన పని నెరవేర్చుకొనెదము.

“రాజా! జరాసంధుడు ప్రాణులలో నున్న యాత్మవలె ఎల్లప్పుడు తా నొక్కడే సామ్రాజ్యపశ్చిని అనుభవించు చున్నాడు. కనుక, అతడు ఏ యుపాయము చేయగూడ నశింప దని. తోచు చున్నది అతని వినాశమునకు మనము ప్రయత్నము చేయ వలసి యుండును. లేదా, ఒకజేళ జరాసంధుని సంహరించి అతని పక్షమునందు మిగిలి యున్న సైనికులచేత మనము గూడ చంప బడిన యెడల మనకు ఏమాత్రము హాని లేదు. మన స్వజాతి సోదరుల రక్షణమునకు ప్రాణత్యాగము చేసి యుండుటచేత మనకు స్వర్గమే లభించ గలదు.”

“జరాసంధు! ఈ విధముగా శ్రీకృష్ణుడు చెప్పిన తరువాత, అతనితో యుద్ధిస్తే, ‘శ్రీకృష్ణ! ఈ జరాసంధు డెవడు? ఇతని బల-పరాక్రమము లెటు పండిలి? ఇతడు ప్రజ్వలితాన్నివంటి నీ స్పర్శచేత గూడ మిడుతవలె భస్మము కాక ఎందు చున్నాడు?’ అని యింకా, శ్రీకృష్ణుడతనితో ‘రాజా! జరాసంధుని బలము ప్రభువు లెటువంటివో అతడు పరాసార్థ మాకు అప్రియము చేసినను

మేము అతనిని ఎందుకు ఉపేక్షించితిమో, ఆ విషయము లన్నియు చెప్పెద వినుము:-

“యుధిష్ఠిరా! మగదేశమందు బలవంతుడైన ‘బృహద్రథుడు’ అనునొక సుప్రసిద్ధ రాజు రాజ్యము చేయుచుండెను. అతనికి మూడు అశ్వహిణిలసేనలుండెను. అతడు మిక్కిలి స్వాభిమానముతో యుద్ధము చేయగలవాడు. ఆ బృహద్రథరాజు మహారూప - ధన - బల - పరాక్రమ సంపన్నుడు. అతడు రెండవ యింద్రునివలె యజ్ఞదీక్షా విహ్వములతో శోభిల్లుచుండెను. బృహద్రథుడు తేజస్సులో సూర్యునకు, ఓర్పులో పృథివికి, క్రోధమునందు యమరాజునకు, ధన సంపత్తిలో కుబేరునకున్న సమానుడుగా నుండెను.

“యుధిష్ఠిరా! సూర్యకిరణములచేత సమస్త పృథివి ఆచ్ఛాదించ బడినట్లే అతని యుత్తమ గుణములచేత సమస్త భూమండలము వ్యాపించి యుండెను. అంతటగూడ అతని గుణములను గూర్చి ప్రశంసించ బడుచుండెను. మహా పరాక్రమకాలి యైన బృహద్రథుడు, రూప - సౌందర్యములచేత అపూర్వముగ శోభిల్లునట్టి కాశికాజు పుత్రిక లిరువురను వివాహము చేసికొని ఏకాంతమునందు ఇద్దరు భార్యలతో ‘నేను మీ యిరువురితో ఎప్పుడుగూడ విషమముగా వ్యవహరించను. ఇరువురిని సమాన ప్రేమముతో చూచుచుండెదను’ అని ప్రతిజ్ఞ చేసెను. రెండు కరిణులతో, గణరాజు శోభిల్లునట్టి బృహద్రథుడు తన ప్రിയ పత్ను లిరువురితోను కలిసి శోభిల్లుచుండెను.

“రాజా! బృహద్రథుడు ఆ యిరువురి భార్యల నడుమ నున్నప్పుడు గంగా - యమునల నడుమ మూర్తిమంతుడై యున్న సముద్రునివలె శోభిల్లుచుండెను. ఇట్లు విషయోప భోగములందు మునిగి యున్న బృహద్రథుని యావన మంతయు గడచెను. కాని, అతనికి వంశజుడైన పుత్రుడు పుట్ట లేదు. అప్పు డారాజు అనేక శుభకార్యములు, హోమములు, పుత్రకామేష్ఠి యాగమున్ను చేయించినను వంశాంతురము పుట్ట లేదు.

“రాజా! ఇట్లుండగా నొకనాడు బృహద్రథుడు, ‘‘గౌతమగోత్రీయుడు, మహాత్ముడు, కాక్షివంతునిపుత్రుడు, పరమోధాదుడు నైన ‘చండకాళిక’ మహా

ముని తపస్సు ముగించుకుకొని అకస్మాత్తుగా అచటికి వచ్చి ఒక చెట్టుక్రింద కూర్చొని యున్నాడు' అని విని ఇద్దరు భార్యలతో, పౌరులతోను చండకౌశికుని కడకు పోయి, వివిధరత్నములను (మునిజనులకు ఉచితము లైన ఉత్తమవస్తువులు) కానుకలుగా సమర్పించి ఆ మునిని సంతుష్టుని జేసెను.

"రాజా! అప్పు డామహర్నిగూడ యథోచితముగ రాజును ప్రసన్నుని చేసెను. తనయాజ్ఞచేత తనకడ కూర్చొనియున్న ఆరాజును ఆ ముని, 'రాజా! నీవు ఏ యుద్దేశముతో సపరివారముగా నిక్కడకు వచ్చితివి?' అని యడుగగా, ఆ రాజు ఇట్లనెను :-

"భగవన్! నాకు పుత్రులు లేరు. పుత్రహీనుని జన్మము వ్యర్థ మనెదరు. ఈ వృద్ధావస్థలో పుత్రహీనుడ నైననాకు రాజ్యముతో ప్రయోజన మేమి? కనుక, నేను నా భార్యలతో తపోవనమునందు తపస్సు చేయు చుండెదను. మహాత్మా! సంతానహీనునకు ఈలోకమునందు కీర్తి, పరలోకమునందు స్వర్గమున్ను లభించదుగదా?"

"యుధిష్ఠిరా! బృహద్రథుడు ఇట్లుడుగగా చండకౌశికమహాముని యతనితో నిట్లనెను :-

"రాజేంద్రా! నేను నీయెడల సంతుష్టుడ నైతిని. నీ యిష్టమైన వరము కోరుకొనుము" అని యనగా, బృహద్రథుడు తనభార్యలతోపాటు ఆ మహాముని చరణములపై పడి పుత్రప్రాప్తియందు నిరాశుడై యుండుటచేత కన్నీరుగార్చుచు గగ్గడవచనముతో నిట్లనెను :-

"భగవన్! నేనైతే, యిప్పుడు రాజ్యము విడిచి తపోవనమునకు పోవుచున్నాను. ఇట్టిదోర్భాగ్యవంతుడ నై సంతానహీనుడ నైన నాకు వరముతోగాని, రాజ్యముతోగాని ఆవశ్యకత యే మున్నది?"

"యుధిష్ఠిరమహారాజా! ఇట్లు పిరికివానివలె మాట్లాడు చున్నబృహద్రథుని మాట విని చండకౌశికుడు షోభిల్లెను. అతని హృదయము కలగెను. అప్పు డతడు ధ్యానస్థుడై ఆ మామిడి చెట్టు క్రిందనే కూర్చొని యున్నప్పుడు ఆ మహా ముని

యెడిలో ఒక మామిడి పండు పడెను. అది వాయువు చేత పడ లేదు. దానికి చిలుక ముక్కు చేత ఛిద్రములు పడ లేదు. అప్పు డా మహాముని ఆ పండును తీసికొని, అభి మంత్రించి, పుత్ర ప్రాప్తి కొరకు బృహద్రథ రాజునకు ఇచ్చి ఆతని ని ట్లనెను :

“రాజా! నీ మనోరథము నెరవేరినది. ఇక నీ రాజధానికి తిరిగి పొమ్ము. ఈ ఫలము నీకు పుత్ర ప్రాప్తి కలిగించును. ఇక నీవు వనమునకు పోయి తపస్సు చేయకుము. ధర్మముతో ప్రజా పాలనము చేయుము. ఇదియే రాజుల ధర్మము. అనేక యజ్ఞముల చేత భగవంతుని పూజించుము. సోమరసము చేత ఇంద్రుని తృప్తి పరచుము. పుత్రుని రాజ్య సింహాసనము నందు కూర్చొన బెట్టి వానప్రస్థా శ్రమమునకు రమ్ము. నేను నీ పుత్రునకు ఎనిమిది వరములు ఇచ్చెదను :

- 1) అతడు బ్రాహ్మణ భక్తుడగును. 2) యుద్ధమునందు అజేయు డగును.
- 3) అతనికి యుద్ధమునం దభిలాష ఎప్పటికిన్ని తగ్గదు. 4) అతడు అతిథులను ప్రేమించును. 5) దీనులను, దుఃఖితులను దయతో చూచును. 6) అతని బలము దాల గొప్పదిగా నుండును. 7) లోకమునందు అక్షయ మైన కీర్తి విస్తరిల్లును.
- 8) అతడు ప్రజలపై ఎల్లప్పుడు స్నేహము గలవా డై యుండును.”

“యుధిష్ఠిరా! చండకౌశిక మహా ముని ఇట్లు బృహద్రథునకు పుత్రుని, ఎనిమిది వరములను ప్రసాదించిన తరువాత, ఆ రాజు ఆ మునికి నమస్కరించి తనయింటికి పోయెను. సకాలమునందు ఆ రాజు తన ఇరువురు భార్యలకు ఆ ఒక్క పండునే ఈయగా, వారు దానిని రెండుభాగములు చేసి, చెరియొకటి భక్షించిరి. భవితవ్యము తప్పక జరిగి తీరును. మునియొక్క సత్యవాక్యప్రభావముచేత ఆ పండు తినుట వలనఇద్దరు భార్యలన్ను గర్భవతులగుట చూచి రాజు మిక్కిలి సంతోషించెను.

“యుధిష్ఠిరా! ఆ యిరువురకు ప్రసవ కాలమందు సగము - సగము శరీరపు తునుకలు పుట్టెను. ఒక్కొక్క భాగమునందు, ఒక్కొక్క కన్ను, చెయ్యి, కాలు, సగము సగము కడుపు, ముఖము, నడుము క్రిందిభాగమునందు సగము

సగము భాగములుగను పుట్టిన ఆ శరీరశకలములను రెంటిని చూచి ఆ తల్లులు భయపడి వణక జొచ్చిరి. ఆ యబలలు భయముతో దుఃఖించుచు ఇద్దరు సంప్రదించుకొని ప్రాణము గల ఆ రెండు శకలములను విడిచిరి. ఆ యిరువురి దాదులు ఆ రెండు తునుకలను బట్టతో చుట్టి బయటకు పోయి, చతుష్పథమునందు పారవేసి పోయిరి.

“యుధిష్ఠిరా! అక్కడ పడి యున్న ఆ రెండు శరీర ఖండములను రక్తమాంసభాదినీ యైన ‘జర’యను నొకరాక్షసి పై కెత్తి విధి విధానము చేత ప్రేరితురాలై ఆ రెంటిని సౌకర్యముతో తీసికొనిపోవుటకుగాను ఒకటిగా చేర్చెను. అవి ఒకటిగా చేరగనే శరీరధారు డైన యొక వీరకుమారు డాయెను. అది చూచి ఆ రాక్షసికి ఆశ్చర్యము కలిగెను. ఆ శిశువు వజ్రసారముతో చేయ బడినట్లు మిక్కిలి బరువుగా నుండుటచేత ఆ రాక్షసి ఆ శిశువు నెత్తుకొని పోవ జాలకుండెను. ఆ శిశువు ఎఱ్ఱనిచేతులపిడికిలి నోటిలో పెట్టుకొని మిక్కిలి క్రోధముతో జలభరితమేఘమువలె గంభీర స్వరముతో ఏడ్వ జొచ్చెను.

“యుధిష్ఠిరా! ఆ శిశువు యొక్క ఏడ్పుధ్వని చేత రాజాంతఃపురస్థ్రీలందరు భయపడి రాజుతోపాటు హఠాత్తుగా బయటకు వచ్చిరి. అప్పుడు పుత్రప్రాప్తియందు ఆశ విడిచి, వాడిన ముఖములు గల యిద్దరు రాణులుగూడ పాలునిండిన పాల్గొండతో బయటకు వచ్చి నిరుత్సాహముతో నుండుట, రాజు సంతానమునందగుత్సుకు డై యుండుట, ఆ బాలకుడు అత్యంత బలశాలి యై యుండుటయు చూచి ఆరాక్షసి ‘నేను ఈ రాజ్యములో నున్నాను. ఇతనికి పుత్రతేవ్వగలదు. కనుక, ధర్మాత్ము డైన యీ రాజుయొక్క పుత్రుని హత్య చేయుట నాకు తగదు!” అని నిశ్చయించి మానవీరూపముతో మేఘమాల సూర్యుని ధరించినట్లే ఆ బాలకుని బడిలో నెత్తుకొని ఆ రాజుతో ‘బృహద్రథా! ఇతడు నీ పుత్రుడు. నీకు ఇచ్చు చున్నాను, గ్రహింపుము. బ్రహ్మర్షివరముచేత నీయిరువురి బార్యం గర్భములనుండి ఈశిశువు జనించెను. దాదులు ఈ శిశువును ఇంటిబయట పావేరవేయగా నేను రక్షించితిని’ అని చెప్పెను.

“యుధిష్ఠిరా! వెంటనే కాశిరాజుభార్య లిద్దరు ఆ బాలకుని ఒకీలో తీసికొని చనుబాంచేత తడిపిరి ఇవి యంతయు చూచి బృహద్రథునకు అత్యంతహర్షము

కలిగెను. అతడు సువర్ణకాంతి గలిగి, రాక్షస స్వరూపము లేనట్టి యారాక్షసితో 'కల్యాణీ! నాకు పుత్రదానము చేసిన నీ వెవతెవు? స్వేచ్ఛగా సంచరించు దేవత వుగా నీవు కనపడుచున్నావు' అని యనెను."

జరారాక్షసి తననుగూర్చి తెలుపుట - ఆమెపేరుతోనే ఆ బాలకుని నామకరణము చేయుట:-

"బృహద్రథమహారాజా! నీకు శుభ మగుగాక! నాపేరు జర. నేను కోరిన రూపము ధరించు రాక్షసిని, నీయింటిలో పూజింప బడుచు సుఖముగా నున్నాను. నేను మనుష్యులప్రతియింటిలోను సర్వదా యుండెను. నేను పేరునకు రాక్షసి నే కాని, పూర్వకాలమందు బ్రహ్మదేవుడు నన్ను 'గృహదేవత' యనుపేరుతో సృష్టించెను. ఆ దేవుడు నన్ను దానవులవినాశముకొరకు నియోగించెను. నేను దివ్యరూపము ధరించుదానను. ఎవడు తనయింటిగోడపై అనేకపుత్రులుగల స్త్రీరూపముతో భక్తితో నా చిత్రమును వ్రాసి పూజించునో, అతనియింటిలో ఎల్లప్పుడు అభివృద్ధి కలుగును. అట్లు చేయనివానికి హాని కలుగును. రాజా! నేను నీ యింటిలో ఉండి సర్వదా పూజింప బడు చున్నాను.

"రాజా! నీయింటిగోడపై అనేకపుత్రులతో గూడిన నాచిత్రము వ్రాయ బడియున్నది. ఆ నాచిత్రమునకు గంధ-పుష్ప-దీప-ధూప-భక్ష్య-భోజ్యాదులతో పూజా-నైవేద్యములు జరుగు చున్నవి, కనుక, నీయింటిలో జరుగు నాపూజకు బదులుగా నీకు ఏ దైన యుపకారము చేయ వలె నని సర్వదా యోచించు చుంటిని. ధర్మాత్మా! నేను నీ పుత్రుని రెండు శరీర శకలములు చూచి వానిని జోడించి యిచ్చితిని. దైవికముగా నీ భాగ్యవశముననే ఆ రెండు శరీర ఖండములు కలియుట చేత, ఈ రాజసమారుడు ప్రవర్తితు డయ్యెను. నే నిందులో కేవలము నిమిత్తమాత్రమే అయియున్నాను.

"రాజా! ఇక నీవు ఇప్పుడీ బాలకునకు అవశ్యకము లైన సంస్కారములు చేసికొనుము. ఈ బాలకుడు ప్రపంచమునందు నాపేరుతోనే ప్రఖ్యాతి డగను, నాకు సుమేరు పర్యతమును గూడ మ్రింగుశక్తి కలదు. కనుక, నీ యీ బాలకుని భక్షించుట నాకు పెద్ద విషయము కాదు కాని, నీ యింటిలో నాకు జరుగు పూజ చేత సంతుష్టుల నై, నే నీ బాలకుని నీకు సమర్పించితిని "

“యుధిష్ఠిర మహారాజా! యిట్లు చెప్పి జరా రాక్షసి అక్కడనే అంత ర్ధానము చెందెను. బృహద్రథ మహారాజు ఆ బాలకుని తీసికొని తన భవనము నకు పోయి, అతనికి ఆవశ్యకము లైన జాతకర్మాది సంస్కారములను చేసి, మగధ దేశమందు జరా రాక్షసిని గృహ దేవతగా నిలిపికొని, పూజలు, మహా తృప్తములు జరుపుటకు ఆజ్ఞ యిచ్చెను.

“యుధిష్ఠిరా! బృహద్రథుడు ఆ బాలకుని శరీర శకలములు రెండు జరా రాక్షసి సంధించెను కనుక, అతనికి ‘జరాసంధ’ నామకరణము చేసెను. ఆ బాలకుడు తల్లిదండ్రులను ఆనంద పరచుచు, మంచి స్వరూపము, బలము కలవాడై ఆజ్ఞాహుతి చేత ప్రజ్వలించు అగ్నివలె, శుక్లపక్షచంద్రుని వలెను, ప్రతిదిన ప్రవర్తమాను డగు చుండెను.” ఇట్లు చెప్పి, శ్రీకృష్ణుడు తరువాత కథ యుధిష్ఠిరునకు చెప్ప రొడగెను:-

చండకౌశికముని జరాసంధుని భవిష్యత్తు చెప్పుట - అతనికి తండ్రి రాజ్యాభిషేకము చేసి, ననమునకు పోవుట :

“యుధిష్ఠిరా! కొంతకాల మైన తరువాత చండకౌశిక మహాముని మరల మగధ దేశమునకు వచ్చెను. ఆ మహాముని యాగమనముచేత బృహద్రథునకు మిక్కిలి సంతోషము కలిగి, సపరివారముగా ఆ ముని కడకు పోయెను. ఆయనకు ఆర్ఘ్యపాద్యాదులతో పూజ సలిపి, తన రాజ్యమును పుత్రసహితముగా అతని యధీనము చేసెను. అప్పుడు, ఆ మహాముని సంతృప్తుడై బృహద్రథునితో నిట్లనెను.

“రాజా! జరాసంధుని జన్మము నుండి ఇంతదాక, జరిగిన విషయము లన్నియు దివ్యదృష్టిచేత నేను తెలిసికొనినాను. ఇక నిప్పు డతని భవిష్యత్తును గూర్చి చెప్పవలెను. ఈ బాలకునకు రూప - శక్తి - బల - ఓజస్సులు విశేషముగా కలుగును. సామ్రాజ్య లక్ష్మి సంపన్ను డగును. తన పరాక్రమము చేత తాను కోరిన సమస్త వస్తువుల నితడు పొంద గలడు. ఎగురు చున్న గరుడ పక్షి వేగమును ఇతర పక్షులు పొందజాలనట్లు బలవంతుడైన ఈ రాజకుమారుని శౌర్యమును ఇతర రాజులు ఆనుసరింప జాలరు. ఇతనితో శత్రుత్వము చేసిన వారు నశించెదరు.

“రాజా! నదీవేగము పర్యతమును బాధించనట్లే, దేవతలు ప్రయోగించిన శస్త్రాస్త్రములు గూడ ఇతనిని గాయపరచ జాలవు. ఇతడు రాజ్యాభిషిక్తులైన రాజు లందరిపైన ప్రకాశించు చుండ గలడు. సూర్యుడు, సమస్త గ్రహ సమక్షముల కాంతిని హరించునట్లే ఈ రాజకుమారుడు రాజులందరి తేజస్సును తిరస్కరించ గలడు. మిడుతలు అగ్నిలో పడి భస్మమైనట్లు, రాజులు గూడ ఇతని నెదిరించగ నే సైన్య - వాహన సహితముగా నశించ గలరు. ఇతడు సమస్త రాజులు సంపాదించిన ధనసంపదను, వర్షకాలము నందు పెరిగిన నద - నదీ జలములను సముద్రుడువలె తన యధికారములో తీసికొనగలడు.

“రాజా! మహాబలశాలి యైన యీ రాజకుమారుడు నాలుగు వర్ణముల ప్రజలను ఆశ్రయము, అన్ని ధాన్యములను ధరించు భూమి శుభాశుభము లన్నింటికీ ఆశ్రయ మిచ్చినట్లు, ఈయగలడు. సమస్త ప్రాణుల యాత్మలు వాసుదేవునకు ఆధీనము లైనట్లే, రాజులందరు ఇతని యాజ్ఞకు వశు లయ్యెదరు. ఈ మగధరాజు ప్రపంచమునం దంతట మిక్కిలి బలవంతుడై త్రిపురాసుర నాశకుడు, సర్వదుఃఖహంతయు నైన మహాదేవరుద్రుని ఆరాధించి ప్రత్యక్ష దర్శనము చేయగలడు.”

“యుద్ధిష్ఠిరా! యిట్లు చెప్పి, చండకౌశిక మహాముని బృహద్రథుని వీడుకొలిపెను. తరువాత, బృహద్రథుడు తన రాజధానికి పోయి, తన జ్ఞాతులతో, బంధువులతోను కలిసికొని, జరాసంధునకు రాజ్యపట్టాభిషేకము చేసి, మిక్కిలి సంతృప్తుడాయెను. పట్టాభిషేకానంతరము తన యిరువురు భార్యలతో నతడు తపోవనమునకు పోయెను. తల్లిదండ్రులు అట్లు వానప్రస్థాశ్రమమునకు పోయిన తరువాత జరాసంధుడు రాజులందరిని పశపరచుకొనెను.”

“జనమేజయా! అట్లు బృహద్రథుడు చాలా కాలము తపస్సు చేయుచు తన భార్యలతో స్వర్గవాసి యయ్యెను. ఇక్కడ జరాసంధుడు గూడ చండకౌశికముని చెప్పినట్లు శంకరభగవానుని నుండ అన్ని వరములు పొంది రాజ్యము పాలించు చుండెను. శ్రీకృష్ణుడు జరాసంధుని యెల్లడైన కంసుని చంపిన తరువాత జరాసంధునకు కృష్ణునితో అధికముగా విరోధము కలిగెను. ఆ కారణముచేత బలవంతుడైన జరాసంధుడు తన గదను తొంబది తొమ్మిదిసార్లు త్రిప్పి

‘గిరిప్రజ’ పట్టణము నుండి మధుర పట్టణము వైపు విసరివేసెను. అప్పుడు శ్రీకృష్ణుడు మధురలోనే యుండెను. ఆ గద తొంబది తొమ్మిది యోజనముల దూరము పోయి, మధురలో పడెను. అది చూచి పురవాసులు శ్రీకృష్ణునకు తెలిపిరి. మధురపట్టణ సమీపమునందు ఆ గద పడిన చోటికి ‘గదావసానము’ అను పేరు ప్రసిద్ధముగ నేర్పడెను.

“జనమేజయా! జరాసంధునకు ఆలోచనము చెప్పవారు, బుద్ధిమంతులు, నీతిశాస్త్ర నిపుణులు నైన హంసుడు, - డింభకుడు, అనుపేర్లు గల యిద్దరు మంత్రులు ఉండిరి. వారికి ఏ శస్త్రములచేత గూఢమరణము లే కుండెను. ఆ హంస - డింభకులను గూర్చి నీకు పూర్వమే చెప్పితిని, ఆ ముగ్గురు కలిసి, మూడులోకములను ఎదురించుటకు సమర్థు లై యున్నారు. ఈ కారణము చేతనే అప్పుడు, బలవంతు లైనను, కుకుర - అంధక - వృష్టివంశముల యోధులు జరాసంధుని ఉపేక్షించిరి.

“జనమేజయా! తరువాత శ్రీకృష్ణుడు యుద్ధిష్ఠిరునితో నిట్లనెను:-

యుద్ధిష్ఠిరుని సమ్మతిపై భీమార్జునుల మగధ దేశయాత్ర :-

“ధర్మరాజా! జరాసంధుని ముఖ్యసహాయకు లైన ‘హంస - డింభకులు’ యమునానదిలో పడి సవరివారముగా మరణించిరి. ఇక, నిప్పుడు జరాసంధుని నాశనమునకు కాలము సమీపించినది. యుద్ధమునం దతనిని సమస్త దేవదానవులు గూడ జయింప జాలరు. కనుక, అతనిని బాహ్యయుద్ధముతోనే జయింప వలె నని తంచెదను. నాకు నీతి, భీమసేనునకు బలము ఉన్నవి. మా యిరువురను రక్షించుటకు ఆర్జును డున్నాడు. దక్షిణాగ్ని - అహవనీయము - గార్హ పత్యము అను త్రేతాగ్నిలు యజ్ఞమును సిద్ధింప చేయునట్లు మేము ముగ్గురము కలిసి జరాసంధుని వధించెదము. మేము ముగ్గురము ఏకాంతమునందు జరాసంధునితో కలిసినప్పుడు అతడు మా ముగ్గురిలో నొకనితో ద్వంద్వయుద్ధము చేయుటకు తప్పక అంగీకరించును.

“యుద్ధిష్ఠిరా! అవమాన భయముచేత జరాసంధుడు మహాయోధుడైన భీమసేనునితో యుద్ధము చేయు లోభము వలన తన బాహ్యబలార్హము చేత క్రుత్తి

పడుచు, తప్పక భీమసేనునితోనే యుద్ధము చేయుటకు ఉద్వేగపడుచున్నాడు. సమస్త జగద్వివాదమునకు ఒక యమరాజు మాత్రమే చాలినట్లు మహాబాహుబలసంపన్నుడైన భీమసేను డొక్కడే జరాసంధుని వధకు చాలును. నీకు నాయభిప్రాయమేరిగి, నాయందు విశ్వాస మున్నయెడల వెంటనే భీమార్జునులను నాకు న్యాసము (ఇల్లడ)గా నొప్పగింపుము."

"జనమేజయా! ఇట్లు శ్రీకృష్ణభగవానుడు చెప్పగా, అక్కడి నిలిచియున్న భీమార్జునుల ముఖములు ప్రసన్నము లయ్యెను. అప్పు డాయరువురను చూచి, యుద్ధిష్ఠిరుడు శ్రీకృష్ణునితో ని ట్లనెను:-

"అచ్యుతా! నీవు ఇట్లు అన వద్దు. నీవు పాండవులందరకు స్వామివి, రక్షకుడవు. మేము నీ శరణు జొచ్చితిమి. నీ మాటయే బాగున్నది. రాజ్యలక్ష్మి విముఖ మైనవారి యెదుటకు నీవు రానేరావు. నీ యాజ్ఞానుసారముగ నడచినంత మాత్రముచేత జరాసంధుడు చంప బడినట్లు, అతడు చెరబట్టిన రాజులందరు విముక్తు లైనట్లు, నారాజసూయ యాగముగూడ పరిపూర్ణ మైనట్లున్ను తలచుచున్నాను.

"పురుషోత్తమా! ఈ కార్యము లన్నియు త్వరగా నెరవేరుటకు నీవు జాగ్రత్తగా, ఉపాయము చేయుము. దర్మార్థకామ రహితుడు రోగములతో దుఃఖితుడై, జీవితముపై ఆశ విడిచినట్లే నేనుగూడ మీ ముగ్గురు లేక జీవించజాలను. కృష్ణుడు లేక అర్జునుడు, అర్జునుడు లేక కృష్ణుడు ఉండజాలరు. కృష్ణనామధారులైన మీ యిరువురు వీరులకు ఆజ్ఞేయ మైనది ప్రపంచమునందు ఏదియు లేదని నా విశ్వాసము.

"కృష్ణా! మహాబలశాలి యైన వీరభీమసేనుడు గూడ మీ యిరువురతో కలిసినచో ఏ కార్యము చేయ జాలడు? సమర్థుడైన సేనాపతిచేత నడపబడిన సేన మహాకార్యము చేయును. అట్లు లేని సేన అంధము, జడము అని యనెదరు. కనుక, నీతి నిపుణులైన వారే సేనను నడప వలెను. నిమ్ముముగా నున్న నేల వైపే జలమును ప్రవహింప జేసెదరు. ఛిద్రము లున్నచో గూడ జలమును ప్రవహింప జేసెదరు. ఇది బుద్ధిమంతుల లక్షణము. ఈ విధముగనే మీరు గూడ కార్య

సాధనము నందు ఏది సుకరమో అట్లే చేయుడు. కనుకనే మేము నీతి విధానము నెరిగిన ప్రపంచ ప్రఖ్యాత మహా పురుషుడైన శ్రీ గోవిందుని శరణు జొచ్చి కార్య సిద్ధికి ప్రయత్నించెదము. కార్యసిద్ధి ప్రయోజనము సిద్ధియు కలుగుటకు సమస్త కార్యము లందున్న బుద్ధి-నీతి-బల-ప్రయత్న-ఉపాయములు గల శ్రీ కృష్ణునే ముందరిదికొని అందరు కార్యములు చేయుట యుచితము. యదు శ్రేష్ఠా! ఈ విధముగనే సర్వ కార్యముల సిద్ధి కొరకు నిన్ను ఆశ్రయించుట అవశ్యకము. అర్జునా! నీవు శ్రీ కృష్ణుని అనుసరింపుము. నిన్ను భీమసేనుడు అనుసరింప గలడు. నీతి-విజయము-బలము-ఈ మూడున్న కలిపి పరాక్రమించిన వానికి తప్పక కార్యసిద్ధి కలుగును."

"జనమేజయా! యుద్ధిష్ఠిరు డిట్లు చెప్పిన తరువాత మహా పరాక్రమ సంపన్నులైన శ్రీ కృష్ణార్జున భీమసేనులు ముగ్గురు కలిసి జరాసంధుని ఎదురించుటకు అతని రాజధానికి పోయిరి. వారు స్నాతక వ్రతమునం దున్న బ్రాహ్మణులవలె వస్త్రములు ధరించి క్షత్రియ రూపమును దాచుకొని ప్రయాణము చేయునప్పుడు వారి మిత్రులు వారిని అభినందించిరి.

"జనమేజయా! జరాసంధుని యందలి కోపము చేత ఆ ముగ్గురు ప్రజ్వలితాగ్నులవలె నుండిరి. స్వజాతి సోదరుల యుద్ధారము కొరకు వారి తేజస్సు అట్లు ప్రకటిత మయ్యెను. అప్పుడు సూర్యచంద్రాగ్నుల వంటి తేజస్సు గల ఆ ముగ్గురి స్వరూపములు మిక్కిలి భాసిల్లు చుండెను. యుద్ధము నందు ఎప్పుడు గూడ పరాజయము పొందని నరనారాయణావతారులైన శ్రీకృష్ణార్జునులు భీమసేనుని ముందరిదికొని పోవుట చూచి, జరాసంధుడు తప్పక చంపబడునని యుద్ధిష్ఠిరునకు నిశ్చయ మేర్పడెను. ఎందు కనగా, ఆ యిరువురు మహాత్ములు నిమేష - ఉన్నేషముల నుండి మహావ్రళయ కాలవర్జితము అన్ని కార్యములను నియమించుచు ధర్మార్థ కామములను సాధించువారిని ఆయా కార్యముల యందు నియమించు ఈశ్వరులైన నరనారాయణులు కదా!

"జనమేజయా! ఆ ముగ్గురు - కృష్ణార్జున భీమసేనులు కురుదేశము నుండి బయలుదేరి కురు జాంగలము నడిమినుండి పోవుచు రమణీయ మైన పద్మ సరోవరము చేరిరి. తరువాత, కాలకూట పర్వతము దాటి 'గంధకీ - మహాశోణ -

సదానీరా' నదులను 'ఏక పర్యతక' ప్రదేశము నందలి నదుల నన్నింటిని క్రమముగా దాటుచు ముందుకు సాగి పోయిరి. దానికంటె పూర్వము వారు మార్గమునందు సరయూ నది దాటి పూర్వ కోసం ప్రదేశమునకు పోయి, ఆ దేశమునుండి అనేక నదులను చూచుచు మిథిలా నగరమునకు పోయి, అక్కడి నుండి 'గంగా - శోణ - భద్ర' నదులను దాటి ఆ వీరులు పూర్వాభిముఖులై పోవ బొచ్చిరి.

“జనమేజయా! వారు కుశములను, నారచీరలను ధరించి యుండిరి. మగధక్షేత్రము యొక్క సీమను చేరి సర్వదా గోధనముచేత నిండి జలపరిపూర్ణ మై, సుందర వృక్షశోభిత మైన 'గోరథ' పర్యతముపైకి పోయి మగధ రాజు దానిని చూచిరి.

“అప్పుడు శ్రీకృష్ణుడు అర్జునునితో ని ట్లనెను:-

శ్రీకృష్ణుడు మగధ రాజుదానిని ప్రశంసించుట - చైత్యక పర్యతశిఖరములను భేరిలను పగులగొట్టి అముగ్గురి రాజభవనప్రవేశము - శృష్ణ - జరా సంధుల సంవాదము:-

“కుంతీనందనా! ఈ మగధరాజుదాని ఎంత శోభాయమానముగ నున్నదో చూడుము. ఇక్కడ అధికపశుసంపద ఉండి, నిరంతరపరిపూర్ణజలసౌకర్యము కలిగి, రోగ-వ్యాధులులేకుండ, సుందరములైన మేడలతో నిండి ఈ నగరము మిక్కిలి మనోహరముగ నున్నది. ఇక్కడ విహరించుటకు తగిన 'విపుల - వరాహ - వృషభ - (ఋషభ) - ఋషిగిరి (మాతంగ)-చైత్యకములు అనేడు ఐదుపర్యతములు గలవు. పెద్ద-పెద్దశిఖరములు గల యాసుందరపర్యతములు శీతలచ్ఛాయావృక్షములచేత శోభిల్లుచు ఒండొంటిని ఒరసికొనుచు 'గిరివ్రజ' నగరమును రక్షించు చున్నవా యనున ట్లున్నవి.

“అర్జునా! అక్కడ అనేకములైన లోద్ర (లోద్దుగు) వృక్షముల మనోహరవనములు ఆ యైదుపర్యతములను కప్పి యున్నవి. ఆ వృక్షశాఖాగ్రములందంతట పుష్పములే కనపడు చున్నవి ఈ సుగంధిలోద్రవనము కాముకులకు అతి

ప్రియ మైనది. ఇక్కడనే అత్యంతకఠోరతపోవ్రతపాలనము చేయు 'గౌతమ' మహాముని ఓశీసరదేశీయ శూద్రజాతిస్త్రీగర్భమునుండి 'కాశీవంతుడు' మొదలైనపుత్రులను కని యుండెను. ఈకారణముచేతనే ఆ గౌతమముని రాజులప్రేమ చేత ఆశ్రమమునందు ఉండి మగధదేశరాజవంశమును సేవించు చున్నాడు. పూర్వము అంగ - వంగాదిరాజులుగూడ గౌతమమునియింటినుండి వచ్చి ఇక్కడ నుండిరి.

"హర్దా! గౌతమాశ్రమసమీపమునందు శోభిల్లు చున్న పిప్పల(రావి) - లోప్రవృక్షముల నుండరవనపంతులను చూడుము. ఇక్కడ 'అర్బుదము' - 'చక్రవాపి' అనుపేర్లు గల రెండుసర్పము లున్నవి. అవి శత్రుసంతాపకరములు. ఇక్కడనే 'స్వస్తిక'యొక్క, 'మణి' నాగముయొక్కయు భవనములు గలవు. మనువు మగధదేశవాసులను మేఘములకు అనుగ్రహింపదగినవారినిగా చేసెను. గనుక, అక్కడ మేఘములు సర్పదా సకాలములందు యభేష్టముగా వర్షములు కురియును. చందకౌశికముని, మణిమంతుడను నాగరాజుగూడ మగధదేశముపై ననుగ్రహముతో నున్నారు. పూర్వము నేను చెప్పిన యైదుపర్వతములపై సిద్ధులందరియొక్క విశాలభవనములు, యతుల - మునుల - మహాత్ముల యనేకాశ్రమములు నున్నవి.

"అర్జునా! మహాపరాక్రమశాలురైన 'వృషభ-తమాల' నామకులు, గంధర్వులు, రాక్షసులు, నాగులుగూడ ఇక్కడ నివసించుచు ఈ పర్వతముల శోభను వృద్ధి పొందించుచుండెదరు. ఈవిధముగా నలువైపుల ఎవరికిని ప్రవేశించుటకు అసాధ్యమైన యీ రమణీయనగరమును పొంది జరాసంధుడు, తనకు అసమానమైన ఆర్థసిద్ధి కలుగు నను నభిమానముతో నుండును.

"జగమేజయా! ఈవిధముగ శ్రీకృష్ణార్జునభీమసేనులు మాట్లాడుకొనుచు మగధరాజునిలో ప్రవేశించుటకు బయలుదేరిరి. ఆ నగరము నాలుగుజాతుల ప్రజలచేత నిండి యుండెను. అంతలిప్రజలు హర్షముతో బలిసి యుండిరి. అక్కడ అనేకములైన యుత్సవములు జరుగుచుండును. ఎవడుగూడ ఆ నగరమును జయింప జాలకు. అటువంటి 'గిరిప్రజ' నగరసమీపమునకు వారు ముగ్గురు పోయి ముఖ్యద్వారమువైపున పోవక నగరముయొక్క చైత్యకము,

ను ఉన్నతపర్వతము పైకి పోయిరి. అప్పుడు ఆ నగరవాసులు, బృహద్రథుని టుంట జనులున్న ఆ పర్వతమును పూజించు చుండిరి. మగధ దేశ ప్రజలకు చైత్యకపర్వతము మిక్కిలి ప్రിയ మైనది. అవ్వుట పూర్వము బృహద్రథ రాజు వృషభరూపము దరించిన 'ఋషభ' డను పేరు గల మాంసభక్షకు డైన షనునితో యుద్ధము చేసి అతనిని సంహరించి అతని చర్మముచేత మూడు కలను చేయించెను. వానిపై ఒకసారి దెబ్బ కొట్టినచో ఒక నెలవరకు ఆ ద్వని కూగు చుండును. (కనుకనే ఆభేరిలకు 'మాస తాలములు' అని పేరు గలదు.) బృహద్రథ రాజు ఆ నగరాలను ఆ రాక్షసుని చర్మముచేత చేయించి తన నగరండు ఉంచెను. ఆ నగరాలు వాయించగనే అక్కడ దివ్యపుష్పములు కురియు చుండును.

“జనమేజయా! శ్రీకృష్ణార్జునభీమసేనులు అమాడునగరాలను పగలగొట్టి యధాయుధములచేత ఆ ప్రాకారద్వారమునందలి చైత్యక పర్వతముపై దాడి యిరి. జరాసంధుని చంపునిచ్చతో అతనితలపై దెబ్బ కొట్టినారా అనునట్లు దాడి యుండెను. ఆ చైత్యకపర్వతశిఖరము అతిపురాతన మైనను దృఢముగా యుండెను. మగధదేశమందు ఆపర్వతమునకు గొప్ప కీర్తి - ప్రతిష్ఠలు ఉండెను. యధపుష్పాదులచేత దానిపూజ జరుగు చుండెను. శ్రీకృష్ణులు ముగ్గురు పీఠులు సమహాభుజములతో కొట్టి ఆ చైత్యకపర్వతశిఖరమును క్రింద పడగొట్టి తుప్పు లై, మగధరాజుడాని యైన 'గిరివ్రజ' పట్టణములో ప్రవేశించిరి.

“జనమేజయా! ఆ సమయమందే వేదవిద్వాంసు లైన బ్రాహ్మణులు అనే కు లైన అవశకునములను చూచి, ఆవిషయము జరాసంధునకు తెలిపిరి. అప్పుడు ిహితులు జరాసంధరాజును ఏనుగుపై కూర్చొనబెట్టి దానిచుట్టు ప్రజ్వలితాగ్నిని ప్పిరి. జరాసంధుడు అనిష్టశాంతికొరకు వ్రతదీక్షానియమములు పాలించు వాసము చేసెను.

“జనమేజయా! ఇట్లుండగా, శ్రీకృష్ణార్జునభీములు స్నాతకవ్రతబ్రాహ్మ ిషేషములో అస్త్రశస్త్రములు పరిత్యజించి, తమ భుజములనే ఆయుధములుగా కొని, జరాసంధునితో యుద్ధము చేయగోరి గిరివ్రజ నగరములో ప్రవేశించిరి.

“జనమేజయా! ఆ ముగ్గురు ఆహారపానీయ పుష్పమాలాధి ముఖ్యవస్తువుల అంగళ్ళు గల అంగడి వీధి యొక్క అపూర్వ శోభను, ఆ నగర వైభవమునున్నూ చూచిరి. అది ఆభీష్టవస్తువు అన్నియు అభింతునడిగా వారికి తోచెను. అప్పుడు శ్రీకృష్ణుడు సభీములు పుష్పమాలలు అమ్మువానినుండి బలాత్కారముగా మాలికలు తీసికొని ధరించి రాజమార్గములలో పోవు చుండిరి. వారి వస్త్రము అన్నియు వివిధ వర్ణములలో నుండెను. హార-కుండలములు ధరించి యున్న ఆ ముగ్గురు వీరులు, జరాసంధభవన సమీపమునకు. హిమాలయగుహలలో నివసించు సింహము గోళాలను వెదకుచు పోవు చున్నట్లే, పోయి చేరిరి. వారి భుజములు మద్దిచెట్ల స్తంభములవలె నుండి, చందనము పూయ బడి యుండెను.

“జనమేజయా! ఉన్నత భుజములు, విశాలవక్షములు గలిగి, గజసదృశ బాణాలు లైన ఆ వీరులను చూచి గిరివ్రజపుర జనులకు మిక్కిలి ఆశ్చర్యము కలిగెను. ఆ ముగ్గురు అనేక కక్ష్యలు దాటి చింతా-భయరహితు లై జరాసంధ రాజుకడకు పోయిరి. అభిమానధను లైన ఆ ముగ్గురు మధువర్క-గోదానాదులు పొంచుటకు అర్హులుగా నుండిరి వారిని చూచి జరాసంధుడు లేచి, అతిభ్యసత్కారములు చేసి, వారికి స్వాగతము చెప్పెను.

“జనమేజయా! అప్పుడు భీమార్జునులు మౌనముతో నుండిరి. శ్రీ కృష్ణుడు జరాసంధునితో, రాజేంద్రా! ఈ కరువురకు అర్ధరాత్రి యగుదాక మాట్లాడ గూడ దని నియమము గలదు అర్ధరాత్రి కరువాత నీతో వీరు మాట్లాడెదరు” అని చెప్పెను. అప్పుడు జరాసంధుడు వారిని యజ్ఞశాలలో నివసంప జేసి, తాను రాజభవనమునకు పోయి ఆనాడు అర్ధరాత్రి కరువాత ఆ బ్రాహ్మణుల కడకు పోయెను. స్నాతకబ్రాహ్మణుల యాగమముగూర్చి అర్ధరాత్రి సమయములో వినినను వారికి అప్పుడు స్వాగత సత్కారములు చేయుచు, అట్టి అతిథులకడకు పోవుట జరాసంధునకు నియమముగా నుండెను.

“జనమేజయా! ఆ ముగ్గురు అపూర్వ వేషములతో నుండుట చూచి, జరాసంధుడు విస్మయముతో వారికడకు పోయెను. వెంటనే వారు ఆతనితో ‘మహారాజా! నీకు కుభ మగుగాక!’ అన్ని చెప్పి ముగ్గురు లేచి నిలుచుకొని, జరాసంధుని, తమను హత పరస్పరము చూచు చుండిరి. అప్పుడు వారితో జరా

సంధుడు 'మీరు కూర్చోనుడు' అని చెప్పగా, వారు కూర్చోనిరి. వారు మహామృజ్జములో జ్వలించు చున్న త్రేతాగ్నివలె అపూర్వశోభతో బాసిల్లు చుండిరి.

“జనమేజయా! ఆ సమయమందు సత్యవ్రతిజ్ఞు డైన జరాసంధుడు ఆ ముగ్గురి వివరీత వేషమును చూచి వారిని నిందించుచు ని ట్లనెను!

బ్రాహ్మణులారా! లోకములో స్నాతకవ్రత నిష్ఠు లైన బ్రాహ్మణులు సమావర్తనాది విశేషకారణములు లేకుండ చందనపుష్ప మాలాదులు ధరించ రని నాకు బాగుగా తెలియును. మీ రెవరు? కంఠములలో పుష్పమాలలు భుజములందు అల్లెత్రాడు ఒరచుకొనిన చిహ్నములు స్పష్టముగా కనపడు చున్నవి. మీకు క్షత్రియోచిత తేజస్సు కలదు. కాని, బ్రాహ్మణవేషములో నున్నారు. ఈవిధముగ వివిధ వర్ణములవస్త్రములు కట్టుకొని, ఆకారణముగా చందన-పుష్పమాలలు ధరించిన మీ రెవరు? సత్యము చెప్పుడు. సత్యవాదిత్వము రాజులకు శోభిల్లును.

బ్రాహ్మణులారా! వైత్యకపర్వతశిఖరమును విడిచి రాజునకు అపరాధము చేసికూడ, అందుకు భయపడక కవటవేషము ధరించి, ద్వారముగుండాకాక, అపమార్గముగుండా ఈనగరములో మీరు ప్రవేశించుటకు కారణ మేమి? బ్రాహ్మణులకు తరచుగా మాటలలోనే వీరత్వము ఉండును గాని, క్రియలలో నుండదు. మీరు ఈ పర్వతశిఖరమును పడ గొట్టితిరి. అది మీజాతికి వేషమున కున్న వివరీతముగా నున్నది. మీరు నేడు ఏమి చేయదలచినారో చెప్పుడు. ఈ విధముగ నాకడకు వచ్చి మీరు నేను శాస్త్రోక్తముగా చేయు పూజలను ఎందుకు గ్రహింప కున్నారు? ఏ ప్రయోజనమును గూర్చి నా కడకు మీరు వచ్చితిరి?

“జనమేజయా! జరాసంధుడు ఇ ట్లనినతరువాత వాక్పాతుర్యము గల శ్రీకృష్ణుడు స్నిగ్ధగంభీరముగ ని ట్లనెను:-

రాజా! నీవు మా వేషమును చూచి స్నాతకబ్రాహ్మణు లని తలచుచున్నావు. బ్రాహ్మణ - క్షత్రియ - వైశ్యులు మూడువర్ణములవారుగూడ స్నాతకవ్రతమును పాలించెదరు. ఈ స్నాతకములో విశేషనియమమును పాలించువారు కొందరు. సాధారణనియమపాలకులు మఱికొందరు నుండెదరు. విశేషనియమ

పాలకులైన శత్రుయులు లక్ష్మిని బడసెనరు. పుష్పమాలాధారణము చేయువారి యందు లక్ష్మి స్థిరనివాసముతో నుండును. కాబట్టి, మేము పుష్పమాలలు దరించి నాము. శత్రుయుల బల-పరాక్రమములు వారిభుజములలో నుండును. మాటలలో వారు వీరులుగా నుండరు. కనుకనే, శత్రుయులమాటలు ధృష్టత్వము లేక వినయ పూర్వకముగా నుండ వలె నని చెప్పబడెను. బ్రహ్మదేవుడు, శత్రుయులబలము వారిభుజములందే నింపి యుంచెను.

“రాజా! ఒకవేళ, నేడు ఆ భుజబలము చూడ దలచినయెడల తప్పక చూడ గలవు. భీరపురుషులు శత్రుగృహమునందు ముఖ్యాద్వారముగుండా ప్రవేశించరు. మిత్రునియింటిలోనే ద్వారముగుండా ప్రవేశించెదరు. శత్రు - మిత్రుల కొఱకు ధర్మశాస్త్రములో ద్వారములు ఇట్లు తెలిప బడినవి. మే మొక కార్యసాధనకు నీయింటికి వచ్చితిమి. కనుక, శత్రువు చేసినపూజ గ్రహింప జాలము అని తెలిసికొనుము. ఇది మా సనాతనవ్రతము!”

శ్రీకృష్ణ - జరాసంధుల నంవాదము - జరాసంధుని యుద్ధప్రయత్నము -
శ్రీకృష్ణ - జరాసంధులవైరమునకు కారణము :-

“జనమేజయా! శ్రీకృష్ణునిమాటలు విని జరాసంధుడు ఆ ముగ్గురితో నిట్లనెను :-

బాహ్మణులారా! ‘నేను మీతో ఎప్పుడు వైరము చేసితి’ నని ఎంత యోచించినను నేను మీకు చేసినయపరాధమునుగూర్చి జ్ఞప్తికి రా కున్నది. నేను మీకు అపరాధమే చేయనప్పడు, నిరపరాధుడ నైన నన్ను మీరు శత్రువుగా ఎట్లు తలచెదరో చెప్పుడు? ఇవి సత్పురుషుల వ్యవహారము కాదు. ఒకరి ధర్మార్థము లందు బాధ కలిగించుట చేత మనస్సుకు తప్పక సంతాపము కలుగును. ధర్మజ్ఞుడు, మహారథికుడు నైన శత్రుయుడు లోకములో ధర్మమునకు విపరీతముగా ఆచరించుచు నిరపరాధవృత్తి పైన ఇతరుల ధన ధర్మములను సశింప జేసిన దోషము ఆలోచించి వాడు కష్టగతికి పోవును. అతనికి శ్రేయస్సు కలుగదు. ఇందులో సందేహము లేదు.

బాహ్యబులారా! సత్కర్మలు ఆచరించు శ్రితయుల కొరకు మూడు లోకములలో శ్రితయధర్మమే శ్రేష్ఠ మైనది. కనుక, శ్రితయులు తదితరుల ధర్మములను ఆశ్రయించుటను ధర్మజ్ఞులు ప్రశంసించరు. నేను మనస్సును వశముతో నుంచుకొని సర్వదా స్వధర్మ మైన శ్రితయ ధర్మమునందే స్థిరముగా నున్నాను. ప్రజలకు గూడ ఏలాటి యపరాధము నేను చేయను. ఇట్టి పరిస్థితిలో గూడ మీరు ఏమరుపాటుతో నన్ను శత్రువుగా, అపరాధినిగాను తలచుచున్నారు.

“జనమేజయా! ఇట్లు జరాసంధుడు చెప్పగా విని శ్రీకృష్ణుడ తనితో నిట్లనెను:

“మహాబాహూ! కుల మంతటికి ఎవడో ఒకడు మాత్రమే కులముయొక్క భారమును వహించి కులమువారి నందరిని రక్షించును. అట్టి మహాపురుషుని యాజ్ఞ చేతనే మేము నేడు నిన్ను దండించుటకు పూని వచ్చినాము. రాజా! నీవు భూలోకమునందలి శ్రితయులను చెర బట్టితివి. క్రూర మైన యిట్టి యపరాధము చేసినను నీవు నిరపరాధుడ నని ఎట్లు తలచుచున్నావు? ఒక రాజు ఇతర రాజుల హత్య ఎట్లు చేయ గలడు? నీవు రాజులను చెర బట్టి రుద్రదేవతకు బలి యియ్య దలచుచున్నావా? నీవు చేయు ఈ పాపము మాయందఱకు సంక్రమించును. మేము ధర్మరక్షణము చేయుటకు సమర్థులము. నీ య ధర్మమును సహింప జాలము. దేవతాపూజ కొరకు నునువ్వులు వధ చేయుట మే మెప్పుడును చూడ లేదు. ఇట్లుండగా సమస్త ప్రపంచ శివంకరు డైన శివభగవానుని పూజ నీవు మనుష్యుల హింసద్వారా ఎట్లు చేయ గోరు చున్నావు?

జరాసంధా! నీ బుద్ధి నశించినది. నీవుగూడ ఆ రాజుల జాతి వాడవే, నీ జాతి వారినే పశువులనుగా భావించి వారి హత్య చేసెదవా? నీపంటి క్రూరుడు మరియెవ డున్నాడు? ఎవడు ఎట్టి పరిస్థితిలో ఏకార్యము చేయునో వాడు దానికి అనుగుణ మైన ఫలమునే పొందును. నీవు నీ జాతి సోదరులకే హంతకుడ వైతివి. మేము సంకటా వస్థలో నున్న దీనులను, దుఃఖితులనున్ను రక్షించువారము. కనుక, స్వజాతి బంధువుల వృద్ధికొరకు మేము నిన్ను వధించుటకు వచ్చినాము.

రాజా! 'ప్రపంచక్షత్రియులలో నీతో సమానుడు మఱి యొకడు లేడు!' అని నీవు తలచుట, కేవలము నీ బుద్ధి భ్రమయే. తమ జాతి బంధువులను రక్షించుట పరమధర్మమని తెలిసియుండి కూడ స్వాభిమానము గల క్షత్రియుడు యుద్ధము చేసి, ఆసమాన మైన అక్షయ స్వర్గలోకమునకు పోవ గోరనివాడు ఎవడు ఉండును? స్వర్గప్రాప్తి కొరకే రణయజ్ఞ దీక్షితులైన క్షత్రియులు తాము కోరిన లోకములను జయించుకొనెద రను విషయమును నీవు బాగుగా తెలిసికొనవలెను.

జరాసంధా! వేదాధ్యయనము, పరోపకార కీర్తి, తపస్సు ఇవి యన్నియు స్వర్గప్రాప్తి కారణములు, సాధనములు నని చెప్ప బడెను. కాని, క్షత్రియులకు ఈ మూడింటికంటె యుద్ధమరణము వరించుటయే స్వర్గప్రాప్తికి అమోఘ మైన సాధనము. క్షత్రియులకు ఈ యుద్ధమరణ మన్నది ఇంద్రుని వైజయంత మనెడు రాజభవవ మగును. అట్టి యుద్ధమునందు సర్వదా అన్ని గుణములు పరిపూర్ణములై యుండును. యుద్ధము చేతనే ఇంద్రుడు అసురులను ఓడించి సమస్త ప్రపంచరక్షణము చేయు చున్నాడు.

రాజా! నూతో నీకు జరుగ బోవు యుద్ధము నీ స్వర్గప్రాప్తికి సాధనము కా గలదు. అట్టి యుద్ధము ఇతరులకు సులభ మెట్లను? 'నాయుద్ధ చాలగొప్పసేన, నాకు బలపరాక్రమములున్ను కలవు' అను పొగరుతో నీవు అగణికములైన మగధసేనలతో ఇతరులకు అవమానము చేయకుము. ప్రతిమనుష్యునకు బల-పరాక్రమములు ఉండును కొందరకు, నీ పరాక్రమము వంటిది ఉండును. మరి కొందరకు నీకన్న మిన్నగా నుండును. ఈ విషయము నీవు తెలిసికొని యుండ సంతపరకే నీ యీ దర్పము పెరుగు చుండును. ఇప్పుడు నీ దురభిమానము మాకు సహించ జాలనిదిగా నున్నది. కనుక, నేను నీ కొకయువదేశము చేసెదను - నీవు నీ సమాన వీరులతో అభిమానముతో, పొగరుతోను వ్యవహరించుట యిడువుము. ఇట్టి దురభిమాన-దర్పములు గల నీవు నీ పుత్ర-మంత్రి - సేనాపతి వారముతోపాటు యమలోకమునకు పోవుటకు సంసిద్ధుడవు కా కుము. దంభోద్భవ - కార్తవీర్యార్జున - ఉత్తర - బృహద్రథాది రాజు లందరు తమకంటె అధికులను అవమానపరచి తమ సేనలతోపాటు నశించి పోయిరి.

జరాసంధా! నీతో యుద్ధము చేయ గోరుచున్న మేము బ్రాహ్మణులము కాము. నేను వసుదేవపుత్రుడైన హృషీకేశుడను. ఈ యిరువురు వీరులు. పాండు పుత్రులైన భీమసేనాద్ధనులు. నేను ఈ యిరువురుకు మేనమామ పుత్రుడను. నీ సుప్రసిద్ధశత్రువైన కృష్ణుడను. నన్ను బాగుగా గుర్తింపుము. మేము నిన్ను యుద్ధమునకై ఆహ్వానించు చున్నాము. నీవు స్థిరముగా నిలిచి మాతో పోరాడుము. నీవు చెర బట్టిన రాజులనైన విడుపుము, లేక, యమలోకమున కైన పొమ్ము!

“జనమేజయా! ఇట్లు, శ్రీకృష్ణుడు చెప్పిన మాటలు విని జరాసంధు డతనితో నిట్లనెను:-

శ్రీ కృష్ణా! నేను యుద్ధములో జయించకుండ ఏ రాజులనుగూడ చెర బట్టి ఇక్కడకు తీసికొని రాను. ఇతరులకు అజేయు డైనప్పటికిన్ని నాచేత జయింప బడని శత్రురాజు ఇక్కడ ఎవ డున్నాడు? షత్రియుడు పరాక్రమించి, శత్రువును వశపరచుకొని, అతనితో తన యిష్టము వచ్చినట్లు వ్యవహరించుట షత్రియునకు ధర్మానుకూలమైన జీవిక యని చెప్పబడినది. నేను షత్రియ వ్రతమును సర్వదా జ్ఞప్తియందుంచుకొనియే దేవతకు బలి యిచ్చుటకు లేబడిన ఈ రాజులను నేడు నీ భయముచేత ఎట్లు విడువ గలను? నీసేన, పూహరచన చేయ బడిన నా సేనతో పోరాడుగాక! అథవా, మీలో ఒక్కఁడు నాతో ఏకాకిగా యుద్ధము చేయుగాక! లేదా, నే నొక్కడనే మీలో ఇద్దరితో ముగ్గురితో వంతుల ప్రకారము గాని, లేక, మీ ముగ్గురితో ఒకేసారిగాని, యుద్ధము చేయ గలను!

“జనమేజయా! జరాసంధు డిట్లు చెప్పి, ఆ ముగ్గురితో యుద్ధము చేయు కోరికతో తన పుత్రుడైన సహదేవునకు రాజ్యాభిషేకము చేయుటకు ఆజ్ఞ యిచ్చెను. తరువాత జరాసంధుడు యుద్ధారంభమునందు అప్పటికి మరణించి యున్న తన సేనావతులైన ‘కౌశికుడు - చిత్తసేనుడు’ అనునిరువురను స్మరించెను. వారే హంస - డింభకులు. మానవలోకములో నందరు ఆ యిరువురను ఆదరించుచుండరి.

“జనమేజయా! అభిమానవంతుడు, సర్వశ్రేష్ఠుడు. సత్యప్రతిజ్ఞాకు, పురుషసింహుడు, పరాక్రమ వంతుడనైన శ్రీకృష్ణుడు దివ్యదృష్టితో స్మరించి, ‘ఈ బలవంతుడైన జరాసంధుడు ఇతర వీరునిచేత చంప బడును’ అను నియమము

ఉన్నదని తెలిసికొనెను. యదువంశీయులు ఎవరు గూడ అతనిని వధింపజాలరు. కనుక, బ్రహ్మదేవుని యాదేశము ప్రకారము శ్రీకృష్ణుడు అతనిని చంప గోర కుండెను."

ఇట్లు వైశంపాయనుడు చెప్పగా విని జనమేజయ మహారాజు ఆ మహామునితో నిట్లనెను:-

"మునీంద్రా! శ్రీకృష్ణ - జరాసంధులు పరస్పరము ఎట్లు శత్రువు లైరి; జరాసంధుడు యదుకుల తిలకు డైన శ్రీకృష్ణుని ఎట్లు యుద్ధమునందు ఓడించ గలిగెను? కంసునకు, జరాసంధునకు గల బంధుత్వ మేమి; ఆ కారణము చేతనే కదా జరాసంధుడు భగవంతునితో వైరము చేసెను; ఈ విషయము లన్నియు యథార్థముగా నాకు తెల్పుము." ఆ మాటకు వైశంపాయనుడు జనమేజయునితో నిట్లనెను:-

"జనమేజయా! యదుకులమునందు వసుదేవుడు పుట్టెను. అతడు వృష్టి వంశ రాజకుమారులకు, ఉగ్రసేనునకున్న విశ్వసనీయ మంత్రిగా నుండెను. ఉగ్రసేనుని జ్యేష్ఠపుత్రుడు కంసుడు మిక్కిలి బలవంతుడు, శస్త్రాస్త్రవిద్యానిపు ణుడుగను నుండెను. అతనిభార్య జరాసంధుని కూతురు. జరాసంధుడు తన అల్లుని రాజ్య పదమునందు వెంటనే అభిషిక్తుని చేయ వలె నను నిబంధనతో తన కూతురును కంసున కిచ్చి యుండెను. అందుచేత కంసుని మధురా రాజ్యము నందు పట్టాభిషిక్తుని జేసిరి.

"జనమేజయా! ఐశ్వర్యబలోన్మత్తుడు, శారీరక శక్తి మోహితుడు నైన కంసుడు తన తండ్రి ఉగ్రసేనుని చెరలో పెట్టి అతని రాజ్యమును మంత్రులతో పాటు అనుభవింప జొచ్చెను. మందబుద్ధి యైన కంసుడు వసుదేవుని యొక్క సదుపదేశమును అంగీకరించ లేదు. ఐనను, వసుదేవుడు కంసునితోనే ఉండి మధురా రాజ్యమును ధర్మపూర్వకముగా పాలింప జొచ్చెను. దైత్యరాజైన కంసుడు మిక్కిలి సంతోషముతో తన చెల్లెలైన దేవకితో వసుదేవునకు వివాహము చేసెను. ఆమె, ఉగ్రసేనుని సోదరు డైన దేవకుని కూతురు.

“జనమేజయా! దేవకీదేవిని పతియింటికి పంపునప్పుడు కంసుడు గూడ ఆమె వెంట రథమునందు వసుదేవునితో పాటు కూర్చొనెను. అప్పుడు ఆకాశము నందు దేవదూత వాక్కు విసపడెను. ఆ మాటను కంస వసుదేవులు వినిరి. అది యే మనగా- ‘కంసా! నీవు నేడు రథముపై కొనిపోవు చున్న నీ చెల్లెలి యెనిమిదవ గర్భము నీ మృత్యువునకు కారణము కాగలదు!’ అని.

“జనమేజయా! ఆ యాకాశవాణిని వినగనే పరమదుర్మతి యైన కంస రాజు మెఱయు చున్న కత్తిని ఒరనుండి లాగి దేవకీ తల నఱకుటకు పూను కొనెను. అప్పుడు, బుద్ధిశాలియైన వసుదేవుడు నవ్వుచు, క్రుద్ధుడైన కంసుని ఊరడించుచు, అనునయ వాక్యములతో నిట్లనెను :-

రాజా! సాధారణముగా స్త్రీ అవధ్యురాలని అన్ని ధర్మశాస్త్రములలో చెప్ప బడెను. నిరపరాధురాలైన ఈ యబలను హఠాత్తుగా నీవు చంపెదవా? ఈమె వలన నీకు కలుగబోవు భయకారణమును నీవు నివారించ గలవు గదా! ఈమెను నీవు రక్షించవలెను. ఈమె ప్రాణ రక్షణము కొరకు నీవు విధించు నిబంధనమును నేను అంగీకరించి తప్పక పాలించెదను.

రాజా! ఈమెకు అష్టమ శిశువు పుట్టగనే నీవు ఆ శిశువును చంపుము. ఈ విధముగా నీకు కలుగబోవు అపద తొలగిపోవును.

“జనమేజయా! వసుదేవుడు ఇట్లు చెప్పిన మాటను కంసుడు అంగీకరించెను. తరువాత దేవకీ గర్భము నుండి సూర్యసమాన తేజస్సుగల అనేక కుమారులు వరుసగా పుట్టిరి. వారిని పుట్టగానే కంసుడు చంపుచుండెను. తరువాత, దేవకీ దేవి యేడవ గర్భమున బలరాముడు పుట్టెను. యముడు యమసంబంధి మాయ చేత అసమానమైన ఆ యేడవ శిశువును దేవకీదేవి గర్భమునుండి వెలికి ఊడదీసి రోహిణీదేవి గర్భమునందు ఉంచెను. ఆ శిశువు గర్భమునుండి ఆకర్షింపబడుట చేత ఆ బాలకునకు ‘సంకర్షణుడు’ అనుపేరు, అధిక బలముగలవా డగుటచేత ‘బలదేవుడు’ అను పేరునును ప్రసిద్ధము లయ్యెను.

“జనమేజయా! ఆ తరువాత, దేవకీ గర్భమునందు ఎనిమిదవ శిశువుగా సాక్షాత్తు భగవంతుడైన మధుసూదనుడు అవతరించెను. ఆ గర్భమును కంసుడు

మిక్కిలి ప్రయత్నముతో రక్షించెను. తరువాత ప్రసవ కాలమందు వసుదేవునిపై కఠినమైన కావలి ఉంచుటకు కంసుడు ఉగ్రస్వరూపుడు, క్రూరకర్ముడు నైన తన మంత్రి నౌకనిని నియమించెను. కాని, బాలస్వరూపములో నున్న శ్రీకృష్ణుని మహిమచేత రక్షకులు నిద్రామోహితు లై యున్నప్పుడు, వసుదేవుడు ఆ బాలకునితో పాటు 'వ్రజ'మునకు పోయెను. అట్లు పోవునపుడు వసుదేవుడు, ఆ శిశువునకు బదులుగా ఒక గోపాల పుత్రిని తెచ్చి కంసునకు ఇచ్చెను.

“జనమేజయా! పూర్వము దేవదూత చెప్పినమాటను జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొని కంసుడు ఆ యష్టమ గర్భభయము నుండి విముక్తి పొందుటకు ఆ గోపకన్యకను గూడ నేలపై యిడ్చి కొట్టెను. కాని, ఆ కన్యక అతని చేతినుండి విడిపించుకొని నవ్వుచు, ‘అర్యా!’ అని ఉచ్చరించుచు అక్కడి నుండి వెడలిపోయెను. కనుక, ఆ కన్యకకు ‘అర్యా!’ అనుపేరు వచ్చెను. ఈ విధముగా వసుదేవుడు కంసుని వంచింది, తన పుత్రుని వసుదేవుని గోకులమునందు కాపాడెను. వసుదేవుడు జలమునందు కమలములవలె గోపాలరలో పెరుగు చుండెను. కాష్టమునందు దాగి యున్న యగ్నివలె వసుదేవుడు, అక్కడ అజ్ఞాతముగా నుండెను. కృష్ణుని విషయము కంసునకు తెలియ కుండెను.

“జనమేజయా! కంసుడు గోపకుల నందరను మిక్కిలి బాధించెను. శ్రీకృష్ణుడు పెరిగి పెద్దవాడై తేజో - బలసంపన్నుడయ్యెను. కంసరాజు బాధచేత భయపడిన గోపాలకగణము ఒక చోట చేరి శ్రీకృష్ణుని చుట్టుకొని యుండిరి. ఈ విధముగా బలమును చేకూర్చుకొని శ్రీకృష్ణుడు ఉగ్రసేనునియనుమతి ప్రకారము కంసుని సోదర సహితముగా సంహరించి ఉగ్రసేనుని మధురా రాజ్యమునందు పట్టాభిషిక్తుని జేసెను.

“జనమేజయా! శ్రీకృష్ణుడు కంసుని సంహరించిన సమాచారము విని జరాసంధుడు మహాసేనతో దాడిచేసి, శ్రీకృష్ణుని ఓడించి, తన కూతురి కొడుకును శూరసేనదేశ రాజ్యాభిషిక్తుని జేసెను. జరాసంధునకు మహాబలము, సైనిక శక్తియు నుండెను. అతడు ఉగ్రసేన మహారాజును, వృష్టి వంశీయులను సర్వదా బాధించు చుండెను. జనమేజయా! ఇదియే శ్రీకృష్ణ - జరాసంధు వైరమునకు కారణము.

“జనమేజయా! సర్వసమృద్ధిశాలి యైన జరాసంధుడు, కృత్తివాసుడు, త్ర్యంబకుడు, దేవశ్రేష్ఠుడు నైన మహాదేవునకు భూమండలమునందలి రాజుల నందరను బలి యిచ్చి ఆ పరమేశ్వరుని యజ్ఞము చేయ దలచెను. కనుక, తన వాంఛాసిద్ధికై జరాసంధుడు తనకు ఓడిన సమస్త రాజులను చెరలో పెట్టెను. రాజా! ఈ సమాచార మంతయు నీకు యథావత్తుగా చెప్పితిని. ఇప్పుడు భీమ సేనుడు జరాసంధుని వధించిన వృత్తాంతము చెప్పెద వినుము:”

జరాసంధ - భీమసేనుల యుద్ధము - జరాసంధుడు అలసి పోవుట :

“జనమేజయా! జరాసంధుడు యుద్ధము చేయుటకు నిశ్చయించినపుడు శ్రీకృష్ణుడు అతనితో ని ట్టనెను :-

‘రాజా నీవు మా ముగ్గురిలో నొకనితో పోరాడుటకు ఉత్సాహము కలిగి యున్నావు. ఎవనితో నీవు యుద్ధము చేయుటకు సిద్ధముగా నున్నావు?’

“జనమేజయా! యిట్లు శ్రీకృష్ణు డడిగినప్పుడు జరాసంధుడు భీమసేనునితో యుద్ధము చేయ గోరెను. అట్లు అతడు ఉత్సుకు డై యుండుట చూచి, అతని పురోహితుడు గోరోచనము, పుష్పమాలలు, ఇతర మంగళ ద్రవ్యములు. బాధ కలిగినప్పుడు గూడ సుఖము కలిగించునట్టివి, మూర్ఛ వచ్చినప్పుడుగూడ తెలివి గలిగించునట్టివియు నగు ఓషధులను గూడ తీసికొని జరాసంధునికడకు వచ్చి, స్వస్తి వాచన పూర్వకముగా అతనికి ఆ వస్తువులు సమర్పించినప్పుడు, జరాసంధుడు క్షత్రియధర్మమును స్మరించి యుద్ధము కొరకు కటిబద్ధుడయ్యెను.

“జనమేజయా! అప్పుడు జరాసంధుడు కిరీటము దించి, వెంట్రుకలు ముడి వేసికొని, మహాసాగరము తీరభూమిని దాటి పోవుటకు పూనుకొని నట్లుగా, యుద్ధ సన్నద్ధు డై నిలిచి భీమసేనునితో ‘భీమా! రమ్మ. నేను నీతో యుద్ధము చేసెదను. ఎందు కనగా, శ్రేష్ఠపురుషునితో పోరాడి ఓడుటగూడ మంచిదే!’ అని భీమసేనుని వైపు సాగి, బలాసురుడు, ఇంద్రునితో తలపడుటకు పోవునట్లు, ముందుకు పోవు నుండెను.

“జనమేజయా! అప్పుడు భీమసేనుడు గూడ కృష్ణునితో సంప్రదించి, స్వస్తి వాచనానంతరము జరాసంధునిపై బడెను. పురుష సింహులు, పరాక్రమ

వంతులు నైన ఆ యిరువురు పీరులు, మిక్కిలి హర్షోత్సాహములతో, పరస్పర జయేచ్ఛతోను తమ భుజములనే ఆయుధములుగా చేసికొని బండారులు బాహు యుద్ధము చేయ దొడిగిరి. తరువాత, ఇద్దరు చేతులు కలిపికొని పాదములకు పరస్పరము నమస్కారము చేసి, బాహుములములను కదలించి, అక్కడ కట్ట బడిన భుజకీర్తులను ఆడించుచు, ఆ యిరువురు వచ్చట్లు చరచిరి. పరస్పరము భుజములపై మాటిమాటికి దెబ్బలు కొట్టుకొనుచు వారు అన్ని అవయవములను చుట్టి ఇద్దరు కఱచుకొని, ఒండొరులు రాచుకొనుచు, ఒకసారి చేతులు వేగముతో ముడుచుకొనుచు, మరియొకసారి విడుచుకొనుచు, ఇంకొకసారి క్రిందకు మీదకు చేతు లాడించుచు, ఒకొక్కప్పుడు పిడికిలి బంధించుచు నిట్లు చిత్రహస్తాది బాహు యుద్ధకౌశలము చూపుచు వారు 'కఞ్జబంధ' ప్రయోగము (నడుమునకు చేతులు చుట్టి శత్రువును బంధించుట) చేసిరి. తరువాత కంఠము, గండస్థలములనున్న అగ్ని నుండి మిణుగురులు వెడలునట్లు కొట్టుకొనగా పిడుగులు పడినట్లు శబ్దము వచ్చుచుండెను.

“జనమేజయా! తరువాత వారు 'బాహుపాశము', 'చరణపాశము' మొదలైన పట్టులతో పోరాడుచు, ఒండొరులు కాళ్ళతో, శరీరమునందలి నరములను పీడించుచున్నారా యనునట్లు భీషణముగ పోరాడ జొచ్చిరి. తరువాత ఆ ఇద్దరు 'పూర్ణకుంభము' (రెండుచేతుల వ్రేళ్లను ఒండొరులు ఇరికించుకొని అరచేతులతో శత్రువు శిరస్సుపై కొట్టుట) అను పట్టుతో పోరాడిరి. తరువాత 'ఉరోహస్త' (ఒండొరులు ఎదలపై కొట్టుకొనుట) ప్రయోగము చేసిరి. తరువాత ఒండొరుల చేతులను అణచి పట్టుకొని గజరాజులవలె ఘోరికరింప జొచ్చిరి రెండు భుజములతోనే కొట్టుకొనుచు మేఘగంభీరధ్వనివంటి సింహనాదము చేసిరి. అరచేతుల దెబ్బలు తిని వారు పరస్పరము ఉరిమి చూచుచు అత్యంత క్రోధముతో రెండు సింహములవలె తమవైపునకు ఒండొరులను ఈడ్చుకొను చుండిరి.

“జనమేజయా! అప్పుడు ఆ యిరువురు తమ యంగములచేత భుజముల చేతను ప్రతిద్వంద్వి శరీరమును అణచి శత్రువు యొక్క ఉదరమును విపునుండి బాహువులతో పట్టుకొని ఎత్తి దూరమున విసరివేసికొనుచుండిరి ఈ విధముగనే నడుము, పార్శ్వములున్న పట్టుకొని అణచుటకు ప్రయత్నము చేయుచుండిరి. శరీరము ముడుచుకొని శత్రువుపట్టునుండి తప్పించుకొను విద్య ఇరువురకున్ను.

తెలిసియుండెను. ఇద్దరుగూడ మల్లయుద్ధ విశారదులే. వారు కడుపుక్రింద చేయి చేసి, చేతులతో కడుపును చుట్టి శత్రువు కంఠమును ఎడవరకు వంచి పై కెత్తి నేలపై కొట్టుచుండిరి. అన్నిటికంటే మించిన 'పృష్ఠభంగ' (ఒండొరుల వీపులను నేలపై ఆణదియుంచు పట్టు) మనెడు పట్టువేత పోరాడిరి. ఇద్దరు భుజములచేత కడుపు మొదలైన వానిపై కొట్టి మూర్ఛిల్ల చేయుట అనబడు సంపూర్ణ మూర్ఛా ప్రయోగమును 'పూర్ణకుంభ' ప్రయోగమునున్ను చేయ దొడిగిరి.

“జనమేజయా! తరువాత వారు ఇచ్చానుసారముగా 'వృణపీడ' (త్రాడు పేనుటకు వేరుపరచబడు గడ్డిపోచలవలె, హస్త-పాదములను వేరు-వేరుగ చేసి, వంచుట) మనబడు ప్రయోగము, 'ముష్టికాఘాత' (ముష్టిని ఒక యంగమును కొట్టుటకు చూపి మరియొక యంగమునందు కొట్టుట) సహిత మనబడు పూర్ణ ప్రయోగము - ఈ మొదలైన మల్లయుద్ధపు పట్టుల ప్రయోగములు ఒకనిపై నొకడు చేసికొన జొచ్చెను.

“జనమేజయా! అప్పుడు వారి మల్లయుద్ధము చూచుటకు బ్రాహ్మణ-క్షత్రియ-వైశ్య-శూద్ర-స్త్రీ-బాల-వృద్ధాది పురజనులు వేలకొలదిగ వచ్చిరి. అపారమైన ఆ జన సంఘముచేత ఆ చోటు క్రిక్కిరిసి యుండెను. ఆ యిరువురి భుజాఘాతములచేత, పరస్పర నిగ్రహ-ప్రగ్రహముల* చేతను, వజ్రాయుధము-పర్వతమున్ను ఒండొండిని కొట్టుకొనుచున్నవా యనునట్లు చట-చట శబ్దములు భయంకరముగ వినపడు చుండెను. బలవంతులైన ఆ యిరువురు వీరులు అత్యంత హర్షోత్సాహములతో ఒండొరుల దౌర్బల్యముపై అజాగ్రత్తపెనను దృష్టి యుంచి పరస్పరము విజయేచ్ఛతో పోరాడుచుండిరి. ఇంద్ర-వృత్రాసురులవలె యుద్ధము చేయుచున్న ఆ యుద్ధభూమిలో ప్రేక్షకులు దూరముగ పారిపోవునంత భయంకర యుద్ధము జరుగుచుండెను.

“రాజా! వారు పరస్పరము వెనుకకు త్రోయుచు ముందుకు లాగుచు, మాటి - మాటికి ఈడ్చుకొనుచు, అదుముకొనుచు, ఇరువురు కొట్టుకొనుచు శరీరము

* రెండుచేతులతో శత్రువుమెడ పట్టుకొని గురిజూచు ముఖములను క్రిందకు పడగొట్టు ప్రయత్నము 'నిగ్రహము' అనబడును. శత్రువును వెల్లెకిల పడవేయుటకు అతని కాళ్లు పట్టుకొని ఈడ్చుట ప్రగ్రహ మనబడును.

ంను గాయపరచుచు, మోహకృతో కౌటుకొనుచు, రాచుకొనుచు, పరస్పరము గర్జించుచు బెగరించుచు ఆధిక్షేపించుచు పాషాణవర్షములు కురియునట్లు దెబ్బలు కొట్టుకొనుచు, ఇరువురిరొమ్ములు వెడలుపుగా భుజములు పొడవుగాను నుండెను గనుక, ఉక్కువంటిభుజములచేత పొడుచుకొనుచును నుండిరి.

“జనమేజయా! శాత్రికమాసప్రథమదివసమందు ఆ యిరువురి మల్లయుద్ధము మొదలై, రేయింబవళ్ళు అహోర - పాసీయములు విడిచి త్రయోదశిదాక నిర్విరామముగ జరిగెను చతుర్దశిరాత్రి జరాసంధుడు క్షేళముచేత అలసి యుద్ధమును మానుకొను చున్నాడా యనునట్లుండెను. అతడట్లు అలసియుండుట చూచి శ్రీకృష్ణుడు భీమసేనునితో నిట్లనెను :

కుంతీకుమారా! శత్రువు అలసి యున్నప్పుడు అతనిని అధికముగ బాధించుట తగదు. అతని నొకవేళ పూర్తిగా బాధించినచో ప్రాణములను విడువగలడు. కనుక, నతని నెక్కువగా బాధింపకుము. భుజములతోనే అతనితో సమభావముతో యుద్ధము చేయుము.

“జనమేజయా! యిట్లు శ్రీకృష్ణుడు చెప్పినప్పుడు భీమసేనుడు, జరాసంధుడు అలసి యున్నాడని తెలిసికొని అతనిని వధింప దలచి, మిక్కిలి కృద్ధుడయ్యెను.”

భీముడు జరాసంధుని వధించుట - బంధితులైన రాజులవిముక్తి - శ్రీకృష్ణాదులు కానుకలు గొని ఇంద్రవ్రథమునకు వచ్చుట - శ్రీకృష్ణుడు ద్వారకకు పోవుట :

“జనమేజయా! తరువాత భీమసేనుడు జరాసంధవధేచ్ఛతో సంబోధించుచు, ‘యదునందనా! జరాసంధుడు కౌపీనము నడుమునకు గట్టిగా బిగించి కట్టుకొని నాడు. ఈ పాపిష్ఠుడు ప్రాణములుండగా నా వశముతో వచ్చునట్లు తోచుట లేదు’ అని యనగా, శ్రీకృష్ణుడు జరాసంధవధకు భీమసేనుని ఉత్తేజపరచుచు నిట్లనెను :-

భీమా! నీవు దైవస్వరూపము గలవాడవు. వాయుదేవునినుండి నీకు విష్ణుభాము ప్రాప్తించి యున్నది. ఆ నీ బలమును నేడు త్వరగా మానమక్షమునందు జరాసంధునిపై చూపింపుము. దుర్బుద్ధి యైన యితడు నీచేతనే చంపబడ

గలడు. ఈ విషయము, బలరాముడు జరాసంధుని వధింప బూనినప్పుడు ఆకాశ వాణిద్వారా వినపడెను. కనుకనే, 'గోమంత' పర్వతముపై న బలరాము డితనిని ప్రాణములతో విడిచెను. అట్లు గా కున్నచో బలరామునివశముతో వచ్చినతరువాత జరాసంధుడుదప్ప మరియొక డెవడు తీవించి పోవ గలుగు చుండెను? నీవుదప్ప మరియెవరిచేతగూడ యితనిమరణము జరుగదు. నీవు వాయుదేవుని ధ్యానించి ఈ మగధరాజును చంపుము."

"జనమేజయా! యిట్లు శ్రీకృష్ణుడు చెప్పినతరువాత భీముడు జరాసంధుని పై కెత్తి వేగముగా ఆకాశమునందు గిర - గిర త్రిప్పెను. అప్పుడు శ్రీకృష్ణుడు జరాసంధుని చంపింప దలచి, భీమసేనుని చూచి 'నలము' * అను నొకతృణవిశేషపువెన్ను తీసికొని దానిని (పండ్లుదోముకొనుపుల్లనువలె) నిలుగా చీల్చి పార వేసెను. అది జరాసంధుని చంపుటకు ఒక సంకేతముగ శ్రీకృష్ణుడు చూపెను.

"జనమేజయా! భీమసేనుడు ఆ సంకేతమును తెలిసికొని, జరాసంధుని నూరుపర్యాయములు ఆకాశమునందు త్రిప్పి, నేలపై ఈడ్చి కొట్టి, అతనివీపును ధనుస్సునువలె వంచి రెండుమోకాళ్ళకొనలచేత వీపు విఱిచి తనశరీరము అతనిపై రుద్ది చూర్ణము చేయుచు బిగ్గరగా సింహనాదము చేసెను. తరువాత భీముడు ఒక చేతితో అతని ఒక కాలు పట్టుకొని, రెండవ చేయి అతని మఱియొక కాలుపై ఉంచి అతనిని రెండు ఖండములుగా చీల్చి వైచెను

"జనమేజయా! అప్పుడు ఆరెండు శరీర శకలములు కలిసికొని జరాసంధుడు మరల భీమునితో తలవడి యుద్ధము చేయ సాగెను. వారి యుద్ధము చేత సమస్త ప్రపంచ సంగహారము జరుగునా యనునట్లు తోచుచు ప్రాణి భయం కరముగా నుండెను. అప్పుడు శ్రీకృష్ణుడు మరల నొక నలతృణము తీసికొని పూర్వమువలెనే దానిని రెండుగా చీల్చి, ఆ రెంటిని విడి-విడిగా వివరీత దిక్కులందు (కుడియెడమలుగా) పారవేసెను. జరాసంధుని వధకు ఇది రెండవ సంకే

* పేపబెత్తమువలె నున్న ఒక తృణవిశేషము 'నలము' అన బడును. దానితో చ్రాయుటకు కలమును చేసెదరు.

తము. దానిని గ్రహించి భీముడు మరల మగధరాజును రెండుగా చీల్చి, కాళ్ళతోనే ఆరెండు శకలములను విపరీత దిక్కులందు పారవేసి వికటముగా గర్జిల్లెను.

“జనమేజయా! అప్పుడు జరాసంధుని శరీరము శవ మై, మాంసపిండము వలె కనపడెను. అతని మాంసము, ఎముకలు, మేదస్సు (ఎముకల నడిమినీరు), చర్మము ఇవియన్నియు విడిచిపోయెను. అతని మస్తిష్కము (తల, మెదడు), శరీరము రెండు భాగములుగ చీలి పోయెను. జరాసంధుడు నేలపై రాచ బడుచు, భీముడు గర్జిల్లుచు అతనిని మార్తము చేయుచున్నప్పుడు భీమసేనుని గర్జనము జరాసంధుని యాక్రోశము- ఆ రెంటి మహానాదము కలిసి సమస్త ప్రాణులకు భయము కలిగించు చుండెను. ఆ ధ్వని విని మగధపుర జను లందరు భయము చేత గడ-గడ వడకిరి. (గర్భిణీ) స్త్రీలకు గర్భస్రావము లయ్యెను. ఆ ధ్వని వినిన మాగధపుర జనులు భయముచేత ‘హిమాలయ పర్వతము విరిగెనా మేమి? భూమి చీలలేదుగదా?’ అని విచారింప జొచ్చిరి.

“జనమేజయా! తరువాత శ్రీ కృష్ణార్జునభీములు ఆ రాత్రియే జరాసంధుని మృత శరీరమును నిద్ర బోవుచున్నవాని శరీరమువలె ఎత్తుకొని పోయి రాజ భవన ద్వారమునందు విడిచి వెడలి పోయిరి. శ్రీకృష్ణుడు ధ్వజపతాకాలంకృత మైన జరాసంధుని దివ్యరథమందు భీమార్జునులతోపాటు కూర్చొని పోయి, పర్వత గుహలో బంధింప బడి యున్న స్వజాతిబంధువు లైన రాజుల నందరను విడి పించెను. ఆ మహాభయమునుండి విముక్తు లైన రాజులు శ్రీకృష్ణునితో కలిసి అతనికి వివిధ రత్నములు కానుకలుగా నిచ్చిరి.

“జనమేజయా! శ్రీకృష్ణుడు గాయపడనివాడై శస్త్రాస్త్ర సంపన్నుడుగ నుండెను. శత్రువిజయమును సాధించి, దివ్యరథ మెక్కి, బంధవిముక్తు లైన రాజులతో ‘గిరివ్రజ’ నగర బహిర్భాగమునకు పోయెను. జరాసంధుని యారథమునకు ‘సౌదర్యవంతము’ అని పేరు. దానిలో సౌదరులవలె నిద్దరు మహా రథికులు కూర్చొని వికళాలములో యుద్ధము చేయ గలుగు చుండిరి. ఇప్పుడు ఆ రథమునకు శ్రీకృష్ణుడు సౌరథ్యము చేయు చుండెను. ఆ రథమునందు మాచి-మాచికి శత్రువులను కొట్టుటకు అను పైన సౌకర్యములు ఉండెను. అది సుందరముగా నుండెను గనుకనే, సమస్త రాజులకును దుర్జయముగా నుండెను.

“జనమేజయా! ఆ రథమునందు యోధులుగా భీమార్జునులు కూర్చొని యుండిరి. శ్రీకృష్ణుడు సారథిగా నుండెను. కనుక, సమస్తధనుర్ధరులు అది అతి దుర్జయముగా నుండెను. ఆ యిరువురు రథశ్రేష్ఠులున్న యా రథము ఇంద్ర - విష్ణువులు ఒకటిగా కూర్చొని తారకామయ సంగ్రామమందు సంచరించుచున్నారా యనునట్లు, శోభిల్లుచుండిరి. ఆ రథము తప్త సువర్ణ కాంతితో వెలుగొందుచుండెను. ఆ రథమునందు మువ్వలజాలములు కట్టబడి యుండెను. ఆ రథపు ఘర్షరధ్వని మేఘగంభీరగర్జనమువలె విగ్రహముచుండెను. అది శత్రువులను చంపి విజయప్రదముగ నుండెను. అట్టి రథముపై శ్రీకృష్ణుడప్పుడు ప్రయాణము చేసెను. పూర్వము ఆ రథముచేతనే ఇంద్రుడు తొంబదితొమ్మిది మంది దానవులను వధించి యుండెను. అట్టి రథమును బడసి శ్రీకృష్ణార్జునభీములు మిక్కిలి ప్రసన్నులైరి.

“జనమేజయా! తరువాత ఇరువురు మేన బావమరుదులతోపాటు రథమునందు కూర్చొని యున్న శ్రీకృష్ణుని చూచి మగధపురవాసు లందరు మిక్కిలి విస్మయము చెందిరి. ఆ రథమునకు దివ్యాశ్వములు కట్టబడి, అది వాయువేగముతో పోవుచుండెను. శ్రీకృష్ణుడు కూర్చొని యుండుటచేత అది మిక్కిలి శోభిల్లుచుండెను. దానిపైన దేవనిర్మిత ధ్వజము ఎగురుచుండెను. అది రథమునకు అంటకుండ ఆధార రహితముగ రథముపై ఎగురుచుండెను. ఇంద్రదనుస్సువలె వివిధ నర్తములచేత శోభిల్లుచున్న యా ధ్వజము ఒక యోజనము (అనుడ) దూరమునుండియే కనబడుచుండెను.

“జనమేజయా! అప్పుడు శ్రీకృష్ణభగవానుడు గరుడుని స్మరించిన వెంటనే అతడు వచ్చెను. ఆ రథ ధ్వజమందు అనేక భూతములు నోళ్ళు తెరచుకొని వికటముగా గర్జిల్లుచుండెను. ఆ భూతములలో పాదే, గరుడుడు గూడ ఆ రథముపై నిలిచెను. అతనిచేత ఆ ధ్వజము అత్యున్నత మైన చైత్యవృక్షమువలె శోభిల్లును. ఆ ధ్వజము సహస్ర కిరణములు గలిగి మధ్యందిన మార్తాండుని వలె అధిక తేజస్సుతో ప్రకాశించుచుండెను. ఏ ప్రాణులుగూడ దానిని కన్నెత్తి చూడ జాలకుండిరి. ఆ ధ్వజము వృక్షములలో ఇరుకదు. అన్త్రశత్రుములచే పెరు

గిను. అది దివ్యము, శ్రేష్ఠము. మనుష్యులకు అది దృష్టిగోచరము మాత్రమగు చుండెను.

“జనమేజయా! మేఘగర్జనమువలె గంభీరమైన మరఘర ధ్వనితో భాసీల్లుచున్న ఆ దివ్యరథముపై కూర్చొని శ్రీకృష్ణార్జున భీమసేనులు ఆ పట్టణము వెలుపలకు పోయిరి. ఆ రథమును ఇంద్రుని నుండి వసురాజు పడసియుండెను. వివిధ అది క్రమముగా వసువునుండి బృహద్రథునకు, అతని నుండి జరాసంధు సకున్ను లభించి యుండెను. శ్రీకృష్ణుడు బయటకు వచ్చి సమతల భూమిపై రథము నిలిపి అక్కడ నిలిచియున్న బ్రాహ్మణుని పౌరులందరను శాస్త్రవిధి ప్రకారము సత్కరించి, పూజించెను. బంధవిముక్తులైన రాజులుగూడ మధుసూదనుని పూజించి స్తుతించుచు నిల్లనిరి. ‘మహాబాహూ! నీవు దేవకిదేవి యానంద వర్ధనుడవైన భగవంతుడవు. భీమార్జునుల బలము గూడ నీకు తోడుగా నున్నది. నీవు చేయు ధర్మరక్షణము నీవంటి ధర్మావతారులకు అశ్చర్యకర విషయముగాదు. ప్రభూ! మేమందరము దుఃఖపంక నిమగ్నులమై, జరాసంధు డనెడి భయంకర కుండములో మునిగి యుండిమి. మమ్ము నీవు ఉద్ధరించుట, నీవంటి వానికి యోగ్యమే. విష్ణూ! ఆత్యంత భయంకర గుహలో బంధితుల మైన మాకు అతి దుఃఖముతో రాత్రింబవళ్ళు గడచు చుండెను. నీవు మాకు ఈ సంకటము నుండి విముక్తి కలిగించి, ఉజ్జ్వల యశస్సు పొందితివి. ఇది మహా సౌభాగ్యకరమైన విషయము. పురుషసింహా! మేము నీ పాదములపై పడితిమి. నీకు ఏ సేవ చేయవలెనో అజ్ఞ యిమ్ము. అది యెంత దుష్కర కార్యమైనను మే మందరము కలిసి నెరవేర్చెదము.’

“జనమేజయా! ఆ రాజుల మాటలు విని హృషీకేతుడు వారి నందరను ఆశ్వాసించి, వారితో ‘రాజులారా! యుధిష్ఠిర మహారాజు రాజసూయ యాగము చేయ దొందినాడు. ధర్మతత్పరుడుగానే యుండి అతడు చక్రవర్తి పదవిని పొంద గోరు చున్నాడు. ఈ కార్యమునందు యుధిష్ఠిరునకు మీరందరు సహాయము చేయుడు’ అని యనెను.

“జనమేజయా! తరువాత ఆ రాజులందరు ‘అట్లే యగుగాక!’ యని భగవంతుని శిష్యావహించి, భగవంతునకు రత్నములు కానుకలు ఈయగా

ఆయన యిష్టము లేకున్నను, అతి కష్టముతో వారిని సంతోషపరచుటకు ఆ కానుకలు తీసికొనెను.

“జనమేజయా! తరువాత, జరాసంధ పుత్రుడైన సహదేవుడు తన పురోహితుని ముందిడుకొని మంత్రులతో, పురజనులతోను నగర బహిర్యాగముకు అనేక రత్నముల భాండాగారము తీసికొని వచ్చి వినయ భావముతో, శ్రీకృష్ణుని పాదములు పట్టుకొని యతని శరణు జొచ్చి యిట్లనెను:

జనార్దనా! నా తండ్రి చేసిన యపరాధము మనస్సునం దుంచుకొనక నీ శరణు జొచ్చిన నన్ను కృప జూడుము. నా తండ్రికి దహనసంస్కారము చేయగోరు చున్నాను. మీ ముగ్గురి యాజ్ఞ గొని ఆ కార్యము చేసి, మీ కృపచేత నిర్భయు డనై, ఇచ్చాను సారముగా సుఖముతో సంచరించెదను!

“జనమేజయా! సహదేవు డిట్లు విన్న విందిన తరువాత శ్రీకృష్ణార్జున భీము సేనులు ప్రసన్ను లై, ముగ్గురు ఒక్కటిగా నిట్లనిరి :

రాజా! నీవు నీ తండ్రి యొక్క అంత్యేష్టి సంస్కారము చేయుము

“అప్పుడు సహదేవుడు సహరివారముగా తిరిగి నగరమునకు పోయి చందన కాష్ఠములు, కుంకుమ పూవు, దేవదారువు, నల్ల అగురు మొదలైన సుగంధి కాష్ఠములతో చితిని పేర్చి, దానిపై మగధరాజు శవము నుంచి, నిప్పు అంటించి, కాలు చున్న అశవ శరీరముపై నానావిధ చందనాది-సుగంధి తైలములను మృత ధారలనున్ను పోసి, అన్నివైపుల వికసిత పుష్పములను చల్లిరి. శవదాహ మైన తరువాత సహదేవుడు తన తమ్మునితో ‘పాటు తండ్రికి జలాంజలి యిచ్చెను. ఇట్లు తండ్రికి పారలౌకిక కర్మలు చేసి, సహదేవుడు నగరము వెలుపలకు వచ్చి, శ్రీకృష్ణార్జున భీమసేను లున్నచోటికి పోయి వినము డై, చేతులు జోడించు కొని, శ్రీకృష్ణునితో, ‘ప్రభూ! ఈ గో-మహిష-మేషాది పశువులనున్ను అనేక రత్నములను, గజాశ్వములను, వివిధ వస్తువులనున్న నీకు ఇచ్చు చున్నాను. ఈ వస్తువు లన్నియు యుద్ధిష్ఠిర మహారాజున కైనను, నిమ్ము. అథవా, నీ యిష్టాను సారముగా నీవు అట్లు యిచ్చిన సేవ చేసెదను’ అని చెప్పెను.

“జనమేజయా! సహదేవుడు భయపడితడు డై, యుండెను. శ్రీకృష్ణభగవానుడు అతనికి ఆభయ మిచ్చి, అతడు కానుకలుగా తెచ్చిన బహుమాల్య రత్నాది వస్తువులను స్వీకరించెను. తరువాత, శ్రీకృష్ణుడు సహదేవుని అతని తండ్రి రాజ్యమునందు పట్టాభిషిక్తుని జేసి, యతనిని తనకు అభిన్న మిత్రునిగా చేసికొనెను గనుక, భీమార్జునులు గూడ సహదేవుని మిక్కిలి సత్కరించిరి.

“జనమేజయా! శ్రీకృష్ణార్జున భీమసేనులచేత పట్టాభిషిక్తు డైన సహదేవుడు తన పట్టణమునకు తిరిగి పోయెను. తరువాత శ్రీకృష్ణుడు అనేక రత్నముల కానుకలతో శోభిల్లుచు కుంతీ కుమారులతో పాటు ఇంద్ర ప్రస్థ నగరమునకు వచ్చి, యుధిష్ఠిరునితో మిక్కిలి సంతోషముతో నిట్లనెను.

రాజేంద్రా! భీమసేనుడు జరాసంధుని వధించి, రాజులను చెరవిడిపించెను. ఇది మహా సౌభాగ్యకర విషయము. భాగ్యము చేతనే భీమార్జునులు జైమముగా తిరిగి నగరమునకు వచ్చిరి. వీరికి ఏలాటి బాధ కలుగలేదు!

“జనమేజయా! అప్పుడు యుధిష్ఠిరుడు శ్రీకృష్ణుని సత్కరించి, భీమార్జునులను కౌగిలించుకొని ఆనందించుచు శ్రీకృష్ణునితో నిట్లనెను :

జవార్దనా! నీ సహాయముతోనే భీముడు జరాసంధుని వధించెను. నేనిక శుభకాలమునందు రాజసూయ యాగము నీ బుద్ధి - బలాసహాయముతో చేసెదను. ఈ యుద్ధముచేత భూమండలమందు నీ యశస్సు విస్తరిల్లెను. జరాసంధ వధచేత నీ కథిక సంపత్తి లభించెను.

“జనమేజయా! యిట్లు చెప్పి యుధిష్ఠిరుడు భగవంతునకు జరాసంధుని శ్రేష్ఠ మైన రథ మిచ్చెను. ఆ రథలాభముచేత గోవిందుడు ప్రసన్ను డై, ధర్మరాజు ఇచ్చిన ఆ కానుకను స్వీకరించి, ఆ రథములతో అర్జునునితో కూర్చొనెను. యుధిష్ఠిరుడు తన తమ్ములతో కలిసి పోయి అక్కడ చేరి యున్న రాజులను వారి-వారి పయస్సు క్రమమున కలిసి, వారిని సత్కరించి, పూజించి పితౄలవెను. యుధిష్ఠిరుని యాజ్ఞ తీసికొని ఆ రాజులందరు హర్షముతో విభిన్న ఛాపాముందు కూర్చొని తమ-తమ దేశములకు పోయిరి.

“జనమేజయా! ఈ విధముగ జనార్దనుడు తన శత్రు వైన జరాసంధుని పొందవులచేత వధింప జేసిన తరువాత ఇంద్రప్రస్థమునందలి కుంతీ-ద్రౌపది-సుభద్రలకు, పాండవులకు, ధౌమ్యసకున్ను చెప్పి, వారి యాజ్ఞ గొని యుద్ధిష్ఠిరుడు కానుకగా నిచ్చిన మనోవేగము గల జరాసంధుని దివ్యరథముతో సమస్తదిక్కులను మార్చిగించుచు ద్వారకానగరమునకు పోయెను. అతడు బయలుదేరునప్పుడు యుద్ధిష్ఠిరాది పాండవులు అతనికి ప్రదక్షిణ నమస్కారములు చేసిరి.

“జనమేజయా! శ్రీకృష్ణుడు మహావిజయము పొంది, జరాసంధునిచేత బంధింప బడినరాజులకు అభయ ప్రదానము చేసి, వెడలిపోయెను. పాండవుల కీర్తి జరాసంధవధచేత ఇనుమడించెను. వారు ఆ కార్యముచేత ద్రౌపదికి ప్రీతి వర్ధను లైరి. అప్పుడు ధర్మార్థకామముల సంసిద్ధికొరకు చేయ వలసిన సముచిత కార్యములను యుద్ధిష్ఠిరుడు చేసెను. ప్రజలను పాలించుటతోపాటు వారికి ధర్మములనుగూడ ఉపదేశించు చుండెను.”

(జరాసంధ వధ పర్వము సమాప్తము)

(దిగ్విజయ పర్వము)

ఋషాదిసోదరుల దిగ్విజయ యాత్ర :-

“జనమేజయా! ఆర్జునుడు శ్రేష్ఠధనుస్సును, రెండు అక్షయతూణీరములను, దివ్యరథమును, దివ్యధ్వజమును, అద్భుత సభాభవనమునున్న అంతకు పూర్వమే పొంది యుండెను. అతడు యుద్ధిష్ఠిరునితో ని ట్లనెను :-

‘రాజా! నాకు ధనుర్బాణాదులు, పరాక్రమము, కృష్ణనివంటి సహాయకుడు, ఇంద్రప్రస్థ దుర్గముతో భూమి, యశో-బలములు - ఈ దుర్లభములైన మనోవాంఛిత వస్తువులు లభించి యున్నవి. ఇప్పుడు నేను మన ధనాగారమును వృద్ధి నొందించుటయే నాయావశ్యక కార్య మని తలచెదను. కనుక, సమస్తరాజులను జయించి, వారినుండి కప్పములు గొనెదను. నీ యాజ్ఞ యైనచో ఉత్తమ తిథి-నక్షత్రముహూర్తములందు బయలుదేరి, కుబేరపాలితమైన ఉత్తరదిక్కు జయించుటకు వెడలెదను.’

“జనమేజయా! యిట్లు అర్జునుడు చెప్పగా విని, ధృతరాష్ట్రునకు, మంత్రులకు, వ్యాసధౌమ్యాది మహర్షులకును, మిక్కిలి హర్షము గలిగెను. తరువాత, వ్యాసమహాముని అర్జునునితో నిట్లనెను :-

‘అర్జునా! నిన్ను నేను మాటి-మాటికి ప్రశంసించెదను. ఎందు కనగా, సౌభాగ్యముచేత నీకు సమస్త భూమండలము జయించు సంకల్పము, ఉత్సాహమున్ను కలిగెను. నీవంటి పరాక్రమవంతుడైన పుత్రుని బడసి పాండురాజు ధన్యుడయ్యెను. నీ పరాక్రమముచేత యుధిష్ఠిర మహారాజునకు సమస్త వస్తువులు లభించి, యతడు సార్వభౌమ సామ్రాజ్యపదవియందు ప్రతిష్ఠితుడగును. నీ బాహు బలాశ్రయముచేత యుధిష్ఠిరుడు రాజసూయయాగము అనుష్ఠించ గలడు. శ్రీకృష్ణభగవానుని యుత్తమనీతిచేత, భీష్మార్జునుల బలముచేత, నకులసహదేవుల పరాక్రమముచేతను ధర్మరాజునకు సమస్తము లభించగలదు.

‘కనుక, అర్జునా! నీవు దేవతలచేత సురక్షితుడవై, ఉత్తర దిగ్విజయ యాత్ర చేయుము. ఎందు కనగా, ఉత్తరదిక్కునందున్న దేవతలను జయించి, బలాత్కారముగ అక్కడినుండి రత్నరాసులు తెచ్చుటకు నీవే సమర్థుడవు.

మహాబలశాలియైన భీమసేనుడు పూర్వదిగ్విజయయాత్ర చేయుగాక! మహారథికు లైన సహదేవుడు దక్షిణ దిగ్విజయము, నకులుడు వరుణపాలితమైన పశ్చిమదిక్కు విజయమున్ను చేయుదురుగాక! పాండవులారా! మీరు ఈ సమస్త భూమండలమును పాలించ గలరు. ఇవి నా నిశ్చయము!’

“జనమేజయా! వ్యాసభగవానుడు చెప్పిన మాటలు విని పాండవులు సంతోషముతో ‘మునిశ్రేష్ఠా! నీయాజ్ఞ ప్రకారమే చెసెదము!’ అని చెప్పిరి.

“జనమేజయా! అర్జునుని పూర్వోక్త వచనములు విని యుధిష్ఠిరుడు మేఘగంధీర ధన్యుతో నిట్లనెను:-

‘భరతకుల భూషణా! బ్రాహ్మణులచేత స్వస్తి వాచనము చేయించి, విజయ యాత్రకు వెడలుము. ఈ నీ యాత్ర శత్రువులకు శోకము, మిత్రులకు ఆనందము వృద్ధిని పొందించురది యగుగాక! నీ విజయము నిశ్చితము; నీ కోరికలు సిద్ధించును.’

“జనమేజయా! అర్జునుడిట్లు యుధిష్ఠిరుని యాజ్ఞ గొని, మహాసేనతో అగ్నిదేవు డిచ్చిన రథముపై యుద్ధ ప్రస్థానము చేసెను. అట్లే భీమ - నకుల - సహదేవులు గూడ ధజ్మరాజుచేత సమ్మానితు లై, సేనలతో దిగ్విజయ యాత్రకు వెడలిరి.

“జనమేజయా! అర్జునుడు కుబేరపాలిత మైన ఉత్తరదిక్కును జయించెను. భీమసేనుడు పూర్వదిక్కును, నకుల-సహదేవులు పశ్చిమ-దక్షిణ దిక్కులనున్న జయించిరి. ఆ సమయమందు యుధిష్ఠిర మహారాజు మిత్ర పరివృతుడై తన రాజ్యలక్ష్మితో భాండవ ప్రస్థ నగరమునందే యుండెను.”

వైశంపాయను డిట్లు చెప్పగా విని జనమేజయు డతనితో నిట్లనెను:-

“బ్రహ్మన్! పాండవుల దిగ్విజయమును గూర్చి విస్తారముగ వర్ణింపుము. నా పూర్వుల చరిత్రను వినుచు-వినుచు నాకు తృప్తి దీరకున్నది!”

అమాట విని వైశంపాయన మహాముని యిట్లు పాండవుల దిగ్విజయ యాత్రను వర్ణింప జొచ్చెను:-

“జనమేజయా! నలుగురు పాండుకుమారులు ఒకసారే నాలుగు దిక్కులను జయించి నప్పటికిన్ని తొలుత నీకు అర్జున దిగ్విజయ వృత్తాంతము చెప్పెద వినుము:-

“రాజా! అర్జునుడు మహాపరాక్రమము చూపించకయే, అవలీలగా తొలుత, ‘పుళింద’ దేశరాజులను వశపరచుకొనెను. వారితోపాడే, ‘కాలకూట - ఆనంద’ దేశరాజులను జయించి, సేనాసహితుడైన ‘సుమండల’ రాజునుగూడ జయించెను. తరువాత అర్జునుడు సుమండలని మిత్రుని జేసికొని అతనితో కలిసి పోయి ‘శాకల’ ద్వీపమును, ‘వ్రతివింధ్య’ రాజునున్న జయించెను. శాకల ద్వీపము నందు, ఇతర సప్తద్వీపము లందున్న నున్న రాజులతో అర్జునునకు ఘోర యుద్ధము జరిగెను.

“జనమేజయా! అర్జునుడు ఆ రాజుల నందఱను జయించి స్నేహము చేసి వెంట బెట్టుకొని ‘ప్రాగ్జ్యోతిష’ పురముపై దాడి చేసెను. ఆ నగరమునకు భగవత్తుడు రాజుగా నుండెను. అతనితో అర్జునునకు మహా యుద్ధము జరిగెను.

భగవదత్తునకు కిరాతులు, చీనులు, సముద్రతీర జలప్రాయ ప్రదేశవాసులు, ఇతర యోధులున్న సహాయకులుగా నుండిరి. భగదత్తుడు అర్జునునితో నెనిమిది దిన ములా యుద్ధము చేసినప్పటికిన్ని అర్జునుడు అలయ కుండుట జూచి భగదత్తుడు నవ్వుచు నర్జునునితో నిట్లనెను:-

‘కౌరవనందనా! నీవు ఇంద్రపుత్రుడవు, సంగ్రామ వీరుడవు కనుక, నీకు ఇట్టి బల-పరాక్రమము లుండుట తగి యున్నది. నేను ఇంద్ర మిత్రుడను. యుద్ధమునందు అతనికంటె కొంచెము గూడ తీసి పోవను. ఐనను, నాయనా! సంగ్రామమందు నీ యెదుట నిలువ జాల కున్నాను. కనుక, నీ కోరిక తెల్పుము. నీకు ఏ ప్రియకార్యము చేయుదును? వత్సా! నీవు చెప్పిన దంతయు చేసెదను.’

జనమేజయా! భగదత్తు డట్లు చెప్పిన మాటలు విని, అర్జును డతనితో, ‘మహారాజా! సత్యప్రతిజ్ఞ డైన యుధిష్ఠిర మహారాజు విరివిగా దక్షిణ లిచ్చి రాజసూయ యజ్ఞము చేయ నున్నాడు. అతడు సమ్రాట్టు కావలె నని కోరు చున్నాను. కనుక, ధర్మరాజునకు నీవు కప్పము నిమ్ము. నీవు నాతండ్రికి మిత్రుడవు, నాయందు ప్రేమ గలవాడవు నై యున్నావుగనుక, నీకు నేను ఆజ్ఞ యియ జాలను. నీవు ప్రేమభావముతోనే యుధిష్ఠిర మహారాజునకు కానుకలు ఇమ్ము!’ అని యనగా, భగవదత్తు డతనితో, ‘నాకు నీ వెట్లో యుధిష్ఠిరుడుగూడ నగ్లై ప్రియుడు. కనుక, నీవు కోరిన దంతము చేసెదను. నీకు ఇంకను ఏమి కోరిక యున్నదో చెప్పము’ అని యనెను.”

అర్జునుడు అనేక పర్వతీయ దేశములను జయించుట :

‘జనమేజయా! భగదత్తు డిట్లనిన తరువాత అర్జునుడతనితో ‘రాజా! కప్పము కట్టుటకు అంగీకరించిన మాత్రముచేత నన్ను నీవు సత్కరించినట్లే యైనది. ఆజ్ఞ యిమ్ము! ఇక పోయెదను.”

“జనమేజయా! అర్జును డిట్లు భగదత్తుని జయించి, ఉత్తర దిక్కున ముందుకు సాగి పోయి, క్రమముగా అక్కడ ‘అంతర్గిరి - బహిర్గిరి - ఉపగిరి’ యను ప్రదేశములను జయించి, పర్వతములను, అక్కడి రాజులను వశపరచు కొని, వారి నుండి ధనము తీసికొనెను. ఆ పర్వతీయరాజులతో స్నేహముచేసి, వారిని తోడ్కొని ‘ఉబాక’ దేశవాసి యైన ‘బృహత’ రాజుపై ఆక్రమణము

చేసెను, 'మృదంగ - రథనేమి - గజ' నాదములచేత భూమిని వణకించుచు, ముందుకు సాగి పోవు చుండెను. అప్పుడు బృహంతరాజు చతురంగసేనలతో పట్టణము వెలుపలకు వచ్చి అర్జునునితో యుద్ధము చేయ దొడగెను. ఆ యిరువురకు ఘోర యుద్ధము జరిగెను. కాని, అర్జున పరాక్రమమును బృహంతుడు సహించ లేక యుద్ధమునుండి తొలగిపోయి, అర్జునునకు వివిధ రత్నములు కానుకలుగా నిచ్చుటకు వచ్చెను. అప్పు డర్జునుడు బృహంతునకు అతని రాజ్యము నిచ్చి, ఉలూకరాజుతోపాటు 'సేనాబిందు' రాజుపై దాడి చేసి, అతనిని రాజ్యద్యుతుని చేసెను.

“జనమేజయా! తరువాత అర్జునుడు 'మోదాపుర - వామదేవ - సుధాను - సుసంకుల - ఉత్తరోలూక, దేశములను రాజులను జయించి, వశపరచుకొని, తన సేవకులద్వారా 'పంచగణ' దేశమును జయించెను. అర్జునుడు మోదాపురాది దేశములలోనే యుండెను. అత డక్కడనుండి సేనాబిందుని రాజధాని యగు 'దేవప్రస్థ'మునకు వచ్చి చతురంగసేనతోపాటు అక్కడనే తన నివేశము ఏర్పరచుకొనెను. అక్కడినుండియే మహారథికు లైన పర్యతీయశూరులను జయింప జేసి 'పౌరవుని'ని ఓడించి, పర్యతనివాసులు, ఎనిమిదిదశములుగా నున్న వారు, 'ఉత్సవసంకేత'నామకులు నైన చోరులను జయించెను.

“జనమేజయా! తరువాత అర్జునుడు కాశ్మీరదేశీయక్షత్రియవీరులను వీరులను పది మండలములతో గూడిన 'లోహిత' రాజునున్న జయించెను. తరువాత 'త్రిగర్త - దార్య - కోకన'దాది వివిధ క్షత్రియ రాజగణములు అన్ని వైపులనుండి వచ్చి అర్జునుని శరణు జొచ్చెను. తరువాత అర్జునుడు రమణీయమైన 'అభిసారీ' నగరిని జయించి, 'ఉరగ' వాసి యైన 'రోచమాన' రాజును గూడ ఓడించెను.

“జనమేజయా! తరువాత అర్జునుడు 'చిత్రాయుధ' రాజులచేత సురక్షితమైన 'సింహపురము'పై దాడి చేసి జయించెను. తరువాత 'సుహృ - చోళ' దేశములసేనలను మఠించి తరువాత 'బాప్లికు'లను వశపరచుకొని 'కాంబోజు' లను 'దరదు'లను గూడ జయించి ఈశాన్య దిక్కున వనములందు దొంగలను, దోపిడీగాండ్రును జయించి వశపరచుకొనెను. అట్లే, 'లోహ - పరశుకాంబోజ - ఋషిక

ఉత్తర' దేశములనుగూడ జయించెను. ఋషిక దేశమునందు ఋషిక రాజునకు అర్జునునకు తారకామయ సంగ్రామమువంటి భయంకరయుద్ధము జరిగి, యుద్ధారంభమునందు "ఋషికులను ఓడించి, అర్జునుడు చిలుకయుదరమువంటి అకు పచ్చ వన్నెగల యెనిమిది గుఱ్ఱములను ఋషికులనుండి కానుకగా తీసికొనెను. ఈ యశ్యములనేకాక, నెమలివన్నె గల యుత్తమాశ్యములనుగూడ అనేకములను అర్జునుడు కప్పముగా వారినుండి తెచ్చెను. తరువాత అర్జునుడు 'హిమవత్-నిప్పుట' పర్వత ప్రదేశముల రాజులను జయించి 'ధవళగిరి'కి వచ్చి అక్కడ సేనను విడియించెను."

అర్జునుడు కింపురుష-హాటక ఉత్తర కురుదేశములను జయించి, ఇంద్ర ప్రస్థమునకు వచ్చుట :-

"జనమేజయా! తరువాత అర్జునుడు 'ధవళగిరి'ని దాటి, 'ద్రుమపుత్ర' రాజుచేత సురక్షితము, కిన్నరులకు నివాసము నైన 'కింపురుష' దేశమునకు పోయి అక్కడి క్షత్రియులను నశింపజేసి ఆ దేశమును జయించి ఆ దేశరాజును కప్పము గట్టు నిబంధనముపై ఆ రాజ్యమునందే ప్రతిష్ఠించెను. తరువాత అర్జునుడు అక్కడినుండి 'గుహ్యక' రక్షితమైన 'హాటక' దేశముపై దాడి చేసి గుహ్యకులను సామోపాయము చేతనే వశపరచుకొని అక్కడినుండి 'మానస సరోవరము'నకు పోయి అక్కడ ఋషుల నామములతో ప్రసిద్ధములైన 'ఋషి కుల్యలు' అను జల నిర్హరములను దర్శించెను. 'హాటక' దేశ సమీపమందు 'గంధర్వ' రక్షితమైన ప్రదేశమునుగూడ జయించి వశపరచుకొనెను. గంధర్వ నగరమునుండి అర్జునుడు కప్పములుగా 'తిత్తిరి-కల్యాణ-మందూక' నామములు గల యుత్తమాశ్యములను అనేకములను తీసికొనెను.

"జనమేజయా! అర్జునుడు తరువాత 'హేమకూట' పర్వతమునకు పోయి దానిని జయించి, అక్కడినుండి 'హరివర్షము'నకు పోయి అక్కడి మహా హరనగరమును, నుందరవనమును, నిర్మలజలభరితనదులను చూసెను. అక్కడిపురుషులు దేవతలవలె తేజస్యులుగా, స్త్రీలు సుందరులుగాను నుండెరను. వారిని చూచి అర్జునుడు మిక్కిలి ప్రసన్నుడయ్యెను అతడు హరివర్షమును వశపరచుకొని అక్కడినుండి యనేకరత్నములను గైకొనెను.

“జనమేజయా! తరువాత అర్జునుడు ‘నిషధ’ పర్వతమునకు పోయి, అక్కడి వారిని జయించి, దానిని దాటి దివ్యము, జంబూద్వీపమధ్యవర్తి భూభాగము నైన ‘ఇలావృతవర్ష’మునకు పోయెను. అక్కడ దేవసమానులుగా నున్నదివ్యపురుషులను చూచెను. వారు అతిసౌభాగ్యశాలురు, అద్భుతములు నై యుండిరి. అంతకు పూర్వ మర్జునుడు అటువంటి దివ్యపురుషులను ఎప్పుడుగూడ చూచి యుండ లేడు. అక్కడి భవనములు ఉజ్జ్వలములుగా, భవ్యములుగాను, స్త్రీలు అప్సరసలవలెను నుండిరి. అర్జును డక్కడి సుందరస్త్రీపురుషులను చూచెను. వారుగూడ నతనిని చూచిరి.

“జనమేజయా! అర్జును ఆ దేశవాసులను జయించి, కప్పములు గొని, ఆ భాగ్యశాలురను అక్కడిరాజ్యములందు ప్రతిష్ఠించి వారినుండి వస్త్ర - భూషణ - దివ్యరత్నాలను కానుకలుగా గొని అతినంతోషముతో అక్కడినుండి ఉత్తర దిక్కునకు సాగి పోయి, అక్కడ పర్వతరాజు మైన ‘మహామేరు’ పర్వతమును దర్శించెను. అది సువర్ణమయ మై యుండెను. అది నాలుగువిధము లైన వన్నెలతో నుండెను. అక్కడకు పోవుట అందరికిని అతికఠినసాధ్యముగ నుండెను. ఆ పర్వతముపొడవు ఒక లక్ష యోజనము లుండెను. తేజఃపుంజమువలె తళ-తళ మెఱయుచు, సువర్ణకాంతి గల శిఖరములచేత ఆ మేరుపర్వతము సూర్యప్రభను తిరస్కరించు చుండెను. ఆ సువర్ణపర్వతమును దేవతలు, గంధర్వులున్న సేవించు చుండిరి. అక్కడ సిద్ధ - చారణులు నిత్యనివాసము చేయు చుండిరి. అపర్వతముపై నిరంతరము ఫలపుష్పములు నిత్యనూతనములుగా నుండెను. అధర్మపరాయణులు ఆ పర్వతమును స్పృశింప జాలరు.

“జనమేజయా! సుమేరుపర్వతమందు భయంకర సర్పములు తిరుగు చుండును. దానిని దివ్యౌషధులు ప్రకాశింప జేయు చుండును. ఆ మేరు గిరి తన యౌన్నత్యముచేత స్వర్గలోకమును గూడ ఆవరించి నిలిచి యుండెను. ఇతరులు అక్కడకు మనస్సుచేత గూడ పోవ జాలరు. ఎన్నియో నదులు, వృక్షములున్న ఆ శైల శిఖర శోభను వృద్ధి పొందించు చుండును. వివిధ మనోహర పక్షులు ఆ పర్వతముపై కలరవములు (అవ్యక్త మధుర ధ్వనులు) చేయు చుండును. అటువంటి మనోహర మేరుగిరిని చూచి అర్జునుడు మిక్కిలి ప్రసన్ను డయ్యెను.

“జనమేజయా! సుమేరు పర్వతమునకు నలువైపుల మండలాకారముగ ‘ఇలావృత వర్షము’ కలదు. మేరువునకు దక్షిణపార్శ్వమందు ‘జంబూ’ (నేరేడు) వృక్ష మొకటి కలదు. అని సర్వదా ఫల పుష్పభరిత మై యుండును. సిద్ధ - చారణులు ఆ వృక్షమును సేవించు చుందురు. ఆ జంబూ వృక్షశాఖ మిక్కిలి పొడవుగా నుండి, స్వర్గలోకమువరకు వ్యాపించి యుండెను. దానిపేరనే దీనికి ‘జంబూద్వీపము’ అని పేరు వచ్చినది.

“జనమేజయా! అర్జునుడు ఆ వృక్షమును చూచి, ‘ఈ జంబూవృక్షము, మేరుపర్వతము రెండున్ను ప్రపంచమునందు అసమానములు’ అని తలచి అక్కడ అన్ని వైపుల చూపు పరపుచు సిద్ధులనుండి, చారణుల నుండియు వేలకొలదిగ రత్న - వస్త్రభూషణములు, అనేక బహు మూల్యవస్తువులున్ను గైకొనెను. తరువాత, వారిని వీడ్కొని అన్నగారు చేయు చున్న యజ్ఞము కొరకు అనేక రత్నములను (ఉత్తమవస్తువులను) చేకూర్చుకొని అక్కడినుండి పోవుటకు ఉద్యుక్తు డాయెను.

“జనమేజయా! మేరుపర్వతమునకు కుడివైపుగా అర్జునుడు ‘జంబూనదీ’ తీరమునకు పోయి, ఆ నదీ శోభలను చూడ గోరెను. ఆ దివ్య నదియందు నేరేడు పండ్ల రుచికర మైన రసము జలముగా పారు చుండెను బంగరు రెక్కలు గల పక్షులచేత సేనింప బడు చున్న యా నది సువర్ణకమలభరిత మై యుండెను. దాని బురదగూడ సువర్ణ మయముగా నుండి ఆ నదీ జలమునుండి సువర్ణశోభ వెడలు చూడగా, దాని ఇసుకగూడ సువర్ణమార్జితో నుండెను కొన్ని - కొన్ని చోట్ల ఆ నదిలో సువర్ణపుష్పములు, కొన్నిచోట్ల సుందరము లైన తెల్లకలువలు, నల్లకలువలున్ను సువర్ణకాంతులను ఈచు చుండెను కొన్నిచోట్ల, నదీతీరము నందు సుందరపుష్పములు గల సువర్ణచురు వృక్షములు వ్యాపించి యుండెను. ఆ నది రేవులందు అన్నివైపుల బంగారుమెట్లు నిర్మింప బడి, వానిపై పొడుగ బడిన స్యవ్వరుణులు ఆ నదీశోభను వృద్ధి పొందించు చుండెను శృత్య గీతము” మధురవ్వలు ఆ ప్రవేశమును, శబ్దాయమానముగ చేయు (మారుమ్రోగింపు) యుండెను.

“జనమేజయా! ఆ నదియొక్క రెండుతీరము లందున్న బంగారుతో మెఱయు చున్న విశానములు (చాందినీలు - మేలుకట్లు) నిర్మింప బడుటచేత, జంబూనదీ మిక్కిలి శోభిల్లు చుండెను. పూర్వ మెప్పుడున్న చూడని యా నదిని చూచి అర్జునుడు దానిని ప్రశంసించుచు, సంతోషించెను.

“జనమేజయా! ఆ నదీతీరమునందు అనేక దేవసమాన పురుషులు, తమ స్త్రీలతో సంచరించు చుండిరి, వారు అతి మనోహరులుగ దర్శనీయులుగాను నుండిరి. జంబూనదీ జలమే వారి యాహారము. సర్వదా వారు సుఖానంద నిమగ్ను లై యుండిరి. అప్పు డర్జునుడు వారినుండి గూడ వివిధరత్నములను పొంది, ‘జంబూనదము’ అను పేరు గల దివ్యసువర్ణమూ, వివిధ భూషణములు మొదలైన దుర్లభ వస్తువులను పొంది అక్కడినుండి పశ్చిమదిశకు పోయెను.

“జనమేజయా! పశ్చిమ దిక్కునందు అర్జునుడు నాగుల ప్రదేశమును జయించి అక్కడినుండి ఇంకను పశ్చిమమునకు పోయి, అక్కడ గంధమాదన’ పర్వతమునం దున్న వారిని జయించి, వశపరచుకొనెను. ఆ పర్వతము దాటి రత్న సహితుడై అర్జునుడు ‘కేతుమాల వర్ష’మునకు పోయెను. అక్కడ దేవ సమాన స్త్రీ - పురుషు లుండిరి. ఆ వర్షమునుగూడ జయించి అర్జునుడు, వారిని కప్పముగట్టువారినిగా జేసి, దుర్లభములైన రత్నములను తీసికొని అక్కడి నుండి మరల మధ్యదేశమునం దున్న ‘ఇలా వృత’వర్షమునకు వచ్చెను.

“జనమేజయా! అక్కడినుండి అర్జునుడు తూర్పుదిక్కునకు పోయి అక్కడ ‘మేరు-మందర’ పర్వతములమధ్య నున్న - ‘తైలోదా’ నదియొక్క రెండు తీరములందు వెదుళ్లయొక్క సుందరచ్ఛాయలతో నివసించు చున్న ‘భిక్ష-ర్ముష - నద్యోత - ప్రఘన - దీర్ఘవేణిక - పశుప - కుళింద - తంగణ - పర తంగ’ జాతి జాతులను ఓడించి, వారినుండి రత్నములు కానుకలుగా తీసికొని అర్జునుడు ‘మాల్యవతీ’ పర్వతమునకు పోయెను అక్కడినుండి ‘భద్రాశ్యవర్ష’ ములో ప్రవేశించెను అది స్వర్ణమువలె సుందరముగా నున్నది. అక్కడ దేవ సమానులైన సుందర పురుషులు సుఖ నివాసము చేయు చుందురు. అర్జునుడు వారిందరను జయించి, వశపరచుకొని, వారిపై కప్పములు విధించెను. ఈ

విధముగా అనేక ప్రాంతమునుండి ఆనంభ్యాకము లైన రత్నరాసులను చేహూర్చుకొని 'నీలగిరి'కి పోయి అక్కడివారిని జయించెను.

“జనమేజయా! అర్జునుడు నీలగిరి దాటి సుందర శ్రీ - పురుషులు గల 'రమ్యక' వర్షమునందు ప్రవేశించెను. ఆ దేశమునుగూడ జయించి, అక్కడి ప్రజలపై పన్నులు విధించిన తరువాత, 'గుహ్యక' రక్షితమైన దేశమును జయించి, వశపరచుకొనెను. ఆ దేశమునందు అర్జునునకు సువర్ణ మృగములు, పక్షులు లభించెను. ఆ రమణీయము లైన మృగ పక్షులను అతడు యజ్ఞ సమృద్ధి కొరకు తీసికొని పోయెను.

“జనమేజయా! తరువాత అర్జునుడు అనేక రత్నములతో పోయి, గంధర్వరక్షితమైన దేశమును గంధర్వ సహితముగా వశపరచుకొని, అక్కడి వారిని జయించి, అక్కడి నుండి 'హిరణ్యక' వర్షమునకు పోయెను. అక్కడ అతడు రమణీయ ప్రదేశములందు పెద్ద పెద్ద మేడల పంక్తులందు తిరుగుచు నక్షత్రముల మధ్య చంద్రునివలె శోభిల్లు చుండెను.

“జనమేజయా! అర్జునుడు హిరణ్యకవర్షము నందలి విశాల రమణీయ - రాజ మార్గములందు పోవు చున్నప్పుడు; మేడలపై నిలిచి యున్న సుందర శ్రీలు అతనిని చూచు చుండిరి. కీర్తి వర్షము దైన యర్జునుడు వివిధ భూషణములు ధరించి యుండెను. రథముతో అనేక సేనలతో నతడు పోవు చుండెను. అతడు కవచ - కిరీటధారి యై యుద్ధసన్నద్ధుడై, సకల యుద్ధ సామగ్రులు గలిగి యుండెను. అతడు సుకుమారుడు అతిదైర్యశాలి, తేజస్వి, ఇంద్రపరాక్రమశాలి, శత్రుహంత, శత్రుగణగమనములను ఆవువాడు నై యుండెను. అతనిని చూచి ఆదేశ శ్రీలు 'ఈ విరపురుషుడు సాక్షాత్తు కార్తికేయుని రూపము వంటి రూపము గలవాడై వచ్చినాడు' అని తలచిరి.

“జనమేజయా! ఆ శ్రీలు ఘరస్సరము 'ఇతడు అధిక పరాక్రమముతో, యుద్ధము చేయునప్పుడు శత్రువులు తమ అస్తిత్వమును పోగొట్టుకొనెదరు' అని అనుకొను చుండిరి. అట్లు చూట్లాడుచు ఆ శ్రీలు ప్రేమతో అర్జునుని చూచి అతని గుణగానము చేసి, అతనిపై పూవులు కురిపించిరి. ఆ హిరణ్యక వర్షవాసు

లందరు కౌతూహలముతో అతనిని చూచి, అతని యెదుట రత్నములు, భూషణములున్న సంతోషముతో వర్షించిరి.

“జనమేజయా! వారి సందరిని జయించి అర్జునుడు వారిపై కప్పములు విధించి, అక్కడినుండి మణి - సువర్ణ - ప్రవాళ (వగడములు) - రత్నాదులు భూషణములున్న తీసికొని, ‘శృంగవత్’ పర్వతమునకు పోయి అక్కడి నుండి ముందుకు సాగి ‘ఉత్తరకురుపర్వ’మునకు పోయి, దానిని జయింప దలచెను. ఇంతలోనే, అర్జునునికడకు ద్వారపాలకులు వచ్చి అతనితో నిట్లనిరి:-

పార్థా! నీకు ఈ నగరమును ఏ విధముగగూడ జయింప జాలవు. కనుక తిరిగి పొమ్ము! ఈ నగరములో ప్రవేశించిన మనుష్యుడు తప్పక మృత్యువు వాత పడును. ఇంతదాక వచ్చి చేరుటయే నీవు గొప్ప విజయముగా భావింపుము. ఇక్కడ నీవు జయింప దగిన వస్తు వేదియు లేదు. ఈ ఉత్తర కురుదేశమునందు యుద్ధములు జరుగవు. ఇక్కడ నీవు ఏమియు చూడజాలవు. ఎందుకనగా, ఈ దేశమునందు మానవశరీరమునుండి ఏవస్తువు గూడ చూడ బడ జాలదు. ఇక్కడ యుద్ధముదప్ప, మరియేదైన కార్యము నీవు చేయ దలచినచో చెప్పము. ఆ కార్యము మేము స్వయముగా నెరవేర్చెదము.

“జనమేజయా! ఆ ద్వారపాలకుల మాట వాని అర్జునుడు నవ్వుచు వారితో నిట్లనెను :

‘ఆర్యా! నాయన్నగా రైన యుధిష్ఠిరమహారాజును నేను సమస్త భూమండలమునకు చక్రవర్తి యైన సమ్రాట్టును చేయ దలచుచున్నాను. మీ దేశము మనుష్యులకు విపరీతపద్ధతిలో నున్నయెడల నే నిందులో ప్రవేశించను. యుధిష్ఠిర మహారాజునకు కప్పముగా కొంత ధనము నిమ్ము.

“జనమేజయా! ఆ మాటలు విని, ద్వారపాలకులు అర్జునునకు పన్నులుగా, అనేక వస్త్రములు, దివ్యభూషణములు, దివ్యములైన పట్టు వస్త్రములు, మృగ చర్మములున్న నిచ్చిరి. ఈ విధముగా అర్జునుడు క్షత్రియ రాజులతో, దొంగలతోను అనేక యుద్ధములు చేసి ఉత్తర దిక్కును జయించి, రాజులనుండి కప్పములు గొని, మరల వారి రాజ్యములందు వారిని ప్రతిష్ఠించి, వారియందరినుండి

వివిధ రత్నములు కానుకలు గొని వాయువేగము గల 'తిత్తిరి* - కల్మాష - శుకపక్ష - మయూర' నవ్యశములైన గుఱ్ఱములతో చతురంగ సేనలతోను తిరిగి యంద్రప్రస్థ నగరమునకు వచ్చెను.

"జనమేజయా! అర్జునుడు తన వెంటఁ జెచ్చిన ధనరాసులను, అశ్వములను ధర్మరాజునకు సమర్పించి తన యింటికి పోయెను."

భీమసేనుడు పూర్వదిగ్విజయమునకు పోవుట - అనేకదిక్కులను జయించుట:

"జనమేజయా! అప్పుడే భీమసేనుడు గూడ ధర్మజుని యాజ్ఞ గొని, గజాశ్వరథములతో కవచాదులు ధరించి, తూర్పుదిక్కు జయించుటకు వెడలెను. భీమసేనుడు తొలుత పాంచాలనగర మైన 'అహిచ్ఛత్రా'పురమునకు పోయి అనేక హియములతో పాంచాల వీరులను సమాధానపరచి వశపరచుకొనెను. అక్కడినుండి ముందుకు పోయి భీముడు గండకీనదీతీరమునందలి 'గండక' దేశమును విదేహ (మిథిల) దేశమునున్న కొలదికాలముతోనే జయించి, 'దశార్ణ' దేశములనుగూడ వశపరచుకొనెను. అక్కడ దశార్ణదేశ రాజైన సుధర్మడు భీమునితో శస్త్రాస్త్ర యుద్ధము చేయక మల్లయుద్ధము చేసెను. భీమసేనుడు అతని యద్భుత పరాక్రమము చూచి అతనిని తన ప్రధాన సేనాపతిగా చేసెను.

'జనమేజయా! భీమసేనుడు అక్కడినుండి తన మహాసేనతో భూమిని దద్దరిల్లి చేయుచు, 'విదిశా' నగరమువైపు పోయి 'అశ్వమేధ' దేశ నరపతి యైన 'రోచమాన' రాజును సేనాసహితముగ జయించెను. తరువాత భీమసేనుడు పూర్వదేశమును జయించి దక్షిణదిక్కుకు వచ్చి అక్కడ పులిందులకు రాజధాని యైన 'సుకుమార' నగరమును, ఆ రాజు 'సుమిత్ర'నిన్ని జయించి వశపరచుకొనెను. అక్కడినుండి శిశుపాలుని కడకు పోయెను. భీముని యభిప్రాయము కనుగొని, చేదేశ నరపాలు డైన శిశుపాలుడుగూడ నగరమునుండి వెలుపలకు వచ్చి భీమునకు స్వాగత-సత్కారములు చేసెను. ఆ యిరువురు కురుదేశ-చేది దేశముల నరపతులు; పరస్పరము కలిసికొని కుశలప్రశ్నములు చేసికొనిరి. తరువాత శిశుపాలుడు తన రాష్ట్రమును భీమసేనునకు సమర్పించి, 'పిరవరా!

* తీరువుపిట్టవన్నె వంటి రంగు గల గుఱములు.

యేమి చేయ గోరుచున్నావు? అని యడుగగా, భీముడు ధర్మరాజు చేయదలచిన తాజసూయయాగాది కార్యము లన్నియు చెప్పగా శిశుపాలుడు అతని మాట యంగీకరించి, కప్పము ఇచ్చుటకు ఒప్పుకొనెను. తరువాత భీమసేనుడు తన పరివారముతో పదమూడు దినము లాండి, అక్కడినుండి వీడ్కొని బయలు దేరెను."

భీమసేనుడు తూర్పు దిక్కు దేశములను, రాజులను జయించి మహా దన సంపత్తితో ఇంద్రప్రస్థమునకు తిరిగి వచ్చుట :-

"జనమేజయా! తరువాత భీమసేనుడు కుమారదేశ రాజైన 'శ్రేణి మంతుని', కోసల రాజైన బృహద్రథునిని జయించి, ధర్మజ్ఞుడు అనేక యజ్ఞ కర్మలు చేసినవాడు నైన అయోధ్యాధిపతితో భీమసేనుడు సద్భావపూర్వకముగా వ్యవహరించి అతనిని వశపరచుకొనెను.

"జనమేజయా! ఈ విధముగనే భీముడు 'గోపాలకష్ట-కోసల' దేశము లను జయించి 'మల్ల' రాష్ట్రాధిపతి యైన 'పార్థివు'ని వశపరచుకొని హిమాలయ సమీపమునకు పోయి 'జలోద్భవ' దేశమును త్వరలోనే జయించి వశపరచు కొనెను. తరువాత 'భల్లాట' దేశమునకు సమీపము నందున్న దేశములను 'శక్తిమత్' పర్వతమును జయించెను. అట్లే కాశిరాజును, 'సుపార్శ్వ' సమీపమునందలి రాజరాజేశ్వరు డైన 'క్రథ' రాజును, అత డెదిరించి యుద్ధము చేయగా ఓడించి, అక్కడినుండి "మత్స్య-మలద-అనఘ-అభయ" నామక దేశములను జయించి 'పశుపతినాథ' దేవునకు సమీపమునందలి 'నేపాల' దేశ మైన 'పశుభూమి' అను దేశమునుగూడ జయించెను. అక్కడినుండి 'మదధార' పర్వతమునందు 'సౌభధేయ' దేశవాసులను జయించి ఉత్తరాభిముఖముగ పోయి వత్సదేశమునుగూడ బలాత్కారముగా తన యధీనములో తీసికొనెను.

"జనమేజయా! తరువాత భీమసేనుడు క్రమముగా 'భర్గ-నిషాద' దేశ ముల రాజులను 'మణిమంతుడు' మొదలైన రాజులనున్న తన యధికారములో తీసికొని 'దక్షిణమల్ల' దేశమును, 'భోగవ' పర్వతమునున్న అనాయాసముగా జయించెను. 'శర్మక-వర్మక' రాజులను ఓడించి, 'విదేహ' దేశ రాజైన

‘జనకు’నిగూడ అవలీలగానే జయించి ‘శక-సర్పర’ దేశములను కపటపూర్వకముగా జయించెను. ‘విదేహ’ దేశమునం దుండియే భీముడు ‘ఇంద్ర పర్యత’ సమీపమునం దున్న యేడుగురు కిరాతరాజులను జయించి, ‘సుహృ-ప్రసుహృ’ దేశ రాజులను సవరివారముగ యుద్ధముతో ఓడించి, ‘మగధ’ దేశమునకు పోవుచు మార్గమధ్యమందు ‘దండ-దండధార’ రాజులను తదితర రాజులనున్న జయించి వారితో స్నేహము చేసికొని వారిని వెంట పెట్టుకొని, మగధరాజునియైన ‘గిరివ్రజ’ నగరమునకు పోయెను.

“జనమేజయా! అక్కడ జరాసంధపుత్రుడైన ‘సహదేవు’ని సమాధాన పరచి, అతనినుండి కప్పములు గొని, రాజ్యమునందు ప్రతిష్ఠించి, భీముడు వారితోపాటు పోయి ‘కర్ణు’నిపై దాడి చేసి అతనితో యుద్ధము చేసెను. అక్కడ కర్ణుని ఓడించి వశపరచుకొని, పర్వతీయరాజులను గూడ జయించి ‘మోదాగిరి’ రాజును తన భుజబలముతో సంహరించెను.

“జనమేజయా! తరువాత భీమసేనుడు ‘పుండ్రక’ దేశ రాజైన ‘వాసుదేవు’నితో యుద్ధము చేసెను. అతడు ‘కాశికీ’ (కోసి) నదీ తీరమునందు మహా పరాక్రమశాలి యైన రాజుగా నుండెను. యుద్ధముతో భీమసేనుడు ‘పుండ్రక వాసుదేవు’ని ఓడించి ‘పంగ’ దేశరాజుపై దాడి చేసెను. తరువాత ‘సముద్ర సేన - చంద్రసేన-తామ్రలిప్త’ రాజులను, ‘కర్ణు’ దేశరాజును, ‘సుహృ’ భూపతిని జయించి సముద్రతీరమునందలి సమస్త మైచ్చులను వశపరచుకొనెను.

“జనమేజయా! ఇట్లు భీమసేనుడు అనేక దేశములను జయించి ఆ రాజుల నుండి ధనములను తీసికొని ‘లోహిత్య’ దేశమునకు పోయి అక్కడ సముద్ర జలప్రాచుప్రదేశములందు నివసించు చున్న అనేక మైచ్చ రాజులను జయించి వారినుండి కప్పములను, వివిధ రత్నములనున్న గైకొనెను. ఆ రాజులు భీమునకు ‘చందన - అగరు-వస్త్ర-మణి-ముక్తా-కంఠళ-సువర్ణ-రజత-ప్రవాళ’ ములు కానుకలుగా నిచ్చిరి. వారు కోట్లకొలది సంఖ్యతో ధనములు, రత్నములు కప్పములుగా నిచ్చిరి. అని యన్నియు తీసికొని భీమసేనుడు ఇంద్రప్రస్థనగరమునకు వచ్చి, అవి ఛర్మరాజునకు సమర్పించెను.”

సహదేవుని దక్షిణ దిగ్విజయము :

“జనమేజయా! యుధిష్ఠిరుని సెలవు నేసికొని సహదేవుడు సేనతో దక్షిణ దిగ్విజయమునకు బయలుదేరెను. మొట్టమొదట ‘శూరసేన’ దేశవాసులందరను జయించి, ‘మత్స్య’ దేశరాజైన ‘విరాటు’ని వశపరచుకొని, ‘దంతవక్త్ర’ని గూడ ఓడించి, అతనినుండి కప్పములు గొని అతనిరాజ్యమునందే అతనిని ప్రతిష్ఠించెను. తరువాత సహదేవుడు ‘సుకుమార-సుమిత్ర’ రాజులను లోబరచుకొని ఇతర ‘మత్స్య’లను, ‘చోరు’లను గూడ జయించి, ‘నిషాద-పర్వతప్రపర-గోశ్యంగ’ దేశములను జయించి, ‘త్రేణిమంతుని’ గూడ వేగముగ ఓడించెను.

“జనమేజయా! ఆ తరువాత, సహదేవుడు ‘నరరాష్ట్ర’మును జయించి ‘కుంభిభోజు’నిపై దాడి చేయగా, నతడు సంతోషముతోనే పొండవుల యేలుబడిని స్వీకరించెను. తరువాత, ‘చర్యణ్వతీ’ నదీ తీరమందు సహదేవుడు ‘జంభక’ పుత్రుని జూచెను. అతని పూర్వశత్రు వైన శ్రీకృష్ణుడు అతనిని ప్రాణములతో విడిచి యుండెను. ఆజంభ పుత్రుడు సహదేవునితో ఘోరసంగ్రామము చేసెను. కాని, సహదేవు డతనిని ఓడించి దక్షిణ దిక్కునకు పోయెను.

“జనమేజయా! అక్కడ సహదేవుడు ‘సేక-అపరసేక’ దేశములను జయించి, వారినుండి వివిధ రత్నములను కానుకలుగా గొని సేనాధిపతిని తన వెంట తోడుకొని నర్మదానది వైపు ప్రయాణము చేసి అక్కడ మహాసేనా సమేతులు, ‘అవంతి’ రాజకుమారులు నైన ‘విందాను విందు’లను జయించి, అక్కడినుండి రత్నములు కానుకలుగా గొని, ‘భోజకట’ నగరమునకు పోయి అక్కడ రెండు దినములు యుద్ధము చేసెను. అక్కడి రాజైన ‘భిష్మకు’ని జయించి, కోసలాధిపతిని ‘వేణా’నదీ తీరమునందున్న రాజులను, ‘కాంతారక-పూర్వకోసల’ దేశ రాజులను గూడ జయించి, ‘నాటకేయు’లను ‘హేరంబకు’లను కూడ ఓడించెను.

తరువాత, సహదేవుడు బలాత్కారముగా ‘మారుధ-రమ్యగ్రామ’ రాజులను జయించి, ‘నాచీన-ఆర్భుక’ నామకులను, సమాస్తవనేందర రాజులనున్న జయించి, ‘వాతాధిప’ నామకుని వశపరచుకొనెను. తరువాత, ‘కుశిండు’లను ఓడించి ముందుకు పోయి ‘పాండ్య’ రాజుతో యుద్ధము చేసి ఓడించి,

దక్షిణాపథమువైపు పోయి, 'కిష్కింధా' గుహను చేరెను. అక్కడ మైంద-
ద్వీపిద'. నామకులతో ఏడు దినములు యుద్ధము చేసినను, వారు సహదేవుని
ఏమియు చేయ జాలక, ఆవానరరాజు లెద్దరు మిక్కిలి సంతోషముతో సహదేవు
నితో ప్రేమ పూర్వకముగ 'పాండవోత్తమా! నీవు అన్ని విధములైన రత్నము
లను కానుకలుగా కొనిపొమ్ము, ధర్మరాజు కార్యమునకు ఏలాంటి విఘ్నములు
కలుగ గూడదు. అని యనిరి.

"జనమేజయ! తరువాత సహదేవుడు వారిచ్చిన రత్నములు తీసుకొని,
'మాహిష్మతి' నగరమునకు పోయి అక్కడ 'నీల'* నామకరాజుతో యుద్ధము
చేసెను. ఆ యుద్ధము మహాఘోరముగ నుండెను. అది పీరికిపందలకు భయం
కరముగా, సేనలకు వినాశకముగా, ప్రాణములను తీయునదిగాను నుండెను.
అగ్ని దేవుడు నీలరాజునకు సహాయము చేయు చుండెను. ఆ యుద్ధమునందు
సహదేవునియొక్క రథాశ్వగజపదాతి సేనలు, కపవములున్న దగ్ధములై
పోయెను. దానిచేత సహదేవుడు మిక్కిలి భయపడి, దానికి ప్రతీకారము చేయ
జాలక పోయెను."

అది విని జనమేజయుడు వైశంపాయన మహామునితో 'బ్రహ్మన్! సహ
దేవుడు యజ్ఞముకొరకే గదా ప్రయత్నము చేయుచుండెను; ఇట్లుండగా (యజ్ఞ
మునకు ప్రధానముగా మైన) అగ్నిదేవుడు సహదేవునకు యుద్ధములో ఎందులకు
విరోధము చేసెను?' అని యడుగగా వైశంపాయనుడు జనమేజయునితో
నిట్లనెను :-

"జనమేజయ! మాహిష్మతీనగరమందు నివసించునట్టి అగ్నిదేవుడు,
పూర్వము నీలరాజు కన్యకయైన 'సుదర్శన'యందు ప్రేమ గలిగి యుండెను.
దానికి కారణము చెప్పెద వినుము :-

---

* ఈ నీలుడు ఇశ్వాకు వంశీయుడైన 'దుర్జయ'ని పుత్రుడు. ఇతని
రెండవ పేరు దుర్యోధనుడు. ఈ రాజు మిక్కిలి ధర్మాత్ముడు. ఇతని
రథ అనుశాసనవర్తమందు రెండవ అధ్యాయములో చెప్పబడినది.

“జనమేజయా! అసమాన సుందరియైన ఆ సుదర్శన తన తండ్రియొక్క అగ్నిహోత్ర గృహమందు అగ్నిని మండించుటకు సర్వదా ఉండెను. విననకట్టలతో ఎంతగా విసిరినప్పటికిన్ని అగ్నిదేవుడు మందకుండెను. ఆ కన్యక తన యందమైన పెదవులతో ఊదినప్పుడే అగ్ని ప్రజ్వలించుచుండెను. అగ్నిదేవుడు సుదర్శనను ప్రేమించుచున్నట్లు నీలరాజునకు ఆ పురజనులకున్న తెలిసెను. తరువాత నొకనాడు బ్రాహ్మణ వేషముతో స్వేచ్ఛగా సంచరించుచున్న అగ్నిదేవుడు సుదర్శనకడకు వచ్చి తన కామభావమును ప్రకటించగా, ధర్మాత్ముడైన నీలరాజు శాస్త్రానుసారముగా ఆ బ్రాహ్మణుని దండించెను.

“జనమేజయా! అప్పుడు క్రోధముతో అగ్నిదేవుడు తన రూపములో ప్రజ్వరిల్లెను. అతనిని జూచి నీలరాజు మిక్కిలి ఆశ్చర్యపడి అతని యెదుట నేలపై తల వంచి అగ్నిదేవునకు ప్రణామము చేసెను. తరువాత ఆ రాజు వివాహయోగ్యమైన ఒక ముహూర్తమందు ఆ కన్యకు బ్రాహ్మణరూపధారియైన అగ్నిదేవునకు సమర్పించి, అగ్నిదేవుని చరణములపై మస్తక ముంచి నమస్కరించెను. అగ్ని భగవానుడు సుదర్శనను పత్నిగా గ్రహించి, ఆ రాజుపై మిక్కిలి కృప గలవాడుగా నుండెను. రాజయొక్క యిష్టారసిద్ధికి సహాయము చేసేదలచి అగ్నిదేవుడు వరము కోరు మని ఆ రాజును నిర్బంధించెను. అప్పు ఠారాజు ‘తన సేనకు అభయప్రదానము చేయు’మని వరము కోరెను.

“జనమేజయా! అప్పటినుండియే ఎవరైన రాజులు అజ్ఞానముచేత ఆ మాహిష్యతీపురమును జయింప దలచినచో వారిని అగ్నిదేవుడు దహించుచుండెను. ఆ దినములలో మాహిష్యతీపురమునందలి యువకులు ఇచ్చానుసారముగా గ్రహింపబడుటకు యోగ్యులు గాకుండిరి. వారు తాము స్వతంత్రముగానే తమ పురులను వరించుచుండిరి. అగ్నిదేవుడు ‘అక్కడి స్త్రీలు తమవరులను స్వయముగా వరించుకొనుటకు ఎవరుగూడ వారిని నివారించజాలరు!’ అని వరమిచ్చియుండెను. ఆ వర ప్రభావముచేత మాహిష్యతీపురస్త్రీలు స్వేచ్ఛగా తమ పురులను వరించుకొనుటకు సంచరించుచుండిరి. అప్పటినుండియే ఆ రహస్యము నెరిగిన రాజులు అగ్ని భయముచేత మాహిష్యతీపురముపై దాడి చేయకుండిరి.”

“జనమేజయా! సహదేవుడు అగ్ని అంటుకొనిన తన సేన భయపడిత మగుట చూచి, పర్వతమువలె కదలక మెదలక నిట్టనిలువున నిలిచెను. భయ కంపితుడు కా లేదు. అప్పు డతడు ఆచమనము చేసి పవిత్రుడై అగ్నిదేవునితో ని ట్టనెను :

కృష్ణవర్తూ! మేము చేయు ఈ రాజసూయ యాగప్రయత్నము నీకొరకే కదా! నీకు సమస్కారము చేయు చున్నాను. నీవు దేవతలకు ముఖము; యజ్ఞ స్వరూపుడవు; అన్నింటిని పవిత్రము చేయుదువుగనుక, నీవు పావకుడవు; హోమము చేయ దగిన పదార్థములను వహించెదవు గనుక, హవ్యవాహనుడవు; వేదములు నీకొరకే ప్రకటితము లయ్యెను గనుక, నీవు జాతివేదుడవు; నీవే చిత్ర భానుడవు; సురేశుడవు; అమలుడవు అని చెప్పబడు చున్నావు, నీవు నిరంతరము స్వర్గద్వారమును స్పృశించుచుండువు; నీవు హోమము చేయ బడిన పదార్థము లను భక్షించెదవు గనుక, హఠాశనుడవు; ప్రజ్వలించు చున్నావు గనుక, జ్వలనుడవు; శిఖలు (జ్వాలలు) ధరించెదవు గనుక, ‘శిఖి’యన బడెదవు; నీవే వైశ్వానరుడవు; పింగేశుడవు; ప్లవంగుడవు; భూరితేజస్సువు; నీవే కారీకేయునకు (కుమారస్వామి)జన్మదాతవు; నీవే ఐశ్వర్య సంపన్ను డవు గనుక, భగవంతు డవు; శ్రీరుద్రదేవుని వీర్యమును ధరించు చున్నావు గనుక, రుద్రగర్భుడ వన బడు చున్నావు; సువర్ణమును పుట్టించు చున్నావుగనుక ‘హిరణ్య కృత్’ అను పేరు గలవాడ వైతివి; అగ్నిదేవా! నాకు తేజస్సు నిమ్ము; వాయు దేవుడు నాకు ప్రాణశక్తిని ఇచ్చు గాక! పృథివీదేవి నాయందు బలమును నిలుపును గాక! జలము నాకు శ్రేయస్సు కలిగించు గాక! జలమును పుట్టించు మహాశక్తి సంపన్నుడ వైన జాతవేదా! సురేశ్వరుడ వైన అగ్నిదేవా! నీవు దేవతాముఖము గనుక, నీ సత్యప్రభావముచేత నన్ను పవిత్రుని జేయుము; ఋషులు, బ్రాహ్మ ణులు, దేవతలు, రాక్షసులును సర్వదా యజ్ఞము చేయునప్పుడు నీయందు ఆహతులు చేసెదరు; అట్టి నీవు సత్యప్రభావముచేత నన్ను పవిత్రుని జేయుము; నీకు ధూమము ధ్వజము; శిఖలను (జ్వాలలను) ధరించెదవు; వాయువుచేత నీవు ప్రకాశితు డవయ్యెదవు; నీవు సమస్త పాపనాశకుడవు; సమస్త ప్రాణుల లోపల సర్వదా విరాజమానుడ వై యుండెదవు; అట్టి నీ సత్యప్రభావముచేత నన్ను పవిత్రుని జేయుము; నేను పవిత్రుడ నై, ప్రేమభావముచేత నిన్ను ఈవిధముగ

స్తుతింబితిని. భగవన్! అగ్నిదేవా! నీవు నాకు తుష్టి, పుష్టి, శ్రవణశక్తి, శాస్త్రజ్ఞానము, ప్రీతియు నిచ్చి అనుగ్రహింపుము. *

సహదేవ కృత అగ్నిస్తుతి :

“త్వద ర్థోఽయం సమారంభః కృష్ట వర్తన్! నమోఽస్తు తే
ముఖం త్వమసి దేవానాం యజ్ఞస్త్వమసి పావకః॥
పావనాత్ పావకశ్చాసి వహనాత్ హవ్యవాహనః।
వేదాస్త్యదర్థం జాతా వై జాతవేదాస్తతో హ్యసి॥
చిత్రభానుః సురేశశ్చ అనలస్త్యం విభావసో!।
స్వర్గద్వార స్సృశశ్చాసి హుతాశో జ్వలనః శిఖీ॥
వైశ్వానరస్త్యం పింగేశః ప్లవంగో భూరితేజసః।
కుమారసూస్త్యం భగవాన్ రుద్రగర్భో హిరణ్య కృత్॥
అగ్నిర్దదాతు మే లేజో వాయుః ప్రాణం దదాతు మే
పృథివీ బలమాదధ్యాత్ శివం చాపో దిశంతు మే॥
అపాంగర్భ మహాసత్త్వ! జాతవేదః సురేశ్వర!
దేవానాం ముఖమగ్నే! త్వం సత్యేన విపునీహి మామ్॥
ధూమకేతుః శిఖీ చ త్వం పాపహాఽనింసంభవః।
సర్వప్రాణిషు నిత్యస్థః సత్యేన విపునీహి మామ్॥
ఏవం స్తుతోఽసి భగవన్! ప్రీతేన శుచినా మయా।
తుష్టిం పుష్టిం శ్రుతిం చైవ ప్రీతిం చాగ్నేః ప్రయచ్ఛ మే!”

“జనమేజయా! ఈవిధముగ శ్లోకరూపములోనున్న ఆగ్నేయ మంత్రములను పఠించుచు ప్రతి నామము కొనకు ‘స్వాహా’ అని చెప్పి అగ్ని దేవునకు ఆహుతులను సమర్పించు బ్రాహ్మణుడు ఎల్లప్పుడు అభివృద్ధిని పొంది ఐశ్వర్యము కలవాడై, జితేంద్రియుడై సర్వపాపముల నుండి విముక్తు డగును.

* అగ్ని స్తోత్రము చేసి హోమాదులు చేయు వారికి ఉపయుక్తముగ ఆ స్తోత్రము ప్రతిదినుము పఠించుటకుగాను వ్యాసభగవానుని శ్లోకములు ఇక్కడ వ్రాయబడినవి. భక్తులు పఠించ వచ్చును.

“జనమేజయా! ఈ విధముగ సహదేవుడు స్తుతించి, మరల అగ్నిదేవుని సంబోధించుచు, హవ్యవాహనా! నీవు యజ్ఞమందు విఘ్నములు వేయ గూడదు. అని యనెను.

“జనమేజయా! ఈ విధముగ చెప్పి సహదేవుడు నేలపై దర్బలు పరచి భయపడిన తమ సేనను ముందుభాగమందు అగ్నికి సమ్మూలముగా కూర్చొన బెట్టెను. మహాసాగరము తీర భూమిని ఉల్లంఘించినట్లే, అగ్ని దేవుడు సహదేవుని దాటి అతని సేనలో పోవ లేదు. అగ్నిదేవుడు. సహదేవుని యొద్దకు మెల్ల-మెల్లగా వచ్చి అతనిని ఊరడించుచు ఇట్లనెను:

‘కౌరవ్యా! లెమ్ము! లెమ్ము! నేను నీ పరిక్ష చేసితిని. నీయొక్క, యుధి వీరుని యొక్కయు అభిప్రాయము నంతయు నెరుగుదును కాని, సహదేవా! నీ రాజుయొక్క కులమందు అతని వంశపరంపర సాగు చున్నంతవరకు ఈ మాహి వృత్తి పురమును నేను సంరక్షింప వలసి యుండును. దానితోపాడే నీ భీష్మము గూడ నెరవేర్చ వలెను’

“జనమేజయా! ఇట్లు అగ్నిదేవుడు చెప్పగా విని సహదేవుడు ప్రసన్న చిత్తుడై, అక్కడినుండి లేచి చేతులు జోడించుకొని తల వంచుకొని అగ్నిదేవుని పూజ చేసెను. అగ్నిదేవుడు తిరిగి పోయిన తరువాత ఆ దేవుని యజ్ఞచేత నీల రాజు అక్కడికి వచ్చి ఆ యోధులకు అధిపతి యైన సహదేవుని సత్కార పూర్వకముగా పూజించెను. అతని పూజను గ్రహించి, సహదేవుడు అతనిపై కప్పము విధించి, విజయముతో దక్షిణపువ్వు సాగి పోయెను.

“జనమేజయా! తరువాత సహదేవుడు ‘త్రిపురి’ రాజైన ‘అమితోజ’ని వశపరచుకొని, ‘పౌరవేశ్యరుని’ చెరబట్టి, మహాప్రయత్నముతో ‘సురాష్ట్ర’ దేశాధిపతి యైన ‘కౌశికాచార్యుని’ యాకృతిని* (వంశమును) వశపరచుకొనెను.

* మూలములో ‘అకృతి’ అని కలదు. ఆ పదమునకు గలయర్థములలో ‘వంశము’ అనికూడ నున్నది. ఆయర్థము సమంజసముగా తోచి ఇక్కడ అదియే గ్రహింపబడెను.

“జనమేజయా! ‘సురాష్ట్ర’ దేశమందే నిలిచి యుండి, సహదేవుడు ‘భోజ కట’ నివాసుడైన ‘రుక్మి’ యనువానిని, ‘వికాల’ రాజ్యాధిపతి, ఇంద్ర సఖుడు నైన ‘భీష్మకు’ని కడకు దూతను పంపగా నతడు శ్రీకృష్ణునిపై దృష్టి యుంచి పుత్రసహితుడై ప్రేమపూర్వకముగా సహదేవుని యేలుబడిని స్వీకరించెను. అక్కడినుండి సహదేవుడు రత్నములను కానుకలుగా గొని ముందుకు సాగి పోయి, ‘శూర్పారక - తలాటక’ దేశములను జయించి దండకారణ్యమును వశ పరచుకొనెను. తరువాత, సముద్ర ద్వీపములందు నివసించు మైచ్చ రాజులను, నిషాదులను (అటవికులు,) రాక్షసులను, కర్ణప్రావరణులను* గూడ జయించెను. మనుష్యులు, రాక్షసులు - ఈ రెండు తెగలవారి సంయోగము చేత పుట్టిన యోధులైన ‘కాలముఖులు’ అన బడువారిని జయించెను. ‘కోరిగిరి - సురభి పత్రన - తామ్రద్వీప - రామక పర్వత - తిమింగిల’ రాజులను గూడ జయించి సహదేవుడు ఏకపాదులకు, (ఒకటే కాలుగలవారికి) కేరళులకు, వనవాసులకు, ‘సంజయంతీ’ నగరమునకు ‘పాఖండ - కరహాటక’ దేశములకున్న దూతలద్వారా సందేశము పంపియే, వారిని అధీనములో తీసికొని, ఆయందర నుండి కప్పములు గైకొనెను.

“జనమేజయా! ‘పాండ్య - ద్రవిడ - ఉండ్ర - కేరళ - ఆంధ్ర - తాళ వన - కళింగ - ఉష్టకర్ణిక - అటవిపురీ - యవన’ నామక నగరములను దూతలద్వారాయే వశపరచుకొని, ఆ నగరాధిపతులను కప్పము లిచ్చునట్లు చేసెను. అక్కడినుండి సహదేవుడు సముద్రతీరమునకు పోయి సేనను అక్కడ విడియించి, బుద్ధిమంతులైన తన మంత్రులతో పాటు కూర్చొని సమాలోచనములు జరిపెను.

“జనమేజయా! ఆ మంత్రుల సమ్మతితో వెంటనే తన యన్న కొడుకైన భువోత్కచుని స్మరింపగనే అతడు వచ్చి యెదుట నిలిచెను. అతడు మహా

* తమ చెవులచేతనే శరీరమును కప్పికొను వారిని కర్ణప్రావరణులు అని యనెదరు. ప్రాచీన కాలమందు కాళ్ళదాకా వ్రేలాడు చెవులుగల జాతివారు వుండిరి.

• ఒక కాలు గలవా రుండరు గనుక, ‘ఏకపాద దేశ’ నివాసులు అను నర్థ మిచట సమంజస మని తోచు చున్నది.

కాయుడు. వివిధ భూషణములు ధరించియుండెను. అతని శరీరవర్ణము మేఘము వలె నల్లగా నుండెను. చెవులకు సువర్ణకుండలములు మెఱయు చుండెను. కంఠ హారములు, భుజకీర్తులున్న అతనికి విచిత్రశోభను కలిగించు చుండెను. కటిభాగమునం దతడు మువ్వలతో, మణులతోను భూషింప బడి యుండెను. అతనికి సువర్ణ కంఠమాలలు, కిరీటము, నడుమునకు పట్టిలు, పెద్ద - పెద్ద కోరలు, తామ్రవర్ణము గల తలవెంట్రుకలు, హరితవర్ణము గల మీసపు-గడ్డపు వెంట్రుకలు, భయంకర నేత్రములు, సువర్ణ భుజకీర్తులున్న ప్రకాశించు చుండెను.

“జనమేజయా! ఘటోత్కచుడు సర్వాంగములకు రక్తచందనము పూసికొని యుండెను. అతి సూక్ష్మము లైన వస్త్రముల నతడు ధరించి యుండెను. బలవంతుడైన యా రాక్షసుడు మహావేగముచేత భూమిని కంపింప జేయుచున్నాడా యనునట్లు అక్కడకు వచ్చి చేరెను. పర్వతాకారము గల ఘటోత్కచుడు వచ్చుచుండుట చూచి, అక్కడివారందరు భయముచేత, సింహ భయముచేత అడవియందు మృగములు, క్షుద్రజంతువులున్న పారిపోవునట్లు, పరుగెత్తి పోయిరి.

“జనమేజయా! రావణుడు పులస్త్యమహర్షికడకు వచ్చినట్లు ఘటోత్కచుడు సహదేవునియొద్దకు వచ్చి అతనికి ప్రణామము చేసి, అతని యెదుట వినయముతో చేతులు జోడించుకొని ‘నాకు ఏమి యాజ్ఞ?’ యని యనెను. ఘటోత్కచుడు మేరుపర్వత శిఖరమువలె కనపడు చుండెను. అతనిని సహదేవుడు కౌగిలించుకొని మాటి-మాటికి అతని మస్తకము మూర్ఛొని, స్వాగతము చెప్పి సత్కరించి, మంత్రసహితముగ ప్రసన్నుడై అతనితో నిట్లనెను:-

“పుత్రా! ఘటోత్కచా! నీవు నాయాజ్ఞచేత కప్పములు గొనుటకు లంకా పురమునకు పోయి రాక్షసరాజు, మహాత్ముడు నైన విభీషణునితో కలిసి, రాజసూయయాగము కొరకు వివిధరత్నములను అనేకములను తీసికొని త్వరగా నిక్కడకు రమ్ము. ఒకవేళ, విభీషణుడు నీకు దర్శనమీయనిచో, నీ శక్తిని చూపించుచు నతనితో, ‘ఁంకేశ్వరా! యుధిష్ఠిర మహారాజు శ్రీకృష్ణుని బాహు బలము నాశ్రయించి సోదరసహతుడై రాజసూయయజ్ఞమును ఆరంభించెను. ఈ విషయము నీవు బాగుగా తెలిసికొనుము. నీకు శ్రేయస్సు కలుగుగాక! ఇక

నేను వెడలి పోయెదను!' అని ఇంతమాత్రము చెప్పి నీవు ఏమాత్రము జాగు చేయక, త్వరగా తిరిగి రమ్ము.'

"జనమేజయా! ఘటోత్కచుడు సహదేవుని యాజ్ఞను శివసావహించి, సంతోషముతో, 'అట్లే చేసెదను' అని చెప్పి, సహదేవునకు ప్రదక్షిణ - నమస్కారములు చేసి, దక్షిణ దిక్కునకు వెడలి పోయి, సముద్రతీరము చేరెను.

"జనమేజయా! ధర్మాత్ముడు, మాద్రవతీ కుమారుడు, పులస్త్యనందనుడు నైన విభీషణుని కడకు సహదేవుడు ఘటోత్కచుని తన దూతగా పంపెను. లంకకు పోవుచు ఘటోత్కచుడు సముద్రమును చూచెను. దానిలో కూర్మ - మకర - నాగ - మత్యాది జలజంతువులు నిండి యుండెను. గుట్టలు - గుట్టలుగా శృంగములు, ముతైపుచిప్పలు నుండెను. భగవంతు డైన శ్రీరామునిచేత నిర్మింపబడిన సేతువును చూచిన ఘటోత్కచుడు భగవంతుని పరాక్రమమును ద్యానించి, సేతుతీర్థమునకు నమస్కరించి, సముద్ర దక్షిణతీరమువైపు దృష్టి సారించెను.

"జనమేజయా! తరువాత ఘటోత్కచుడు సముద్ర దక్షిణతీరము చేరి స్వర్గమువలె సుందరమైన లంకానగరమును చూచెను. ఆ నగరము నలువైపుల నాలుగు కోటగోడలు నిర్మింపబడి యుండెను. నలువైపుల నగర ద్వారములు శోభిల్లుచుండెను. తెల్లని-ఎఱ్ఱని-అందమైన మేడలు వేలకొలదిగ లంకాపురము నందు ఉండెను. అక్కడి గవాక్షములు (కిటికీలు) సువర్ణనిర్మితములై ముత్యముల జాలములు కట్టబడి యుండెను. కొన్ని గవాక్షములు వెండితో బంగారముతో గజదంతములతోను నిర్మింపబడిన జాలములతో శోభిల్లుచుండెను. అక్కడ ఎన్నియో తోరణములు (గృహబహిర్ద్వారములు), గోపురములున్న (నగర బహిర్ద్వారములు) సువర్ణ నిర్మితములై యుండెను. ఆ నగరమందు దివ్యదుందుభి ధ్వనులు మార్మోగు చుండెను. నగరోచ్ఛాసములు, వసములున్న ఆ నగరము నకు శోభ గూర్చు చుండెను. ఆ యుద్యానవనములందు పుష్పముల సుగంధము వ్యాపించి విశాలమార్గములు నిర్మింపబడి యుండెను. వివిధ రత్నభరిత మైన లంకానగరము ఇంద్రుని అమరావతీ పురమునుగూడ లజ్జింప జేయుచుండెను.

"జనమేజయా! ఘటోత్కచుడు రాక్షస సేవిత మైన లంకానగరమందు ప్రవేశించి, త్రిశూల-భల్లములను ధరించి గుంపులు-గుంపులుగా ఆ నగరమందు

సంచరించుచున్న రాక్షసులను చూచెను. వారందరు యుద్ధకుశలురే. అక్కడి శ్రీజనులనుగూడ ఘటోత్కచుడు చూచెను. వారు దివ్యవస్త్రములు, భూషణములు, హారములున్ను ధరించి యుండిరి. ఆ సుందరశ్రీ లందరి కన్నుల కొనలు మదిరామదముచేత కొంచెము ఎఱ్ఱబారి యుండెను. వారి నితంబములు, స్తనములు ఉబికి బలిసి యుండెను. ఘటోత్కచు డక్కడకు వచ్చుట చూచి, లంకానివాసులైనరాక్షసులందరకు మిక్కిలి హర్షము, విస్మయమున్ను కలిగెను. అప్పుడు ఘటోత్కచుడు రాజభవనద్వారము చేరి ద్వారపాలకునితో నిట్లనెను :

“ఓయీ కురుకులమునందు సుప్రసిద్ధుడైన పాండురాజు ఉండెను. అతని కనిష్ఠపుత్రుడే సహదేవుడు. అతడు తన యన్నగా రైన యుధిష్ఠిర మహారాజు చేయ బోవు రాజసూయయాగమును సుసంపన్నము చేయుటకు కటిబద్ధుడై యున్నాడు. యుధిష్ఠిరునకు సహాయకుడుగ శ్రీకృష్ణభగవాను డున్నాడు. యుధిష్ఠిరునికొరకు కప్పము తీసికొనుటకుగాను సహదేవుడు నన్ను దూతగా నిక్కడకు పంపెను. కనుక, పురిస్త్వనందనుడైన విభీషణమహారాజుతో నేను కలిసికొన దలచినాను. నీవు త్వరగా పోయి విభీషణ మహారాజునకు నా రాకనుగూర్చి తెలుపుము.”

“జనమేజయా! ఘటోత్కచుని మాటలు విని ద్వారపాలకుడు ‘చాల మంచిది!’ అని చెప్పి ఆ విషయము తెల్పుటకు రాజభవనములో పోయి చేతులు జోడించుకొని విభీషణునకు ఆ సమాచార మంతయు తెలుపగా, విభీషణుడు ద్వార పాలకునితో ‘ఆ దూతను నా కడకు తోడుకొని రమ్ము!’ అని యనెను. అప్పుడు ద్వారపాలకుడు త్వరగా పోయి ఘటోత్కచునితోపాటు రాజభవనములో ప్రవేశించెను.

“జనమేజయా! విభీషణ రాజభవనము కైలాస పర్వతమువలె శోభిల్లుచుండెను. ఆ భవనద్వారములు తప్తసువర్ణముతో నిర్మింప బడి యుండెను. నాలుగు భవనప్రాకారపర్వములతో పరివృత మైన ఆ రాజమందిరము అనేకగోపురములతో భవనద్వారములతోను ప్రకాశించు చుండెను. వివిధరత్నములు తప్తసువర్ణము, రజతము, స్వర్ణకమణులు, వీనిచేత నిర్మింప బడిన భవనస్తంభములు నేత్రములను, మనస్సునున్ను ఆకర్షించు చుండెను. ఆ స్తంభములందు వజ్ర-వైడూర్య

ములు పొదుగ బడి యుండెను. బంగారువన్నె గల స్వజ-వతాకలు ఆ భవనము నకు భవ్యశోభను కూర్చుచుండెను.

“జనమేజయా! విచిత్రమాలికలచేత అలంకృత మై, పరిశుద్ధసువర్ణవేదికల చేత విభూషిత మై యున్న యా రాజభవనము మిక్కిలి రమణీయముగ కనపడుచుండెను. ఆ భవనముయొక్క సమస్త మనోహర విశేషములను చూచుచు ఘటోత్కచుడు లోపల ప్రవేశించినవెంటనే అతనికి మృదంగమధురధ్వని విసపడెను. అక్కడ వీణాతంత్రుల ఝంకారము, దాని లయప్రకారము పాడ బడుచున్న గీతములు విసపడెను. ఒక్కొక్కగీతము సమతాళములను అనుసరించి ఉచ్చరింప బడుచుండెను. నూర్లకొలది వాద్యములతోపాటు దివ్యదుందుభుల మధుర హేషము మాత్రోగ్గు చుండెను.

“జనమేజయా! అమధురధ్వనులు విని ఘటోత్కచుడు మిక్కిలి సంతోషించుచు ఆ భవనమునందు అనేక కక్ష్యలు దాటి ద్వారపాలకునితో పోయి సువర్ణసింహాసనముపై కూర్చొని యున్న విభీషణ మహారాజును దర్శించెను. అతని సింహాసనము సూర్యసమానముగ ప్రకాశించుచుండెను. దానియందు ముత్యములు, రత్నములున్న పొదుగ బడి యుండెను. వివిధ భూషణములు ధరించిన విభీషణుని యంగములు విచిత్రముగ శోభిల్లుచుండగా, నతనిరూపము దివ్యముగ నుండెను. విభీషణుడు దివ్యమాలికా - వస్త్రములు ధరించి దివ్యగంధము అలడుకొని అతి సుందరుడుగ కనపడుచుండెను. అతని శరీరకాంతి సూర్యాగ్నులవలె భాసిల్లుచుండెను.

“జనమేజయా! ఇంద్రునియొద్ద అనేక దేవతలు కూర్చొనునట్లే, విభీషణునిసమీపమందు అతనియనేకమంత్రులు కూర్చొని యుండిరి. అనేకదివ్యసుందరులు, మహారథికులు నైనయక్షులు తమస్త్రీలతోపాటు మంగళవచనములతో విధివిధానముగా విభీషణునకు పూజలు చేయుచుండిరి. ఇద్దరు సుందరస్త్రీలు సువర్ణదండభూషితములైన చామర-వ్యజనములు అతనికి వీచుచుండిరి. కుబేర - వరుణుల ఐశ్వర్యవంటి రాజలక్ష్మీయుతుడై, విభీషణుడు అద్భుతముగ కనబడుచుండెను. అతని యవయవములు దివ్యప్రభలను ఈను చుండెను. అతడు సర్వదా ధర్మమునందే స్థిరముగా నుండెను.

“జనమేజయా! విభీషణుడు మనస్సుతో నిరంతరము ఇశ్వాకువంశ శ్రోమణి యైన శ్రీరామదండ్రుని ధ్యానించుచుండెను. ఆ ట్లున్న రాక్షసరాజును చూచి ఘటోత్కచుడు చేతులు జోడించుకొని యతనికి నమస్కరించి, చిత్ర రథుడు ఇంద్రుని యెదుట వినము డై నిలుచునట్లే, ఘటోత్కచుడు గూడ విసిత భావముతో విభీషణుని సమ్ముఖమున నిలిచెను. ఆ ట్లు రాజదూతగా వచ్చి, తన యెదుట నిలిచిన ఘటోత్కచుని చూచి, విభీషణుడు అతనిని యోగ్యముగా సమ్మానించి, శాంతముగా నతనితో ని ట్లనెను:-

‘రాజదూతా! నా నుండి కప్పము తీసికొన దలచిన మహారాజు ఏ కులము నందు జన్మించెను? అతనిని, అతని సోదరులను, అతని గ్రామమును, అతని దేశమునున్న గూర్చిన సమస్త విషయములున్న తెలుపుము. నేను నీ విషయము గూడ తెలిసికొన దలచు చున్నాను. నీవు ఏ కార్యములకై కప్పము గొనుటకు వచ్చితివో, ఆ కార్యము లన్నింటి విషయము గూడ యథార్థముగా విన దలచి నాను. అన్నియు విస్తారముగా విడి-విడిగా తెల్పుము.’

“జనమేజయా! విభీషణు డిట్లు అడిగిన తరువాత, ఘటోత్కచుడు అంజలి బద్ధు డై ప్రణామము చేసిన రాక్షస రాజునకు నిట్లు విన్నవింప జొచ్చెను:-

‘మహారాజా! చంద్రవంశము నందు సుప్రసిద్ధు డైన పాండురాజు ఉండెను. అతనికి ఇంద్రసహన పరాక్రమశాలు డైన యైదుగురు పుత్రులు కలరు. వారిలో జ్యేష్ఠుడు ధర్మపుత్ర నామముతో విఖ్యాతుడుగ నున్నాడు. అతని మనస్సునందు ఎవరి యెడలగూడ శత్రుభావము లేదు. కనుక, అతనిని ప్రజలు ‘అజాత శత్రువు’ అని యనెదరు. సర్వదా ధర్మమునందే యుండును. కనుక, మూర్ఖిభవించిన ధర్మమా యనునట్లు ఆ మహారాజు కనపడును. గంగానదీ దక్షిణతీరమందు హస్తినాపుర మను పేరుతో నొక నగరము కలదు. యుద్ధిష్ఠిర మహారాజు ఆ నగరమందే తనపైతృక మైన రాజ్యమును పాలించు చుండెను.

‘రాక్షసరాజా! కొంతకాలము తరువాత యుద్ధిష్ఠిరుడు హస్తినాపుర రాజ్య మును ధృతరాష్ట్రునకు ఒప్పగించి తన సోదరులతో ఇంద్ర ప్రస్థ నగరమునకు పోయెను. ఇప్పు డత డక్కడనే యుండి రాజ్యము నేలు చున్నాడు. ఆ రెండు పట్టణములు గంగా యయునా నదుల మధ్యదేశమం చున్నవి.

‘రాక్షసరాజా! ఇక నా సమాచారము వినుము - నాపేరు మఱోత్కచుడు. నేను భీమసేనుని యొక్క బలవంతుడైన పుత్రుడను. నా తల్లి పేరు హిడింబ. ఆమె రాక్షసకుల కన్యక. నేను కుంతీ కుమారులకు ఉపకారము చేయుటకే భూమండలమందు సంచరించు చుండెదను. యుధిష్ఠిర మహారాజు ఇప్పుడు సమస్త భూమండలమునకు శాసకుడైనాడు. ఆ రాజు రాజసూయ యజ్ఞమును అనుష్ఠించుటకు ఏర్పాట్లు చేసినాడు. ఆ మహారాజు తన సోదరు లందరిని కప్పములు గైకొనుటకు అన్ని దిక్కులకు పంపెను. భగవంతుడైన శ్రీకృష్ణునితో పాటు ధర్మరాజు తన తమ్ములకు దిగ్విజయము చేయుటకుగాను ఆదేశించినప్పుడు మహా బలపరాక్రమ సంపన్నుడైన యర్జునుడు పన్నులు గొనుటకు ఉత్తరదిక్కునకు పోయెను.

‘విభీషణ మహారాజా! అర్జునుడు ఒక లక్ష యోజనముల మేరకు ఉత్తర దిక్కుంతు టిరిగి అక్కడి రాజు లందరను జయించి, మీరిన శత్రువులను వధించి, స్వర్గద్వారము దాక పోయి అనేక రత్నరాసులను, వివిధ దివ్యాశ్వములను కానుకలుగా గొని తెచ్చి యుధిష్ఠిర మహారాజునకు సమర్పించెను. యుధిష్ఠిరుని పెద తమ్ముడు భీమసేనుడు పూర్వ దిక్కునందలి రాజులను జయించి అనేక ధనరాసులను తెచ్చి యుధిష్ఠిరునకు సమర్పించెను. యుధిష్ఠిరుని మూడవ తమ్ముడైన నకులుడు పశ్చిమ దిగ్విజయార్థము పోయెను. నాలుగవ తమ్ముడైన సహదేవుడు దక్షిణ దిక్కునందలి రాజు లందరను జయించుచు ముందుకు సాగి వచ్చినాడు.

‘రాజేంద్రా! ఆ సహదేవుడు మీ యెడల మిక్కిలి సత్కారపూర్వకముగ నన్ను రాజకీయ మైన కప్పము తీసికొనుటకు పంపెను. పాండవుల యొక్క ఈ చరిత్రము సంగ్రహముగ నీకు తెలిపితిని. నీవు యుధిష్ఠిరుని చూడుము. పావన మైన రాజసూయ యాగము, జగదీశ్వరుడైన శ్రీకృష్ణ భగవానునిన్ని చూడుము. రాజా! నీవు ధర్మజ్ఞుడవు. ఇవి యన్నియు నీవు దృష్టియందుంచుకొని నాకు కప్పము ఈయ వలెను.”

“జనమేజయా! మఱోత్కచుడు చెప్పిన మాటలు విని ధర్మాత్ముడైన రాక్షసరాజు విభీషణుడు, అతని మంత్రులున్ను మిక్కిలి ప్రసన్నులైరి.

ఃభీషణుడు మిక్కిలి ప్రేమముతో యుధిష్ఠిరుని యేలుబడిని స్వీకరించి, సహదేవునకు గజముపై కప్పబడు కంబళములు, గజదంతములు, రత్నములు పొదుగ బడిన బంగారు మంచములు, విచిత్ర భూషణములు, నవ రత్నములు, బంగారు పాత్రలు, కడవలు, బాణండ్లు, వేలకొలది బంగారు జలపాత్రములు, అనేక రజతపాత్రములు, సువర్ణ-మణి ముక్తాభిరమములైన శస్త్రములు, యజ్ఞద్యారమునకు కట్టుటకు యోగ్యములైన పదునాలుగు తాటిచెట్లు, సువర్ణకమలములు మణిభిరమములైన పల్లకీలు, సువర్ణకిరీట-కుండల-పుష్ప-హార-శతావర్త-శంఖాదులు, చందన-వస్త్ర-కంబళాదులైన బహుమాల్య పదార్థములు, దివ్యనుగంధద్రవ్యములున్న ఘటోత్కచునకు ధర్మజుని కొరకు కప్పములుగ ఇచ్చెను. అవి తీసికొని, ఘటోత్కచుడు విభీషణునకు ప్రదక్షిణ-నమస్కారములు చేసి, బయలుదేరెను. ఈ వస్తువులన్నియు ఘటోత్కచుని వెంట తీసికొనిపోవుటకు ఎనుబది ఎనిమిదిమంది రాక్షసులను విభీషణుడు ఘటోత్కచుని వెంట పంపెను.

“జనమేజయా! ఇట్లు అన్ని వస్తువులు తీసుకొని తనవెంట వచ్చు చున్న రాక్షసులతోపాటు ఘటోత్కచుడు సముద్రము దాటి సహదేవునికడకు బయలుదేరెను. ఆ రాక్షసులను చూచి ద్రావిడ సైనికులు, భయపడి పరుగెత్త జొచ్చిరి. అప్పుడు ఘటోత్కచుడు సహదేవునకు నమస్కరించి యెదుట నిలిచెను. సహదేవు డతనిని కౌగిలించుకొని ఆ రాక్షసులను గూడ చూచి ప్రసన్నుడై ద్రావిడ సైనికులతో ఇంద్రప్రస్థమునకు బయలుదేరెను.

“జనమేజయా! ఈ విధముగ సహదేవుడు దక్షిణ దిక్కు నందలి కొందరు రాజులను జయించి, మరికొందరను సామోపాయముచేత సమాధానపరచి, అందరిని వశపరచుకొని కప్పములు కట్టుటకు అంగీకరింప జేసి, ధనరాసులతో, లంకారాక్షసులతోను, ఇంద్రప్రస్థమునకు వచ్చి, యుధిష్ఠిరునకు నమస్కరింపగా యుధిష్ఠిరు డతనిని ఆదరించి లంకనుంచి తెచ్చిన దుర్లభవస్తువులను చూచి హర్షాశ్చర్యములు పొందెను. ఆ ధనరాసులతో వేయికోట్లకంటె ఎక్కువ జారువుల సువర్ణము, విచిత్రమణిరత్నములు, గో-మహిష-మేషాదులు, గొత్తెలు అనేకసంఖ్యలో నుండెను. అవి యన్నియు పర్మరాజునకు సమర్పించి సహదేవుడు కృతార్థుడై సుఖముగ నుండెను.”

నకులుని పశ్చిమ దిగ్విజయము :-

“జనమేజయా! నకులుని పశ్చిమ దిగ్విజయమును గూర్చి చెప్పెద వినుము. పశ్చిమదిక్కు శ్రీకృష్ణభగవానుని యధికారముతో నుండెను. అక్కడకు పోవుటకు ప్రయాణ మై నకులుడు చతురంగసేనల ధ్వనులతో భూమిని కంపింప జేయుచు, తొలుత అనేక గోవులు గలిగి, కుమారస్వామికి మిక్కిలి ప్రിയ మైన¹ ‘రోహితక’ పర్వతమునకు, దాని సమీప దేశమునకున్న పోయెను. అక్కడ ‘మత్తమయూర’ నామము గల క్షత్రియవీరులతో యుద్ధము చేసి ఓడించి నకులుడు సముస్త మరుభూమిని² అనేక ధనదాన్య పరిపూర్ణము లైన శైరీషక-మహోత్థ దేశములను వశపరచుకొని మహోత్థదేశాధిపతి యైన ‘అక్రోశ’ రాజుతో గొప్పయుద్ధము చేసి జయించెను.

“జనమేజయా! తరువాత నకులుడు ‘దశార్ణ’ దేశమును గెలుచుకొని, ‘శిబి-త్రిగర్త-అంబష్ట-మాలవ-పంచకర్పట-మాధ్యమిక’ దేశములకు పోయి వానిని జయించి, ‘వాటధాన’ దశక్షత్రియులను ఓడించెను. అక్కడినుండి తిరిగి వచ్చి నకులుడు ‘పుష్కరారణ్య’ నివాసు లైన ‘ఉత్సవసంకేత’ గణములను ఓడించెను. సముద్రతీరవాసు లైన ‘గ్రామణీయ’³ క్షత్రియులను, ‘సరస్వతీ’ నదీ తీరమందలి శూద్రు లైన ఆభీర (గొల్లలు) గణములను మత్స్యజీవికగల ‘ధీవర’⁴ జాతివారిని, పర్వతములపై నివసించువారి నందరినిన్ని నకులుడు జయించి వశపరచుకొనెను.

“జనమేజయా! నకులుడు సముస్త ‘పంచనద (పంజాబు) - అమర పర్వత-ఉత్తరజ్యోతిష-దివ్యకటసగర-ద్వారపాలపురక’ దేశములను, ఆ రాజుల నున్న వశపరచుకొని ‘రామత - హార - హూణ’ దేశరాజులను, పశ్చిమదిక్కు నందలి యితర రాజులనున్న అజ్ఞా మాత్రముచేత ఆధీనులను చేసికొని,

1. దీనినే ఇప్పుడు రోహతక (పంజాబ్) అనెదరు.
2. మార్వాడదేశము.
3. గ్రామాధికారుల వంశీయులు.
4. చేపలుపట్టు జాలరులు.

ఆక్కడ నివసించి, శ్రీకృష్ణభగవానుని కడకు దూతను పంపెను. శ్రీకృష్ణుడు కేవలము ప్రేమచేతనే నకులుని శాసనము అంగీకరించెను. తరువాత, నకులుడు శాకలదేశమును జయించి 'మద్ర'దేశ రాజధానికి పోయి ఆ దేశరాజు, తన మేనమామయైన 'శల్య'ని ప్రేమచేతనే వశపరచుకొనెను.

“జనమేజయా! శల్యుడు సత్కార యోగ్యుడైన నకులుని సత్కరించెను. నకులుడు శల్యునినుండి అనేక రత్నములను కానుకలుగా గొని, సముద్రమధ్య దీవులలో నున్న భయంకరులైన 'మైచ్చ - పహ్లావ - బర్బర - కిరాత - యవన - శక నామకులను జయించి, వారినుండి రత్నములు గొని, అనేక ధనరాసుల భారముతో ఇంద్రత్రస్థమునకు తిరిగి వచ్చి ఆ ధనమంతయు యధిష్ఠితునకు సమర్పించెను.

“జనమేజయా! ఈ విధముగ కృష్ణభగవానుని యధికారములో నున్న వరుణపాలిత పశ్చిమ దిక్కును నకులుడు జయించెను”

(దిగ్విజయ పర్వము నమాప్తము)

(రాజసూయ పర్వము)

యుధిష్ఠిరుని రాజ్యపాలనము - అతడు శ్రీ కృష్ణాజ్ఞచేత రాజసూయ యాగ దీక్ష గొనుట - దేశవాసులందఱకు అహ్వనములు పంపుట:

“జనమేజయా! ఇట్లు పంచపాండవులు సమస్త భూసుండలమును జయించి, ధర్మానుసారముగా రాజ్యపాలనము చేయదొడగిరి. భీమాదులైన నలుగురు తమ్ములతో యుధిష్ఠిరుడు, సమస్త ప్రజలపైన అనుగ్రహము చూపుచు, నాలుగు వర్తముల ప్రజలను సంతుష్టులనుగా నుంచెను. యుధిష్ఠిరుడు ఎవరినిన్ని విరోధించక, అందరికి హితము చేయుచుండెను. “అందరికి తృప్తి కల్గించవలెను. ధనాగారము తెఱచి, విరివిరిగా దానము చేయవలెను. ఎవరిపై గూడ బలప్రయోగము చేయగూడదు. అట్లుండి ధర్మమా! నీవు ధన్యముగ నుండుము,” అను మాటలు దప్ప యుధిష్ఠిరుని నోటినుండి మఱియేడియు వినబడకుండెను. అతడిట్లు వ్యవహరించుటచేతనే ప్రజలందరు తృప్తిచుండువలె అతనియందు

అనురక్తులై యుండిరి. ఎవరుగూడ అతనిని ద్వేషించకుండిరి. కనుకనే, అతడు 'అజాత శత్రువు' అన బడు చుండెను.

“జనమేజయా! యుధిష్ఠిరుడు ప్రజారక్షణము, సత్యపాలనము, శత్రు సంహారమును చేయు చుండెను. ఈ కార్యము అతడు చేయు చుండుట చేత ప్రజలు నిశ్చింతలై ఉత్సాహముతో తమ వద్దాశ్రమ కర్మలందు నిమగ్నులై యుండిరి. న్యాయముగా పన్నులు తీసికొని, ధర్మముగా శాసనములు చేయు చుండుటచేత యుధిష్ఠిరుని రాజ్యమందు ప్రజలు కోరినప్పుడెల్ల మేమము వర్షించుచు, ఆ దేశము ధనధాన్య సంపన్నమై యుండెను. గోరక్షణము, కృషికర్మ, వ్యాపారము మొదలైన కార్యము లన్నియు ఆ రాజ్యమునందు బాగుగా సాగు చుండెను. విశేషించి, ఆ రాజు మంచి వ్యవస్థతో పాలించుచుండెను. కనుక, అన్ని విషయములు బాగుగా జరుగు చుండెను.

“జనమేజయా! చోరులు, వంచకులు, రాజులు, రాజులకు విశ్వాసపాత్రులున్ను ఎప్పుడు గూడ అసత్యము మాట్లాడ రనగా, ఇతరుల విషయములు చెప్పవలసినదే మున్నది? ప్రజలతోనే కాక, వారు పరస్పరము గూడ అసత్యముతో, కపటముతోను వ్యవహరించకుండిరి. ధర్మపరాయణుడైన యుధిష్ఠిరుని శాసన కాలమందు అనావృష్టి, అతివృష్టి, రోగములు, వ్యాధులు, ఈతిబాధలు, అగ్ని దహనములు మొదలైన ఉపద్రవములు పేరునకు గూడ లే కుండెను. యుధిష్ఠిరుని కడకు రాజులు స్నేహభావముతోనో లేక, అతనికేదైనా ప్రియము చేయుటకో వచ్చు చుండిరేకాని, యుద్ధాదులైన యితర కార్యముల కొరకు రా కుండిరి. (అనగా, అతని శాసనముతో ప్రజలు పోట్లాడ కుండి రని భావము)

“జనమేజయా! కేవలము ధర్మమార్గములోనే లభించిన ధనాదాయము చేత అతని ధనాగారమునందు, నూర్లకొడి యేడ్లదాక ఉదారముగా వ్యయము చేసినను, తరుగనంత ధనము పెరిగి యుండెను. యుధిష్ఠిరుడు తన అన్న వస్త్ర ధనాదుల వృద్ధిని తెలుసుకొని యజ్ఞము చేయుటకు నిశ్చయించెను. అతని హితచింతకు లందరు ‘ప్రభూ! నీవు యజ్ఞము చేయుటకు తగిన సమయము వచ్చినది. కనుక, నిపుడు యజ్ఞారంభము చేయుము’ అని యను చుండిరి.

“జనమేజయా! యుధిష్ఠిరుని మిత్రులు ఈ విధముగ చెప్పు చుండినప్పుడే శ్రీకృష్ణభగవాను డక్కడకు వచ్చెను. ఆ పురాణపురుషుడు, నారాయణబుష్టి, వేదస్వరూపుడు, విజ్ఞానులకు గూడ అగమ్యుడు, పరమేశ్వరుడు, స్థావర-జంగమ ప్రాణుల యుత్పత్తి-స్థితి-లయములకు అధిష్ఠాన భూతుడు, భూత-భవిష్యద్-వర్తమాన కాలములను నియమించువాడు, ‘కేశి’ దానవ సంహర్త-కేశవుడు, వృష్టిపంశ రక్షణమునకు పెట్టనికోట, ఆపత్కాలమునందు ఆభయ మిచ్చువాడు, శత్రుసంహారకుడు నైన మాధవుడు తన తండ్రి యైన వసుదేవుని ద్వారకా సేనకు అధిపతిని జేసి, ధర్మరాజునకు వివిధ ధన-రత్నములు కానుక లిచ్చుటకు మహాసేనలతో ఇంద్రప్రస్థమునకు వచ్చెను.

“జనమేజయా! ఆ ధనరాసులు అనంతములుగా నుండెను. రత్నరాసులు అక్షయ మైన మహాసాగరముగ నుండెను. అవి తీసికొని శ్రీకృష్ణుడు ఇంద్ర ప్రస్థ నగరములో ప్రవేశించెను. తొలుత నుండియే పూర్తిగా నిండి యున్న పాండవుల ధనాగారము శ్రీకృష్ణుని అక్షయ ధనముల కానుకలచేత అది ఇంకను పరిపూర్ణ మయ్యెను. ఆదేవుని యాగమనము శత్రువులకు శోకవర్ధక మాయెను. సూర్యుడు లేనప్పుడు అంధకారము నిండిన ప్రపంచము సూర్యోదయముచేత ప్రకాశించునట్లు, వాయు సంవలనములేని చోట వాయువు పీచుట వలన నూతన ప్రాణశక్తి సంపదించునట్లున్న శ్రీకృష్ణుడు అక్కడకు వచ్చినప్పుడు ఇంద్రప్రస్థ నగరమంతట హర్షోల్లాసములతో నిండెను.

“జనమేజయా! అప్పుడు యుధిష్ఠిరుడు మిక్కిలి ప్రసన్నుడై శ్రీకృష్ణు నకు స్వాగత సత్కారములు చేసిన తరువాత ఆయన సుఖముగా కూర్చొని నప్పుడు ధౌమ్య-వ్యాసాదిమునుఁజులతో, ఋత్విక్కులతో, తమ్ములతోను శ్రీకృష్ణుని కడకు పోయి, యిట్లనెను:-

‘శ్రీకృష్ణా! నీ దయచేత సమస్త భూమండలము నీసేవ కొరకు నాయధీన మై యున్నది. నాకు ధనము గూడ అత్యధికముగా లభించి యున్నది. ఆ ధన మంతయు, శాస్త్రోక్తముగ ఉత్తమ బ్రాహ్మణుల కొరకు హవ్యవాహనుడైన యగ్ని కొరకున్న ఉపయోగింప దలచు చున్నాను. నే నప్పుడు నీతో నా తమ్ములతోను కలిసి యజ్ఞము చేయ గోరు చున్నాను, ఆజ్ఞ యిమ్ము. నీవు స్వయముగా

యజ్ఞదీక్ష గ్రహింపుము. నీవు యజ్ఞము చేసిన యెడల నేను పాపరహితుడ నయ్యెదను. అథవా, ప్రభూ! నేను నా తమ్ములతో పాటు యజ్ఞదీక్ష గ్రహించుటకు అజ్ఞ యిమ్ము. నీ యనుజ్ఞ యైన మీదటనే యజ్ఞదీక్షా గ్రహణము చేసెదను.'

“జనమేజయా! ఆ మాట విని శ్రీకృష్ణభగవానుడు రాజసూయ యజ్ఞ గుణములను విస్తారముగా వర్ణించి, యుధిష్ఠిరునితో నిట్లనెను:-

‘రాజసింహా! నీవు చక్రవర్తి యగుటకు యోగ్యుడవు కనుక, నీవే యీ మహాయజ్ఞదీక్ష గ్రహింపుము. నీవు దీక్ష గ్రహించుటచేత మే మందరము కృత కృత్యుల మయ్యెదము. నీవు చేయ దలచిన యజ్ఞము ప్రారంభించుము. నీకు శ్రేయస్సు కలిగించుటకు నేను నిరంతరము ఉద్యుక్తుడ నై యున్నాను. నన్ను ఆవశ్యక కార్యములు చేయుటకు నియోగింపుము. నేను నీ యజ్ఞ పాలించెదను.’

“జనమేజయా! శ్రీకృష్ణుని మాట విని యుధిష్ఠిరుడు ‘శ్రీకృష్ణా! ఇక నా సంకల్పము సఫల మైనది. నా యగకార్యసిద్ధి నిశ్చిత మైనది. ఎందు కనగా, నీవు నా యిచ్చాను సారముగ ఇక్కడకు విచ్చేసినావు’ అని చెప్పి శ్రీకృష్ణుని యజ్ఞ తీసికొని సోదరులతోపాటు యజ్ఞము చేయుటకు సామాగ్రిని చేకూర్చుకొనుటకు ఆరంభించెను.

“జనమేజయా! అప్పుడు యుధిష్ఠిరుడు యోధులకు, తమ్ములకు, మంత్రులకున్న, ‘ఈయజ్ఞము కొరకు బ్రాహ్మణులు చెప్పినట్లు యజ్ఞాంగభూత వస్తువులు, కావలసిన యుపకరణములు, సర్వవిధ మంగళద్రవ్యములు, ధాన్యుడు చెప్పిన యజ్ఞోపయోగ సామాగ్రి యివి యన్నియు క్రమమునా దొరకినవి దొరికినట్లు శీఘ్రముగా మన సేవకులు పోయి తీసుకొని రావలెను. ‘ఇంద్రసేన-విశోక-అర్జునసారథి పూరు’లు- వీరు ఆహార వస్తువులను చేకూర్చుటకు పూనుకొనవలెను. సాధారణముగ తినుటకు కోరబడు రుచి సువాసనయు గల వివిధ ‘మిష్టాన్నము’లు (రుచ్యము లైన మధురలవణపు తినుబండారములు) మొదలైనవి సిద్ధపరచవలెను. ఇవి యన్నియు బ్రాహ్మణులు కోరినట్లు ఇవ్వవలెను’ అని యజ్ఞ యిచ్చెను. యుధిష్ఠిరుని యజ్ఞ కాగానే సహదేవుడు ‘ఈ వ్యవస్థలన్నియు చేయబడినవి’ అని యుధిష్ఠిరునకు నివేదించెను.

“జనమేజయా! తరువాత వ్యాసభగవానుడు అనేక ఋత్విక్కులను తోడుకొని వచ్చెను. ఆ బ్రాహ్మణులు మూర్తిభవించిన వేదములవలె నుండిరి. ఆ యజ్ఞమునందు వ్యాసుడు *బ్రహ్మగా నుండెను. ధనంజయగోత్రీయ బ్రాహ్మణోత్తముడు ‘సుసామ’యనువాడు సామగానము చేయువాడుగ నుండెను. బ్రహ్మనిష్ఠుడైన యాజ్ఞవల్క్యుడు అధ్వర్యుడుగ¹ నుండెను. వసుపుత్రుడైన పైలుడు ధోమ్యమునితోపాటు ‘హోత’గా² నుండెను. వారియందరి పుత్రులు, శిష్యులున్ను ‘హోత్రగులు’³ (సప్తహోతలు)గ నుండిరి. వారందరు వేదవేదాంగపారంగతులు.

“జనమేజయా! ఆ ఋత్విక్కులందరు పుణ్యాహవాచనము చేయించి, యజ్ఞవిధికి ‘ఊహనము’⁴ చేయించి శాస్త్రోక్తవిధితో ఆ యజ్ఞస్థలమును పూజించిరి.

* ఇతడు యజ్ఞములోని నలుగురు ముఖ్య ఋత్విక్కులలో నొకడు. తక్కిన ముగ్గురు ‘హోతృ - అధ్వర్యు - ఉద్గాతృ’ నామకులు. బ్రహ్మ అను ఋత్విక్కు ఆ నలుగురిలో గొప్ప విద్వాంసుడుగ నుండును. అతనికి మూడు వేదములు, యజ్ఞమును సక్రమముగ నడచునట్లు చూచుట, తప్పలను ఓడ్డుట వీనిలో సమర్థుడుగా నుండును. కొంతకాలము తరువాత బ్రహ్మ ముఖ్యముగ అధర్వవేద కార్యములే చేయువాడుగ నుండెను.

1. ఇతడు హోతృ-ఉద్గాతృలకంటె విశిష్టుడుగ యజ్ఞపు అధికారము వహించిన ఋత్విక్కు. ఇతడు యజ్ఞశాలను కొలుచుట, వేద నిర్మాణము చేయుట, యజ్ఞ పాత్రలు సిద్ధపరచుట, హోమ సమీధలు, జలము తెప్పించుట, యజ్ఞాగ్ని రగిలించుట, యజ్ఞ పశువును బలి యిచ్చుటకు తెచ్చుట, యజుర్వేద మంత్రములను పఠించుటయు చేయును. కనుకనే యజుర్వేదమునకు ‘అధ్వర్యు’ అని పేరు.
2. ఇతడు యజ్ఞమునందు దేవతలను స్తుతించుటకు ఋగ్వేదమంత్రములను పఠించును.
3. వీరు హోతకు సహాయకులుగ నుండు ఋత్విక్కులు.
4. ‘రాజసూయేన యజ్ఞే, స్వారాజ్యమనాప్నవాని’ - అనగా స్వర్గ రాజ్యమును పొందుటకు రాజసూయ యజ్ఞము చేసెదను’ అని సంకల్పము చేయుటకు ‘ఊహనము’ అని పేరు.

దానియందు రాజాజ్ఞచేత శిల్పులు దేవమందిరములవలె నుండు సుగంధయుక్తములైన విశాల భవనములు నిర్మించిరి. తరువాత యుద్ధిష్ఠిరుడు 'సమస్త రాజులను బ్రాహ్మణులనున్న ఆహ్వానించుటకు శీఘ్రముగా లైన దూతలను త్వరగా పంపుము' అని మంత్రిగా నున్న సహదేవునకు ఆజ్ఞ యిచ్చెను. వెంటనే సహదేవుడు దూతలను పిలిచి, 'మీరు రాజ్యమునం దంతటను ఒక్క చోటుగూడ విడువక, తిరిగి అక్కడి రాజులకు, బ్రాహ్మణ-వైశ్య-శూద్రులకున్న మాయాహ్వానము తెలిపి త్వరగా తోడుకొని రండు' అని ఆజ్ఞ యిచ్చెను.

“జనమేజయా! తరువాత దూతలు దేశములో నందరను ఆహ్వానించి చాల మందిని తమవెంట తోడ్కొని వచ్చిరి. ఆహూతులేగాక, వారి బంధువులను మిత్రులనుగూడ వెంట తోడ్కొని వచ్చిరి. తరువాత అక్కడికి వచ్చిన బ్రాహ్మణులు సరియైన ముహూర్తకాలమందు యుద్ధిష్ఠిరునకు రాజసూయ యజ్ఞ దీక్ష నిచ్చిరి. యజ్ఞదీక్షితుడైన యుద్ధిష్ఠిరుడు వేలకొలది బ్రాహ్మణులచేత పరివృతుడై యజ్ఞ మండపమునకు పోయెను. అప్పు డతని సోదరులు, బంధుమిత్రులు, సహాయకులు, అనేక దేశములనుండి వచ్చిన క్షత్రియ రాజులు, మంత్రిులున్న ఆతనితో నుండిరి. అప్పుడు ధర్మరాజు మూర్తీభవించిన ధర్మమా యనునట్లు తోచు చుండెను.

“జనమేజయా! ధర్మరాజాజ్ఞచేత వేలకొలది శిల్పులు, అక్కడకు బంధువులతో వచ్చిన బ్రాహ్మణులు బస చేయుటకు వేరు వేరు గృహములు నిర్మించిరి. ఆవి అన్న - వస్త్రములచేత పరిపూర్ణములై, అన్ని ఋతువులందు సుఖముగా నుండుటకు అను వైన సౌకర్యములు గలిగి యుండెను. ఆ యింద్రితో బ్రాహ్మణులు రాజసత్కారము పొంది నివసించుచు, వివిధ కథలు చెప్పికొనుచు, నట - నర్తకుల యాటలు చూచు చుండిరి. ఆ గృహములలో భోజనములు చేయుచు, మాట్లాడుకొనుచు అనందమగ్నులైన బ్రాహ్మణుల కోలాహలము నిరంతరము వినపడుచుండెను. అక్కడ 'ఇతనికి ఇండు, ఇతనికి వడ్డింపుడు, భోజనము చేయుడు' అను శబ్దములు ప్రతిదినము వినపడు చుండెను.

“జనమేజయా! యుద్ధిష్ఠిరుడు గోవులను, శయ్యలను, బంగారు నాణెములను, అవివాహిత యువతులనున్న ఒక్కొక్క బ్రాహ్మణునకు ఒక్కొక్క

లక్ష చొప్పున దానముగా నిచ్చెను. ఈ విధముగ స్వర్గమునందు ఇంద్రునివలె భూమండలమునందు అసమానవీరుడైన యుధిష్ఠిరుడు రాజసూయ యజ్ఞమును ఆరంభించెను. అప్పుడు యుధిష్ఠిరుడు భీష్మ-ద్రోణ ధృతరాష్ట్ర-విదుర-కృపా చార్యులను, దుర్యోధనాచ సోదరులను, తమయెడల ప్రేమ గల యితర జనులను హస్తినాపురమునుండి పిలుచుకొని వచ్చుటకు నకులుని పంపెను.

**యుధిష్ఠిర యజ్ఞమునకు నమస్తదేశరాజులు, కౌరవ యాదవులున్ను వచ్చుట-
వారికి అందరకు భోజన-నివాసముల వ్యవస్థ:-**

“జనమేజయా! నకులుడు హస్తినాపురమునకు పోయి, భీష్మాదులను, ఆచార్యులనున్న సత్కారపూర్వకముగ ఆహ్వానించెను. వారందరు ప్రసన్నులై బ్రాహ్మణులను ముందిడుకొని ఆ యజ్ఞమునకు వచ్చిరి. ధర్మరాజు యజ్ఞము చేయు చున్నాడని విని అనేక సహస్రజనులు సంతోషముతో ఇంద్రప్రస్థము నకు వచ్చిరి. యుధిష్ఠిరుని, అతని సభనున్న చూచుటకు అన్ని దిక్కులనుండి శత్రుయు లందరు వివిధ బహుమూల్య రత్నములును కానుకలుగ తీసికొని వచ్చిరి.

“జనమేజయా! ఆ యజ్ఞమునకు, ధృతరాష్ట్ర-భీష్మ విదురులు, దుర్యోధనాది సోదరులు అందరు గాంధారరాజైన సుఖచుడు, అతని పుత్రుడు శకుని, అచల-వృషక-కర్ణ-బాన్లక - సోమదత్త - భూరిశ్రవన్ - శల - అశ్వత్థామన్ - కృపాచార్య-ద్రోణాచార్య-జయద్రథ, ద్రుపదులు, ద్రుపదపుత్రులు, శాల్యరాజు, ప్రాగ్జ్యోతిషపురాధీశుడైన భగదత్తుడు, అతనితోపాటు సముద్రపు జలప్రాయ ప్రదేశములందు నివసించునట్టి యన్నిజాతుల ప్లేచ్చులు, పర్వతీయరాజులు, బృహద్బల-పౌండ్రక వాసుదేవులు, వంగ-కళింగ దేశముల రాజులు, ఆకర్ణ - కుంతల - మాళవ - అంధ్ర - ద్రావిడ - సింహళ దేశముల రాజులు, కాశ్మీర దేశ రాజు, కుంతిభోజ - గౌరవాహన - బాన్లకులు, ఇతర రాజవీరులు, తన యిరువురు పుత్రులతో విరాటరాజు, మావేల్లుడు, వివిధ దేశముల యేలికలు, రాజ కుమారులున్ను వచ్చిరి.

“జనమేజయా! ధర్మరాజు చేయు రాజసూయ యజ్ఞమునకు శిశువులు గూడ పుత్రులతో వచ్చెను. బలరామ-అనిరుద్ధ-కంక-సారణ-గద - ప్రద్యుమ్న

సాంబ - చారుడేష్ట - ఉల్కాక - నిశగ - అంగావహాదులు ఇతర వృష్టివంశ మహారథికులుగూడ వచ్చిరి.

“జనమేజయా! యుధిష్ఠిరాజుచేత అక్కడ ఆతిథులకు సమస్త సౌకర్యములు కలిగించుటకు నియుక్తులైన సేవకులు ఆతిథుల నివాసమునకు ఉత్తమ భవనములు, అనేక భోజన సామగ్రియు నిచ్చిరి. ఆ యిండ్లలో స్నానాదులకు బావులు నిర్మింప బడెను. వివిధ వృక్షములు అచ్చట శోభిల్లుచుండెను. వారికి అందరకున్న యుధిష్ఠిరుడు స్వాగతము చెప్పి సత్కరించెను. ఇట్లు సమ్మానితులైన ఆ యతిథులు వివిధ భవనములలో బస చేసిరి.

“జనమేజయా! ఆ భవనములు భవ్యములుగా కైలాస శిఖరమువలె ఉన్నతములుగాను నుండును. వివిధ ద్రవ్యములచేత భూషితములై అందముగ నుండెను. ఆ భవనములకు నలువైపుల ప్రాకారములు ఉండెను. సువర్ణ జాలములు ఆ యిండ్లకు కట్ట బడి యుండెను. ఆ యిండ్ల ముంగిళ్ళలో మణులు పొదుగ బడి యుండెను. ఆ భవనములపైకి అనాయాసముగ ఎక్కుటకు సోపానములు కట్ట బడి యుండెను. ఆ యిండ్లలో బహుమూల్యములైన పెద్ద-పెద్ద యాసనములు కూర్చొనుటకు, ఇతర సామగ్రియు నేర్పరుప బడి యుండెను. ఆ యిండ్లు మాలికలతో నలంకృతములై, వానిలో అగరు సుగంధము వ్యాపించి యుండెను. ఆ యతిథి భవనము లన్నియు హంసలవలె, చంద్రునివలెను తెల్లగా ఒక యోజనము దూరమునుండి కనబడుచుండెను. ఏమాత్రము అవి ఇరుకుగా లేక ఒండొంటిని కలియక అన్నివాకిండ్లు సమానముగ నుండెను. అన్నింటిలోను సుఖ-సౌకర్యాది గుణములు నిండి యుండెను. ఆ యిండ్ల గోడలు వివిధ దాతువుల చేత విచిత్రములై హిమాలయ శిఖరములవలె శోభిల్లుచుండెను.

“జనమేజయా! అక్కడ విశ్రాంతి తీసి కొనిన తరువాత ఆ రాజు లందరు, అనేక సదస్యులతో పరివృతుడైన యుధిష్ఠిరుని దర్శనము చేసిరి. అప్పుడు రాజులతో, బ్రాహ్మణులతో, మహర్షులతోను నిండి యున్న ఆ యజ్ఞ మండపము దేవతలచేత నిండిన స్వర్గలోకమువలె భాసిల్లుచుండెను.”

రాజనూయ యజ్ఞవర్ణనము :-

“జనమేజయా! భీష్మపితామహునకు, గురు వైన ద్రోణునకున్న, తదితరులకున్న స్వాగతము చెప్పి యుద్ధిష్ఠిరుడు వారికి పాదప్రణామము చేసి, భీష్మ-ద్రోణ-కృప-అశ్వత్థామన్-దుర్యోధన-వివింశతులతో ని ట్లనెను:-

ఈ యజ్ఞమునకు వచ్చి నన్ను అనుగ్రహించితిరి. నేను చాల ధనము సంపాదించినాను. దీనిని మీరు ఇచ్చాను సారముగా సత్కార్యములందు వినియోగింపు డని నాప్రార్థన!

“జనమేజయా! యజ్ఞదీక్షితు డైన యుద్ధిష్ఠిరుడు ఇట్లు చెప్పి, వారందరిని తగిన యధికారములందు నియోగించెను. భక్ష్య-భోజ్యాది సామగ్రిని జాగ్రత్తగా చూచుటకు, దానిని పంచుటకు, వడ్డించుటకున్న సరియైన వ్యవస్థ చేయుటకు ఆధికారము దుశ్శాసనునకు ఇచ్చెను. బ్రాహ్మణులకు స్వాగత-సత్కారములు చేయు భారము అశ్వత్థామకు ఒప్పగించెను. రాజుల సేవా-సత్కారములు చేయుటకు సంజయుని నియోగించెను. ఏ పని యైనది, ‘ఏది కాలేదు’ అను విషయము సక్రమముగా చూచుపని భీష్మ-ద్రోణుల కీయ బడెను.

“జనమేజయా! స్వప్నములైన సువర్ణ రత్నములను పరిక్షించి, జాగ్రత్త పరిచి యుంచుట, వానిని దక్షిణలుగా ఇచ్చు కార్యము నందు యుద్ధిష్ఠిరుడు కృపాచార్యుని నియుక్తి చేసెను. ఇట్లే, వివిధ శ్రేష్ఠపురుషులను, వారికి తగిన వేరు-వేరు కార్యములందు నియోగించెను. నకులుడు గౌరవ పూర్వకముగా పిలుచుకొని వచ్చిన బాప్లిక-ధృతరాష్ట్ర-సోమదత్త-జయద్రథులు అక్కడ ఇంటి యజమానులవలె సుఖముగ కూర్చొని స్వేచ్ఛగా సంచరింప దొడగిరి.

“జనమేజయా! సమస్తధర్మజ్ఞాన పరిపూర్ణు డైన విదురుడు ధనమును వెచ్చించు కార్యమునందు నియోగింప బడెను. దుర్యోధనుడు రాజులనుండి కప్పములను, వివిధములైన కానుకలను స్వీకరించి, వానిని జాగ్రత్తగా ఉంచు పనిని నిర్వహించు చుండెను. అందరిచేత పరివృత్తు డైన శ్రీకృష్ణ భగవానుడు అందరిని సంతోషింప జేయ దలచి, బ్రాహ్మణుల పాదములను కడుగుటచేత ఉత్తమ ఫలము లభించు నని స్వయముగా తానే బ్రాహ్మణుల పాదములు కడుగ జొచ్చెను.

“జనమేజయా! యుధిష్ఠిరమహారాజును అతని సభనున్న చూచుటకు వచ్చిన రాజులలో ఒక వేయి బంగారునాణెముల కంటె తక్కువ కానుక లిచ్చిన వాడు ఎవ్వడు గూడ లేకుండెను. ప్రతియొక రాజు అనేక సంఖ్యల రత్నములను కానుకలుగా నిచ్చి యుధిష్ఠిరునకు ధన వృద్ధి కలిగించు చుండెను. రాజులందరు ‘నేను ఇచ్చిన రత్నములనే దానముగా నిచ్చి యజ్ఞమును పరిపూర్ణము చేయ వలెను’ అని స్పర్థపడి, ధన మిచ్చు చుండిరి.

“జనమేజయా! యజ్ఞము చూచుటకు వచ్చిన దేవతల విమానములు శిఖరములకు తగులు చుండి, జలాశయములచేత నిండి, సేనలచేత పరివృత మై, సుందరభవనములు, ఇంద్రాది లోకపాలకుల విమానములు, బ్రాహ్మణుల నివాస స్థానములు, రత్న పరిపూర్ణచిత్రములు, విమానములవలె నిర్మింప బడిన భవనములు, రాజుల యనంత సంపదల సమృద్ధులు-వీనిచేత యుధిష్ఠిరుని సభ మిక్కిలి శోభిల్లు చుండెను.

“జనమేజయా! యుధిష్ఠిర మహారాజునకు, వరుణ దేవునకు ఉన్నంత ఆసమాన సమృద్ధి ఉండెను. అతడు యజ్ఞమునందు ఆరు అగ్ను*లను ప్రతిష్ఠించి పరిపూర్ణ దక్షిణలిచ్చి ఆ యజ్ఞము ద్వారా భగవంతుడైన సర్వేశ్వరుని పూజించెను. యజ్ఞమునకు వచ్చిన ప్రజలందరి కోరికలను యుధిష్ఠిరుడు తీర్చి వారిని సంతృప్తి పరచెను. ఆ యజ్ఞ సమారోహము ఆహారపదార్థములచేత పరిపూర్ణమై, ఆహార పానీయ సామగ్రులు సర్వదా నిండియుండెను. పూర్తిగా తిని, త్రాగి జనులు అందరు తృప్తిగా ఆ యజ్ఞమునందు కనబడు చుండిరి. అక్కడ ఎవరు గూడ అకలిగొని యుండకుండిరి. ఆ యుత్సవమునందు అన్ని వైపుల అందరికి రత్నములు కానుక లివ్వబడుచుండెను.

“జనమేజయా! వేద విద్యలో నిపుణులైన మహర్షులచేత విస్తారముగా చేయ బడు చున్న ఆ యజ్ఞమందు ఇడా, ఆజ్య హోమ, తిలాది పదార్థముల

* నీలకంఠ పండితుని వ్యాఖ్యలో ఆరు అగ్నులు, ‘ఆరంభణీయ - ఉత్ర - ధృతి - వృష్టి - ద్వితాత్ర - దశపేయ’ నామములు గలవి యగునట్లు చెప్పబడినది.

• ఇడా యనగా, మంత్రపాఠము, స్తుతి.

అహతులు - దీనిచేత దేవతలు తృప్తి పొందిరి. దేవతలవలెనే బ్రాహ్మణులుగూడ దక్షిణలచేత, అహారాది వస్తువులచేతను తృప్తి పొందిరి. వేయేల - ఆ యజ్ఞమందు అన్ని వర్ణముల ప్రజలు ప్రసన్నులై, అందరికిన్ని పూర్తిగా తృప్తి లభించెను."

(రాజసూయ పర్యము సమాప్తము)

(పూజాకరణ పర్యము)

రాజసూయ యజ్ఞమందు బ్రాహ్మణులు, రాజులు పంచుట - నారదుడు శ్రీకృష్ణమహిమను స్మరించుట - భీష్ముని యనుమతిచే శ్రీకృష్ణునకు అగ్ర పూజ చేయుట :-

"జనమేజయా! తరువాత అభిషేచనీయ¹ కార్యము చేయు దినమందు సక్కారమునకు యోగ్యులైన మహర్షులు, బ్రాహ్మణులున్న రాజులతోపాటు యజ్ఞశాలలోనికి పోయిరి. అప్పుడు ఆ యజ్ఞశాలయందు రాజర్షులతో కూర్చొని యున్న నారదాది మహర్షులు బ్రహ్మధేవుని సభలో చేరియున్న దేవతలవలె దేవర్షుల వలెను శోభిల్లుచుండిరి. నడుమ - నడుమ యజ్ఞకర్మలకు ఆవకాశము కలిగి నప్పుడు విద్వాంసులు పరస్పరము జల్పము² (వాద వివాదములు) చేయుచుండిరి. ఇది ఇట్లే కావలెను', 'కాదు, ఇట్లు కా గూడదు' 'ఈ విషయము ఇట్లే యున్నది.

1. ఏ యజ్ఞమందు పూజ్యులకూ అభిషేకము - అర్ఘ్యమిచ్చి సమ్మానము చేయబడునో, అట్టి కర్మలకు 'అభిషేచనీయము' అని పేరు. ఈ కార్యము రాజసూయ యజ్ఞమునకు అంగ మైన 'సోమయాగ' విశేషము.
2. ఇని యొక విధమైన వాదము. దీనిలో వాది యైనవాడు జాతితో నిగ్రహస్థానముతోను తన పక్షమును సమర్థించి ప్రతివాది పక్షమును ఖండించును. ఈ జల్పమునందు వాదియొక్క యుద్దేశ్యము తత్త్వనిర్ణయము కాదు కాని, స్వపక్ష స్థాపనము - పరపక్ష ఖండనము మాత్రమే జరుగును. వాదమువలెనే జల్పమునందు గూడ ప్రతిజ్ఞ - హేతువు మొదలైన పంచావయవము లుండును.

దీనికి భిన్నముగా లేదు' అని ఈ విధముగ చెప్పుచు అనేకులు వితండవామ³ లైన బ్రాహ్మణులు అక్కడ వాద వివాదములు చేయు చుండిరి.

"జనమేజయా! కొందరు విద్వాంసులు శాస్త్రనిర్ణీతము లైన బహువిధ తర్కములచేత, యుక్తులచేతను దుర్బల పక్షములను సబలములను చేయచు, సబల పక్షములను దుర్బలములను చేయచు నుండిరి. ఇతరుల వాదమందు దోషములు మాత్రమే చూపించు నభ్యాసముగల మేధావులైన కొందరు పండితులు, ఇతరులు అనుమాన⁴ ప్రమాణముచేత సాధించిన విషయమును, దేగ, మాంసమును మఱియొక దాని (పక్షి) నుండి లాగుకొనునట్లే, నడుమనే ఎగురగొట్టుచుండిరి.

"జనమేజయా! వారిలోనే కొందరు ధర్మార్థముల నిర్ణయమందు మిక్కిలి నిపుణులుగా నుండిరి. కొందరు తపోవ్రత నియమాది పాలకులుగ నుండిరి. అక్కడ ఈ విధముగా సమస్త భాష్యముల విద్వాంసులు, మహాత్ములున్ను మంచి కథలను, విజ్ఞానప్రద విషయములనున్ను చెప్పి తాము ఆనందించుచు, ఇతరులను గూడ ఆనందింప జేయు చుండిరి. నక్షత్రమండితమైన యాకాశ మండలము శోభిల్లునట్లు వేదజ్ఞు లైన దేవర్షి - బ్రహ్మర్షి - మహర్షుల చేత ఆ యజ్ఞవేదిక శోభిల్లు చుండెను.

"రాజా! యుద్ధిష్ఠిరుని యజ్ఞశాలలోని వేదిక పరిసరములందు శూద్రులు, వ్రతనియమ హీను లైన బ్రాహ్మణులున్ను లేకుండిరి. యుద్ధిష్ఠిరుడు ధన వైభవములతో చేయుచున్న యజ్ఞవిధిని చూచి దేవర్షి నారదుడు మిక్కిలి ప్రసన్ను

3. ఏ వాదములో స్వపక్ష స్థాపనము పరపక్ష ఖండనము లేకుండ కేవలము వ్యర్థ ప్రలాపము (వదరుట) లు మాత్రమే వుండునో, అట్టి వాద వివాదములకు 'వితండా వాద' మని పేరు.

4. ప్రత్యక్షము - అనుమానము - ఉపమానము - శాబ్దము. అను నాలుగు తార్కిక ప్రమాణములలో అనుమానము అనగా, పర్యతమునందు ధూమము ఉన్నది గనుక, అక్కడ అగ్ని ఉన్నది అని ధూమముచేత అగ్ని ఉన్నట్లు అనుమానించుట.

డాయెను. అప్పుడు అక్కడ చేరియున్న సమస్త క్షత్రియుల సమ్మేళనము చూచి నారద మహామునికి హఠాత్తుగా, సమస్త దేవాంశములతోపాటు భగవంతుని యవతారములను గూర్చి పూర్వము బ్రహ్మలోకము నందు జరిగిన చర్చ జ్ఞప్తికి వచ్చెను.

“జనమేజయా! నారదుడు అక్కడి రాజుల సముదాయము వాస్తవముగా దేవతల సమాగమమే యని తలచి భగవంతుడైన శ్రీహరిని ధ్యానించి యిట్లు యోచింప దొడగెను:-

‘అహ! సర్వవ్యాపకుడైన భగవన్నారాయణమూర్తియే, తన ప్రతిజ్ఞ నెరవేర్చుటకు క్షత్రియ కులమునందు అవతరించెను. పూర్వకాలమందు సమస్త భూతముల యుత్పాదకుడైన ఆ భగవంతుడే దేవతలకు ‘మీరు భూమండల మందు జన్మించి మీ-మీ యభీష్టములను సాధించుకొనుచు, పరస్పరము చంపి కొనుచు దేవలోకమునకు మరల పోవ గలరు’ అని ఆజ్ఞ యిచ్చి యుండెను. శ్రీమన్నారాయణమూర్తి దేవత లందరకు నిట్లు ఆజ్ఞ యిచ్చిన తరువాత తాను గూడ యదుకులము నందు అవతరించెను.

‘అంధక - వృష్టికులము లందు ఆ భగవంతుడే భూమండల మందు ఉత్తమ కాంతిచేత నక్షత్రముల మధ్య చంద్రునివలె శోభిల్లు చున్నాడు. ఇంద్రాది దేవతలు ప్రశంసించునట్టి బాహుబలము గల శ్రీహరియే ఇక్కడ మనుష్యుని వలె కూర్చొని యున్నాడు. అహ! స్వయంభు వైన మహా విష్ణువు బలవంతులైన క్షత్రియులను మరల నశింప జేయ దలచు చున్నాడు.’

“జనమేజయా! నారద మహాముని ఈ విధముగ ప్రాచీన వృత్తాంత మును స్మరించి, ‘ఈ శ్రీకృష్ణభగవానుడే సమస్త యజ్ఞముల చేత ఆరాధనీయుడైన శ్రీమన్నారాయణుడు’ అని తలచి, ధర్మరాజు యజ్ఞమునందు గౌరవింప బడుచు కూర్చొని యుండెను.”

“జనమేజయా! అప్పుడు భీష్ముడు ధర్మరాజుతో నిట్లనెను:-

‘యుధిష్ఠిరా! ఇక్కడకు విచ్చేసిన రాజుల కిప్పుడు నీవు యోగ్యులను సారముగా సత్కారము చేయుము. యజ్ఞములో ఆచార్యులు, ఋత్విక్కులు,

బంధువులు స్నాతకులు, ప్రియమిత్రులు, రాజులు - ఈ ఆరు తెగలవారు యాగములో అర్ఘ్య మిచ్చి పూజించ దగినవారని శాస్త్రములో చెప్ప బడినది. ఒకచో పీరు ఒక సంవత్సరము తరువాత వచ్చినప్పటికిన్ని వీరికి అర్ఘ్యాదు లిచ్చి పూజించ వలె నని శాస్త్రజ్ఞులు చెప్పెదరు. ఈ రాజు లందరు చాలకాలము తరువాత మన యెద్దకు వచ్చినారు. కనుక, నీవు ఒక్కొక్కరిని విడి-విడిగా, అర్ఘ్య మిచ్చి పూజించ వలెను. వీరిలో సర్వశ్రేష్ఠుడైన శక్తిమంతునకు మొట్టమొదట అర్ఘ్య మిమ్ము.

“జనమేజయా! ఆ మాట విని యుద్ధిష్ఠిరుడు భీష్మునితో నిట్లనెను:-

‘పితామహా! ఈ వచ్చిన రాజులలో అందరికంటే మొదట ఎవరికి అర్ఘ్య మీయ మనెదవో చెప్పుము.’

“ఆ మాటకు భీష్ముడు బాగుగా యోచించి ‘శ్రీకృష్ణభగవానుడే ఈ భూమండలమందు అందరికంటె తొలుత పూజనీయుడు’ అని తలచి ఇట్లనెను:-

“యుద్ధిష్ఠిరా! శ్రీకృష్ణభగవానుడు ఈ రాజు లందరిలో తేజో-బల-పరాక్రమముల చేత గ్రహ-నక్షత్రములలో సూర్యునివలె దేదీప్యమానుడుగా నున్నాడు. అంధకార బంధురమైన చోట సూర్యోదయ మైనప్పుడు ఆ చోట జ్యోతిచే వెలుగు నట్లు, వాయువు లేనిచోట వాయువు వీచినప్పుడు ఆ స్థలము సజీవమైనట్లున్ను శ్రీకృష్ణ భగవానునిచేత ఈ సభ ఆహ్లాదముతో ప్రకాశించు చున్నది. కనుక, ఈ మహానుభావుడే అగ్రపూజకు యోగ్యుడు!

“జనమేజయా! భీష్ముని యాజ్ఞ యైనతరువాత సహదేవుడు శ్రీకృష్ణునకు శాస్త్రోక్తముగా అర్ఘ్య మిచ్చెను. శ్రీకృష్ణుడు స్వీకరించెను. ఆ పూజను శిశుపాలుడు సహించక ఆ నిండుసభలో భీష్మ, - యుద్ధిష్ఠిరులను నిందించుచు, వాసుదేవుని అక్షేపించుచు యుద్ధిష్ఠిరునితో నిట్లనెను :

శిశుపాలుని అక్షేప వచనములు :

యుద్ధిష్ఠిరా! మహాత్ములైన ఈ రాజులందరు ఇక్కడ నుండగా, ఈ కృష్ణుడు రాజులవలె రాజోచిత పూజకు ఎప్పుడుగూడ అధికారి కా జాలడు.

మహాత్ములైన పాండవులకు జట్టి విపరీతాచారము తగినది కాదు. నీవు స్వార్థముతో

కృష్ణుని పూజించితివి. పాండవులారా! మీ రింకను బాంకులగానే యున్నారు. ధర్మస్వరూపము అతి సూక్ష్మము గనుక, అది మీకు తెలియ కున్నది. భీష్ముడు అతివృద్ధుడైనాడు. ఇప్పుడితని స్మరణశక్తిగూడ తగ్గిపోయినది. ఇతడు యోధన లేకుండ అవివేకముతో అన్ని వస్తువులను చూచుచున్నాడు, కనుకనే, ఇతడు శ్రీకృష్ణుని అగ్రపూజకు సమ్మతించెను.

‘భీష్మా! నీవంటి దర్మాత్ముడు గూడ మనస్సుకు తోచినట్లు, లేదా, ఎవరికో ప్రయము చేయుటకు కనపడినవని యంతయు చేయ గోరినప్పుడు అట్టి పురుషుడు సత్పురుషులలో అవమాన పాత్రుడగును. కృష్ణుడు రాజు కాదని యందరకు తెలియును. అట్లుండగా, ఈ రాజులందరిలో మీరు ఇతనికి పూజ యెట్లు చేసితిరి? ఈ పూజకతడు ఎట్లు అధికారి కా గలిగెను?

‘యుధిష్ఠిరా! శ్రీకృష్ణుడు వృద్ధుడని నీవు తలచిన యెడల వృద్ధుడైన అతని తండ్రి వసుదేవుడుండగా, ఇత డెట్లు పూజకు యోగ్యుడగును? ఒకవేళ, శ్రీకృష్ణుడు మీకు ప్రయము చేయచు, మిమ్ము అనుసరించుచున్నమిత్రుడు కాబట్టి నీవు ఇతనికి పూజ చేసినయెడల, అదిగూడ సరి కాదు. ఎందుకనగా, అందరి కంటె మీకు గొప్ప మిత్రుడు ద్రుపద మహారాజు ఇక్కడ నున్నాడు, అతడుండగా మాధవుడు పూజ పొందుటకు అధికారి యెట్లు కా గలడు? లేదా, నీవు కృష్ణుని ఆచార్యునిగా తలచిన యెడల, ఆచార్యులందరిలోగూడ పెద్దవాడు, వృద్ధుడు నైన బ్రహ్మచారియుండగా ఈయడు వంశీయునకు నీవు పూజ యెట్లు చేసితివి?

మహారాజా! నీ వొకవేళ, కృష్ణుడు నీకు ఋత్విజుడని తలచినయెడల, ఋత్విజులందరిలోను వృద్ధుడైన వేదవ్యాస మహామునియుండగా కృష్ణున కెట్లు అగ్రపూజ చేసితివి? భీష్ముడు పురుషశ్రేష్ఠుడు. స్వేచ్ఛామృత్యువు గలవాడు. ఇట్టివాడుండగా, కృష్ణుని ఎట్లు పూజించితివి? కాస్త్ర నిష్ఠుడు, విద్వాంసుడు నైన ఆశ్వత్థామ యుండగా, కృష్ణున కెట్లు పూజ చేసితివి?

‘యుధిష్ఠిరా! మహారాజాధిరాజు, పురుషశ్రేష్ఠుడు నైన దుర్యోధనుడు, భరత వంశమునకు ఆచార్యుడైన కృపాచార్యుడు నుండగా నీవు కృష్ణునకు

అగ్రపూజ చేయుట ఉచితమని ఎట్లు అంగీకరించితివి? నీవు కింపురుషులకు ఆచార్యుడైన 'ద్రుము'ని, పాండు సమానుడు మహావీరుడైన భీష్ముని, రుక్మిణి మహాధనుర్ధరుడైన ఏకలవ్యుని, మద్రరాజైన శల్యుని ఈ యందరను ఉల్లంఘించి కృష్ణుని పూజ యేద్యవ్వితో చేసితివి?

రాజా! తన బలపరాక్రమముచేత రాజులందరితో స్వర్గ పడు వాడు, పరశురామునకు ప్రియ శిష్యుడు, యుద్ధమునందు అనేక రాజులను జయించిన వాడు, మహా బలశాలియు నైన కర్ణుని విడిచి నీవు కృష్ణుని ఎట్లు పూజించితివి?

"యుధిష్ఠిరా! కృష్ణుడు ఋత్విక్కుడు కాడు, ఆచార్యుడు కాడు, రాజున్ను కాడు. అట్టివానికి నీవు ప్రియముతో ఎట్లు పూజ చేసితివి? నీ వొకవేళ, కృష్ణుడే నీకు పూజనీయదేవుడు కాబట్టి, అతనికే నీవు పూజ చేయ వలసి యుండిన యెడల ఈ రాజులందరను అవమానించుటకు మాత్రమే పిలువవలసిన యవసరము నీకు ఏమి యుండెను?

"జనమేజయా! ఇట్లు శిశుపాలుడు యుధిష్ఠిరునితో చెప్పి అక్కడ చేరి యున్నరాజులతో నిట్లనెను :-

రాజులారా! మనము ఈ యుధిష్ఠిరునకు భయముచేత, లేక, లోభముచేత, అథవా, విశేష మైన గౌరవముపొందుటచేత కాని, కప్పములు ఇచ్చుట లేదు. ఇతడు ధర్మాచరణమునందు ఆసక్తుడై, క్షత్రియసామ్రాజ్యపదవిని పొంద గోరుచున్నాడు. ఇది మంచిదేకదా యని తలచి కప్పము లిచ్చు చున్నాము. కాని, మనను ఇతడు లెక్క చేయుట లేదు."

"ఇట్లు చెప్పి మరల యుధిష్ఠిరునితో శిశుపాలు డిట్లనెను :-

"యుధిష్ఠిరా! నీవు రాజసభలో రాజోచితవిహ్నములైన చక్రచామరాదులు లేని కృష్ణునకు అర్ఘ్య మిచ్చి పూజించుటకంటే మించిన యవమానము మరియొకటి ఏది యుండ గలదు? యుధిష్ఠిరునకు ఆకస్మాత్తుగానే ధర్మాత్ముడు అను కీర్తి లభించెను. అట్లు గానియెడల ఇటువంటి ధర్మహీనుడైన కృష్ణునకు పూజ చేయు

వాడు ధర్మనిష్ఠుడు ఎట్లగును? వృష్టికులమందః పుట్టిన యాదురాత్ముడు అన్యాయముగా ఇంతకు పూర్వమే మహాత్ముడైన జరాసందుని వధించెను. నేడు యుద్ధిష్ఠిరునకు ధర్మాత్మత్వము తొలగి పోయెను. ఎందు కనగా ఇతడు కృష్ణునకు అగ్రపూజ చేసి తన పిరికితనమును కనపరచెను.

“జనమేజయా! ఇట్లు చెప్పి శిఖపాలుడు శ్రీకృష్ణుని సంబోధించుచు నిట్లెనెను :-

మాధవా! కుంతీపుత్రులు బెదరుపోతులు. పిరికిపందలు. అమాయకులు. కనుక, వీరు నీయొక్క సమగ్రస్వరూపమును బాగుగా తెలిసికొనక ఒకవేళ, నీకు పూజ సేసినయెడల, నీవు ‘ఏ పూజకు అధికారివి’ అని నీ వైనను తెలిసికొనవలసి యుండెను లేవా ఈ పిరికిపందలు చేసిన యగ్రపూజకు అర్హుడవు కాకునున్నను ఎందుకు అంగీకరించితివి?

“కృష్ణా! ఎక్కడనో మూలకు పడి యున్న హవిస్సును(ఘృతమును) నాకి, కుక్క ‘తాను ధన్య మైతి’ నని తలచినట్లే నీకు అయోగ్య మైన పూజను స్వీకరించి నీయంతట నీవు చాల గొప్పవాడవని తలచు చున్నావు. నీ యీ యాగ్రపూజచేత రాజాధిరాజుల మైనమాకు ఏలాటియవమానమున్ను జరుగదు. కాని, ఈ పాండవులు నీకు అర్హ్య మిచ్చి వాస్తవముగా నిన్నే వంచించు చున్నారు.

కృష్ణా! నపుంసకునకు పెండ్లి చేయుట, అంధునకు రూపము చూపించుటయునెట్లు వారిని వరిహసించిన ట్లగునో, అట్లే, నీవంటి రాజ్యహీనునకు ఈ రాజులతో సమానముగా పూజ జరుపుటయు, పరిహాసాస్పదమే యగును. నేడు యుద్ధిష్ఠిరుని, భీష్ముని చూచితిని. వాసుదేవునియొక్క వాస్తవస్వరూపము గూడ చూచితిని. నిక్కముగా వీ రందరు ఇట్టివారే!

“జనమేజయా! ఇట్లు చెప్పి శిఖపాలుడు తనయాసనమునుండి లేచి, కొందరు రాజులను వెంట తీసికొని అసభాభవనమునుండి వెడలిపోవుటకు ఉద్యుక్తుడయ్యెను.”

యుద్ధిష్ఠిరుడు శిశుపాలుని సమాధానపరచుట - శిశుపాలుని ఆక్షేపములకు భీష్ముడు ప్రత్యుత్తరము చెప్పుట :-

“జనమేజయా! అప్పుడు, యుద్ధిష్ఠిరుడు శిశుపాలుని కడకు పరుగెత్తుచు పోయి శాంతితో అతనికి వివరించి చెప్పుచు మధురముగా ని ట్లనెను :-

శిశుపాల రాజా! నీవు చెప్పినమాట సముచితము కాదు. ఎవరినిగూడ కఠోరముగ; వ్యర్థముగాను అధిక్షేపించుట చాలా యధర్మము. ‘భీష్ముడు ధర్మ తత్త్వమును ఎరుగడు’ అనుట సరి కాదు. కనుక, ఇతనికి నీవు అనాదరము చేసుకుము. ఈ రాజులందరు ఇక్కడ ఉన్నారు. వీరిలో ఎందరో నీకంటే వయస్సులో చాల పెద్దవారు. వీరు శ్రీకృష్ణుని అగ్రహుజను మౌనముతో సహించి యున్నారు. ఇట్లే నీవుగూడ ఈ విషయముతో ఏమియు చెప్ప గూడదు. చేడి రాజా! శ్రీకృష్ణ భగవానుని యథార్థ స్వరూపము మా భీష్మ పితామహుడే ఎరుగును. అతని తత్త్వము భీష్మ డెరిగినంతగా నీ వెరుగవు!

“జనమేజయా! యిట్లు యుద్ధిష్ఠిరుడు శిశుపాలునితో చెప్పిన తరువాత, భీష్ముడు ధర్మరాజుతో ని ట్లనెను:-

యుద్ధిష్ఠిరా! సమస్త జగత్తులో శ్రీకృష్ణ భగవానుడే అందరికన్న పెద్దవాడు. అతడే పరమపూజ్యుడు. అతనికి అగ్రహుజ చేయుటకు అంగీకరించని వానిని అనునయించ గూడదు. అట్టి శాంతివచనములచేత అతనిని వేడుటగూడ తగదు. ఒక క్షత్రియుడు, యుద్ధమునందు మరియొక క్షత్రియుని జయించి, వశపరచుకొనిన వాడు, ఓడిపోయిన క్షత్రియునకు గురుతుల్యాడు, పూజ్యుడు నగును. ఈ రాజ సమూహమునందు యుద్ధములో శ్రీకృష్ణుని పరాక్రమముచేత ఓడింప బడనివాడు ఒక్కడుగూడ లేదు. శ్రీకృష్ణుడు కేవలము మనకు మాత్రమే పూజ నీయుడు కాదు. ఇతడు మూడు లోకములందు గూడ పూజ్యుడే! శ్రీకృష్ణుని చేత యుద్ధమునందు అనేక క్షత్రియ వీరులు ఓడింప బడిరి. ఈ ప్రపంచమంతయు భగవంతు డైన శ్రీకృష్ణునియందే పూర్తిగా ప్రతిష్ఠిత మై యున్నది. కనుకనే మనము ఇక్కడ ఎందరో వృద్ధులు ఉన్నప్పటికిన్ని శ్రీకృష్ణునకే పూజ చేయుచున్నాము.

“ఇట్లు భీష్ముడు యుద్ధిష్ఠిరునితో సన్నిహితులని సంబోధించుచు నిట్లనెను:-

(శిశుపాలా!) నీవు శ్రీకృష్ణునిగూర్చి అట్లన గూడదు. నీకు అతనియెడల ఇట్టి యభిప్రాయము ఉండ గూడదు. నేను జ్ఞానవృద్ధులైన యనేక మహాత్ములతో కలిసినాను. ఇక్కడను విచ్చేసిన సత్పురుషుల నుండి శ్రీకృష్ణభగవానుని యంత గుణములు వినినాను. ఈ మహాత్ముని జన్మమునుండి ఇప్పటిదాకా ఇతని చరిత్రము అనేకులు చెప్పగా వినినాను.

చేదిరాజా! మేము ఏ కోరికచేత గూడ శ్రీకృష్ణుడు మాకు బంధు వని కాని, లేక మాకు ఇతడు ఏదో యుపకారము చేసినాడని గాని తలచి యితనికి పూజ చేయుట లేదు. ఇత డీ సమస్త భూమండలమందలి ప్రాణులకు సుఖము కలిగించువాడని, పెద్ద-పెద్ద మహాత్ములైన సత్పురుషులు గూడ ఇతనికి పూజ చేసినారనియు తలచి ఇతనిని మేము పూజించు చున్నాము. శ్రీకృష్ణుని యశస్సు శౌర్యము, విజయమున్ను జాగుగా తెలిసికొని ఇతనికి పూజ చేయుచున్నాము. ఇక్కడ ఉన్న ప్రతివ్యక్తియొక్క గుణములను, చివరకు చిన్న బాలకుని యొక్కయు జగములను గూడ మేము పూర్తిగా, ఒక్కని గూడ విడువకుండ పరీక్షించినాము. శ్రీకృష్ణుని గుణములనే దృష్టియందుంచుకొని మేము వయోవృద్ధులను ఉల్లంఘించి, ఇతడేవరకు పూజనీయుడని తలచితిమి. బ్రాహ్మణులలో ఎక్కువ జ్ఞానము గలవాడు, క్షత్రియులలో ఎక్కువ బలవంతుడు, వైశ్యులలో ధన-ధాన్యసమృద్ధి కలవాడున్న అందరికన్న పెద్దవాడని తలచ బడును. కేవలము శూద్రులలోనే వయోవృద్ధుడు పెద్దవాడని తలచి అతనికి పూజ జరుగును.

‘శిశుపాలా! శ్రీకృష్ణుడు పరమ పూజనీయుడగుటకు రెండు కారణములు గూడ సున్నవి: ఇతనికి వేదశాస్త్రజ్ఞానము, మహాబలమున్ను కలవు. కనుక, శ్రీకృష్ణుడుదప్ప ప్రపంచములో మరియొకడు అందరికన్న పెద్దవాడెవడున్నాడు? దానము, దక్షత్వము, శాస్త్రజ్ఞానము, శౌర్యము, లజ్జ, కీర్తి, ఉత్తమ బుద్ధి, వినయము, శ్రీ, ధృతి, తుష్టి, పుష్టి - ఈ సద్గుణము లన్నియు శ్రీకృష్ణ భగవానునియందు నిత్యనివాసములై యున్నవి. అర్హ్యము పొందుటకు అన్ని విధముల యోగ్యుడు, పూజనీయుడు, సకల సద్గుణసంపన్నుడు, శ్రేష్ఠుడు, జగత్పిత, జగద్గురువు నయిన శ్రీకృష్ణ భగవానునకు మేము పూజ చేసితిమి. కనుక,

రాజు లందరు మమ్ము క్షమించవలెను. శ్రీకృష్ణుడు మాకు ఋత్విక్కు, గురవు, ఆచార్యుడు, స్నాతకుడు, రాజు, ప్రియ మిత్రుడు. ఇతడే మాకు అన్నియు గనుక, మే మితనిని పూజించితిమి. ఇతడే జగదుత్పత్తి - స్థితి-లయ కారకుడు. సమస్త చరాచర విశ్వము ఇతనికొరకే ప్రకటిత మై యున్నది.

“శిశుపాలా! ఈ శ్రీకృష్ణభగవానుడే అవ్యక్త ప్రకృతి. సమస్త జగత్సనా తనకర్త. సమస్తప్రాణులకు పరుడు కనుక, ఈ యవ్యక్తుడే అందరికన్న నధిక పూజనీయుడు. మహాత్తత్వము, అహంకారము, మనస్సహితము లగు పదకొండు ఇంద్రియములు, ‘పృథివి-జలము-ఆకాశము-అగ్ని-వాయువు’నను పంచభూతములు; జరామృజ (పశువులు, మనుష్యులు)ములు, అందజ(వక్షులు)ములు, స్వేదజ(పేలు, నల్లులు మొదలైనవి)ములు. ఉద్భిజ్జ(భూమిని చీల్చుకొని పుట్టుకొని వచ్చు వృక్షలతాదులు)ములు’నను ఈ నాలుగు విధములైన ప్రాణులున్న వేయేలా ఈ సమస్తము శ్రీకృష్ణునియందే ప్రతిష్ఠితమై యున్నది.

‘శిశుపాలా! సూర్య-చంద్ర-నక్షత్ర-గ్రహ-దిక్-విదిక్కు లన్నియు ఆ మహానుభావునియందే యున్నవి. వేదములందు అగ్నిహోత్ర యాగకర్మ, భందస్సులందు గాయత్రి, మనుష్యులలో రాజు, నదుల(జలాశయములు)లో సముద్రము, నక్షత్రములలో చంద్రుడు, తేజోమయ పదార్థములలో సూర్యుడు, పర్వతములలో మేరువు, పక్షులలో గరుడుడున్న శ్రేష్ఠులైనట్లే సమస్త లోకములు భూమిక్రింద, భూమిపైన, ఉభయ పార్శ్వము లందు నున్న జగత్తున కంతటికిన్ని అతడే ఆశ్రయ భూతుడు. ఆయన్నింటిలో శ్రీకృష్ణభగవానుడే శ్రేష్ఠుడు’.

భగవన్నారాయణమూర్తి మహిమ - ఆ దేవుడు మధు-తైటభులను వధించుట :-

“జనమేజయా! ఇట్లు భీష్ముడు సమయోచితముగా చెప్పిన మాటలు విని యుద్ధిష్ఠిరుడు అతనితో నిట్లనెను.

‘పితామహా! నేను శ్రీకృష్ణభగవానుని సమస్తచరిత్రలను విస్తారముగా విన గోరు చున్నాను. దయచేసి, చెప్పుము. భగవంతుని యవతారములు, చరిత్రలున్న క్రమముగా వర్ణింపుము. అతని శీలము, స్వభావము ఎటువంటివి’.

“జనమేజయా! ఇట్లు యుద్ధిష్ఠిరుడు అడుగగా భీష్ముడు ఆ రాజ సముదాయమునందు ఇంద్రునివలె శోభిల్లుచున్న శ్రీకృష్ణభగవానుని సమక్షమునందే, యుద్ధిష్ఠిరునకు, పూర్వము ఎప్పుడు గూడ ఎవడు గూడ చేయజాలని శ్రీకృష్ణుని యతొకక కార్యములను గూర్చి ఇట్లు వర్ణింప దొడగెను. అప్పుడు యుద్ధిష్ఠిరుని సమీపమందు కూర్చొని యున్న రాజు లందరు ఆ మాటలు వినుచుండిరి. అప్పుడు భీష్ముడు శిశుపాలుని శాంతపరచుచు యుద్ధిష్ఠిరునితో మరల నిట్లు చెప్ప దొడగెను.

‘యుద్ధిష్ఠిరా! శ్రీకృష్ణభగవానుని దివ్యకర్మలు అతి గహనములు. అతడు పూర్వకాలమందు, ఇప్పుడున్ను చేసిన మహా కార్యములను గూర్చి చెప్పెద వినుము:-

‘సర్వశక్తి సంపన్నుడైన శ్రీకృష్ణుడు అవ్యక్తుడై యుండి కూడ వ్యక్త స్వరూపమును ధరించి యున్నాడు. పూర్వకాలమందు ఈ శ్రీకృష్ణుడే శ్రీమన్నారాయణమూర్తిగా నుండెను. ఇతడే స్వయంభువు. సమస్తజగత్తునకు ప్రపితామహుడు. ఇతనికి సహస్రశిరస్సులు ఉన్నవి. ఇతడే పురుషుడు. ద్రువుడు. అవ్యక్తుడు. సనాతనపరమాత్మ. ఇతనికి సహస్రనేత్రములు, సహస్రముఖములు, సహస్రచరణములున్ను కలవు. సమస్తజగత్తునందు వ్యాపించి యున్న యీ పరమేశ్వరునకు సహస్ర భుజములు, సహస్ర రూపములు, సహస్ర నామములు, సహస్ర కిరీటములున్ను గలవు.

‘యుద్ధిష్ఠిరా! ఇతడు మహాతేజస్వి యైన దేవత. దేవతల కందరకున్ను ఆదికారణుడు. అవ్యక్తప్రకృతికన్న పైన తన సచ్చిదానందస్వరూపమునందున్నాడు. ఇతనికి అనేకవర్ణములు గలవు. ఈ భగవన్నారాయణస్వరూపుడైన శ్రీకృష్ణుడు మొట్టమొదట జలమును సృజించెను. సమస్తప్రపంచము ఇతని స్వరూపమే. జలమునందు ఇతడే బ్రహ్మదేవుని సృష్టి చేసెను. బ్రహ్మకు నాలుగు ముఖములు గలవు. బ్రహ్మయే సమస్తలోకములను సృజించెను. ఈవిధముగ ఆదికాలమందు సమస్తప్రపంచోత్పత్తి జరిగెను.

‘యుద్ధిష్ఠిరా! తరువాత, ప్రళయకాలము వచ్చినప్పుడు, పూర్వప్రళయము లందువలెనే, సమస్తస్థావర. జంగమములు నశించును. తరువాత, బ్రహ్మాదిదేవతలు

గూడ తమ మూలకారణతత్వ మైన పరబ్రహ్మమునందు విలీను లయ్యెదరు. సమస్తభూతములు ప్రకృతిలో విలీనము లై యున్నప్పుడు సర్వాత్ము డైన భగవన్నారాయణమూర్తియొక్కడే శేషించి యుండును. ఆ దేవుని సర్వావయవములు సర్వదేవతామయములు. ద్యులోకము ఆయన మస్తకము. ఆకాశము నాభి. పృథివి చరణములు. ఆశ్వినీకుమారు లిద్దరు ఆయన నాసికాస్థానములో నుండెదరు. ఆయనకు సూర్యచంద్రులు నేత్రములు. అగ్ని - ఇంద్రుడున్ను ఆయన ముఖములు. ఇట్లే దేవత లందరు ఆ మహాత్మునకు వేరు-వేరుఅంగములుగా నున్నారు. హారములో మణులు ఒకే సూత్రమునందు కూర్చ బడి యున్నట్లే, భగవంతుడైన శ్రీహరి సమస్త జగత్తునందు వ్యాపించి యున్నాడు.

‘యుధిష్ఠిరా! ప్రళయాంతమందు అందరు అంధకారములో మునిగి యుండుట చూచి, పరమాత్ము డైన పరబ్రహ్మ స్వరూప భగవన్నారాయణుడు తాను స్వయముగా చతుర్ముఖబ్రహ్మ రూపములో ప్రకటితు డయ్యెను. ఇట్లు తన మహిమనుండి ఎప్పుడుగూడ తొలగి పోవనివాడు, సమస్త ప్రపంచోత్పత్తికి కారణభూతుడు, సర్వ భూతాధ్యక్షుడు నైన శ్రీహరి చతుర్ముఖ బ్రహ్మగా ప్రకటితు డై, సనత్కు-మార-రుద్ర-మను-మునీశ్వరుల యుత్పత్తి చేసెను. సమస్త చరాచర జగత్తు సృజించెను.

‘యుధిష్ఠిరా! సమయము వచ్చినప్పుడు మన్వాదులుగూడ సృష్టిని విస్తరింప జేసిరి. ఆ మహాత్ము లందరు నానావిధసృష్టి చేసిరి. ఇట్లు ఒక సనాతన బ్రహ్మమే అనేక రూపములలో అభివ్యక్త మయ్యెను. ఇంతవరకు అనేక కోట్ల కల్పములు గడచి పోయెను. ఎన్నియో కోట్ల ప్రళయకాలములుగూడ గతించెను. మన్వంతర - యుగ - కల్ప - ప్రళయములు నిరంతరము చక్రమువలె భ్రమించుచుండును. సమస్త జగత్తు విష్ణుమయమే. దేవాధిదేవు డైన భగవన్నారాయణమూర్తి చతుర్ముఖబ్రహ్మను సృజించి, సమస్త లోకహితము కొరకు క్షీరసాగరమునందు నివసించి యుండును.

యుధిష్ఠిరా! బ్రహ్మదేవుడు సర్వదేవతలకు, సర్వ లోకములకున్న పితామహుడు (తాత). కనుక, శ్రీమన్నారాయణమూర్తి అన్నింటికి ప్రపితామహుడు (ముత్తాత). అవ్యక్తుడుగా నుండి వ్యక్తశరీరములో నున్నాడు.

ప్రపంచ సృష్టి-ప్రళయకాలములందుగూడ నాభగవంతుడు నిరంతరము భాసిల్లుచుండును. ఈ శ్రీకృష్ణభగవానుడే నారాయణ స్వరూపముతో నుండి బ్రహ్మ-సూర్య - చంద్ర - ధర్మములను సృజించెను. ఇతడు సమస్త ప్రాణులకు అంత రాత్మగా నుండి అవసరము వచ్చినప్పుడు అనేక రూపములతో నవతరించుచుండును. ఇతని యవతారము లన్నియు దివ్యములు. దేవగణసహితములు, వానిని గూర్చి వర్ణించెద వినుము:-

యుధిష్ఠిరా! దేవాధిదేవుడైన శ్రీహరి వేయి యుగములవరకు శయించిన తరువాత కల్పాంతరము యొక్క సహస్ర యుగముల యవధి పరిపూర్ణ మైనప్పుడు ప్రకటితుడై, ప్రపంచ సృష్టికార్యమునకు పూనుకొని, పరమేష్ఠి యైన బ్రహ్మదేవుని, కపిలుని, దేవగణములనున్న సప్తఋషులను శంకర భగవానునిన్ని సృజించును. ఇట్లే సనత్కుమార - మను - ప్రజాపతుల సృష్టి గూడ శ్రీహరి చేయును. పూర్వకాలమందు శ్రీమన్నారాయణ దేవుడే దేవతలు మొదలైన వారిని సృజించెను. పూర్వము ప్రళయ కాలమందు సమస్తచరాచర ప్రాణులు, దేవాసుర - మనుష్య - నాగ - రాక్షసు లందరును నశించిరి.

‘(యుధిష్ఠిరా!) అప్పుడు ఏకార్ణవరూప మైన మహాసాగర జలమునందు మిక్కిలి దురాధర్షులైన యిద్దరు దైత్యులు, మధు - కైటభనామకు లుండిరి. ఆ యిరువురు సోదరులు సర్వదా యుద్ధేచ్ఛ గలిగి యుండిరి. వారికి భగవన్నారాయణుడే, వారు కోరినవరము లిచ్చి, వారిని చంపెను. ఆ యిరువురు రాక్షసులు విష్ణుభగవానుని కర్ణమలము (గులిమి) నుండి పుట్టి యుండిరి. తొలుత ఆ భగవంతుడు ఈ భూమిని బంధించి మట్టిచేతనే ఆ యిరువుర యా కృతులను నిర్మించెను. వారు హిమాలయ పర్వతము వంటి మహాకాయములతో మహాసాగర జలమందు నిద్రించు చుండిరి. అప్పుడు బ్రహ్మదేవుని ప్రేరణచేత వాయుదేవుడు ఆ రాక్షసులతో ప్రవేశించగా ఆ యిరువురు ద్యులోక మంతయు ఆద్యాదించి, పెరుగ జొచ్చిరి.

‘రాజా! వాయుదేవుడే ప్రాణముగా నున్న యా రాక్షసులను చూచి బ్రహ్మదేవుడు వారిశరీరములపై మెల్లమెల్లగా చేతులతో నిమిరెను. అప్పుడొకని శరీరము బ్రహ్మదేవుడు మిక్కిలి మృదువుగా, మరియుకని శరీరము మిక్కిలి కఠినము

గాను నున్నట్లు తెలికొనినప్పుడు, బ్రహ్మదేవుడు ఆ యిరువురిలో మృదుశరీరము వానికి, 'మధు' నామము, కఠోరశరీరము వానికి 'కైటభ' నామమున్ను పెట్టెను. ఇట్లు నామకరణము చేసినతరువాత ఆ యిరువురు రాక్షసులు మదోన్మత్తులై అంతట సంచరింప దొడగిరి.

'యుధిష్ఠిరా! మొట్టమొదట మధు-కైటభదైత్యులు ద్యులోకమునకు పోయి, ఆ లోకము నంతటిని కప్పి, అన్నివైపుల సంచరింప దొడగిరి. అప్పుడు సమస్త లోకము జలమయ మై యుండెను. దానియందు యుద్ధము చేయుటకు నిర్భయులై వచ్చిన ఆ యిరువురు రాక్షసులను చూచి బ్రహ్మదేవుడు అక్కడనే ఏకార్థవరూప మైన మహాసాగరజలరాశిలో అంతర్ధానము చెంది పోయి శ్రీమన్నారాయణమూర్తినాభికమలమునందు కూర్చొనెను. అది పంకజమే కాని, పంకము నుండి దానియుత్పత్తి కాలేదు. లోకపితామహుడైన బ్రహ్మదేవుడు తన నివాసము కొరకు ఆ కమలమే బాగున్న దని తలచి, దానిని మిక్కిలి ప్రశంసించెను.

'యుధిష్ఠిరా! బ్రహ్మ-విష్ణువులు ఇద్దరే అనేక సహస్రసంవత్సరముల వరకు ఆ జలమునందు ఎప్పుడుగూడ, కొంచెముగూడ కంపించక శయనించి యుండిరి. అట్లు చాలకాలము గడచినతరువాత మధు-కైటభరాక్షసులు బ్రహ్మ-విష్ణువు లున్నచోటికి వచ్చిరి. ఆ రాక్షసులను చూచి భగవంతు డైనపద్మానాభుడు తనశయ్యనుండి లేచి నిల బడి కను లెఱ్ఱ జేసి ఆ యిరువురితో ఘోరయుద్ధయు చేసెను. మూడులోకములు జలమయ మైన ఆభయంకరమహాసాగరమందు వారికి వేలకొంది సంవత్సరములు యుద్ధము జరిగెను కాని, అయిరువురు రాక్షసులకు యుద్ధమందు కొంచెముగూడ అలసట కలుగలేదు.

'యుధిష్ఠిరా! ఇట్లు చాలకాలము గడచిన తరువాత, యుద్ధోన్మత్తులైన ఆ యిరువురు రాక్షసులు ప్రసన్నులై సర్వశక్తి సంపన్నుడైన భగవన్నారాయణమూర్తితో నిట్లనిరి:-

'సురశ్రేష్ఠా! మే మిరువురము నీ యుద్ధ నైపుణ్యము చూచి ప్రసన్నులమైతిమి. నీవు మాకు క్షామ్యుడ వైన మృత్యుస్వరూపుడవు. మమ్ము నీవు, జలములో మునిగి యుండని భూమిపైన చంపుము. మరణించిన తరువాత మే మిరు

పురము నీకు పుత్రులము అయ్యెదము గాక! మమ్ము యుద్ధమునందు జయించిన వారికే మేము పుత్రులము కావలె నని కోరు చున్నాము.'

'యుధిష్ఠిరా! అప్పుడు మధు-కైటభుల మాటవిని శ్రీమన్నారాయణుడు యుద్ధమునందు వారిని పట్టుకొని తన రెండు చేతులతో అదిమి తన తొడపై నుంచుకొని చంపగా, వారి మృత శరీరముల జలములో మునిగి రెండున్ను ఏక మాయెను. జాతరంగముల చేత మధింప బడిన మధు-కైటభుల శరీరములనుండి వెడలిన మేదస్సు (ఎముకల మధ్యనున్న నీరు) చేత కప్పబడి ఆ జలము అదృశ్య మయ్యెను. దానిపైననే శ్రీమన్నారాయణుడు వివిధ జీవులను సృజించెను. మధు-కైటభుల మేదస్సు చేత భూమి యంతయు కప్ప బడెను. కాబట్టి, అప్పటినుండి యీ భూమి 'మేదిని' (మేదస్సు గలది)' అను పేరుతో ప్రసిద్ధ మాయెను. భగవంతు డైన పద్మనాభుని చేత ఈ భూమి మనుష్యులకు కాశ్య తముగా ఆధార మాయెను.'

"జనమేజయా! తరువాత భీష్ముడు దశావతారముల కథలను సంక్షేపముగా యుధిష్ఠిరునకు ఇట్లు చెప్ప దొడగెను:-

దశావతార కథలు:-

'యుధిష్ఠిరా! ఇంతవరకు భగవంతుని యవతారములు అనేక సహస్రములు గడిచినవి. ఇప్పుడు నేను నా శక్తికొలది కొన్ని యవతారములను గూర్చి వర్ణించెదను. వినుము:-

'పూర్వకాలమందు శ్రీమన్నారాయణమూర్తి సముద్రజలము నందు శయించి యుండెను. పుష్కరము (జలము) నందు అతని నుండి అనేక దేవతలు, మహర్షులున్ను ఆవిర్భవించిరి. ఇది భగవంతుని యొక్క పురాతనమైన 'పౌష్కరిక' (పుష్కర సంబంధమైన) అవతార మని చెప్ప బడెను ఈ యవతారము వైదిక శత్రువులచేత అనుమోదింప బడినది. శ్రీహరి యొక్క వరాహావతారము నకు గూడ ప్రధానముగ వైదిక శ్రుతియే ప్రమాణముగ నున్నది. ఆ యవతార సమయమందు భగవంతుడు వరాహరూపము ధరించి పర్వత-వనసహిత సమస్త భూమండలమును జలము నుండి ఉద్ధరించెను. వరాహ భగవానునకు నాలుగు

వేదములు నాలుగు పాదములుగ నుండెను. ఆ దేవుని దంష్ట్ర (కోర) యూప స్తంభము. క్రతు (యజ్ఞము)వే ఆ వరాహస్వామికి దంతము ఆయనకు 'చితి'యే (ఇష్టికాచయనము-ఇటుకల వేదిక పై చేయు యజ్ఞము) ముఖం. ఆయనకు అగ్నియే జిహ్వ. కుశములే రోమములు. అతని శిరస్సు బ్రహ్మము. ఆ వరాహస్వామి తపస్సంపన్నుడు. ఆయన మహా తపస్సంపన్నుడు. రాత్రింబగళ్ళే ఆయన రెండు కన్నులు. వేదాంగములే (శిక్షా¹, వ్యాకరణము, ఛందస్సు, నిర్ణయము², జ్యోతిషము, కళింపుము. ఇవి యారు వేదాంగములు) ఆ స్వామికి అవయవములు. వేదములే ఆయన ధరించు భూషణములు. మృతము ఆదేవునకు నాసిక. ఆయన తుండము స్రువము⁴. సామవేదస్వరమే ఆ వరాహస్వామి యొక్క భయంకర గర్జనము, ఆయన శరీరము చాలా పెద్దది. సత్యధర్మములు ఆయన యొక్క స్వరూపము. ఆయనకు అలౌకిక లేజస్సు కలదు.

"యుధిష్ఠిరా! వరాహస్వామి వేరు - వేరు కర్మ లనెడు పరాక్రమముచేత శోభిల్లు చుండెను. ప్రాయశ్చిత్తము ఆయనకు సఖములు. ఆయన దీరస్వభావుడు. పశువులు ఆయనకు మోకాళ్ళు. మహావృషభమే (ధర్మము) ఆ దేవుని యొక్క మంగళమయ విగ్రహము. ఉద్ధాత⁵, అను ఋత్విక్కు చేయు హోమ కర్మమే ఆయన యొక్క చిహ్నము. ఫలములు, బీజములే ఆయన యొక్క జైవధములు. బాహ్యము-అంతరంగము నైన జగత్తు ఆయన యొక్క అత్మ. వైదిక మంత్రములే ఆయన శరీరమునందలియెముకలు. ఆయన మిక్కిలి సౌమ్యస్వరూపుడు యజ్ఞవేదియే ఆదేవునకు భుజములు. హవిష్యము, సుగంధము, హవ్యము⁶,

1. 'వర్ణస్వరాద్యుచ్చారణ ప్రకారోయత్రో పదిశ్యతేసాశిక్షా' ఈ ఋగ్వేద భాష్యప్రమాణము ప్రకారము వర్ణస్వరాదుల ఉచ్చారణమును ఉపదేశించు శాస్త్రము శిక్ష.
2. యాస్కంకృత వేదనిఘంటువులోని కొన్ని పదముల వ్యాఖ్యానము.
3. యజ్ఞయాగా దిక్రతువుల నిబంధన శాస్త్రము.
4. యాగములలో మృతాదులు హోమము చేయుటకు ఏర్పరుప బడెన గరిటె వంటి యజ్ఞోపకరణము.
5. యజ్ఞములలో సామవేద తంత్రము నడపువాడు.
6. దేవతోద్దేశ్యముగ స్వాహాకారము చేత హుతము చేయబడు ద్రవ్యము.

కవ్యము¹ మొదలైనవి ఆయన యొక్క వేగములు. 'ప్రాగ్వంశము'² ఆయన యొక్క శరీరము. ఆయనకు అనేక దీక్షలు కలవు.

“యుధిష్ఠిరా! దక్షిణయే ఆ వరాహస్వామికి హృదయము. ఆయన మహా యోగి, మహాశాస్త్ర స్వరూపుడు. ‘ఉపాకర్మ’³ అతని పెదవులు. ‘ప్రవర్గ్య’⁴ కర్మయే అతని రత్నభూషణములు. జలములో పడునీడయే ఆయనకు పత్ని వలె సహాయకురాలుగా నుండెను. ఆ వరాహస్వామి మణిమయ పర్వత శిఖరము వలె చాల ఉన్నతుడుగ కనపడుచుండెను.

“యుధిష్ఠిరా! ఈ విధముగ యజ్ఞస్వరూపుడైన భగవంతుడు వరాహ రూపము ధరించి ప్రళయకాలమందు ఏకార్థవ జలమునందు ప్రవేశించి జలములో పడి మునిగి యున్న వన-పర్వత-సముద్ర సహిత మైన తన రాణిని, భూదేవిని తన కొర-అథవా, కొమ్ము సహాయము చేత మార్కండేయముని సమక్షమునందు ఉద్ధరించెను. సహస్రముఖములతో శోభిల్లు భగవంతుడు తన కొమ్ము-లేక కొరజేత సమస్త ప్రపంచ హితము కొరకు భూమిని ఉద్ధరించి దానిని ప్రపంచమునకు దృఢ మైన అశ్రయముగ చేసెను.

యుధిష్ఠిరా! ఈ విధముగ భూత - భవిష్యద్ - వర్తమాన కాలత్రయ స్వరూపుడైన యజ్ఞవరాహ భగవానుడు సముద్ర జలమునుండి పూర్వము భూదేవిని ఉద్ధరించినప్పుడు సమస్త దానవ సంహారము చేసెను.⁵

యుధిష్ఠిరా! నీకు వరాహావతార వృత్తాంతము తెలిపితిని. ఇప్పుడు, నృసింహావతార వర్ణనము వినుము. అందులో భగవంతుడు నరసింహ స్వరూపము ధరించి ‘హిరణ్యకశిపు’ నామక రాక్షసుని సంహరించెను.

1. పితరులనుద్దేశించి స్వధాకారము చేత హతమైన ద్రవ్యము.
2. హవిస్సు గృహమునకు ముందు యజమాన-యజమాన పత్నులు కూర్చొను కాల.
3. సంస్కార పూర్వకముగ వేదమును గ్రహించుట.
4. అగ్నిష్టోమాది యాగములకు అంగభూతమైన యాగవిశేషము.
5. ఇతర పురాణములలో చెప్ప బడినట్లు గోరఖ్ పూర్ ప్రతి వ్యాసభారతములో వరాహస్వామి హిరణ్యాక్షవధ చేసినట్లు చెప్ప బడ లేదు.

యుద్ధిష్ఠిరా! ప్రాచీనకాలమందు దేవతాశత్రు వైన హిరణ్యకశిపుడు నమస్తదైత్యులకు రాజుగ నుండెను. అతనికి చాల బలముతో పాటు బలగర్వము గూడ నధికముగ నుండెను. పరాక్రమవంతు డైన యా రాక్షసుడు, రాక్షస కులమునకు ఆది పురుషుడు. అతడు ఆడవి యందు మహాతపస్సు, పదకొండు వేల ఐదునూర్ల (11,500) సంవత్సరములు మోరతపస్సు చేయుచు, జపోప వాసములందు నిమగ్ను డై యుండుట చేత, స్థాణువు (మ్రోహుడారిన కట్టె) వలె అచంచలుడుగ మౌనవ్రతముతో దృఢముగ నుండెను. అతడు ఇంద్రియని గ్రహ-మనోనిగ్రహ-బ్రహ్మచార్య-తపస్-శౌచ-సంతోషాచి నియమములు పాలించుట చేత బ్రహ్మదేవునకు మిక్కిలి సంతోషము గలిగెను.

యుద్ధిష్ఠిరా! ఆప్పుడు బ్రహ్మదేవుడు నవ్వుచు, సూర్యసమాన రేజిస్సు గల విమానమునందు అక్కడకు విచ్చేసెను. ఆ దేవునితో ఆదిత్య-వసు-సాధ్య-మరుద్గణ-దేవగణ-రుద్రగణ-విశ్వేదేవ - యక్ష-రాక్షస-కిన్నర-దిక్-విదిక్-నదీ-సముద్ర-నక్షత్ర-ముహూర్త-ఆకార సంచారిగ్రహ-తపస్వి దేవర్షి-సిద్ధ-సత్త్వి-రాజర్షి-గంధర్వ-అప్సరసలు గూడ వచ్చిరి. అట్లు వచ్చిన బ్రహ్మదేవుడు హిరణ్యకశిపునితో నిట్లనెను :-

‘దైత్య రాజా! నీవు నా బంధుడవు నీ తపస్సుచేత నేను చాలా ప్రసన్నుడ నైతిని. నీకు మేలు కలుగుగాక! నీవు వరము కోరుకొని నీ మనోవాంఛిత వస్తువును పొందుము.’

‘యుద్ధిష్ఠిరా! బ్రహ్మదేవుని మాట విని హిరణ్యకశిపుడు, ఆ దేవునితో నిట్లనెను:-

‘సురశ్రేష్ఠా! దేవ - ఆసుర - గంధర్వ - యక్ష - నాగ - రాక్షస - మనుష్య - విశాచాదులలో ఎవరుగూడ నన్ను చంప జాలనట్లు, మహర్షులు కోపముతో నాకు శాపము ఇవ్వ జాలనట్లు, శస్త్రాస్త్రములచేత, పర్వత-వృక్షముల చేత, శుష్క వస్తువులచేత, ఆర్ధ్రవస్తువుచేత, ఏ యాయుధముచేతను నా వధ జరుగకుండునట్లు, పృథివి-అకాశములందు, రాత్రింబగళ్ళందు, బయట - లోపట, నాకు వధ జరుగకుండునట్లు, పశు - మృగ - పక్షి - సర్ప - వృశ్చికాదులచేత గూడ నాకు మృత్యువు కలుగకుండునట్లున్న వరము ప్రసాదింపుము!

‘ఆ మాటకు బ్రహ్మదేవుడు, ‘నాయనా! ఈ దివ్యమైన యద్భుతవరము నీకు నేను ఇచ్చితిని. ఈ యన్నివరములను నీవు తప్పక పొందగలవు’ అని చెప్పెను.

‘యధిష్ఠి! యిట్లు చెప్పి, బ్రహ్మదేవుడు ఆంతర్ధానము చెందెను. తరువాత దేవ - నాగ - గంధర్వమున్యాదులు ఆ వరదాన సమాచారము విని బ్రహ్మదేవుని సభకు పోయి ఆ దేవునితో నిట్లనిరి:-

‘భగవన్: ఈ వరప్రభావముచేత ఆ రాక్షసుడు, మ మ్మందరను మిక్కిలి కష్టపెట్టి గలడు. కనుక, నీవు మాయేడల ప్రసన్నుడ వై అతని వధోపాయ మే దైన యోచింపుము. ఎందు కనగా, నీవు సమస్త భూతములకు స్పృహ కర్తవు. స్వయంభువవు. సర్వవ్యాపివి. హవ్య - కవ్య నిర్మాతవు. అవ్యక్త ప్రకృతివి. ద్రువస్వరూపుడవు.”

‘యధిష్ఠి! దేవత లిట్లు లోకహితముకొరకు చెప్పిన మాటలు విని బ్రహ్మదేవుడు, వారితో, ‘దేవతలారా! ఆ రాక్షసుని తపస్సునకు ఫలము తప్పక లభించును. ఫలానుభవము చేత, అతని తపస్సు సమాప్తి చెందినప్పుడు, విష్ణు భగవానుడు స్వయముగానే అతనిని వధించును.’ అని చెప్పెను.

“యధిష్ఠి! బ్రహ్మదేవుడు చెప్పిన ఆ రాక్షస వధోపాయము విని, దేవతలు సంతోషముతో స్వర్గమునకు వెడలి పోయిరి. హిరణ్యకశిపుడు వరము పొందిన వెంటనే అతని పొగరు ఆర్యధిక మై యతడు ప్రజలను కష్టపెట్టి దొడగెను. దైత్య సామ్రాజ్యమును, అనేక దైత్యపరివృతుడై అనుభవించు చుండెను. సప్త ద్వీపములను అనేక లోక - లోకాంతరములనున్న బలాత్కారముగ వశపరచుకొనెను. హిరణ్యకశిపుడు త్రిలోకవాసులైన దేవతల నందరను జయించి, సమస్త దివ్యలోకములను, అక్కడి దివ్య సుఖభోగములను తన యధికారములో తెచ్చుకొనెను.

“యధిష్ఠి! ఈ విధముగ లోకత్రయమును వశపరచుకొని హిరణ్యకశిపుడు రాక్షస లోకమందు, స్వర్గలోకమందున్న నివసించు చుండెను. అతడు వరదాన మదోన్మత్తుడై దేవలోకమునందు స్థిరనివాస మేర్పరచుకొనెను.

‘యుద్ధిష్ఠిరా! ఆ తరువాత హిరణ్యకశిపుడు ఇతర లోకము లన్నింటిని జయించుకొని, ‘నేనే ఇంద్రుడనై, చంద్ర - అగ్ని - వాయు - సూర్య - జల - అకాశ - నక్షత్ర - దశదిక్ - క్రోధ - కామ - వరుణ - వసుగణ - అర్యమన్ - ధనాధ్యక్ష - యక్ష - కింపురుషులకు అందరికిన్ని స్వామి నయ్యెదను’ అని తలచి తానే బలాత్కారముగ ఆయా స్థానములందు అధికారము వహించి, అక్కడివను లన్నియు తానే నిర్వహించుచుండును.

‘యుద్ధిష్ఠిరా! దేవర్షులు యజ్ఞములచేత పూజించు దేవతల స్థానములందు హిరణ్యకశిపుడే యజ్ఞభాగములను తీసికొనుటకు అధికారి యై కూర్చొనెను. నర కములో పడియున్న జీవులందఱను తెచ్చి, స్వర్గవాసులను చేసెను. అతడు తరు వాత మున్యాశ్రమములపై దాడిచేసి, మునులను బాధింప జొచ్చెను. రాక్షసులను యజ్ఞములకు అధికారులను చేసి, దేవతలకు అధికారము లేకుండ చేసెను. దేవ తలు పోవుచోట్లకెల్ల వారిని అతడు వెన్నంటుచు పోయి దేవతాస్థానము లన్నియు ఆక్రమించి, తానే త్రిలోక రాజ్యపాలనము చేయ దొడగెను. ఈవిధముగ అతడు రాజ్యము చేయు చుండగ ఐదుకోట్ల ఆరువది యొక్క లక్షల ఆరువదివేల (5,61,60,000) సంవత్సరములు గడచెను. ఇన్ని సంవత్సరములు హిరణ్య కశిపుడు దివ్య సుఖభోగములు, ఐశ్వర్యము ననుభవించెను. అతని చేత జితు లైన యింద్రాది దేవత లందరు బ్రహ్మలోకమునకు పోయి దుఃఖించుచు చేతులు జోడించుకొని బ్రహ్మదేవునితో ని ట్లనిరి:-

‘భగవన్! మేము నీ శరణు జొచ్చుటకు వచ్చితిమి. మమ్ము రక్షిం పుము. మాకు హిరణ్యకశిపు నుండి రాత్రింబగళ్ళు అతిఘోర మైన భయము సంప్రాప్తించినది.’ ఆ మాటకు బ్రహ్మదేవు డి ట్లనెను:-.

‘దేవతలారా! ఇటువంటి విపత్తిని నివారించుట నాకు గూడ కఠినముగానే యున్నది. భగవన్నారాయణమూర్తియే మనకు సహాయము చేయగలడు. ఆయ నయే సమస్త ప్రాణుల రక్షణకర్త. సంకటకాలములో మన కందఱకు ఆయనయే గతి. ఆ యవ్యక్త స్వరూపునినుండియే నేను ఆవిర్భవించితిని. నానుండి ప్రజలు, లోకములు, దేవాసురులు అందరును ఉత్పన్ను లైరి. నేను మీకు జనకుడు నైనట్లే భగవన్నారాయణుడు నాకు జనకుడు. నేను సమస్త ప్రాణులకు సితామహాదను.

ఆయన ప్రవీతామహుడు. హిరణ్యకశిపుని ఆ భగవంతుడే సంహరించ గలడు. ఆయనకు అసాధ్య మేనియు లేదు. కనుక మీరందరు ఆయన శరణమునే జాగు చేయక వేడుకొనుడు.'

"యుధిష్ఠిరా! బ్రహ్మదేవునిమాట విని, ఆదిత్య. మరుద్గణ - సాధ్య-విశ్వే దేవ - వసు - రుద్ర - మహర్షి - అశ్వినీ కుమారాదులు, తదితర దివ్యపురుషులందరున్న తమ గణములతోపాటు చతుర్ముఖ బ్రహ్మను ముందిదికొని శ్వేత ద్వీపమునకు పోయి, క్షీరసముద్రతీరములో శేషశయ్యపై సుఖశయనము చేయుచున్న శరణాగతవత్సలుడైన శ్రీ మహావిష్ణువు శరణు జొచ్చి యిట్లు వేడుకొనిరి:

'సర్వలోకేశ్వరా! నీవు నేడు హిరణ్యకశిపుని వధించి, మమ్ము రక్షింపుము. నీవే మమ్ము. బ్రహ్మాదులను పోషించువాడవు, నీవు నేడు దైత్యుల వినా శముకొరకు పూనుకొని మాకు శరణప్రదాతవు కమ్ము."

'యుధిష్ఠిరా! దేవతల ప్రార్థన విని శ్రీ మహావిష్ణువు అందరకు అద్భుతముగా నుండి ఇట్లనెను:-

"దేవతలారా! మీకు ఆభయ మిచ్చుచున్నాను. మీరు వెంటనే స్వర్గలోకమునకు పోయి పూర్వమువలెనే నిర్భయులై యుండుడు. వరదాస దర్శముచేత త్రుళ్ళిపడుచున్న హిరణ్యకశిపు రాక్షసరాజును సపరివారముగా ఇప్పుడే వధించెదను. అతడు దేవతలకు గూడ అవధ్యుడుగ నున్నాడు."

యుధిష్ఠిరా! అమాట విని బ్రహ్మదేవుడు శ్రీమన్నారాయణునితో, 'దేవా! ఈ దేవతలు మిక్కిలి దుఃఖితులై యున్నారు కనుక, నీవు హిరణ్యకశిపుని శీఘ్రముగ సంహరింపుము. అతని మరణమునకు సమయము వచ్చినది గనుక, ఇక జాగు చేయగూడదు.' అని ఆనగా, భగవన్నారాయణుడు 'నేను త్వరగానే ఆదైత్యుని నాశము చేసెదను. మీరు మీలోకములకు పొండు!' అని యనెను.

'యుధిష్ఠిరా! యిట్లు శ్రీ మహావిష్ణువు చెప్పి దేవతలను పంపించి, తన శరీరమును సగము మనుష్యుడుగా మరియొక సగము సింహముగా చేసికొని నరసింహరూపము ధరించి, రెండు చేతులు నలిపికొనుచు మిక్కిలి భయంకర

రూపముతో నోరు తెరుచుకొనిన యమరాజువలె కనపడు చుండెను. అరువాత ఆ భగవంతుడు హిరణ్యకశిపుని కడకు పోయెను, శ్రీహరిని చూచి రాక్షసులకు పితులై ఆయనపై ఆత్మ-శత్రుమున గురిపించిరి. భగవంతుడు ఆ శత్రుములను నష్టపరచి, అనేక సహస్రదైత్యులను సంహరించి, హిరణ్యకశిపునిపై దాడిచేసెను.

‘యుద్ధిష్ఠిరా! నరసింహస్వామి నీలమేఘ శ్యాముడు, మేఘగంభీర గర్జనము గలవాడునై దీపించుచున్న తేజస్సుతో మేఘమువలె శోభిల్లుడు అతివేగశాలియై యుండెను. హిరణ్యకశిపుడు ఉరుకుచు దర్పముతో తనపైకి వచ్చు చుండుట చూచి భగవంతుడు నభముల తీక్షణములచేత ఆ రాక్షసునితో యుద్ధము చేయుచు ఆ సంధ్యాకాలమునందు అతనిని పట్టుకొని రాజభవనము యొక్క తలవాకిట కూర్చొని అతనిని తన తొడలపై పెట్టుకొని గోళ్ళతో అతని వక్షఃస్థలమును చీల్చి చంపెను.*

యుద్ధిష్ఠిరా! యిట్లు నరసింహస్వామి హిరణ్యకశిపుని సపరివారముగ సంహరించి, దేవతలకు ప్రజలకున్న హితముచేసి, భూమండల మందు ధర్మ సంస్థాపనము చేసి, ప్రసన్నుడయ్యెను నేను, నీకు నరసింహవతార కథను సంక్షేపముగ చెప్పితిని. ఇక వామనావతారకథ చెప్పెద వినుము :-

‘యుద్ధిష్ఠిర మహారాజా! పూర్వము త్రేతాయుగమునందు ‘విరోచన’ పుత్రుడైన ‘బలి’ యనువాడు రాక్షసరాజుగ నుండెను. అతడు అసమాన బల - వీర్యములు గలవాడు. రాక్షస పరివృతుడై బలిచక్రవర్తి యింద్రునిపై దాడిచేసి, అతనిని జయించి, యింద్రలోకాధికారము పొందెను. ఇంద్రాది దేవతలు భయముతో బ్రహ్మదేవుని ముందరిడుకొని క్షీరసాగరములో శయనించి యున్న శ్రీమన్నారాయణుని కడకు పోయి స్తుతించిరి. అప్పుడు శ్రీహరి దేవతలకు దర్శనమిచ్చి, వారి కోరిక నెరవేర్చుటకు అదితి గర్భమునందు జన్మించెను. ఈ శ్రీకృష్ణ

* భాగవతాది పురాణములలో నరసింహస్వామి స్తంభమున పుట్టినట్లు చెప్పబడినది. కాని, గోరఖ్ పూర్ సంస్కృత వ్యాసభారతప్రతిలో స్వామి స్తంభమునుండి పుట్టినట్లు లేదు.

భగవానుడే అదితి పుత్రుడైన యింద్రునకు తమ్ముడై, 'ఉపేంద్ర' నామముతో ప్రఖ్యాతుడయ్యెను.

యధిష్ఠిరా! ఆ దినముంలో బలిచక్రవర్తి ఆశ్వమేధ యాగము చేయుటకు ప్రారంభించినప్పుడు శ్రీమహావిష్ణువు బ్రాహ్మణ బ్రహ్మచారి రూపముతో వామనుడుగ తన స్వరూపమును దాచుకొని, శిరోముండనము చేసికొని యజ్ఞోపవీత - మృగచర్మ - శిఖలు ధరించి చేతిలో పలాశ (మోడుగు) దండముగొని, ఆ యజ్ఞమునకు వచ్చి బలి దైత్యునితో, 'నాకు మూడు అడుగుల భూమిదక్షిణగా నిమ్ము!' అని యాదించెను. దానికి బలి యంగీకరించి, ఆ భూమి యిచ్చెను. అప్పుడు భగవంతుడు, తన శరీరమును బ్రహ్మాండముగ పెంచుకొనెను. తొలుత జాలకుడుగా నుండిన వామనమూర్తి బ్రహ్మాండాకారముతో మూడు అడుగులలోనే స్వర్గ - ఆకాశ - పృథివీ లోకముల నన్నిటిని కొలచుకొనెను. ఈ విధముగ భగవన్నారాయణుడు బలిచక్రవర్తి యజ్ఞమునందు మూడు అడుగుల చేతనే మూడు లోకములను కొలచుకొనగా, బలిచక్రవర్తి మిక్కిలి ఖోభిల్లెను.

యధిష్ఠిరా! ఆ దానపులలో 'విప్రచిత్తుడు' మొదలైన ప్రధాన దానపులు క్రుద్ధులై యనేక వేషములు ధరించి, అనేక విధములైన ముఖములతో మహాకాయములతో, వివిధ శస్త్రదారులై, పుష్పమాలా చందనములు ధరించి, భయంకర లేజస్సుతో ప్రజ్వలించు చున్నారా యనునట్లు కనపడు చుండిరి. వారు, శ్రీమహావిష్ణువు మూడులోకములను కొలచు చున్నప్పుడు ఆ దేవునిచుట్టు ఆయుధ దారులై నిలిచిరి. అప్పుడు భగవంతుడు మహాభయంకర రూపము ధరించి, ఆ రాక్షసులనందఱను తన్నుచు కొట్టచు వంపి, సమస్త భూమండలమును లాగుకొని తన ఒక పాదము ఆకాశమునందలి సూర్యమండలమునం దుంచి సూర్యుని కంటె పైన ప్రకాశించుచుండెను. భగవంతుడు సర్వదిక్కుల, విదిక్కులను, లోకములనున్న ప్రకాశింప జేయుచు, భూమిని తన పాదములతో కొలుచుచున్నప్పుడు సూర్య-చంద్రులు తన యెదకు ఎదురుగా నుండునంతగా పెరిగెను. భగవంతుడు ఆకాశమును దాటు చున్నప్పుడు సూర్య-చంద్రులు ఆయన నాభి దగ్గరకు వచ్చిరి. ఆయన అట్లే స్వర్గముదాటి పెరిగి పోవుచున్నప్పుడు ఆయన రూపము మహావిశాల మైన, సూర్య-చంద్రులు ఆయన మోకాళ్ళ దగ్గర కనపడిరి.

యుధిష్ఠిరా! 'భగవంతుని పాదము బ్రహ్మాండ కపాలమువలకు పోయి ఆ పాదపు దెబ్బచేత ఆ కపాలమునందు రంధ్రము ఏర్పడి దానినుండి యుర యురధ్వనితో ఒక నది బయలుదేరి క్రిందకు ప్రవహించి, సముద్రములో కలి సెను. అదియే పావన గంగానది.

యుధిష్ఠిరా! శ్రీహరి పెద్ద - పెద్ద దానవులను చంపి, భూమండము లాగి కొని, మూడు లోకములతోపాటు సమస్త రాక్షస సంపదను అపహరించి వారిని భార్యాపుత్రసహితముగా పాతాళ లోకమునకు పంపెను. నముచి-శంఖర-ప్రహ్లాదులు భగవంతుని చరణస్పర్శచేత పవిత్రులైరి. భగవంతుడు వారినిగూడ పాతాళమునకు పంపెను. ఆయన తన మంగళమయత్రివిక్రమావతారస్వరూపము నందు పంచమహాభూతమును భూత-భవిష్యద్-వర్తమానాది సమస్తకాలముల నున్న ప్రసర్పించెను. 'ఆయన శరీరమందు సమస్త ప్రపంచము ఉంచ బడినదా' యనునట్లు కనబడు చుండెను. ఆ పరమాత్మునిచేత వ్యాప్తము కానట్టి వస్తు వేదియు ప్రపంచమునందు లేకుండెను. ఆ త్రివిక్రమస్వామియొక్క విశ్వ రూపము చూచి ఆయన తేజస్సుచేత వేద-దానవ-మానవాదు లందరు తిరస్కృతులై మోహము చెందిరి. భగవంతుడు బలిచక్రవర్తిని యజ్ఞ మంటపమునందే బంధించి విరోచన కులము నంతటిని స్వర్గమునుండి పాతాళమునకు పంపెను. భగవంతుడు తన పరమేశ్వర తేజస్సుచేత ఆ మహాకార్యము చేసినను, అతనికి అహంకారము లేకుండెను. ఇంద్రునకు దేవరాజ్యము, త్రిలోక రాజ్యమున్ను ఇచ్చెను.*

యుధిష్ఠిరా! ఇట్లు నీకు వామనావతార వృత్తాంతము చెప్పితిని. ఇక నిప్పుడు భగవంతుని మానుష్యావతారములను గూర్చి చెప్పెద వినుము. శ్రీమహావిష్ణువుయొక్క దత్తాత్రేయావతారమును గూర్చి వర్ణించెద వినుము : దత్తాత్రేయుడు మహర్షిగా నుండెను.

యుధిష్ఠిరా! పూర్వ మొకప్పుడు సమస్త వేదములు నశించి, వైదిక కర్మలు, యజ్ఞయాగాదికములున్ను లోపించి నాలుగు వర్ణములవారు ఏకమై,

* వామనమూర్తి తన మూడవపాదము బలిచక్రవర్తి తంపై ఉంచి అజచి నట్లు భారతములో వ్యాసుడు వ్రాయలేదు.

అంతఃను వర్తసాంకర్యము వ్యాపించి, ధర్మము శిథిలమై, అధర్మము దిన-
దినము పెరిగి, సత్యము అజగిపోయి, అసత్యము రాజ్య మేలుచు, ప్రజలు
షీడించుచు, ధర్మమునకు అధర్మమువలన అనేక విధపీడలు, హానులున్ను
కలుగుచుండెను అట్టి సమయమందు మహాత్ముడైన దత్తాత్రేయుడు యజ్ఞము
లను కర్మానుష్ఠాన విధులతోగూడిన సమస్తవేదములనున్ను పునరుద్ధరించి,
నాలుగు వర్ణముల ప్రజలను వేరు - వేరుగా వారి - వారి కట్టుబాట్లలో స్థాపించి
హైహయరాజు డైన 'కార్తవీర్యార్జును'నకు వరము లిచ్చెను. ఆ రాజు దత్తాత్రేయుని
సేవించి ప్రసన్నుని జేసి యుండెను.

యుద్ధిష్ఠిరా! హైహయరాజు దత్తాత్రేయ సేవానిమగ్నుడై ఇతరుల దోషము
లను చూచుట విడిచెను. అహంకార - మమకార రహితుడై, ఆ రాజు చాలకాలము
దత్తాత్రేయుని ఆరాధించి సంతృప్తుని జేసెను. దత్తాత్రేయుడు ఆ రాజునకు ఆప్త
బంధువులకంటె యధికముగ అప్తుడయ్యెను. పెద్ద - పెద్ద విద్వాంసులు ఆ రాజు
కడ నుండిరి. స్వయముగా విద్వాంసుడైన కార్తవీర్యార్జునుడు దత్తాత్రేయ
మహామునినుండి అమరత్యముదప్ప తక్కినవరము లన్నియు కోరగా, ఆ
మహాముని ఇచ్చెను. ఆ రాజు, ఆ మునితో ఇట్లు నాలుగు వరములు కోరెను :-

'మహాత్మా! నేను శ్రీమంతుడను, మనస్విని, బలవంతుడను, సత్యవాదిని,
దోషములు చూడనివాడను, సహస్రభుజములు గలవాడనున్ను అగుదునుగాక!
ఇది నా మొదటి వరము.

"మహామునీ! నేను జరాయుజ - అందజసహిత సమాస్త చరాచర
జగత్తును ధర్మపూర్వకముగా పాలింప గోరుచున్నాను. ఇది నా రెండవ వరము.

మహామునీ! వివిధ యజ్ఞములచేత దేవతలను, ఋషులను, బ్రాహ్మణు
లైన యతికులను పూజించుచు, నా శత్రువులను యుద్ధమునందు సంహరించెదను
గాక! ఇది నా మూడవ వరము.

భగవాన్! ఈలోకమునందు, స్వర్గలోకమునందున్ను, అసమాన
పురుషుడుగా ఇదివరకు లేకుండ, ఇప్పుడు ఉండక, భవిష్యత్తులో ఉండనివాడే
నన్ను వర్తింప గలడు! ఇది నా నాలుగవ వరము.

“యుధిష్ఠిరా! ఈ యర్జునుడు కృతవీర్యునకు జ్యేష్ఠపుత్రుడుగా నుండెను. కూరు దై న యతడు, ‘మాహిష్మతీ’ నగరమునందు పదిలక్షల సంవత్సరములు సర్వదా అభ్యుదయములతో రాజ్యము పాలించు చుండెను. ఆ కార్తవీర్యార్జునుడు సముద్ర - ద్వీపసహిత మైన సమస్తభూమండలమును జయించి, అకాశమునందు ప్రకాశించు చుండెను.

‘యుధిష్ఠిరా! శక్తిమంతు డైన ఆసహస్రబాహుడు ‘ఇంద్రద్వీప - కశేరు ద్వీప - తామ్రద్వీప - గభస్తి మదద్వీప గంధర్వద్వీప - వరుణద్వీప - సౌమ్యాక్షద్వీప’ ములను జయించి, తనయధికారములో తీసికొనెను. అద్వీపములను అతని వంశములో పూర్వులుగూడ జయింపజాలకుండిరి. అతనికి ఒక శ్రేష్ఠ మైన రాజ భవనము మిక్కిలి సుందరముగా సువర్ణమయముగాను నుండెను. అతడు, తన రాజ్యము యొక్క ఆదాయమును నాలుగుభాగములుగా విభజించి, అవిభాగముల ననుసరించియే ప్రజాపాలనము చేయు చుండెను. ఆ నాలుగు విభాగములు ఏవి యనగా -

‘ఒకభాగముచేత సేనాసంగ్రహ - సంరక్షణములు, రెండవభాగముచేత తనగృహవ్యయములు, మూడవభాగముచేత ప్రజలశ్రేయస్సుకొరకు యజ్ఞానుష్ఠానములు చేయుచు, అందఱకు శుభములు కలిగించుచు, విశ్వాసపాత్రుడుగ నుండుట, నాలుగవభాగముచేత గ్రామములలో, అడవులలోను దొంగలను, దోపిడిగాండ్రునును శాసించుచు ఆపుచుండుట - ఇవిచేయు చుండెను.

‘యుధిష్ఠిరా! కార్తవీర్యార్జునుడు తనబలపరాక్రమములచేత సంపాదించు కొనిన ధనమే మంచి దని తలచు చుండెను. ¹కాకవృత్తిచేత గాని లేక, ²మూషకవృత్తిచేత గాని, ప్రజాధనమును అపహరించువారి నందఱను అతడు నశింప జేయుచుండెను. అతనిరాజ్యములోని గ్రామములందు పట్టణములందున్న వాకిండ్లు మూయ బడకుండెను. అత డొక్కడే సమస్తరాజ్యమునకు పోషకుడుగా

-
1. కాకివలె అకస్మాత్తుగ పైబడి వస్తువునపహరించుట.
  2. ఎలుకలవలె లోలోపలనే వస్తువును తెలియకుండ అపహరించుట - ఈ వివరణము ఈ రెండింటికి ఈయవచ్చును.

శ్రీలకు సంరక్షకుడుగా, గోవులు - మేకలు మొదలైన పశువులకు పాలకుడుగాను నుండెను. అతడే సస్యములనుగూడ రక్షించు చుండెను.

‘యుధిష్ఠిరా! ఇదియే కార్తవీర్యార్జునుని యద్భుత కార్యము. అతనికి ఈడైన మనుష్యుడు మరియొకడు, త్రికాలముల యందున్ను లేడు. అతడు సముద్రములో పోవు చున్నప్పుడు అతని వస్త్రములు తడియకుండెను. అతడు దత్తాత్రేయ మహాముని కృపాకటాక్షముచేత లక్షలకొలది సంవత్సరములదాక భూమందలమును శాసించు చుండెను. అతడు లోకహితము కొరకు అనేక కార్యములు చేసెను. శ్రీమహా విష్ణువు యుక్త-దత్తాత్రేయవతారమును గూర్చి వర్ణించితిని. ఇక నిప్పుడు ఆ దేవుని యితరావతారములను గూర్చి వర్ణించెదను. వినుము.

‘యుధిష్ఠిరా! భగవంతుడు ‘పరశురాముడు’ అను పేరుతో జమదగ్ని మహామునికి పుత్రుడుగా జన్మించెను. పరశురాముడు, ఎందుకొరకు ఎప్పుడు భృగుకులమునందు అవతరించెను? అను విషయము చెప్పెద వినుము:-

‘యుధిష్ఠిరా! జమదగ్ని పుత్రుడైన పరశురాముడు మహాపరాక్రమశాలిగా నుండెను. అతడు హైహయ వంశమును సంహరించెను. కార్తవీర్యార్జునుడు అసమాన బల-పరాక్రమ సంపన్నుడైనను, అనుచితముగా వ్యవహరించుట వలన పరశురామునిచేత చంప బడెను. రథము నందున్న కార్తవీర్యార్జునుని పరశురాముడు యుద్ధము నందు క్రింద పడగొట్టి చంపెను.

‘యుధిష్ఠిరా! భగవన్నారాయణమూర్తియే పరశురాముడుగ భృగువంశము నందు అవతరించెను. అతడే ‘జంభాసురుని’ మస్తకము చీల్చినవాడు. ‘శత దుందభి’ని సంహరించిన వాడు. పరశురాముడు వేలకొలది వీరులను జయించు నట్టి కార్తవీర్యార్జునుని సంహరించుటకొరకే అవతరించెను. పరశురాముడు ఏక మాత్ర ధనుస్సహాయముతో సరస్వతీ నదీతీరమందు చేరి యున్న ఆరులక్షల నలుబదివేల క్షత్రియులను జయించెను. ఆ క్షత్రియు లందరు బ్రాహ్మణులను ద్వేషించువారుగా నుండిరి. వారితోపాటే, మరి పదునాలుగు వేలమంది వీరులను పరశురాముడు అంత మొందించి, మరి పదివేల క్షత్రియులను వధించి, వేలకొలది వీరులను ముసలాయుధము (రోకలి) చేతను, మరి వేలకొలది మందిని గండ్ర గొడ్డలిచేతను చంపెను.

‘యుధిష్ఠిరా! ఇట్లు పరశురాముడు క్షణకాలములో బ్రాహ్మణద్రోహులైన క్షత్రియులందరను సమూహముగ నున్నూలించి, స్నానము చేసెను. క్షత్రియు పీడితులైన బ్రాహ్మణులు ‘రామ-రామ’ యని అర్తనాదము చేసి యుండిరి. కనుక, సర్వవిజయి యైన పరశురాముడు గండ్రగొడ్డలితో మరల పదివేలమంది క్షత్రియులను అంత మొందించెను. బ్రాహ్మణులు ‘భృగునందనా! పరశురామా! పరుగెత్తి రమ్ము. రక్షింపుము!’ ఈ మొదలైన మాటలు చెప్పుచు, దుఃఖాక్రందనము చేసినప్పడు వారి యార్త నాదమును పరశురాముడు సహించలేదు.

“యుధిష్ఠిరా! పరశురాముడు, కాశ్మీర - దరద - కుంతిభోజ - శృద్రక - మాలవ - శక - చేది - కాళి కరూష - ఋషిక - క్రథ - కైశిక - అంగ - కళింగ - మాగధ - కాశీ - కోసల - రాత్రాయణ - వీతిహోత్ర - కిరాత - మూర్తికావత నామకులైన రాజులను, తదితర సహస్రాది రాజులనున్న వారి-వారి దేశములకు పోయి సంహరించెను. మేరు - మందర పర్వతాలంకృత మైన భూమండల మంతయు కోట్ల కొలది క్షత్రియుల శవములచేత వ్యాపించెను. ఒకటి-రెండు మారులు కాదు, ఇరువదియొక్క మారులు పరశురాముడు భూమండలము తిరిగి, దానిని క్షత్రియశూన్యముగ చేసెను.

‘యుధిష్ఠిరా! తరువాత పరశురాముడు విరివిగా దక్షిణ లిచ్చి యజ్ఞములనుష్ఠించి, ‘సౌభ’ నామక విమానము నందు కూర్చొని యున్న ‘కాశ్య’ రాజుతో నూరు సంవత్సరముల పరకు యుద్ధము చేసెను. తరువాత పరశురాముడు రథమునందు కూర్చొని ‘సౌభ’ విమానము కూల్చుటకు యుద్ధము చేసి, ‘నగ్నికా’* కుమారికల ముఖమునుండి వెడలిన గానమును ఇట్లు వినెను:-

‘రామా! రామా! మహాబాహూ! భృగువంశ కీర్తివర్ధనా! నీ శస్త్రాస్త్రములు క్రింద పడవేయుము. నీవు ‘సౌభ’ విమానమును నశింప చేయ జాలవు. నీవు శ్రీమహావిష్ణును, ప్రద్యుమ్నుని, సాంబునిన్ని తోడుగా తీసికొని వచ్చి యుద్ధము చేసి-చో సౌభ విమానమును నశింప జేయ గలవు’

* రజస్వలా వయస్సు కలుగని కన్యకకు ‘నగ్నికా’ అని పేరు.

'యుధిష్ఠిరా! ఆనగ్నికలమాట విని, పరశురాముడు అప్పుడే వనమునకు పోయి, కృష్ణావతార సమయమునకై వేచి యుండి, తన శస్త్రాస్త్రములు, రథ-కవచాదులు, పరశువు, ధనుస్సు ఇవి యన్నియు జలములో పడవేసి మహాతపస్సు చేయ దొడగెను. అతడు 'లక్ష్మ-ప్రజ్ఞా-శ్రీ-కీర్తి-లక్ష్మీ'-ఈ ఐదింటిని ఆశ్రయించి, తన రథమును విడిచెను. అతడు నగ్నికా కన్యకలమాటపై విశ్వాసముంచి, సౌభవిమానమును నశింప జేయ లేదు. కాని, తన అనమర్థతవలన కాదు, ఆ పరశురామ మహాముని విశ్వవిఖ్యాతుడుగ నుండెను. అతడు శ్రీకృష్ణునియొక్క అంశావతారము. ఇప్పుడు తపస్సు చేయుచున్నాడు. యుధిష్ఠిరా! ఇక నిప్పుడు, నీకు శ్రీరామావతారమునుగూర్చి చెప్పెద వినుము:-

'యుధిష్ఠిరా! చైత్రశుక్లనావమినాడు శ్రీమహావిష్ణువు నాలుగు అంశములలో స్వయముగా విభక్తుడై దశరథ పుత్రుడుగా నవతరించెను. ఆ దేవుడు సూర్యతేజస్సుతో 'శ్రీరాముడు' అని ప్రఖ్యాతుడై, ప్రపంచమును ప్రసన్నము చేసి ధర్మస్థాపనకొరకు నవతరించెను. మానవులకు ప్రభువైన శ్రీరామచంద్రుడు సాక్షాత్తు శ్రీహరియే. అప్పుడు విశ్వామిత్రుని యజ్ఞమునకు విఘ్నము కలిగించుట చేత సుబాహురాక్షసుడు శ్రీరామునిచేత చంప బడెను. మారీచరాక్షసుడు బాగుగా కొట్ట బడెను. రాక్షస సంహారము కొరకు శ్రీరామునకు విశ్వామిత్రుడు దేవతలు గూడ నివారింప జాలని దివ్యాస్త్రములను ఇచ్చెను. ఆ దినములలో జనకమహారాజు యజ్ఞము చేయుచుండెను. ఆ యజ్ఞమునందు శ్రీరాముడు శివధనుస్సును విఠిచి సీతావివాహము చేసికొని అయోధ్యకు వచ్చి సీతతో అనందముగా కాలము గడపుచుండెను.

"యుధిష్ఠిరా! కొంతకాలమునకు శ్రీరామచంద్రుడు తండ్రి యాజ్ఞచేత తన సవతితల్లి యైన కైకేయికి ప్రియము చేయుటకు వనమునకు పోయెను. అక్కడ లక్ష్మణునితో పదునాలుగేండ్లు నివసించుచు తపస్విగా జీవితము గడపెను. అతనితో సీతగూడ నుండెను. ఆమె లక్ష్మీదేవి యొక్క అపతారమే. శ్రీరాముడు జనస్థానమునందు ఉండి దేవతల కార్యము నెరవేర్చెను ప్రజాహితమునకై పదునాలుగు వేళమంది మారీచ-త్రిశిరస్-ఖర-దూషణాది రాక్షసులను వధించెను. ఆ దినములలో శాపగ్రస్తులైన యిద్దరు గంధర్వులు 'వీరాధ-కబంధ' నామములతో నున్న హూరరాక్షసులను గూడ శ్రీరాముడు సంహరించెను.

‘యుధిష్ఠిరా! శ్రీరాముడు రావణసోదరి శూర్యణ ముక్కు లక్ష్మణుని చేత కోయించెను గనుక, శ్రీరామునకు రాక్షసుల కుట్టచేత పట్టివియోగము గలిగెను. అప్పు డాదేవుడు సీతను వనములో ఆన్వేషించును ‘ఋష్యమూక’ పర్యతమునకు పోయి, ‘పంపా’సరస్సును దాటి, సుగ్రీవ - హనుమంతులతో స్నేహము చేసి, సుగ్రీవునితో కిష్కింధకు పోయి, వానరరాజైన వాలిని చంపి సుగ్రీవుని రాజపదవియందు అభిషేకించెను. తరువాత సుగ్రీవుని సహాయముతో సీతాన్వేషణము చేయగా, హనుమంతునివలన సీత లంకలో నున్నట్లు తెలిసికొని, దక్షిణసముద్రముపై వానరులతోపాటు శ్రీరాముడు సేతువు బంధించి లంకలో ప్రవేశించెను.

‘యుధిష్ఠిరా! అక్కడ సమస్త దేవ-నాగ-యక్ష-రాక్షస-వక్షిగణములకు గూడ అవధ్యు డైన రావణాసురుని, కోట్లకొలది రాక్షసులనున్న చూచెను. రావణాసురుడు అంజనపర్యతమువలె నల్లగా కనపడు చుండెను. అతనిని దేవతలుగూడ కన్నెత్తి చూడ జాల కుండిరి. బ్రహ్మ వరప్రభావముచేత నతడు మిక్కిలి దర్పించి యుండెను. శ్రీరాముడు లోకకంటకు డైన రావణాసురుని, మంత్రి - బాంధవ - పరిజన సహితముగా సంహరించి, లంకారాజ్యము నందు విభీషణుని అభిషేకించి యతనికి ఆమరతత్వము ప్రసాదించెను.

‘యుధిష్ఠిరా! తరువాత శ్రీరాముడు ‘పుష్పక’విమానము నందు సీతతో పాటు సేనా పరివారసహిత డై, అయోధ్యకు వచ్చి రాజ్యపాలనము చేయ దొడగెను. ఆ దినములలోనే మధురానగరమందు ‘మధు’పుత్రు డైన ‘లవణ’ నామక రాక్షసుడు రాజ్యము పాలించు చుండెను. అతనిని రామాజ్ఞచేత శత్రు ఘ్నుడు సంహరించెను. ఇట్లు శ్రీరాముడు అనేక లోకహిత కార్యములు చేసి ధర్మముతో రాజ్యపాలనము చేయుచు, పది ఆశ్వమేధ యాగములు చేసి, సరయానదీ తీరమందలి ‘జారుధి’ యను ప్రదేశము నిష్క్రమముగా చేసెను.

‘యుధిష్ఠిరా! రామరాజ్య కాలమందు ఆశుభములు వినపడకుండెను. ప్రాణులకు ఆకాల మృత్యువు కలుగకుండెను. ఎవరికిగూడ ధనరక్షణాదుల కొరకు భయము కలుగకుండెను. సమస్త ప్రపంచ జీవులకు అగ్ని-జలాది భయ ములు కలుగకుండెను. విధవల దుఃఖాక్రందనము వినపడకుండెను. స్త్రీలు ఆనా

ధను కా కుండిరి. సమస్త జగత్తు సంతోషముతో నుండెను. ఏ వర్ణమువారు గూడ వర్ణ సంకర సంతానమును కనకుండిరి. బీడుపడిన భూములకు ఎవరు గూడ పన్నులు చెల్లించకుండిరి. వృద్ధులు బాలకులకు ప్రేత సంస్కారము చేయకుండిరి. అట్టి అవకాశమే వారికి కలుగ కుండెను. వైశ్యులు, శ్రుతియులను సేవించుచుండిరి. శ్రుతియులు వైశ్యులకు కష్టము కలిగించకుండిరి. పురుషులు భార్యలను, భార్యలు భర్తలను నిర్లక్ష్యము చేయకుండిరి. రామరాజ్యమునందు పుష్కలముగా పంటలు పండు చుండెను. లోకులు సహస్ర పుత్రులతో, వేయి యేండ్లు ఆరోగ్యముతో జీవించు చుండిరి. రామరాజ్యమునందు ఋషులు, దేవతలు, మనుష్యులున్న కలిసి ఒకచోట జీవించుచు, తృప్తితో నుండిరి. అందరు తపస్సు చేయుచు ధర్మానురక్తులై యుండిరి. ఎవరుగూడ అధర్మపరులు కా కుండిరి. ప్రజల ప్రాణా పానములు సమవృత్తిలో నుండెను. ఈ విషయముల విద్వాంసులు ఈ విధముగా గానము చేసెదరు :-

‘శ్రీరామచంద్రుని శరీరకాంతి శ్యామముగా నుండెను. అతడు యవ డు. అతని నేత్రాంధములు ఈషద్రక్తములుగ నుండెను. అతడు గజరాజకు పరాక్రమశాలి. ఆజానుబాహుడు. సుందరముఖుడు. సింహస్కంధుడు. బల వంతుడు. అట్టి శ్రీరామచంద్రుడు పదకొండువేల సంవత్సరములు సుఖభోగము లతో రాజ్యము పాలించెను. ప్రజలు ‘రామ! రామ! రామ!’ యని రాముని చర్చలే చేయుచుండిరి. సమస్త జగత్తు రామమయమే యయ్యెను. బ్రాహ్మణులు వేదత్రయ జ్ఞాన శూన్యులుగ లే కుండిరి. ఇట్లు దండకారణ్యవాసము చేసి, దేవ తల కార్యము నెరవేర్చి, లోకశత్రువైన రావణాసురుని సంహరించి, ఇశ్వాకు కులమునకు అభ్యుదయము గలిగించి, సర్వసంపన్నుడై, దేదీప్యమానుడుగ నుండెను. ఇట్లు యధిష్ఠిరా! నీకు రామావతారకథ చెప్పితిని. ఇక కృష్ణావతార కథ వినుము :-

‘యధిష్ఠిరా! ఇప్పుడు ఇరువయ్యెనిమిదవ వ్యాపరయుగమందు భయపడిన ప్రజలకు అభయ ప్రదానము చేయుటకు శ్రీవత్సాంకుడైన శ్రీకృష్ణుడుగ శ్రీమహా విష్ణువు అవతరించెను. ఆ దేవుడు సుందరుడు, ఉదారుడు, మానవసమ్మానితుడు, దేశ - కాలజ్ఞుడు, శంఖ - చక్ర - గదా ఖడ్గాద్యాయుధ ధరుడు, ‘వాసుదేవ’ నామముతో సుప్రసిద్ధుడు, సమస్తలోక హితకరుడు, భూదేవికి ప్రിയము చేయు

నిచ్చితో వృష్టి వంశమునందు అవశరించెను. ఆ మధుసూదనుడు ప్రజలకు అభయ ప్రదానము చేయుటకుగాను శకటాసుర - యమశాస్త్రున - పూతనలను సంహరించెను. మనుష్యులుగా పుట్టిన కంసాది రాక్షసులను సంహరించెను. పరమాత్ముని యీ యవతారము గూడ తోకహితముకొరకే జరిగెను. యుధిష్ఠిరా! ఇక 'కల్కి' యవతారమును గూర్చి చెప్పెద వినుము :-

'రాజా! కలియుగాంతమునందు ధర్మము నశించినప్పుడు, శ్రీహరి పాషండులను వధించి, ధర్మ సంస్థాపనకు గాను, బ్రాహ్మణుల హితము గోరి మరల నవతరించ గలడు. ఆ యవతారము నందు అతని పేరు 'కల్కి - విష్ణుయశసుడు' అని యుండగలదు. భగవంతుని యొక్క ఈ యవతారములే కాక, ఇంకను ననేక దివ్యావతారములు దేవగణములతో పాటు కలుగును. ఆ యవతారములను గూర్చి వేదజ్ఞులు పురాణములలో వర్ణించెదరు.'

శ్రీకృష్ణావతారము - శ్రీకృష్ణ లలరాముల బాల్యక్రిడలు :-

"జనమేజయా! భీష్ముడు ఈ విధముగ చెప్పిన తరువాత యుధిష్ఠిరుడు అతని నిట్లు ప్రశ్నించెను :-

'పితామహా! కృష్ణావతార వృత్తాంతమును నేను విస్తార పూర్వకముగా వినగోరు చున్నాను. ఆయన యుత్పత్తిని గూర్చి, ఆయన ఎట్లు కంసవధ చేసి, గోరక్షణము చేసెను? ఆయన బాల్యక్రిడ లెట్లుండెను? ఈ విషము లన్నియు జెప్పుము.'

"జనమేజయా! యుధిష్ఠిరుడు ఇట్లు అడుగగా భీష్ముడు 'మధు' వంశము నందు శ్రీకృష్ణుడు అవతరించిన కథను ఈ విధముగా చెప్ప దొడగెను :-

'యుధిష్ఠిర మహారాజా! ప్రపంచ రక్షణకర్తయైన భగవంతుడు శ్రీకృష్ణుడుగా నవతరించినప్పుడు ఆనందముతో సముద్రములు ఉబ్బొంగెను. పర్వతములు చలించెను. ఆరిపోయిన అగ్నులు ప్రజ్వలించెను. శీతల-సుగంధి-మందవాయువులు సుఖముగ వీచెను. నేలపై ధూళి అణగెను. నక్షత్రములు ప్రకాశించెను. దేవలోకములందు భేరి - దుందుభి - మృదంగాది వాద్యములు మ్రోగెను. దేవతలు వచ్చి పుష్పములు కురిసి, శ్రీకృష్ణుని స్తుతించిరి. మహర్షులు వ్రసన్నులై

అక్కడకు వచ్చిరి. నారదాది మహర్షుల సమక్షమందు గంధర్వులు, అష్టరస లున్న నాట్యము చేసిరి. ఇంద్రుడు గోవిందుని సేవకై వచ్చి మహర్షులను ఆదరించుచు శ్రీకృష్ణునితో, 'దేవా! నీవు సమస్త ప్రపంచ సృష్టికర్తవు. ప్రపంచ హితముకొరకు దేవతాకార్యములు నెరవేర్చి తరువాత నీ దివ్యధామమునకు విచ్చేయుము!' అని యనెను.

'యుద్ధిష్ఠిరా! ఇట్లు ఇంద్రుడు చెప్పి, దేవర్షులతోపాటు తన లోకమునకు పోయెను. తరువాత, వసుదేవుడు కంసునకు భయపడి సూర్యతేజస్సుతో అవత రించిన శ్రీకృష్ణుని నందగోపుని యింటిలో దాచియుంచెను. అనేక సంవత్సర ములు అక్కడనే యుండిన శ్రీకృష్ణుడు ఒకనాడు ఒక శకటముక్రింద పండు కొని యుండగా, యశోదాదేవి అతని నక్కడనే విడిచి యమునానదికి పోయెను. అప్పుడు శ్రీకృష్ణుడు తన లీలను ప్రదర్శించుచు, చేతులు కాళ్లున్న జూడించుచు, మధురముగా ఏడ్చుచు కాళ్ళు ఎగురవేయునప్పుడు తన పాదాంగువృక్షముచేత ఆ బండిని వెల్లకిల పడగొట్టెను.

'యుద్ధిష్ఠిరా! తరువాత శ్రీకృష్ణుడు బోరగిల పండుకొని, తల్లిస్తన్య పానము చేయుటకు బిగ్గరగా ఏడ్చి పాదాభూతముచేత ఆ బండిని వెల్లకిలా పడ గొట్టి, బండిలో నున్న కుండలు మొదలైన పాత్రలను చూర్ణము చేయగా, అది చూచి అందరు మహాశ్చర్యము చెందిరి. శ్రీకృష్ణు డొకప్పుడు, దేవతలు చూచు చుండగా, మహాకాయము, మహస్తనములున్న గల పూతనా రాక్షసిని మొట్ట మొదలు చంపి, మధురానివాసులకు ఆత్మాశ్చర్యము కలిగించెను. శ్రీకృష్ణ - బలరాములు, సూర్యచంద్రులు ఆకాశమునందు తిరుగు చున్నట్లు మోకాళ్ళతో దోగొడుచు క్రిడించు చుండిరి. వారి భుజములు సర్పములవలె శోభిల్లు చుండెను. ఆ యిద్దరు బాలకులు ఆటలలో దుమ్ము గ్రగమ్మిననా రై, ముద్దుగా కనపడు చుండిరి. ఒకప్పుడు వారు మోకాళ్ళు నేలకు రాచుకొనుచు దోగొడు చుండిరి. ఒక్కొక్కసారి, వనమునందు ఆడుకొను చుండిరి. పెరుగు చిలకబడు చున్న పప్పుడు దానిని త్రాగు చుండిరి.

'యుద్ధిష్ఠిరా! ఒకనాడు శ్రీకృష్ణుడు ఏకాంతముగ నున్న యింటిలో దాగి, వెన్నముద్దలు తిను చుండగా, గోపికగా చూచిరి. యశోదాది గోపాంగనలు

అప్పుడు శ్రీకృష్ణుని త్రాటితో రోటికి కట్టిరి. అప్పుడు ఆ బాలకుడు 'యమశాస్త్రుని' వృక్షములు రెండింటినడుమ ఆ రోటిని ఇరికించి, ఆ చెట్లను శాఖా - మూల సహితముగా విరిచెను. అది చూచువారికి అత్యద్భుతముగ నుండెను. ఆ చెట్లపై నున్న విశాల కాయములు గల యిద్దరు రాక్షసులుగూడ వృక్షములతోపాడే క్రిందపడి చచ్చిరి.

'యుధిష్ఠిరా! బాల్యావస్థ గడచి శ్రీకృష్ణ - బలరాములు ఏడు సంవత్సరముల వయస్సు గలవారై ప్రజమండలమునందే యుండిరి. బలరాముడు నీల వస్త్రము, శ్రీకృష్ణుడు పీతాంబరమున్ను ధరించి యుండిరి. ఒకనికి పసుపువర్ణము గల అంగరాగము, మరయొకనికి శ్వేతవర్ణము గల అంగరాము ఇష్టము లగు చుండెను. ఇరువురు సోదరులు కాక పక్ష (శిరస్సు వెనుకభాగమందు జుట్టు) ధరులై దూడలను మేపుచుండిరి. వారి ముఖకాంతి మనోహరముగ నుండెను. ఆ యిరువురు వనమందు వర్ణవాద్యములు (ఆకులతో చేయబడిన పీతెలు) ఊదుచుండిరి. అక్కడ వారు, ఇద్దరు, నాగకుమారులవలె శోభిల్లు చుండిరి. చెవులలో నెమలి ఈకెలు పెట్టుకొని, శిరస్సుల పై చిగురుటాకుల కిరీటము ధరించి, మెడలలో వనమాలలు వేసికొని, ఆ యిరువురు మద్దిచెట్లయొక్క క్రొత్త మొలకలవలె శోభిల్లుచుండిరి. ఒకప్పుడు కమలములను శిరస్సుపై ధరించి, మరయొకప్పుడు దూడల పలుపులను యజ్ఞోపవీతములుగ ధరించి, చిక్కములను, సొరకాయల బుట్టలను పట్టుకొని, వనములో తిరుగుచు పిల్లనగ్రోవులను ఊదుచు, ఒకచోట నిలుచుచు, ఒకచోట ఆడుకొనుచు, మఱియొకచోట ఆకుల పరపుపై శయనించుచు నుండిరి.

'యుధిష్ఠిరా! ఈ విధముగ శ్రీకృష్ణ - బలరాములు దూడలను కాచుచు వనశోభను వృద్ధి వొందించుచు వన మంతట తిరుగుచు, వివిధముగ క్రీడించుచు వారు బృందావనమునకు పోయి గోవులను మేపుచు, బాలలీలా విహారములు సలుపు చుండిరి.

శ్రీకృష్ణ బలరాములు కాశియమర్దనాదులు చేయుట - వారి విద్యాభ్యాసము - చనిపోయిన గురువువ్రుని బ్రతికించి గురుదక్షిణగా నిచ్చుట:-

'యుధిష్ఠిరా! తరువాత నొకనాడు శ్రీకృష్ణుడు బలరాముడు లేకయే బృందావనమునకు పోయి ఒక్కడే ఇమి-నటు తిరుగు చుండెను. కళంక యుక్తు

దైన చంద్రునివలెనే శ్రీపత్న చిహ్నముచేత శ్రీకృష్ణుడు శోభిల్లుచుండెను. అతడు పగ్గములను యజ్ఞోపవీతమువలె ధరించి యుండెను. పీతాంబరము కట్టుకొని, శ్వేతచందనము పూసికొని, ముంగురులతో మనోహరుడుగ నుండెను. నెమలి ఫించపు మకుటము మందవాయువు చేత చలించు చుండెను. అతడు పాడుచు, అడుచు, నవ్వుచు గొల్లవేషము చేత వేణువు వాయించుచు, గోవులను కాచుచు అడివిలో తిరుగు చుండెను. వరాకాలము నందు గోకులము నందలి రమణీయ ప్రదేశము లందు అడుకొనుచు, గోవులతో తిరుగు చుండెను.

‘యుధిష్ఠిరా! ఇట్లు తిరుగు శ్రీకృష్ణుడు ‘భాండీర’ నామక మైన వటవృక్షపు ఛాయలో కూర్చొన దలచెను. తన సవయస్కులైన గోపబాలకులతో దిన మంతయు గోవులను కాచుచు, అడుచు, ఎగురుచు గడుపు చుండెను. ఆ భాండీర వనమందు నివసించు ననేక గోపాలకులు క్రీడించుచు, శ్రీకృష్ణమహిమను పాడుచు నుండిరి. వారు పాడు చున్నప్పుడు శ్రీకృష్ణుడు ఆకుల పీకెలను, పిల్లనగ్రోవిని, సొరకాయ బుట్టును ఊదు చుండెను. శ్రీకృష్ణుడు అప్పుడు అనేక లోకహిత కార్యములు చేసెను. బృందావనమందు కదంబ(కడిమి) వనము కడ నున్న మడుగులో, ప్రవేశించి శ్రీకృష్ణుడు కాళియసర్పము తలపై నృత్యము చేసి, ఆ సర్పమును మఱియొక చోటికి పొమ్మని యాజ్ఞాపించి బలరామునితో వనమునందు తిరుగు చుండెను.

‘యుధిష్ఠిరా! అక్కడ తాటిచెట్ల వనమందు ‘ధేనుక’ నామము గల రాక్షసుడు గర్దభరూపమును ధరించి యుండెను. అతనిని బలరాముడు సంహరించెను. మరియొకప్పుడు శ్రీకృష్ణ - బలరాములు గోవులను మేపుటకు వనమునకు పోయి వన శోభను తిలకించుచు, తిరుగుచు, అడుచు, పాడుచు గోవులను పేర్లు పెట్టి పిలుచుచు, లోకిక మానవుల వలె క్రీడించుచు నుండిరి. తరువాత శ్రీకృష్ణుడు గోవ్రజమునకు పోయి గోపబాలకులు చేయు చున్న ‘గిరియజ్ఞము’ లో పాల్గొని తన పరమేశ్వర రూపమును ప్రకటించి, గిరిరాజునకు నివేదించిన పాయసమును తానే తినెను. అది చూచి, గోపాలకులు అతడు భగవంతు డని పూజించిరి. అప్పుడు శ్రీకృష్ణుడు దివ్యరూపమును ధరించెను.

‘యుధిష్ఠిరా! ఇంద్రుడు వర్షము గురియు చున్నప్పుడు గోపబాలకు డైన శ్రీకృష్ణుడు గోవులను వర్షభాధనుండి రక్షించుటకు ఒక వారము దినములు

గోవర్ధన పర్వతమును తన చేతితో పైకెత్తి (గొడుగువలె) పట్టుకొనెను. అప్పుడు శ్రీకృష్ణుడు అడుచు, నెగురుచునే అత్యద్భుత దుష్కర కర్మలు చేసెను. ఇంద్రుడు భూతలమునకు వచ్చి గోవర్ధనమును ధరించిన శ్రీకృష్ణుని జూచి సంతోషించి యతనికి గోవిందుడు అని పేరుపెట్టి, 'గవేంద్ర' అను పదవియందు పట్టాభిషిక్తుని జేసి, గోవిందుని ఆలంగనము చేసికొని అతని యనుమతి గొని స్వర్గలోకమునకు పోయెను.

'యుధిష్ఠిరా ! తరువాత శ్రీకృష్ణుడు పశువు హితము గోరి వృషభ రూపము ధరించిన 'అరిష్ట' నామకు దైన దైత్యుని సంహరించెను. ప్రజము నందు 'కేశి' యను రాక్షసుడు అశ్వరూపములో నుండెను. అతనికి పదివేల గజముల బల ముండెను. ఆ యశ్వరూపధరు డైన రాక్షసుని కంసుడు పంపి యుండెను. ఆ దైత్యుడు తన కడకు రాగానే శ్రీకృష్ణుడు అతనిని గూడ అరిష్టా సురుని వలెనే చంపెను. కంసుని సభలో 'చాణూర' నామకు దైన ఆంద్ర దేశీయ మల్లుడు ఉండెను. అతడు గూడ రాక్షసుడే. అతనిని గూడ కృష్ణుడు చంపెను.

'యుధిష్ఠిరా ! కంసుని సోదరుడు 'సునాముడు' అనువాడు కంసుని సేనా పతిగా నుండెను. బాల్యావస్థలోనే కృష్ణుడు, ఆ సునాముని చంపెను. ఆ సమ్మర్థము చూచుటకు వచ్చిన ముష్టిక' నామకు దైన మల్లుని బలరాముడు ఆ గుంపు లోనే చంపెను. కంసునకు అప్పుడు కృష్ణుని వలన చాల భయము కలిగెను.

'యుధిష్ఠిరా ! ఐరావత కులమునందు జన్మించిన 'కువలయాపీడక' నామము గల మహాగజము శ్రీకృష్ణుని త్రొక్కుటకు రాగా, అతడు దానిని, కంసుడు చూచు చుండగనే చంపెను. ఇటువంటి యనేక కార్యములు ఎన్నియో చేసి శ్రీకృష్ణ - బలరాములు కొన్నినాళ్లు మధురలో నివసించి యుండిరి.

"యుధిష్ఠిరా ! తరువాత శ్రీకృష్ణ-బలరాములు 'ఉజ్జయిని' పురమునందున్న 'సాందీపని' అను గురువు కడకుపోయి, గురుసేవ చేయుచు నుండిరి. ఆ యిరువురు అనువదినాటగు దినములలోనే షడంగసహిత వేదములు, చిత్రకళ, గణితము, సంగీతము, వైద్యము - ఈ విద్యలన్నిగూడ నేర్చుకొనిరి. గజ శిక్షణము, అశ్వ శిక్షణమున్ను పన్నెండు దినములలో నేర్చుకొనిరి. తరువాత కొంత

కాలమునకు ధనుర్వేదము నేర్చుకొనుటకు మరల సాందీపని గురువుకడకే పోయిరి. వారు పది అంగములతో గూడిన సమస్త ధనుర్వేదమును రహస్య సహితముగా ఏబది దినములలో నేర్చుకొనిరి. ఇట్లు సమస్త విద్యలు తనకడ నేర్చుకొనిన శ్రీకృష్ణ-బలరాములను సాందీపనిగురువు తనకోరికను గురుదక్షిణగా తీర్చుమని ఆ యిరువురను, 'నా పుత్రుడు సముద్రములో స్నానము చేయు చున్నప్పుడు 'తిమి' అను పేరుగల ఒక జలజంతువు అతనిని వట్టుకొనిపోయి తినెను. మీ రిరువురు పురణించిన నా పుత్రుని బ్రతికించి తొడ్కొని రండు' అని కోరెను.

'యుధిష్ఠిరా! యిట్లు చెప్పి సాందీపని, పుత్రశోకము చేత పీడితుడయ్యెను. అతని కోరిక మిక్కిలి కఠినము. మూడు లోకములందు ఆ కార్యము సాధించుటకు ఎవరికి గూడ నసంభవ మైనప్పటికిన్ని, గుర్వాజ్ఞ నెరవేర్చెద యని ప్రతిజ్ఞ చేసి, సాందీపని పుత్రుని చంపిన రాక్షసునితో శ్రీ కృష్ణ-బలరాములు సముద్రము లోనే యుద్ధము చేసి, అతనిని సంహరించిరి. చాలకాలము క్రితమే యమలోకము నకు పోయి యుండిన సాందీపని పుత్రుడు శ్రీకృష్ణుని యనుగ్రహము చేత మరల పూర్వశరీరముతో బ్రతికెను. ఆశక్యము, అచింత్యము, అత్యద్భుతమునైన యా కార్యము చూచి అందరు మిక్కిలి ఆశ్చర్యచకితు లైరి. శ్రీకృష్ణ-బలరాములు గురువునకు అతని పుత్రునితో పాటు సమస్తైశ్వర్యములను గవాక్ష్యాదులను గురు దక్షిణగా నిచ్చిరి. గురుపుత్రుడు బ్రతికి వచ్చుట చూచి ఆ నగరవాసులు శ్రీకృష్ణుని యసమాన శౌర్యము, అనన్య సాధ్యకార్యము ప్రశంసించిరి. 'సాక్షాత్తు నారాయణమూర్తి దప్ప తదితరు డెవడి కార్యము చేయగలడు?' అని పౌరులు అనుకొనిరి.

'యుధిష్ఠిరా! శ్రీకృష్ణ భగవానుడు వివిధ యుద్ధవిద్యలలో, సమస్త శస్త్రాస్త్ర జ్ఞానములను ఉత్తమ స్థానము పొందెను. కంసుడు గూడ కారపీఠార్జునునివలె మహా పరాక్రమశాలిగ నుండెను. కంసునకు రాజులందరు, గరుడునకు సర్పములవలె భయపడు చుండిరి. కంసుని యొద్ద ఖడ్గ - భల్లాద్యాయుధములచేత యుద్ధము చేయు కాల్యలము వారు ఒక కోటిమంది, ఎనిమిదిలక్షల మంది రథ సైనికులు, అంతమందియే గజసైనికులు నుండిరి. గజములు బంగారు అంచాలిల చేత అలంకృతము లై, ధ్వజపతాకల చేత శోభితములై పర్వతములవలె నుండెను.

అట్లే, కంసుని సైన్యములో గజముల కంటె ద్విగుణములుగ కరిణీ సైన్యముండెను. పదియారు వేల ఆశ్వము లుండెను అంత సంఖ్యలోనే యువావస్థలో నున్న ఆశ్వము లుండెను. ఈ సమస్త చతురంగ సైన్యములకు కంసుని సోదరుడు సునాముడు అధిపతిగా నుండెను. అతడు గూడ కంసునకు బలములో సమానుడే. అతడు సర్వదా కంసుని రక్షించు చుండెను. కంసుని సైన్యములో 'మిశ్రకము' అను పేరు గల వివిధ వర్ణముల ఆశ్వముల సైన్యము అరువది వేల సంఖ్యలో నుండెను.

'యుధిష్ఠిరా! కంసుని యుద్ధము ఒక భయంకర నదివలె నుండెను. కంసుని రోషమే ఆ నదీవేగము. ఎత్తైన ధ్వజములు నదీతీర వృక్షములు. మద గజములు పెద్ద-పెద్ద మొసళ్ళు. ఇవి యన్నియుగల యా నది యముని యాజ్ఞకు అధీన మై నదకు చుండెను. ఆ నదిలో అన్య-శత్రుములే నురుగులుగా నుండెను. సైనికుల వేగమే అచట జలప్రవాహముగ నుండెను. గదా-పరిఘా ద్యాయుధములు మత్స్యములుగ, వివిధ కవచములు నాచుతీగెలుగ నుండెను. రథములు, గజములున్న ఆ నదిలో సుడులుగ, రక్తము బురదగ, ధనుస్సులు అలలుగ, రథాశ్వసమాహములు చిన్నచిన్న మడుగులుగాను నుండెను. సైనికులు పరుగెత్తుచు మాట్లాడుచు నున్నప్పటి ధ్వని ఆ యుద్ధనదిలో కోలాహల ధ్వనివలె నుండెను.

'యుధిష్ఠిరా! అట్టి భయంకర సేనాసమేతుడై వీరాగ్రేసరుడుగా నున్న కంసుని భగవన్నారాయణమూర్తి దప్ప మరియొక డెవడు సంహరింప గలడు? మహావాయువు పెద్ద-పెద్ద మేఘములను చిన్న-భిన్నము చేసినట్లే, శ్రీకృష్ణ భగవానుడు ఇంద్రుని రథమందు కూర్చొని కంసుని సమస్త సేనలను సంహరించెను. తరువాత నిండుసభలో మంత్రిపరివార సహితు డై కూర్చొని యున్న కంసుని గూడ సంహరించి శ్రీకృష్ణుడు మిత్రులను, తల్లి దేవకి దేవిని, తండ్రి వసుదేవుని, యశోదా - రోహిణీ దేవులను పూజించి, వారికి నమస్కరించి, కంసుని తండ్రి యైన ఉగ్రసేనుని భోజరాజ్యపదమందు అభిషిక్తుని జేసెను. అట్లు అనన్యసామాన్య కార్యము చేసిన శ్రీకృష్ణుని యాదవు లందరు పూజించిరి. తరువాత శ్రీకృష్ణుడు యమునానదీతీరమందు జరాసంధుని జయించెను.

“జనమేజయా! ఈ విధముగ భీష్ముడు కృష్ణావతార మహిమను గూర్చి యుద్ధిష్ఠిరునకు చెప్పుచు కంసవధానంతర వృత్తాంతము ఇట్లు చెప్ప దొడగెను:-

‘యుద్ధిష్ఠిరా! తరువాత శ్రీకృష్ణుడు మధుర నుండి ద్వారకకు పోయి, అతడు రాక్షసుల నుండి గెలుచుకొని తెచ్చిన ధన - రత్న వాహనాదులను ద్వారకలో ఉంచెను. శ్రీకృష్ణుని కార్యములకు దైత్యులు విఘ్నములు చేయు చుండగా, వరములు పొంది మత్తు లైన యారాక్షసులను సంహరించెను. తరువాత భగవత్కార్యములయందు నరకాసురుడు విఘ్నములు చేయ జొచ్చెను. అతడు దేవతల కందరకు భయంకరుడుగా నుండెను. రాజా! అతని ప్రభావము నీకు గూడ తెలియును గదా!

‘యుద్ధిష్ఠిరా! సమస్త దేవతలకు అంతకుడుగా నున్న నరకాసురుడు,’ ఈ భూమిలోపల ‘మూర్తి లింగ’* మందు ఉండి మనుష్యులకు, ఋషులకు ప్రతి కూలముగ ఆచరించు చుండెను. భూపుత్రు డైన నరకాసురునకు ‘భౌమాసురుడు’ అను పేరుగూడ నుండెను. అతడు గజరూపము ధరించి ప్రజాపతి యైన త్వష్ట యొక్క ‘కశేరు’ నామక పుత్రియొద్దకు పోయి ఆమెను పట్టుకొనెను. కశేరువు పమనాలుగు సంవత్సరముల వయస్సులో అతిసుందరిగా నుండెను. నరకాసురుడు, ప్రాగ్జ్యోతిష పురమునకు రాజుగా నుండెను. అతనికి భయశోక-బాధలు లే కుండెను. అతడు కశేరువును మూర్చిల్ల జేసి, అపహరించుకొని తన యింటికి తెచ్చి ఆమెతో ని ట్లనెను :

‘దేవీ! దేవతలకడ, మనుష్యుల యొద్దను నున్న వివిధ రత్నములు, పృథివిలోపల నున్న రత్నములు, సముద్రములోని రత్నములున్ను రాక్షసు లందరు తెచ్చి నేటినుండి నీకు సమర్పించెదరు.’

---

* భూమి లోపల గుహయందు మూర్తి యొక్క లేక, శివలింగము యొక్క ఆకారములో నిర్మింపబడిన యొక దుర్భేద్య గృహము ‘మూర్తి లింగ’ మన బడును. శత్రువుల నుండి అత్యంతక్షణికొరకు నరకాసురుడు ఇట్టి గృహము నిర్మించుకొని యుండెను.

‘యుధిష్ఠిరా! ఈ విధముగ భౌమాసురుడు వివిధములైన యనేక రత్నములను, స్త్రీ రత్నములను, గంధర్వ కన్యకలను, దేవ మనుష్యజాతుల కన్యకలను, ఏడు వర్గములకు చెందిన అవ్వరసంనున్న అపహరించుకొని తెచ్చెను. వా రందరు వెరసి పదియారువేల నూరుగురు సుందర కన్యకలు అతని యింటిలో నుండిరి. వా రందరు సన్మార్గముతో వ్రత - నియమముల పాలించుచు ఏకవేణి (జడ) ధరించి యుండిరి.

‘యుధిష్ఠిరా! భౌమాసురుడు, ఆ కన్యక లందరు నివసించుటకు నుజి పర్వతముపై ఒక అంతఃపురము నిర్మించెను. ఆ స్థానమునకు ‘బౌడకా’ అని పేరు. అనగా, ‘జల సౌకర్యము పూర్తిగా గల ప్రదేశము’ అని యర్థము. ఆ యంతఃపురము ‘మర’ దైత్యుని యధికార ప్రదేశములో నుండెను. ప్రాగ్భ్యోతిష పురాధీశ్వరు డైన భౌమాసురుడు, మురాసురుని యొక్క పదుగురు పుత్రులు, తదితర ముఖ్య రాక్షసులున్న ఆ యంతఃపుర సమీపము నందేయుండి దానిని రక్షించు చుండిరి.

‘యుధిష్ఠిరా! నరకాసురుడు తపస్సు ముగించిన తరువాత దేవమాత యైన అదితిని తిరస్కరించి ఆమె కుండలములను లాగి కొనుటకు ప్రయత్నించు నంతగా గర్వోన్మత్తుడయ్యెను. పూర్వకాలమందు సమస్త మహాదైత్యు లందరు ఒకటిగా కలిసికూడ ఒక్కనరకాసురుడు చేసినంతటి ఘోరపాపము చేసి యుండ లేదు. అతడు భూదేవికి పుత్రుడు. యద్ధోన్మత్తులైన నలుగురు దైత్యులు అతని రాజ్యసీమా ప్రదేశములను రక్షించు చుండిరి. ఆ భౌమాసురుడు భూలోకము నుండి దేవలోకమువరకు గల మార్గమును అడ్డగించి నిలిచి యుండెను. రాక్షస సహితు డై అతడు దేవతలను భయపెట్టు చుండెను. అతని నలుగురు సీమారక్షకులు ‘హయగ్రీవ-నిశుంభ-పంచజన-సహస్రపుత్రసహిత ముర’ నామక రాక్షసులు ఉండిరి. నరకాసురుడు వరదర్శితుడు. అతనివధ కొరకు శ్రీకృష్ణుడు వృష్టికలమందు జన్మించెను. ద్వారక ఆమరావతికలెలె రమణీయ మైనదిగదా! ద్వారకానగరమందు వృష్టి వంశీయులు సభ దీరి యుండుటకు ‘దాశార్హి’ అను పేరు గల ఒక సభాభవన మున్నదిగదా! అది ఒక యోజనము బొడవుగా ఒక యోజనము వెడల్పుగాను నున్నది గదా! ఆ సభలో శ్రీకృష్ణ - జలరామాది

వృష్టి - అంధక వంశీయులు కూర్చొని యుండి సకల లోక జీవన రక్షణము చేయు చుండెదరు గదా!

‘యుధిష్ఠిరా! పూర్వ మొకనాడు యదువంశీయు లందరు ఆ సభలో నుండగా దివ్య సుగంధ భరిత మైన వాయువు వీచి, దివ్య కుసుమములు గురి సెను. తరువాత, రెండు గడియలలోనే ఆకాశమునందు సహస్ర సూర్య సమాన మైన అద్భుత తేజోరాశి ప్రకటిత మయ్యెను. అది మెల్ల - మెల్లగా భూమిపై వచ్చి నిలిచెను. ఆ తేజోమండము లోపల ఒక తెల్లనియేనుగుపై కూర్చొని యున్న యింద్రుడు సర్వదేవతా సహితు డై కనపడెను. శ్రీకృష్ణ - బలరాములు, ఉగ్ర సేనమహారాజు, అంధక-వృష్టి వంశీయులతో, తదితరులతోను హఠాత్తుగ లేచి బయటకు వచ్చి ఇంద్రునకు నమస్కరించిరి. ఇంద్రుడు గజము దిగి శ్రీకృష్ణ, బలరామోగ్ర సేనులను కౌగలించుకొనెను. అట్లే వసుదేవ - ఉద్ధవ - వికద్రు - ప్రద్యుమ్న - సాంబ - నిశత - అనిరుద్ధ - సాత్యకి - గద - సారణ - అక్రూర - కృతవర్మన్ - చారుదేష్ట - సుదేష్టాదు లైన యితర యాదవులను గూడ యథోచితముగ నాలింగనము చేసికొని, ఇంద్రుడు వారిచేత పూజితు డై - తలవంచుకొని యిట్లనెను:

‘శ్రీకృష్ణా! నీతల్లి అదితియాజ్ఞచేత నేను వచ్చినాను. (వామనావతారములో కృష్ణునకు అదితి తల్లి). భూపుత్రు డైన నరకాసురుడు ఆమె కుండలములను లాగికొనాడు. తల్లి యాజ్ఞ పరిపాలించువాడు ప్రపంచంలో నీ వొకడవే యున్నావు. కనుక, నీవు భౌమరాక్షసుని చంపుము!’

‘యుధిష్ఠిరా! ఆ మాట విని శ్రీకృష్ణుడు ‘నరకాసురుని జయించి తల్లి కుండలములను తప్పక తెచ్చెదను.’ అని యింద్రునితో చెప్పి, బలరామునితో ప్రద్యుమ్న - అనిరుద్ధాదులతోను సంప్రదించి, శంఖ - చక్ర - గదా - భద్ర ధారి యై, గరుడునిపై బయలుదేరెను. అతనిని చూచి దేవతలు సంతోషించి స్తుతించుచు అతని వెనువెంట పోయిరి.

‘యుధిష్ఠిరా! శ్రీకృష్ణుడు నరకాసురునియొక్క అనుయాయు లైన ముఖ్య రాక్షసులను సంహరించి, మురాసురుడు నిర్మించిన ఆరువేల పాళములను

చూచెను. ఆ పాశములయందులకు చురకత్తులుండెను. వానిని శ్రీకృష్ణుడు చక్రము చేత ఖండించి, మురాసురుని సపరివారముగ సంహరించి, అక్కడి పాపాణపు గుట్టలను దాటి 'నిశుంభుని' గూడ చంపెను. అనేక సహస్ర యోధుల బలము గలిగి, ఏకాకిగానే దేవతలతో యుద్ధము చేయ గల హయగ్రీవ రాక్షసునిగూడ శ్రీకృష్ణుడు చంపెను.

'యుధిష్ఠిరా! 'ఔదక'ములో లోహిత గంగనడుమ నున్న 'విరూపాక్ష' రాక్షసుని 'పంచజనులు' అని ప్రసిద్ధులు, నరకాసురుని యనుచరులు నైన యొడుగురు రాక్షసులతోను యుద్ధము చేసి వారిని సంహరించెను. తరువాత, భగవంతుడు 'ప్రాగ్జ్యోతిష' పురమునకు పోయి, అక్కడ రాక్షసులతో దేవాసుర సంగ్రామమువంటి ఘోరయుద్ధము చేసి, చక్రాయుధముచేత వారిని సంహరించెను.

ఇట్లు ఎనిమిది లక్షల దానవుల సంహారము చేసి, శ్రీకృష్ణుడు పాతాళ గుహలో పోయెను. అక్కడ శ్రీకృష్ణుడు తనతో సమాన మైన పరాక్రమము గల నరకాసురునితో యుద్ధము చేసి, చక్రముచేత అతని మస్తకము ఖండించెను. నరకాసురుని మస్తకము తెగి, వజ్రాయుధ ఖండిత మైన వృత్రాసురుని తల వలె నేలపై పడెను.

భూదేవి తన పుత్రుడు రణరంగమందు పడి యుండుట చూచి, అదితికి ఆమె కుండలములు తిరిగి యిచ్చి శ్రీకృష్ణునితో, 'మధుసూదనా! నీవే ఇతనికి జన్మ యిచ్చి, నీవే చంపితివి. నరకాసురుని సంతానమును కాపాడుము!' అని యనెను.

ఆ మాటకు భగవంతుడు భూదేవితో నిట్లనెను:-

'భామినీ! నీయీపుత్రుడు దేవ-ముని-పితృ-మహాత్ములను, సమస్త ప్రాణులనున్న బాధించు చుండెను. ఈ పురుషాధముడు బ్రాహ్మణులను ద్వేషించుచు, సమస్త ప్రపంచకంటకుడుగా నుండెను ఇతడు బలదర్పము చేత ప్రపంచ వంద్యురాలైన దేవమాత అదితిని బాధించి ఆమెకుండలములు తీసికొనెను. ఈ మొదలైన యనేక కారణములచేత ఆత డిప్పుడు చంప బడెను. నేను చేసిన యీ

పనికిగాను నీవు నన్ను కోపింపగూడదు. నీ పుత్రుడు నా ప్రభావముచేత అత్యుత్తమగతిని పొందెను గనుక, నిక పొమ్ము. నేను నీ భారమును దించితిని'.

“యుధిష్ఠిరా! నరకాసుర వధానంతరము శ్రీకృష్ణుడు సత్యభామాసహితుడై, లోకపాలకులతో నరకాసురుని యింటికి పోయి అక్కడ వివిధ రత్నములు, అక్షయధనమున్ను చూచెను. నవరత్న భారతము లైన వస్తువులు, లోహపు వస్తువులు, సూర్యకాంతమణి స్పటికమణుల వస్తువులు, బంగారు వస్తువులున్ను చూచెను. నరకాసురునియిల్లు సువర్ణమయ మై, ఉజ్వలముగా నుండెను. కుబేరునకు లేనంతధనము అతనికి ఉండెను. ఇంద్రుని భవనములోగూడ నంతటి వైభవము లేకుండెను. అప్పుడు ఇంద్రుడు శ్రీకృష్ణునితో నిట్లనెను:-

‘జనార్దనా! ఈ ధనము, వివిధ రత్నకంబళ భూషితము లైన ఇరువది వేల గజములు, నలుబదివేల కరిణీ సమూహము, ఎనిమిది లక్షల ఆశ్వములు, వృషభాదులు ఈ యన్నింటిపైన నీకు అధికారము ఏర్పడినది. వస్త్రములు, శయ్యలు, ఆసనములు, మాట్లాడు సుందరపక్షులు, అనేకవిధ రథములు గూడ నీ యధీనములో వచ్చినవి. ఇవి యన్నియు నేను ద్వారకకు చేర్చెదను.’

‘యుధిష్ఠిరా! ఆ రత్న - సువర్ణాదు లన్నియు గరుడునిపై నుంచుకొని ఇంద్రుడు శ్రీకృష్ణునితో పాటు మణిపర్వతమునకు పోయెను. అక్కడి వాతావరణము, ఉజ్వల కాంతులున్ను చూచిన దేవతలకు విస్మయము కలిగెను.

‘యుధిష్ఠిరా! ఆకాశమునందు విరాజిల్లుచున్న దేవ - ఋషి - చంద్ర - సూర్యులవలె నున్న దేవతలు ఆ పర్వత ప్రభలచేత తిరస్కృతులై, సామాన్యులవలె కనపడిరి. తరువాత, ఇంద్ర - బలరాముల యాజ్ఞచేత శ్రీకృష్ణుడు నరకాసురుని మణిపర్వతముపై నిర్మింపబడిన అంతఃపురములో ప్రవేశించెను. ఆ గృహము, ద్వారములున్ను వైడూర్యమణి నిర్మితములై, ప్రకాశించుచుండెను. దాని బహిర్ద్వారములపై పతాకాలు ఎగురు చుండెను. అటువంటి మణి పర్వతము చిత్రలిఖితము లైన మేఘములవలె కనపడు చుండెను. ఆ అంతఃపుర భవనమందు మణిమయ సోపానములు నిర్మింప బడి యొండెను. అక్కడి సుందర కన్యకలు మేడలపై నిలుచుండి శ్రీకృష్ణుడు చూడగానే అతని చుట్టుముట్టిరి. వారందఱు అక్కడ ఇంద్రియ నిగ్రహముతో తపస్సున్ను చేయు చుండిరి.

‘యుధిష్ఠిరా! అప్పుడు ఆ కన్యలకు, శ్రీకృష్ణుని చూచి శోక - సంతోషములు పోయెను. ఆయనతో వారు ఇట్లవిరి :-

‘పురుషోత్తమా! ‘దేవకార్యసిద్ధి కొరకు శ్రీకృష్ణ భగవానుడు ఇక్కడికి విచ్చేయును. ఆ భగవంతుడు సరకాసురాది రాక్షసులను సంహరించి అక్షయ ధనము పొందగలడు. కొఁది దిములతోనే ఆయన యిక్కడకు వచ్చి మిమ్ము సంకటము నుండి ఉద్ధరించగడు!’ అని నారదుడు మాకు చెప్పి వెడలి పోయెను. అప్పటినుండి సర్వదా మేము నిన్నే ధ్యానించుచు తపస్సు చేయుచున్నాము. నీ దర్శన మెప్పుడగునా యని వేచి యున్నాము. ఈ సంకల్పముతోనే రాక్షస రహితల మైన మేము తపస్సు చేయుచున్నాము. నీవు గాంధర్వ విధిచేత మమ్ము వివాహము చేసికొని, మాకు ప్రియము చేయుము. నారదుని మాట సిద్ధించుగాక!’

‘యుధిష్ఠిరా! వారి మాటలు వినుచు శ్రీకృష్ణుడు వారియెదుట, గోవుల యెదుట ఆబోతువలె, నిలిచి యుండగా ఆ కన్యక లతనినితో నిట్లనిరి:

‘శ్రీకృష్ణ! నారదుని మాట యిప్పుడు సత్య మాయెను. మధుసూదనుడు మీ పతి కా గల’ డని ఆ మహర్షి చెప్పి యుండెను. ఇప్పుడు మా ప్రിയుని మేము చూడగలిగితిమి. ఓ యరిందమా! మేము ఆ మహాత్ముడగు నారదుని దర్శనముచే కృతార్థులమయితిమి.’

‘యుధిష్ఠిరా! భగవంతుని యెడల ఆ కన్యల మనస్సులో కామము కలిగి యుండుట చూచి, భగవంతుడు వారితో ‘మీ కోరిక నెరవేర గలదు!’ అని చెప్పెను.

‘యుధిష్ఠిరా అప్పుడు శ్రీకృష్ణుడు సేవకుల చేత, అధనరాసులను, దేవ కన్యలను, రాజకన్యకలనున్న ద్వారకకు పంపి, అమణి పర్వతమును గరుడుని వీపుపై ఉంచెను. ఆ పర్వతమునే కాక, దానిపై నున్న పక్షి - గజ - సర్ప - మృగ - నాగ - వానర . పాషాణ - వరాహులను, నెరుక్కను గూడ గరు డునిపై శ్రీకృష్ణుడు ఎక్కించెను. మహాబలశాలి యైన గరుడుడు శ్రీకృష్ణ - బల రామ - ఇంద్రులతో పాటు సువర్ణ రత్నములను, పర్వతములను, వరుణదేవుని దివ్యామృతమును, చంద్రునివంటి శ్వేతచ్ఛత్రమునున్న మోసికొని వెడలి పోయెను. గరుడుని శరీరము మహాపర్వత శిఖరమువలె నుండెను. అతడు రెక్కలల్లా

ర్భుచు, దిక్కులు మార్కొగనట్లు ధ్వనించుచు, వృక్షములను పెరిగియు, ఆకాశమునందు పోవు చున్నప్పుడు అతనితో పాటు మహామేఘములను గూడ ఎగిరించి కొనిపోవుచుండెను. తన తేజస్సుచేత గరుడుడు గ్రహనక్షత్ర - సప్తర్షుల తేజస్సును తిరస్కరించుచు చంద్ర - సూర్యుల మార్గములో పోయెను.

‘యధిష్ఠా! అట్లు శ్రీకృష్ణుడు మేరుపర్వత మధ్యశిఖరమునకు పోయి అక్కడనున్న దేవతల నివాసస్థానములను చూచెను. విశ్వేదేవ - మరుద్గణాదుల స్థానములను దాటి శ్రీకృష్ణుడు అశ్వినీ కుమారుల పుణ్యతమ స్థానమగు దేవలోకమును చూచెను. అక్కడినుండి దేవలోకములో ఇంద్రభవనమును చేరుకొని, గరుడుని నుండి దిగి దేవమాత యైన అదితికి ప్రణామము చేసెను. బ్రహ్మాది దేవతలు ఆ భగవంతునకు స్వాగత సత్కారములు చేసిరి. శ్రీకృష్ణ - బలరాములు అదితికి దివ్య కుండలములు, వివిధ రత్నములున్న సమర్పించిరి. అవి తీసికొనిన యదితికి దుఃఖముపోయి ఆ యిరువురను అదరించెను.

‘యధిష్ఠా! అప్పుడు, ఇంద్రపత్ని యైన శచీదేవి సత్యభామను అదితి కడకు తోడ్కొని పోవగా, దేవమాత సంతోషించి, సత్యభామకు ‘శ్రీకృష్ణుడు మానవశరీరముతో నున్నంత కాలము నీకు వృద్ధాప్యము రాకుండా సుఖముగా నుండెడవుగాక!’ అని వరమిచ్చెను.

‘యధిష్ఠా! సత్యభామ శచీదేవితో తిరిగుచు ఆమె యాజ్ఞ గొని శ్రీకృష్ణుని బసకు పోయెను. తరువాత కృష్ణుడు ద్వారకకు పోయి ఆ నగర ప్రధాన ద్వారము ‘వర్ణమానము’ అనుపేరుగల దానిని చేరెను. విశ్వకర్మ సమస్త వైభవములతో అతి సుందరముగా నిర్మించిన ద్వారకలో శ్రీకృష్ణుడు ప్రవేశించెను. ఆ నగరమునకు నలువైపుల విళాలము లైన అగడ్తలు, వివిధ పుష్ప - జల - పక్షులతో శోభిల్లుచుండెను. అది అత్యున్నతము లైన తెల్లని కోట గోడలతో అమరావతివలె నుండెను. నందనాది వనముల వంటి ఉద్యానవనములు, సర్వమును పుష్పఫలములతో విరాజిల్లుచు, ఆ నగరము ఆకాశమునందు నక్షత్రములు వెలుగుచున్నట్లుండెను.

‘యుధిష్ఠిరా! ద్వారకా నగరమునకు తూర్పున మనోహర శిఖరములతో ‘రైవతక’ పర్వతము, దక్షిణదిక్కున ‘లతావేష్ట’ పర్వతము ఐదురంగులతో ఇంద్రధ్వజము వలె నుండెను. పశ్చిమదిక్కునందు విచిత్ర పుష్పశోభిత వనముతో ప్రకాశించు చున్న ‘సుకక్ష’ పర్వతము, ఉత్తరదిక్కునందు మందరా చలము వలె తెల్లని ‘వేణుమంత’ పర్వతము నుండెను. రైవతకపర్వతము కడ చిత్రకంబశమువంటి ‘పాంచజన్య’ వనము, ‘సర్వర్తుక’ వనమున్ను ఉండెను. ‘లతావేష్ట’ పర్వతపు నలువైపుల ‘మేరుప్రభ’ నామకవనము, ‘తాళవన-పుష్క వన’ములున్ను నుండెను, ‘సుకక్ష’ పర్వతపు నలువైపుల ‘చిత్రపుష్ప-శతపత్ర కరవీర-కుసుంభ’వనము లుండెను. ‘వేణుమంత’ పర్వతపు నలువైపుల ‘చైత్ర రథ-నందన-రమణ-భావన’ వనములు ఉండెను.

‘యుధిష్ఠిరా! ద్వారకానగరపు తూర్పుదిక్కున ఒక రమణీయపుష్కరిణి నూరు ధనుస్సుల విస్తారముతో నుండెను. ఏబది ద్వారములు గల ద్వారకతో శ్రీకృష్ణుడు ప్రవేశించెను. ఆ నగరపు వైశాల్యము ఎవరు గూడ కొలవ జాల కుండిరి. అట్లు నలువైపుల అగ్రాధ జలరాసులతో, సుందర భవనములతో, వివిధ శస్త్రాస్త్రములతో, చక్రములతో, ఎనిమిదివేల రథములతోను ఆ నగరము ఎనిమిది యోజనముల పొడవు-అంతయే వెడల్పు గల్గి శోభిల్లు చుండెను. దాని సమీప ప్రదేశము దానికంటె ద్వీగుణముగ నుండెను. ఆ పరిసర ప్రదేశము అన్నింటితో వెరసి అది నూట తొంబదిరెండు (192) యోజనముల విస్తారముతో అచివలిత మై యుండెను.

‘యుధిష్ఠిరా! ఆ నగరములో ప్రవేశించుటకు ఎనిమిదిమార్గము లుండెను. దానిలో పదియారు చతుష్పథములు ఉండెను. ఆ నగరము శుక్రసీతిప్రకారము విశ్వకర్మ నిర్మించి యుండెను. చూచువారికి సంతోషము కలిగించు నట్టియా పట్టణము వివిధ మధుర గానములతో సుందరముగా నుండెను. అది నూది యింద్రునకు మిక్కిలి సంతోషము కలిగెను. ఎన్నియో యంత్ర గృహములు, వివిధ ధాతువులున్ను అక్కడ నుండెను. అన్ని ఋతువులలోను ఆ నగర భవనములు సుఖస్పర్శ గల వై యుండెను. ఆ భవనముల గోడలు ఐదురంగుల సువర్ణముతో కట్ట బడి యుండెను. దాని ప్రకాశము చంద్ర-సూర్యుల కంటె మించి యుండెను. ఆ భవనము లనెడు మధుగులలో జనము భోగవతీపురము

నందలి గంగానది గుండములలో నాగ గణములవలె ప్రకాశించు చుండిరి. ఆకాశము మేఘాచ్ఛన్న మైనట్లు భవనముల చేత అది అలంకృత మై, అక్కడ శ్రీకృష్ణుడు ఇంద్రునివలె, మహామేఘము వలెను శోభిల్లు చుండెను. అక్కడి యువకులు మత్తమయారముల వలె ఆ భవనము లనెడు మేఘములను చూచి సంతోషముతో నృత్యము చేయు చుందురు. వేల కొలది శ్రీలకాంతి విద్యుత్ప్రభ వలె ఆ నగరాకాశమునందు వ్యాపించి యుండెను. మేఘములు కృష్ణధ్వజము (అగ్ని-లేక సూర్యకిరణములు) యొక్క ఉపవాహ్యము (కార్యము) వలెనే ఆ భవనములు గూడ కృష్ణధ్వజ భూషితము లైన ఉపవాహ్య (వాహనములు) ములతో గూడి యుండెను. వివిధ శస్త్రాస్త్రములు ఆ మేఘ సదృశభవనము లందు ఇంద్రధనుస్సువలె పలువన్నెలను ఈను చుండెను.

‘యుధిష్ఠిరా! ద్వారకానగర ప్రాసాదములు సమస్త పర్వతీయదృశ్యములతో గూడి యున్నది. శ్రీకృష్ణ ప్రాసాద శిఖరము సువర్ణమయ మగుట చేత మేరు శిఖరమువలె శోభిల్లు చుండెను. దానిని విశ్వకర్మ రుక్మిణీ శ్రీకృష్ణుల నివాసము కొరకు నిర్మించి యుండెను. సత్యభామ తెల్లని మేడలో నివసించును. దానిలో మణిమయ సోపానములు గలవు. ఆ భవనము గ్రీష్మఋతువులో గూడ చల్లగా నుండును. అది సుందర ద్వజపతాకలతో నిర్మింప బడి యుండెను. రుక్మిణీ-సత్యభామల మేడల నడుమ జాంబవతీదేవి మేడ యుండెను. దానిని గూడ విశ్వకర్మయే నిర్మించెను. అది కైలాస శిఖరమువలె శోభిల్లు చుండెను.

‘యుధిష్ఠిరా! దేని ద్వారములు సువర్ణ నిర్మితము లై ప్రజ్వలితాగ్ని వలె శోభిల్లు చున్నవో, ఏది సముద్రమువలె విశాలముగ నుండునో, ఆ ప్రాసాద మునకు ‘మేరు’ అని పేరు. ఆ మేడలో గాంధార రాజకన్యక యైన ‘సుకేశి’ అను భార్యను శ్రీకృష్ణుడు ఉంచి యుండెను.

‘యుధిష్ఠిరా! కమలకాంతి గలిగి ‘పద్మకూట’ నామము గల భవనము ‘సుప్రభ’ అను రాణికి నివాసముగ నుండెను. సూర్యసమాన ప్రభ గల ఉత్తమ ప్రాసాదమును శ్రీకృష్ణుడు ‘లక్ష్మణాదేవి’ నివాసమునకు ఇచ్చి యుండెను. ఆకు పసరు రంగుగల వైడూర్యమణి నిర్మిత ప్రాసాదము ‘మిత్రతపిందా’ దేవికి నివాస స్థానముగ నుండెను. దానిని చూచినవారు ‘ఇది శ్రీహరి’యే యని యనుకొనె దరు. అది ఇతర భవనములకు అలంకారముగ నుండెను.

'యుధిష్ఠిరా! సమస్త శిల్పాలు తమ శిల్పకౌశలముతో నిర్మించిన 'కేతు మంతము' అను ప్రాసాదము శ్రీకృష్ణుడు 'సుదత్తా'దేవికి నివాస స్థానముగా చేసెను. 'విరజ' నామక ప్రాసాదము నిర్మల మై రజోగుణరహిత మై, యుండెను. అది శ్రీకృష్ణపరమాత్మునకు 'ఉపస్థాన గృహము' (ప్రత్యేకముగా నివసించు భవనము)గ నుండెను.

'యుధిష్ఠిరా! ఇట్లే అవట మరియొక ప్రాసాదము గూడ నున్నది. దానిని ఒక యోజనము చదరపు నేలలో వివిధరత్నములతో విశ్వకర్మ నిర్మించెను. దానిపైన మార్గదర్శక మైన సువర్ణదండ ధ్వజము ఉండెను. ద్వారక యందు అందరి యింద్రియ గంటలు ఉండెను. శ్రీకృష్ణ దానగరమందు 'వైజయంతీ' పతాకాలు గల యొక పర్వతము స్థాపించి యుండెను. ఆ నగరమందు 'హంసకూట' పర్వత శిఖరము, అరువది తాటిచెట్ల యెత్తు, అర్ధయోజనము వెడల్పు గల దై యుండెను. అక్కడనే మిక్కిలి విస్తార మైన 'ఇంద్రద్యుమ్న' సరోవరము ఉన్నది. ఆ పట్టణమందు సమస్త ప్రాణుల సమక్షములోనే కిన్నరులు సంగీతము పాడు చుండిరి. లోకత్రయ ప్రసిద్ధ మైన యా స్థలము శ్రీకృష్ణునకు లీలాస్థాన ముగ నుండెను. సూర్యుని మార్గము వరకు పోయిన మేరుపర్వతపు బంగారు శిఖరమును పెఱికి శ్రీకృష్ణ భగవానుడు తన భవనములో తెచ్చి నిలిపి యుండెను. అది పూర్వమువలెనే అన్ని ఓషధులతో అలంకృత మై యున్నది.

'యుధిష్ఠిరా! శ్రీకృష్ణుడు ఇంద్రభవనము నుండి హరించుకొని తెచ్చిన పారిజాత వృక్షము గూడ అక్కడ నున్నది. శ్రీకృష్ణుడు బ్రహ్మలోకము నందలి పెద్ద-పెద్ద వృక్షములనుగూడ తెచ్చి ద్వారకలో నాటెను. సౌం (మద్ది). తాళ - అశ్వకర్ణ (గన్నేరు) - శతశాఖా శోభితవట-భల్లాతక (జీడి)-చంపా (సంపెంగ)- కపిత్థ (వెలగ) - చంద్ర (ఏలకి) - ఖర్జూర - కేతక (మొగలి) వృక్షములు ఆ నగరమునందు అన్నివైపుల నున్నవి. అందలి పుష్కరిణులు, సరోవరము లున్న కమల శోభితములు, స్వచ్ఛ జలభరితములున్న ఎఱ్ఱనిరంగుళి నున్నవి. అందలి యిసుక మణి - ముక్తా చూర్ణమువలె నున్నది. అనేక వృక్షములచేత ఆ సరోవర తీరములు ప్రళాశించు చున్నవి. హిమాలయముపైన, నందవనమందున్న ఉత్పన్నము లైన వృక్షములను గూడ శ్రీకృష్ణుడు తెచ్చి ద్వారకలో నాటెను.

‘యుధిష్ఠిరా! కొన్ని ఎఱ్ఱగా, కొన్ని పీత (వనపు) ములుగ, మరికొన్ని అరుణకాంతితో, అనేకములు తెల్లగాను నున్న వివిధవర్ణ పుష్పములతో ఆ చెట్లు శోభిల్లుచుండెను. అవి అన్ని ఋతువులందు సర్వవిధ పుష్ప - ఫలములచే నిండి యుండును.

‘యుధిష్ఠిరా! ఆ ద్వారకాపురమందు శ్రీకృష్ణ భవనమునకు నలువైపుల సహస్ర దళకముల - మందార - ఆశోక - కర్ణికార (గన్నేరు) - తిలక (బొట్టుగు చెట్టు) - నాగమల్లికా - కురవ - నాగపుష్ప - చంపక (సంపెంగ) - తృణ - గుల్మ - సప్తవర్ణ - (ఏడాకుల అరటి) - కదంబ (కడిమి) - నీవ (మంకెన) - కురవక (గోరంట) - కేశక (మొగలి) - కేసర (పొన్న) - హింతాల (గిరక తాటి) - తల (తాటిచెట్టు) - తాటక - తాళ - ప్రియంగు (పిప్పలి) - వకుళ (పొగడ) - పిండికా - బీజపూర (మాడిఫల) - ద్రాక్షా - అమలక (ఉసిరిక) - ఖర్జూర - మృద్వీకా (ద్రాక్షాభేదము) - జంబూ (నేరేడు) - అమ్ర (మామిడి) - వనస - అంకోల (ఊడుగు) - తిల - తిందుక (తుమ్మి) - లికుచ (గజనిమ్మ) - ఆమ్రాతక (అంబాళ) - షీరిక (పాలచెట్టు) - కంటకీ (రేగు) - నారికేళ - ఇంగుద (గార) - ఉత్కృష్ణక - కదళి - జాతి (జాజి) - బంధుజీవ (మంకెన - దాసాని) - ప్రవాళ - ఆశోక - (కటురోహిణి) - కాశ్మీరీ (గుమ్మడు) నామ కములైన ప్రాచీన వృక్షములు, ప్రియంగు - బదరీ - యవ - స్పందన - చందన - శమీ - విశ్వా - పాలాళ - పాటల - వట - ఆశ్వత్థ - ఉదుంబర (మేడి) - ద్విదళ - పారిభద్రక (దేవదారు) - ఇంద్రవృక్ష - (మరువము) - అర్జున (ఏరుమద్ది) - ఆశ్వత్థ - కిరివిష్ణు (కానుగు) సౌభంజన - భల్లట - ఆశ్వపుష్ప - సర్ప (మర్రి) కాంబూలంత (కమంపామఠిగి) - లవంగ - క్రముగ (బొక) నామకాదులైన వృక్ష - లతలు, వివిధ వంశములు (వెదుళ్ళు) నున్నవి. ఇవియేకాక, ఇంద్రుని ‘నందన’ వనమందు, ఉభేదాని ‘చైత్రరథ’ వనమందు నున్న వృక్షము లన్నియు శ్రీకృష్ణుడు తెచ్చి ద్వారకలో అన్నివైపుల నాటెను.

‘యుధిష్ఠిరా! కృష్ణుని గృహోద్భావమునందు చిన్న బావులు, నూతులు సనేకము లున్నవి. వానిలో కమకోర్కములు నిండి యున్నవి. ఎఱ్ఱని యిసుక - పసుపుపచ్చని పర్ణము గల పెద్ద - పెద్ద బావులుగూడ నెన్నియో యున్నవి. ఇట్లే కృత్రిమములు సరస్సులు సనేకములున్నవి. వానితీరములందు మయూరాది

వత్తు లెన్నియో యున్నట్టి. ఇంతియ పర్యతములు గూడ నున్నవి. గో - మహి
షాదులు, గజ వరాహముల నివాసములు నున్నవి. కృష్ణ భవనముచుట్టు విశ్వ
కర్మ నిర్మించిన పర్యతములే ఆవరణ భిత్తులుగా నున్నవి. ఆ పర్యతములు
నూరు బారలపొడ వై చంద్రునివలె నున్నవి. ఈ నాలుగు గోడలను అనుకొనియే
పూర్వోక్త వనజలాశయాదులున్నవి.

‘యుధిష్ఠిరా! యిట్లు విశ్వకర్మ నిర్మిత ద్వారకానగరము చూచి, కృష్ణ-
బలరాములు ఇంద్రునితోపాటు గరుడునిపై కూర్చొని పాంచజన్య శంఖము
పూరించి, ఆకాశమునందు ప్రతిధ్వని గలిగించిరి. వారిని చూచి యాదవులు
సంతోషులైరి. అనేక వాచ్యములు వాయించుచు సంతోషధ్వనులు చేసిరి. అందరు
వారికి స్వాగతము చెప్పటకు వచ్చిరి ఉగ్రసేనుని ముందడుకొని, వారు కృష్ణ
మందిరమునకు పోయిరి. దేవక్కాడి పుణ్య స్త్రీలు వారిని అభినందించుటకు వచ్చిరి.
రాక్షస సంహారము చేసినందుకు శ్రీకృష్ణాదులను వారు ఆశీర్వదించిరి.

‘యుధిష్ఠిరా! తరువాత శ్రీకృష్ణుడు, తాను తెచ్చిన మణిపర్యతమును ఒక
చోట ఉంచి, ధనరత్నాదులు భవమునందు ఉంచి బలరామునితో పాటు పోయి
తండ్రి చరణములకు సమస్కరించెను. వసుదేవుడు సంతోషించుచు ఆనందా
శ్రువులు రాల్చెను. యాదవులు ఆ యిరువురను ఆల్మగనము చేసికొనిరి.
శ్రీకృష్ణుడు, తాను తెచ్చిన ధనరత్నాదులు యాదవులకు పంచి యిచ్చెను. పర్యత
గుహ సింహములచే శోభిల్లునట్లు ద్వారకా నగరము శ్రీ కృష్ణాది పురుష
సింహుల చేత శోభిల్లు చుండెను. అందరు సభ దీరి యుండగా, ఇంద్రుడి ట్లనెను:-

‘యదువంశ వీరులారా! శ్రీకృష్ణ పరమాత్మ ఇప్పుడు మనుష్యుడుగా
నవతరించి చేసిన వీరకర్మలు చెప్పెద వినుడు - శ్రీకృష్ణుడు, ఒక ఉక్ష దానవు
లను సంహరించి ప్రహ్లాదాదులుగూడ పోవని పాతాళ వివరములో ప్రవేశించి
మీకొరకు ఈ ధనము తెచ్చెను. ముర-పంచజనాది రాక్షసులను సంహరించి,
‘అదితి’ కుండలములను ఆమెకు ఇచ్చి, స్వర్గమునందు తన యశస్సు విస్తరింప
జేసెను. యాదవులను భయవిముక్తులను జేసెను. కనుక, నిప్పుడు మీ రందరు
ఈ భగవంతునిగూర్చి యజ్ఞములు చేయుడు. మరల, బాబాసుర వధ వచ్చి
నప్పుడు నేను దేవతలతో ఆతనికి తోడుగా వచ్చెదను.’

‘యుధిష్ఠిరా! యిట్లు చెప్పి ఇంద్రుడు అందరి సెలవు తీసుకొని, యథోచితముగ అందరిను ఆదరించి, ఐరావతముపై స్వర్గలోకమునకు పోయెను. ఐరావత కుంభస్థలమునుండి మేఘము వర్షించు చున్నదా యనునట్లు మదధారలు ప్రవించు చుండెను. దానిపై సూర్యునివలె ఇంద్రుడు భాసిల్లుచు, అగ్నిదేవునితో, లోకపాలాది పరివారములతోను స్వర్గమునకు పోయెను.

‘యుధిష్ఠిరా! తరువాత యశోదాది కృష్ణమాతలు, రుక్మిణ్యాది పత్నులున్న నరకాసుర భవనమునుండి విముక్తి చెంది వచ్చిన శ్రీలను చూచుటకు సభాభవనమునకు వచ్చిరి. అప్పుడు కృష్ణ-బలరాములు పెద్దల కందరకు నమస్కారము చేసిరి. వారు కృష్ణ - బలరాములను ఒడిలో తీసికొని, శిరస్సు మూర్ఛానిరి. అప్పుడు దేవకీదేవి, మిత్రావరుణలతో కూర్చొని యున్న దేవమాత అదితివలె వారిరువురితో శోభిలెను. అప్పుడు యశోదావృత్తి దివ్యప్రభతో ఆకర్షణకు వచ్చెను. ‘ఏకానంగా’ అని ఆ కన్యకపేరు. ఆమెకొరకే శ్రీకృష్ణుడు కంసుని సపరివారముగా వధించి యుండెను. అప్పుడు బలరాముడు వాత్సల్యముతో ఆ కన్యకను ఆదరించెను. శ్రీకృష్ణుడు దామెను స్నేహపూర్వకముగా కుడి చేత తీసికొని తమ యిరువురిమధ్య కూర్చొన చెట్టుకొనగా, అప్పు డాకన్యక, రెండు గజరాజులమధ్య కూర్చొని యున్న గజలక్ష్మివలె శోభిల్లు చుండెను. అప్పుడు శ్రీకృష్ణ-బలరాములపై యాదవులు పేలాలు, మంగలాక్షతలు చల్లి అందరు వారిచుట్టు కూర్చొనిరి.

‘యుధిష్ఠిరా! తరువాత శ్రీకృష్ణుడు తన భవనమునకు పోయెను. ఆకర్షణ రుక్మిణీదేవితో కొంతసేపు విహరించి, సత్యభామా - జాంబవత్కాదు లైన రాణుల యిందలకు క్రమముగా పోయెను. అక్కడినుండి తిరిగి రుక్మిణీదేవి యింటికి వచ్చెను.

‘యుధిష్ఠిరా! నీకు శ్రీకృష్ణుని విజయగాథ చెప్పితిని. దీనికొరకే భగవంతుడు మనుష్యులలో అవతరించి యుండెను.

భీష్ముడు శ్రీకృష్ణ మాహాత్యు వర్ణనము ఉపసంహరించుట:-

‘యుధిష్ఠిరా! శ్రీకృష్ణుడు ద్వారకలో సుఖముగా కాలము గడుపు చుండెను. అతడు తన మనుమడు అనిరుద్ధుని నిమిత్తముగా చేసికొని దేవతలకు గూఢ దుష్కర మైన హితమును ఇంద్రాది దేవతలకు చేసెను.

‘యుధిష్ఠిరా! ‘బాణుడు’ అను నొకరాజు ఉండెను. అతడు బలిచక్రవర్తి యొక్క జ్యేష్ఠపుత్రుడు. అతడు మహాబల - పరాక్రమముతో పాటు సహస్ర ఘోషములతో శోభిల్లుచుండెను. అతడు కఠోర తపస్సు చేయుచు, శంకర భగవానుని అనేక సంవత్సరములు ఆరాధించగా ఆ దేవుని యనుగ్రహముచేత దేవతలకుగూడ దుర్లభము లైన వరములు పొంది, అసమాన బలశాలి యై శోణిత పురమునందు రాజ్యము చేయుచుండెను. బాణాసురుడు అనేక దేవతలను బాధ పెట్టుచుండెను. ఇంద్రాదులను జయించి అతడు కుబేరుని వలె చాల కాము ఈ భూమండల మహారాజ్యమును పాలించెను. ఆ రాక్షసుని యైశ్వర్యమును వృద్ధి పొందించుటకు శుక్రాచార్యుడు ప్రయత్నించుచుండెను.

‘యుధిష్ఠిరా! బాణాసురునకు ఉషానామము గల యొక కన్యక యుండెను. ప్రపంచము నందు ఆమె రూపమునకు సమాన మైన రూపము మరియొక స్త్రీకి లే కుండెను. ఆమె మేనక కూతురా యనునట్లు తోచు చుండెను. ప్రద్యుమ్న పుత్రుడైన అనిరుద్ధు డొకనాడు ఏదియో యుపాయముతో రహస్యముగా ఉష యొద్దకు పోయి, ఆమెతో ఆనందముగా ఉపభోగించుచుండెను. అది తెలిసికొని బాణాసురుడు ఉషను, అనిరుద్ధునిన్ని చెరసాలలో బంధించెను. సుఖముగా పెరిగిన అనిరుద్ధుడు, బాణాసురుడు పెట్టిన అనేక కష్టములను భరించ లేక మూర్ఛిలైను. అప్పుడు నారదుడు ద్వారకకు వచ్చి, శ్రీకృష్ణునితో ‘బాణాసురుడు నీ పౌత్రుడు అనిరుద్ధుని చాల కష్టపెట్టుచున్నాడు. అతడు సంకట స్థితిలో కారాగారమునం దున్నాడు’ అని చెప్పి బాణాసురుని రాజధాని యైన శోణిత పురమునకు పోయెను.

‘యుధిష్ఠిరా! నారదుని మాట విని శ్రీకృష్ణుడు, బలరామ ప్రద్యుమ్నులతో గరుడ వాహనముపై బాణాసుర నగరమునకు పోయి మహా వైభవోపేత మై, అతి సుందరముగ నున్న ఆ నగరమును చూచెను. అది, వెండి వాకిండ్లు, రాగి గోడలు, బంగారు మేడలు, ముత్యాల హారములు, అనేకోద్యానములు, నృత్యగీతములు, సుందర పురద్వారములు, పక్షుల కింకిలా రావములు, వికసిత కుసుమభరితము లైన పుష్కరిణులు, హర్షోత్సాహములు గల స్త్రీపురుషులున్న గలిగి స్వర్గసమా సముగ నుండెను. అ సువర్ణ నగరమును చూచిన శ్రీకృష్ణ-బలరామ-ప్రద్యుమ్నులకు మిక్కిలి విస్మయము గలిగెను. ఆ నగరమునకు అనేక దేవతలు ద్వార

పాలకులుగ నుండిరి. శంకర భగవానుడు, కుమారస్వామి, భద్రకాళీదేవి, అగ్ని దేవుడున్న సర్వదా ఆ నగరరక్షణము చేయు చుండిరి.

‘యుధిష్ఠిరా! శ్రీకృష్ణుడు మిక్కిలి కుపితుడై తూర్పు వాకిలి రక్షకులను జయించి, శంకర రక్షితమైన ఉత్తర ద్వారముపై దాడి చేసెను. త్రిశూలధారి యై మహేశ్వరుడు అక్కడ ఉండెను. ఆ పరమేశ్వరునకు శ్రీకృష్ణుడు నోరు తెరుచుకొని యమునివలె వచ్చుచున్నాడని తెలిసి, ఆయన బాణాసురునకు హితము చేయదలచి, ‘పిసాకము’ అను తన ధనుస్సుపై బాణము లెక్కుపెట్టి శ్రీకృష్ణుని ఎదురించెను. ఆ యుద్ధపురుషులకు ఘోర యుద్ధము జరిగెను. పరస్పరవిజయేచ్ఛతో వారు క్రుద్ధులై, ఒంటొరులపై దివ్యాస్త్రప్రయోగము చేయ జొచ్చిరి. ఇట్లు రెండు గడియలు యుద్ధము చేసి, శ్రీకృష్ణుడు మహాదేవుని, ఆ ద్వారమునందు నిలిచి యున్న ఇతర శివగణములనుగూడ జయించి, ఆ నగరములో ప్రవేశించి బాణాసురునితో యుద్ధము చేయుటకు సంసిద్ధుడాయెను.

‘యుధిష్ఠిరా! బాణాసురుడు గూడ క్రుద్ధుడై తీక్షణబాణములు కృష్ణునిపై గురిసెను. తరువాత, తన సహస్ర భుజములతో సహస్ర శస్త్ర ప్రహారములు చేసెను. ఆ యాయుధముల నన్నింటిని శ్రీకృష్ణుడు ఖండించి, ఆ యసురునితో రెండు గడియలు యుద్ధము చేసి, చక్రాయుధముతో అతని సహస్ర భుజముల ఖండింపగా, నతకు కొమ్ములు లేని వృక్షమువలె నేలపై కూలెను. తరువాత, శ్రీకృష్ణుడు బాణాసురుడు బంధించిన అనిరుద్ధుని, ఉషాకన్యనున్న విడిపించి బాణాసురుని యసంఖ్యాకములైన రత్నములను హరించెను. ఆ యసురుని యింటిలో నున్న గవాది వివిధ ధనములను గూడ నెన్నింటినో శ్రీకృష్ణుడు హరించి గరుడాయాతుడై ఆ భుజముతో బంరామ - ప్రద్యుమ్న - అనిరుద్ధులతో, దాస-దాసీ సహితురై న ఉషాకన్యకతోను గరుడునిపై సూర్యుడు ఉదయాద్రిపై నెక్కినట్లు, ఆసీనుడై ద్వారకకు పోయెను. ఇంద్రుడు స్వర్గలోకమునందువలె యాదవులతో అమితపూర్వకముగ నతకు నివసించు చుండెను.

‘యుధిష్ఠిరా! ఈ విధముగా శ్రీకృష్ణుడు మురనిశంభాది రాక్షసులను సంహరించి ‘చక్ర’ని ఓడించి చక్రబేదీవిని హరించి తెచ్చి తన పట్టపుదేవినిగ చేసికొనెను. తరువాత, ‘జారుధి’ నగరమునందలి ‘అహతి’ యను వానిన్ని

జయించి 'క్రాథ - శిఖపాల - తైబ్య - దంతవక్త్ర - శతధన్యు'లను గూడ జయించెను. 'ఇంద్రద్యున్ను - కాలయవన - కశేరుమంతు'లను వధించెను. చక్రము చేత వేలకొలది పర్వతములను ఛేదించి, సూర్యాగ్నులవలె తేజరిల్లుచున్న ద్యుమత్యేనునితో యుద్ధము చేసెను.

'యుధిష్ఠిరా! వరుణదేవునికడ సంవరించుచు రెప్పపాటుకాదుతో ఒక చోటినుండి మరియొక చోటికి పోవుశక్తి గల 'గోపతి - లాలకేతు' నామకులతో నిరువురను శ్రీకృష్ణుడు మహేంద్రపర్వతముపై 'ఇవావతీ' నదీతీరమందు వారి రాజ్యములోనే 'అక్షప్రపతన' దేశములో నున్న 'నేమిహంసవధ' స్థాన నందు సంచరించెను.

'యుధిష్ఠిరా! తరువాత శ్రీకృష్ణుడు 'ప్రాగ్జ్యోతిషము' నకు పోయి అక్కడి పర్వతపంక్తులభిరములపై నున్న లోకపాలకుడైన వరుణదేవుని జయించెను.

"యుధిష్ఠిరా! పారిజాతమునకు ఇంద్రుడు ద్వీపము (రక్షకుడు)గా నున్న పృథికిన్ని శ్రీకృష్ణుడు ఆ వృక్షమును అవహరించెను. అతడు పాండ్య-పౌండ్ర-మత్స్య - కళింగ - అంగాదిదేశముల రాజుల నందరను జయించెను. ఇట్లు ఏక రథమాత్రసహాయుడై నూటఒక్కమంది క్షత్రియులను సంహరించి, గాంధార రాజకుమారి యైన 'శింశుమా' అను నామెను పెండ్లి చేసికొనెను. శ్రీకృష్ణుడు 'బ్రభు' అనువానికి ప్రియము చేయదలచి 'వేణుదారి' యనువానిచేత ఆవహరింప బడిన బ్రభుభార్యను ఉద్ధరించి వేణుదారివశమునం దున్న గజాశ్వరథ సహితసమస్త భూమండలమును జయించుకొనెను.

'యుధిష్ఠిరా! బాజాసురుడు తన తపో - బల - వీర్యతేజస్సులచేత దేవ గణములను భయపెట్టి ఇంద్రాది దేవతల యాయుధప్రహరములు తిని నవ్వుచి కిన్ని మరణించ లేదు. అతనిని సహస్ర భుజసహితముగ శ్రీకృష్ణుడు ఖండించెను. శ్రీకృష్ణుడు పిత-కంస-పైతృక అతిలోములనెడు అసురులను గూడ సంహరించెను. జంభ - ఐరావత - విరూప శంఖరాసురులను గూడ చంపించెను. పోగవతీపుర

మునుకు పోయి నాగరా జైన వాసుకిని జయించి* రోహిణి నందనుని బంధనము నుండి విడిపించెను. బాల్యావస్థలోనే శ్రీకృష్ణుడు అనే కాదుభుతకార్యములు చేసెను.

‘యుధిష్ఠిరా! శ్రీకృష్ణుడే దేవతలకు ఆభయము, ఆసురులకు భయము కలిగించెను. ఇతడే సమస్త లోకములకు ఆధీశ్వరుడు. ఈ విధముగ నితడు దుష్టశిక్షణ - షష్టరక్షణములు చేసి దేవకార్యములు సిద్ధింప జేసి వైకుంఠమునకు పోవ గలడు. ఈ భగవంతుడు మునులకు ఇష్ట మై, సమస్తభోగసంపన్న మై, రమణీయము నైన ద్వారకాపురిని సముద్రమునందు విలీనము చేయ గలడు. ఇతడు ఆ పురమును విడిచినప్పుడు దీనిని సముద్రుడు తనలో తీసికొన గలడు. ౬౪- శ్రీకృష్ణుడు తప్ప, త్రిలోకవాసు లెవ్వరుకూడ ద్వారకయందు ఉండుటకు సంకల్పము గూడ చేయ గూడదని అత డట్లు చేసెను. అప్పుడు యాదవవంశీయులు అవాంఛ్యులై శ్రీకృష్ణుని పరమధామమును చేర గలరు. ఈ విధముగ ఈ భగవంతుడు దక్షార్థ వంశీయుల కార్యము లన్నియు సుసంపన్నము చేయ గలడు.

‘యుధిష్ఠిరా! ఈ శ్రీకృష్ణుడే విష్ణు-సోమ-సూర్యస్వరూపుడు అప్రమేయుడు. ఇతనిపై ఎవరి నియంత్రణము గూడ సాగదు. ఇతడు స్వేచ్ఛగా సంచరించుచు నందఱకు వశ ములో నుంచకొన గలడు. బాలకుడు అటవస్తువులతో క్రీడించినట్లే, ఈ భగవంతుడు గూడ సమస్త ప్రాణులతో ఆనందముగ క్రీడించును. ఈ ప్రభువు ఎవరి గర్భమునందున్ను నివసించి జనించక స్వయముగా నవతరించి తన తేజస్సు చేత అందఱకు సద్గతి కల్గించును. నీటిబుగ్గ నీటి నుండియే పుట్టి మరల జంమునందే విలీన మైనట్లు సమస్త చరాచర భూత ప్రపంచము భగవద్వారాయణ స్వరూపుడైన ఈ శ్రీకృష్ణుని నుండియే పుట్టి ఈ పరమాత్మునియందే విలీన మగును. ఇతనికి ఆద్యంతములు లేవు. ఇతని కంటే వే రైనది ఏమియు లేదు.

‘యుధిష్ఠిరా! శివుఁడగు మూఢబుద్ధి గలవాడు. ఈ శ్రీకృష్ణభగవానుడు ప్రపంచమంతట వ్యాపించి స్థిరముగా నుండు నని ఎరుగడు. కనుకనే, ఈ భగ

* రోహిణి గడ - సారవాదులు అనేక పుత్రులు ఉండిరి.

వంతునిగూర్చి యిట్టి మాటలు అనుచున్నాడు. బుద్ధిమంతులు ధర్మమును ఆన్వేషించుచు ధర్మస్వరూపమును తెలిసికొనినట్లు శిశుపాలుడు తెలిసికొనినాడు. ఇక్కడ నున్న ఆ బాలవృద్ధులైన మహాత్ములలో, రాజులలోను శ్రీకృష్ణుడు పూజ్యుడు కాదనువాడు, ఇతనిపూజ చేయనివాడున్ను మరియొక చెవడున్నాడు: ఒకవేళ శిశుపాలుడు ఈ పూజ అనుచిత మని తంచినయెడల అతనికి ఉచిత మని తోచినట్లే చేయుగాక!

సహదేవుడు రాజులను నిర్లక్ష్యము చేయుట - శిశు పాలుడులు యుద్ధము నకు పూనుకొనుట :-

“జనమేజయా! భీష్ముడు ఇట్లు శ్రీకృష్ణ మహిమను యుద్ధిష్ఠిరునకు చెప్పిన తరువాత సహదేవుడు శిశుపాలుని ముఖభంగము చేయుచు అతని మాటలను బదులుగ అక్కడి రాజులను సంబోధించుచు ని ట్లనెను :-

‘రాజులారా! నేను శ్రీకృష్ణునకు చేయు పూజను మీలో నెవరైన సహించని యెడల వారి తలపై త్రొక్కెదను. అట్టి వారు నా యెదుట వచ్చిన యెడల వధించెదను. నేను శ్రీకృష్ణునకు చేయు ఈ పూజ అందరు అనుమోషించ వలెను.’

“జనమేజయా! ఇట్లు సహదేవుడు రాజుల నడుమ నిలిచి కాలు పై కెత్తి చూపినను, అక్కడ బుద్ధిమంతులైన రాజులు ఏమియు నన లేదు. ఆప్పుడు సహదేవునిపై ఆకాశము నుండి పుష్పవర్షము పడెను. అదృష్ట్యులుగా నున్న దేవతలు సాధువాదములతో సహదేవుని సాహసమును ప్రశంసించిరి.

“జనమేజయా! తరువాత, త్రికాలజ్ఞుడైన నారదమహాముని ఆ సహసము లందరితో స్పష్టముగా, ‘శ్రీకృష్ణభగవానుని పూజించని మానవులు ప్రాణియుండియు మరణించిన వారితో సమానులు. అట్టి వారితో నెప్పుడు గూడ మాట్లాడ గూడదు!’ అని యనెను.

“జనమేజయా! తరువాత అక్కడకు వచ్చిన బ్రాహ్మణ - క్షత్రియులలో శ్రేష్ఠులకు సహదేవుడు క్రమముగా పూజా చేసెను. శ్రీకృష్ణునకు అగ్రపూజ జరుగుట చూచి శిశుపాలుడు క్రోధముతో కనులెఱ్ఱ జేసి రాజులలో ని ట్లనెను :-

‘రాజులారా! నేను అందరకు సేనాపతి నై నిలిచెదను. ఇక మీరు చింతింపఁ రండు. మన మందఁడఁడము సంసిద్ధులమై పొండవ - యాదవ సైన్యకులను ఎదుఁరింతము!’

“జనమేజయా! ఇట్లు శిశుపాలుడు రాజులకు యుద్ధోత్సాహము కలిగించి, యుధిష్ఠిర యజ్ఞమునకు విచ్చుము కలిగించు నుద్దేశముతో ననగా, శిశుపాలుని సేనాపతిత్వమును అంగీకరించి, సునీథుడు, మొదలైన ప్రముఖ రాజులు శిశుపాలుని వైపు పోయిరి. వారు క్రుద్ధులై ‘యుధిష్ఠిరుని పట్టాభిషేకము - శ్రీ కృష్ణుని పూజయు సభలము కాకుండుటకు ప్రయత్నించ వలెను, అని నిర్ణయించి మోహముచేత సహదేవుడు చేసిన యవమానము సహించక అట్లు అనిరి. వారి బంధువులు వారిని నివారించుచున్నను, మాంసమునుండి దూరము చేయ బడిన సింహములవలె కోపముచేత తృశ్విపడుచు అపారసముద్రమువలె ఉప్పొంగుచు నుండిరి. ‘ఈ రాజు లందరు యుద్ధసన్నద్ధులైనారు’ అని శ్రీ కృష్ణుడు తలచెను.

(పూజా కరణ పర్వము సమాప్తము)

(శిశుపాలవధ పర్వము)

యుధిష్ఠిరుని చింత - భీష్ముని ఊరడింపు :-

“జనమేజయా! ప్రళయకాల ప్రభంజనముచేత శోభిల్లిన మహాసాగరము వలె ఆక్రమ, రాజసమూహములతో సంరంభము కలుగుట చూచి యుధిష్ఠిరుడు, ఇంద్రుడు బృహస్పతిని అడిగినట్లు భీష్మ పితామహునితో ని ట్లనెను :-

‘పితామహా! రాజులు రోషభరితులై యున్నారు చూడుము. వీరిని శాంత పఁచి, యజ్ఞమునకు విచ్చుము కలుగ కుండ ప్రజలకు హితము కలుగునట్లు, అంతట శాంతి వీర్చుకొనట్లున్ను, ఉపాయము తెలుపుము.’

“జనమేజయా! యుధిష్ఠిరుడు ఇ ట్లనగా భీష్మ దత్తనికి ఈ విధముగ చెప్పెను :-

‘కురువీరా! కయవకటము. ముక్క లెప్పు డైన సింహమును చంప గలవాఁ శ్రీకృష్ణుని ఆశ్రయించుట యనెడు శ్రేయస్కర మార్గమును మనము

అనుసరించు చున్నాము సింహము నిద్రించునప్పుడు అనేక శునకములు దాని కడకు వచ్చి మొరగు చుండునట్లే, శ్రీకృష్ణ సింహము నిద్రించు చుండునంత వరకు కుక్కలవంటి ఈ రాజులు ఇట్లే మొరగుచుందురు. అతడు మేల్కొను నంతవరకు వీ రిట్లే కోలాహలము చేయు చుందురు. శిశుపాలుడుగూడ వివేకము పోగొట్టుకొనినాడు. కనుకనే ఈ రాజులను యమలోకమునకు పంపుటకు నితడు వీరిని కుక్కల స్థితినుండి సింహములుగా చేయుటకు ప్రయత్నించు చున్నాడు. శ్రీకృష్ణుడు శిశుపాలునిలో నున్న తేజస్సును లాగుకొన దలచు చున్నాడు. శిశు పాలాది రాజుల బుద్ధి నశించినది. శ్రీకృష్ణుడు తనలో విలీనము చేయ దలచు కొనిన వారి బుద్ధి శిశుపాలుని వలెనే నశించును. శ్రీకృష్ణుడు ప్రపంచము నందలి చతుర్విధ ప్రాణులకు ఉత్పత్తి-స్థితి-లయ కారకుడు.'

'జనమేజయా! భీష్ముని మాటలు విని శిశుపాలుడు భీష్మునితో కఠినముగా నిట్లు మాట్లాడెను:-

శిశుపాలుడు భీష్ముని నిందించుట:-

'భీష్మా! నీవు కులకశంకుడవు. ఈ రాజులను బెదరించుటకు ప్రయత్నించు చున్నావు. వృద్ధుడ వై కూడ ఇట్టి పని చేయుటకు నీకు ఏల సిగ్గు గలుగ కున్నది? నీవు తృతీయ ప్రకృతిలో (నపుంసకత్వం) నున్నావు. కనుక ఇట్లు ధర్మవిరుద్ధముగా మాట్లాడుట నీకు ఉచితమే. ఇట్టి నీవు కురుకుల శ్రేష్ఠుడవుగా తలచ బడు చుండుట యాశ్చర్యము.

'భీష్మా! ఒక నౌక మరియొక నౌకకు కట్టబడినట్టు, ఒక యంధుడు మఱి యొక గ్రుడ్డివాని వెనుక పోవునట్లున్ను కొరవులు' నిన్ను ముం దిడుకొని పోవు చున్నారు. నీవు శ్రీకృష్ణుని పూతనావధాది కార్యములను వర్ణించుట చేత మా మనస్సులకు బాధ కలిగెను. నీవు జ్ఞానివని గర్వించు చున్నావు. వాస్తవముగా నీవు మహా మూర్ఖుడవు. ఈ కేశవుని స్తుతింప గోరిన వెంటనే, నీ నాలుక ఎందుకు నూరు తునకలు కా లేదు? ఆ గొల్లవానిని నీవు జ్ఞానవృద్ధుడ వై కూడ స్తుతించుట చేత నీయెడల మూర్ఖాతిమూర్ఖులకు గూడ అసహ్యభావము కలుగు చున్నది. ఈ కృష్ణుడు బాల్యమునందు ఒక పక్షిని (బకాసురుడు), ఆధవా, యుద్ధ తంత్రము తెలియని యొక యశ్వమును (కేశి) వృషభమునున్ను (అరిష్టాసురుడు) చంపు

టలో ఆశ్చర్యమేమున్నది? కట్టెల సమూహముగ నుండి చైతన్య శూన్యమైన ఒక బండిని కాలితో వెల్లకిల పడగొట్టుట సామర్థ్యమా? అర్క వృక్ష (జిల్లేడు) ముల వంటి రెండు అర్జున వృక్షములను పడ గొట్టుట, లేక, ఒక సర్పమును చంపుటయు ఆశ్చర్యమా?

“భీష్మా! గోవర్ధన పర్వతమును పై కెత్తి కృష్ణుడు తనచేతిపై ఏడు దినములు ధరించుటయు ఆశ్చర్యము కాదు. ఆ పర్వతము చెదలుపెట్టిన పుట్టవంటిది. కృష్ణుడు ఆ పర్వతముపై క్రీడించుచు ఒక్కడే చాల అన్నము తినె నని నీవు చెప్పుట గూడ ఆశ్చర్యము గాదు. కంసుని అన్నము తిని బ్రతికిన యితడు అతనినే సంహరించెను. ఇదిగూడ అద్భుత కార్య మేమియు కాదు.

‘భీష్మా! నీవు కురుకులాధముడవు, ఏ మాత్రము ధర్మము నెరుగవు. నేను సీకు చెప్పుధర్మము మహాత్ములనుండి గూడ నీవు విని యుండవు. అది ఏ మనగా. శ్రీలు - గోవులు - బ్రాహ్మణులు - అన్నము పెట్టిన వారు - ఆశ్రయదాతలు - ఇట్టివారిపై ఆయుధ ప్రయోగము చేయ గూడదు. ప్రపంచమునందు సజ్జనులు, ధర్మాత్ములన్ను ఈ ధర్మమునే ఉపదేశించెదరు. కాని, ఇవి యన్నియు, మిథ్యలుగా సీకు తోచుచున్నవి. ఈ కృష్ణుడు జ్ఞానవృద్ధుడు నని నీవు నాయెదుట, నా కేమియు తెలియనట్లు చెప్పు చున్నావు. నీవు చెప్పుటచేత, గోహంత - శ్రీ హంరయు నైనప్పటి కిన్ని ఇతని పూజ జరుగు చున్నది. ఇక నీ ధర్మజ్ఞత్వము మితిమీరు చున్నది. ఈ రెండు హత్యలు చేసినవాడు ఎట్లు స్తుతింప దగినవాడగును? నీవే చెప్పుము!

‘భీష్మా! ఈ కృష్ణుడే బుద్ధిమంతులలో శ్రేష్టుడు, సమస్త జగదీశ్వరుడు, అని చెప్పు చున్నావు. నీ విట్లనుట చేతనే ఇతడు గూడ అట్టివాడననియే తలచుచున్నాడు. ఇతని విషయములలో నీవు చెప్పిన దంతయు పూర్తిగా యసత్యము. ఒక గాయపడు ఎన్ని పర్యాయములు పాటలు పాడినను అతనికి నేర్ప వంసినది ఏమియు నుండదు. ప్రాణులందరు ‘భూలింగ’* పక్షివలె తమ ప్రకృతి ననుస

* ఇది యొక విచిత్రమైన విశిష్ట పక్షి. ఇది ‘మా సాహసం’ (సాహసము చేయకుము) అని ధ్వనించు చుండును.

రించి నడచుకొనెదరు. నీ ప్రకృతి చాలా అధమమైనది. కనుకనే, నిన్ను ఆనున రించిన యీ పాండవుల ప్రకృతి గూడ పాపమయ మగు చున్నది. ఎవరికి, కృష్ణుడు పరమ పూజ్యుడో, సత్పురుషుల మార్గము నుండి భ్రష్టుడై ధర్మ జ్ఞాన శూన్యుడవైన నీ వంటివాడు ఎవరికి మార్గదర్శకుడో, అట్టి పాండవులు ఇట్లుగాక యే మగుదురు:

‘భీష్మా! తాను జ్ఞానులలో శ్రేష్ఠుడు, ధర్మాత్ము డునైన యెవడు నీవరె ఇట్టి నీచధర్మ ఆచరించును? నీవు ధర్మము నెరిగినచో, వివేకవంతుడ వైనచో, ఇతరునిపై అనురక్తురై నై కాశిరాజపుత్రి ‘అంబ’ను నీ వెట్లు ఆపహరించితివి? అట్టి కన్యకను ధర్మజ్ఞుడైన నీ తమ్ముడు విచిత్రపీఠ్యుడు స్వీకరింప గోర లేదు. అతని యిద్దరి విధవల గర్భమునుండి నీవు ఇతర పురుషునిచే సంతానోత్పత్తి చేయించితివి. ఐనను, నీవు సజ్జనుడ వని చెప్పికొను చున్నావు.

‘భీష్మా నీ ధర్మమేమి? నీ యీ బ్రహ్మచర్యము గూడ దంభాచారమే. నీవు మోహముచేతనో, భేక, సప్తంకత్యముచేతనో బ్రహ్మచర్యమును ఆశ్రయించినావు, నీవు ఏ మాత్రము ఉన్నతి సంపాదించ లేదు. జ్ఞానవృద్ధులసాంగత్యము గూడ చేయ లేదు. కనుకనే, ఇట్టి ధర్మము ఉపదేశించు చున్నావు.

‘భీష్మా! యజ్ఞ - దాన - వేదాధ్యయనాదులు ఏవి గూడ సంతానమునకు పదియారవవంతుగూడ సమానములు కా జాలవు. అనేక ప్రతాపవాసాది పుణ్య కార్యములు సంతానహీనునకు వ్యర్థములు. భీష్మా! నీవు సంతానహీనుడవు. వృద్ధుడవు. అసత్యధర్మమును అనుసరించువాడవు. కనుక, నిప్పుడు నీవు గూడ, హంసవలె స్వజాతి బంధువులచేతనే చంప బడెదవు.

‘భీష్మా! పూర్వులు చెప్పిన యొకకథ చెప్పెద వినుము :-

‘పూర్వము సముద్ర సమీపమునందు ఒక వృద్ధహంస ధర్మ ప్రవచ నము చేయు చుండెను. కాని దాని యాచరణము ధర్మ విరుద్ధముగానే యుండెను. అది నిరంతము వక్షులకు ‘ధర్మము చేయుడు; ఆ ధర్మమునుండి చూరముగా నుండుడు’ అని ఉపదేశము చేయు చుండెను. ఎప్పుడు గూడ సత్కమే పలుకు చున్న ఆ హంసనోటినుండి వక్షులు ఈ యుపదేశమునే విను చుండెను. ‘అట్టి

మునికి 'సేవ చేయుట ధర్మ' మని తలచి ఆ పక్షులు ఆ హంసకు ప్రతిదినము భోజనము సంపాదించి తెచ్చి ఇచ్చు చుండెను. ఆ హంసపై విశ్వాసము ఏర్పడి యుండుట ఆ పక్షు లన్నియు తమ అండములను ఆ హంస యొద్దనే ఉంచి, సముద్రములో మునుగుచు, తిరుగుచు నుండెను. పాపి యైన ఆ హంస ఆ గ్రుడ్లను తినుచుండెను.

'భీష్మా! కపట మెరుగని ఆ పక్షులు అజాగ్రత్తతో నుండి తమ-తమ పనులు చేసికొను చుండెను. తరువాత, కొన్నాళ్ళకు ఆ అండము లన్నియు నష్టము లగుట చూచినప్పుడు వానిలో బుద్ధికాలి యైన యొకపక్షి హంసపై సందేహము వచ్చి, అది చేయుపని చూచి, దుఃఖముతో ఆ సమాచార మంతయు ఇతర పక్షులకు చెప్పెను.

'భీష్మా! అప్పు డాపక్షు లన్నియు హంస యొద్దకు పోయి, అది గ్రుడ్లను తిను చుండుట ప్రత్యక్షముగా చూచి, అసత్యముగ ప్రవర్తించుచున్న ఆహంసను చంపెను.

'భీష్మా! సీమగూడ ఆ హంస వంటివాడవే. కనుక, ఈ రాజు లందరు నిన్ను, ఆ పక్షులు హంసనువలె, చంపెదరు. పురాణ విదులైన విద్వాంసులు పాడిన గాధగూడ వినిపించెదను. వినుము:-

'హంసమా! నీ యంతరాత్మ రాగ-ద్వేషాది దోషదూషిత మై యున్నది. అపవిత్ర మైన నీయండ భక్షణకార్యము, ధర్మోపదేశములు చేయు నీ వాక్కునకు విరుద్ధముగ నున్నది.'

"జనమేజయా! శిశుపాలుడు భీష్మునితో నింకను ని ట్లనెను:-

శిశుపాలునిపై కోపించిన భీమసేనుని భీష్ముడు శాంతపరచుట:-

'భీష్మా! జరాసంధుడు చాల మానసియుడు గనుక, కృష్ణుని తన దాసునిగా తలచి ఇతనితో యుద్ధము చేయ గోర కుండెను. అప్పుడు జరాసంధవధ కొరకు భీమార్జునులను తోడుగా కొనిపోయి చేసిన సీతకర్మ మంచి దని యెవడు అన గలడు? కృష్ణుడు చైత్యగిరి శిఖరము భగ్నము చేసి ద్వారముగుండా కాక, అపమార్గముతో (గిరివజ్ర) సగర ప్రవేశము చేసెను. ఈ తప్పు చేయుటయేకాక,

ఇతడు కపట బ్రాహ్మణ వేషముతో, అక్కడకు పోయెను. ధర్మాత్ముడైన జరాసంధుడు దురాత్ముడైన యీ కృష్ణునకు బ్రాహ్మణాతిథికివలె యోగ్యములైన అర్ఘ్య-పాద్యాదులతో పూజించినప్పుడు, ఇతడు 'తాను బ్రాహ్మణుడనుకాను' అని తెలిసి ఆ పూజను గ్రహించ లేడు.

'భీష్మ! తరువాత, జరాసంధుడు కృష్ణ - భీమార్జునులకు భోజనము పెట్టినప్పుడు ఈ కృష్ణుడే దానిని నిషేధించెను. భీష్మ! నీవు మూర్ఖుడవు. నీవు తలచినట్లే ఈ కృష్ణుడు సమస్త జగత్తునకు సృష్టి - స్థితికర్త యైనప్పుడు తాను 'బ్రాహ్మణుడ' నని యెందుకు తలచడు? ఈ పాండవులు గూడ నీచేతనే సన్మార్గమునుండి తొలగింప బడిరి. కనుక, వీరుగూడ 'కృష్ణునకు జరుగుపూజ మంచిదే' యని తలచుట అత్యాశ్చర్యకరము. భీష్మ! శ్రీ ధర్మము (నపుంసకత్వము) కలిగి, వృద్ధుడైన నీవంటివాడు మార్గదర్శనము చేయగా పాండవులు అట్లు తలచుటలో ఆశ్చర్య మే మున్నది?'

"జనమేజయా! శిశుపాలుడు ఒక్కొక్క అక్షరము అతికఠినముగ నున్న తీక్షణచనములు మాట్లాడగా విని, భీముడు క్రోధాగ్నిజ్వలితుడై కనులెఱ్ఱజేసెను. ఆ కనులు మాంసపుగ్రుద్దవలె నుండెను. కనుబొమలు అతడు పై కెగుర వేసెను. అతనినొసట నున్న మూడు రేఖలతో కలిసిన కనుబొమలు త్రికూట పర్వతముపై త్రిమూర్త్యామిని యైన గంగవలె నుండెను. అతడు పండ్లు పట-పట కొరకుచు ప్రళయకాలమందు సమస్తప్రాణులను మ్రింగ దలచు చున్న భయంకర యమునివలె కనపడెను.

'జనమేజయా! అప్పుడు ఎగిరి శిశుపాలుని యొద్దకు పోవు చున్న భీమసేనుని భీష్ముడు త్వరగాపోయి, మహేశ్వరుడు కుమారస్వామినివలె, పట్టుకొని ఆపి శాంతవచనములు పలుకగా భీముని కోపము శాంతిల్లి, వర్షాకాలాంతమునందు మహాసాగరము తీరమును దాటినట్లే, భీష్ముని యాజ్ఞను ఉల్లంఘించ జాలక పోయెను.

"జనమేజయా! భీమసేనుడు క్రుద్ధుడైనను, శిశుపాలుడు భయపడలేడు. అతనికి తన పౌరుషమునందు సంపూర్ణ విశ్వాస ముండెను. భీమసేనుడు మాటి.

మాటికి ఎగురు చుండుట చూచి శిశుపాలుడు, క్రోధభరిత మైన సింహము లేడిని లెక్క చేయనట్లు, ఏమాత్రము లెక్క చేయక నవ్వుచు, ఇట్లనెను :-

‘భీష్మా! భీముని విడువుము. ఇతడు అగ్నికడకు పోయిన మిడుతవలె నా ప్రభావముచేత దగ్గుడు కా గలడు!’

“జనమే జయా! శిశుపాలుని మాట విని భీష్ముడు, భీమునితో నిట్లనెను:-

భీష్ముడు శిశుపాలుని జన్మ వృత్తాంతము చెప్పట:-

‘భీమసేనా! చేది దేశ రాజైన ‘దమమౌషు’ని కులమందు శిశుపాలుడు మూడు కన్నులతో, నాలుగు భుజములతోను గాడిదులు ఓండ్రపెట్టు చున్నట్లు ఏడ్చుచు, బిగ్గరగా గర్జించుచున్న జన్మించెను. అప్పుడు ఇతని తల్లి - దండ్రులు సోధర - బంధుజనులున్ను ఇతని భయంకరధ్వని విని, భయంకరాకారము చూచియు భయపడి ఇతనిని విడిచిపెట్టుటకు నిశ్చయించిరి. చేదిరాజు, అతనిపత్ని - మంత్రి పురోహితాదులున్ను చింతించు చున్నప్పుడు ఆకాశవాణి ఇట్లువినిపించెను:-

‘రాజా! ఈ నీ కుమారుడు లక్ష్మీసంపన్నుడు, మహాబలశాలియు నగును. కనుక, నీవు భయపడకుము. శాంతితో ఈ శిశువును పాలింపుము. ఇప్పుడే యితని మృత్యుకాలము రాలేదు. ఇతనిని, శస్త్రముతో వధించువాడు ఇతరత్ర ఉత్పన్నుడైనాడు.’

“జనమేజయా! ఇట్లు ఆకాశవాణి వినిపించగా ఆ యంతర్హిత భూతముతో పుత్ర స్నేహముచేత తపించిన యితని తల్లి యిట్లనెను:-

‘నా పుత్రుని విషయములో ఇట్లు చెప్పినవానికి నమస్కారము చేసెదను. అతడు దేవతయో, మరెయొక ప్రాణియో కాని, ఈ నా ప్రశ్నమునకు ఉత్తరము చెప్పుగాక! నా పుత్రుని మృత్యువునకు ఎవడు నిమిత్తము కా గలడు?’

ఆ ప్రశ్నమునకు అదృశ్య భూతము ఇట్లు బదులు చెప్పెను:-

‘దేవీ! ఇతనిని ఎవరు ఒడిలో తీసికొనినప్పుడు ఐదు పదగం సర్పమువంటి యైదు వ్రేళ్ళతో కూడిన ఇతని యధిక భుజములు రెండున్ను నేలపై పడునో, ఎవనిని చూచిన వెంటనే యీ బాలకుని లలాటము నందున్న మూడవ కన్నుగూడ పాలమునందే పీలిననుగనో, అతడే ఇతని మృత్యువునకు నిమిత్తము కా గలడు!’

“జనమేజయా! ఇట్లు నాలుగు భుజములు, మూడు కన్నులతో పుట్టిన బాలకుని చూచుటకు భూమండలము నందలి రాజు లందరు వచ్చిరి. వారిని చేదిరాజు సత్కరించి ప్రతియొకని యొడిలో తనపుత్రుని ఉంచు చుండెను. ఇట్లాబాలకుడు వేలకొలది మంది రాజుల యొడులలో నుంచ బడెను. కాని ఆ బాలకుని మృత్యు సూచక లక్షణములు ఎక్కడగూడ లభించ లేదు.

“జనమేజయా! ద్వారకలో ఈ సమాచారము వినిన శ్రీకృష్ణ-బలరాములు తమ మేనత్త (శిశుపాలుని తల్లి) తో కలిసికొనుటకు చేదిదేశరాజధానికి పోయి, క్రమముగా అందరికి నమస్కారము చేసి, తమ మేనత్త ‘శ్రుతశ్రవ’ను, ఆమె భర్త దమపామనిన్ని కుశలప్రశ్నము చేసి కూర్చొనిరి. అప్పుడు శ్రుతశ్రవా దేవి శ్రీకృష్ణ-బలరాములను సత్కరించి, తన పుత్రుని శ్రీకృష్ణుని యొడిలో ఉంచగనే ఆ బాలకుని రెండు భుజములు ఊడి క్రింద బడి, మూడవకన్ను లలాటమునందే లీన మయ్యెను. అది చూచి తల్లి భయపడి, శ్రీకృష్ణునితో ‘శ్రీకృష్ణా! నేను భయపడు చున్నాను. ఈ నా పుత్రుని ప్రాణ రక్షణమునకు వరము ఇమ్ము. ఎందుకనగా, నీవు ఆర్త త్రాణ పరాయణుడవు. అందరకు ఆశ్రయదాతవు. భయపడినవారికి అభయ ప్రదాతవు’ అని యనెను.

“జనమేజయా! అట్లు మేనత్త యడిగినప్పుడు శ్రీకృష్ణ డామెతో, ‘దేవీ! నీవు ధర్మజ్ఞురాలవు. భయపడకుము. నా వలన నీ కేలాటి భయమున్ను లేదు. అత్తా! నీ కేమివరము కావలెను? ఆ కార్యము సంభవ మైనను, అసంభవ మైనను చేసి, నీ మాట తప్పక పాలించెదను’ అని చెప్పగా, శ్రుతశ్రవ యతనితో, ‘శ్రీకృష్ణా! నా మాటపై నీవు శిశుపాను యపరాధము లన్నియు షమింప వలెను’ అని వరము కోరగా, శ్రీకృష్ణ డామెతో, ‘అత్తా! నీ పుత్రుడు తనయపరాధములు కారణముగా నాకు’ వధించ దగిన వాడైనను నేను ఇతని యొక్క సూరు అపరాధములను షమించెదను. ఇక దుఃఖింపకుము? అని యనెను.’

‘భీమసేనా! మందబుద్ధి, పాపిష్టుడు నైన శిశుపాలుడు ఇట్లు శ్రీకృష్ణ భగవాను డిచ్చిన వరముచేత ఉన్నత్యుడై నిన్ను యుద్ధము కొరకు పిలుచు చున్నాడు.’

భీష్ముని మాటలు విని శిశుపాలుడు అతనిని అధిక్షేపించుట-రాజులను భీష్ముడు కృష్ణునితో యుద్ధము చేయుటకు ఆహ్వానించుట:-

‘భీమసేనా! శిశుపాలుడు నీ వంటివీరుని యుద్ధమునకుపిలుచుట స్వయముగా తనబుద్ధిచేత కాదు. ఇది, శ్రీకృష్ణ భగవానుని నిర్జిత విధానము. యముడే శిశుపాలుని మనోబుద్ధులను నశింప జేసెను. అట్లు కాకున్నచో, కులకశంకు డైన శిశుపాలుడు తప్ప, భూ మండలమునందు నన్ను ఇట్లు ఆక్షేపించ గలరాజు ఎవ డుండును? ఈ చేదిరాజు శ్రీకృష్ణ భగవానుని రేజిస్సుయొక్క అంశమే యగును. ఈ భగవంతుడు తన యంశమును మరల తనలో తీసికొన దలచు చున్నాడు. కనుకనే, దుర్బుద్ధి యైన ఈ శిశుపాలుడు మన నెవ్వరినిగూడ లెక్కచేయక, నేడు సింహమువలె, గర్జిల్లు చున్నాడు.’

‘జనమేజయా! భీష్ము డనినమాటలు సహించక శిశుపాలుడు, మరల క్రుద్ధుడై, భీష్మునకు ఇట్లు ఉత్తరము చెప్పెను:-

“భీష్మా! నీవు సర్వదా స్తుతి పాఠకునివలె స్తుతించు చున్న కృష్ణుని ప్రభావము నా శత్రువులకు గూడ గలదు. కనుక, ఇక నిప్పుడు కృష్ణుని విడిచి ఈ రాజులనే స్తుతింపుము. ఇదిగో! ఇతడు దరదదేశరాజు. ఇతనిని స్తుతింపుము. ఈ బాహ్యిక రాజు గుణముల గానము చేయుము. ఈ రాజు పుట్టగనే ఇతని శరీర భారముచేత పృథివిని చీల్చి యుండెను. ఇదిగో! ఇంద్ర సమాన బలపరాక్రమ సంపన్నులైన యీ అంగ - వంగదేశ రాజులను, మహావీరుడైన కర్ణునిన్ని కీర్తింపుము. సహజ దివ్యకుండలములతో కర్ణుడు పుట్టెను. అవి దేవ నిర్మితములు. వానితోపాటే, ప్రాతఃకాల సూర్యునివలె ప్రకాశించు చున్న సహజ దివ్య కవచముతో గూడ కర్ణుడు పుట్టెను. ఇతడు ఇంద్రతుల్య పరాక్రమశాలి. అతి దుర్జయుడు.

జరాసంధుని బాహు యుద్ధము నందు జయించుటయేకాక, అతని శరీరమును గూడ చీల్చిన భీమసేనుని స్తుతింపుము. ద్రోణాచార్యుడు, అశ్వత్థామ - ఈ తండ్రి-కొడుకు లిరువురున్న బ్రాహ్మణోత్తములు. కనుక వీరుస్తుత్యులు. వీరిరువురిలో ఒక్కరుగూడ క్రుద్ధులైన యెడల, పరావర సహిత భూమండలమును నశింప జేసెదరు. ద్రోణాశ్వత్థామలతో సమానులు. ఈ రాజులలో నెవరు గూడ లేకున్నను, నీవు వీరిని స్తుతింప గోర కున్నావు.

‘భీష్మా! సముద్ర ముద్రిత సమస్త భూమండల మందు అవ్వితీయవీరుడు, రాజాధిరాజు నైన దుర్యోధనుని, ఆశ్రువిద్యానిపుణుడైన సైంధవుని, మహాబల శాలి యైన కింపురుషాచార్యుడు ‘ద్రుము’నిన్ని విడిచి, నీవు కృష్ణుని ప్రశంస యెందుకు చేయు చున్నావు? శరద్వన్మహా మునిపుత్రుడు, మహా పరాక్రమ శాలియు నైన కృపాచార్యుడు భరతి వంశమునకు వృద్ధగురువు. ఇతనిని ఉల్లంఘించి నీవు కృష్ణుని గుణగాన మెందుకు చేయు చున్నావు? పురుషరత్న మైన ‘రుక్మి’ని, మహాపరాక్రమశాలురైన భీష్మక - దంతవక్త్ర - భగదత్త - యూప కేతు - జయత్సేన - మగధ రాజపుత్ర సహదేవ - విరాట - ద్రుపద - శకుని - బృహద్యల - వింద - అనువింద - పాండ్యరాజు - శ్వేత - ఉత్తర - శంఖ - వృష సేన - ఏకలవ్య - కళింగ రాజాదులను నిర్లక్ష్యము చేసి కృష్ణుని ప్రశంస యెందుకు చేయు చున్నావు?

“భీష్మా! నీ మనస్సు నిరంతరము ఇతరులను స్తుతించుటకే యిష్టపడిన యెడల, ఈ శల్యాది శ్రేష్ఠరాజులను ఎందుకు ప్రశంసించవు? నీవు పెద్దల వలన వృద్ధులనను ధర్మోపదేశము విని యుండువు. కాని, నే నిప్పుడు చెప్ప బోవుమాట విని యుండవు. చెప్పెద వినుము:- అత్యనింద, అత్యప్రశంస, పరనింద, పరస్తుతి - ఈ నాలుగు ప్రాచీనులు ఎప్పుడుగూడ చేయ లేదు. నీవు సర్వథా అయోగ్యుడైన కృష్ణుని మోహముచేత స్తుతించుట యెవరుగూడ అనుమోదించరు. దురాత్ముడైన కృష్ణుడు కంసరాజుకు సేవకుడై, అతని గోవులను కాచెను. నీవు స్వార్థముతో ఇతనియందు సర్వజగత్తు ఉన్న దని చెప్పు చున్నావు.

‘భీష్మా! నీ బుద్ధి స్థిరముగా లేదు. నీవు ‘భూలింగపక్షివలె ఒకటి చెప్పి, మరియొకటి చేయుదువు’, అని నే నిదివరకే చెప్పినాను. హిమాలయ పర్వతము యొక్క రెండవ భాగమందు ‘భూలింగ’ నామము గల యొక పక్షి యుండును. ఆ పక్షి ఎల్లప్పుడున్ను తాను చేయుపనికి, విపరీతభావము సూచించుటచేత అది మిక్కిలి నిందనీయముగా తోచుచున్నది. ఆ పక్షి నిరంతరము ‘మా సాహసం’ (సాహసకార్యము చేయుచుము) అని చెప్పేచుండును. కాని, తాను గొప్ప సాహస కార్యము చేయుచుగూడ తా నన్నమాట యెరుగదు. ఆ పక్షి మాంసము తిను చున్న సింహము యొక్క దంతములతో ఇరికిన మాంసఖండ్లములను తన ముక్కుతో తీసికొనును. అది సింహము యొక్క ఇచ్చచేతనే యంతదాక

జీవించి యున్నది. భీష్మా! ఇట్లే నీవు గూడ గొప్పలు చెప్పికొందువు. నీజీవితము ఈరాజుల యిచ్చచేతనే బ్రదికి యున్నది. ఎందు కనగా, సమస్త జగత్తులో ద్వేషింప బడు కార్యములు చేయు రాజు ఎవడు కూడ నీవలె లేడు."

"జనమేజయా! శిశుపాలుని కటు వచనములు విని భీష్ముడు, శిశుపాలుడు చెప్పినట్లు నేను ఈ రాజుల కోరికపైననే జీవించి యున్నాను. కాని, నేనైతే, ఈ సమస్తరాజులను తృణసమానముగ గూడ తలచను." అని యనెను.

"జనమేజయా! భీష్మ దట్లు చెప్పగా ననేకరాజులు కుపితులైరి. కొందరు, హర్షించిరి, మరికొందరు భీష్ముని నిందింప జొచ్చిరి. భీష్ముని మాటలు విని 'వృద్ధుడైన ఈ భీష్ముడు, పాపిష్టుడు, పొగరు బోతు. కనుక, ఇతడు క్షమింప దగదు, మన మందరము కలసి దుర్మతి యైన యీ భీష్ముని పశువును వలె గొంతు పిసికి చంపుదము. లేదా, ఎండుగడ్డి యగ్నిలో పడవేసి జీవించి యుండ గనే కాల్చుదము.' అని యనిరి.

'జనమేజయా! ఆ రాజుల మాటలు విని, కురుకుల పితామహుడు వారితో నిట్లనెను:-

'రాజులారా! నేను అందరి మాటలకు వేరువేరుగా బదులు చెప్పినయెడల ఈ ప్రసంగమునకు సమాప్తి యుండదు. కనుక, నేను చెప్ప బోవుమాటలను మీ రందరు జాగ్రత్తగా వినుడు - మీకు సాహసము గాని, శక్తి గాని యున్న యెడల, పశువునువలె నన్ను చంపుడు. లేదా, ఎండుగడ్డిలో వేసి కాల్చుడు, నేనైతే, మీ యందరితలలపై త్రొక్కితిని. మేము పూజించిన గోవిందుడు మీ యెదుటనే యున్నాడు. మీలో మృత్యువును అలింగనము చేసికొనుటకు తొందర పడువాడు యదునులతిలకుడైన శ్రీకృష్ణుని నేకు యుద్ధమునకు ఆహ్వానించి ఇతనిచేత చంపబడి, ఈ భగవంతుని శరీరమందే విలీను లగుడు.

శ్రీకృష్ణుడు శిశుపాలుని వధించుట - రాజసూయాగ సమాప్తి - అందరి స్వదేశ గమనము:-

"జనమేజయా! భీష్మ దట్లు చెప్పగనే శిశుపాలుడు శ్రీకృష్ణునితో యుద్ధము చేయ గోరి యిట్లనెను:-

శ్రీష్టా! నిన్ను నాతో యుద్ధము చేయుటకు పిలుచు చున్నాను. రమ్మ నేడు నిన్ను పాండవులతోపాటు సంహరించెదను. పాండవులు రాజుల నందరను అతిక్రిమించి నీ పూజ చేసిరి. నీవు రాజువు కావు. కనుక పాండవులు గూడ నాకు వధ్యులే. నీవు కంసునకు దాసుడవుగా నుండివి కనుక, రాజోచితపూజకు అధికారివి కావు. ఐనను, పూజ్యునివలె నిన్ను పూజించినవారు గూడ నాకు వధ్యులు.”

“జనమేజయా! ఇట్లు చెప్పి, శిశుపాలుడు క్రుద్ధుడై యుద్ధముకొరకు నిలిచెను. అప్పు డతని సమక్షమున శ్రీకృష్ణుడు రాజులతో మధురముగా నిట్లనెను:-

‘రాజులారా! ఈ శిశుపాలుడు యదుకుల కన్యకకు పుత్రుడై నను, మాతో ద్వేషము చేయుచున్నాడు. యాదవులు ఇతనికి ఎప్పుడుగూడ ఏలాటి యపరాధము చేయనప్పటికిన్ని, ఈ క్రూరుడు వారికి అహితమే చేయు చుండును. మేము ‘ప్రాగ్జ్యోతిష’ పురమునకు పోయిన సంగతి యితనికి తెలిసినప్పుడు ఈ క్రూరాత్ముడు, నా తండ్రికి మేనల్లుడైనప్పటికిన్ని, ద్వారకకు నిప్పు అంటించెను. ఒకసారి భోజనా జైన ఉగ్రసేనుడు రైవతక పర్వతముపై విహరించుచుండగా ఇత డక్కడకు పోయి అతని సేవకులను కొందరను చంపి, మిగిలిన వారిని బంధించి తన నగరమునకు తీసికొని పోయెను. నా తండ్రి ఆశ్వమేధ యాగమునందు దీక్షితుడై రక్షకులతోపాటు విడిచిన ఈ పాపిష్టుడు నా యజ్ఞమునకు విఘ్నము చేయదలచి, ఆ మేధ్యాశ్వమును దొంగిలించెను.

“రాజులారా! ఈ శిశుపాలుడు, తపస్వినియైన ‘బ్రతువు’ పత్ని ద్వారకకు పోవుచు ‘సౌవీర’ దేశమును చేరినప్పుడు, ఆమె మనస్సులో ఇతని యెడల అణు మాత్ర మైనను అను రాగము లేకున్నప్పటికిన్ని, ఇత డామెను మోహముచేత అపహరించెను. ఇతడు మాయచేత తన రూపమును దాచుకొని, ఇతని మేనమామ యగు ‘విశాలరాజు’ పుత్రి ‘భద్ర’ యనునామె, కరూష రాజును. పొందుటకు తపస్సు చేయు చుండగా, నామెను కరూషరాజు వేషముతో మోసగించి అపహరించెను.

“రాజులారా! నా మేనత్త సంతోషముకొరకు నేను ఇతని మహాపరాధములను సహించు చున్నాను. ఇతడు నేడు ఈ సమస్త రాజులనడుమ సౌభాగ్యవశమున నాయెదుట నున్నాడు. ఇత డిప్పుడు నాయెడల ఎంత అగౌరవముతో ప్రవర్తించు చున్నాడో, మీరు కనులార చూచుచునే యున్నారు. ఇతడు నా పరోక్షముతో చేసిన యపరాధములను గూడ మీరు తెలిసికొనెదరుగాక! ఐనను, నేడు ఇతడు అహంకారముతో మీయందరి యెదుట నాతో చేసిన దుర్వ్యవహారమును నే నెప్పుడు గూడ ఊహింపను. ఇక నిప్పు డితడు తప్పక చావ గోరుచున్నాడు. ఇతడు పూర్వము రుక్మిణీకొరకు ఇతని బంధువులను యాచించి యుండెను. కాని, శూద్రుడు వేదమంత్రముల శ్రవణమును చేయ జాలనట్లు, ఈయజ్ఞానునకు ఆమె లభించ లేదు.”

“జనమేజయా! శ్రీకృష్ణ భగవానుడు చెప్పిన యీ విషయము లన్నియు విని అక్కడి రాజు లందరు ఏక కంఠముతో శిశుపాలుని ధిక్కరించి, నిందించిరి. శ్రీకృష్ణునిమాటలు విని శిశుపాలుడు కిల-కిల నవ్వుచు నిట్లనెను:-

“కృష్ణా! ఈ నిండుసభలో, విశేషించి రాజులందరి సమక్షమందు ‘రుక్మిణీ నాకు పూర్వము నిర్ణయింప బడిన పత్ని యని చెప్పు చున్న నీకు ఎందుకు సిగ్గు రాకున్నది? ఇతరునకు వాగ్దత్త యైన పత్నిని స్వీకరించి ఈ సభలో ఆ విషయము చెప్పువాడు నీవుదప్పు, మరియొకడు ఎవడు ఉండును? నీ మేనత్త మాటలయందు నీకు గౌరవము ఉండి, నా యపరాధములను ఊహించినను ఊహింపకున్నను, నీవు నాయెడల కోపించినను, సంతోషించినను, నాకు లాభ - నష్టములు ఏవి యగును!”

“జనమేజయా! శిశుపాలు డిట్లు మాట్లాడు చుండగనే, శ్రీకృష్ణభగవానుడు సుదర్శన చక్రమును స్మరించిన వెంటనే, అది యతనిచేతిలో వచ్చెను. అప్పుడు శ్రీకృష్ణుడు ‘నేను ఇంతవరకు శిశుపాలుని యపరాధములను ఊహించితిని. ఇతని తల్లి కోరికపై ఇతని నూరు అపరాధములను ఊహించెద నని ఆమెకు వర మిచ్చి యుండిది. ఆ నూరుతప్పులు ఇప్పుడు పూర్తి యయ్యెను. కనుక, రాజులారా! మీ రందరు చూచుచుండగా ‘నే నిప్పుడే యితనిని వధించెదను.’ అని చెప్పి శ్రీకృష్ణుడు చక్రప్రయోగము చేసి శిశుపాలుని శిరస్సు ఖండించెను. అతడు వజ్రాయుధము దెబ్బతినిన పర్వత శిఖరమువలె నేలపై గూలెను.

“జనమేజయా! తరువాత శిశుపాలుని శరీరమునుండి యొక ఉత్కృష్ట తేజస్సు, ఆకాశమునుండి ఉదయించిన సూర్యునివలె, బయలు వెడలి, పైకి పోవుచుండుట రాజు లందరు చూచిరి. ఆ తేజస్సు శ్రీకృష్ణునకు సమస్కరించి ఆ భగవంతునిలో ప్రవేశించెను. ఇది చూచి అందరు మిక్కిలి ఆశ్చర్యము చెందిరి.

“జనమేజయా! శిశుపాం వధానంతరము భూమి కంపించెను. మేఘములు లేకయే, ఆకాశమునుండి వర్షము పడెను. జ్వలించు చున్న పిడుగులు పడెను. ఆ సమయమును వర్ణించుటకు మాటలు చాలకుండెను. అందరు మౌనము వహించి, మాటి - మాటికి శ్రీకృష్ణుని ముఖము చూచుచుండిరి. కొందరు రాజులు అమర్షముతో ఏమిచేయ జాలక, చేతులు నలిపికొను చుండిరి. కొందరు కోపముతో మూర్ఛితు లై పెదవులు కలుచుకొనిరి. మరి కొందరు, రహస్యముగ శ్రీకృష్ణుని ప్రశంసించిరి. కొందరు క్రోధముతో నుండిరి. కొందరు ఇటు - నటు గాక తటస్థు లై యుండిరి.

“జనమేజయా! మహర్షులు, బ్రాహ్మణులు, రాజులున్ను శ్రీకృష్ణ భగవానుని పరాక్రమము చూచి మిక్కిలి ప్రసన్ను లై, స్తుతించుచు ఆతని శరణు జొచ్చిరి.

“జనమేజయా! అప్పుడు యుధిష్ఠిరుడు తన సోదరులతో ‘శిశుపాలుని అంత్యసంస్కారము సత్కార పూర్వకముగా చేయుడు’ అని చెప్పగా, పాండవులు అన్నగారి యజ్ఞను పాలించిరి. అప్పుడు యుధిష్ఠిరుడు అక్కడి రాజులందరి సమక్షమున చేది దేశరాజు సింహాసనమందు శిశుపాలపుత్రునకు పట్టాభిషేకము చేసెను.

“అప్పుడు రాజసూయ యజ్ఞము రాజులకు సంతోషము గొలుపుచు అను పమశోభతో తేజరిల్లు చుండెను. ఆ యజ్ఞ విఘ్నము శాంతిల్లెను గనుక, సుఖముగా అది చేయ బడి అపరిమిత ధనధాన్యములు సదుపయోగము చేయ బడెను. శ్రీకృష్ణుడు యజ్ఞ రక్షకుడుగా నుండెను గనుక, అన్నమునకు ఎప్పుడు గూడ లోపము లేకుండెను. సర్వదా పూర్తిగా భక్ష్య-భోజ్యములు సిద్ధముగా నుండెను.

“రాజా! సహదేవుడు విష్ణుబుద్ధిచేత శ్రీకృష్ణుని సంతోషము కొరకు చేయుచున్న ఆ యజ్ఞ విధానము రాజులు చూచిరి. యజ్ఞశాలకు బంగారు తాటిదెట్లతో చేయ బడిన బహిరార్థములు అమర్చ బడి. సూర్యునివలె దేదీప్యమానములుగ నుండెను. ఆ ద్వారములచేత యజ్ఞ మండపము, గ్రహములచేత ఆకాశమువలె, ప్రకాశించు చుండెను. అక్కడ శయ్యా - ఆసన - క్షీడాభవనములు అనేకములుండెను. నలువైపుల కడవలు, వివిధ పాత్రలున్న సువర్ణ నిర్మితములైనవిగా నుండెను. అక్కడ ఏ వస్తువు గూడ సువర్ణ నిర్మితము కానిది లేకుండెను.

“జనమేజయా! ఆ మహాయజ్ఞమందు రాజసేవకులు సర్వదా, బ్రాహ్మణులకు రుచికరములైన ఆహార పదార్థములు వడ్డించు చుండిరి. మధురములైన పానీయములు గూడ ఇవ్వ బడు చుండెను. ఒక లక్షమంది బ్రాహ్మణులు భుజించిన తరువాత, ఆ సంఖ్య తెలుపుటకు ఒకసారి శంఖము ఊద బడు చుండెను. ఆ శంఖధ్వని వగటివేళలతో అనేక పర్యాయములు వినిన వారికి మిక్కిలి విస్మయము కలుగు చుండెను. ఇట్లు ఆయజ్ఞశాల హర్షముతో, పరిపుష్టితోను నున్న వేలకొలది మనుష్యులతో నిండి, ఆయజ్ఞకార్యము జరుగుచుండెను. అన్నము గుడ్డలు-గుడ్డలుగా, పర్వతములవలె అక్కడ నుండెను పెరుగుకాలువలు పారు చుండెను. నేతితో గుండములు నిండి యుండెను.

“జనమేజయా! యుద్ధిష్ఠిరుని యజ్ఞమందు అనేక దేశములు గల జంబూ ద్వీపమే ఒకచోట చేరినదా యనునట్లు కనపడెను. ఆ యజ్ఞమందు బ్రాహ్మణులకు రాజులకున్న అనేక రాజులే అన్న పానీయములు వడ్డించు చుండిరి. అక్కడ భుజించి, బ్రాహ్మణులు తృప్తితో సంతోషపడు చుండిరి. అనేక గోవులు, ధన దాస్యములున్న నిండి యున్న ఆయజ్ఞశాలను చూచి రాజులందరు మిక్కిలి యాశ్చర్యము చెందిరి. ఋత్విక్కులు శాస్త్రవిధి ననుసరించి రాజ సూయ యజ్ఞము ననుష్ఠించు సకాలములో అగ్నిలో ఆహుతులు వేయు చుండిరి. వ్యాస - ధౌమ్యుడులైన పరియారుగురు ఋత్విక్కులు తమ-తమ యజ్ఞకర్మలు చేయు చుండిరి.

“జనమేజయా! ఆ యజ్ఞమండప మందు షడంగ సహిత వేదములు తెలియనివారు, బహుశాస్త్రజ్ఞుడు, నియమవ్రతశీలుడు, అధ్యాపకుడు, పాపరహితుడు,

క్షమాశీలుడు, సమర్థుడు కానివాడున్న ఎవడు గూడ లేకుండెను. ఆ యజ్ఞము నందు దీన - దరిద్రదుఃఖితులు, తుత్తిపాసాపీడితులు, మూర్ఖులున్న లేకుండిరి. యుద్ధిష్ఠిరాజు చేత సహదేవుడు, సర్వదా భోజనములు అతిథులకు పెట్టించు చుండెను. శాస్త్రోక్త మైన అర్థము ప్రకారము అన్నికార్యములు యజ్ఞకుశలులైన యాజకులు చేయు చుండిరి. వేదశాస్త్రజ్ఞులైన బ్రాహ్మణులు అక్కడ నిరంతరము కథాప్రవచనము చేయు చుండిరి. ఆ కథలు విని ఆందరు ఆనందించు చుండిరి.

“జనమేజయా! దేవ - అసుర - యక్ష - నాగ - మానవ - విద్యాధర గణములచేత నిండిన రాజసూయ యజ్ఞశాల మిక్కిలి శోభిల్లుచుండెను. అది రెండవ దేవలోకములెవ కనవడు చుండెను. యజ్ఞమండపమందు నారద - తుంబురు - విశ్వావసు - చిత్రసేనాది గంధర్వులు, కింపురుష - కిన్నరుల గానములచే నృత్యములచేతను సభవానికి మనోరంజనము చేయు చుండిరి. వ్యాకరణాది శాస్త్రజ్ఞులు ఇతిహాస - పురాణాదులను వినిపించు చుండిరి. ఖేరీ - మృదంగ - మధుక - గోముఖ - శృంగ - వేణు - శంఖాది వాద్యముల ధ్వనులు వినిపించు చుండెను. బ్రాహ్మణ - క్షత్రియ - వైశ్య - శూద్రులు, మేచ్చాదులు, అగ్రజ - మధ్యమ - అంత్యజులు మొదలైన సర్వవర్ణముల వారు ఆ యజ్ఞమునకు వచ్చి యుండిరి.

“జనమేజయా! భీష్మ - ద్రోణ - దుర్యోధనాది సమస్త కౌరవులు, వృష్ణి - పాంచాల వంశీయులున్న ఆ యజ్ఞము నందు సేవకులవలె తమకు తగిన కార్యములు స్వయముగా చేయు చుండిరి. వీరందరు వచ్చుచేత అన్ని లోకములు ఆ యజ్ఞమండపములో చేరియున్నట్లు తోచుచుండెను. ఆ రాజ చంద్రుడు రాజసూయ యజ్ఞమునందు ఎల్లప్పుడు వస్త్ర - కంబళ - సువర్ణముద్రా - సువర్ణపాత్ర - సువర్ణ భూషణాదులు దానము చేయు చుండెను.

“జనమేజయా! యుద్ధిష్ఠిరునకు రాజులు సమర్పించిన కానుక లన్నియు అతడు బ్రాహ్మణులకు ఇచ్చెను. సహస్రకోటి బంగారు నాణెములుగూడ బ్రాహ్మణులకు దక్షిణగా నిచ్చెను. వారు కోరిన వస్తువు లన్నియు సత దిచ్చి, వారిని తృప్తి పరచెను. ప్రపంచములో మరియొక డెవడు గూడ చేయ జాలని

కార్యములు చేసెను. వ్యాస - ధౌమ్య - నారద - సుమంత - జైమిని -
 మైత్ర - వైశంపాయన - యాజ్ఞవల్క్య - కత - కలాపాది శ్రేష్ఠ బ్రాహ్మణుల
 కందరకు, వారు కోరిన సత్కారము లన్నియు యుధిష్ఠిరుడు చేసి, 'మహర్షు
 లారా! మీ ప్రశాపముచేత ఈ రాజసూయ మహాయజ్ఞము సాంగోపాంగముగా
 సంపన్నమయ్యెను. శ్రీకృష్ణభగవానుని ప్రశాపముచేత నాకోరిక లన్నియు
 నెరవేరెను' అని యనెను.

"జనమేజయా! యజ్ఞ సమాప్తమైయుండు యుధిష్ఠిర మహారాజు శ్రీకృష్ణ -
 లారా! భీష్మాది గురుజనములకు పూజలు చేసెను. తరువాత, ఆ రాజసూయ
 మహాయజ్ఞము ముగించెను. మొదటనుండి చివరిదాక శ్రీకృష్ణ భగవానుడు
 యజ్ఞ సంరక్షణము చేయుచుండెను. యుధిష్ఠిరుడు అవభృథస్నానము (యజ్ఞాంత
 స్నానము) చేసిన తరువాత క్షత్రియరాజు లందరు అతని యొద్దకు వచ్చి యి
 ట్టనిరి:-

'ధర్మజ్ఞా! నీకు ఆభ్యుదయము కలుగు చుండుట మహా సౌభాగ్యము.
 చక్రవర్తి పదము నీకు లభించెను. నీవు ఈ రాజసూయ యజ్ఞ కర్మచేత అజ
 మీఠ వంశ క్షత్రియుల యశస్సు విస్తరింప జేయుటతో పాటు మహాధర్మమును
 గూడ సంపాదించితివి. ఇక్కడ మేము కోరిన వస్తువు లన్నియు సులభములు
 చేసి, మమ్ము మిక్కిలి సమ్మానించితివి. ఇక మేము పోవుటకు నీ యనుమతి
 కోరుచున్నాము.'

"జనమేజయా! ఇట్లు రాజులు చెప్పగా విని, యుధిష్ఠిరుడు వారికి తగిన
 సత్కారములు చేసి, తన సోదరులతో, 'ఈ రాజు లందరు మనయందు ప్రేమ
 చేతనే యిక్కడికి వచ్చేసిరి. శత్రుకాపకరులైన యీ రాజులు నన్నడిగి తమ
 రాజ్యములకు పోవ దలచుచున్నారు. మీరు నీరిని మన రాజ్యపు పొలిమేర వరకు
 సోదరముగ సాగనంపుడు' అని చెప్పగా నలుగురు పాండవులు ఆ రాజులను
 వారు పోవు చిహ్నముల జేరువేరుగా పంపిరి.

"జనమేజయా: ధృష్ట ద్యుమ్నుడు విరాట రాజుతో, అర్జునుడు ద్రుపద
 రాజుతో, భీమసేనుడు భీష్మ - భృతరాష్ట్రులతో, సహదేవుడు ద్రోణాశ్వత్థామలతో,
 నకులుడు ఉపద్రు - కకుసుందతో, ద్రోణుని యైనగురు పుత్రులు, అభిమన్యుడున్ను

వర్వతీయ మహారథికులతో, ఇతర రాజ బంధువులు అన్య వ్యక్తియులతోను పోయి తమ రాజ్యపు పొలిమేరలకు చేర్చిరి. ఇట్లే బ్రాహ్మణులు గూడ పూజితులై ధర్మరాజును వీడ్కొని పోయిరి. వారందరు వెడలి పోయిన తరువాత శ్రీకృష్ణ భగవానుడు యుద్ధిష్ఠిరునితో, 'రాజా! నాకు ఆజ్ఞ యిమ్ము. ఇక ద్వారకా పురమునకు పోయెదను. నీవు సౌభాగ్యము చేత అన్ని యజ్ఞములలో నుత్తమ మైన రాజసూయము విజయవంతముగా నెరవేర్చితివి' అని యనగా, యుద్ధిష్ఠిరుడు జనార్దనునితో నిట్లనెను:

'భగవాన్! నిన్ను పొమ్మని నే నెట్లు చెప్ప గలను? నీవు లేకుండ నాకు ఎప్పుడు గూడ సంతోషము ఉండ జాలను. కాని, నీవు ద్వారకను పోవుట గూడ యావశ్యకము.'

"జనమేజయా! ఇట్లు ధర్మరాజు చెప్పగా, శ్రీకృష్ణుడు అతనిని తోడుకొని తన మేనత్త కుంతీదేవి కడకు పోయి ఆమెతో, 'అత్తా! నీ కొడుకు కిప్పుడు సామ్రాజ్యము లభించినది. వారి కోరికలు ఈ దేరినవి. వారిప్పుడు ధనరత్న సంపన్నులైరి. ఇక నిప్పుడు వారితో నీవు ప్రసన్నతతో నుండుము. నీవు ఆజ్ఞ యిచ్చినచో నేను ద్వారకకు పోయెదను.' అని చెప్పి, కుంతీదేవి యాజ్ఞ తీసికొని ద్రౌపదీ-సుభద్రలతో గలిసి, మధుర వననములతో వారిని ప్రసన్నులను జేసి, యుద్ధిష్ఠిరునితో పాటు అంతఃపురము వెడలి, స్నాన-జిహ్వాదులు చేసి, బ్రాహ్మణుల చేత స్వస్తి వాచనము చేయించి, దారుకుడు తెచ్చిన నీలమేఘము వంటి రథము చూచి, గరుడ ధ్వజము ఆ రథముపై నెగురు చుండగా, దానికి కుడిగా ప్రవక్షిణము చేసి, దానిపై నెక్కి ద్వారకా నగరమునకు పోవుటకు, బయలుదేరెను.

"జనమేజయా! సాత్యకి-కృతవర్మలు రథమునందు శ్రీకృష్ణునకు పాదురములు వీచు చుండిరి. బలరామాదులైన వేలకొలది మంది యావధులు యుద్ధిష్ఠిరుని చేత సమ్మానితులై అతనిని వీడ్కొని వెడలి పోయిరి. తరువాత, పాండవులైదుగురు శ్రీకృష్ణుని వెను వెంట పోవగా, వెను గడిమల తరువాత, శ్రీహరి రథమును ఆపి, యుద్ధిష్ఠిరునితో, 'రాజా! నీవు జాప్రసాదగా ప్రజాపాలనము చేయుము. నమస్త ప్రాణులు మేఘమును, పక్షులు వృక్షమును, దేవతలు

ఇంద్రునిన్ని తమ-తమ జీవనాధారములుగా తలచి, ఆశ్రయించు చున్నట్లే సమస్త బంధువులు తమ జీవన నిర్వాహము కొరకు నిన్ను ఆశ్రయించెదరు గాక' యని చెప్పెను. తరువాత, కృష్ణ-యుధిష్ఠిరులు పరస్పరము మధుర వచనములతో వీడ్కొని తమ-తమ స్థానములకు వెడలి పోయిరి.

“జనమేజయా! శ్రీకృష్ణుడు వెడలి పోయిన తరువాత గూడ శకుని-దుర్యోధను లిద్దరు దివ్య మైన మయసభా భవనమందే యుండిరి.”

(శిశుపాల వధ పర్వము నమాప్తము)

(ద్యూత పర్వము)

వ్యాసుని భవిష్యవాణి చేత యుధిష్ఠిరుని చింత - నమత్వముతో నుండుటకు అతని ప్రతిజ్ఞ :-

“జనమేజయా! రాజసూయ యజ్ఞసమాప్తి, తరువాత, వ్యాస భగవానుడు శిష్యులతో యుధిష్ఠిరుని కడకు రాగా, ఆ మహర్షికి యుధిష్ఠిరుడు సోదరులతో స్వాగతము చెప్పి, అర్ఘ్యపాద్యాసనములు సమర్పించి, తన పితామహునకు యథా విధిగా పూజలు చేసెను. అప్పుడు, వ్యాసుని యజ్ఞతో యుధిష్ఠిరుడు కూర్చొనిన తరువాత వ్యాసు డతనితో ని ట్లనెను:-

‘కుంతీనందనా! అతిదుర్లభ మైన సామ్రాజ్య పదమును పొంది, నీవు అభి వృద్ధి నందు చుండుట చాల సంతోషకరము. సమస్త కురువంశీయులను నీవు సంపన్నులనుగా చేసితివి. ఇక నేను వెడలెదను. అనుమతి యిమ్ము. నన్ను గొప్పగా సమ్మానించితివి.”

“జనమేజయా! కృష్ణద్వైపాయన మహాముని యిట్లు చెప్పగా, ధర్మరాజు ఆ తాతగారి రెండు చరణములు పట్టుకొని నమస్కరించి, ‘మహర్షీ! నాకు గొప్ప సంశయము కలిగినది. అది తీర్చువారు నీవు దప్ప మరియొకరు లేరు. దేవర్షి

యైన నారదుడు స్వర్గ - అంతరిక్ష - భూమండలములకు సంబంధించి మూడు విధములైన ఉత్పాతములు (ఉపద్రవములు)* చెప్పెను. శిశుపాలుడు వధింప బడుటచేత ఆ మహాఉత్పాతములు కాంటిలైనా? అని యడుగగా వ్యాసు డతనితో ని ట్లనెను:-

‘రాజా! ఉత్పాతముల ఫలము పదుమూడేండ్ల వరకు ఉండును. ఇప్పుడు కలిగిన యుత్పాతము సమస్త క్షత్రియ వినాశకరము. నీవు కారణముగానే, సమస్త రాజులు పరస్పరము పోరాడి నశించెదరు. ఈ వినాశము దుర్యోధనుని యపరాధముల చేత, భీమార్జునుల ఫరాక్రమము చేతను కలుగును.

‘యుధిష్ఠిరా! కొంతకాలము తరువాత ఒకనాటి వేకువజామున స్వప్నము నందు నీవు వృషద్ర్యజు డైన శంకర భగవానుని దర్శనము చేసెదవు. ఆ భగ వంతుడు ‘నీలకంఠ-భవ - స్థాణు - కపాలిన్ - త్రిపురాంతక - ఉగ్ర-రుద్ర - పశుపతి - మహాదేవ - ఉమాపతి - హర - శర్వ - వృష - శూలిన్-పినాకిన్ - కృత్తివాసన్’ నామములతో సుప్రసిద్ధుడు. ఆ భగవంతుని కాంటి కైలాస శిఖరము వలె ఉజ్జ్వలముగా నుండును. ఆయన వృషభము నెక్కి దక్షిణపువైపు అప్పుడు చూచుచు నుండును. నీకు ఇట్టి స్వప్నము కనపడును. కాని, నీవు ఏ మాత్రము చింతిల్ల గూడదు. ఎందు కనగా, అందరికిన్ని కాలము చాటుటకు అసాధ్య మైనది కదా! నీకు శుభ మగు గాక! ఇక నేను కైలాస పర్వతమునకు పోయెదను. నీవు జితేంద్రియుడ వై జాగ్రత్తగా, పృథివీపాలనము చేయుము!’

“జనమేజయా! ఇట్లు చెప్పి వ్యాసభగవానుడు శిష్యులతో కైలాస పర్వతమునకు పోయెను. వ్యాసుడు వెడలి పోయిన తరువాత యుధిష్ఠిరుడు చింతా - శోక నిమగ్నుడై ఉష్ణముగా నిట్టూర్చుచు, వ్యాసుని మాటనే చింతించుచు, ‘అహా! డైవ విధిని పౌరుషముచేత ఎట్లు తొలగింప వచ్చును? వ్యాసహర్షి చెప్పినది తప్పక జరుగును!’ అని తలచుచు, సోదరులతో నిట్లనెను:

* వాస్తవముకన్న వే రైనది. ఆపూర్వగ్రహ-నిక్షత్రములు పుట్టుట స్వర్గీ యము. పరివేషము-ఇంద్రధనుస్సున్న కలుగుట, కొర్రు పిడుగున్న పడుట అంతరిక్షసంబంధము లైనవి. ఆపూర్వము లైన చరాచర వస్తువులు కలుగుట భౌమము లైనవి. ఇవి దుఃఖ రోగకరములు.

‘తమ్ములారా! వ్యాసుని మాట మీరు గూడ వింటిరిగదా! ఆది విని నేను మరణించుటకు నిశ్చయించుకొంటిని. సమస్త శత్రుయ వినాశమునకు బ్రహ్మ దేవుడు నన్నే నిమిత్తముగా చేయ గోరెను. కాలము ఈ యనర్థమునకు నన్నే కారణము చేసెను. కనుక, నేను జీవించుటవలన ప్రయోజన మేమి?’

“జనమేజయా! ఇట్లు యుధిష్ఠిరుడు చెప్పగా, అర్జును డతనితో, ‘రాజా! భయంకర మైన మోహములో నీవు పడకుము. ఇది బుద్ధిని నశింప జేయును. బాగుగా యోచించి, నీకు ఏది శ్రేయస్కర మని తోచునో, ఆ కార్యము చేయుము’ అని యనగా, యుధిష్ఠిరుడు తన సోదరులతో నిట్లనెను:-

‘తమ్ములారా! సోదరుల వినాశమునకు కారణ మగుటకుగాను, నేను చడుమూడు సంవత్సరములదాక జీవించి యుండుటచేత ఏమి లాభము? ఒక వేళ, జీవించియే యుండవలసిన యెడల, నా ప్రతిజ్ఞ వినుడు. అది నేటినుండియే ఆచరణలో పెట్టెదను. నేను నా సోదరులతో, ఇతర రాజులతోను ఎప్పుడుగూడ కటువుగా మాట్లాడను. బంధువుల యాజ్ఞలోనుండి ప్రసన్నముగ వారు కోరిన వస్తువు లన్నియు తెచ్చి యిచ్చుటకు సంసిద్ధుడనై యుండెదను. ఇట్లు సమాన భావముతో వ్యవహరించుచు నేను నా పుత్రులతో ఇతరులతోను, భేదభావముతో నుండను. ఎందు కనగా, జగత్తులో పోట్లాటలకు మూలకారణము భేదభావమే కదా!

‘నరోత్తములారా! భేదభావము, వైరమున్ను విడిచి, నేను అందరికి సమానముగ ప్రియము చేయుచు, ప్రపంచమునందు నిందాపాత్రుడను కాకుండెదను.’

“జనమేజయా! ఇట్లు అన్నగారు చెప్పగా విని, పాండవులు ఆయన హిత సాధనమునందే తత్పరు లై, నిరంతరము ఆయననే యనుసరించు చుండిరి. ధర్మరాజు నిండుసభలో తమ్ములతో నిట్లు ప్రతిజ్ఞ చేసి, దేవతలను, పితరుల నున్ను విధిపూర్వకముగా తృప్తిపరచెను.

“జనమేజయా! సమస్త శత్రుయలు వెడలి పోయిన తరువాత శుభ కార్యము లన్నియు నెరవేర్చి, యుధిష్ఠిరుడు సోదర పరివృత్తు డై, మంత్రులతో పాటు సకల సారముతో ప్రవేశించెను.”

దుర్యోధనుడు మయనభలో అడుగడుగున త్రాంతిచేత పరిహాసపాత్రుడగుట - యుధిష్ఠిరుని వైభవము చూచి చింతించుట:-

“జనమేజయా! దుర్యోధనుడు మయ సభా భవనమందు నివసించుచున్నప్పుడు శకునితోపాటు ఆ భవనమును మెల్ల-మెల్లగా పరీక్షించెను. అప్పుటి అభిప్రాయములను (*దృశ్యములను) చూచెను. హస్తినాపురములో అతడు పూర్వ మెప్పుడుగూడ ఇట్టి దృశ్యములు చూచి యుండ లేదు.

“జనమే జయా! ఒకనాడు దుర్యోధనుడు ఆ భవనములో తిరుగుచు స్పటిక మణుల నేలను జల మని భ్రమించి తన వస్త్రములను పై కెత్తుకొనెను. ఇట్లు బుద్ధిమోహము కలుగుటచేత అతని మనస్సు చిన్నబుచ్చుకొని తిరిగి వచ్చి ఆ సభలో మరియొకచోట స్థలముపై పడెను. దానిచేత దుఃఖితుడై సిగ్గుతో నతడు ఆ సభలో మరియొకచోట తిరుగుచు స్పటికమణి సమాన జలముచేత నిండి, స్పటిక మణిమయ కమలములచేత శోభిల్లుచున్న బావిని నేల యని తలచి అందులో పడెను. అతని వస్త్రములు తడిసెను.

“జనమేజయా! అట్లు పడిన దుర్యోధనుని చూచి, భీమసేనుడు నవ్వెను. అతని సేవకులుగూడ దుర్యోధనుని పరిహసించిరి. అప్పుడు రాజాజ్ఞచేత సేవకులతనికి ధరించుటకు సుందరవస్త్రము లిచ్చిరి. దుర్యోధనుని యీ దురవస్థచూచి భీమసేనుడు, అర్జునుడు, నకుల సహదేవులున్న అప్పుడు బిగ్గరగా నవ్వజొచ్చిరి. స్యభావముచేతనే అమర్ష శీలుడైన దుర్యోధనుడు వారి పరిహాసమును సహించలేదు. తన భావమును కప్పి పుచ్చుకొనుటకు అతడు పాండవులవైపు చూడలేదు.

“జనమే జయా! తరువాత దుర్యోధనుడు ఒక స్పటికమణి ద్వారమును చూచెను. అది మూయ బడి యున్నను తెరవ బడినట్లు కనపడుచుండెను. దానిలో ప్రవేశించగనే, అతని తల కొట్టుకొని గిర-గిర తిరిగెను. అట్లే పోవుచు పెద్ద-పెద్ద స్పటికద్వారములు గల చోటికి పోయెను. అది తెరవబడి యున్నను

* ‘అభిప్రాయ’ శబ్దమునకు ‘దృశ్యము’ అను నర్థము భారతములో తప్ప, ఇతరత్ర కనపడదు.

అతడు మూయ బడియున్న దని తలచి దానిని తెఱచుటకు చేతులతో కొట్టి త్రోసెను. దానిచేత అతడే వాకిలి బయటకు వచ్చి పడెను.

“జనమేజయా! మరికొంత మేరకు పోయిన తరువాత దుర్యోధనునకు ఒక పెద్ద ద్వారము కనబడెను. అప్పు డతడు పూర్వము వలెనే ఈ ద్వారము కడ గూడ తనకు ఆవమానము జరుగ వచ్చు నని ఈవలినుండియే తిరిగి పోయెను. ఈ విధముగ నతడు మాటి - మాటికి వంచిత డై రాజసూయ యజ్ఞమునందు అద్భుత మైన పాండవుల యైశ్వర్యమును చూచి యుధిష్ఠిరుని అనుమతితో, ఆంసతుష్టితోనే హస్తినా పురమునకు పోయెను.

“జనమేజయా! పాండవుల రాజలక్ష్మిని చూచి సంతప్తు డై దుర్యోధనుడు ఆ విషయమే చింతించు చుండెను. ‘పాండవుల మనస్సు సంతోషముతో నున్నది రాజు లందరు వారివశములో నున్నారు. అబాలవృద్ధులు వారి హితము కోరుచున్నారు’ అని యిట్లు పాండవుల ప్రభావము పెరిగి యుండుట చూచి దుర్యోధనుని ముఖము వివర్ణ మాయెను.

“జనమేజయా! దారిలో పోవుచు, దుర్యోధనుడు అనేక విధములుగ చింతితు డై, యుధిష్ఠిరుని లోకాతీత వైభవము గలసభను, ఆసమాన సంపద నున్న గూర్చి విచారింప జొచ్చెను. ఇప్పుడు దుర్యోధనుడు ఉన్నట్లునివలె ఆయి, శకుని మాటి - మాటికి అడిగినను బదులు చెప్పలేదు. మరల శకుని, ‘దుర్యోధనా! నీకు ఈ దుఃఖకారణము ఎక్కడ ఎట్లు కలిగెను?’ అని యడుగగా దుర్యోధను డిట్లనెను:

‘మామా! అర్జునుని ప్రతాపముచేత జయింపబడిన సమస్త భూమండలము యుధిష్ఠిరుని వశ మయ్యెను. ఇంద్రుని యజ్ఞమువలె యుధిష్ఠిరుని రాజసూయ యజ్ఞము మిక్కిలి శోభతో నెరవేరెను. ఇది యంతయు చూచి, ఈర్ష్యచేత గ్రీష్మకాలములో చిన్న - చిన్న నీటిగుంటలు ఎండిపోయి తపించు చున్నట్లు నా మనస్సు జ్వలించు చున్నది. శ్రీకృష్ణుడు శిశుపాలుని వధించినప్పుడు ఎవరు గూడ ప్రతిక్రియ చేయుటకు సంసిద్ధులు కాకుండుట గూడ నాకు విచారము కలి

గించు చున్నది. పొండవుల పరాక్రమాన్ని చేత దహింప బడిన రాజులు శ్రీకృష్ణుని యపరాధమును ఓమించిరి. అట్లు గాకున్న, నింత పెద్ద అన్యాయమును ఎవడు సహించును! శ్రీకృష్ణుడు చేసిన ఆ గొప్ప అనుచిత కార్యము పొండవుల ప్రతాపము చేత సవల మయ్యెను. యుద్ధిష్ఠిరునకు లభించిన సంపద చూచి, ఈర్ష్య చేత నేను, ఇట్టి దురవస్థ అనుభవించుట అనుచిత మై కూడ, జ్వలింపు చున్నాను.

“జనమేజయా! ఈ విధముగ దుర్యోధనుడు చింతాగ్నిలో దగ్గు దై యొక నిశ్చయమునకు వచ్చి శకునితో మరల నిట్టనెను:-

‘మామా! నేను అగ్నిలో ప్రవేశించెదను. విషము తినెదను. లేక, జలములో పడెదను. ఇక, జీవించి యుండ జాలను. శత్రువుల యభివృద్ధి, తన హీన దశయు చూచుచు సహించి ఉండ గల శక్తి మంతుడు లోకములో నెవడు ఉండును? ఇప్పుడు నేను శ్రీని కాను. అస్త్ర బలము లేని పురుషుడను కాను. నపుంసకుడను గూడ కాను. ఐనను, నా శత్రువులకు లభించిన ఉత్కృష్ట మైన సంపత్తిని చూచినప్పటికిన్ని మౌనముతో సహించి యుండ జాల కున్నాను. శత్రువులకు కలిగిన సమస్త భూమండల సామ్రాజ్యము, ధన రత్న రాసులు నిండిన సంపద ఉత్తమ దాజనూయ యజ్ఞ వైభవమున్ను చూచి నా వంటి వాడు ఎవడు చింతించక యుండును?

‘మామా! నా యొద్ద సమర్థులైన సహాయకులు లేరు గనుకనే, మర జింప గోరుచున్నాను. యుద్ధిష్ఠిరునకు ఇంత సంపద కూడి యుండుట చూచి, దైవమే ప్రబల మని, పౌరుషము నిరర్థకమనియు తెలియు చున్నది. నేను తొలుత యుద్ధిష్ఠిరుని నశింప జేయుటకు ప్రయత్నించితిని. కాని, యతడు ఆ సంకటము లన్నియు దాటి జలములో కమలము వలె ఉత్తరోత్తరాభివృద్ధి పొందు చున్నాడు. ఈ కారణము చేతనే దైవము ఉత్తమము. పౌరుషము నిరర్థకము అని తలచు చున్నాను. ఎందుకనగా, ధృతరాష్ట్రపుత్రుల మైన మాకు హాని, కుంతీ పుత్రులకు దిన-దినము ఉన్నతియు కలుగు చున్నది. నేను, శత్రువుల రాజలక్ష్మిని, దివ్య మయసభను, సేవకులు నాకు చేసిన పరిహాసమునున్ను చూచి, నిరంతరము, అగ్నిలో మండు చున్నట్లు తపించు చున్నాను.

“మామా! ఇక, నాకు చచ్చుటకు ఆజ్ఞ యిమ్ము, ఎందు కనగా, నేను మిక్కిలి దుఃఖితుడ నై, ఈర్ష్యాగ్నిలో జ్వలించు చున్నాను. ధృతరాష్ట్ర మహారాజునకు ఈ నా దురవస్థ తెలుపుము”.

“జనమేజయా! యిట్లు దుర్యోధనుడు చెప్పిన మాటలు విని శకుని యతనితో నిట్లనెను:-

పాండవులను జయించుటకు ఉపాయములు శకుని-దుర్యోధనులు యోచించుట :-

“దుర్యోధనా! పాండవులు నిరంతరము తమ భాగ్యమునే అనుభవించుచున్నారు. కాబట్టి, యుద్ధిష్ఠిరునిపై నీవు ఈర్ష్య చెంద గూడదు. వారిని వశపరచుకొనుటకు నీవు ఎన్నియో ఉపాయములు పన్నితివి. కాని, వారిని నీవు వశపరచుకొన జాలక పోయితివి. నీవు మాటి-మాటికి పాండవులపై కుట్రలు పన్నితివి. కాని, వారి భాగ్యవశమున వారు కుట్రలనుండి విముక్తులైరి. ఆ యెదుగురు సోదరులు ద్రౌపదిని భార్యగా, సపుత్రకు డైన ద్రుపదుని బంధువుగా, సమస్త భూమండలమునున్ను పొందిరి. శ్రీకృష్ణుని సహాయము సర్వదా వారికి లభించి యున్నది.

“దుర్యోధనా! దేవాసుర మనుష్యు లందరు కలిసికూడ శ్రీకృష్ణుని జయింప జాలరు. అతని తేజస్సు చేతనే యుద్ధిష్ఠిరునకు ఉన్నతి కలిగినది. కనుక, నీవు శోకింప వలసిన యవసరమే మున్నది; పాండవులు తమ యుద్దేశమును సాధించుటలో అచంచలులుగా నుండి, నిరంతరము ప్రయత్నించి రాజ్యములో తమపైతృకభాగమును పొంది, తమ తేజస్సుతో దానిని మిక్కిలి పెంపొందించిరి. కనుక, దానికొరకు నీవు చింతింప వలసిన యావశ్యకత యేమి యున్నది;

“దుర్యోధనా! అర్జునుడు అగ్ని దేవుని ప్రసన్నుని జేసి, గాండివ ధనుస్సును, అక్షయ తూజీరము (అంబులపొది)లను, అనేక దివ్యాస్త్రములనున్ను సంపాదించెను. ఉత్తమ గాండివ ధనుస్సు చేత, తన భుజబలముచేతను అర్జునుడు సమస్త రాజులను వశపరచుకొనెను. కనుక, నీవు శోకింప నవసరము లేదు.

అర్జునుడు మయ రాక్షసుని అగ్నిదహనమునుండి కాపాడి, అతనిచేత దివ్య సభాభవన నిర్మాణము చేయించెను. మయా సురుని యాజ్ఞచేతనే 'కింకర' నామకులైన రాక్షసులు ఆ సభను ఒక చోటినుండి మఱియొక చోటికి కొనిపోయెదరు. కనుక, ఈ విషయములో గూడ నీవు ఎందుకు దుఃఖించుచు పరితపించెదవు?

‘దుర్యోధనా! నీవు అసహాయుడ వని చెప్పు చుంటివి. అది అసత్యము. ఎందు కనగా, నీ సోదరు లందరు నీ యాజ్ఞకు అధీనులై యున్నారు. మహాధనుర్ధరాచార్యుడైన ద్రోణాచార్యుడు, అతని పుత్రుడు ఆశ్వత్థామయు నీకు సహాయము చేయుటకు పూనుకొని యున్నారు. మహారథికులైన కర్ణ - కృపాచార్యులు, నేను, నా సోదరులును, నీకు సహాయము చేయుటకు సంసిద్ధులమై యున్నాము. ఈ యందరి సహాయముతో నీవు సమస్త భూమండలమును జయించుకొనుము.’

“జనమేజయా! తరువాత, దుర్యోధన - శకునులకు పరస్పర సంభాషణ మిట్లు జరిగెను.

దుర్యోధన : ‘మామా! నీ యనుమతి యైనచో, సీతో, ద్రోణాది మహారథికులతోను కలిసి యుద్ధములో పాండవులను జయించెదను. వారు ఓడిన తరువాత ఈ సమస్త భూమండలము, రాజులు, మహాధనసంపన్నులైన మయ సభయు, నా యధీనములో రా గలవు.’

శకుని : ‘రాజా! శ్రీకృష్ణుని పంపపాండవులను, ద్రుపదుని, అతని పుత్రులనును దేవతలుగూడ యుద్ధమునందు, జయింప జాలరు. వీ రందరు మహారథికులు, శ్రేష్ఠ ధనుర్ధనులు, అస్త్రవిద్యా నిపుణులు, యుద్ధోన్ముత్తులై పోరాడ గలవారు నై యున్నారు. నే నైతే, యుధిష్ఠిరు డొక్కడే ఓడిపోవ గలిగిన యుపాయము నెరుగుదును. అట్లే, నీవు విని చేయుము.’

దుర్యోధన : ‘మామా! నా బంధువులు, మహాత్ములున్న జాగ్రత్తతో పాండవులను జయింప గల యుపాయమును తెలుపుము.’

శకుని : 'రాజా! యుధిష్ఠిరునకు జూద మాడుట యందు చాల ప్రీతి గలదు. కాని, అది అడు విధానము నెరుగడు. నీ వతనిని జూదమునకు పిలిచినచో అతడు వెనుదీయడు. నేను జూద మాడుటలో అతి సమర్థుడను. ద్యూతకళలో నాకు సాటి యైనవాడు భూమండలమందేకాక, మూడు లోకములందున్ను, మరి యొకడు ఎవడున్ను లేడు. కనుక, నీవు ద్యూతక్రీడ కొరకు యుధిష్ఠిరుని పిలుపుము. పాచికలు వేయటలో కుశలుడ నైన నేను యుధిష్ఠిరుని రాజ్యమును, రాజ్యంక్షినిన్ని గెలుచుకొని తప్పక నీ యధీనము చేసెదను. ఈ విషయము లన్నియు నీవు నీ తండ్రిగారికి చెప్పి ఆయనయాజ్ఞ తీసికొనిన తరువాత, నేను పాండవులను జయించెదను. సందేహము లేదు.'

దుర్యోధ : 'మహా! నీవే దృతరాష్ట్ర మహారాజునకు ఈ విషయము లన్నియు న్యాయసమ్మత మైన పద్ధతిలో యథోచితముగ చెప్పుము. నేను స్వయముగ చెప్ప జాలను.'

దృతరాష్ట్రునకు దుర్యోధనుడు తన చింతననుసూర్చి చెప్పి జూదమునకు అనుమతి గొనుట.-దృతరాష్ట్రుడు విదురుని యింద్రప్రస్థమునకు పంపుట:-

“జనమేజయా! తరువాత, శకుని దృతరాష్ట్రుని కడకు పోయి యిట్లనెను:-

‘మహారాజా! దుర్యోధనుని శరీరకాంతి పాలిపోయి, అతడు దుర్బలా దైనాడు. అతని పరిస్థితి మిక్కిలి దయనీయముగనున్నది. అతడు చింతానిమగ్నుడై యున్నాడు. కనుక, అతని మనోభావము తెలిసికొనుము. అతనికి శత్రువుల నుండి ఏదియో, సహించ రానికష్టము ప్రాప్తించినది. దానిని నీవు ఎందుకు పరిశీలించ కున్నావు? అతడు నీకు జ్యేష్ఠపుత్రుడుగదా! అతని మనస్సులో మహా శోకము నిండి యున్నది. అది తెలిసికొనుము.’

“జనమేజయా! యిట్లు శకుని చెప్పిన తరువాత దృతరాష్ట్రుడు దుర్యోధ నుని యొద్దకు పోయి ఇట్లనెను :-

‘కొడుకా! నీ దుఃఖకారణ మేమి? చాల కష్టపడు చున్నావు. నేను విన దగిన దైనచో చెప్పుము. నీ శరీరకాంతి పాలిపోయి, నీవు గుర్బలుడ వైనట్లు శకుని చెప్పుచున్నాడు. కాని, నే నెంత యోచించినను నీ శోకకారణము తెలియ

జాల కున్నాను. ఈ గొప్ప ఐశ్వర్యభారము నీపైననే యున్నది. నీ సోదరులు, మిత్రులున్ను నీకు ప్రతికూలముగ ఆచరింప కున్నారు.

‘పుత్రా! నీవు విలువ గల వస్తుములు ధరించి, ఉత్కృష్ట భోజనము భుజించి, ఉత్తమజాతి యశ్వముల నెక్కి, తిరుగు చున్నావు. ఇట్లుండగా, నీవు పాలిపోయి దుర్బలాడ వెందు తెలివి? గొప్ప విలువ గల శయ్యలు, మనస్సునకు ప్రీతి గొలుపు శ్రీలు, అన్ని ఋతువులందు అనుకూల వాతావరణము గల భవనములు, నీవు కోరిన సుఖము లిచ్చ విహార స్థానములు - ఇవి యన్నీయు దేవతలకువలె, నీకు కోరిన వెంటనే లభించు చున్నవి. ఇట్లుండగా, నీవు దీనునివలె ఎందుకు దుఃఖించు చున్నావు? స్వర్గమునందు ఇంద్రునకు సమస్తమనోవాంఛిత సుఖములు సులభము లైనట్లే, నీవు వాంఛించిన భోగములు, ఉత్తమము లైన పలువిధముల ఆహార - పానీయ వస్తువులు నీ కెల్లప్పుడున్ను లభించు చున్నవి. కనుక నీ వెందుకు శోకించు చున్నావు?

‘నాయనా! నీవు కృపాచార్యునినుండి చందో-నిగమ - నిరుక్తాది షడంగ సహిత వేదమును, అర్థశాస్త్రమును, అష్టవిధ వ్యాకరణ శాస్త్రములనున్ను నేర్చుకొనినావు. బలరామ - కృప - ద్రోణాచార్యులనుండి అత్రవిద్య నేర్పితివి. ఈ రాజ్యమునకు స్వామివై నీవు స్వేచ్ఛగా సమస్తవస్తువులను అనుభవించుచున్నావు. సూత - మగధాది స్తోత్ర పాఠకులు సర్వదా నిన్ను స్తుతించెదరు. నీవు మహాబుద్ధి శాలివి. ప్రపంచమునందు జ్యేష్ఠ పుత్రునకు సులభము లైన సమస్త రాజోచిత సుఖములను పొందియున్నావు. ఇన్ని యన్నను నీకు చింత ఎందుకు కలుగు చున్నది? దానికి కారణము నాకు తెలుపుము.”

“జనమేజయా! తండ్రి చెప్పిన మాటలు విని దుర్యోధనుడు క్రోధముచేత వివేకము పోగొట్టుకొని తన విచార కారణము తెలుపుచు తండ్రికి ఇట్లు బదులు చెప్పెను:-

‘తండ్రి! నేను కుపుత్రునివలె బాగుగా త్రాగుచు తినుచు నున్నాను. నేను కాలము కొరకు ఎదురుచూచుచు, నా హృదయముతోనే గొప్ప ఊర్ధ్వము ధరించి యున్నాను. ఎవడు, శత్రువులను అమర్షముతో ఓడించి ప్రజలకు శత్రు

క్షేమములను పోగొట్టునో, అతిదే పురుషుడు అనిపించుకొనును. సంతోషము లక్ష్మిని, అభిమానమునున్న నశింపజేయును. దయా - భయములు గలవాడు ఉన్నత పదవి పొందజాలడు.

‘తంద్రీ! యుధిష్ఠిరుని యొక్క అతిశోభాయమాన మైన రాజలక్ష్మిని చూచి నాకు అన్నము రుచించ కున్నది. అందువలననే నా శరీరకాంతి నశించుచున్నది. శత్రువుల యభివృద్ధి, నా హీనదశ, యుధిష్ఠిరుని కనపడని సంపద గూడ ప్రత్యక్షముగ నున్నట్లును చూచి చింతించు చున్నాను. ఈ కారణముచేతనే నా శరీర కాంతి పాలిపోయినది. దైన్య - దౌర్బల్యము చేత నేను తెల్లబారి పోయినాను.

‘రాజు యుధిష్ఠిరుడు తన యింటిలో ఎనుబది యేనిమిది వేలమంది స్నాతకులను పోషించుచున్నాడు. వారిలో ప్రతియొక్క గృహస్థుని సేవకై ముప్పది ముప్పది మంది దాసీ జనులను నియమించినాడు. యుధిష్ఠిరుని భవనమందు ఇతర బ్రాహ్మణులు గూడ ప్రతిదినము పదివేలమంది బంగారు కంచములలో భుజించెదరు.

‘తంద్రీ! కాంభోజరాజు నలుపు - నీలపు - ఎఱుపు రంగులు గల కదళీ మృగము (ఇరువది యంగుళముల పొడవు గల లేడి)లను యుధిష్ఠిరునకు కానుకగా పంపెను. ఇదిగాక, నూర్లకొలది కరిణులు, వేలకొలది గోవులు, అశ్వములున్న, ముప్పది-ముప్పదివేల ఒంటెలు, పెంటి గుఱ్ఱములున్న నచట తిరుగుచుండెను. ఈ కానుక లన్ని తీసికొని రాజు లందరు యుధిష్ఠిరుని భవనమందు చేరియుండిరి.

‘తంద్రీ! ఆ మహాయజ్ఞమందు మహారాజులు వివిధ రత్నములు అనేకములు తెచ్చి యుండిరి. ఆ యజ్ఞమందు అతనికి లభించినంత ధనము పూర్వము నే నెప్పుడు గూడ కని-పిని యుండ లేదు.

‘మహారాజా! శత్రువుయొక్క అనంత ధనరాశిని చూచి నేను చింతించుచున్నాను. నాకు కాంతి లేదు. పుష్కలముగా పంటలు పండించి, గో-వృషభములను రక్షించు చున్న వైశ్యులు నూర్లకొలది వర్గములుగ ఒకచోట చేరి మూడు వర్గముల (10,000,000,000 - సూరుకోట్ల సంఖ్య) ధనము కానుకలుగా

తీసికొని రాజద్వారమునందు నిలిచి యుండిరి. వారందరు సువర్ణ కలశములను, పై ధనమునున్న తెచ్చి యుండినను రాజద్వారమునందు ప్రవేశము వారికి అందరికిన్ని లభించ కుండెను. కొందరు మాత్రమే ప్రవేశింప గలుగు చుండిరి.

‘రాజా! దేవాంగనలు కలశములలో మధువు తీసికొని, ఇంద్రుని కొరకు వేచి యుండునట్లే పరుణదేవత కానుకగా కంఠపాత్రలో పంపిన మధువును తీసికొని సముద్రుడు నిలిచి యుండెను. బంగారు నాణెములతో చేయబడి, చిక్కములతో తేబడిన ఒక వేయి కలశములు అక్కడ ఉంచబడి యుండెను. వానికి వివిధ రత్నములు పొదుగ బడి యుండెను. ఆ పాత్రము లందున్న జలమును శంఖములో తీసికొని శ్రీకృష్ణుడు యుధిష్ఠిరునకు అభిషేకము చేసెను. తండ్రీ! అది యంతయు చూచి, నాకు జ్వరము వచ్చినట్లుండెను.

‘మహారాజా! పాండవులు సువర్ణకలశములలో అభిషేక జలము తెచ్చుటకు పూర్వ - దక్షిణ - పశ్చిమ సముద్రములకు పోవు చుండిరి. ఉత్తర సముద్రము కడకు పక్షులు దప్ప, మనుష్యులు పోవ జాలరు. అక్కడకు గూడ అర్జునుడు పోయి అపార ధనమును కప్పముగ కొని తెచ్చెను.

‘రాజా! యుధిష్ఠిరుని యజ్ఞములో ఒక అద్భుత మైన విషయము జరిగెను. ఏ మనగా - ఒక లక్ష బ్రాహ్మణులకు భోజనము వడ్డింప బడినప్పుడు ఆ సంఖ్య తెలుపుటకు అక్కడ నొకసారి శంఖము ఊదబడు చుండెను. ఆ శంఖ ధ్వని మాటి మాటికి నేను వినుచుంటిని. దాని చేత నా శరీరము నంబులకలు పొడము చుండెను.

‘మహారాజా! ఆ రాజసూయ యజ్ఞ మండపము రాజుల చేత, నక్షత్రముల చేత వ్యాపించిన నిర్మలాకాశమువలె శోభిల్లు చుండెను. ఆ యజ్ఞము నందు రాజులు* వైశ్యులవలె బ్రాహ్మణులకు భోజనము వడ్డించు చుండిరి. యుధిష్ఠిరునకు

---

* దీనిని బట్టి ఆ కాలములో వైశ్యులే బ్రాహ్మణులకు భోజనము వడ్డించు చుండి రని తెలియు చున్నది.

గల సంపద ఇంద్ర - యమ - వరుణ - కుబేరులకు గూడ ఉండి యుండదు. ఆ సంపద చూచి, నా హృదయము జ్వలించెను గనుక, నాకు క్షణము గూడ శాంతి లేదు. పాండవుల యైశ్వర్యము నేను చేజిక్కించుకొనని యెడల, నాకు శాంతి యుండదు. యుద్ధ మైన చేసి, దానిని పొందెదను. లేదా, శత్రువుల చేతిలో యుద్ధము నందు మరణించెదను. ఇట్టి పరిస్థితిలో నేను జీవించుట వలన లాభ మేమి? పాండవులు దిన-దినాభివృద్ధి పొందుచున్నారు. మర యభివృద్ధి ఆగిపోయెను.'

“జనమేజయా! యిట్లు దుర్యోధనుడు చెప్పిన తరువాత శకుని దుర్యోధనునితో నిట్లనెను:-

‘దుర్యోధనా! పాండవుల సంపదను నీవు పొందుటకు ఉపాయము చెప్పెద వినుము - భూమండలమందు ద్యూతవిద్యతో అందరికంటె నేను విశేషజ్ఞానము కలవాడను. దాని మర్మము తెలిసి పాచికలు వేయు కళలో నాకు గొప్ప జ్ఞానము కలదు. జూద మాడుటకు యుధిష్ఠిరునకు చాల ప్రయము. కాని, అతనికి ఆడుట తెలియదు. జూదమునకు గాని, యుద్ధమునకు గాని పిలిచినప్పుడు అతడు తప్పక వచ్చును. రాజా! నేను కపటద్యూతములో తప్పక యుధిష్ఠిరుని జయించి అతని సంపద సంతయు గెలుచుకొని తెచ్చెదను. కనుక, అతనిని జూదమునకు పిలుపుము.’

“జనమేజయా! శకుని యిట్లు చెప్పగా వెంటనే దుర్యోధనుడు ధృతరాష్ట్రునితో ‘రాజా! ఈ శకుని ద్యూతవిద్యామర్మమును ఎగిరినవాడు. జూదములో నితడు యుధిష్ఠిరుని రాజలక్ష్మిని గెలుచుకొనుటకు ఉత్సాహము చూపుచున్నాడు. కనుక, ఇతనికి ఆజ్ఞ యిమ్ము!’ అని యనగా, ధృతరాష్ట్రుడు ఇట్లనెను :-

‘పుత్రా! బుద్ధిమంతుడైన విదురుడు నాకు మంత్రి. అతని యాదేశము ప్రకారము నేను నడచుకొనెదను. కనుక, ఈ విషయము విదురునితో సంప్రదించిన తరువాత నా నిర్ణయము తెలిపెదను. విదురుడు దూర దృష్టి గలవాడు. ధర్మము నాశ్రయించి రెండు పక్షములకున్ను ఉచిత మైన హితమును యొందించి, అనుకూలమైన కార్యనిర్వహణము తెలుప గలడు.’

“జనమేజయా! ధృతరాష్ట్ర డిట్లు చెప్పగా దుర్యోధను డతనితో ని ట్లనెను:-

‘తండ్రీ! విదురుడు ఈ కార్యమును సర్వథా అంగీకరింపడు, ఒకవేళ, నీవు విదురుని యిష్టము ప్రకారము జూదమును అంగీకరింపనియెడల, నేను తప్పక ప్రాణత్యాగము చేసెదను. నేను చచ్చిన తరువాత నీవు విమరునితో సుఖముగా నుండి సమస్త భూమండల రాజ్యము ననుభవింపుము. నా జీవితము చేత నీ కేమి ప్రయోజనము?’

“జనమేజయా! యిట్లు పుత్రుడు బాధపడుచు చెప్పిన మాటలు విని, ధృతరాష్ట్రుడు దుర్యోధనుని యందలి ప్రేమతో నతని కోరిక యంగీకరించి, సేవకులతో ని ట్లనెను :

‘మీరు, అనేక శిల్పాల చేత ఒక సుందర మైన విశాల భవనము నిర్మింప జేయుడు. దానికి నూరు ద్వారములు, వేయి స్తంభములున్ను ఉండ వలెను. అన్ని దేశముల నుండి వద్రంగులను పిలిపించి, స్తంభములకు గోడలకున్ను రత్నములు చెక్కింపుడు. అట్లు అన్ని సౌకర్యములతో ఆ భవనము నిర్మింప జేసి నాకు తెలుపుడు.’

“జనమేజయా! దుర్యోధనుని మనశ్శాంతి కొరకు ఇట్టి నిర్ణయము చేసి, ధృతరాష్ట్రుడు విదురుని యొద్దకు దూతను పంపెను. విదురుని ఆడుగక, ధృతరాష్ట్రుడు ఏ కార్య నిర్ణయము గూడ చేయ కుండెను. జూదపు దోషములను తెలిసి యున్నను, అతడు పుత్ర స్నేహము చేత అంగీకరించెను. కలహమునకు ద్వారమైన జూదము సంగతి విదురుడు విని, నాశమునకు ఇది నాంది యని తలచి ధృతరాష్ట్రుని యొద్దకు పరుగెత్తుచు పోయి, అతనికి నమస్కరించి, ‘రాజా! నీ నిర్ణయము, నీ పయత్నమున్ను నే నభినందించను. ఈ జూదము చేత నీ పుత్రులకు పాండు పుత్రులకున్న భేద భావము కలుగును’ అని యనెను.

“జనమేజయా! విదురుని మాట విని, ధృతరాష్ట్ర డతనితో ని ట్లనెను :

‘విదురా! దైవ కృప ఉండిన యెడల నా పుత్రులకు కలహము రాదు. ఆశుభమో, శుభమో- హితమో, అహితమో, అగు గాక! మిత్రులలో ఈ ద్యూత క్రిడ ప్రారంభింప వలసినదే. భాగ్యము చేతనే ఇది సంభవించినది. సందేహము

లేదు. భీష్మ - ద్రోణులు, సత్తున్న సమీపమునం దుండగా ఏలాటి అన్యాయము జరుగదు.

‘విదురా! కనుక, నీవు వాయువేగము గల యశ్వములు కట్ట బడిన రథములో ఇప్పుడే ఛాండవప్రస్థ నగరమునకు పోయి యుద్ధిష్ఠిరుని తోడుకొని రమ్మ. నేను చేసిన జూదపునిర్ణయము యుద్ధిష్ఠిరునకు తెలుపకుము. నేను ప్రబలమైన దైవప్రేరణచేతనే ఈ ద్యూతక్రీడ ఆరంభించుచున్నాను!’

“జనమేజయా! ధృతరాష్ట్ర డిట్లు చెప్పిన తరువాత విదురుడు ‘ఈ జూదము మంచిది కాదు’ అని తలచి మిక్కిలి దుఃఖితుడై భీష్ముని యొద్దకు పోయెను.”

ఇట్లు వైశంపాయన మహాముని చెప్పగా జనమేజయుడు ఆ మునితో నిట్లనెను:-

దుర్యోధనుడు తన చింతా-దుఃఖముల కారణము ధృతరాష్ట్రునకు తెలుపుట:

“మహామునీ! సోదరులకు వినాశకరమైన జూదము ఎట్లు ఆరంభించెను? దానిలో నా పితామహులైన పాండవులకు మహా సంకటము ఎదుర్కొన వలసి యుండెను గదా! అక్కడ సభాసదులు ఎవరెవరు ఉండిరి? జూద మాడుట ఎవరు అనుమోదించిరి? ఎవరు నిషేధించిరి? సవిస్తారముగ చెప్పము. జూదమే సమస్త భూమండల వినాశమునకు ముఖ్యకారణము కదా!”

తరువాత సూర్యపుత్రుడైన ఉగ్రశ్రవుడు శౌనకునితో నిట్లు చెప్పెను :-

“శౌనకా! ఈ విధముగ జనమేజయుడు అడిగినప్పుడు వ్యాసశిష్యుడైన వైశంపాయనుడు జనమేజయునితో నిట్లనెను:-

“జనమేజయా! విదురుని యభిప్రాయము తెలిసికొని ధృతరాష్ట్ర మహారాజు వీ కాంతములో దుర్యోధనునితో మరల నిట్లనెను:

‘ప్రతా! జూదము ఆడ గూడదు. ఇది మంచిది గాదని విదురు డనుచున్నాడు. అతడు మనకు అపాతమైన మాట వీదియు చెప్పడు. విదురుడు చెప్పిన మాటయే మనకు సర్వోత్తమమైన పాతమని నేను తలచెదను. నాయనా! నీవు గూడ విదురుని మాట ప్రకారమే నిజమకానుము అదియే నీకు పాతమని తలచెదను.

‘పుత్రా! బృహస్పతి ఇంద్రునకు చేసిన శాస్త్రోపదేశమును విదురుడు రహస్య సహితముగ తెలిసికొనెను. కనుకనే నేను గూడ విదురుని మాటయే అంగీకరించెదను. మన కురుకులములో అందరికన్న నెక్కువ మేధావి విదురుడు అని తలచ బడెను. అట్లే వృష్ణి వంశమునందు ఉద్భవుడు పరమ బుద్ధిశాలి. కనుక, పుత్రా! జూద మాడుటలో ఏలాటి లాభమున్ను లేదు. దానితో పరస్పర విరోధము - వైరమున్ను కలుగ వచ్చును. వైరముచేత రాజ్య నాశము కలుగును గనుక, జూదము అడ వలె నను పట్టుదల విడువుము. పుత్రునకు మంచి కర్తవ్యమును ఉపదేశించుట తలించుట విధి కనుక నేను చెప్పుచున్నాను. నీవు తండ్రి తాతల పదవి యందు సుప్రతిష్ఠితుడ వై యున్నావు. వేదశాస్త్ర పాండిత్యము కలవాడవు. ఇంటిలో సందరు నిన్ను లాలించు చున్నారు.

‘నాయనా! నీవు సోదరులలో జ్యేష్ఠుడవు. కనుక, రాజ పదవియందున్నావు. నీకు మంచి వస్తువు ఏదీ లభించుట లేదు? ఇతరులకు అంభ్య మైన ఉత్తమ భోజనము, వస్త్రములున్ను నీకు లభించినవి. నీ తండ్రి తాతల రాజ్యము ధన-ధాన్య సంపన్న మై యున్నది. స్వర్గము నందు ఇంద్రుని వలె ఈ లోకము నందు అందరి పైన శాసనము చేయు చున్నావు. నీ బుద్ధి చాల ఉత్తమ మైనది. ఇన్ని యుండగా నీవు శోకించి, చింతించుటకు కారణమేమి?’

“జనమేజయా! ఇట్లు ధృతరాష్ట్రుడు చెప్పగా దుర్యోధను డతనితో నిట్లనెను :-

‘తండ్రి! బాగుగా తిని, త్రాగి వస్త్రభూషణాదులు ధరించి యుండుటయే ముఖ్యమని తలచిన పాపిష్టుడు శత్రువులపై ఈర్ష్య వహింపడు. అతడు అధముడన బడును. సాధారణ లక్ష్మి నాకు సంతోషకరము కాదు. యుద్ధిష్ఠిరుని దేదీప్యమాన మైన లక్ష్మిని చూచి, వ్యధ చెందు చున్నాను. సమస్త భూమండలము అతని వశ మైనది. ఐనను నేను రాయివలె నున్నాను. ఇంత దుఃఖము- కలిగినను, జీవించి నీతో మాట్లాడు చున్నాను. నీవ - చిత్రక - కుకర - కారస్కర- లోహ జంఘాపి క్షత్రియ రాజులు యుద్ధిష్ఠిరుని యింటిలో సేవకులవలె ఊడిగము చేయు చున్నారు.

‘తండ్రీ! హిమాలయ ప్రదేశమందు, సముద్ర ద్వీపములందున్న ఉండు వారు, రత్నపు గనుల యధిపతులైన మేల్చు జాతీయ రాజులకు యుద్ధిష్ఠిరుని యింటిలో ప్రవేశము లభింప కుండెను. వారు రాజభవనమునకు దూరమునందే నిలువ బడియుండిరి. నేను, సోదరు లందరిలో జ్యేష్ఠుడను, శ్రేష్ఠుడను అని యుద్ధిష్ఠిరుడు నన్ను గౌరవించి రత్నముల కానుకలు తీసికొను పనియందు నియమించెను. రాజులు తెచ్చిన కానుకలు విలువ గల రత్నముల రాసులు ఆపారములుగ నుండెను. ఆ రత్నరాసులను నిరంతరము తీసికొనుచు నా చేయి నొప్పి పట్టి నేను అలసిప్పుడు ఆ రత్న రాసులు తెచ్చిన రాజులు నాకు బహు దూరమువరకు పంక్తిగా నిలిచి యుండుట కనపడెను.

‘రాజా! బిందు సరోవరమునుండి తే బడిన రత్న రాసులచేత మయా సూరుడు ఒక కృత్రిమ పుష్కరిణి నిర్మించినాడు. దానిపై సృజిక మణులు కప్ప బడెను. అది జలభరిత మైనదిగా నాకు కనపడెను. నేను దానిలో దిగుటకు నా వస్త్రములు ఎత్తి పట్టుకొనినప్పుడు, భీమసేనుడు కిలకిల నవ్వెను. ఆ శత్రువుల సంపదచేత దిజ్ఞాతుడనై యుంటిని. అప్పుడు నేను సమర్థుడనై యుండిన యెడల భీమసేనుని అక్కడనే సంహరించి యుందును. ఒకవేళ నేను ఆకార్యము నకు పూనుకొని యుండిన యెడల నా యవస్థగూడ శివుపాలుని యవస్థవలెనే యై యుండెడిది. శత్రువు చేసిన పరిహాసము నన్ను దహించు చున్నది.

‘రాజా! నేను మరల అటువంటి బావినే చూచి అదిగూడ పూర్వ పుష్కరిణి వంటిదే యని తలచి నేరుగా నడచితిని. కాని, అక్కడ ఉండిన జలములో ప్రాంతిచేత పడితిని. అప్పుడు, కృష్ణార్జునులు నన్ను చూచి, బిగ్గరగా నవ్విరి. శ్రీకృష్ణుడు ద్రౌపదిగూడ నవ్వెను. దానిచేత నా హృదయము గాయపడెను. అప్పుడు నా వస్త్రములు తడిసెను. యుద్ధిష్ఠిరుడు నాకు వేరు వస్త్రములు పంపెను. అది నాకు మిక్కిలి దుఃఖము కలిగించెను.

‘మహారాజా! మరియొక వంశన నా కక్కడ జరిగెను. అది యే మనగా ద్వారము లేనిచోట ద్వారముయొక్క ఆకారము నిర్మింప బడెను. దానిలో ప్రవేశింప బోవగా నా లలాటమునకు రాయి తగిలి గాయపడెను. అప్పుడు దూరమునందున్న నకుల సహదేవులు నా యెద్దకు వచ్చి నన్ను పట్టుకొని

దుఃఖించిరి. అక్కడ సహదేవుడు నాతో 'రాజా! ఇదిగో! ఇది ద్వారము. ఇటు వెడలుము!' అని చెప్పెను. అది విని నాకు అశ్చర్యము కలిగెను. అప్పుడు భీమసేనుడు నన్ను 'ధృతరాష్ట్రపుత్రా!' అని సంబోధించి నవ్వుచు 'రాజా! ఇదిగో, ఇది ద్వారము!' అని చెప్పెను. నేను ఆ సభలో చూచిన రత్నములు అంతకుముందెప్పుడు వాని పేరుగూడ విని యుండ లేదు. కనుక, ఈ విషయము లన్నిటివలన నాకు మిక్కిలి సంతాపము కలిగెను.'

యుధిష్ఠిరుని కానుకలను గూర్చి దుర్యోధనుడు వర్ణించుట :

'తండ్రీ! పాండవుల యజ్ఞమందు వేరు - వేరు దేశములనుండి రాజులు తెచ్చిన ఉత్తమ ధన రత్నములను గూర్చి చెప్పెద వినుము. శత్రువుల వైభవము చూచి నా మనస్సు మొద్దుబారి పోయెను. ఈ ధనము ఎంత యున్నది, ఏ దేశము నుండి వచ్చినది అని నేను ఎరుగజాల కుంటిని.

'రాజా! కాంభోజరాజు గొట్టెల ఉన్ని, బిలమునందున్న ఎలుకలు మొదలైన వాని రోమములతో, పిల్లల రోమములతోను నిర్మింప బడి, సువర్ణ చిత్రితములైన అనేక సుందర వస్త్రములు, మృగ చర్మములున్న కానుకగా నిచ్చెను. తీరుపు పిట్టలవలె విచిత్ర వర్ణము కలిగి, చిలుక ముక్కుతో గల మూడు సూర్య గుఱ్ఱములుగూడ నిచ్చెను. ఇవి గాక, మూడు సూర్య ఒంటెలు, మూడు సూర్య కంచర గాడిదలున్న ఇచ్చెను. అవి పీలు (గోగు - లేక మేడి) - శమీ (జమ్మి) - ఇంగుద (గార) - వృక్షముల పత్ర ఫలములు తిని బలిసి, నిగ - నిగ లాడు చుండెను.

'మహారాజా! బ్రాహ్మణులు, గో - వృషభములను కాదు వైశ్యులున్న దాస్యము చేయు శూద్రాదులు అందరు గూడ యుధిష్ఠిరునకు మూడు ఖర్వ సంఖ్య గల కానుకలు తెచ్చి ద్వారమునందు నిలుప బడి యుండిరి. బ్రాహ్మణులు, కృషిజీవనము - గో రక్షణమున్న చేయు వైశ్యులున్న సూర్యకొలది వర్గములుగా ఒక చోట చేరి బంగారు కడవలు, ఇతర సామగ్రులున్న కానుకలుగా తెచ్చి యుధిష్ఠిర భవనద్వారమందే నిలిచి యుండిరి. కాని, భవన ప్రవేశము చేయ జాల కుండిరి. ద్వీజులలో ప్రధానుడైన 'కుణింద' నామకుడైన రాజు ధర్మరాజునకు ప్రేమతో ఒక శంఖము కానుకగా నిచ్చెను. దానిని సోదరు లందరు అర్జునునకు

ఇచ్చిరి. దానిలో సుదీర్ఘ హారములు, ఒక నూరు సవర్ణపు వాణిములున్ను చెక్క-బడి ప్రకాశించు చుండెను, విశ్వకర్మ ఆ శంఖమును రత్నములచేత సుందరముగ అలంకరించి యుండెను. దానిని యమధర్మరాజు పలుమార్లు నమస్కరించి ధరించి యుండెను.

‘రాజా! యుధిష్ఠిరుడు అన్నదానము చేయునప్పుడు ఆ శంఖము తనంతట తాను మ్రోగు చుండెను. అప్పుడు ఆ శంఖధ్వని విని రాజులు తేజోహినులై నేలపై పడు చుండిరి. కేవలము ధృష్టద్యుమ్నుడు, పంచపాండవులు, సాత్యకి-శ్రీకృష్ణుడు-ఈ యెనమందుగురు మాత్రమే ఆ గంభీరశంఖధ్వనికి బెడరక ధైర్యముతో నిలిచి యుండిరి. వారు, రాజు లందరు మూర్ఛితు లగుట చూచి నవ్విరి. అప్పుడు ఆర్జునుడు సంతోషముతో ఒక బ్రాహ్మణోత్తమునకు నూరు బలిసిన వృషభములను దానముగా ఇచ్చెను. వాని కొమ్ములకు బంగారు తొడుగులు తొడుగ బడి యుండెను.

‘తండ్రీ! సుముఖుడు అను రాజు యుధిష్ఠిరునకు ఎన్నియో వస్తువులు, కుణిందుడు వివిధవస్త్ర-సువర్ణములు, కాశ్మీర దేశరాజు అనేక మధుర ద్రాక్ష ఫలముల గుత్తులు, అనేక యవన రాజులు వాయువేగము గల పర్వతీయాశ్వములు విలువ గల ఆసనములు- అనేక సూక్ష్మకంబళములు-వివిధరత్నములు, ఇతర వస్తువులున్ను, కళింగరా జైన శ్రుతాయువు, ఉత్తమ మణిరత్నములు, ఇతర రాజులు దక్షిణ సముద్ర సమీపమందలి నూర్లకొలది ఉత్తరీయ-వస్త్ర-శంఖ-రత్నాదులు, పాండ్యరాజు మలయ-దర్ధర పర్వతములందలి తొంబది యారు బారువుల తూకము గల చందన కాష్ఠములు, అన్నియే శంఖములు, చోళ కేరళ దేశముల రాజులు అసంఖ్యాకము లైన చందన-అగరు-ముక్తా-వైడూర్య-చిత్రక రత్నములు, ‘ఆశ్మక’ రాజు దూడలతో గూడ పదివేల పాడియావులు శృంగము లకు బంగారు తొడుగులు తొడుగ బడి కంఠములలో సువర్ణ భూషణములు అలంకరింప బడినవి, ఘటములవంటి పొడుగులు గలవియు కిషాయనములుగ నిచ్చిరి.

‘మహారాజా! సింధురాజు సువర్ణ మాలాలంకృతము లైన ఇరువదియైదు వేల సింధుదేశాశ్వమును, సౌపీరరాజు మూడునూర్ల గజములు పూర్వ బడిన

రథములను ఇచ్చెను. ఆ రథములకు సువర్ణములు అలంకరింప బడి మధ్యాహ్న సూర్యునివలె మెరియుచు, అనుపమశోభతో ప్రకాశించు చుండెను. ఆ రాజే ఇతర వివిధ వస్తువులుగూడ కానుకలుగ యుద్ధిష్ఠిరునకు ఇచ్చెను. అవంతిరాజు వేల కొలది వివిధ రత్న-హార (ముత్యాలహారము), అంగద (భుజకీర్తులు), వివిధ భూషణములు, పదివేలమంది దాసీజనులు, ఇతర వస్తువులున్ను కానుకలుగ తెచ్చి యుండెను. దశార్ణ - చేడి దేశముల రాజులు శూర సేనుడు అన్ని విధములైన కానుకలు తెచ్చి యుండిరి.

‘రాజా! కాశీరాజు ఎనుబదివేల గోవులను ఎనిమిది నూర్ల గజములను వివిధ రత్నములను ఉపహారములుగ తెచ్చెను. విదేశారా జైన ‘కృతరక్షణ’ నామకుడు, కోసలరాజు, ‘బృహద్బలు’డున్ను చెరి పడునాలుగువేల ఉత్తమాశ్వములను తెచ్చి యిచ్చిరి. ‘వన’ నామకాది రాజులతోగూడ ‘శైబ్య’ రాజు, మాళవులతోపాటు త్రిగర్తరాజున్ను అనేక రత్నములు, వారిలో కొందరు అసంఖ్యాకములైన హారములు, ముత్యములు, వివిధ భూషణములున్ను తెచ్చి యిచ్చిరి. ‘కార్వాసీక’ దేశవాసినులైన ఒక లక్షమంది దాసీజనులు ఆ యజ్ఞమునందు సేవలు చేయు చుండిరి. వా రందరు యువావస్థలో నున్న సుందరాంగులు. వా రందరి కొప్పలు పెద్దవిగా నుండి సువర్ణాలంకార భూషితములై యుండెను.

‘మహారాజా! ‘భరుకచ్చ’ (భద్రాంచ) దేశవాసులైన శూద్రులు బ్రాహ్మణులకు ఉపయోగించు మృగచర్మములు, ఇతరోపాయనములున్ను తెచ్చి యుండిరి. వారు గాంధారదేశీయములైన అనేకాశ్వములనుగూడ తెచ్చి యుండిరి. సముద్ర తీరమునం దున్న గృహోద్భావములందు సింధునది యావలితీరమందున్న నివశించుచు దేవమాతృకములు (వర్ణముద్వారా పండు పంట భూములు), నదీమాతృకములు (నదీ జలములద్వారా పండు పంటభూములు) నైన భూములనుండి పండిన వివిధ ధాన్యములచేత జీవనము గడుపువారున్నారు. వారు వైరామ - పారద - అభీర - కితవ - జాతులకు చెందినవారు. వివిధ రత్నములను, మేకలు - గోవులు - సువర్ణము - గాడిదలు - ఒంటెలు - పండ్లతో చేయ బడిన మధురసములు, వివిధ కంబళములు-మొదలైన వస్తువులను వారు యుద్ధిష్ఠిరునకు కానుకలుగా తెచ్చి రాజద్వారము చెప్పలనే నిలుప బడి యుండిరి. వారికి భవన ప్రవేశము లభింప కుండెను.

‘రాజా! ప్రాగ్జ్యోతిషాధిపతి మ్లేచ్ఛులకు రాజు నైన భగదత్తుడు యవన సేనలతో వచ్చి, వాయువేగము గల ఉత్తమజాతి గుఱ్ఱములను, ఇతర వస్తు సామగ్రినిన్ని కానుకలుగా తెచ్చి రాజ ద్వారమునందు నిలిచి యుండెను. జన సందర్శము ఎక్కువగ నుండుట చేత అతనికి గూడ ప్రవేశము దొరక లేదు. అప్పుడు భగదత్తుడు వజ్రములను మణిభూషణములను ఏనుగుదంతపు పిడులు గల ఖడ్గములనున్న ద్వారపాలకులకు ఇచ్చి లోపలకు పోయెను. ‘ద్యౌక్ష-త్ర్యక్ష-లలాటాక్ష- ఔష్ణీక్షక-అంతవాస-రోమక-పురుషాదక-ఏకపాద’ దేశముల రాజులు అనేక దిక్కుల నుండి వచ్చి రాజ ద్వారమునందు ఆపబడి యుండిరి. వీరి నందరను నేను చూచితిని. వీ రందరు అనేక వస్తుసామాగ్రిలతో పాటు వివిధ వర్ణముల గార్దభములను (కంచర గాడిదలు) తెచ్చి యుండిరి. వాని మెడలు నల్లగా, శరీరములు పెద్దగా నుండెను వాని పొడవు, వెడల్పు, ఎత్తున్ను వాని శరీరమునకు తగినట్లుగానే యుండెను. వాని వర్ణములు బాగుగా నుండెను. ఆ గాడిద లన్నియు ‘వంఘ్’ నదీ తీరమునందు పుట్టినవి. ఇవిగాక ఆ రాజులు బహు సువర్ణ-రజతములు ఇచ్చి యుధిష్ఠిరుని చుట్టమండపములో ప్రవేశించిరి.

‘రాజా! ‘ఏకపాద’ దేశరాజులు ఆరుద్ర పురుగులవలె ఎఱ్ఱగా నుండినవి, చిలుకలవలె ఆకు పసురు వర్ణము గలవి, మనోవేగము కలవి, ఇంద్రధనుస్సు వలె ననేక వర్ణములు గలవి, సంధ్యాకాల మేఘములవలె ఎఱ్ఱగా అనేక వర్ణములు గలవిగాను నున్న అడవి గుఱ్ఱములను, అనేక సువర్ణములనున్న కానుకలుగా వచ్చిరి. ‘చీన-శక-ఓద్ర-బర్హర-వార్జ్యేయ-హర-హూణ-కృష్ణ-హిమాలయ-నీప-అనూప’ దేశముల రాజులు వివిధ రూపధరు లై కానుకలు గొని వచ్చి ద్వారము నందు ఆప బడి యుండిరి. వారు అనేక రూపములు గల పదివేల గార్దభములను (కంచర గాడిదలు) తెచ్చి యుండిరి. నల్లని మెడలు, చిత్తా శరీరములున్న కల ఆ గార్దభములు నూరు కోసులవరకు ఆగక పరుగెత్త గలుగు చుండెను. వానికి మంచి శిక్షణము ఇవ్వ బడి యుండెను. వారు మిక్కిలి నెఱుపు-పొడవు-సుందరవర్ణము-సుఖస్పర్శమున్న గలిగి బాష్టీక-చీన దేశములందు నిర్మింప బడినవి, ఉన్ని చేత లేడి వెంట్రుకలచేతను నిర్మింప బడినవియు నగు పట్టు బట్టలు, కీటజ (పురుగులనుండి పుట్టిన పట్టు) ములు, మంచి అంచులు గలిగి కోమలము లైన వెలకొలది వస్త్రములు కానుకలుగ తెచ్చి యుండిరి. ఆ వస్త్ర

ములలో కొంచెము గూడ దూది (నూలు) లేకెండెను. పడునైన దీర్ఘ ఖడ్గములు, ఋష్టి (రెండంచుల కత్తి)-శక్తి-పరశువులు, పశ్చిమ దేశమునందు చేయ బడిన సుతీక్ష్ణ పరశువులు, వివిధ రసములు, గంధములు, వేలకొలది రత్నములు, ఇతర వస్తువులున్న కానుకలుగ తీసుకొని శక-తుషార-కంక-రోమశ-శృంగిదేశ ప్రజలు రాజ ద్వారము నందు నిలుప బడి యుండిరి.

'రాజా! అతి దూరము నడవ గల గజములు ఒక అర్బుదము (పది కోట్లు), అన్నియే నూర్ల అర్బుదముల గుఱ్ఱములు, ఒక పద్మ (వేయి పది లక్షలు) సంఖ్యలో బంగారముతో, ఇతర సామాగ్రులతోను వచ్చిన రాజులు ద్వారమునందు నిలుప బడిరి. విలువ గల ఆసనములు, వాహనములు, బంగారు పొడుగు బడిన యేనుగు దంతపు శయ్యలు (మంచములు), విచిత్ర కవచములు, వివిధ శస్త్రములు, సువర్ణ భూషితము లై వ్యాఘ్రచర్మము కప్ప బడిన గుఱ్ఱములు కట్ట బడిన వివిధ రథములు, గజములపై పరవ దగిన విచిత్ర కంబళములు, వివిధ రత్నములు, బాణములు, అర్ధ నారాచములు (ఒక విధమైన బాణములు), వివిధ శస్త్రములు, అనేక బహు మూల్య వస్తువులున్న ఇచ్చి పూర్వదేశ రాజులు యుద్ధిష్ఠిరుని యజ్ఞ మండపములో ప్రవేశించిరి.

దుర్యోధనుడు యుద్ధిష్ఠిరుని కానుకల వర్ణము చేయుట :

'తండ్రీ! రాజులు యుద్ధిష్ఠిరుని యజ్ఞము నందు ఇచ్చిన ధనమును గూర్చి వర్ణించెద వినుము. మేరు - మందరాచలముల నడుమ ప్రవహించు 'తైలోదా', నది రెండు తీరములందున్న బిలము లందు వాయువు నిండుట చేత వేణువుల వలె మ్రోగు వెదుళ్ళు చ్చాయలో విక్రాంతి తీసికొనునట్టి 'ఖన - ఏకానన - ఆర్ధ - ప్రదర - దీర్ఘవేణ - పారద - ప్రళింద - తంగణ - పరతంగ'ణాది దేశముల రాజులు కానుకలుగా, చీమల చేత తీయ బడిన 'పిపిలిక' నామము గల సువర్ణము గుట్టలు-గుట్టలుగా తెచ్చి యుండిరి. అది తూములతో కొలచ దగినదిగా నుండెను. ఇంకను వారు సుందరము లైన నల్ల చమరీ మృగముల యొక్క, చంద్రుని వంటి తెల్ల చమరీ మృగముల యొక్కయు చామరములు, హేమాలయ పుష్పముల నుండి ఉత్పన్నమైన తేనెగూడ అధికముగా తెచ్చి యుండిరి. ఉత్తర కురుదేశము నుండి గంగాజలము, హోరములు కూర్చుటకు యోగ్యము లైన రత్నములు, ఉత్తర కైలాసము నుండి లభించిన మిక్కిలి బలసంపన్నము లైన

ఓషధులు, కానుకలకు ఉపయోగించు నితర సామాగ్రియు తీసికొని ఆ పర్వతీయ రాజులు వచ్చి యుద్ధిష్ఠిరుని ద్వారము నందు ఆప బడి వినయముతో నిలిచి యుండిరి.

‘తండ్రీ! హిమాలయము ఆవలి సగభాగమందు ఉన్న రాజులు, ఉదయగిరి యందు నివసించు చున్న రాజులు, సముద్రతీర మందలి ‘కారుష’ దేశమందు ఉన్న రాజులు, ‘లోహిత్య’ పర్వతమునకు రెండు వైపుల నివసించు చున్న రాజులు, ఫల - మూలములనే భుజించుచు, చర్మవస్త్రధారు లై క్రూరముగా శత్రుములను త్రిప్పుచు, క్రూరకర్మలు చేయు కిరాత రాజులున్ను ఎన్నియో కానుకలు తెచ్చి యుండిరి.

‘రాజా! చందన - అగురువుల కాష్ఠములు, కృష్ణాగురు కాష్ఠములు, పెక్కు బారువుల చర్మ - రత్న - సువర్ణములు, సుగంధి పదార్థముల రాసులు, పదివేలమంది కిరాత దేశీయ దాసీ జనులు, సుందర పదార్థములు, దూర దేశము లందలి మృగ - పక్షులు, పర్వతములనుండి కూర్చుకొన బడిన మెరయు చున్న సువర్ణము మొదలైన ఉపాయన సామాగ్రినిన్ని తీసికొని వచ్చిన రాజులు ద్వారమునందు ఆప బడి, నిలిచి యుండిరి.

‘మహారాజా! ‘కిరాత - దరద - దర్శ - శూర - యమక - ఔదుంబర - దుర్విభాగ - పారద - బాప్లిక - కాశ్మీర - కుమార - ఘోరక - హంస కాయన - శిబి - త్రిగర్త - యౌధేయ - భద్ర - కేకయ - అంబష్ట - కాకుర - తార్య - వస్త్రప - పహ్లావ - వశాతల - మౌలేయ - శ్చుద్రక - మాలవ - శౌండిక - కుక్కర - శక - ఆంగ - వంగ - పుండ్ర - శాణవత్య - గయ’ నాచుకములైన ముప్పది యైదు ఉత్తమ కులములందు ఉత్పన్నులైన శ్రేష్ఠ షట్రియ రాజకుమారులు నూర్లకొలది మంది వరుసలు దీరి నిలిచి, యుద్ధిష్ఠిరునకు అనేక ధనములను సమర్పించు చుండిరి.

‘రాజా! వంగ - కశింగ - మగధ - తామ్రలిప్త - పుండ్రక - దౌవా లిక - సాగరక - పత్రోర్ల - శైశవ - కర్ణ సావర్ణాది. షట్రియరాజు లనేకులు అక్కడ ద్వారమునందు నిలిచి యుండగా, రాజాజ్ఞచేత ద్వారపాలక గణము,

‘మీ కొఱకు సమయము నిశ్చయించుకొనుడు. తరువాత, ఉత్తమము లైన కానుకలు సమర్పింపుడు. పిమ్మట మీకు లోపలికి ప్రవేశించుటకు మార్గము లభించగలదు’ అని సందేశము ఇచ్చుచుండిరి.

‘రాజా! తరువాత, ఒక్కొక్క సత్కులీను డైన రాజు, ‘కామ్యక’ సరోవర సమీపమందు ఉత్పన్నము లైన ఒక్కొక్క వేయి గజములను కానుకలు ఇచ్చి ద్వారములో ప్రవేశించిరి. ఆ యేనుగుల దంతములు నాగేబి దండములవలె పొడవుగా నుండెను. ఆ గజములను కట్టుటకు బంగారు పగ్గములు ఉండెను. అవి కమలమువలె తెల్లగా నుండెను. వాని పీపులపై కంబళములు పరవ బడి యవి పర్యతాకారము లై మదించి యుండెను.

‘రాజా! పీరేకాక, ఇతర రాజులు అనేకులు వివిధ దిక్కులనుండి కానుకలు తెచ్చి యుండిరి. అనేకులు రత్నములుగూడ తెచ్చి సమర్పించిరి. ఇంద్రునకు అనుచరు డైన చిత్రరథుడు అను గంధర్వరాజు వాయవ్యము గల నాణగు నూర్ల దివ్యాశ్వములను సమర్పించెను. తుంబురు నామక గంధర్వరాజు మామిడి యాకులవలె పసురు వన్నె గలిగి, సువర్ణ హారములతో భూషితము లైన నూరు గుఱ్ఱములను సమర్పించెను.

‘రాజా! పుణాత్ము డైన ‘భూకర’ దేశరాజు అనేక శతముల గజరత్నముల నిచ్చెను. మత్స్యదేశరాజు విరాటుడు సువర్ణహార భూషితము లైన రెండు వేల మదగజముల నిచ్చెను. ‘వసుదాన’ రాజు ‘పాంశు’ దేశమునుండి ఇరువది యారు ఏనుగులను, అతివేగము, బలమున్ను గలిగి, యువావస్థలో నుండి సువర్ణ హారభూషితము లైన రెండు వేల గుఱ్ఱములను, వేరు కానుకలనున్న పాండవులకు సర్పించిరి.

‘మహారాజా! ద్రుపద మహారాజు పదునాలుగు వేల దాసీ జనులను, పదివేల మంది సపత్నీక దాసులను, ఏనుగులు కట్ట బడిన ఇరువదియారు రథములను, తన సమస్త రాజ్యమునున్న పాండుపుత్రుల యజ్ఞముకొరకు సమర్పించెను. శ్రీకృష్ణుడు గూడ అర్జునుని ఆదరించుచు పదునాలుగువేల ఉత్తమ గజముల నిచ్చెను. ఆ యిరువురి యాత్మలు ఒక్కడే. అర్జునుడు శ్రీకృష్ణునకు కోరినది

యంతయు తీర్చును. శ్రీకృష్ణుడు అర్జునుని కొరకు తన పరమధామమును గూడ త్యజించ గలడు అట్లే, అర్జునుడు గూడ శ్రీ కృష్ణుని కొరకు తన ప్రాణములను గూడ త్యజించ గలడు.

‘తండ్రి! మలయ-దర్ధర పర్వతముల నుండి అక్కడి రాజులు బంగారు కడవలలో సుగంధి చందన రసము, చందన - అగురు కాష్ఠముల మోపులున్న తెచ్చి యుండిరి. చోళ-పాండ్య దేశముల రాజులు మెఱయు చున్న మణి-సువర్ణములు, సూక్ష్మ వస్త్రములున్న తెచ్చి యుండిరి. వారికి గూడ లోపల ప్రవేశించుటకు మార్గము లభించ లేదు. సింహళ దేశ శత్రుయుల సముద్రసార భూతములైన వైడూర్యమణులు, ముత్యములన్న గుట్టలు గుట్టలుగ తెచ్చి, వానితోపాటు నూర్లకొండి ఏనుగుల కంబళములు సమర్పించిది. శింహళదేశీయులు మణిఖచిత వస్త్రములు ధరించి యుండిరి. వారి శరీరవర్ణము నల్లగా నుండెను. వారి కనుగొనలు ఎఱ్ఱగా నుండెను. వా రందరు కానుకలు తెచ్చి ద్వారమునందు ఆపబడి, నిలిచి యుండిరి. బ్రాహ్మణ-క్షత్రియ-వైశ్య-శూద్రులు వారికి కానుకలిచ్చుచుండిరి. మ్రేచ్చులు; ఆది-మధ్య-అంత్యవర్ణములందు ఉత్పన్నులైన ప్రజలందరు మిక్కిలి ప్రేమాదరములతో కానుకలు తెచ్చి యుండిరి.

‘తండ్రి! అనేక దేశోత్పన్నులైన వివిధ జాతుల ప్రజలు వచ్చి యుండుట చేత యుధిష్ఠిరుని యజ్ఞమండపమునందు సమస్త లోకము ఒకచోట చేరి యున్నదా అనునట్లు తోచుచుండెను. నా శత్రువుల యింటిలో రాజులు తెచ్చిన యెన్నియో చిన్న-పెద్ద కానుకలను చూచి నాకు దుఃఖముచేత మరణించుటకు ఇచ్చ కలుగు చుండెను. పాండవుల యింటిలో పోషింప బడుచున్న వారి సంఖ్యను గూర్చి చెప్పెద వినుము - వారి కందరకు ఆమభోజనము (ఉడుకనిది), పక్వ భోజనములున్న పెట్ట బడుచుండెను. యుధిష్ఠిరుని యింటిలో మూడు వద్మముల పదివేలసంఖ్య గల గజారోహకులు, ఆశ్వికులు, ఒక అర్బుద (వదికోట్లు) సంఖ్య గల రథికులు, అసంఖ్యాకులైన పదాతిసైనికులున్న భుజించు చుండిరి.

“రాజా! యుధిష్ఠిరుని యజ్ఞమందు కొన్ని చోట్ల అపక్వాహారములు తూచ బడు చుండెను. కొన్ని చోట్ల వండ బడు చుండెను. కొన్నిచోట్ల వడ్డింపబడు చుండెను. కొన్ని స్థలములలో బ్రాహ్మణుల పుణ్యాహవాచన మంత్రధ్వని

వినపడు చుండెను. ఆ యజ్ఞ మండపమందు సకల వర్ణముల ప్రజలలో ఒక్కడు గూడ తినక - త్రాగక - భూషణాలంకృతుడు కాక . సత్కృతింప బడకయు నుండువాడు లే కుండెను.

‘మహారాజా! యుధిష్ఠిరుని యింటిలో ఇరువది యెనిమిది వేలమంది స్నాత కులు పోషింప బడు చుండిరి. వారిలో ఒక్కొక్కనికి ముప్పది - ముప్పది మంది దాస - దాసి జనులు ఉండిరి. ఆ స్నాతక బ్రాహ్మణులు (గృహస్థులు) భోజనము చేత సంతృప్తులై యుధిష్ఠిరునకు కామ క్రోధాది శత్రువులు నశించ వలె నని ఆశీర్వాదములు చేయు చుండిరి. అట్లే, యుధిష్ఠిరుని భవనమందు పదివేల మంది ఊర్ధ్వరేతస్కులైన సన్న్యాసులు గూడ బంగారు కంచములలో భుజించు చుండిరి.

‘రాజా! ఆ యజ్ఞమునందు ద్రౌపది తాను తొలుత భుజించక, పుష్ప - వామనాదులైన అంగవికలులు మొదలుకొని సమస్త జనులు భుజించినారా? లేదా? అని విచారించు చుండెను. యుధిష్ఠిరునకు వియ్యంకు లగుటచేత పాంచాలురు, మిత్రు లగుటచేత అంధక - వృష్టి వంశీయులు, ఈ రెండు కులముల వారే కప్పములు ఈయ లేదు.

దుర్యోధనుడు యుధిష్ఠిరుని అభిషేకము వర్ణించుట :-

‘తండ్రీ! దేశములోని మహామహామూర్ఖాభిషిక్తరాజు లందరున్న యుధిష్ఠిరుని ఉపాసించు చుండిరి. రాజులు దక్షిణ ఇచ్చటకు తెచ్చిన గోవులను ఆ నగర మంతట నేను చూచితిని. అవి పెక్కు వేల సంఖ్యలో నుండెను. వానికి పాలు పిడుగు పాత్రలు కంఠవిగా నుండెను. రాజులు యుధిష్ఠిరుని అభిషేకము నకుగాను సత్కారపూర్వకముగ చిన్నవి-పెద్దవియు నగు పాత్రలను స్వయముగా తెచ్చి యుండిరి. బాష్టికరాజు సువర్ణాలంకృత రథము తెచ్చి యుండెను. సుదక్షిణ రాజు ఆ రథమునకు కాంభోజ దేశపు తెల్ల గుఱ్ఱములను పూన్చి యుండెను. ‘సునీధ’ రాజు ఆ రథమునకు ఇరుసు పెట్టి యుండెను. బేదిరాజు వానికి ధ్వజము ఆమర్చి యుండెను. దక్షిణదేశరాజు కవచము, మగధరాజు మాలికులు, కేరీటమున్ను ఇచ్చెను. వసుదానుడు అరువదియేండ్ల వయస్సు గల ఒక గజరాజును ఇచ్చెను. మత్స్యదేశరాజు సువర్ణాలంకృతములైన నౌకలు తెచ్చెను. ఏకవృక్ష యుధిష్ఠిరుని పాదములకడ పాదరక్షలు ఉండెను. అవంతీరాజు అభిషేకార్థమై

వివిధ సదీ-సద-సముద్రముల జలములు తెచ్చి యుండెను. చేకితానుడు అంబుల పొదులను, కాళిదాస దనుస్సులను, శంఖుడు మంచి పిడిగల ఖడ్గములను, చిక్కములో ఉంచ బడిన సువర్ణభూషితము లైన కలశములనున్న ఇచ్చెను.

‘రాజా! ధౌమ్యుడు, వ్యాస - నారద - దేవల - అసిత మునులను ముందడుకొని యుద్ధిరునకు అభిషేకము చేసెను. స్వర్గమునందు ఇంద్రుని యొద్దకు సప్తర్షులు వచ్చినట్లే యుద్ధిరుని కడకు ఆనేక మహాత్ములు వేదమంత్రోచ్చారణము చేయుచు వచ్చిరి. సాత్వికి యుద్ధిరునకు ఛత్రము పడ్డెను. భీమార్జునులు వ్యజనములు, నకుల సహదేవులు చామరములున్న వీచిరి. పూర్వము ప్రజాపతి ఇంద్రునకు ఇచ్చిన శంఖము వరుణదేవునిది. ఆ శంఖమును సముద్రుడు యుద్ధిరునకు ఇచ్చి యుండెను. విశ్వకర్మ ఒక వేయి బంగారు నాణెములు చెక్కిన కైక్యము (చిక్కములోనుండిన సువర్ణ కలశము) నిర్మించి యుండెను. దానిలోని సముద్ర జలము ఆ శంఖముతో నింపి తీసికొని శ్రీకృష్ణుడు యుద్ధిరునకు అభిషేకము చేసెను. అది చూచి నాకు అక్కడ మూర్ఛ వచ్చెను. అభిషేక జలము తెచ్చుటకు పూర్వ - పశ్చిమ - దక్షిణ సముద్రములకు జనులు పోవు చుండిరి. కాని, ఉత్తర సముద్రము వరకు పట్టుబడవ్వు ఇతరు లెవ్వరును పోవ జాల కుండిరి. అర్జునుడు దొక్కడే పోవ గలిగెను. అక్కడినుండి అభిషేక సమయము వరకు నూర్లకొలది శంఖములు ఒక్కటిగా మ్రోగ జొచ్చెను. అది విని నా మేన పుంకలు పొడమెను. అప్పు డక్కడ ఆ ధ్వనిచేత అల్పపరాక్రము లైన రాజులు మూర్ఛతో పడిరి.

‘రాజా! ధృష్టద్యుమ్నుడు, పంచపాండవులు, సాత్వికి, శ్రీకృష్ణుడు ఈ యైనమంతునిరు మూర్ఛము ఆ శంఖధ్వనికి దైర్యముతో నిలిచిరి. మే మందరము మూర్ఛిల్లి యుండుచు చూచి వామ బిగ్గరగా నవ్విరి.

‘మహారాజా! కరుణాపతి, అర్జునుడు సంతోషముతో, శృంగములకు బంగారపు తొడుగులు తొడుగ బడిన యైదునూర్ల వృషభములను ముఖ్యులైన బ్రాహ్మణులకు పంచెను. తండ్రీ! రంతిదేవ - నాభాగ - మాంధాతృ - మను - పృథు - భీరథ - యయాతి - నహషాది రాజులు గూడ యుద్ధిరుని వంటి యైశ్వర్య సంపన్నులైన చక్రవర్తులు కా జాల కుండిరి. యుద్ధిరుడు

రాజసూయ యజ్ఞము నెరవేర్చి, ఉన్నత రాజ్యలక్ష్మీ సంపన్నుడై, మహాశక్తి శాలి యైన హరిశ్చంద్రునివలె శోభిలైనను.

‘మహారాజా! యుధిష్ఠిరుని రాజ్యలక్ష్మిని చూచి కూడ నేను జీవించి యుండుట మంచిదని నీవు ఎట్లు తలచెదవు? ఈ యుగము ఆంధ విధాత నేత నిర్మింప బడినది. కనుకనే, అన్ని విషయములు ఈ యుగమునందు తలక్రిందు లగు చున్నవి. చిన్నవారు వృద్ధి జెందుచున్నారు. పెద్దవారు హీనదశకు దిగ జారు చున్నారు. ఇది యంతయు చూచి రాజా! బాగుగా యోచించిన మీదట గూడ నాకు సుఖశాంతులు గల్గుట లేదు. దీని చేతనే నేను దుర్బలుడనై, కాంతి హీనుడ నై శోకనిమగ్నుడ నగు చున్నాను!’

దృతరాష్ట్రుడు దుర్యోధనుని సమాధాన పరచుట :

‘దుర్యోధనా! నీవు నా పట్టపుదేవికి పుట్టిన జ్యేష్ఠ పుత్రుడవు. పాండవు లను ద్వేషింపకుము. ఎందు కనగా, ద్వేషము చేయుచున్నవాడు మృత్యువువంటి కష్టమును పొంద గలడు. యుధిష్ఠిరుడు ఎవరితో గూడ కపటముగా వ్యవహరించడు. అతని ధనము నీ ధనము వంటిదే. నీ మిత్రులు అతనికిగూడ మిత్రులు. యుధిష్ఠిరుడు నిన్ను ఎప్పుడుగూడ ద్వేషించ లేదు. ఇట్లుండగా, నీ వంటివాడు అతనిని ఎందుకు ద్వేషించవలెను?

“పుత్రా! నీ యొక్క, యుధిష్ఠిరుని యొక్కయు కుల-పరాక్రమములు సమానములు. నీవు మోహముచేత నీ సోదరుని సంపదను ఎందుకు కోరు చున్నావు? ఇట్టి అధమస్థితి నీకు తగదు. శాంతితో నుండుము. శోకింపకుము. నీ వొకవేళ, ఆ యజ్ఞవైభవమును పొంద గోరు చున్నయెడల, ఋత్విజులు నీ కొరకుగూడ గాయత్రి మొదలైన యేడు ఛందస్సుల తంతువుల (సప్తతంతు)తో గూడిన రాజసూయ యాగ మహా యజ్ఞమును అనుష్ఠింప జేసెదరు. ఆ యజ్ఞములో దేశ-దేశముల రాజులు నీ కొరకుగూడ మిక్కిలి ప్రేమాదరములతో రత్నములు, భూషణములు, అనేక ధనములున్ను తెచ్చెదరు.

‘పుత్రా! ఈ పృథివి కామధేనువు. దీనిని ‘వీరపత్ని’ (వీరుని భార్య) యనికూడ ననెదరు. తమ పరాక్రమముచేత జయింప బడిన భూమి మనో వాంఛిత ఫలములను ఇచ్చును. నీకుగూడ బల-పరాక్రమము లున్న యెడల, నీవు ఈ పృథివిని యభేష్టముగా అనుభవించ గలవు. నాయనా! ఇతరుల ధనమును ఆశించుట నీచ పురుషుల కార్యము. బాగుగా, తన ధనముతో సంతృప్తుడై తన ధర్మమునందు నడచుకొనువాడే, సుఖముగా ఉన్నతినీ పొంద గలడు. ఇతరుల ధనమును అపహరించుటకు ఏలాటి ప్రయత్నమున్ను చేయగూడదు. తన కర్తవ్యమును పరిపూర్ణము చేయుటకు సర్వవా ప్రయత్నించుచు, తనకు లభించిన దానిని రక్షించుకొనుటయే ఉత్తమ వైభవమునకు లక్షణము.

‘నాయనా! విపత్తి కలిగినప్పుడు బాధపడక, ఎల్లప్పుడు ప్రయత్న శీలుడై, ఏమరుపాటు లేక, మనస్సుతో ఓనయాది సద్గుణములు గల చతురుడు నిరంతరము శ్రేయస్సునే పొంద గలడు పాండు పుత్రులు నీ భుజములతో సమానులు. కనుక వారిని ఖండింపకుము. ఇట్లే, సోదరుల ధనముకొరకు నీవు మిత్ర ద్రోహము చేయకుము. పాండవులను ద్వేషించుట నీకు మంచిది కాదు. వారు నీ సోదరులు గనుక, సోదరుల ధన మంతయు నీదియే కదా! మిత్ర ద్రోహము వలన మహాపాపము కలుగును. నీ తండ్రి-తాతలే వారికిగూడ తండ్రి-తాతలు అని తెలుసుకొనుము.

‘నాయనా! నీవు యజ్ఞమునందు ధన దానము చేయుము. నీ మనస్సునకు ప్రీయము లైన సుఖములు అనుభవింపుము. నిర్భయడ వై, శ్రీలతో క్రిడించుచు శాంతితో నుండుము’

దుర్యోధనుడు దృతరాష్ట్రుని ఉసికొలుపుట :

‘తండ్రి! బుద్ధి లేనివాడు అనేక శాస్త్రములు చదివి, వినినప్పటికిని, గరిచెకు పప్పురుచి తెలియనట్లు, శాస్త్ర తాత్పర్యము తెలిసికొన జాలడు. ఒక నౌకకు కట్ట బడిన మరియొక నౌకవలె నీవు విదురుని బుద్ధిని ఆశ్రయించితివి. తెలిసి-తెలిసి నీవు నన్ను మోహముతో ఎందుకు పడ వేయు చున్నావు? స్వార్థ సాధనమునకు నీవు కొంచెముగూడ జాగ్రత్త వహించుట లేదు. లేదా, నన్ను ద్వేషించు చున్నావా? నీవు కాసిండుచున్న ధర్తరాష్ట్రము మేలేనిము వారితోనే

సమాసుల మైతిమి. ఎందు కనుగా, నీ కొడుకులు స్వేచ్ఛగా అభివృద్ధి పొందు మార్గము నీవు అడ్డగించు చున్నావు ఇప్పుడు చేయవలసిన కర్తవ్యమును భవిష్యకాలమునకు తోసెదవు. ఇతరుల బుద్ధిపైన నడచు దళాధిపతి, తన మార్గమందు మోహితుడగునట్లే, ఇతరుని అనుసరించి నడుచువాడు తన మార్గమును ఎట్లు అనుసరించ గలడు?

‘రాజా! నీ బుద్ధి పరిపక్వ మైనది. వృద్ధులను సేవించు చుండువు. ఇంద్రియ విజయము సాధించినావు. ఐనను, మా కార్యము మేము చేసికొను నప్పుడు నీవు మమ్ము మాటి-మాటికి మోహములో పడ వేసెదవు. ‘రాజవ్యవహారము, లోకవ్యవహారముకంటె వేరైనది’ అని బృహస్పతి చెప్పెను గనుక, రాజు జాగరూకుడై, నిరంతరము తన ప్రయోజన సాధనము కొరకే చింతించుచుండ వలెను. క్షత్రియుని వృత్తి విజయసాధన మందే నిమగ్న మై యుండును. అది, ధర్మ మైనను, అధర్మ మైనను సాధించ వలసినదే. తన వృత్తి సాధన విషయములో పరిశీలనము చేయ గూడదు.

‘మహారాజా! శత్రువు యొక్క రాజలక్ష్మిని వశపరచుకొన దలచు రాజు సమస్త దిక్కులలో, సారథి చేర్లకోల (చబుకు)తో గుఱ్ఱములను కొట్టు; తన యిష్టము వచ్చిన చోటికి పోవునట్లే, పోవు చుండ వలెను. గుప్తముగా నైనను, లేక, ప్రకటముగా నైనను శత్రువులకు ఇక్కట్లు గలిగించు నుపాయములు చేయునట్టి శత్రుజ్ఞులైన వారి యాయుధమే ఆయుధ మన బడును. కేవలము నటకు శత్రుము మాత్రమే శత్రుము కాదు. రాజా! ‘ఇతడు శత్రువు, ఇతడు మిత్రుడు’ అని గీత గీసి చెప్ప జాలము. ఆ యిరువురను సూచించు అక్షర మేదియు లేదు. సంతాపము కలిగించువాడే శత్రువు. అసంతృప్తియే సంపద ప్రాప్తికి మూల కారణము. కనుక, నేను అసంతృప్తినే కోరెదను. తన యున్నతి కొరకు ప్రయత్నించు వాని ప్రయత్నమే సర్వోత్తమ మైన నీతి. పూర్వము సంపాదించిన ధనము ఇతరులు బలాత్కారము చేత అపహరించెదరు. కనుక, ఐశ్వర్యము నందు గాని, ధనము నందు గాని, మమకారము ఉంచ గూడదు. ఇదియే రాజ ధర్మమని అంగీకరింప బడెను.

‘తండ్రీ! ఇంద్రుడు నముచి రాక్షసునితో ఎప్పుడు గూడ వైరము చేయ గూడ దని ప్రతిజ్ఞ చేసి, అతని యందు విశ్వాసము ఉంచి, అవకాశము కనిపెట్టి అతని శిరస్సు ఖండించెను. ఈ విధముగనే శత్రువుతో సర్వదా వ్యవహారము జరుగుచు వచ్చెను. ఇది యింద్రునకు గూడ అంగీకార యోగ్యముగనే యుండెను. సర్పము బలములో నున్న మూషికాది జంతువులను మ్రింగునట్లే, ఈ భూమి, విరోధించని రాజును, పరదేశము నందు సంచరించని బ్రాహ్మణునిన్ని (సన్యాసిని) మ్రింగును.

‘రాజా! మనుష్యునకు జన్మము నుండియే ఎవడును శత్రువు కాడు! కాని, ఒక వృత్తిలోనే జీవించుచు, ఒక చోటనే ఉండు వారికి, ఈర్ష్య వలన, ఒండొరులకు శత్రుత్వము కలుగును. తదితరులకు కలుగదు. సర్వదా అభివృద్ధి పొందు చున్న శత్రువును ఉపేక్షించు రాజును పెరుగు చున్న రోగము వలె, ఆ శత్రువు నిర్మూలించును.

‘రాజా! వృక్షముయొక్క వేళ్ళలో పుట్టిన పుట్ట ఆ చెట్టును తినునట్లే, అల్పశత్రువుగూడ క్రమముగా పరాక్రమవంతుడై పెరిగి, పూర్వపు ప్రబల శత్రువునుగూడ నష్టపరచును. నీకు శత్రులక్ష్మి మంచి దని అనిపించ గూడదు. నిరంతరము న్యాయమునే తలపై పెట్టుకొనుట గూడ బుద్ధిమంతులకు అతి భారముగ నుండును. పుట్టుకనుండి శరీరాదుల వృద్ధితోపాటే ధనవృద్ధినిగూడ కోరువాడే కుటుంబ జనులలో చాల పెంపొంద గలడు. పరాక్రమించుట తార్కానికోన్నతికే కారణము.

‘మహారాజా! పాండవుల సంపత్తిని పొందువరకు నా మనస్సులో సంశయము బాధించుచునే యుండును. కనుక పాండవుల సంపద నైనను హరించెదను, లేదా, యుద్ధమునందు మరణించెదను. అప్పుడే నా సంశయ శల్యము పోవును. నేటి యీ నా దుర్దశతో జీవించుట వలన లాభ మేమి? పాండవులు దినదినము ఉన్నతి జెందు చున్నారు. మా వృద్ధి అస్థిర మైనది. అది చాలకాలము దాక నిలుచునది రా దని తోచు చున్నది.’

ధృతరాష్ట్ర - దుర్యోధనుల సంవాదము ద్యూత వశానిర్మాణము. యుధిష్ఠిరుని పిలుచుటకు విదురుని పంపుట :-

“జనమేజయా! యిట్లు దుర్యోధనుడు చెప్పిన మాటలు విని శకుని అతనితో నిట్లనెను:-

‘దుర్యోధనా! నీవు చూచి సంతాపము చెందు చున్న పాండవ లక్ష్మిని నేను జూదముచేత అపహరించెదను. కాని, నీవు యుధిష్ఠిరుని పిలిపింపుము. నేను ఏలాటి సైన్యయుద్ధము చేయక, కేవలము పాదికలు, వేసి ఏ విధ మైన హాని కలగ కుండ తప్పక పాండవులను జయించెదను. ఎందు కనగా, నేను ద్యూత విద్యా నిపుణుడను. పాండవులకు ద్యూత కళా నైపుణ్యము లేదు. జూదపు పందెములు నా ధనుస్సులు. పాదికలు నా బాణములు. ‘అక్ష హృదయము’ (పాదికల మర్మము) నా ధనుస్సునకు అల్లె త్రాడు. పాదికలు వేయుచు నేను కూర్చొను స్థానమే నా రథము.

“జనమేజయా! ఇట్లు శకుని చెప్పిన తరువాత, దుర్యోధన - ధృతరాష్ట్రులకు ఈ విధముగా సంవాదము జరిగెను.

దుర్యో : తండ్రీ! మా మామ శకుని పాదికలు వేయు విద్యలో సమర్థుడు. ఈయన, జూదము ద్వారా పాండవుల సంపత్తిని హరించుటకు ఉత్సాహముతో నున్నాడు. కనుక, నీవు ఆజ్ఞ యిమ్ము.

ధృత : పుత్రా! ఈ విషయములో నేను నా సోదరుడైన విదురుని సమ్మతి ప్రకారము నడచెదను. అతనిని కలిసి ఈ విషయములో చేయవలసిన నిశ్చయము తెలిసికొనెదను.

దుర్యో : తండ్రీ! విదురుడు సర్వ విధముల సంశయము లేనివాడు. ఆయన నీ బుద్ధిని జూదము నుండి దూరము చేయును పాండవుల హితమును కోరినట్లు నా హితమును విదురుడు కోరడు. ఇతరుని బలముపై తన కార్యము సాధించ గూడదు. ఏ కార్యమునకుగాని, ఇరువురి యభిప్రాయములు కలియవు. మూర్ఖుడు భయము విడిచి ఆత్మరక్ష చేసికొనుచు గూడ పని చేయక కూర్చొనినచో, అతడు, వర్షా కాలమందు తడిసిన చాపవలె నశించును. ‘రోగము

గాని, యముడు గాని ఒక మనుష్యుడు తన శ్రేయస్సు సంపాదించుకొనువరకు వేచి యుండవు. కనుక, రోగములు - యముడు తనను దాపురించు లోపలనే సమర్థుడు తన హితమును సాధించుకొన వలెను.

ధృతః పుత్రా! బలవంతులతో విరోధము చేయుట నాకు మంచి దని పించుట లేదు. వైరము, విరోధమున్ను చాల గొప్ప జగదమునకు దారి తీయును. బలవద్విరోధము కులనాశము కొరకు, ఉక్కుతో చేయ బడని శస్త్రమే యగును. నీవు జూద మనెడు అసర్వమే అర్థము (ప్రయోజనకరము) అని తలచు చున్నావు. జూద మనునది కలహమునకే దారి తీయును. అది మిక్కిలి భయంకరము. అది ఆరంభించిన యెడల తీక్షణతములను, బాణములనున్న సృష్టించును.

దుర్యోః తంద్రీ! ప్రాచీనులు గూడ జూదము ఆడు చుండిరి. దానివలన దోషము గాని, యుద్ధము గాని కలుగదు. కనుక నీవు శకుని మామ మాటను అంగీకరించి శీఘ్రముగా ఇక్కడ ద్యూత సభాభవన నిర్మాణమునకు ఆజ్ఞ యిమ్ము. జూదము ఆడునట్టి మాకు అది ఒక విశిష్ట మైన స్వర్గ సుఖద్వారము. దాని పరిసరము లందు కూర్చొనిన వారికి గూడ అది సుఖప్రదముగానే యుండును. కనుక, జూదములో పాండవులకు గూడ, మాకు వలెనే సుఖము లభించును. కనుక, వారితో జూద మాడుటకు ఏర్పాట్లు చేయింపుము.

ధృతః కొడుకా! నీవు చెప్పిన మాట నాకు మంచి దనిపించదు. నీ యిష్టము వచ్చినట్లే చేయుము. జూదము ఆరంభించిన తరువాత, నా యీ మాటలు స్మరించి, పశ్చాత్తాప పడెదవు. ఎందు కనగా, నీవు చెప్పిన మాటలు ధర్మ సన్మతములు అని చెప్ప జాలను. బుద్ధిశాలి, విద్వాంసుడు నైన విదురుడు ఈ పరిణామము లన్నియు పూర్వమే కనిపెట్టెను. క్షత్రియ వినాశకర మైన యీ మహాభయము నన్ను వివశని జేయు చున్నది.'

“జనమేజయా! దృతరాష్ట్రుడు ఇట్లు చెప్పి, ‘దైవము దుస్తర మైనది’ అని తలచెను. దైవ ప్రతాపము చేతనే అతని చిత్తమునకు మోహము కలిగెను. కనుక కరుణ కర్తవ్యాకర్తవ్యముల నిర్ణయము చేయ జాలక పుత్రుని మాట అంగీకరించి, సేవకుల ‘తోరణ స్పాటిక’ మను పేరు గల ఒక ద్యూత సభా

మండపము శీఘ్రముగా నిర్మింపు డని ఆజ్ఞ యిచ్చెను. (ఆ సభా నిర్మాణ పద్ధతి పూర్వమే చెప్ప బడెను.)

“జనమేజయా! రాజాజ్ఞ విని శీఘ్ర కర్మకరు లైన వేలకొలది చతుర శిల్పులు సభా నిర్మాణము చేసి, దానిలో రాజు చెప్పినట్లు అన్నియు సిద్ధపరచిరి. త్వరలోనే నిర్మింప బడిన రత్నశోభిత మైన ఆ విచిత్ర రమణీయ సభా భవనము సువర్ణాసనముల చేత వారు అలంకరించి, ధృతరాష్ట్రునకు తెలిపిరి. తరువాత ఆ రాజు మంత్రి - ప్రహారుడైన విదురునకు ‘నా యాజ్ఞ యైన దని యుధిష్ఠిరుని తోడ్కొని రమ్ము’ అని చెప్పెను. ‘యుధిష్ఠిరునితో నీవు అతి విచిత్రసభ నిర్మింప బడినది. తమ్ములతో వచ్చి దానిని చూచి, దానిలో నీవు మిత్రద్యూత క్రిడ చేయ వలెను’ అనికూడ చెప్పు మనెను.

విదుర - ధృతరాష్ట్రుల సంభాషణము :

“జనమేజయా! ధృతరాష్ట్రుడు చెప్పిన మాట విని విదురుడు ధుర్యోధనుని దురభిప్రాయము తెలిసికొని, ధృతరాష్ట్రుడు పుత్రమోహము చేత అన్యాయముగా చేసిన యాజ్ఞను అభినందించక, రాజుతో నిట్లనెను :

‘మహారాజా! నీవు ఇట్టి కార్యము చేయకుము. ఇది నాకు నచ్చ లేదు. దీని వలన సమస్త కుల వినాశము జరుగునని నాకు భయము కలుగు చున్నది. పుత్రులలో భేదము కలిగిన మీదట వారికి అవశ్యముగ కలుగబోవు కలహమును నీవు ఎదుర్కొన వలసి యుండును. ఈ జూదము వలన నాకు ఈ సందేహము కలుగు చున్నది.’

ఆ మాటకు ధృతరాష్ట్రుడు విదురునితో నిట్లనెను :

‘విదురా! దైవము ప్రతికూలముగ లేనియెడల కలహము గూడ నాకు కష్టము కలిగింప జాలదు. దైవనిర్మిత మైన సమస్త ప్రపంచము దైవాధీన మయి పనులు చేయు చుండును. ఏది కూడ స్వతంత్రము కాదు. కనుక, విదురా! నీవు నా యాజ్ఞచేత నేడు యుధిష్ఠిరుని యొద్దకు పోయి అతనిని త్వరగా నిక్కడకు తోడ్కొని రమ్ము!’

విదుర-యుధిష్ఠిరుల సంవాదము-యుధిష్ఠిరుడు హస్తినాపురమునకు పోయి అందరితో కలియుట :

“జనమేజయా! ధృతరాష్ట్రుడు విదురుని నిర్బంధించి పంపిన తరువాత విదురుడు ఉత్తమాశ్వముల రథములపై పాండవుల కడకుపోయి, అక్కడ బ్రాహ్మణులచేత సమ్మానితుడై ధర్మపుత్రునితో కలిసెను. అజాతశత్రువైన యుధిష్ఠిరుడు, విదురుని ఆదరముతో స్కరించి, పుత్రసహితుడైన ధృతరాష్ట్రుని క్షేమ సమాచార మడిగెను. తరువాత, ఆ ఇరువురకు ఇట్లు సంవాదము జరిగెను.

యుధి : మహాత్మా! నీవు ప్రసన్నుడవుగా నున్నట్లు తోచుట లేదు. కుశలమేకదా? ధృతరాష్ట్రపుత్రులు ఆ వృద్ధరాజునకు అనుకూలముగ నడచుకొను చున్నారా? రాజునకు ప్రజలు వశులై యున్నారా?

విదు : రాజా! ధృతరాష్ట్రుడు పుత్ర బాంధవులతో క్షేమముగ నున్నాడు. వినయవంతులైన తన పుత్రుల యెడల ప్రసన్నుడై యున్నాడు. ఏలాటి శోకము లేదు. అతడు తన మనస్సులోనే ప్రేమ గలవాడు. ఆ రాజు నీ క్షేమమును, ఆరోగ్యమును గూర్చి అడిగి, నీతో, ‘వత్సా! నేను నీ సభవంటి సభను నిర్మించినాను. నీ సోదరులతో వచ్చి దుర్యోధనాది సోదరులతో కలిసి సభను చూచి, సభలో యిష్ట మిత్రులతో జూద మాడి మనస్సునకు ఆహ్లాదము కలిగించు కొనుము. మీతో కలిసి మేము సంతోషించెదము’ అని చెప్ప మనెను. ధృతరాష్ట్రుడు నిర్మింప జేసిన ఆ ద్యూత స్థానమందు చేరి కూర్చొని యున్న ధూర్తులైన జూదరులను నీవు చూడ గలవు. రాజా! ఇందుకొరకే నేను వచ్చినాను. నీవు హస్తినపురికి వచ్చి, సభను చూచి జూదము ఆడుము.

యుధి : విదురా! జూదమువలన జగదము కలుగును గదా? వివేకము గలవాడెవడుగూడ జూదము ఇష్టపడడు. ఇందులో నీ యభిప్రాయము తెలుపుము మేము నీ యాజ్ఞ ప్రకారమే నడచుకొనువారము గదా!

విదు : ‘నాయనా! జూదము అనర్థమునకు మూలమని నాకు తెలియును. దానిని ఆపుటకు ప్రయత్నించితిని. ఐనను ధృతరాష్ట్రుడు నన్ను నీయొద్దకు పంపెను. ఇది నీకు మంచి దని తోచినట్లు చేయుము.

యుధి : 'మహాత్మా! అక్కడ పుత్రులేకాక, మరి ఏయే యితర ధూర్తులు (జూదరులు) జూద మాడెదరు? అక్కడివారితో నూర్లకొంది పందెములు ఒడ్డి మాకు జూద మాడవలసి యుండును.

విదు : రాజా! అక్కడ ద్యూతకళలో మహా చతురు డైన శకుని యున్నాడు. అతడు తన యిచ్చానుసారముగ పాచికలు వేయుటలో సిద్ధహస్తుడు. అక్ష హృదయమును బాగుగా నెరిగినవాడు. అతనితో పాటు 'వివింశతి - చిత్ర సేన - సత్యవ్రత - పురుషిత్ర - జయ' నామకు లైన రాజులుగూడ నుండెదరు.

యుధి : అ దైనయెడల అక్క డ అతి భయంకరులు, కపట ద్యూతకరు లైన ధూర్తులున్న జూద మాడుటకు చేరి యున్నారు. దైవ రచిత మైన సమస్త ప్రపంచము దైవాధీనమే కాని, స్వతంత్రము కాదు. ధృతరాష్ట్రుని యాజ్ఞచేత జూదమాడుటకు తప్పక వచ్చెదను. పుత్రునకు తండ్రి సర్వదా ప్రియుడే కదా? కనుక, నీ యాజ్ఞ ప్రకారము నడచుకొనెదను. నాకు జూదమాడు కోరిక లేదు. న న్నొకవేళ, ధృతరాష్ట్రుడు పిలువ కుండిన యెడల నేను శకునితో ఎప్పుడు గూడ జూదమాడను. కాని, పిలిచినప్పుడు నే నెప్పుడు గూడ వెనుదీయను. ఇది నా నియమము.

"జనమేజయా! యుధిష్ఠిరుడు విదురునితో నిట్లు చెప్పి, ప్రయాణమునకు ఏర్పాట్లు చేయుటకు అజ్ఞ యిచ్చెను. మరునాడు ఉదయము సోదరులతో, పరి వారములతో, ద్రౌపది మొదలైన స్త్రీలతోను హస్తినాపురమునకు ప్రయాణము చేయుచు, యుధిష్ఠిరుడు విదురునితో "అత్యుజ్జ్వల మైన లేజన్ను కనపడినప్పుడు కన్నుల జ్యోతిని ఆవి హరించినట్లే, దైవము మనుష్యుని బుద్ధిని హరించును. దైవముచేతనే ప్రేరితు డై మనుష్యుడు చగ్గములచేత కట్టి బిడినట్లు దైవమునకు వశు డై తిరుగు చుండును" అని చెప్పి, జూదమాడుటకు ధృతరాష్ట్రుని యాహ్వా నము సహించ కున్నను, విదురునితో అక్కడకు పోవుటకు ఉద్యుక్తుడై 'బాహ్లేక' నామకు డైన తనసారథి తెచ్చిన రథముపై కూర్చొని, సోదరులతో హస్తినాపురమునకు, బ్రాహ్మణులను ముం దిడుకొని బహులు దేరెను.

"జనమేజయా! తొలుత యుధిష్ఠిరుడు సేవకులను హస్తినాపురికి పంపెను. బ్రాహ్మణులు స్వస్తి వాదనము చేసిరి. సమస్త సామగ్రులతో ధౌమ్య

చార్యుని తోపాటు వెడలుచు, తన యాత్ర సఫలమగుటకు బ్రాహ్మణులకు అనేక దానములు చేసి, ఇతరులకు కోరిన వస్తువులు బహుమతులుగా నిచ్చి బయలుదేరెను. రాజు కూర్చొనుటకు యోగ్యమైన అరువది సంవత్సరముల ప్రాయము గల గజరాజు నలంకరించుకొని మావటి వారు తెచ్చిరి. అప్పుడు యుధిష్ఠిరుడు (రథము దిగి) ఏనుగుపై కూర్చొని సువర్ణ రత్నాలంకారముల చేత శోభిల్లుచుండెను. సువర్ణ వేషికపై నున్న అగ్ని దేవుడు మృతాహతుల చేత జ్వలించుచున్నట్లు యుధిష్ఠిరుడు భూదణ కాంతుల చేత ప్రకాశించుచుండెను.

“జనమేజయా! తరువాత, ఇతర వాహనములతో, పరివారముతోను బయలుదేరి, యా రాజు హర్ష ధ్వానములు, స్తుతి పాఠకుల యొక్క గుణగానములున్న మిన్ను ముట్టిగా సూర్యునివలె శోభిల్లుచు నుండెను. అతని తలపై పూర్ణచంద్రుని వంటి శ్వేత చృత్రము పట్టుకొన బడి యుండెను. చామరములు వీవ బడు చుండెను. జయ-జయ ధ్వానములతో శుభాశీర్వాదములు చేయబడుచుండెను. అందరి యెదుట తల వంచి యుధిష్ఠిరుడు పినయముతో పోవుచుండెను. సైనికులు అతని వెనుక కోలాహల ధ్వనితో పోవు చుండిరి. యుధిష్ఠిరునకు ముందు భాగమందు భీమసేనుడు గజముపై పోవు చుండెను. అతనికి ఇరువైపుల నకుల సహదేవులు ఆశ్వములపై పోవు చుండిరి. వెనుక భాగమందు అర్జునుడు గాండివము ధరించి రథముపై పోవు చుండెను. సేనామధ్యమందు యుధిష్ఠిరుడు ఉండెను. ద్రౌపది మొదలైన స్త్రీలు సపరివారముగా పల్లకీలలో రాజునకు ముందుభాగమందు పోవు చుండిరి.

“జనమేజయా! పాండవుల సైన్యము చతురంగ దళములతో నిండి యుండెను. శంఖ-దండధ్వని-వీణామృద నాదములు కల దై యుండెను. యుధిష్ఠిరుడు అనేక వక్రములను, సరోవరములను నడుచునున్న దాటి, హస్తినాపుర సమీపమునందలి యొక సమతలప్రదేశముందు సేనలతో నిలిచెను. ఆ విధానముతోనే యుధిష్ఠిరుడు బస చేసెను.

“జనమేజయా! అప్పుడు విదురుడు యుధిష్ఠిరునితో ‘హస్తినాపురమందు ధృతరాష్ట్రుడు ఏమి చేయ దలచు చున్నది? ద్యూతక్రిడ వెనుక ఏ రహస్యము దాని యున్నది?’ అను సమస్త వృత్తాంతము దుఃఖముతో చెప్పెను.

“జనమేజయా! తరువాత, యుధిష్ఠిరుడు నగరప్రవేశము చేసి ధృతరాష్ట్రాని దర్శించి, భీష్మ-ద్రోణ-కర్ణ-కృపాచార్య-ఆశ్వత్థామాదులతో గూడ కలిసెను. తరువాత, సోమదత్త-దుర్యోధన-శల్య-శకునులతో కలిసెను. వారు పూర్వము నుండియే అక్కడకు వచ్చి యుండిరి. తరువాత, దుశ్శాసనాది సోదరులతో, సైంధవాదులతో, సమస్త కౌరవులతోను కలిసి యుధిష్ఠిరుడు ధృతరాష్ట్రభవనమునకు పోయి, సర్వదా తారకా పరివృత యైన రోహిణీదేవి వలె, కోడండ్రతో కూర్చొని యున్న గాంధారీదేవిని చూచి, అమెకు నమస్కరించగా ఆమె అతనిని ఆశీర్వదించెను. అక్కడినుండి మరల ధృతరాష్ట్రాని కడకు రాగా ఆ వృద్ధరాజు పాండవుల మస్తకములను మూర్ఛకొనెను.

“జనమేజయా! పాండవులను చూచి కౌరవు లందరు మిక్కిలి హర్షించిరి. ధృతరాష్ట్రాని యజ్ఞ తీసికొని పాండవులు రత్నమయ గృహములలో ప్రవేశించిరి. దుశ్శల మొదలైన స్త్రీలు పాండవులను చూచిరి. ద్రౌపదీదేవి సమృద్ధిని చూచి ధృతరాష్ట్రాని కోడండ్రకు కనుకట్టుగా నుండెను. తరువాత, పాండవులు ఆ స్త్రీ లందరితో మాట్లాడి, స్నానాది కార్యములు నెరవేర్చి, దివ్య చందనాది భూషితులై, భోజనము చేసి, శయన గృహములకు పోయి, స్త్రీలు వారి స్తోత్ర గానములు చేయు చుండగా శయనించిరి. ఆ రాత్రి విలాసాదులతో గడిపి, పాండవులు మరునాటి యదయము స్తోత్ర పాఠకుల గానములు వినుచు, మేలుకొని ప్రాతఃకాల కర్మలు చేసి, ద్యూత సభా భవనమునకు పోవగా, నవట చేరి యున్న జూదరులు పాండవులను ఆభినందించి, స్వాగతము చెప్పిరి.

జూదము విషయములో శకుని - యుధిష్ఠిరుల సంవాదము :

“జనమేజయా! పాండవులు ద్యూత సభా ప్రవేశానంతరము అందరితో కలిసి కూర్చొనిన తరువాత, శకుని యుధిష్ఠిరులకు ఇట్లు సంవాదము జరిగెను:-

శకుని : యుధిష్ఠిర మహారాజా! ఈ సభలో పాచికలు ఆడుటకు వస్త్రము (ద్యూతపటము) పరవబడినది. అందరు నీ కౌరకు వేది యున్నారు. ఇప్పుడు జూదము ఆడవలెను.

యుధి : శకునిరాజా! జూదము కపటముతో కూడినది. అది పాపమునకు కారణమగును. ఈ క్రిడలో క్షత్రియోచిత మైన పరాక్రమము చూప

బడదు. దీనికి ఒక నిశ్చిత మైన నీతిగూడ లేదు. ఇట్టి దుష్ప్రక్రీడను నీవు ఎందుకు ప్రశంసించు చున్నావు? కపటములు, కుట్రలున్ను చేయు జూదరులకే యిక్కడ సమ్మానము కలుగును. అట్టి గౌరవమును సజ్జనులు ప్రశంసించరు. కనుక, నీవు క్రూరునివలె అనుచిత మార్గముతో మమ్ము జయించుటకు ప్రయత్నింపకుము.

శకు : రాజా! పాచికలు వేయుటకు పూర్వమే వాని సంగతి ఎరుగుట, కపటమునకు ప్రతికారము చేయుటకు తెలియుట, పాచికలు వేయుట మొదలైన సమస్త కార్యములలో వెనుదీయని యుత్సాహము, ద్యూత క్రీడకు సంబంధించిన సమస్త విషయములు తెలియుట ఇన్ని గుణములు బాగుగా నెరిగినవాడే మంచి ఆటగాడు. అతడే యితరుల కపట చేష్టలను సహించ గలడు.

‘యుధిష్ఠిరా! పాచికలు విపరీతముగ పడిన యెడల ఆటగ్రాంధలో ఒక పక్షమును అవి ఓడించును. కనుక, ఈ యాటలో జయాపజయములు, దైవాధీనములైన పాచికలపైననే ఆధారపడి యుండును. దానిచేతనే పరాజయము కలుగును. ఓడిపోవు సందేహము మాకు గూడ ఉన్నప్పటికిన్ని ఆడు చున్నాము. కనుక, నీవు శంకింపకుము. జాగు చేయక పందెము ఒడ్డుము.’

యుధి : శకునీ! అసితు డైన ‘దేవలుడు’ అను ఋషి సమస్త లోకములలో సంచరించు చుండును. ఆ మునీంద్రుడు ‘జూదము కపటపూర్వకముగ ఆడ బడును గనుక, అది పాపసహిత మైనది. ధర్మానుకూల విజయము యుద్ధమునందు లభించును గనుక, క్షత్రియులకు యుద్ధము చేయుటయే ఉత్తమము. జూద మాడుటకాదు’ అని చెప్పెను. శ్రేష్ఠుడు ఎవరితోకూడ అనుచితముగ మాట్లాడడు కపటముగ వ్యవహరించడు. మణిలత్వము, శతత్వము (రహస్యముగ ఆపకారము చేయుట) - ఇవి లేని యుద్ధమే చేయుట సత్పురుషులకు నియత మైన వ్రతము.

‘శకునీ! మేము ఏ ధనము చేత బ్రాహ్మణులను రక్షించుటకే ప్రయత్నము చేయుదుమో, అట్టి ధనమును నీవు జూద మాడి మానుండి ఆపహరించుటకు ప్రయత్నము చేయకుము. నేను ధూర్జత్య (జూదరితనము) వ్యవహారము చేత సుఖము గాని, ధనము గాని పొంద గోరను. ఎందు కనగా, జూదరి పని మంచిది కాదని విద్వాంసులు తంచెదరు.’

శకు: యుధిష్ఠిరా! శ్రోత్రీయ దై న విద్వాంసుడు, ఇతర శ్రోత్రీయ విద్వాంసుని జయించుటకు పోయినప్పుడు కపటముతోనే వ్యవహరించును. విద్వాంసుడు, అవిద్వాంసులను కపటముతోనే ఓడించును. కాని, అట్టి పని కపట మని సాధారణ జనులు చెప్పరు. ద్యూత విద్యలో పరిపూర్ణానుభవము కలిగి, నిపుణు డైనవాడు దానిని పరిపూర్తిగా తెలియని వారిని శతత్వము చేతనే జయించును. ఐనను, ప్రజలు దానిని కపట మని అనరు.

‘యుధిష్ఠిరా! ఆస్త్రవిద్యానిపుణు డైన యోధుడు ఆ విద్య తెలియని వానిని, బలిష్ఠుడు దుర్బులునిన్ని శతత్వముతోనే జయింప గోరును. ఈ విధముగా అన్ని పనులలో విద్వాంసులు అవిద్వాంసులను కపటముతోనే జయించినప్పటికిన్ని లోకులు కపట మని యనరు. కనుక, ఒక వేళ నీతో కపటము మేము చేయు చున్నా మని నీవు తలచి భయపడు చున్న యెడల ఈ జూదము విడిచి వెడలి పొమ్ము.

యుధి: శకునీ! నన్ను పిలిచినప్పుడు నేను వెనుదీయను. ఇది నిశ్చిత మైన నా వ్రతము. దైవము ప్రబల మైనది. నేను దైవమునకు వశపడి యున్నాను. ఇప్పుడు ఇక్కడ చేరి యున్న వారిలో ఎవరితో నేను జూరమాడ వలెను? నా యెదుట కూర్చొనునట్టి నా ఉజ్జి ఎవరు? అది నిశ్చయించిన తరువాత ఆట ప్రారంభింతము.

దుర్యో: మహారాజా! పందెము ఒడ్డుటకు ధన-రత్నరాసులు నేను ఇచ్చెదను. కాని, నావైపునుండి నాకు ప్రతినిధిగా, నా మామ శకుని ఆడును.

యుధి: ఒకడు, ఇతరుని కొరకు జూద మాడుట. అనుచిత మని నాకు తోచు చున్నది. ఈ విషయము బాగుగా తెలిసికొనిన తరువాతనే స్వేచ్ఛగా ద్యూతక్రీడ ఆరంభింప బడుగాక!

ద్యూతక్రీడ ప్రారంభము :

“జనమేజయా! జూదము ఆడుటకు ఆరంభింప బడినప్పుడు సమస్త రాజులు ధృతరాష్ట్రుని ముం దిడుకొని సవాభవనమునకు వచ్చిరి. భీష్మ-ద్రోణ-కృప-విదురాదులు అసంతుష్టితోనే ధృతరాష్ట్రుని వెనువెంట పచ్చిరి. అందరు

వచ్చి ఆ సభలో ఒక్కొక్క అసనముపై ఇద్ద-రిద్దరుగా, వేరు-వేరుగా, ఒక-దొకడుగాను కూర్చొనిరి. దేవత లందరు ఒకచోట సమావిష్టులైనప్పుడు సర్వ-లోకము భాసిల్లునట్లే, అక్కడకు వచ్చిన రాజులచేత ఆ సభాభవనము శోభిల్లు చుండెను. వారందరు వేదజ్ఞులు, శూరులు, తేజస్యులు. అందరు వచ్చిన తరువాత మిత్రద్యూతక్రీడ ఆరంభింప బడెను. అప్పుడు తొలుత పందెము ఒడ్డును, యుధిష్ఠిరుడు ఇట్లనెను:-

‘రాజా! సాగరావర్తము (నముద్రపు సుడి) లో ఉత్పన్నమైన యీ మహామణి బహుమూల్యమైనది. నా హారములలో ఇది సర్వోత్తమమైన సువర్ణ భుజితహారము. నేను ఈ ధనము పందెముగా పెట్టినాను. దీనికి బదులు నీ వైపు నుండి ఏ ధనము పందెము పెట్టి ఆడెదవు?’

ఆ మాటకు దుర్యోధను డిట్లనెను :-

‘రాజా! నాయొద్దగూడ అనేక మణులు, ధనములు నున్నవి. కాని, నామీ ధనపు అహంకారము లేదు. నీవు ఈ జూదము గెలుపుము.’

“జనమేజయా! తరువాత పాచికలు వేయుటలో అత్యంత నిపుణుడైన శకుని పాచికలు తీసికొని వేసి, యుధిష్ఠిరునితో, ‘ఇదిగో! ఈ పందెము నేను గెలుచుకొంటిని!’ అనెను.

జూదములో శకుని కపటముచేత యుధిష్ఠిరుడు ప్రతి పందెము ఓడుట :

“జనమేజయా! తరువాత యుధిష్ఠిరుడు ఇట్లనెను :-

‘శకునీ! నీవు కపటముచేత ఈ పందెములో నన్ను ఓడించితివి. దీని పైననే నీవు గర్వపడకుము. రమ్మ. పురం ఆడుదము. నాయొద్ద వేలకొలది నిష్కము*లతో నిండిన ఎన్నియో పెద్దలు కలవు. ఇవిగాక, అక్షయ ధనములు, వివిధ సువర్ణములున్న కలవు. ఈ ధన మంతయు ఇప్పుడు నేను పందెముగా ఒడ్డినాను. ఇక ఆడుము!’

* ఒక ‘కర్షము’ అథవా, పదియారు మాసముల (12 మాసములు ఒక కులము) సువర్ణముతో చేయబడిన బంగారు నాణెము. ఇది ప్రాచీన కాలములో ప్రచారమందు ఉండెను.

“జనమేజయా! యుధిష్ఠిరుని మాట విని శకుని పాదములు వేసి ఆతనితో, ‘ఇదిగో ఈ పందెముగూడ నేనే గెలిచితిని!’ అని యనెను. అప్పుడు యుధిష్ఠిరుడు ఇట్లనెను :-

‘శకునీ! మాయొద్ద ఆనంద దాయక మైన రాజరథము కలదు. దాని లోనే మేమిక్కడకు వచ్చితిమి. రథములలోనెల్ల శ్రేష్ఠమైన ‘జైత్ర’ నామము గల యీ రథము నడచునప్పుడు మేఘము వంటిది, సముద్రము వంటిదియు నగు గంభీర గర్జన ధ్వని వెడలును. ఇది యొకటియే వేము రథములతో సమానము. దీనిపైన వ్యాఘ్ర చర్మము కప్పబడి యున్నది. ఇది మిక్కిలి దృఢమైనది. దీని చక్రములు, ఇతర సామాగ్రియు మిక్కిలి సుందరము లైనవి. పరమ శోభాయమాన మైన యీ రథములో మువ్వలు అలంకరింప బడి నవి. కురర (లకుముకి పిట్ట - లేక, గోరువంక) పక్షి కాంతివంటి కాంతి గలిగి, సమస్త దేశములో గౌరవింప బడిన యెనిమిది గుఱ్ఱములు ఈ రథమును వహించును. భూమిపై తిరుగు ఏ ప్రాణిగూడ ఈ గుఱ్ఱముల యెదుట బడి బ్రతికి పోవజాలదు. ఈ యశ్వసహిత రథము ధనముగా, పందెము బుద్ధి నీతో జూడ మాడు చున్నాను.’

“జనమేజయా! ఈ మాట విని కపటద్యూతకరు డైన శకుని పాదములు వేసి ‘ఇదిగో, ఈ పందెము గూడ నేను గెలుచు కొంటిని!’ అని యనగా, యుధిష్ఠిరుడు మరల నిట్లనెను :-

“శకునీ! నాయొద్ద ఒక లక్ష మంది తరుణ వయస్సులో నున్న దాసీ జనులు ఉన్నారు. సువర్ణ భూషణములు ధరించి, చేతులకు శంఖపు గాజులు తొడిగికొని, బాహువులందు భుజకీర్తులు గలిగి, కంఠములందు నిష్కముల హారములు ధరించి, సుందరవస్త్రములు ధరించి, శరీరమందు చందనాది పరిమళ ద్రవ్యములు అలరుకొని, చతుష్పాద (అరువది నాలుగు) కళలో నైపుణ్యము గలిగి, సృత్య - గానములలో గూడ సామర్థ్యము గలిగి, నాయాజ్ఞ చేత స్నాతకులకు, మంత్రులకు, రాజులకున్న సేవలు చేయు చున్న యీ దాసీ జనులందరను ధనముగా నేను పందెము పెట్టుచున్నాను.’

“జనమేజయా! యుధిష్ఠిరుని మాట విని కపటి యైన శకుని మరల పాచికలు వేసి, యతనితో, ‘ఇదిగో, ఈ పందెముగూడ నేనే గెలిచితిని.’ అని యనగా, యుధిష్ఠిరుడు మరల ని ట్లనెను:-

‘శకునీ! నాయొద్ద కార్యకుశలులు, అనుకూలురు, సుందరులు నైన యొక లక్షమంది దాసజనులుగూడ నున్నారు. వా రందరు యువకులు. వస్త్రాంకార భూషీతులు. రేయింబవళ్ళు అతిథులకు భోజనము వడ్డించు చుండురు. ఆ నా దాసధనము పందెము పెట్టితిని.’

“జనమేజయా! అది విని శకుని డైన శకుని పాచికలు వేసి, ‘ఈ పందెముగూడ నేనే గెలుచుకొంటిని’ అని యనగా, యుధిష్ఠిరుడు మరల ని ట్లనెను:-

‘శకునీ! నాకడ బంగారు వగ్గములతో కట్టబడిన ఒక వేయిమద గజములు గలవు. అవి భూషణాలంకృతములు. వాని చెక్కిళ్ళపై, అవయవములపైనను కమలపు మచ్చలు గలవు. రాజు లెక్కుటకు యోగ్యము లైన ఆ యేనుగులు యుద్ధములో అతి భయంకర శబ్దములను గూడ సహించగలవు. ఆ యేనుగుల వంశములు నాగేటి వండములవలె పొడవుగా నున్నవి. ఒక్కొక్క ఏనుగునకు ఎనిమిది - ఎనిమిది కరిణులు గలవు. నూతన మేఘములవంటి శరీరకాంతి గల ఆ యేనుగు లన్నియు మహా - మహా నగరములను గూడ నశింప జేయ గల శక్తి గలవి. అట్టి నా గజధనము పందెముగా ఒడ్డుచున్నాను. శకునీ! ఇక నాడుము.’

“జనమేజయా!” అమాట విని శకుని పాచికలు వేసి ‘ఈ పందెముగూడ నేనే గెలుచుకొంటిని’ అని యనగా, యుధిష్ఠిరుడు మరల ని ట్లనెను:-

‘గాంధార రాజు! నాయొద్ద సువర్ణదండములు గల ధ్వజములతో వేయి రథములు గలవు. వానికి ఉత్తమాశ్వములు కట్టబడి యున్నవి. అవి యుద్ధ సంఘర్షణమును సహించ గలవి. వాని రథికులకు ఒక వేయి బంగారు నాణెములు వేతనముగ ఇవ్వబడు చున్నవి. వారు యుద్ధము చేసినను, చేయకున్నను నెల-నెలకు ఈ వేతనము వారికి లభించు చుండును. అటువంటి నా రథ ధనము పందెము పెట్టుచున్నాను.’

“జనమేజయా! అప్పుడు శకుని పాచికలు చేసి, ఆ పందెము గూడ గెలుచుకొనగా, యుధిష్ఠిరుడు మరల శకునితో నిట్లనెను :

‘శకుని! నా యొద్ద తీతువు పట్టల వన్నె గల గంధర్వ దేశాశ్వములు కలవు. సువర్ణ హార భూషితము లైన ఆ గుఱ్ఱములను చిత్ర రథుడు అను గంధర్వుడు యుద్ధములో ఆర్జునునకు ఓడిన తరువాత సంతృప్తుడై, ఆర్జునునకు ప్రేమతో కానుకలుగా నిచ్చెను. అట్టి గంధర్వాశ్వములను పందెముగా పెట్టుచున్నాను.’ అప్పుడు శకుని పాచికలు వేసి, ‘ఈ పందెము గూడ నేనే గెలుచుకొంటిని’ అని యనగా, యుధిష్ఠిరుడు మరల నిట్లనెను :

‘శకుని! నా యొద్ద పదివేల ఉత్తమ రథములు, శకటములున్ను కలవు. వానికి, చిన్న - పెద్ద వాహనములు కట్టబడి యున్నవి. ఇట్లే ప్రతి జాతికి చెందిన ఆరుపదివేల మంది ఉత్తమ యోధులు బల - పరాక్రమ సంపన్నులు కలరు. వారు పాలు త్రాగుచు, వరి యన్నము తినుచు నున్నారు. ఆ వీరుల యెదలు మిక్కిలి విశాలములుగ నున్నవి. వారిని పందెము ఒడ్డు చున్నాను.’

“యుధిష్ఠిరుని మాట విని శకుని పాచికలు చేసి ‘ఈ పందెము గూడ నేనే గెలుచుకొంటిని’ అని యనగా యుధిష్ఠిరుడు మరల నిట్లనెను :

‘సుబలపుత్రా! నా యొద్ద రాగివి, ఉక్కువియు నగు నాలుగు నూర్ల పెట్టెలు గలవు. ఒక్కొక్కదానిలో ఐదైదు ద్రోణముల తూకము గల మేలిమి బంగారము నిండి యున్నది. ఆ సువర్ణ నిధులకు వెల కట్టి జాలము. ఆ ఘనము పందెము పెట్టితిని’.

“ఆ మాట విని శకుని పాచికలు వేసి ‘ఈ పందెము గూడ నేనే గెలుచుకొంటిని’ అని యనెను.

దృతరాష్ట్రుని విదురుడు హెచ్చరించుట :

“జనమేజయా! ఈ విధముగ సర్వస్వమును అపహరించునట్టి భయంకర ద్యూతక్రీడ జరుగుచుండినప్పుడు సమస్త సంశయ నివారకుడైన విదురుడు దృతరాష్ట్రునితో నిట్లనెను:-

VM-17 (II)

మహారాజా! చావ నున్న రోగికి ఔషధము సహించనట్లే మీకు శాస్త్ర సమ్మత మైన నా యువదేశము సహించదు. ఐనను, నేను చెప్ప బోవునది బాగుగా విని తెలిసికొనుము.

రాజా! భరతవంశ వినాశకరుడైన పాపిష్ఠదుర్యోధనుడు తల్లి గర్భము నుండి పుట్టినప్పుడు నక్కవలె బిగ్గరగా కూసెను. కనుక తప్పక మీ కందరకు అది వినాశకారణ మగును. మీ యిందీలో దుర్యోధను డనెడు నొక నక్క నివసించు చున్నది. కాని, మోహము చేత దానిని నీవు ఎరుగ కున్నావు. శుక్రనీతి చెప్పెద వినుము.

రాజా! తేనె అమ్ముకొని జీవించువాడు ఉన్నత వృక్షములు మొదలైన వానిపై నున్న తేనె పెరను చూచినప్పుడు, 'ఆ చోటినుండి క్రింద పడెద' నను ఊహ ఆ మధు విక్రేతకు ఉండదు. అతడు ఆ యున్నత స్థానము పైన ఎక్కి తేనెను సంపాదించును. లేదా, ఆ చోటినుండి క్రింద పడును. ఆ విధముగానే దుర్యోధనుడు జూదపు మైకముచేత, తేనెకొరకు మోహపడిన వానివలె, తనకు రాగల సంకటమును చూడ కున్నాడు. పాండవులతో ద్వేషించి మనకు గుంతలో పడి చావవలసి యుండు నని అత డెరుగడు.

రాజా! పూర్వము భోజనంశపు రాజాకడు పురజనుల హితము కోరి దుర్మార్గుడైన తన పుత్రుని విడిచెను. అంధక - యాదవ - భోజనంశీయులందరు కలిసి, కంసుని విడిచిరి. వారి కోరికచేతనే శ్రీకృష్ణుడు కంసుని సంహరించెను. వాని మరణముచేత బంధువులకు సుఖము కలిగెను. అట్లే, నీవుగూడ అజ్ఞ యిచ్చినచో అర్జునుడు దుర్యోధనుని బంధింప గలడు. ఈ పాపిష్ఠుడు చెరబట్టి ఇడుచుచేత సమస్త కౌరవులకు సుఖ-సంతోషములు కలుగును.

రాజా! దుర్యోధనుడు కాకివంటివాడు. పాండవులు నెమళ్ళవంటివారు. ఈ కాకిని ఇచ్చి విచిత్ర వర్తమం రెక్కలు గల మయూరములను కొనుము. ఈ నక్కను ఇచ్చి పాండవులనెడు వ్యాఘ్రములను స్వీకరింపుము. శోక సముద్రములో మునిగి ప్రాణములు విడువకము. సమస్త వంశశ్రేయస్సు కొరకు ఒక మనుష్యుని విడువ వలెను. ఒక గ్రామపు హితముకొరకు ఒక కుంమును విడువ వలెను. దేశ శ్రేయస్సుకొరకు ఒక గ్రామమును త్యజించ

వలెను. తనను ఉద్ధరించుటకొరకు, సమస్త భూమండలమునే పరిత్యజించ వలెను. (ఈ యర్థము గల శ్లోకము వ్యాసు డిట్లు చెప్పెను:)

“త్యజేత్ కులార్థే పురుషం గ్రామస్సార్థే కులం త్యజేత్.

గ్రామం జానపదస్సార్థే ఆత్మార్థే పృథివీం త్యజేత్॥”

“మహారాజా! అందరి మనోభావముల నెరిగి, శత్రు భయంకరుడు, సర్వజ్ఞుడు నైన శుక్రాచార్యుడు, జంభాసురుని అసురులు విడుచునప్పుడు పెద్ద- పెద్ద యసురులకు ఈ కథ చెప్పెను. ఆ కథ విదురుడు ధృతరాష్ట్రునకు ఇట్లు వినిపించెను.

‘మహారాజా! ఒక వనమందు సువర్ణము క్రక్కునట్టి పక్షులు కొన్ని యుండెను. ఒకనాడు ఆ పక్షులు తమ గూడ్లలో విశ్రమించుచున్నప్పుడు ఆ దేశపు రాజు ఆ పక్షులను, లోభము చేత చంపించెను. ‘సువర్ణ మంతయు ఒక్కసారే పొంద వలె’ నను లోభము అతనిని అంధుని జేసెను. కనుక, ఆ పక్షులను వధించి, అప్పటి లాభము, భవిష్య కాల మందలి లాభము రెండిని నశింప జేసికొనెను. ఇట్లే, ‘పాండవుల సమస్త ధనము హరించ వలె’ నను లోభము చేత వారికి ద్రోహము చేయకుము.

‘రాజా! నీ వట్లు ద్రోహము చేసిన యెడల పక్షులను హింసించిన రాజు వలె నీవుగూడా చచ్చిపోవడ వలసి యుండును. ఈ ద్రోహము చేత, గాంధు సకు కట్ట బడిన ముల్లు మ్రింగుట చేత మత్స్యము నశించునట్లే నీకు గూడ సర్వనాశము కలుగును. తోటమాలి తోటలోని వృక్షములకు మాటి-మాటికి నీరు పోయుచు, అప్పుడప్పుడు వికసించిన పుష్పములను ఏరుకొనుచున్నట్లే నీవు పాండవు లనెడు వృక్షములను స్నేహజలము చేత తడుపుచు, వారినుండి పుట్టు ధనము లనెడు పుష్పములను గైకొను చుండుము.

‘రాజా! బొగ్గులకొరకు వృక్షములను కాల్చి భస్మము చేయునట్లే, నీవు పాండవులను సమూలముగ దహించుటకు ప్రయత్నింపకుము. పాండవులను విరోధించుట చేత పుత్ర - మంత్రి - సేనలతో పాటు నీవు యమలోకమునకు పోయెదవు సుమా! పాండవులు సంఘటితు లై యుద్ధ సన్నద్ధు లై వచ్చుచు దేవ

పోవకుడు. ద్యూతోన్మాదమునందు మై మరచిన అజాత శత్రుడు తన క్రోధమును అప జాలనప్పుడు భీమార్జున నకుల సహదేవులు గూడ కృద్ధు లైనప్పుడున్ను అతి మోర యుద్ధము ప్రాప్తించును. అప్పుడు విపత్తి నముద్రముతో మునుగు చున్న మీకు ఎవడు ఆశ్రయ మిచ్చును?

మహారాజా! జూదమునకు పూర్వము గూడ నీవు కోరినంత ధనము పొంద గలుగు చుంటివి. మిక్కిలి ధనవంతు లైన పాండవులను నీవు జూదము ద్వారా జయించినప్పటికిన్ని నీకు ఏమి ఒరగబడును? పాండవులు స్వయముగనే ధన స్వరూపులు. కనుక వారిని నీవు ఆత్మీయులను జేసికొనుము. శకుని జూదము ఏవిధముగ ఆడు చుండుట నే నెరుగుదును. ఈ పర్యవసరము జూదములో నమస్త కపట విద్యలను ఎరుగును. ఈ శకుని తన దేశమునకు తిరిగి పోవలె నని కోరు చున్నాను. ఇతడు ఉసికొలిపిన యీ జూదముచేత నీవు కౌరవ-పాండవుల యుద్ధాన్నిని యెగద్రోయ కుండువుగాక!

అప్పుడు దుర్యోధనుడు విదురునితో ని ట్లనెను :

దుర్యోధనుడు విదురుని ఛిక్కరించుట-విదురుడు అతనిని హెచ్చరించుట :

విదురా! నీవు ఎల్లప్పుడు మా శత్రువుల కీర్తినే శ్లాఘించు చుండువు. మమ్ము ధార్తరాష్ట్రులను నిందించు చుండువు. నీకు ఎవరిపై ప్రేమ యున్నదో మేమెరుగుదుము. మేము మూర్ఖుల మని తలచి నీవు సర్వదా మమ్ము అవమానించు చుండువు. ఇతరులను ప్రేమించు వానిని సులభముగా తెలిసికొనవచ్చును. ఎందు కనగా, అతడు ద్వేషించు వారిని నిందించుచు, ప్రేమించు వారిని ప్రశంసించుచు నుండును. మా యెడల నీ హృదయములో నున్న ద్వేషము నీ నాలుకయే ప్రకటిం చును. నీకంటె ఉత్తమ పురుషులను నీ విట్లు ద్వేషింపకుము.

విదురా! నీవు మా యెడితో నున్న సర్పమువంటివాడవు. పిల్లివలె నిన్ను పోషించువారి గొంతునే పిసికెదవు. నీవు స్వామిద్రోహివి. ఇంక దుష్టత వైనను, నిన్ను లోకులు పాపిష్ఠు డనరు. ఈ పాపమునకు నీ వెంచుకు భయపడ కున్నావు; మేము శత్రువులను జయించి. ధన రూప మైన మహా ఫలమును పొందితిమి. ఇక్కడ మాతో నీవు కఠినముగ మాట్లాడకుము శత్రువులతో కలిసి,

సంతోషించు చున్నావు. మాతో కలిసిగూడ ఇప్పుడు నీవు మా శత్రువులను ప్రళంసించుచు మాకు ద్వేష పాత్రుడ వగు చున్నావు.

‘విదురా! నీవు, మేము ఓర్వజాలని కఠిన వచనములు పలుకు శత్రువైతివి. శత్రువులను ప్రళంసించుచున్నప్పుడుగూడ లోకులు తమ గుప్త మనోభావమును దాచుకొని యుందురు. నీవు నిర్లజ్జుడవు. నీవుగూడ ఆ నీతినే అనుసరించి ఎందుకు మానముతో నుండవు? మా పనులకు ఎందుకు విఘ్నములు, బాధలున్న కలిగించెదవు? నీ మనస్సుకు తోచిన మాటలన్నియు వదరు చుందువు.

‘విదురా! ఇక, నీవు మమ్ము అవమానింపకుము. నీ మనస్సు తెలిసికొని నాము. నీవు వృద్ధులయొద్ద, పెద్దల యొద్దను కూర్చొని వివేక బుద్ధి నేర్చుకొనుము. నీ పూర్వ సంపాదిత కీర్తిని రక్షించుకొనుము. ఇతరుల పనులలో ఎందుకు నీవు తల దూర్చెదవు? ‘నేనే అన్నిటికి కర్తను’ అని తలచి ప్రతి దినము చేదు మాటలు మాట్లాడకుము ‘నాకు హితము నుపదేశించు’ మని నిన్ను కోరను. నీ కఠిన వాక్యములు మేము సహించు చున్నాము. కనుక, ఓర్పు గల మమ్ము నీ వచన బాణములచేత చేదించకుము.

విదురా! ప్రపంచ కాసకుడు ఒకటే యుండును. రెండవవాడు ఉండడు. ఆ కాసకుడే తల్లి గర్భములో శయనించి యున్న శిశువును గూడ కాసించును. అతడే నన్ను గూడ కాసించు చున్నాడు. కనుక, జలము స్వాభావికముగా పల్లమునకే పోవునట్లు ప్రపంచనియంత యైన పరమేశ్వరుడు నాకు నియమించిన కార్యమును అయన నియమము ప్రకారమే చేసెదను.

విదురా! ఎవని ప్రేరణచేత మనుష్యుడు తన శిరస్సుతో పర్వతమును గూడ భేదింప దలచునో. అనగా, రాతిపై తల కొట్టుకొని తనకు బాధ కలిగించుకొనునో, ఎవని ప్రేరణచేత మనుష్యుడు సర్పమునకు గూడ పాలు త్రాపి పోషించునో, ఆ సర్పనియంత యైన భగవంతుని బుద్ధి ననుస్త జగత్తులోని కార్యములను కాసించు చుండును. బలాత్కారముగా నితరునిపై తన యుపదేశమును రుద్దువాడు తన నడవడికచేత ఆ మనుష్యుని శత్రువు జేసికొనును. ఈ విధముగా కపట మైత్రిని చేయువానిని విద్వాంసులు విడిచెదరు తొలుత, కర్పూ

రమును రగిలించి అది మండినప్పుడు చాంసేపటిదాక దానిని అర్చుటకు పోవని వాడు దాని బూడిదను గూడ పొంద జాలడు.

‘విదురా! శత్రువునందు పక్షపాతము గలవాడై, తనను ద్వేషించు మనుష్యుని తన యింటిలో నుంచుకొన గూడదు. కనుక, నీవు ఇచ్చ వచ్చిన చోటికి పొమ్ము. కులటా శ్రీకి ఎన్ని తీయని మాటలు చెప్పినను, ఎంత ఊరడించినను అది పతిని విడిచియే పోవును.”

“జనమేజయ! ఈ విధముగా దుర్యోధనుడు నిందించిన తరువాత విదురుడు అతనికి ఇట్లు హెచ్చరిక చేసెను :

‘దుర్యోధనా! రాజుల చిత్తము సర్వదా ద్వేష పూరిత మై యుండును. కనుక వారు తమ యెదుట మధురముగా మెరమెచ్చులకు మాట్లాడి, వెనుక రోకండ్లతో పొడుచు వారిని అదరించు చుందురు కనుక, వారు తమ మనస్సునకు ప్రతికూలమైనను, హితము బోధించు వానిని త్యజించెదరు. అట్టి రాజుల వ్యవహారము ఎటువంటి దని నీవు సాక్షివిగా నుండి పక్షపాత రహితుడ వై తెలుపుము.

‘రాజా! నీవు అతి మంద.బుద్ధి గల వాడవు. నీవు పండితుడ వని, నేను మూర్ఖుడ నని తలచెదవు. ఒక పురుషుని మిత్ర స్థానమందు నిలిపి, అతనిపై దోషారోపణము చేయువాడే మూర్ఖుడు. ఒక శ్రోత్రియుని యింటిలో దుష్ప్రవర్తన గల శ్రీ శేయస్కరము లైన అగ్నిహోత్రాది కార్యముల యందు నియమింప బడ జాలనట్లే, మంద బుద్ధి యైన పురుషుడు శ్రేయస్కర మార్గమందు నడప బడ జాలడు. కుమారి యైన కన్యకకు అరువది యేండ్ల వృద్ధపతి ఇప్పుడు కానట్లే నీకు నా యువదేశము రుచింపదు.

‘దుర్యోధనా! ప్రపంచము నందు ఎల్లప్పుడున్ను తన మనస్సునకు ప్రీయముగా మాట్లాడునట్టి పాపిష్టుడే లభించును. కాని, హితు డై యుండి కూడ అప్రియ వచనములు చెప్పువాడు, వానిని విను వాడున్ను దుర్లభుడు. (ఈ భావము తెలుపు శ్లోకము వ్యాసుడు ఇట్లు వ్రాసెను:)

“అథ్యతే ఖలు పాపీయాన్ సరో ను ప్రేయవాగిహా!
అప్రియ స్యహి పథ్యస్య వక్తా శ్రోతా చ దుర్లభః.”

‘దుర్యోధనా! ధర్మజ్ఞు డైన వాడు తన ప్రభువునకు తన మాట ప్రేయమా, అప్రియమా అని విచారించక, అది అప్రియ మైనను హితము బోధించును. వాడే రాజులకు వాస్తవ సహాయకుడు, ఏది యే రోగము వలన పుట్టక, కఠిన వాక్యముల వలననే పుట్టి తీక్షణ మై, తాపదాయక మై, కీర్తి నాశక మై, కఠోర మై, దూషిత మై, దుష్టులకు పానయోగ్యము కాని దై, సత్పురుషులకు పాన యోగ్య మై, త్రాగిన తరువాత మానసిక రోగముల నన్నింటిని కాలింప జేయునో, అట్టి క్రోధమును దిగ్గమింగి కాంతిల్లము.

‘దుర్యోధనా! ధృతరాష్ట్రునకు, అతని పుత్రులకున్న యశస్సు, ధనమును ప్రాప్తించ వలె’ నని నేను సర్వదా కోరు చుందును. కాని, నీవు నీ యిచ్చ వచ్చినట్లే నడచు చుండెదవు. నీకు నమస్కారము. బ్రాహ్మణులు నాకు మంగళా శీర్వాదములు జేయుదురు గాక! విద్వాంసులు కోరల నుండి నేత్రముల నుండియు విషమును క్రక్కునట్టి సర్పములను కోపింప జేయ గూడదు. అనగా పాండవులు నీకు అట్టి సర్పములకన్న అధిక భయంకరులు. వారిని నీవు కోపింప జేయకుము అని నేను హృదయపూర్వకముగా నీకు బోధించు చున్నాను, వినుము.’

“జనమేజయా! తరువాత జూదము మరల ఆరంభింప బడెను. శకుని యుధిష్ఠిరునితో నిట్లనెను:

యుధిష్ఠిరుడు రన-రాజ్య-సోదర-ప్రావరీ నహితముగ తానుగూడ ఓడుట:

‘యుధిష్ఠిరా! నీ వింత వరకు పాండవుల యనేక ధనము ఓడితివి. ఇక నిప్పుడు నీవు ఓడని వరము ఏక మిగిలియున్నచో తెలుపుము.’

ఆ మాటకు యుధిష్ఠిరుడు ఇట్లనెను:

‘శకుని! నా యొద్ద అసంఖ్యాక మైన ధనము గలదు అది నే నెరుగుచును నా భవ పరిమాణమును గూర్చి ఎందుకు అడిగెదవు: ‘అయుత¹-ప్రయుత²-

శంకు³-పద్మ⁴-అర్చుద⁵-ఖర్వ⁶-శంఖ⁷-నిఖర్వ⁸-మహాపద్మ⁹-కోటి¹⁰-మధ్య¹¹-
షరాద్ధ¹²-పర¹³ సంఖ్యాకము లైన ధనములు నా యొద్ద కలవు. ఇక నాడుము.
అది యంతయు పందెము పెట్టి నీతో ఆడెదను.

“జనమేజయా! ఈ మాట విని శకుని కపటముతో పాచికలు వేసి,
'ఇదిగో! ఈ ధన మంతయు నేను గెలుచుకొంటిని' అని యనగా యుద్ధిష్ఠిరుడు
శకునితో ని ట్లనెను :

శకునీ! నా యొద్ద సింధునది పూర్వతీరము నుండి 'పర్ణాశా' నదీ
తీరము వరకు వ్యాపించి అశ్వ-వృషభ-గోవులు, గొట్టెలు, మేకలు మొదలైన
అసంఖ్యాక పశుధనము ఉన్నది. వానిలో పా లిచ్చు గోవుల సంఖ్య అధికము.
ఆ పశు ధన మంతయు పందెము పెట్టెదను, ఇక ఆడుము.

ఇట్లు యుద్ధిష్ఠిరుడు చెప్పగా శకుని పాచికలు వేసి అపందెము గూడ తానే
గెలిచినట్లు చెప్పగా, యుద్ధిష్ఠిరు డి ట్ల నెను :

శకునీ! బ్రాహ్మణుల జీవిక కొరకు ఈయబడిన గ్రామాదులుదప్ప,
మిగిలిన నగర - గ్రామాది ప్రదేశములన్నియు నా యధికారములో కలవు.
బ్రాహ్మణేతరులందరు నాయొద్ద నున్నారు. ఇది యంతయు నాకు ఇప్పుడు
శేషించిన ధనము. దీనిని పందెము పెట్టెదను, ఆడుము.'

“జనమేజయా! ఇట్లు యుద్ధిష్ఠిరుడు చెప్పగా, విని కపటి యైన శకుని
మరల పాచికలు వేసి 'ఈ పందెముగూడ నేనే గెల్చుకొంటిని' అని చెప్పగా
యుద్ధిష్ఠిరుడు శకునితో మరల నిట్లనెను :

'రాజా! కుండల - కంఠహార - సువర్ణ భూషణాది రాజ భూషణముల
చేత అలంకృతు లైన యీ రాజపుత్రులందరు నా ధనమే. వీరి సమస్త భూషణ
ములతో వీరిని పందెము ఒడ్డు నున్నాను, ఆడుము.

“ఆ మాట విని శకుని పాచికలు వేసి, 'ఈ రాజపుత్ర ధన మంతయు
నేనే గెలిచితిని' అని చెప్పగా, యుద్ధిష్ఠిరుడు మరల ని ట్లనెను :

శకునీ! శ్యామవర్ణుడు, యవకుడు, రక్త నేత్రుడు, సింహమువంటి
స్కంధములు కలవాడు, మహాబాహువు నైన నకులుని ఇప్పుడు పందెము పెట్టి
తిని. ఈ నా తమ్ముడే నా పణధనము.

“అది విని శకుని పాచికలు చేసి, నకులుని గెలుచుకొని ‘యుద్ధిష్ఠిరా! నీకు పరమప్రియసోదరుడు నకులుడు మాకు వశు డయ్యెను. ఇక నీవు ఏ ధనము పెట్టి ఆడెదవు? అని యనగా, యుద్ధిష్ఠిరుడు శకునితో ని ట్లనెను:-

‘ధర్మోపదేశమునందు ప్రపంచ మంతట ప్రఖ్యాతి గాంచిన నా ప్రియ సోదరుడు సహదేవుడు పందెము పెట్టి బడుటకు యోగ్యుడు కాకున్నను, అతనిని ప్రియ వస్తువునవలె పందెము పెట్టు చున్నాను.

“ఇట్లు యుద్ధిష్ఠిరుడు చెప్పగా విని శకుని పాచికలు వేసి ‘ఈ పందెము గూడ నేనే గెలుచుకొంటిని’ అతి చెప్పి, ‘యుద్ధిష్ఠిరా! ఈ యిరువురు నీ ప్రియ సోదరులను గెలుచుకొంటిని. ఇక భీమార్జునులు మిగిలి యున్నారు. ఆ యిరువురు నీకు గౌరవపాత్రులు. కనుక నీవు వారిని పందెము పెట్టవు అని తలచెదను అనగా యుద్ధిష్ఠిరు డి ట్లనెను :

మూర్ఖా శకునీ! నీవు అధర్మాచరణుడవు. న్యాయమును ఎరుగవు. పవిత్ర హృదయు లైన మా సోదరులతో భేద భావము కల్పించు చున్నావు.

“జనమేజయా! ఇట్లు ధర్మరాజు చెప్పగా విని శకుని యతనితో ‘రాజా! ధనలోభముచేత అధర్మము చేయుచు మడించిన మనుష్యుడు నరక కుండములో పడును. మిక్కిలి ఉన్నతు డైనవాడు స్థాణువువలె మొద్దుబారి పోవును. నీవు ప్రాయముతో శ్రేష్ఠుడవు. గుణములతో జ్యేష్ఠుడవు కనుక, నీకు ననుస్మారము. జూచరి, జూచ మాడునప్పుడు పిచ్చివా డై, నోటికి వచ్చిన దంతయు వదలుచుండును. అప్పుడు అతడు పలుకుమాటల వంటివి స్వప్నావస్థలో గాని, జాగ్రదవస్థలో గాని ఎప్పుడుకూడ మాట్లాడకు అని యనగా, యుద్ధిష్ఠిరుడు శకునితో ని ట్లనెను :

శకునీ! యుద్ధ సముద్రమందు నౌకవలె మమ్ము దాటింప గలవాడు, శత్రువులను జయింప గలవాడు, ప్రపంచ విఖ్యాత మైన వేగము గలవాడు, వీరరాజ కుమారుడు నైన యర్జునుడు పందెము పెట్టి దగినవాడు గా కున్నను, నతనిని పందెముగా వొడ్డి నీతో నాడు చున్నాను.

“జనమేజయా! ఇట్లు ధర్మరాజు చెప్పినమాట విని శకుని పూర్వము వలెనే పాచికలు వేసి ‘ఈ పందెముగూడ నేనే గెలిచితిని’ అని చెప్పి, ‘యుధిష్ఠిరా! పాండవులలో ధనుర్ధరవీరు దైన సవ్యసాచి యర్జునుడు నాచేత గెలుచుకొన బడెను. ఇక నిప్పుడు నీయొద్ద భీమసేనుడే జూదరులకు పొంద దగిన ధనముగా మిగిలి యున్నాడు. కనుక, నతనినే పందెము పెట్టి ఆడుము’ అని యనగా, యుధిష్ఠిరు డతనితో ని ట్లనెను:

‘శకునీ! యుద్ధములో మా సేనాపతి, దానవశత్రువు ఇంద్రుని వలె ఏకాకి గానే ముందుకు సాగువాడు, ప్రక్కదృష్టితో చూచువాడు, ధనుస్సు వలె వంగిన కనుబొమలు గలవాడు, విశాల హృదయుడు, సింహ సమాన స్కంధములు గల వాడు, సర్వదా అమర్ష భరితుడు, అనన్య సామాన్య బల-పరాక్రమ సంపన్నుడు, గదాధారులలో నగ్రగణ్యుడు, శత్రువులను అణగ ద్రొక్కువాడు నైన రాజ కుమారుడు భీమసేనుని, ఇత డందుకు యోగ్యుడు గా కున్నను, పందెముగా బెట్టి జూద మాడు చున్నాను.’

“జనమేజయా! ఆ మాట విని శకుని కుటిలత్వముతో పాచికలు వేసి, ‘ఇదిగో’ యీ పందెము గూడ నేనే గెలుచుకొంటిని. యుధిష్ఠిరా! నీవు నీ సోదరులను, గజాశ్వాదులను, అనేక ధనములనున్న ఓడితివి. ఇక నిప్పుడు నీవు ఓడ కుండ మిగిలిన ధన మేదైన నీ యొద్ద నున్న యెడల, తెలుపుము’ అని యనగా, యుధిష్ఠిరుడు శకునితో ని ట్లనెను :

“శకునీ! నేను నా సోదరులలో జ్యేష్ఠుడను. వారికి ప్రియుడను. కనుక నన్నే పందెముగా పెట్టుచున్నాను. ఒక వేళ నేను ఓడిన యెడల సేవకుని వలె అన్ని పనులు చేసెదను.’

“జనమేజయా! ఆ మాట విని కపటి యైన శకుని పాచికలు వేసి, ‘ఈ పందెము గూడ నేనే గెలిచితిని. రాజా! నిన్ను పందెముగా పెట్టుకొని, చాల అధర్మ కార్యము చేసితివి. ఇంకను నీ యొద్ద ధనము మిగిల యుండగా నిన్ను నీవు ఓడుట మహాపాపము’ అని యుధిష్ఠిరునితో చెప్పి, ఆ సభలో నున్న వారి కందరకున్ను వేరు-వేరుగా పాండవుల పరాజయమును గూర్చి చెప్పి, యుధిష్ఠిరునితో మరల ని ట్లనెను :

‘రాజా! నీ ప్రయతమ యైన ద్రౌపదిని పందెముగా బెట్టి, యింకను నీవు ఓడ లేడు. కనుక, పాంచాల రాజకుమారి యైన ద్రౌపదిని ఇక పందెముగా నొడ్డుము. ఆమె చేత నీవు మరల జయించుకొన బడుము.’

“జనమేజయా! శకుని మాట విని యుధిష్ఠిరు డిట్లనెను :

‘శకునీ! అతి పొట్టిది, అతి పొడవైనదియు గాక, అతి కృష్ణవర్ణము - అతి రక్తవర్ణమున్ను గలది కాక, నల్లని వంకర దిరిగిన కేశములు గల దైన ద్రౌపదిని పందెముగా ఒడ్డు చున్నాను. ఆమె కన్నులు శరదృశువు నందు వికసించిన కమలపు రేకువలె వికాసములుగా నున్నవి. ఆమె శరీరము నుండి శరత్కాల కమల సుగంధము వ్యాపించు చుండును. ఆమె శరదృశు కమలములను అలంకరించుకొనును. లక్ష్మీ సమాన రూప సంపన్నురాలా.

‘పురుషుడు ఎటువంటి స్త్రీని పొంద గోరునో, అట్టి దయాగుణము-రూప సంపద - స్వభావము - శీలసంపద - ఈ సద్గుణము లన్నియు ఆమెకు గలవు. ఆమె మనస్సునకు అనుకూలములైన ప్రేయ వచనములు మాట్లాడు చుండును. మానవుడు అర్థకామముల సిద్ధికొరకు ఎట్టిభార్యను కోరుకొనునో ద్రౌపది అటువంటిదే! ఆమె గోపాలకులకన్న తరువాత శయనించి, అందరికన్న ముందే మేల్కొనును. ఏపని యైనది, యేది కాలేదు? అని అన్నిపనులను తెలిసికొనును స్వేదబిందు విభూషిత మైన యామె ముఖము కమలమువలె సుందరముగా మల్లెపూవువలె సుగంధితముగాను నుండును. ఆమె నడుము వేదివలె* కృశముగా నుండును. ఆమె తల వెంట్రుకలు పెద్దవిగా, ముఖము-పెదవులు అరుణములు గాను నుండును. ఆమె యవయవములందు రోమావళులు అధికముగా నుండవు. శకునీ! ఇట్లు సర్వాంగ సుందరి యైన ద్రౌపదిని పందెముగా పెట్టి నీతో జూడమాడెదను. ఆమెను ఇట్టి దుర్దశకు పాల్పడ జేయుట నాకు చాలా కష్టముగానున్నను పందెముగా ఒడ్డుచున్నాను.’

* యజ్ఞవేది. యజ్ఞములో మధ్యకృశముగా, క్రింద మీద భాగములు వడల్పుగా నుండు నాకృతిలో ‘డమరుకము’వలె వేది నిర్మింప బడును. అట్టి సమ మని ‘వేది విలగ్నమధ్యా’ అని కాళిదాసుగూడ చెప్పెను.

“జనమేజయా! యుధిష్ఠిరు డిట్లు చెప్పగనే, సభలోని పెద్దలు వృద్ధులున్ను ‘ధిక్కారము-ధిక్కారము’ అను ధ్వని చేసిరి. సభ యంతయు గగ్గోలు పడెను రాజులు మిక్కిలి శోకించిరి. భీష్మ-ద్రోణ-కృపాచార్యుల శరీరములనుండి చెమటలు గార జొచ్చెను. విదురుడు చేతులతో తల కొట్టుకొని మూర్ఛిల్లినవానివలె ఆయెను. ఆయన సర్పమువలె బుసకొట్టుచూ తా వంచి భింతానిమగ్నుడై యుండెను. బాహ్లికుడు, ప్రతీపుని పౌత్రుడైన సోమదత్తుడు, భీష్మ-సంజయ-అశ్వత్థామన్-భూరిశ్రవన్-ధృతరాష్ట్రపుత్ర యుయుత్సులున్ను ముఖములు నేలకు వాల్చి సర్పములవలె దీర్ఘముగా బుసకొట్టుచు, చేతులు నలిపికొనుచు కూర్చొని యుండిరి.

“జనమేజయా! ధృతరాష్ట్రుడు మనస్సులోనే సంతోషించుచు ‘మన పక్షమునకు జయము కలిగెనా?’ అని మాటి-మాటికి శకునిని అడుగుచు, తన ప్రసన్నాకారమును కప్పిపుచ్చుకొన గలిగెను. దుశ్శాసనాదులకు, కర్ణునకున్న మహా హర్షము గలిగెను. కాని యితర సభాసదుల కన్నులనుండి అశ్రవులు రాలుచుండెను.

“జనమేజయా! అప్పుడు శకుని పాచికలు వేసి ‘ఈ పందెముగూడ నేనే గెలుచుకొంటిని’ అని చెప్పి విజయోల్లాసముతో. మదోన్మత్తుడై శోభిల్లుచుండెను.

“అప్పుడు దుర్యోధనుడు విదురునితో నిట్లనెను:

విదురుడు దుర్యోధనుని ధిక్కరించుట :

‘విదురా! నీవు పోయి పాండవుల ప్రయపత్ని యైన ద్రౌపదిని ఇక్కడకు తెమ్ము. పాపాచారిణి యైన ఆమె వెంటనే ఇక్కడకు వచ్చి నా భవనంలో ఊడ్చవలెను. ఆమె అక్కడనే దాసీ జనముతో నుండవలెను.’

“జనమేజయా! దుర్యోధనుని మాట విని విదురు డతనితో నిట్లనెను:

‘మూర్ఖుడా! నీవంటి నీచుని నోటి నుండియే ఇటువంటి దుర్వచనములు వెడల గలవు. అరే! నీవు యమపాశముచేత కట్ట బడి యున్నావు కనుకనే, వివేకశూన్యుడ వైతివి. నీవు చాల ఎత్తైనచోట ప్రేలాడు చున్నావు. అక్కడి

నుండి క్రిందపడి వెంటనే మరణించెనవు. కాని, ఈ విషయము నీ వెరుగకున్నావు. నీవు ఒక సాధారణ మైన క్షుద్ర మృగము వై, వ్యాఘ్రములను నిరోధించు చున్నావు. మూర్ఖుడా! నీ తలపై క్రుద్ధ మైన మహా విషధరసర్పము ఎక్కినది. దాని క్రోధమును పెంచి యమలోకమునకు పోవుటకు ప్రయత్నము చేయకుము.

‘మూర్ఖుడా! ద్రౌపది ఎప్పటికిన్ని దాసి కా జాలదు ఎందుకనగా, యుధిష్ఠిరుడు, తాను మొదలు ఓడెను. కనుక నతడు ద్రౌపదిని పందెము పెట్టు నది కారము పోగొట్టుకొనెను. కనుక, ద్రౌపది ఓడ బడ లే దని నా విశ్వాసము.

‘వెదురు, తన వినాశముకొరకే పండ్లు కాచినట్లు, ఈ దుర్యోధనుడు మహా భయంకర ద్వేషమును సృష్టించుటకే ఈ జూదము ఆడ దలచెను. ఇతడు చాల మడించినాడు. ఇతని తలపై మృత్యువు నాట్యము చేయు చున్నది. కాని, ఇత డది ఎరుగడు.

‘ఎవరినిగూడ మర్మమును భేదించుమాటలతో గ్రుచ్చ గూడదు. ఎవరితో గూడ కఠినముగ మాట్లాడ గూడదు. నీచకార్యము ద్వారా, శత్రువును వశపరచుకొనుటకు ప్రయత్నించ గూడదు. ఇతరులకు దుఃఖము, బాధయు కలిగించు మాటలు మాట్లాడ గూడదు. నరకప్రాప్తికి అవి హేతువు లగును. కటువచనము లనెడు బాణములచేత కొట్టి బడిన మనుష్యుడు చింతాశోకనిమగ్ను డగును. కనుక, విద్వాంసుడు ఇతరులను మర్మభేదకములైన నిఘ్నర వచనములచేత నొప్పింప గూడదు.

‘పూర్వము ఒక మేక శత్రుము మ్రింగ జొచ్చెను. కాని, దానిని మ్రింగ జాలనప్పుడు ఆ మేక నేలపై తల కొట్టుకొనుచు ఆ శత్రుమును మ్రింగుటకు ప్రయత్నించెను. చివరకు అది ఆ మేక కంఠమునే కోసెను. కనుక దుర్యోధనా! నీవు పాండవులతో విరోధించకుము. పాండవులు వనవాసులతో, గృహస్థులతో, తపస్వులతో, ఆధవా విద్వాంసులతో గాని, ఇట్లు కఠినముగ ఎప్పుడు గూడ మాట్లాడరు.

కుక్క స్వభావము గల నీ వంటి వారే నిరంతరము ఇతరులను జూచి మొరుగు చుందురు. నీవు అత్యంత భయంకరము, కుటిలము నైన నరక ద్వారమును చూడ కున్నావు. దుశ్శాసనునితో పాటు కౌరవు లనేకులు ఈ ద్యూత క్షీడలో నీకు తోడ్పడిరి. సౌరకాయ బుట్టులు జలములో మునగవచ్చును. పాషాణములు జలములో తేలి యీడవచ్చును. నౌకలుగూడ ఎల్లప్పుడు జలములో మునుగ వచ్చును. కాని మూర్ఖుడ వైన నీవు నా హితోపదేశము విన జాల కున్నావు. నీవు తప్పక కురుకుల వినాశకుడవు కా గలవు. నీ వలన అతి భయంకరమైన సర్వనాశము కలుగును నీవు నీ మిత్రులయొక్క వివేక పూర్ణమైన హితవచనములు గూడ వినకున్నావు. నీకు లోభము పెరుగుచునే యున్నది.

ప్రాతికామి* పిలుచుట చేత రాని ద్రౌపదిని దుశ్శాసనుడు ఆమెకొప్పు పట్టుకొని నభలో ఈడ్చి తెచ్చుట - నభానదులకు ద్రౌపది ప్రశ్న :

“జనమేజయా! ఇట్లు విదురుడు నిందించిన తరువాత గర్వోన్మత్తుడైన దుర్యోధనుడు ‘చీ’ యని విదురుని ఢిక్కరించి, ప్రాతికామిని పిలిచి ‘నీవు ద్రౌపదిని ఇక్కడకు తెమ్ము. నీకు పొందవుల భయ మేమియు లేదు. వీరు మన వృద్ధిని ఎప్పుడు గూడ కోరరు’ అని యనెను.

“జనమేజయా! దుర్యోధనుని యజ్ఞపై సూతుడైన ప్రాతికామి త్వరగా పోయి సింహకుహలో కుక్క దూరినట్లు రాజ భవనములో ప్రవేశించి పొందవుల రాణి కడకు పోయి ఆమెతో ని ట్లనెను :

దృపద రాజకుమారి! యుధిష్ఠిరుడు ద్యూతోన్మత్తుడై, జూదములో సర్వస్వమును ఓడి, చివరకు నిన్నుగూడ పందెము పెట్టి ఓటెను. ఇక నిప్పుడు నీవు దృతరాష్ట్ర భవనమునకు రమ్ము. నేను అక్కడ నీతో దాస్యము చేయించుటకు తోడ్కొని పోవు చున్నాను.”

“ఆ మాటకు ద్రౌపది యతనితో, ‘ప్రాతికామీ నీ వేమి! మాట్లాడు చున్నావు? రాజకుమారు డెవడు భార్యను పందెము పెట్టి జూదమాడును? యుధిష్ఠిరుని కడ జూదరులకు పందెము పెట్టి యిచ్చుటకు ఇతర ధన మేమియు

* సేవకుడు - వార్తవాహకుడు - దుర్యోధనుని దూతలలో ఒకడు.

లే కుండెనా? అతడు జూదపు మైములో ఇంత పిచ్చివా డయ్యెనా? అని యనెను.

“జనమేజయా! ఆ మాట విని ప్రాతికామి ద్రౌపదితో, ‘రాజకుమారీ! జూదములో పందెముగా ఒడ్డుటకు ఇతర ధన మేదియు లేనప్పుడు, ఆజాత శత్రుడు తొలుత తన సోదరులను, తరువాత తనను, చివరకు నిన్నుగూడ పందెము పెట్టెను’ అని యనగా, ద్రౌపది యతనితో, ‘సూతపుత్రా! నీవు సభకు పోయి జూదరి యైన ఆ మహారాజును, ‘నీవు నిన్ను తొలుత ఓడితివా? లేక నన్ను ఓడితివా?’ అని నా మాటగా అడిగి వచ్చి నన్ను తోడ్కొని పొమ్ము. రాజు ఏమి చేయ దలచినాడు?’ అని తెలిసికొనిన తరువాతనే, దుఃఖితురాలు, అబలయు వైన నేను సభకు వచ్చెదను.’ అని యనెను.

“జనమేజయా! అప్పుడు ప్రాతికామి సభకు పోయి యుద్ధిష్ఠిరునితో ద్రౌపది మాట తెలుపగా నతడు, దిక్కు తోచక అచేతను దై, ప్రాణరహితుని వలె నుండెను. కనుక, ప్రాతికామికి మంచి-చెడు ఏదిగూడ బదులు చెప్ప లేదు. అప్పుడు దుర్యోధనుడు ప్రాతికామితో, ‘నీవు పొమ్ము. ద్రౌపది యిక్కడే వచ్చి ఆమె అడుగ దలచినది అడుగ వలెను. ఇక్కడనే సభా సదు లందరు ఆమె ప్రశ్నమును, దానికి యుద్ధిష్ఠిరుడు చెప్ప ఉత్తరమునున్ను వినెదరు’ అని యనెను.

“జనమేజయా! ప్రాతికామి దుర్యోధనుని యజ్ఞపై మరల ద్రౌపది కడకు పోయి ఆమెతో, ‘రాజకుమారీ! దుర్యోధనాది సభాసదులు నిన్ను సభకే పిలుచు చున్నారు. ఇప్పుడు కౌరవులకు వినాశకాలము సంప్రాప్త మైన దని నేను తెలుచు చున్నాను. కనుకనే, దుర్యోధనుడు నిన్ను సభకు పిలుచు సాహ సము చేయనంతగా పటిపోయెను. అట్టివాడు ఎప్పుడు గూడ తన ధన-వైభవ ములను రక్షించుకొన జాలడు’ అని యనగా, ద్రౌపది యతనితో ని ట్లనెను:

‘సూతపుత్రా! దైవ విధాన మిట్లే యున్న దని నాకు తోచు చున్నది. జాతులకు, వృద్ధులకు అందరకున్ను సుఖ-దుఃఖములు ప్రాప్తించును. ప్రపంచ ములో అన్నిటికంటె ధర్మమే శ్రేష్ఠమని తెలుప బడెను. మనము ధర్మమును పాలించినచో అది మనకు శ్రేయస్సు చేకూర్చును. కనుక, నేను నా ధర్మమును

ఉల్లంపింప జాలను. నీవు పోయి సభలో నున్న కురు వంశీయులను 'ఇప్పుడు నేను ఏమి చేయవలెను?' అని ధర్మానుకూల మైన మాటను అడుగుము. ధర్మాత్ములు, నీతిజ్ఞులు, శ్రేష్ఠులు నైన ఆ మహా పురుషులు నాకు అజ్ఞ యిచ్చినట్లు తప్పక చేసెదను.'

“జనమేజయా! ద్రౌపది మాట విని సూతు డైన ప్రాతికామి సభకు పోయి, ఆమె ప్రశ్నమును సభ వారికి వినిపించెను. కాని, అప్పుడు దుర్యోధనుని దురాగ్రహము (మొండి పట్టు) తెలిసికొని, అందరు తలవంచుకొని కూర్చొనిరే కాని, ఏమియు నన లేదు.

“జనమేజయా: అప్పుడు 'దుర్యోధనుడు ఏమి చేయదలచినాడు' అని యుధిష్ఠిరుడు విని ద్రౌపది కడకు, ఆమె బాగుగా నెరిగిన యొక దూత ద్వారా 'ద్రౌపది! నీవు ధజస్యలవు. పోకముడిని క్రిందకు ఉంచుకొనిన యొక వస్త్రమునే ధరించి యున్నావు. ఐనను, అట్టి పరిస్థితిలోనే, ఏడ్చుచు, నీవు సభలో వచ్చి, నీ మామగారి యెదుట నిల బడుము. నీ వంటి రాజకుమారి యేడ్చుచు, సభలో వచ్చుట చూచి సభాసదు లందరు దుర్యోధనుని మనస్సులోనే నిందించెదరు' అని చెప్పెను.

“జనమేజయా! యుధిష్ఠిరుని మాట విని బుద్ధిమంతు డైన ఆ దూత ద్రౌపది కడకు పోయి, ధర్మరాజు మాట తెలిపెను. ఇక్కడ సభలో మహాత్ములైన పాండవులు సత్యమునకు కట్టుబడి మిక్కిలి దీనత్వముతో దుఃఖనిమగ్నులై యేమియు తోచక యుండిరి. వారి దీనముఖములను చూచి, దుర్యోధనుడు మిక్కిలి ప్రసన్నుడై, సూతునితో 'ప్రాతికామి! నీవు ద్రౌపదిని ఇక్కడకు తోడ్కొని రమ్ము. ఆమె యెదుటనే ధర్మాత్ములైన కౌరవులు ఆమె ప్రశ్నములకు ఉత్తరము చెప్పెదరు' అని యనగా, ప్రాతికామి ద్రౌపది కోపమునకు భయపడుచు తన మానాభిమానములను నిర్లక్ష్యము చేసి, మరల సభాసదులతో, 'నేను ద్రౌపదికి ఏమి ఉత్తరము చెప్పుదును?' అని యడిగెను. అప్పుడు దుశ్శాసనునితో దుర్యోధను డిట్లనెను:

‘దుశ్శాసనా! ఈ నా సేవకుడు, సూతపుత్రుడు ప్రాతికామి అతి మూర్ఖుడు. ఇతనికి భీమసేనుని వలన భయము గలదు. నీవు స్వయముగా పోయి ద్రౌపదిని పట్టుకొని యిక్కడకు తెమ్ము. మన శత్రువులు పాండవులు ఇప్పుడు మన వశములో నున్నారు. ఇప్పుడు వారు నిన్నేమి చేసెదరు?’

“జనమేజయా! అన్నగారి యాజ్ఞ విని దుశ్శాసనుడు కను లెఱుజేసి, వెంటనే పాండవుల భవనమునకు పోయి ద్రౌపదితో ‘పాంచాలీ! రా! రమ్మ! నీవు జూదములో ఓడింప బడితివి. ఇక సిగ్గువిడిచి, దుర్యోధనునివైపు చూడుము. మేము ధర్మానుసారముగ నిన్ను పొందితిమి. కనుక, నీవు కౌరవులకు సేవ చేయుము. ఇప్పుడే రాజసభకు రమ్ము’ అని యనెను.

“జనమేజయా! దుశ్శాసనుని మాట విని ద్రౌపది దుఃఖితురాలై, తన మలిన ముఖమును, చేత తుడుచుకొని, లేచి వృద్ధరాజైన దృతరాష్ట్రుని భార్యలున్న చోటికి పరుగెత్తుచు పోయెను. అప్పుడు దుశ్శాసనుడు గూడ రోషముతో గర్జిల్లుచు, అతివేగముగ ద్రౌపదివెంట ఉరికి ఆమెయొక్క దీర్ఘము లైన నీల కేశములను పట్టుకొనెను. ఆ కేశములు రాజసూయ మహాయాగము యొక్క అవభృథ స్నానమందు మంత్రపూత జలముచేత తడుప బడి యుండెను. అట్టి పవిత్రకేశములను దుశ్శాసనుడు పాండవుల పరాక్రమమును నిర్లక్ష్యము చేసి వారిని అవమానించుచు బలాత్కారముగ పట్టుకొనెను.

“జనమేజయా! ద్రౌపది సనాథురాలైనను, దుశ్శాసనుడు ఆ యబలను ఆనాథురాలినివలె సభాసమీపమునకు; మహావాయువు ఆరటిచెట్టును వలె ఈడ్చుచుండెను. దానిచేత ద్రౌపది శరీరము వంగి పోవగా ఆమెయతనితో, ‘మూర్ఖుడా! దురాత్మా! దుశ్శాసనా! నేను రజస్వలను. ఒకటి వస్త్రము ధరించినాను. ఇట్టి పరిస్థితిలో నన్ను సభకు కొనిపోవుట అనుచితము’ అని యనగా, దుశ్శాసనుడది వినికూడ ఆమె నీలకేశములను మరింత గట్టిగా పట్టుకొని, ఆమెతో ‘నోటికి వచ్చిన దంతయు వదరు చుండెను. ఇప్పుడు ‘ద్రౌపది తన రక్షణము కొరకు సర్వపాపహరుడు, సర్వవిజయుడు, సరావతారుడు వైన శ్రీకృష్ణభగవానునకు మొరపెట్టుకొను చుండగా దుశ్శాసనుడు ఆమెతో ద్రౌపది! నీవు రజస్వల వైనను ఏకవస్త్ర వైనను, లేక, దిగంబరురాల వైనను సరియే, మేము నిన్ను జూదములో

గెలుచుకొంటిమి నీవు మాకు దాసి వైతివి. కనుక నిప్పుడు నీవు మా ఇచ్చాను సారముగ దాసీజనులలో నుండ వలెను' అని యనెను.

“జనమేజయా? అప్పుడు ద్రౌపది కేశములు చెల్లాచెదు రై యుండెను. దుశ్శాసనుడు ఈడ్చుటచేత ఆమె వస్త్రము సగము సడలి క్రింద పడి యుండెను. అప్పుడు సిగ్గుచేత, అమర్షముచేతను, దహింప బడుచు, నతనితో నిట్లనెను:

‘అరే! దుష్టుడా! ఈ సభలో శాస్త్ర విద్వాంసులు, కర్మిష్టులు, ఇంద్ర సమానతేజశ్శాలురు, నాకు పితృసమానులు నైన గురుజను లందరు నున్నారు. నేను వారి యెదుట ఈ రూపములో నిలుచుట అనుచితము. నీ విట్లు నన్ను ఈడ్చుకుము వస్త్రహీనులని చేయకుము. ఇంద్రాది దేవతలు నీ సహాయమునకు వచ్చినను, నా పతులు రాజకుమారులు నైన పండవులు నీ యత్యాచారమును సహింప జాలరు. మహాత్ము డైన యుధిష్ఠిరుడు ధర్మమునందే యున్నాడు. ధర్మ స్వరూపము అతి సూక్ష్మ మైనది సూక్ష్మ బుద్ధి గలవారు, ధర్మపాలనమునందు నిపుణులు నైన మహాపురుషులే ధర్మ స్వరూపమును తెలిసికొన గలరు. నేను నా పతుల గుణములను వప్పు పరమాణువువలె సూక్ష్మాతి సూక్ష్మము లైన వారి దోష ములను ఉచ్చరింప జాలను.

‘మూర్ఖుడా! ఈ కౌరవ వీరులనడుమ నీవు రజస్వల యైన నన్ను ఈడ్చు కొని పోవుట మిక్కిలి పాపకార్యము. ఈ నీ దుష్కర్మను ఇక్కడ ఎవరు గూడ నిందింప కుండుట చూడగా ఇక్కడివా రందరు తప్పక, నీ యభిప్రాయముతో ఏకీభవించి యున్నారని తలచెదను. వీరికి ధిక్కార మగు గాక! భరత వంశ రాజుల ధర్మము నశించెను. శ్మశ్రితు ధర్మము నెరిగిన యీ మహాపురుషుల సత్ప్రవర్తననుగూడ తోపించెను. ఎందు కనగా, ఇక్కడ కౌరవులు ధర్మము యొక్క కట్టుబాట్లు ఉల్లంఘింప బడు చున్నదికిన్ని, సభలోని కురువంశీయు లందరు మౌనముతో ఈ యధర్మకార్యమును కనులొప్పగించి చూచుచున్నారు. భీష్మ-ద్రోణ-విదుర-ధృతరాష్ట్రాదు లెవ్వరికి గూడ శక్తిలే కుండ పోయెను. కనుకనే, ఈ పెద్దలు, వృద్ధులున్న దుశ్శాసనుని భయంకర పాపకృత్యమును చూడకున్నారు. రాజులారా! నా యీ ప్రశ్నమునకు బదులు చెప్పుడు. ధర్మాను సారముగ నేను ఇయింపబడితినా? లేదా? మీరు ఏ మనుకొను చున్నారు?’

“జనమేజయా! ఇట్లు దీనముగ విలపించుచు ద్రౌపది క్రోధభరితులైన తన పతులను కడకంట చూచెను. పాండవుల ప్రతి యవయవమునందు, అగ్ని వ్యాపించి యుండెను. అప్పుడు వారిని ద్రౌపది కటాక్షముతో చూచి, వారి క్రోధాగ్నిని ఉసికొలిపి, ఉద్బీప్తము చేసెను. రాజ్యము, ధనము, రత్నాదులు - ఇవి యన్ని ఓడినప్పుడుగూడ, పాండవులకు ద్రౌపదియొక్క లజ్జా - క్రోధభరితమైన కటాక్షపాతము చేత కలిగినంత దుఃఖము కలుగలేదు.

“జనమేజయా! అట్లు ద్రౌపది దీనులైన తన పతులవైపు చూచుచుండగా, దుశ్శాసనుడు అతి వేగముతో బిగ్గరగా నవ్వుచు ఆమెను ‘దాసీ!’ యని పిలువగా, ఆమె మూర్ఛిల్లినదాయను నట్లుండెను. అప్పుడు కర్ణునకు మిక్కిలి సంతోషము కలిగి, కిల-కిల నవ్వుచు దుశ్శాసనుని ‘దాసీ!’ యను పిలుపును ప్రశంసించెను. శకునిగూడ దాని నభినందించెను. సభాసదులలో కర్ణ - శకుని - దుర్యోధనులు దప్ప ఇతరు లందరు అప్పుడు ద్రౌపది ఈడ్వబడు చుండుట చూచి, మిక్కిలి దుఃఖించిరి. అప్పుడు భీష్ము డిట్లనెను :

‘సౌభాగ్యశాలినీ! ధర్మస్వరూపము అతి సూక్ష్మ మగుటచేత నీ యీ ప్రశ్నమును సరిగా, వివేచనము చేయ జాల కున్నాను. స్వామి కానివాడు ఇతరుల ధనమును పందెము పెట్ట జాలడు. కాని, శ్రీ సర్వదా తన స్వామికి అధీనురాలే. కనుక, ఈ విషయము లన్ని విచారించి నాకు చెప్పటకు గూడ తోచుట లేదు. ధర్మరాజైన యుధిష్ఠిరుడు ధన - సంపదలు నిండిన ఈ సమస్త భూమండలమును విడువ గలడు గాని, ధర్మమును విడువ జాలడు. ఇతడు తాను ఓడినట్లు స్వయముగానే చెప్పెను. కనుక, ఈ నీ ప్రశ్నమును నేను వివరింప జాలను. శకుని ద్యూత విద్యానిపుణులలో అద్వితీయజ్ఞానము గలవాడు. ఇతడే యుధిష్ఠిరుని ప్రోత్సహించి, నిన్ను పందెము పెట్టుటకు ఆతని మనస్సుతో ఇచ్చ కలిగించెను. కాని, ఇది శకుని కపట మని అత డెరుగడు. కనుకనే, నేను నీ ప్రశ్నమునకు వివేచన జేసి ఉత్తరము చెప్ప కున్నాను.’

“జనమేజయా! భీష్మ ితామహుని మాటలు విని ద్రౌపది యిట్లనెను:

‘ద్యూత నిపుణులు, అంగర్యులు, దుష్టాత్ములు, కపటులు నైన ధూర్తులు (జూదరులు-) యుధిష్ఠిర మహారాజును సభకు పిలిచి, జూద మారంభించిరి.

ఇతనికి జూద మాడుటకు అధికముగా అభ్యాసము లేదు ఐనను, ఇతనికి జూదమునందు ఇచ్చ ఎందుకు కలిగెను? పరిశుద్ధభావము లేని కపటులు, దురాత్ములు నందరు కలిసి కురుపాండవ శిరోమణి, అమాయకుడు నైన యీ యుద్ధిష్ఠిర మహారాజును జయించుకొనిన తరువాత నన్ను గూడ పందెము పెట్టుటకు ఇతనిని వివశని చేసిరి.

‘కురువంశ మహాపురుషు లైన యీ సభవా రందరకు కొడుకులు, కోడండ్రున్ను కలరు. కనుక ఈనా ప్రశ్నమును బాగుగా విచారించి సరి యైన యుత్తరము చెప్ప వలెను.

‘ఎక్కడ వృద్ధ పురుషులు లేరో, అది సభ కాదు. ఎవరు ధర్మము చెప్పరో వారు వృద్ధులు కారు. దేనిలో సత్యము లేదో, అది ధర్మము కాదు. దేనిలో కపటము కలదో, అది సత్యము కాదు.

(ఈ భావము తెలుపు శ్లోకము వ్యాసభగవాను డిట్లు వ్రాసెను :

“న సా సభా యత్ర న సంతి వృద్ధాః;
న తే వృద్ధాః యే న వదంతి ధర్మమ్!
నాసౌ ధర్మో యత్ర న సత్యమస్తి:
న తత్ సత్యం యత్ భలేనాను విధమ్॥”)

జనమేజయా! ఇట్లు ద్రౌపది దుఃఖ స్వరంతో చెప్పుచు, దీను లైన పతుల వైపు చూచు చుండగా, దుశ్శాసనుడు ఆమెను అనేక కఠోర వచనములు మాట్లాడి నొప్పించెను.

“జనమేజయా! రజస్వలగా నున్న ద్రౌపదిని ఈడ్చుకొని తెచ్చు చుండగా, ఆమె తలము నూగు తొలగి పోయెను. అట్టి తిరస్కారమునకు ఆమె యెప్పుడుగూడ అర్హురాలు కాదు. ఆమె దురవస్థకు చూచి భీమసేనునకు మిక్కిలి బాధ కలిగి యుద్ధిష్ఠిరుని చూచి అతి కుపితు డయి ఇట్లనెను :

భీమసేనుని క్రోధము - అర్జునుడు శాంతపరుచుట - వికర్ణుడు ధర్మము పలుకుట - కర్ణుడు విరోధించుట - ద్రౌపది వస్త్రావిహారము - భగవంతు డామె

లజ్జను రక్షించుట-విదురుడు ప్రహ్లాదుని ఉదాహరించి నభానదులను నిరోధించు మని ప్రోత్సహించుట:

‘యుద్ధిష్ఠిరా! జూదరుల యింజీలో తరచుగ కులటా స్త్రీలు ఉండెదరు. ఐనను, వారిని గూడి పందెము పెట్టి జూద మాడరు. కులటల యెడల గూడ జూదరులకు దయ యుండును. కాశీరాజు మనకు కానుకలుగా నిచ్చిన ధనము, ఇతరద్రవ్యములున్ను, ఇతరరాజులుగూడ సమర్పించిన రత్నములు, మన వాహనములు, వైభవమును, కవచములు, ఆయుధములు, రాజ్యము, నీ శరీరము, మమ్ము, సోదరు లందఱను గూడ శత్రువులు జూదములో నీతో పందెముగా పెట్టించి, తమ యధికారములో తీసికొనిరి. కాని, దానికొరకు నాకు క్రోధము కలుగ లేదు. ఎందు కనగా, నీవు మన సర్వస్వమునకు స్వామివి. కాని, ద్రౌపదిని పందెము పెట్టుట చాల అనుచిత మని నేను తలచెదను. అమాయకురాలయిన యీ యబల పాండవులను పతులుగా బడసి, ఇట్లు అవమానింప బడుటకు తగదు. నీ కారణము చేత ఈమెకు ఈ నీచులు; క్రూరులు, అజితేంద్రియులు నైన కౌరవులు వివిధములైన కష్టములు కలిగించు చున్నారు. ద్రౌపదికి సంభవించిన యీ దుర్దశ కౌరకు రాజా! నేను సిపైననే నాక్రోధము విడుచుచున్నాను. నీ రెండు బాహువులు కాల్చివేసెదను. సహదేవా! ఆగ్ని తెమ్ము.

“జనమేజయా! యిట్లు భీమసేనుడు కోపోద్బీభత్స పలికిన మాటలు విని యర్జునుడు అతనిని శాంత పరచుచు నిట్లనెను:

‘సోదరా! భీమసేనా! నీవు పూర్వ మెప్పుడు గూడ ఇట్టి మాటలు పలుకలేదు. క్రూరకర్ములైన శత్రువులు నీయొక్క దర్మసమ్మత మైన గౌరవబుద్ధిని నష్టపరిచి దనుట నిశ్చయము. శత్రువుల కోరిక సవలము చేయకుము. ఉత్తమ దర్మమునే యాచరింపుము. ధర్మాత్ముడైన మన జ్యేష్ఠ క్రాతకు ఎవడు ఆవమానము చేయ గలడు? యుద్ధిష్ఠిరమహారాజును శత్రువులు జూదమునకు పిలిచిరి. కనుక, ఈ ధర్మాత్ముడు, క్షత్రియ వ్రతమును దృష్టితో నుంచుకొని, ఇతరుల యిచ్చచేత జూదము ఆడెను. మనయన్న మన మహా యశస్సులు విస్తరింపజేయ గలవాడు.’

“జనమేజయా! అర్జును డిట్లు చెప్పగా విని, భీమసేనుడు అతనితో, ‘అర్జునా! ఒకవేళ నేను యుద్ధిష్ఠిరుడు చేసిన కార్యము క్షత్రియ ధర్మమునకు అనుకూల మని తెలియ కుండిన యెడల, బలాత్కారముగ అగ్నిలో ఈయన బాహువులు ఒక్కసారే కాల్చి భస్మము చేసి యుందును.’

“జనమేజయా! పాండవులు దుఃఖితు లై యుండుట, ద్రౌపది ఈద్య బడు చుండుటయు చూసి, ధృతరాష్ట్ర పుత్రు డైన వికర్ణుడు ఇ ట్లనెను:

‘రాజులారా! ద్రౌపది యడిగిన ప్రశ్నమునకు మీరు బదులు చెప్పవలెను. సరిగా వివేచన చేయనియెడల మనకు శీఘ్రమే నరకము అనుభవించ వలసి యుండును. భీష్మపితామహుడు, తండ్రియైన ధృతరాష్ట్ర మహారాజు - ఈ యిరువురు కురువంశమునందు అందరకన్న వృద్ధులు. వీరు, విదురుడున్న ఈ ప్రశ్నమునకు ఉత్తరము ఎందుకు చెప్పకున్నారు? మనయందరకు అచార్యు లైన ద్రోణాచార్య - కృపాచార్యులు బ్రాహ్మణులతో శ్రేష్ఠులు. వీరుగూడ ఈ ప్రశ్నమునకు తమ యభిప్రాయ మేల ప్రకటించ కున్నారు; ఇతర రాజులుగూడ కామ - క్రోధములు విడిచి సమంజసముగా ద్రౌపది ప్రశ్నమునకు ఉత్తరము చెప్ప వలెను. రాజులారా! ద్రౌపది మాచి - మాటికి ఈ ప్రశ్నమునే యడుగు చున్నది. దానిపై మీ-మీ యభిప్రాయములను తెలుపుచు ఉత్తరములు చెప్పుడు.’

“జనమేజయా! ఈ విధముగ వికర్ణుడు సభాసదుల నందరను మాటి- మాటికి నిర్బంధించి యడిగెను. కాని, యా రాజులు ఈ విషయముతో మంచి- చెడ్డ లేవియు చెప్ప లేదు. అప్పుడు వికర్ణుడు చేతులు పిసికికొనుచు దీర్ఘముగ నిట్టూర్చి ఇ ట్లనెను:

‘కౌరవులారా! రాజులారా! మీరు ద్రౌపది ప్రశ్నమునకు మీ యభి ప్రాయము తెలిపినను, తెలుపకున్నను ఈ విషయముతో నాకు న్యాయసమ్మత మని తోచిన యభిప్రాయము చెప్పెదను:

‘రాజులారా! రాజులకు నాలుగు దుర్వ్యసనములు - వేట, మద్యపానము, జూదము, విషయోప భోగములందు అత్యాసక్తి - అనునవి యుండును. ఈ దుర్వ్యసనములందు తగులుకొనినవాడు ధర్మమును తిరస్కరించి యిష్టము

వచ్చినట్లు వ్యవహరింప జొచ్చును. ఇట్టి వ్యసనములలో తగులుకొనిన వాడు చేయునట్టి ఏ కార్య మైనను, ప్రజలు సమ్మానించరు.

‘రాజులారా! యుధిష్ఠిర మహారాజు జూద మనెడు దుర్వ్యసనమునందు మిక్కిలి ఆసక్తుడు. కనుక నితడు ధూర్తు లైన జూదరులచేత ప్రేరితుడై ద్రౌపదిని పందెము పెట్టెను. పతివ్రత యైన ద్రౌపది పాండవు లందరకు సమానముగ భార్య యగును. కేవలము యుధిష్ఠిరునకు మాత్రమే కాదు. ఇదిగాక, యుధిష్ఠిరుడు తొలుత తనను ఓడి, పిదప ద్రౌపదిని పందెము పెట్టెను. అన్ని పందెములను గెలుచుకొనగోరు శకునియే ద్రౌపదిని పందెములో పెట్టు మని యుధిష్ఠిరుని ప్రోత్సహించెను. ఈ విషయము లన్ని యాచించి నేను ద్రౌపది ఓడ బడ లే దని తలచెదను.

“జనమేజయా! ఇట్లు వికర్ణుడు చెప్పినమాట విని సభాసదు లందరు ఆతనిని ప్రశంసించి, శకునిని నింపించిరి. అప్పు డాసభలో మహాకోలాహలము చెలరేగెను. ఆ చప్పుడు శాంతించిన తరువాత కర్ణుడు క్రోధముతో ఓడ లెరుగక వికర్ణుని చేయి పట్టుకొని, ఇట్లనెను:-

‘వికర్ణా! ప్రపంచములో అనేక వస్తువులు విపరీత పరిణామము కలిగించు నవిగా కనపడు చున్నవి. అరణి (అగ్ని చిలుకు కొయ్య) నుండి పుట్టిన యగ్ని అరణినే దహించి నట్లు ఒక్కొక్కడు తాను పట్టిన కులమునకే వినాశము కలిగించువాడగును. రోగము శరీరమునందే పుట్టినను, ఆ శరీర బలమునే అది నశింప జేయును. పశువులు గడ్డినే మేసినను, దానిని అవి త్రొక్కును. అట్లే కురుకులము నందు పుట్టినను, నీవు నీ పక్షమునకే హాని కలిగింప గోరు చున్నావు.

‘భీష్మ - ద్రోణ - అశ్వత్థామన్ - విదుర - గాంధారి - ధృతరాష్ట్రాదులు నీ కంటె ఆధిక మిద్ది శాలరు. ద్రౌపది మాటి - మాటికి అడిగినప్పటికిన్ని ఈ సభలోనివారెవ్వరు గూడ ఏమియు మాట్లాడ లేదు ఎందు కనగా, వీరు ద్రౌపది ధర్మానుసారముగ ఆయుధ బడిన దని తలచు చున్నారు.

‘ధృతరాష్ట్ర! కుమారా! నీవు కేవలము నీ మూర్ఖత్వమువలన నీ కాళ్ళనే గొడ్డలితో సరకుకొను చున్నావు. ఎందు కనగా, నీవు బాలకుడ వైనను, నిండు సభలో వృద్ధులవలె మాట్లాడు చున్నావు. ధర్మము విషయములో నీకు యథార్థ జ్ఞానము లేదు. గెలువ బడిన ద్రౌపది గెలువ బడ లేదని నీవు చెప్పు చున్నావు. దీనివలన నీ మందబుద్ధి వెల్లడి యైనది. ద్రౌపది జయింప బడ లేదని నీ వెట్లు తలచెదవు? యుద్ధిష్ఠిరుడు ద్యూత సభలో తన సర్వస్వమును పందెము పెట్టి నప్పుడు ద్రౌపది గూడ అతని సర్వధనములలో చేరి యున్నదిగదా! ఇట్లు ద్రౌపది ధర్మపూర్వకముగ గెలువ బడినప్పుడు ఆమె జయింప బడ లేదని నీ వెందుకు తలచు చున్నావు?

‘ఏకర్థా! యుద్ధిష్ఠిరుడు తన నోట సృష్టముగా చెప్పి, ద్రౌపదిని పందెము పెట్టెను. దానిని ఆయన తమ్ములు మౌనముతో అంగీకరించిరి. ఇంత జరిగినను ఆమె ఓడబడ లేదని నీ వెందుకు తలచు చున్నావు? ఒకవేళ, ఏకవక్త్ర యైన ద్రౌపది సభలో అధర్మ పూర్వకముగ తేబడినదని నీ యభిప్రాయ మైన యెడల, దానికి ఉత్తరముగ నేను చెప్పమాట విమము.

‘కురునందనా! స్త్రీకి ఒక్కడే పతి యని దేవతలు విధించినారు. కాని, ద్రౌపది అనేక పతుల యధీనములో నున్నది. కనుక నీమె నిశ్చయముగా వేశ్యయే. ఈమెను సభలో తెచ్చుట విచిత్ర మేమియు కాదు. ఈమె ఏకవక్త్ర యైనను, లేక, వివక్త్ర యైనను సభలో తేబడజాలను. ఇది నా సృష్ట మైన యభిప్రాయము. పాండవుల ధనము, ద్రౌపది, పాండవులు, ఈ సర్వమున్ను శకుని జూడముతో ధర్మపూర్వకముక ధన రూపముతో గెలుచుకొనెను.’

“జనమేజయా! ఇట్లు కర్ణుడు వికర్ణునితో చెప్పి, దుశ్శాసనునితో నిట్లనెను:-

‘దుశ్శాసనా! వికర్ణుడు అతి మూర్ఖుడైనను, విద్యాంసునివలె మాట్లాడు చున్నాడు. నీవు, పాండవులయొక్క, ద్రౌపది యొక్కయు వక్త్రములు విడిపింపుము.”

“జనమేజయా! కర్ణునిమాట వినిన వెంటనే పాండవు లందరు, తమ తమ యుత్తరీయ వక్త్రములను తీసి సభలో కూర్చొనిరి అప్పుడు దుశ్శాసనుడు

ఆ నిండుసభలో ద్రౌపది వస్త్రమును బలాత్కారముగ పట్టుకొని, లాగుటకు ఆరంభించెను.

“జనమేజయా! ద్రౌపది తన వస్త్రము లాగ బడు తున్నప్పుడు శ్రీకృష్ణ భగవానుని స్మరించి, ‘నేను అత్యంత విపత్తిలో పడినప్పుడు శ్రీహరిని స్మరించ వలె నని పూర్వము వసిష్ఠమహాముని చెప్పినమాట బాగుగా నెరుగుదును’ అని యోచించి మాటి - మాటికి ‘గోవిందా!’ అని కృష్ణనామమును ఉచ్చరించి మొర పెట్టుకొనుచు అపదకాలములో అభయ ప్రదానము చేయుచట్టి లోకప్రపితా మహుడు, సాక్షాత్తు నారాయణ స్వరూపుడు నైనశ్రీకృష్ణ భగవానుని మనస్సు లోనే ధ్యానించుచు నిట్లు మొర పెట్టుకొనెను:

‘గోవిందా! ద్వారకావాసా! శ్రీకృష్ణా! గోపాంగనా ప్రాణవల్లభా! కేశవా! కౌరవులు నన్ను అవమానించు చున్నారు, నీవు నెరుగకున్నావా? నాథా! రమా నాథా! ప్రజనాథా! సంకట నాశనా! జనార్దనా! నేను కౌరవ సముద్రములో మునిగి పోవు చున్నాను. నన్ను ఉద్ధరింపుము. సచ్చిదానంద స్వరూపా! శ్రీకృష్ణా! మహామోగీ! విశ్వత్పా! విశ్వభావనా! గోవిందా! నేను కౌరవులమధ్య మహా కష్టము అనుభవించు చున్నాను. శరణాగతురాలు అందు నైన నన్ను రక్షింపుము!’

“జనమేజయా! ఈ విధముగ త్రిలోకస్వామి, శ్యామసుందరుడు నైన శ్రీకృష్ణుని ద్రౌపది మాటి మాటికి ధ్యానించి మొర పెట్టుకొనుచు, దుఃఖముతో పైట చెరుగుచేత ముఖము కప్పికొని బిగ్గరగా ఏడ్వ జొచ్చెను.

“జనమేజయా! ఈ విధముగ ద్రౌపది త్రిలోక స్వామి యైన శ్రీకృష్ణుని మాటి - మాటికి ధ్యానించుచు, దుఃఖముతో ముఖముపై చెరుగు కప్పికొని, ఏడ్చు చుండగా, ఆమె మొర వేసి, కృపాసాగరు డైన శ్రీకృష్ణ పరమాత్ముడు భక్తురాలి యార్చిని సహింప జాలక, విహ్వలా డై, శయ్యనుండి లేచి, దయచేత కరగి, పాదచారిగానే, పరుగెత్తెను. అప్పుడు ద్రౌపది తన రక్షణముకొరకు ‘శ్రీకృష్ణా! విష్ణూ! హరీ!’ అని భగవాన్నమములను బిగ్గరగా నుచ్చరించు చున్నప్పుడు ధర్మ స్వరూపు డైన శ్రీకృష్ణ పరమాత్ముడు అప్రత్యక్షరూపముతో ద్రౌపది వస్త్రము నందు ప్రవేశించి, వివిధ సుందర వస్త్రములచేత ద్రౌపదిని కప్పెను.

“జనమేజయా! దుశ్శాసనుడు ద్రౌపది వస్త్రము లాగు చున్నప్పుడు అటు వంటి వస్త్రములే అసంఖ్యాకములుగ వెడలుచు నుండెను. ధర్మపాలకుడైన శ్రీకృష్ణుని ప్రభావముచేత నక్కడ అనేక విధములైన నూర్లకొంది అనేక వర్షముల వస్త్రములు వెడలు చుండెను.

“జనమేజయా! అప్పు డాసభలో భయంకర కోలాహలము చెలరేగెను. ప్రపంచములో నెల్ల అత్యద్భుత మైన యీ దృశ్యము చూచి, రాజు లందరు ద్రౌపదిని ప్రశంసించుచు, దుశ్శాసనుని నిందింప జొచ్చిరి. అప్పుడు రాజులమధ్య నున్న భీమసేనుడు చేతులు పిసికి కొనుచు క్రోధముచేత తృళిపడుచు, పెదవులతో భయంకర గర్జనము చేయుచు నిట్లు శపించెను. (ప్రతిజ్ఞ చేసెను.)

‘దేశ దేశాంతరములందలి క్షత్రియులారా! నా యీ మాట గమనించి వినుడు. ఇద్దిమాట ఇంతకు పూర్వము ఎవడు చెప్పి యుండడు, చెప్పి యుండజాలడు కూడ. రాజులారా! దుర్బుధి యైన దుశ్శాసనుడు భరత వంశమునకు కళంకప్రాయుడు. నేను యుద్ధమునందు ఐలక్ష్మరముగా ఈ పాపిష్ఠుని యెద పగుల గొట్టి, చీల్చి యితని రక్తము పీల్చెదను. అట్లు నేను ఈ నా ప్రతిజ్ఞ నెరవేర్చుకొనని యెడల నాకు నా తండ్రి తాతలసదగతి లభించు కుండుగాక!

“జనమేజయా! భీమసేనుని రోమాంచకర మైన యీ భయంకరప్రతిజ్ఞ విని సభలోని రాజులు దుశ్శాసనుని నిందించుచు, భీమసేనుని పలుసార్లు ప్రశంసించిరి. సభలో వస్త్రములు గుట్టలు - గుట్టలుగా పడినప్పుడు దుశ్శాసనుడు ఆలసిపోయి, సిగ్గు చెంది, మౌనముతో కూర్చొనెను అప్పుడు పాండవులవైపు చూచి అక్కడి రాజులు దుశ్శాసనుని ఛిక్కరించి అతనిపై నిందా వాక్యములు కురిపించిరి.

“జనమేజయా! కౌరవులు ద్రౌపది ప్రక్షుమురకు స్పృష్టముగ వివేచన చేసి ఉత్తరము చెప్ప కుండిరి గనుక, అక్కడివారు ధృతరాష్ట్రుని నిందించుచు, గర్హించిరి. అప్పుడు సమస్త ధర్మజ్ఞు డైన విదురుడు తన చేతులు పైకెత్తి సభా సదుల సద్దు మణగించి, ఇట్లనెను :

‘సభా సదులారా! ద్రౌపది మిమ్ము ఒక ప్రశ్నము నడిగి, అనాథవలె ఏడ్చు చున్నది. కాని, మీరు ఆమెకు వివేచన పూర్వకముగ ఉత్తరము చెప్ప కున్నారు. కనుక, నిక్కడ ధర్మహాని కలుగు చున్నది. సంకటముతో పడినవాడు అగ్నివలె చింతచే ప్రజ్వలితు డగుచు సభాసదుల శరణు జొచ్చి నప్పుడు, వారు, ధర్మము, సత్యమున్ను ఆశ్రయించి, తగు మాటలు చెప్పి, బాధితులను శాంతపరచెదరు. కనుక ధర్మానుకూల మైన ఆ ప్రశ్నమును అడిగినప్పుడు సభాసదులు కామక్రోధాదులు విడిచి ఆ ప్రశ్నమును బాగుగా వివేచన చేసి ఉత్తరము చెప్పట ఉత్తమ పురుషులకు సముచిత మైన ధర్మము.

‘రాజులారా! వికర్ణుడు తన బుద్ధికి తోచినట్లు ద్రౌపది ప్రశ్నమునకు ఉత్తరము చెప్పెను. ఇక మీరుగూడ, మీ-మీబుద్ధికి తోచినట్లు నిర్ణయించి బదులు చెప్పుడు. సభలో నుండినధర్మజ్ఞులు ప్రశ్నమునకు సదుత్తరము చెప్ప కున్నయెడల, ఆ అసత్యముయొక్క సగము దుష్ఫలము అనుభవించెదరు. ధర్మజ్ఞులు సభలో ప్రశ్నమునకు అసత్య నిర్ణయము చేసినయెడల, నిశ్చయ ముగ వారు అసత్యభాషణము యొక్క పరిపూర్ణ దుష్ఫలము (దండనము) పొంద గలరు. ఈ విషయములో ప్రహ్లాదునకు, అంగిరసుని కుమారు డైన సుధన్వునకున్న జరిగిన సంవాదరూప మైన యితిహాసము చెప్పెద వినుడు:

‘సభాసదులారా! రాక్షసరా జైన ప్రహ్లాదునకు ‘విరోచన’ నామము గల యొక పుత్రు డుండెను. అతడు ‘కేశిని’ యను నొక కన్యకను పొందుటకు అంగిరసుని పుత్రు డైన సుధన్వునితో వివాదము జరిపెను. ఆ యిరువురు ఆ కన్యకు పొంద గోరి, ‘నేను శ్రేష్ఠుడను, నేను శ్రేష్ఠుడను’ అని చెప్ప జొచ్చిరి. తమ మాట సత్యము చేయుటకు విరోచన-సుధన్వులు తమ ప్రాణములను పందెముగా పెట్టుకొనిరి తమ తమ శ్రేష్ఠత్వముపైర వారు చేసిన వివాదము మిక్కిలి పెరిగినప్పుడు అయిదరు ప్రహ్లాదుని కడకు పోయి ‘మా యిద్దరిలో ఎవడు శ్రేష్ఠుడు? సరిగా సత్యము చెప్పుము.’ అని యడుగగా, ప్రహ్లాదుడు వారి వివాదమునకు భయపడి, సుధన్వుని చూడ జొచ్చెను. అప్పుడు సుధన్వుడు క్షయించుచున్న బ్రహ్మదండము వలె కుపితుడై ఇట్లనెను:

‘ప్రహ్లాదా! నీ వొకపేళ ఈ ప్రశ్నమునకు ఉత్తరము అసత్యముగ చెప్పినను. లేక మౌనము వహించినను ఇంద్రుడు వజ్రాయుధముచేత నీ శిరస్సును మార్చకొని ఇందములు చేయును.’

‘ఇట్లు సుధన్వుడు చెప్పగా ప్రహ్లాదుడు, బాధపడి రావీయికువలె, కంపించుచు, ఈ విషయమును గూర్చి యడుగుటకు కశ్యపునియొద్దకు పోయి, ‘మహాత్మా! నీవు దేవ-దానవ-బ్రాహ్మణుల ధర్మములను ఎరుగుదువు. నాపై నొక ధర్మసంకటము పడినది. అదియే మనగా, ప్రశ్నమునకు ఉత్తరము చెప్పని వానికి గాని లేక, అసత్యముగా నుత్తరము చెప్పిన వానికిగాని, పరలోకము లందు ఎంటువంటి లోకము ప్రాప్తించును?’ అని యడుగగా ప్రహ్లాదునితో కశ్యపుడు ఇట్లనెను:-

‘ప్రహ్లాదా! ఎవడు తెలిసినప్పటికిన్ని కామ - క్రోధ - భయములచేత ప్రశ్నముల ఉత్తరము చెప్పడో అతడు తనపై వరుణదేవతయొక్క వేలకొలది పాశములను పడ వేసికొనును. ఎవడు గో-వృషభములయొక్క వదులైన చెవులవలె శిథిలు డై రెండు పక్షములతో సంబంధము పెట్టుకొని, సాక్ష్యము చెప్పనో, అట్టి సాక్షిగూడ వరుణుని సహస్ర పాశములచేత బంధించుకొన బడును. ఒక సంవత్సరము పూర్తిగా గడచిన తరువాత అతనికి ఒక్క పాశము మాత్రము విడిపోవును. కనుక, సత్యము తెలిసినవాడు యథార్థముగ సత్యమే చెప్ప వలెను.

‘ప్రహ్లాదా! ఎక్కడ ధర్మము అధర్మముచేత గ్రుచ్చ బడి యుండునో ఆ సభలో ధర్మమునకు గ్రుచ్చుకొనిన కంటకమును తొలగింపని సభాసదులను ఆ యధర్మ కంటకము గ్రుచ్చుకొనును. అనగా ఆ పాపఫలము అతనికి ఆనుభవించ వలసి యుండు నని భావము. ఒక సభలో జరిగిన అధర్మములో అర్థభాగము సభాపతికి చెందును. నాలుగవ భాగము అధర్మ మాచరించువానికి చెందును. ఆశేషించిన నాలుగవ భాగము సభలో నిండించ దగినవారిని నిండించనట్టి సభా సదులకు చెందును. నిండించ దగిన మనుష్యుని నిండించనట్టి సభలో సభాపతికి పాపము అంటదు. సభాసదులుగూడ ఆ పాపమునుండి విముక్తు లగుదురు. ఆ పాపమంతయు చేసినవానికే తగులును.

‘ప్రహ్లాదా! ధర్మము విషయములలో ప్రశ్నము చేసిన వానికి అసత్యముగా ఉత్తరము చెప్పిన వారికి ఇష్టా (యజ్ఞయాగాదులు) పూర్త (వాపీకూప - తటా కోద్యానాదులు) ధర్మము నశించుటతోపాటు వారికి పూర్వము, తరువాత, ఏడేడు తరములవరకు ఉన్నవారి పుణ్యమును గూడ వారు హతమార్చెదరు.

‘ప్రహ్లాదా! సర్వస్వము అవహరింప బడినవారి దుఃఖము, పుత్రమరణము కలిగిన వారి శోకము, పతిహీనురాలికి, రాజకోపమునకు పాత్రుడైన వానికిన్ని కలుగు కష్టము, ఋణగ్రస్త డైనవానికి, స్వార్థము నుండి వందితు డైనవానికిన్ని కలుగు క్లేశము, పుత్రహీనస్త్రీకి కలుగు సంతాపము, వ్యాఘ్రము వశములో చిక్కుకొనిన ప్రాణికి కలుగు వ్యాకులత్వము, సవతి గల స్త్రీకి గలుగు దుఃఖము, సాక్షులు మోసగించుటవలన మనుష్యునకు కలుగు క్లేశము - ఈ అన్ని విధములైన దుఃఖములు సమానము లని దేవతలు చెప్పిరి. ఈ దుఃఖము లన్నియు అసత్యవాదికి కలుగును. సాక్షి యనగా, ‘నేత్ర - శ్రోత్ర - మనస్సులు అను ఇంద్రియముల చేత గ్రహింప బడు దర్శన - శ్రవణ - ధారణములు, చేయువాడు’ అని యర్థము (అక్షము - అనగా నింద్రియము). కనుక, తాను చూచి - విని - గ్రహించిన విషయములను సత్యముగా చెప్పనట్టి సాక్షి ఎప్పుడు గూడ ధర్మార్థములనుండి వందితుడు కాడు.’

“జనమేజయా! కళ్యపుడు ధర్మసమ్మతముగా చెప్పిన మాట విని ప్రహ్లాదుడు తన పుత్రునితో ‘విరోచనా! సుధన్వుడు నీ కంటే శ్రేష్ఠుడు. అతని తండ్రి అంగిరసుడు నాకంటే శ్రేష్ఠుడు. సుధన్వుని తల్లి నీ తల్లి కంటే శ్రేష్ఠురాలు. కనుక, నిప్పుడు సుధన్వుడే నీ ప్రాణములకు స్వామి యయ్యెను’ అని చెప్పగా, సుధన్వుడు ప్రహ్లాదునితో, ‘దైత్యరాజా! నీవు పుత్రస్నేహమును లెక్క చేయక, ధర్మముపై స్థిరముగా నిలిచితివి. ఈ నీ ధర్మము చేత ప్రసన్నుడ నై, నేను నీ పుత్రునకు నూరు వర్షముల వరకు జీవింపు మని ఆజ్ఞ యిచ్చు చున్నాను’ అని యనెను.

‘సఖాసదులారా! ఈ విధముగ జరిగిన ప్రహ్లాదోపాఖ్యానముతోని ధర్మ ప్రసంగమును వింటిరి గనుక మీ రందరు ద్రౌపది ప్రహ్లాదునకు మీ-మీ యభిప్రాయములు తెలుపుచు సదుత్తరములను ఈయ వలెను.’

“జనమేజయా! ఇట్లు విదురుడు చెప్పిన మాటలు వినినప్పటికిన్ని అక్కడి రాజు లందరు నేమియు పలుక లేదు. అప్పుడు కర్ణుడు, దుశ్శాసనునితో ‘ఈ దాసి యైన ద్రౌపదిని ఇంటికి తీసికొని పొమ్ము’ అని యనెను. ద్రౌపది లజ్జామగ్నురాలై గడ-గడ వడకుచు, పొండపులను పియచు చుండెను అట్టి

పరిస్థితిలో దుశ్శాసనుడు ఆ నిండు సభలో దుఃఖితురా లై యున్న ద్రౌపదిని ఈడ్వ దొడగెను. అప్పుడు ద్రౌపది యిట్లు దుఃఖించెను:

ద్రౌపది హెచ్చరిక చేయుచు విలపించుట-భీష్ముని కథనము:

‘అయ్యో! నేను ఈ సభలో ప్రవేశించిన తరువాత మొట్టమొదట చేయవలసిన కార్యము ఇంతవరకు చేయ లేదు. ఇప్పుడు చేయ వలెను. దురాత్ముడైన దుశ్శాసనుడు నన్ను బలాత్కారము చేత ఈడ్చుకొని వచ్చి వ్యాకుల పరచెను. అందువలన తొలుత నేను చేయ వలసిన కార్యము చేయ నైతిని. ఈ సభలో నున్న కురువంశీయులైన మహానుభావు లందఱకు ప్రణామము చేయుచున్నాను. భయముచేత తొలుత నేను చేయ లేదు. కనుక, అది అపరాధముగ మీరు తలచగూడదు.’

“జనమేజయా! దుశ్శాసనుడు మాటి-మాటికి ఈడ్చుటచేత ఏమియు తోచని ద్రౌపది నేలపై పడి విలపించుచు ని ట్లనెను:

‘అయ్యో! నా స్వయంవర సమయమందు సభలో వచ్చిన రాజు లందరు నన్ను చూచి యుండిరి. అప్పుడుతప్ప ఇతర సమయములందు ఎక్కడగూడ ఇంతకు పూర్వము న న్నెవ్వరును చూచి యుండ లేదు. అట్టి నేను బలాత్కారముగ సభలోకి లాగ బడితిని. రాజభవనమునందు నన్ను సూర్య-వాయువులు గూడ చూడ జాల కుండిరి. అట్టి నన్ను నేడు ఈ సభామధ్యమున జనులందరు చూచిరి.

‘పూర్వము నా భవనమునం దున్నప్పుడు నన్ను వాయువు స్పృశించుట గూడ పాండవులు సహింపకుండిరి. అట్టి నన్ను దురాత్ముడైన యీ దుశ్శాసనుడు సభలో స్పృశించు చున్నప్పటికిన్ని పాండుకుమారులు సహించి మౌనముతో నున్నారు.

‘నేను కురు కులమునందు కోడలను పుత్రివంశీదానను. బాధింప దగిన దానను కాను. ఐనను, నాకు భయంకర మైన క్షేకము కలిగింప బడుచున్నది. దీనిని కురు వంశీయు లందరు ఇక్కడ సహించి యున్నారు, మిక్కిలి విపరీత కాలము సుఖవించిన దని తలచెదను.

‘సభాసమలారా! ఇంతకన్న రయనీయ మైన దుర్దశ ఏమి యుండును? నావంటి శుభకర్మాచరణురా లైన పతివ్రతను, నిండుసభలో వివశులైన జేసి, తెచ్చిరి. నేడు రాజధర్మము ఎటు పోయెను? పూర్వపు ధర్మాత్ములు, శ్రీని ఎప్పుడుగూడ సభలో తే కుండిరి. కాని, ఈ కౌరవుల సమాజమందు ఆ ప్రాచీన సనాతన ధర్మము నశించెను. అట్లు కాకున్నచో, పాండవుల ధర్మపత్ని, ధృష్ట ద్యుమ్నుని చెల్లెలు, శ్రీ కృష్ణభగవానుని మిత్రురాలు నై యుండికూడ నేను ఈ రాజసభలో ఎట్లు తే బడ జాలి యుందును? కౌరవులారా! నేను ధర్మరా జైన యుధిష్ఠిరునకు సవర్తురా లైన ధర్మపత్నిని. నేను దాసి నుడునా? కాదా: యని నిర్ణయింపుడు. మీరు చెప్పినట్లే చేసెదను.

‘కురువంశ క్షత్రియులారా! కురుకుల కీర్తికి కళంకము తెచ్చునట్టి యీ నీచ దుశ్కాసనుడు నన్ను చాల కష్టపెట్టు చున్నాడు. నేను దీనిని చాలాసేపు సహింప జాలను. నేను జయింపబడితివా? లేదా: మీ రేమి తలచు చున్నారు? మీ నోటినుండి ఈ ప్రశ్నమునకు సరి యైన యుత్తరము విన గోరు చున్నాను. మీ నిర్ణయానుసారమే నడుచుకొనెదను.’

“జనమేజయా! ఇట్లు పలువిధములుగా మొరపెట్టుకొను చున్న ద్రౌపది మాటలు విని భీష్ముడు ఆమెతో విట్లనెను :

‘కల్యాణీ! నేను తాజాతనే ధర్మగతి అతి సూక్ష్మ మని చెప్పితిని. లోకములో విజ్ఞులైన మహాత్ములుగూడ ఈ విషయము బాగుగా నెరుగ జాలరు. ప్రపంచములో బలవంతుడు ‘ధర్మ’మని తలచినదానినే, లోకులు ‘ధర్మ’మని నిర్ణయించెదరు. బలహీనుడు ఏది ధర్మ మనునో, అది బలవంతుని ధర్మముచేత అణగిపోవును. కనుక, నిప్పుడు కర్ణ - దుర్యోధనులు నిర్ణయించిన ధర్మమే అన్నింటి కన్న పైన నున్నది.

‘మంగళకరులారా! ధర్మస్వరూపము అతిసూక్ష్మము, అతిగహనము నగుట చేత, ఈ ధర్మనిర్ణయ కార్యము అత్యంతగురుతర మగుటచేతను ఈ నీ ప్రశ్నమునకు నిశ్చితరూపముతో యథార్థ మైన వివేచనము చేసి నేను బదులు చెప్ప జాల కున్నాను. అతిశీఘ్రకాలములోనే, ఈ కులమునకు నాశము కలుగుట తప్పదు. ఎందు కనగా, కౌరవు లందరు లోభ - మోహములకు వశు లైనారు.

'కల్యాణి! నీవు ఎవరికి పత్నివో, ఆ పాండవులు మాయ త్తమకులములో జన్మించిరి. వారు మహా - మహా సంకటఘటలలో పడినప్పటికిన్ని ధర్మమార్గము నుండి తొలగి పోవరు. నీ యీ స్రత్యవర్తనము, సద్యవహారమును నీకు యోగ్యమైదే. ఎందు కనగా, ఇంతటి మహాసంకటములో పడినను నీవు ధర్మము వైపే చూచు చున్నావు. ద్రోణాచార్యాది వృద్ధులు, ధర్మజ్ఞులు నైన యితరులు కూడ ఈ సభలో తల నేలకు వాల్చి శూన్యముగ శవములవలె కూర్చొని యున్నారు. నీ యీ ప్రశ్నమును నిర్ణయించుటకు ధర్మరాజైన యుధిష్ఠిరు డొక్కడే అందరికన్న ప్రామాణికుడైన వ్యక్తి యని నా యభిప్రాయము. నీవు ఓడ బడితివా? లేదా? యను విషయము అతడే తెలుప వలెను.'

ధుర్యోనుని కపటయుక్త వచనములు. భీమసేనుని క్రోధపూర్ణవచనములు :

"జనమేజయ! పాండవుల పట్టమహిషి యైన ద్రౌపది ఆర్మితో కురరి (అడు లకుముకి పిట్ట) వలె మిక్కిలి విలపించు చుండుట చూచికూడ సభలోని రాజులు దుర్యోధనునకు భయపడి మంచి-చెడ్డ లేవియు చెప్ప జాల కుండిరి. రాజపుత్రులు, రాజపౌత్రులును మౌనముతో నుండుట చూచి దుర్యోధనుడు చిరునవ్వుతో ద్రౌపదితో నిట్లనెను:

'ద్రౌపది! నీ యీ ప్రశ్నమునకు నీ పతులైన భీమాది పాండవులే ఉత్తరము చెప్పెదరు. నిన్ను పందెము పెట్టుటకు యుధిష్ఠిరునకు ఏలాటి యధికారము లే దని, నీ పతులే చెప్పుదురు గాక! పాండవు లందరు యుధిష్ఠిరుని అసత్యవాదిగా నిర్ణయించెదరుగాక! అప్పుడు నీవు దాస్యమునుండి విముక్తురాలవయ్యెదవు. యుధిష్ఠిరుడు ధర్మాత్ముడు. ఇంద్రసమాన తేజస్సంపన్నుడు. నిరంతరము ధర్మానుసారముగనే నడచువాడు. నిన్ను పందెము పెట్టుటకు తనకు అధికారము కలదా? లేదా? యను విషయమును అతడే చెప్పగాక! అతడు చెప్పినట్లే నీవు దాసీత్వమో, అదాసీత్వమో, ఏదో యొకటి అనుసరింపుము. ఈ సభలోని కురువంశీయు లందరు నీకొరకే దుఃఖితులై యున్నారు. మంద భాగ్యులైన నీ పతులను చూచి, వీరు నీ ప్రశ్నమునకు సరి యైన ఉత్తరము చెప్ప జాల కున్నారు.'

“జనమేజయా! తరువాత సభలో కొందరు దుర్యోధనుని మాటలను ప్రశంసించుచు బిగ్గరగా అరచుచు, వస్త్రములు పై కెత్తి ఆడించుచు నుండిరి. మరి కొందరు హా-హా కారముతో ఆర్తనాదము చేయు చుండిరి. అప్పుడు కౌరవులకు మిక్కిలి సంతోషము కలిగి, దుర్యోధనుని హితు లందరు ఆతడు ధార్మికు డని ఆదరించిరి.

“జనమేజయా! తరువాత ఆ రాజు లందరు ‘ధర్మజ్ఞు లైన పాండుకుమారులు ఏమి చెప్పెదరా’ యని ఆశతో, యుధిష్ఠిరునివైపు ముఖము త్రిప్పి చూచుచుండిరి. అర్జునుడు తనయభిప్రాయము ఏవిధముగ వెల్లడించును? భీమ - నకుల సహదేవులు గూడ ఏమి చెప్పెదరు? అని చూచు చుండిరి. అప్పుడు భీమసేనుడు సభలోని కోలాహల మంతయు శాంతించిన తరువాత తన చేయి పై కెత్తి ఇట్లనెను:

‘మహాత్ము డైనయుధిష్ఠిరుడు మాకు తండ్రితో సమానుడు. అతడు పాండు కులమునకు స్వామి కా కుండినయెడల, మేము కౌరవుల యీ అత్యాచారమును సహించి యుండము. ఇతడు మా పుణ్యములకు, తపస్సులకు, ప్రాణములకున్న ప్రభువు. ఇతడు, ద్రౌపదిని పందెము పెట్టుటకు పూర్వము తాను ఓడ లేదు. కనుక, మే మందరము ఇతని చేత పందెములో పెట్ట బడి, ఓడితిమి. ఒకవేళ నేను ఓడింప బడ కుండినయెడల, ఏ మనుష్యు డైనను, ద్రౌపది కేళములను స్పృశించినప్పుడు నా చేత చావకుండ నుండడు.

‘రాజులారా! గడియమ్రాకులవంటి వడి దిరిగిన నా భుజములు చూడుడు. వీని నడుమ చిక్కుకొనిన యింద్రుడు గూడ బ్రతికి పోవ జాలడు. నేను, ధర్మ బంధనమందు కట్టవడి యున్నాను. జ్యేష్ఠభ్రాతయందలి గౌరవము నన్ను ఆపి యుంచెను. అర్జునుడు గూడ నన్ను వారించు చున్నాడు. ఈ కారణముల చేతనే నేను ఈ సంకటము దాట జాల కున్నాను. ధర్మరాజు నాకు ఆజ్ఞ యిచ్చిన యెడల సింహము, క్షుద్రద్రవ్యములను బట్టుకొని నలిపినట్లు పాపిష్ఠులైన ఈ ధృతరాష్ట్ర పుత్రులను ఖడ్గములవంటి నా కరతలముచేతనే నలిపి చూర్ణము చేసి యుందును.’

“జనమేజయా! అప్పుడు భీష్మ - ద్రోణ - విమరులు భీమసేనుని శాంత పరచుచు, ‘భీమా! ఓర్పుకొనుము. నీ విప్పుడు చెప్పిన దంతయు చేయ గల వనుటలో సందేహము లేదు’ అని యనిరి.

ఆ మాట విని కర్ణుడు ద్రౌపదితో నిట్లనెను:

కర్ణ-దుర్యోధనుల మాటలు - భీమసేనుని ప్రతిజ్ఞ - విదురుని హెచ్చరిక -
ద్రౌపదికి ధృతరాష్ట్రపు వర మిచ్చుట:-

‘ద్రౌపదీ! దాసుడు, పుత్రుడు, సర్వదా పరాధీనుడై న శ్రీ - ఈ ముగ్గురు ధనమునకు అధికారులు కారు. తన యైశ్వర్యమును పోగొట్టుకొనిన నిర్ధనుడైన దాసునియొక్క పత్ని అతని ధనము. ఈ అన్నిటిపైన దాసుని యొక్క ప్రభువునకే అధికారము ఉండును. కనుక, ఇప్పుడు నీవు దుర్యోధన రాజుయొక్క కుటుంబ జనులకు సేవ చేయుము. ఇప్పుడిక నీకు ఈ కార్యమే మిగిలియున్నది. కనుకనే, నీకు ఇట్లు ఆజ్ఞ యియ్య బడు చున్నది. నేటినుండి ధృతరాష్ట్ర పుత్రు లందరు నీకు స్వాము లైరి. పాండుపుత్రులు కారు.

‘సుందరీ! ఇప్పుడు నీవు త్వరగా మరియొక పతిని ఏరుకొనుము. దాని వలన నీకు జూరములో ఇతరునకు మరల దాసి వగు నవకాళము ఉండదు. పతులను గూర్చి నీ యిచ్చానుసారముగా వ్యవహరించుట నీవంటి శ్రీకి నింద్యము కాదు. దాసీత్వమునం దైతే, శ్రీకి స్వేచ్ఛాచారము ప్రసిద్ధముగానే యున్నది. కనుక, నీకు ఈ దాస్యభావమే ప్రాప్తించుగాక!

‘యాజ్ఞసేనీ! పాండవు లైదుగురు పరాజితు లై దాసు లైరి. ఇక నిప్పుడు నీవుగూడ దాసివైతివి. ఓడిన పాండవులు ఇప్పుడు నీకు పతులు కారు. ఈ సభలో ద్రుపదరాజ కుమారి వైన నిన్ను పందెము పెట్టి జూదమాడిన యుధిష్ఠిరుడు తన జీవితములో నిక మాత్రమును, పురుషార్థమున్ను ఆవశ్యకములు కా వని తలచెనా?’

“జనమేజయా! కర్ణుని మాటలు విని భీమసేనుడు మిక్కిలి అమర్ష భరితుడై, వేదనతో వడిగా నిట్టూర్పు చుండెను. అతడు యుధిష్ఠిరునకు ఆను చరుడు కనుక, ధర్మ పాళబద్ధుడై, యుండెను. అతని నేత్రములు క్రోధారుణితము లై యుండెను. అతడు యుధిష్ఠిరుని దహించుచున్నాడా యను నట్లు చూచుచు నతనితో ‘రాజా! నాకు కర్ణునిపై కోపము రా కున్నది. వాస్తవముగా, నతడు చెప్పినదే దాసధర్మము. నీవు ద్రౌపదిని పందెము పెట్టి జూదమాడ

కుండినయెడల, ఈ శత్రువులు ఇట్టి మాటలు అన గలిగి యుండిరా?' అని యనెను.

“జనమేజయా! భీమసేనుని మాటలు విని మౌనముతో ఆచేతనావస్థలో నున్న యుధిష్ఠిరునితో దుర్యోధను డిట్టనెను:-

‘యుధిష్ఠిరా! నీ తమ్ములు నీ యాజ్ఞకు వశులై యున్నారు. కనుక, నీవే ద్రౌపది ప్రశ్నమునకు ఏ మైన బదులు చెప్పుము. ద్రౌపది ఓడ బడెనా? లేదా? నీ వేమి యనుకొనెదవు?’

“జనమేజయా! ఐశ్వర్యమదమోహితుడైన దుర్యోధనుడు యుధిష్ఠిరు నకు నిట్లు చెప్పి కర్ణుని సైగతో ప్రోత్సహించుచు, భీమసేనుని తిరస్కరించుచు, తన తొడపై వస్త్రము తొలగించి ద్రౌపది వైపు చిరునవ్వుతో చూచెను. అరటి స్తంభమువలె లావుగా నుండి, సర్వ లక్షణశోభిత మై, గజతుండమువలె నుండి, వజ్రమువలె కఠోర మైన తన యెడమ తొడమ ద్రౌపదికి చూపించెను.

“జనమేజయా! అప్పుడు దుర్యోధనుని చూచి, భీమసేనుని కన్నులు క్రోధ రక్తము లయ్యెను. అతడు కన్నులు తట-తట కొట్టుకొనుచు తేరి పార దుర్యోధనుని జూచి సభాసదు లందరు విను చుండగా, ‘దుర్యోధనా! మహా సంగ్రామమందు నీ తొడను నా గడతో విరుగగొట్ట కుండినయెడల, నాకు నా పూర్వుల పుణ్యలోకములు లభించ కుండుగాక!’ అని శపథము చేసెను.

“జనమేజయా! యిట్లు క్రోధభరితుడై, భీమసేనుడు చెప్పు చున్నప్పుడు అతని రోమ-రోమముల నుండి అగ్నికణములు, జ్వలించు చున్న వృక్షపు తొట్టనుండి వెడలునట్టి యగ్నిజ్వాలలవలెనే వెడలెను. అప్పుడు విదురు డిట్టనెను:

‘వృతరాష్ట్ర! పుత్రులారా! భీమసేనుడు మీకు చాల గొప్పభయము కలిగించినాడు. దీనిని గమనించి చూడుడు. నిశ్చయముగానే పురాకృతము యొక్క ప్రేరణముచేతనే భరతవంశీయుల సమక్షములో ఈ పెద్ద అన్యాయము జరిగెను. మీరు నియమములను, కట్టుబాట్లను ఉల్లంఘించి, జూద మాడితిరి. నిండుసభలో శ్రీని తెచ్చి ఆమె కొరకు నివాదము చేయు చున్నారు. మీ యోగ-క్షేమములు

రెండు నశించు చున్నవి. 'కొరవులు పాపపు దురాలోచనయే చేసెద' రని అందఱకు తెలిసెను.

'కొరవులారా! మీరు ధర్మపు మహత్త్వమును త్వరగా తెలిసికొనుడు. ఎందు కనగా, ధర్మనాశ మైనప్పుడు, ఆ దోషము సమస్త సభకు సంక్రమించును. జూదరి యైన యుధిష్ఠిరుడు తాను ఓడుటకు పూర్వమే ద్రాపదిని పందెము పెట్టి యుండిన యెడల, అతనికి ఆ యధికారము ఉండెను. కాని, అతడు తాను ఓడి, పందెము పెట్టుటకు అధికారము పో గొట్టుకొనినప్పుడు ఆ పందెమునకు విలువ ఏమి యుండును? అనధికారి యైనవాడు పందెము పెట్టిన ధనము యొక్క గెలుపు - ఓటములు, స్వప్నమునందు ధనపు - గెలుపు ఓటముల వలెనే యుండు నని నేను తలచెదను. మీరు, శకుని మాట విని మీ ధర్మము నుండి భ్రష్టు లైతిరి.'

"జనమే జయా! యిట్లు విదురుడు చెప్పినతరువాత దుర్యోధనుడు ద్రాపదితో ని ట్టనెను :

'ద్రాపది! నేను భీమార్జున నకుల సహదేవుల మాట యంగీకరించుటకు సంసిద్ధుడ నైయున్నాను. వీ రందరు, 'నిన్ను ఓడుటకు యుధిష్ఠిరునకు ఏలాటి యధికారము లేకుండె' నని చెప్పిన యెడల నీకు దాసీత్వమునుండి విముక్తి కలిగింప బడును.'

"జనమేజయా! మాట విని అర్జునుడు ఇ ట్టనెను :

'యుధిష్ఠిర మహారాజు తొలుత మమ్ము పందెము పెట్టుటకు అధికారి యై యుండెను. కాని, తాను ఓడినప్పుడు 'అతడు ఎవరికి ప్రభువు?' అను విషయము కొరవు లందరు విచారించవలెను.'

"జనమేజయా! యిది యిట్లు జరుగు చుండగా, ధృతరాష్ట్రుని యగ్ని హోత్రకాలలో ఒక నక్క ప్రవేశించి బిగ్గరగా కూయ జొచ్చెను. ఆ ధ్వని విని, అన్ని వైపులనుండి గాడిదలు ఓండ్రపెట్టి జొచ్చెను. గ్రద్దలు మొదలైన భయంకర పక్షులుగూడ నలువైపుల అశుభ సూచకముగ కోలాహలము చేయు చుండెను. గాంధారి - విదుర - భీష్మ - ద్రోణ - కృపాచార్యులు గూడ ఆ

భయంక ధ్వని వినిరి. తరువాత, అందరు బిగ్గరగా 'స్వస్తి-స్వస్తి' (మంగళము - మంగళము) అని యన జొచ్చిరి. తరువాత, గాంధారి, విదురుడున్న అనర్థ సూచక మైన ఆ భయంకర ధ్వని విని మిక్కిలి దుఃఖముతో, ఆ విషయము ధృతరాష్ట్రునకు చెప్పగా నతడు ఇట్లనెను:

‘అరే! దుర్బుధ్ధీ! దుర్యోధనా! నీవు జీవించి కూడ మరణించితివి. ఉత్తమ కురువంశీయుల సభలోనికి కులస్త్రీని, విశేషించి, పాండవుల ధర్మపత్నిని తెచ్చి ఆమెతో పాపపు మాటలు పలుకు చున్నావు.’

“జనమేజయా! యిట్లు చెప్పి, తన బాంధవులను విनाశము నుండి రక్షించి, వారి హితమును గోరుచు, తత్త్వదర్శి, మేధావియు నైన ధృతరాష్ట్ర మహారాజు దుఃఖప్రద మైన యీ విషయమును తన బుద్ధితో బాగుగా యోచించి, ద్రౌపదిని ఊరడించుచు, ఆమెతో, ‘కోడలా! ద్రౌపదీ! నీవు నా యందరు కోడండ్రకంటె శ్రేష్ఠులవు. ధర్మ పరాయణులవు. పతివ్రతవు నీ యిష్టము వచ్చిన వరము అడుగుము. ఇచ్చెదను” అని యనెను.

“జనమేజయా! తరువాత, ద్రౌపది-ధృతరాష్ట్రులకు ఇట్లు సంవాదము జరిగెను:

ద్రౌపది : మహారాజా! నీవు నాకు వర మీయదలచిన యెడల సంపూర్ణ ముగ ధర్మమునే ఆదరించునట్టి యుధిష్ఠిర మహారాజును దాస్యమునుండి విముక్తుని జేయుము. దాని చేత బుద్ధిమంతుడైన యీ రాజునకు నానుండి పుట్టిన ప్రతిబింధుని ఇతర రాజులు అజ్ఞానము చేత ‘ఈ బాలకుడు దాస పుత్రుడు’ అని అన కుందురు గాక! తొలుత రాజకుమారుడుగా నుండి పిదప నెవడుగూడ దాస పుత్రుడు కా లేదు. రాజులచేత లాలింప బడి, పాలింప బడిన నా పుత్రుడు ప్రతిబింధుడు దాసపుత్రు డగుట ఎప్పుడుగూడ ఉచితము కాదు.

ధృత : కల్యాణీ! నీ వనినట్లే యగుగాక! ఇక నీకు రెండవ వర మిచ్చెదను అదిగూడ అడుగుము. నీకు వరమిచ్చుటకు నన్ను నా మనస్సు ప్రోత్సహించు చున్నది. నీవు ఒక వరము మాత్రమే పొందుటకు యోగ్యురాలవు కా వని నా మనస్సు చెప్పుచున్నది.

ద్రౌపది : రాజా! భీమార్జున - నకుల సహదేవులను వారి రథ - ధనుర్పాణములతోపాటు దాసభావము లేకుండ స్వతంత్రులను చేయుము.

ధృత : సౌభాగ్యవతీ! నీవు ఈ కులమునకు ఆనంద వర్ధనురాలవు. నీవు కోరినట్లే యగుగాక! ఇక మూడవ వరము కోరుకొనుము. నీవు నాయందరు కోడండ్రలో శ్రేష్ఠురాలవు. ధర్మపాలకురాలవు. రెండు వరములతోనే నీకు తగిన సత్కారము జరుగ లేదని తలచెదను.

ద్రౌపది : 'మహారాజా! లోభము ధర్మమును నశింప జేయును. కనుక, నిక నా మనస్సులో వరము కోరుటకు ఉత్సాహము లేను. అదిగాక, నాకు మూడవ వరము కోరుటకు అధికారముగూడ లేదు. రాజేంద్రా! వైశ్యునకు ఒక వరము కోరుటకు, క్షత్రియ స్త్రీకి రెండువరములు కోరుటకు, క్షత్రియునకు మూడు వరములు కోరుటకు, బ్రాహ్మణునకు నూరు వరములు కోరుటకున్న అధికారము కలదు. రాజా! ఈ నా పతులు దాస్యము పొంది మహా విపత్తిలో చిక్కుకొనినారు. ఇప్పుడు ఆ యాపదను దాటిరి. ఇకపైన వారు పుణ్యకర్మానుష్ఠానముల ద్వారా స్వయముగానే శ్రేయస్సును పొందగలరు.'

'జనమేజయా! యిట్లు ద్రౌపది చెప్పగా విని కర్ణు డిట్లనెను:

శత్రువులను వధించుటకు పూనిన భీముని యుద్ధిష్ఠిరుడు శాంతపరచుట:

'సభాసదులారా! నేను వినిన మానవ సుందరీ స్త్రీలలో ఎవరుగూడ ఇటువంటి యద్భుతకార్యము చేయలేదు. పాండవ - ధార్మరాష్ట్రులందరు పరస్పరము అత్యంత క్రోధభరితులై యుండిరి. కాని, ఈ ద్రౌపది వారిని సంకటమునుండి దాటించుటకు నౌక యయ్యెను. పాండవులను శాంతపరచి, వారు ఏలాటి నౌక ఆధారమున్న లేక, సంకటమనెడు అగాధ సాగరములో మునుగు చుండిరి. అట్టివారిని ఈమె ఉద్ధరించెను.'

"జనమేజయా! శత్రువులమధ్య కర్ణు డిట్లు చెప్పగా విని అసహన శీల డైన భీమసేనుడు మనస్సులోనే దుఃఖించి ఇట్లనెను:

'అయ్యో! పాండవుల యుద్ధారమునకు స్త్రీయే గతి యయ్యెను. పురుషునిలో 'సంతానము - కర్మ - జ్ఞానము' అను మూడు విధములైన జ్యోతులు

ఉన్నవి. ఎందు కనగా, ఈ మూడింటినుండియే సమస్త ప్రజోత్పత్తి యయ్యెను. ఈ శరీరము ప్రాణరహిత మై, శూన్య మై, అపవిత్ర మై, సమస్త బంధువులచేత విడువ బడినప్పుడు, ఈ జ్ఞానాదు లైన మూడు జ్యోతులు పరలోకగతు డైన పురుషునకు ఉపయోగపడును.

‘అర్జునా! మన ధర్మపత్ని యైన ద్రౌపది శరీరమును బలాత్కారముగ స్పృశించి, దుశ్శాసనుడు అపవిత్రము చేసెను. దీనిచేత, మన సంతాన మనెడి జ్యోతి నశించెను. పరపురుషునిచేత స్పృశించబడిన స్త్రీవలన గలిగిన సంతానము పనికిరాదుగదా?’

‘భీమసేను డిట్టనగా, అర్జును డతనితో ని ట్టనెను:”

‘భరతకులభూషణా! ద్రౌపది పతివ్రతయే. ఆమెను గూర్చి నీ విట్లు చెప్ప గూడదు. దుశ్శాసనుడు నీచకార్యము చేసెను. కాని, నీచపురుషులు చెప్పిన దుష్టవచనములకు గాని, చెప్పనివానికి గాని, శ్రేష్ఠపురుషులు ఎప్పుడు గూడ ఉత్తరము చెప్పరు. సత్పురుషులు ప్రతిక్రియ చేయుటకు ఉపాయములు తెలిసినప్పటికిన్ని, ఇతరుల యుపకారములనే స్మరించెదరు. కాని, వారి యపకారములను స్మరింపరు. అట్టి సత్పురుషులకు గౌరవము తనంతట పొందించును.’

“జనమేజయా! ఇట్లు అర్జునుడు చెప్పగా విని భీమసేనుడు యుధిష్ఠిరునితో ని ట్టనెను:-

‘మహారాజా! నీ యజ్ఞ యైనయెడల, ఇక్కడి శత్రువు లందరను వధించి బయటకు పోయి వీరి మూలమునుగూడ నశింప జేసెదను. ఇక నిప్పుడు ఇక్కడ వివాదము చేయుటకు గాని, లేక, ఉత్తర ప్రత్యుత్తరములు జరుపుటకు గాని, అవశ్యకత ఏమి యున్నది? నేను నేడే వీరిని అందఱును యమలోకమునకు పంపెదను. నీవు ఈ సమస్త భూమండల రాజ్యమును ఏలుము.

“జనమేజయా! తన తమ్ములతో నిలిచి యుండిన భీమసేనుడు, పై మాటలు చెప్పి మృగసమూహము మధ్య నిలిచి యున్న సింహము మృగములను చూచునట్లు, శత్రువులవైపు చూచు చుండెను. అప్పుడు అర్జునుడు భీమసేనుని

మాటి-మాటికి శాంతపరచు చుండెను. కాని, భీముడు తనలో మండు చున్నక్రోధాగ్నిచేత జ్వలించు చుండెను. అప్పుడు క్రోధభరితుడైన భీమసేనుని శ్రోత్రాదులైన యింద్రియముల రంధ్రములనుండి, రోమకూపములనుండియు ధూమముతో మిణుగురులతోను అగ్నిజ్వాలలు బయలు వెడలు చుండెను. అతని కనుబొమలు ముడివడి యుండుటచేత ప్రళయ కాలయమునివలె నున్న యతని భయంకరముఖము చూచుటగూడ అతి కఠినముగ నుండెను.

“జనమేజయా! అట్టి పరిస్థితిలో నున్న భీమసేనుని, చేత బట్టుకొని ఆపుచు యుధిష్ఠిరుడు, ‘ఇట్లు చేయకుము. శాంతిపూర్వకముగ కూర్చొనుము’ అని యనెను. అప్పుడు భీముని నేత్రములు క్రోధరక్తము లయ్యెను. అతనిని ఆపి యుధిష్ఠిరుడు చేతులు జోడించుకొని తన పెదతండ్రి యైన ధృతరాష్ట్ర మహారాజుకడకు పోయి యిట్లనెను:

ధృతరాష్ట్రుడు యుధిష్ఠిరునకు ధన మంతయు తిరిగి యిచ్చి నమాధానపరచి ఇంద్రప్రస్థమునకు పొమ్మని అజ్ఞాపించుట:

‘తండ్రి! నీవు మాకు స్వామివి. ఏమి చేయవలెనో, ఆజ్ఞ యిమ్ము. మేము నిరంతరము నీ యాజ్ఞకు బద్ధుల మై యుండ గోరు చున్నాము.’

“జనమేజయా! యుధిష్ఠిరు డిట్లనగా, ధృతరాష్ట్రు డతనితో నిట్లనెను:

‘అజాతశత్రు! నీకు శుభ మగుగాక! ‘నీవు ఓడినధనముతో ఏలాచి విఘ్నములు బాధలున్ను లేకుండా క్షేమముగా నీ రాజధానికి పోయి రాజ్యము ఏలుకొనుము’ అని నీకు ఆజ్ఞ యిచ్చు చున్నాను. వృద్ధుడ నైన నేను మరియొక మాట చెప్పెదను. గమనించి వినుము. నే ననిన మాట లన్నియు నీ హితమునకు. మంగళమునకే సాధకము లగును. నీవు ధర్మము యొక్క సూక్ష్మాతీసూక్ష్మ గతిని గూడ ఎరుగుదువు. విషయశీలుడవు. పెద్దలను, వృద్ధులనున్న ఉపాసించిన వాడవు. బుద్ధిమంతులకే శాంతి ఉండును. కనుక, నీవు శాంతి వహించి, ఇవ్వడు జరిగిన దంతయు మరచిపొమ్ము. గొడ్డలిపెట్టు రాతిపైన ఇనుముపైన గాని పడదు. కొయ్య పైననే పడును.

“యుధిష్ఠిరా! యే పురుషులు వైరమును జ్ఞప్తియం దుంచుకొనక నిరంజనము లనే చూచి, అవగుణములను చూడక, ఎవరితో గూడ విరోధము పెట్టుకొనక

యుఁడెదరో, అట్టివారే ఉత్తమ పురుషులు. సత్పురుషులు, ఇతరులు చేసిన యుపకారాది సత్కర్మలనే జ్ఞప్తియందు ఉంచుకొనెదరు. ఇతరుల ద్వేషమును జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొనరు. సత్పురుషులు ఇతరులకు మేలు చేయుదురు. కాని, యితరుల నుండి ప్రత్యుపకారము వారు కోరరు.

‘యుధిష్ఠిరా! నీచపురుషులు, సామాన్య సంభాషణలో గూడ కటువచనము లాడెదరు. మధ్యములు, స్వయముగా కటు వచనము లాడక, ఇతరుల కటువచనమునకు బదులు కఠోరముగా చెప్పెదరు. కాని, ధీరులైన శ్రేష్ఠపురుషులు, ఇతరులు తనను కఠినముగ మాట్లాడినను, మాట్లాడ కున్నను ఎప్పుడు గూడ కఠినముగ, అపితముగాను మాట్లాడరు.

‘ధర్మరాజా! మహాత్ములైన పురుషులు స్వానుభవముచేత ఇతరుల సుఖ-దుఃఖములు గూడ తనవానివంటివేయని తలచుచు నితరుల సత్త్వవర్తనమునే జ్ఞప్తియందుంచుకొనెదరు. ఇతరులు చేయు వైరమును, నిరోధమునున్న ఉత్తములు జ్ఞప్తిలో నుంచుకొనరు. సత్పురుషులు ఆర్థుల యొక్క నియమములను కట్టుబాట్లనున్న భంగపరచరు. అట్టి సజ్జనుల దర్శనముచేత ప్రజ లందరు ప్రసన్నులయ్యెదరు.

‘యుధిష్ఠిరా! కౌరవ-పాండవు లందరిలో నీవు శ్రేష్ఠపురుషులవలెనే ఆచరించితివి. దుర్యోధనుని కఠిన ప్రవర్తనమును మనస్సుతో నుంచుకొనకుము. నీవు ఉత్తమ గుణములనే గ్రహించి, నీ తల్లి గాంధారిని, వృద్ధుడు, అంధుడు నైన నీ పెద్ద తండ్రిని నన్నును చూడుము.

‘యుధిష్ఠిరా! నేను ఎంతయో యోచించినను ఈ జూదమును ఉపేక్షించి దీనిని ఆపకుండుటకు కారణ మేమనగా-దీని వలన మిత్రులతో కలిసికొన దలచితిని. నా పుత్రుల బలాబలములను గూడ పరిశీలింప గోరితిని. నీవు శాసకుడవుగా నుండి, సమస్త శాస్త్రనిపుణుడు, బుద్ధిమంతుడు నైన విదురుడు మంత్రిగా నుండిన కురువంశము ఎప్పుడుగూడ శోకింప దగినది కాదు.

‘యుధిష్ఠిరా! నీయందు ధర్మము, అర్జునుని యందు ధైర్యము, భీమసేనుని యందు పరాక్రమము నకుల - సహచేవులయందు శ్రద్ధ, పవిత్ర గురు

సేవా భావమున్ను కలవు. నీకు శ్రేయస్సు కలుగుగాక! ఇక నిప్పుడు నీవు భాండవ ప్రస్థపురమునకు పొమ్ము. దుర్యోధనాది బంధువుల యెడల నీకు మంచి సోదర స్నేహము ఉండుగాక! నీ మనస్సు నిరంతరము ధర్మమునందే నిమగ్నమై యుండుగాక!”

“జనమేజయా! ధృతరాష్ట్ర మహారాజు ఇట్లు చెప్పగా, ధర్మరా జైన యుద్ధిష్ఠిరుడు ధృతరాష్ట్రుని యాదేశము నంగీకరించి, తమ్ములతోపాటు అక్కడి నుండి వీడ్కొని ద్రావణితో మేఘ గర్జనమువంటి ధ్వని గల రథములపై సంతోషముతో ఇంద్రప్రస్థ నగరమునకు పోయెను.”

ఇట్లు వైశంపాయనుడు చెప్పగా జనమేజయుడు ఆ ముని నిట్లు ప్రశ్నించెను :

(ద్యూతపర్వము సమాప్తము)

(అనుద్యూత పర్వము)

దుర్యోధనుడు ధృతరాష్ట్రునకు అర్జున పరాక్రమమును గూర్చి చెప్పి, మరల జూదమునకు పాండవులను పిలిపించుటకు నిర్బంధించుట - ధృతరాష్ట్రుని యంగీకారము :

“బ్రహ్మన్! పాండవులు ధనముతోపాటు ఇంద్రప్రస్థమునకు పోవుటకు ఆజ్ఞ లభించిన సంగతి తెలిసినప్పుడు కౌరవుల మనస్సు పరిస్థితి ఎట్లుండెను?”

ఆ మాటకు వైశంపాయన మహాముని యిట్లు బదులు చెప్పెను :

“జనమేజయా! పాండవులు పోవుటకు ధృతరాష్ట్రుడు ఆజ్ఞ యిచ్చె నని తెలిసికొని దుశ్శాసనుడు, మంత్రులైన కర్ణశకునులతో గూర్చొని యున్న దుర్యోధనుని యొద్దకు త్వరగా పోయి, వారితో నిట్లనెను:-

‘మహా రథికులారా! మనము అతికష్టముతో సంపాదించిన ధనరాశిని మా వృద్ధపిత నష్టము చేసెను. ఆ ధనమంతయు మరల శత్రువశము చేసెను.

“జనమేజయా! దుశ్శాసనుని మాటవిని దురభిమాను లైన దుర్యోధన-
కర్ణ-శకునులు, పాండవులపై ప్రతికారేచ్ఛతో ఒండొరులు సంప్రదించుకొని
అందరు కలిసి త్వరగా ధృతష్ట్రుని కడకు పోయిరి. దుర్యోధనుడు మధురముగా
నతనితో నిట్లనెను:

‘తండ్రీ! ప్రపంచములో అర్జున సమాన పరాక్రమశాలి, ధనుర్ధరుడున్న
మఱియొకడు లేడు. అర్జునుని చేతులు రెండే యైనను, సహస్ర భుజములు గల
కార్తవీర్యార్జునునివలె శక్తిమంతుడు. అర్జునుడు చేసిన అచింత్యము లైన
సాహస కార్యములు చెప్పెద వినుము-అతడు ద్రౌపది స్వయంవరమునందు
ఇతరులకు అసాధ్య మైన పరాక్రమము చూపెను. అప్పుడు అతని నెదిరించిన
రాజుల నందఱను తీక్షణబాణప్రహారములచేత జయించెను.

‘మహారాజా! అప్పుడు కర్ణుని మహావీరులందరను అర్జునుడు తన బల
పరాక్రమములచేత జయించి, పూర్వము భీష్ముడు శత్రువుల మధ్యనుండి
కాశిరాజు కన్యక లైన ‘అంబ-అంబిక-అంబాలిక’ యను వారిని ముగ్ధురను
అపహరించినట్లే, ద్రౌపదిని పొందెను.

‘రాజా! అర్జునుడు తీర్థయాత్రకు పోయినప్పుడు నాగలోకమునకు పోయి
నాగరాజకన్యక యైన ‘ఉలూపి’ని నాగరాజు ప్రార్థనపై, పెండ్లి యాడెను.
తరువాత, ఇతర తీర్థయాత్రలు చేయుచు, దక్షిణదిక్కులో నున్న ‘గోదావరీ-
వేణ్ణా-కావేరీ’నదులలో స్నానము చేసి, దక్షిణ సముద్రతీరమందలి కుమారీ
తీర్థమునకు పోయి యతడు అక్కడ మొసళ్లుగా నున్న ఐదుగురు ఆప్పరః
శ్రీలను పరాక్రమముచేత ఉద్ధరించెను.

‘రాజా! తరువాత నర్జునుడు కన్యాకుమారీ తీర్థయాత్ర చేసి తిరిగి
వచ్చుచు దక్షిణ దిక్కునందలి యనేక తీర్థములకు పోయి ద్వారకాపురి చేరి
అక్కడ శ్రీకృష్ణభగవానుని యాజ్ఞచేత సుభద్రను రథముపై ఇంద్రప్రస్థమునకు
తెచ్చెను. అర్జునుని సాహస కార్యములను గూర్చి ఇంకను వర్ణించెద వినుము.
అతడు అగ్నిదేవుని కోరికపై ఖాండవ వనమును అతనితో దహింప జేసినప్పుడు
అగ్ని దేవుని నుండి రథ - ధనుర్బాణ - కవచాదులను గైకొని, మహాబల -

ప్రభావములు గలవాడై, పరాక్రమమును చూప దొడగెను. ఖండవ వనదహనమును గూర్చి ఇంద్రుడు విని ఆగ్నిని చల్లార్చుటకు మేఘములకు ఆజ్ఞ యాయగా, నవి జలము కురియుటకు ఆరంభించినప్పుడు అర్జునుడు బాణముల చేత ఆకాశము కప్పి అన్నివైపులనుండి మేఘములను ఆత్యద్భుతముగ నాపెను. అది విని ఇంద్రుడు కుపితుడై, దేవతలతో ఐరావత గజముపై వచ్చి, ఖండవ వనరక్షణముకొరకు అర్జునునితో, యుద్ధము చేసెను.

‘తంద్రీ! ఆ సమయమందు ఇంద్రునకు తోడుగా రుద్ర - మరుద్గణ-వసు-అశ్వినీకుమార - సాధ్యగణ - విశ్వేదేవ - గంధర్వులు ఇతర దేవగణములును అర్జునునితో యుద్ధము చేసి అతనిని వధించుటకు వచ్చి ఆతనిపై బడిరి. అప్పుడు వారు అర్జునుని బాణములచేత బాధితులై యుద్ధము విడిచి పారి పోయిరి.

‘మహారాజా! అప్పుడు ప్రళయకాలమునందువలె భయసూచకములైన యపశకునములు కనపడెను. తరువాత, దేవతలు కలిసి అర్జునునిపై దాడి చేయగా, అదేవసేనను చూచి అర్జునుడు భయపడక తీక్షణబాణములు తీసికొని ప్రళయకాలమునివలె ఆచంచలుడై వారియెదుట నిలిచెను. అప్పుడు అర్జునుడు మానవుడే కదా యని తలచి ఇంద్రుని దేవతలు అతనిపై బాణములు కురిసిరి. కాని, అర్జునుడు గాండివ ధనుర్ముక్త బాణవర్షముచేత వారి బాణములను నివారించెను.

“తంద్రీ! అది చూచి దేవతలు కుపితులై, వివిధ శస్త్రాస్త్రములు వర్షించినను వానిని అర్జునుడు అకాశమునందే కొట్టి తునాతునుకలు చేసి, మండలాకారముగ గాండివమును లాగి, అన్నివైపుల తీక్షణ బాణములు కురిసి, దేవతలను గాయపరచగా, వారు పారి పోయిరి. అప్పు డింద్రుడు కుపితుడై, అర్జునునిపై బాణ పరంపర గురియగా, అర్జునుడు, అతనిని బాణములతో గ్రుచ్చగా, ఇంద్రుడు అర్జునునిపై పాషాణములు వర్షించెను. అది చూచి అర్జునుడు అమర్షభరితుడై, తన బాణములచేత ఇంద్రుని పాషాణవర్షము నివారించగా, ఇంద్రుడు అర్జునుని పరాక్రమము పరీక్షించుటకు పూర్వముకన్న అధికముగా పాషాణములు కురిసెను.

‘రాజా! అది చూచి అర్జునుడు ఇంద్రుని సంతోషపరచుచు అతి చేగముగా పడుచున్న పాషాణ వర్షమును బాణములచేత నశింప జేసెను. అప్పు డింద్రుడు

అర్జునుని అణగ ద్రొక్కదలచి, 'అంగద' పర్వతమును (అది మందరా చలముయొక్క ఒక శిఖరము) చేతులతో నెత్తి అర్జునునిపై విడిచెను. అప్పు డర్జునుడు వేలకొది బాణములతో ఆ పర్వత రాజమును ముక్కలు - ముక్క ముక్కలుగ ఖండించి, ఇంద్రుని బాణాఢితుని జేసి స్తంభింప జేసెను.

'మహారాజా! తేజో-బలసంపన్నుడైన యథునుని జయించుట యసం భవమని తలచి యింద్రుడు, తన పుత్రుడైన యతని పరాక్రమమునకు మిక్కిలి సంతోషించెను. అప్పుడు స్వర్గవాసులైన ప్రజాపతి మొదలైన దేవతలుగూడ అర్జునుని ఇయింప జాల కుండిరి. తరువాత, నర్జునుడు బాణములతో యక్ష-రాక్షస-నాగులను సంహరించి, వారిని ప్రజ్వలితాగ్నితో పడ వేసెను. ఇంద్రాది దేవతలను యుద్ధము నుండి మాన్పించెను. అప్పు డెవరుగూడ అర్జునుని చూడ జాల కుండిరి.

'తండ్రీ! పూర్వము గరుడుడు అమృతము కొరకు దేవతలను జయించి నట్లే, అర్జునుడు గూడ వారిని జయించి, భాండవ వనదాహముచేత అగ్ని దేవుని తృప్తిపరచెను. ఇట్లు అర్జునుడు అనేక రథ-ధ్వజాశ్వు-దివ్యాస్త్ర-గాండివధనుస్సులను, రెండు అక్షయ తూజీరములనున్న అగ్నిదేవుని నుండి పొందెను. దానితో పాటు అతనికి అసమానయశస్సు. మయాసురుని నుండి అనుపమ సభాభవన మున్ను లభించెను.

'రాజేంద్రా! అర్జునుని పరాక్రమమును గూర్చి యింకను వినుము. అతడు ఉత్తర దిక్కునకు పోయి నగర-పర్వత సహితముగా జంబూద్వీపము నందలి తొమ్మిది వర్షము (దేశము)లను జయించుకొని అక్కడి రాజులనుండి కప్పములను, రత్నముల కానుకలనున్న తీసికొని తన నగరమునకు వచ్చి, యుధిష్ఠిరునిచేత రాజసూయ యాగము చేయించెను.

'తండ్రీ! అర్జును డిట్లు అనేకవిధ పరాక్రమములు చూపెను. అతనికి ఈ డైన పీరు డెవడును లేకుండెను. దేవ - దానవ - యక్ష - పిశాచ - నాగ - రాక్షస - భీష్మ - ద్రోణాదిపీరులు అనేకులు యుద్ధమునందు ఏకాకిగా నున్న యర్జునుని నలువైపుల చుట్టుముట్టినను అతనిని ఎదురింప జాలరు. నే నతనిని

గూర్చి నిరంతరము చింతించుచు, భయముచేత దుఃఖించుచుండును. నాకు ఇంటిలో ప్రతిస్థలమందు. పాశధారి యైన యమునివలె గాంధీవధరు దైన యర్జునుడు కనపడుచుండును. వేలకొలదిమంది ఆర్జునులు కనపడుచున్నంతగా భయపడుచుండును. ఈ సగర మంతయు ఆర్జున మయముగా నాకు తోచును. ఏకాంతమునందు, స్వప్నమునందున్న ఆర్జునునే చూచి, నేను ఆచేతనుడనై, బ్రాహ్మి జెందుచుండును. ఆశ్వ - అర్థ - అజ (మేక) ములు మొదలైన అకారాది నామములు వినగానే నా మనస్సునకు భయము కలుగుచుండును.

‘తండ్రీ! ఆర్జునుడు దప్ప, శత్రుపక్షమునందలి యితర వీరు లెవరి నుండి కూడ నాకు భయము కలుగదు. యుద్ధమునందు బలి - ప్రహ్లాదులను గూడ ఆర్జునుడు సంహరించ గల డని నా విశ్వాసము. కనుక, అతనితో మా సైనికులు చేయు యుద్ధము వారి సంహారమునకే కారణమగును. ఆర్జునుని ప్రభావము నెరుగుదును గనుక, నిరంతరము దుఃఖభారముచేత అణగి యుండును. పూర్వము అరణ్యవాసి యైన శ్రీరామచంద్రుని వలన మారీచునకు భయము కలిగినట్లే, ఆర్జునునివలన నాకుగూడ భయము కలుగుచున్నది.”

“జనమేజయా! యిట్లు దుర్యోధనుడు ఆర్జునుని పరాక్రమమును గూర్చి వర్ణింపగా, విని ధృతరాష్ట్రు డతనితో నిట్లనెను.

“పుత్రా! ఆర్జునుని పరాక్రమము నేనుగూడ నెరిగియే యున్నాను. అతని పరాక్రమము నెదురించుట అతి కఠినము. కనుక, నీవు వీరార్జునునకు ఏలాంటి యపహాదము చేయకుము. అతనితో జూదము గాని, శత్రుయుద్ధము గాని, చేసి, కఠినముగా మాట్లాడకుము. ఎందు కనగా, వారివలననే అతనితో మీకు వివాదము కలుగును. అతనితో స్నేహముతోనే వ్యవహరింపుము. ఆర్జునునితో ప్రేమసంబంధము పెట్టుకొని సత్రువర్తనతో మెలగువానికి మూడు లోకములలోను కొంచెముగూడ భయము భండదు. కనుక, వత్సా! నీవు ఆర్జునునితో స్నేహముతోనే వ్యవహరింపుము.”

‘ఆ మాట విని దుర్యోధనుడు తండ్రితో, ‘మేము ఆర్జునునితో జూదము నందు కపటముగా వ్రవర్తిల్లితిమి గనుక, అతనిని సంహరించుటకు మరియొక

యుపాయము ఏదియైన నాకు చెప్పుము. దానిచేత మనకు సర్వదా శ్రేయస్సు కలుగును' అని యనెను.'

'అది విని ధృతరాష్ట్రు డి ట్టనెను:

'దుర్యోధనా! పాండవుల యెడల అనుచిత మైన యుపాయ మేదియు చేయ గూడదు. వారిని చంపుటకు ఇదివరకే నీవు యెన్నియో యుపాయములు వన్నితివి. వారు వాని నన్నిటిని గడచి, అభివృద్ధి పథమున సాగి పోయిరి. కనుక, నీకులమును, బంధువులనున్న రక్షించుటకు హితకర మైన యుపాయము నీ మిత్ర బాంధవులతోపాటు అర్జునునితో నిరంతరము స్నేహపూర్వకముగా వ్యవహరించుట యొకటియే యని తెలిసికొనుము.

'జనమేజయా! ఇట్లు ధృతరాష్ట్రుడు చెప్పగా విని దుర్యోధరుడు రెండు గడియలు చింతించి విధిప్రేరితు డై మరల నిట్లనెను:

'తండ్రీ! దేవగురు వైన బృహస్పతి ఇంద్రునకు నీతిని ఉపదేశించుచు చెప్పినమాట నీవు విని యుండవు, అది యే మనగా, తనకు అహితము చేయు శత్రువులను యుద్ధముద్వారా గాని, యుద్ధము చేయక కాని, అన్ని యుపాయములతో సంహరించవలెను, అని.

'మహారాజా! పాండవుల ధనముచేత రాజుల నందరను సత్కరించి, తోడుగా తీసుకొని పాండవులతో యుద్ధము చేసిన యెడల, మన కేమి నష్టము? విషధర సర్పములు కరచుటకు సంసిద్ధములై యున్నప్పుడు వానిని మెడలో వేసికొని, లేక పీపుపై నెక్కించుకొనియు నుండుటకు ఎవడు ఇష్టపడును? అస్త్రి-శస్త్రధరులైన పాండవులు కుపితులై, విషధర సర్పముల వలె నీ కులమును సంహరించెదరు.

'రాజా! కపచ-తూణిర-గాండివధరుడై యర్జునుడు దీర్ఘముగా నిట్టూర్చుచు, నలువైపుల చూచుచు, భీముడు గద యాడించు చున్న ఇక్కడ నుండి పోవు చున్నట్లు వినినాను. యుధిష్ఠిర-నకుల-సహదేవులుగూడ అయుధ ధారులై పోవుచు, వారైదుగురు నేమి చేయ నున్నదియు వ్యక్తపరచిరి. వారు శత్రు సంహారమునకు గాను సేనలను డేకూర్పుకొనుటకు పోయిరి. మేము వారిని

తిరస్కరించితిమి. కనుక వారు మమ్ము ఎప్పుడు గూడి వేమించరు. మేము ద్రాపడికి గలిగించిన కష్టము వారిలో నెవడు సహించి మౌనముతో నుంచ గలడు?

‘మహారాజా! కనుక మేము వనవాసమును పందెముగా బెట్టి పాండవులలో మరియొకసారి జూద మాడ దలచు చున్నాము. ఈ విధముగానే వారిని మరల వశపరుచుకొన జాలుదుము. జూదములో వోడిన తరువాత, వారుగాని, లేక, మేముగాని మృగచర్యములు ధరించి, పన్నెండేండ్లు వనవాసము చేయవలెను. పదునూడవ యేడు లోకులకు తెలియకుండ అజ్ఞాతులై యుండవలెను. ఆ పదునూడవ యేడు ఒకవేళ ఎవరికైన వారియునికి తెలిసిన యెడల, మరల వారు పన్నెండేండ్లు వనవాసము చేయవలెను. మాయరువురిలో నెవరు ఓడినను ఇదియే నిబంధనము ఉండవలెనని నిర్ణయించుకొని, మరల జూద మాడుటకు ఆరంభించవలెను. ఇదియే మేము చేయదలచిన మహాకార్యము. శకుని మాయ పాచికలు అడుటలో సిద్ధహస్తుడు.

‘తండ్రీ! మాకు విజయము సిద్ధించిన యెడల, మేము అనేక మిత్రులను చేకూర్చుకొని, అనేక సేనలకు సత్కారములు చేసి రాజ్యములో అందరి సహకారముతో దృఢ పడెదము. ఒకవేళ, పాండవులు పదునూడేండ్లు జయప్రదముగా గడపి వచ్చినయెడల, మేము చేకూర్చుకొనిన సైన్య సంపత్తితో వారిని యుద్ధములో జయించెదము. కనుక, తండ్రీ! యీ మాకోరికను అంగీకరింపుము.

‘జనమేజయా! యిట్లు దుర్యోధనుడు చెప్పగా విని ద్రోణాచార్య - సోమ దత్త - బాహ్లిక - కృపాచార్య - విదుర - వికర్ణ - అశ్వత్థామాదు లందరున్న దుర్యోధనుని నిర్ణయమును ఏక కంఠముతో విరోధించుచు, ‘ఇక నిప్పుడు జూద మాడగూడదు అట్లైననే అంతట శాంతి యేర్పడ గలదు, అని యనిరి. భవిష్యత్తులో జరుగ వోవు అనర్థమును చూచి, తెలిసికొను మిత్రులు ఈ విషయములో తమ యనివ్వును ప్రకటించుచునే యుండిరి. కాని, పుత్రప్రేమచేత ధృతరాష్ట్రుడు పాండవులను పిలుచుకొని వచ్చుటకు అజ్ఞ ఈయనే యిచ్చెను.

గాంధారి ధృతరాష్ట్రాని హెచ్చరింపుట : దానికి అతని యంగీకారము :

“జనమేజయా! అప్పుడు గాంధారి భవిష్యత్తులో అనిష్టము కలుగు ననుచింతతో పుత్రస్నేహముచేత గలిగిన దుఃఖముతో భయపడుచు ధృతరాష్ట్రానితో నిట్లనెను :

‘ఆర్యపుత్రా! దుర్యోధనుని జన్మకాలమందు ‘బాలకుడు తన కులమునకు నాశకు డగును గనుక, నితనిని త్యజించ వలెను’ అని విదురుడు చెప్పియుండెను. ఇతడు జన్మించగనే నక్కవలె కూసెను. కనుక, నితడు తప్పక కులనాశకు డగును. కౌరవులారా! మీరుగూడ ఈ విషయము బాగుగా యోచింపుడు.

‘మహారాజా! నీ దోషముచేతనే నీవు ఈ కులమును విపత్తి సముద్రములో ముంచకుము. ఉద్ధండు లైన మన పుత్రులు చెప్పినట్లు వినకుము. ఈ కుల వినాశమునకు నీవే కారణుడవు కాకుము. నిర్మింప బడిన వంతెనను ఎవడు పడ గొట్టును? శాంతించిన వైరాగ్నిని మరల ఎవడు ఎగదోసి మండజేయును? పాండవులను మరల కుపితులను జేయు సాహస మెవడు చేయును? నీవు అంతయు నెరుగుదువు. అన్నియు నీకు జ్ఞప్తియందు గలవు. ఐనను, నేను మరల నీకు స్మరింప జేయు చుందును.

‘మహారాజా! దుర్బుద్ధి గలవానికి మంచి చెడ్డలు శాస్త్రము గూడ నేర్పజాలదు. మంద బుద్ధి గల బాలకలు వృద్ధులవలె ఏ విధముగ గూడ వివేకశీలురు కా జాలరు. నీ పుత్రులు నీ యటపులోనే యుండునట్లు ప్రయత్నింపుము. వారు అన్ని నియమములను, కట్టు బాట్లనున్న విడిచి ప్రాణములపైగూడ ఆశ లేక నిన్ను ఈ వృద్ధావస్థలో విడిచి పోవకుండ వలెను. కనుక, నీవు నా మాట విని కులాంగారకు డైన దుర్యోధనుని విడువుము.

‘మహారాజా! నీవు ఇదివరకే చేయవలసిన పని పుత్రస్నేహముచేత చేయలేదు. దానివలన సమస్త కులమునకు వినాశము కలుగు చున్నది. శాంతి-ధర్మము-నీతియు గల నీ బుద్ధి వానిపైనే నిలిచి యుండుగాక! ఏమరుపాటు చెందకుము. క్రూరకార్యములద్వారా లభించిన సంపద వినాశమునకు దారి తీయను. న్యాయ

ప్రవర్తనచేత వృద్ధి చెందిన ధనసంపద పుత్రపౌత్రాది వంశ పరంపరకు ఉప
యోగపడుచు వచ్చును.'

"జనమేజయా! ఇట్లు గాంధారీదేవి చెప్పగా ధృతరాష్ట్రుడు ఆమెతో,
'దేవీ! ఈ కులమునకు అంత మైనను సరియే. కాని, నేను దుర్యోధనుని ఆప
జాలను. వీరందరు కోరినట్లే, యగుగాక! పాండవులు తిరిగి వచ్చి నా పుత్రులతో
మరల జూద మాడెదరుగాక!' అని యనెను.'

**అందరు వ్యతిరేకించినను యుధిష్ఠిరుడు ధృతరాష్ట్రుని యజ్ఞచేత మరల
జూద మాడి ఓడుట :**

"జనమేజయా! ఇంద్రప్రస్థమార్గమందు చాల దూరము పోయిన యుధిష్ఠి
రునికడకు, ధృతరాష్ట్రుని యజ్ఞచేత ప్రాతికామి పోయి. 'మహారాజా! నీ తండ్రి
ధృతరాష్ట్రుడు నీవు తిరిగి వచ్చుటకు ఆజ్ఞాపించెను. మా సభలో సభాసదులు
నిండియున్నారు. నీకొరకు వారు వేచియున్నారు. నీవు మరల పాచిక లాడ
వలెను' అని చెప్పగా, యుధిష్ఠిరు డిట్లనెను :

'సర్వప్రాణులకు దైవ ప్రేరణచేత శుభాశుభ ఫలములు ప్రాప్తించు
చుండును. వానిని ఎవడు గూడ తొలగింప జాలడు. నాకు మరల జూదమాడ
వలసి వచ్చు నని తోచు చున్నది. వృద్ధరా జైన ధృతరాష్ట్రుని యజ్ఞచేత
జూదము కొరకు పంపబడిన ఈ యాహ్వానము మన కులమునకే వినాశకారణ
మని తెలిసినప్పటికిన్ని నేను రాజాజ్ఞను ఉల్లంఘింప జాలను'

"జనమేజయా: 'ఏ జంతువు యొక్క శరీరముగూడ సువర్ణమయ
మగుట అసంభవమైనను శ్రీరామచంద్రుడు సువర్ణమయముగా తోచిన మృగము
కొఱకు లోభపడెను. పతనము గాని, పరాభవము గాని మూడినవాని బుద్ధి తర
చుగా విపరీత మగును' అని చెప్పుచు, యుధిష్ఠిరుడు సోదరులతో మరల హస్తినా
పురమునకు పోయి. శకుని కవచమును తెలిసి యుండి కూడ, జూదమాడుటకు
హూను కొనెను. అతనిని చూచి, అతని మిత్రులకు చాల బాధ కలిగెను. పురా
కృత కర్మకు వశుడై యుధిష్ఠిరుడు సమస్త లోక వినాశ కారణమైన ద్యూత
క్రీడను మరల ఆరంభించుటకు వెనుక-ముందు చూడక, కూర్చునెను. అప్పుడు
శకుని ఇట్లనెను:

‘యుధిష్ఠిర మహారాజా! మన వృద్ధరాజు నీకు ధన మంతయు తిరిగి యిచ్చెను. అది మంచిదే. ఇక నిప్పుడు జూదము కొరకు ఒకటే పందెము పెట్టి ఐడును. ఏ మరగా, నీ వొకవేళ మమ్ము జూదములో ఓడించిన యెడల మేము మృగచర్మములు ధరించి మహావరముతో ప్రవేశించెదము. అక్కడ పన్నెండేండ్లు నివసించి, పదమూడవయేడు జనసమూహములో అజ్ఞాతముగా నుండి గడపెదము. ఒకవేళ, ఆ పదమూడవయేడు లోకులు మమ్ము తెలిసికొనినయెల, మేము మరల రెండవసారి పన్నెండేండ్లు వనములో నివసించెదము. ఈ నియమము మన కివపురకు కలదు. మీరు ఓడినను, ఇదియే పాటించ వలెను. వనమునుండి వచ్చిన తరువాత, తిరిగి మన రాజ్యములను పొందెదము.

‘యుధిష్ఠిరా! ఈ నిశ్చయముతోనే నీవు మాతో జూద మాడుము.

“జనమేజయా! శకుని మాటలు విని సభాసదు లందరు ఉద్వేగముతో మరల భయపడుచు నిట్లనిరి:

‘అయ్యో! ధిక్కారము! ధిక్కారము! ఇక్కడి బంధువులు గూడ యుధిష్ఠిరునిపై వచ్చు మహాసంకటము గూర్చి ఆతనికి తెలిప కున్నారు. యుధిష్ఠిరుడు ఈ భయమును తెలిసికొనినాడో, లేదో కదా!’

“జనమేజయా! లోకులు ఇట్లు వివిధ రీతులలో మాట్లాడగా, వినుచుగూడ యుధిష్ఠిరుడు లజ్జచేత, ధృతరాష్ట్రుని యాజ్ఞా పాలనరూప మైన ధర్మదృష్టిచేతను మరల జూద మాడుటకు పూనుకొనెను. అతడు ‘కురుకుల వినాశము ఆతిసమీపములో నున్న’దని తలచియే ద్యూతక్రీడకు ప్రవృత్తుడై శకునితో ‘స్వధర్మ పాలనమునందు నిమగ్నుడైన నా వంటి రాజు జూదమునకు అహ్వనించినప్పుడు, ఎట్లు వెనుకాడును? కనుక, నీతో నాడెదను’ అని యనెను.

“జనమేజయా! అప్పుడు ధర్మరాజు ప్రారబ్ధమునకు వశీభూతుడై భీష్మ-ద్రోణ - కృపాచార్య-యుయుత్స-గాంధారి-కుంతీ-సంజయ-భీమ-అర్జున-నకుల-సహదేవ - వికర్ణ - ద్రాపదీ - సోమదత్త - బాహ్లిక - అశ్వత్థామాదులు మాటి-మాటికి నివారించు చున్నను, భవిష్యదనర్థమునకు వశు డగుట చేత జూదము విడువ లేదు. అప్పుడు శకుని యిట్లనెను:

‘యుద్ధిష్ఠిర మహారాజా! మా యొద్ద గో-వృషభములు, ఎన్నియో పాడి యావులు, మేకలు, గొత్తలు, గజములు, ధనాగారములు, దాస-దాసి సువర్ణాదు లున్న ఉన్నప్పటికిన్న వానిని విడిచి, ఒక వనవాసమే మన పందెముగా పెట్టి నాము. పాండవులారా! మీరు గాని, లేక, మేము గాని ఓడిన యెడల వనమునకు పోయి నివసించ వలెను. పదుమూడవ యేడు మాత్రము ఆజ్ఞాతముగ జన సమా జములో నుండ వలెను. ఈ నిశ్చయముతోనే జూద మాడుదము. ఈ నియమ ముతో ఒకసారి మాత్రమే, పాచికలు వేయుటచేత ద్యూత క్రీడ ముగియ గలదు.’

“జనమేజయా! యిట్లు శకుని చెప్పిన మాటను యుద్ధిష్ఠిరుడు అంగీక రించెను. తరువాత శకుని పాచికలు వేసి యుద్ధిష్ఠిరునితో ‘నాకు విజయము కలిగెను’ అని యనెను.

దుశ్శాసనుడు పాండవులను పరిహసించుట-భీమార్జున నకుల సహదేవులు శత్రుసంహారమునకు ప్రతిజ్ఞలు చేయుట:

“జనమేజయా! తరువాత, జూదములో నోడిన పాండవులు వనవాస దీక్ష తీసికొని మృగచర్మములను ఉత్తరీయ వస్త్రములుగా ధరించి వనవాసమునకు ప్రయాణ మైనప్పుడు దుశ్శాసనుడు వారిని చూచి ఇ ట్లనెను:

‘దుర్యోధనునకు సమస్త భూమండలముపై ఏకచ్ఛత్ర రాజ్యాధిపత్యము వచ్చెను. పాండవులు పరాజితు లై, మహావిపత్తిలో పడిరి. నేడు పాండవులు ఎక్కడను నిలువ నీడ లేక వనమార్గము బట్టి పోయిరి. మేము గుణములలో పెద్దవారము. పరిస్థితిలో శ్రేష్ఠులము. మాకు శ్రేయస్సు కలిగెను. మా శత్రువులకన్న మేము ఉన్నత స్థానములో నున్నాము. పాండవులు చాలకాలము వరకు ఎడతెగని దుఃఖముల నరకములో పడ వేయ బడిరి. మీరు ఎల్లప్పుటిన్ని సుఖరాజ్య హీను లైరి. ధనమదముచేత పూర్వము ధృతరాష్ట్రపుత్రులను పరిహ సించు చుండిన యీ పాండవులే నేడు పరాజితు లై, ధన-వైభవము లన్నియు ఖోగొట్టుకొని, వనమునకు పోవు చున్నారు. పాండవులు విచిత్ర-వస్త్ర-కవచాదులు తీసి, మృగచర్మములు, శకుని విధించిన నిబంధనము ప్రకారమే ధరించ వలెను.

‘మావంటి పురుషుల లోకక్రయములో లేరు’ అని దురభిమానంతో సుండిన యీ పాండవులే నేడు విపరీత మైన దుర్దశకు పాల్పడి, నువ్వుల తాళవలె సత్వహీనులైరి. ఇప్పుడు వారు తమ పరిస్థితిని తెలిసికొనగలరు. అభిమానవంతులు, బలవంతులు నైన యీ పాండవుల మృగచర్మ వస్త్రములు చూడుడు. ఇవి యజ్ఞములో మహాత్ములు ధరించెదరు. నాకైతే, వీరి శరీరముపై నున్న మృగచర్మములు, యజ్ఞాధికారము లేని అటవికుల చర్మవస్త్రములవలె కనపడు చున్నవి. ద్రుపద మహారాజు పాండవులకు ద్రౌపదిని ఇచ్చి మంచిపని చేయ లేడు. ద్రౌపదీ! నీ పతు లైన పాండవులు పరిపూర్ణముగా నపుంసకులు.

‘ద్రౌపదీ! నీవు సూక్ష్మము లైన యమూల్యవస్త్రములు ధరించు చుంటివి. ఇప్పుడు పాండవులు నిర్దను లై, అప్రతిష్ఠపాలై, మృగచర్మములు కప్పికొని, వనములో నుండుట చూచి, నీకు ఏమి సంతోషము కలుగును? కనుక, నీవు కోరిన మరియుక పురుషుని పతిగా చేసికొనుము. కౌరవు లందరు ఓర్పు, ఇంద్రియనిగ్రహము, ఉత్తమధన వైభవ సంపత్తియు గలవారు. వీరిలో ఒకనిని పతిగా ఏరుకొనుము. దానిచేత ఈ దరిద్రావస్థవలన నీకు సంతాపము కలుగదు. నువ్వులతాళు నాటినప్పుడు అవి పండనట్లు, చర్మ నిర్మిత మృగములు వ్యర్థము లైనట్లు, ‘కాకయవలు’ (తండులరహిత తృణ ధాన్యము) నిష్ప్రయోజనము లైనట్లున్న పాండవుల జీవితముగూడ నిర్దర్శక మైనది. తాళునువ్వులవలె పతితులు, నపుంసకులు నైన పాండవులను సేవించుటచేత నీకు ఏమి లాభము కలుగును? కేవలము నిర్దర్శక మైన పరిశ్రమమే నీవు చేయ వలసి యుండును.’

“జనమేజయా! ఈ విధముగ క్రూరు డైన దుశ్శాసనుడు పాండవులను అనేక కఠినపక్షములచే అవమానపరచెను. ఆ మాటలు విని భీమసేనునకు మహా కోపము వచ్చెను. హిమాలయ గుహలో సింహము నక్కయొద్దకు పోయి నట్లు అతడు మాత్రముగా దుశ్శాసనుని కడకు పోయి, రోషముతో అతనిని అపి, మిక్కిలి బిగ్గరగా ధిక్కరించుచు అతనిని పట్టుకొని యిట్లనెను:

‘అలే! క్రూరుడా! నీదదుశ్శాసనా! నీవు పాపిష్ఠులవలె వ్యర్థముగా వదరు చున్నావు. అది నీ జాహుళ్యముచేత కాదు. నీకుని కపట విద్యా ప్రభావము చేత గొప్పలు చెప్పుకొను చున్నావు. నీ విప్పుడు నీ వాగ్బాణములచేత మా మర్మస్థాన

ములను పీడించినట్లే, యుద్ధమునందు నేను నీ యెద చీల్చినప్పుడు నీ విప్పుడు పలికిన మాటలు స్మరించెదవు. క్రోధ-కోభములకు వశులు, నీరక్షులు నై, నీవెంట వచ్చు చున్న వారిని, వారి బంధువులతో పాటు యమలోకమునకు పంపెదను.'

"జనమేజయా! మృగచర్మధరు డైన భీమసేనుని మాట విని నిర్లజ్జు డైన దుశ్శాసనుడు ఆతనిని పరిహసించుచు, స్పృత్యము చేయుచు, 'ఓ ఎద్దా!' అని ఆతనిని పిలుచుచు నుండగా యుధిష్ఠిరుడు భీమసేనుని ఆపకుండినయెడల, నతడు దుశ్శాసనుని ప్రాణముతో విడిచియుండడు. అప్పుడు దుశ్శాసనునితో భీము డిట్లనెను:

'క్రూర దుశ్శాసనా! నీవు గనుకనే, యిట్టి నీచ వచనము లాడు చున్నావు. కపటపు జూదములో ధనము సంపాదించిన నీవు దప్ప, మరియొక డెవడు ఇట్లు ఆత్మ ప్రశంస చేసికొనును? నా మాట బాగుగ వినుము. ఈ భీమసేనుడు, యుద్ధములో నీ యెద చీల్చి నీ రక్తము త్రాగకుండినయెడల, నతనికి పుణ్యలోకములు ప్రాప్తింప కుండునుగాక! త్వరలోనే ధనుర్దరు లందరు చూచు చుండగా, యుద్ధమునందు ధృతరాష్ట్రపుత్రుల నందరిని వధించి నేను శాతించునట్టి కాలము రా గలదు'.

"జనమేజయా! సభనుండి పొండవులు వెడలునప్పుడు దుర్యోధనుడు సంతోషముతో, సింహమువలె మదగమనముతో పోవుచున్న భీమసేనుని పరిహసించుచు నతనివలె నడవ జొచ్చెను. అప్పుడు భీమసేనుడు వెనుదిరిగి చూచి 'మూఢుడా! కేవలము దుశ్శాసనుని రక్తము త్రాగుటతోనే నా కర్తవ్యము నెరవేరదు. నీ బంధువులతోపాటు నిన్నుగూడ యమలోకమునకు పంపి, నీ యీ పరిహాసమును నీకు జ్ఞాపకపరచుచు నుత్తరము చెప్పెదను." అనెను.

"జనమేజయా! ఇట్లు తాను అవమానపడు చుండుట చూచి భీమసేనుడు అతి కష్టముతో క్రోధమును అణచుకొని, యుధిష్ఠిరుని వెనుక పోవుచు నిట్లనెను:-

'నేను దుర్యోధనుని, ఇర్బునుడు కర్ణునిని, సహదేవుడు శకునిని చంపుదుము. ఈ సభలో మరియొక మాట చెప్పు చున్నాను. దేవతలు నా యీ

మాటను సత్యము చేసెదరు - కౌరవ - పాండవుల యుద్ధములో పాపిష్ఠు డైన యీ దుర్యోధనుని నేను గదతో గొట్టి సంహరించి యుద్ధభూమిలో పడి యున్న యతని తల నా కాలితో త్రొక్కెదను. కేవలము గొప్పలు చెప్పికొనుటలోనే శూరు డైన యీ దుశ్శాసనుని యెడలోని రక్తమును, సింహము మృగ రక్తమును త్రాగినట్లు పీల్చెదను.'

“జనమేజయా! తరువాత అర్జునుడు భీమసేనునితో, ‘అర్యా! సత్పురుషులు చేయ దలచిన కార్యము నిట్లు మాటలతో సూచించరు. పదునాలుగేండ్లకు జరుగ బోవు సంఘటనము ప్రజలు ప్రత్యక్షముగా చూడ గలరు’ అని యనగా భీము డతనితో, ‘ఈ భూమి దుర్యోధన - కర్ణ - శకుని - దుశ్శాసనుల రక్తమును తప్పక త్రాగ గలడు.’ అని యనగా నర్జునుడు భీమునితో నిట్లనెను :-

‘సోదరా! మన దోషములనే సర్వదా వెదకుచు, మన దుఃఖము చూచి సంతసించుచు, కౌరవులకు దుర్బోధలు చేయుచు, వ్యర్థముగా వదరు చుండు కర్ణుని నేను నీ యాజ్ఞచేత తప్పక సంహరించెదను అతని యనుచరులను గూడ వధించెదను. హిమాలయము చలించినను, సూర్యప్రభ నశించినను, చంద్రుడు చల్లబడినను, ఈ నా సత్యప్రతిజ్ఞ చలించదు. - (అనగా, అవి యెట్లు అసంభవములో నా ప్రతిజ్ఞ మిథ్య యగుటగూడ అసంభవ మని భావము.) నేటినుండి పదునాలుగేండ్లకు దుర్యోధను డొకవేళ మనరాజ్యము సమ్మాన పూర్వకముగా తిరిగి యీయని యెడల, ఈ విషయము లన్నియు తప్పక జరిగి తీరును.’

“జనమేజయా! అర్జును డిట్లు చెప్పినప్పుడు సహదేవుడు భుజము లెత్తి శకుని వధేవుతో క్రోధ రక్తనేత్రు డై సర్పమువలె బుసకొట్టుచు శకునితో నిట్లనెను :-

‘క్షత్రియ కుల కళంకా! గాంధారరాజా! మూర్ఖశకునీ! నీవు పాచిక లనుకొనినవి యుద్ధములో తిష్ట బాణములే యగును. వానినే నీవు కోరితివి. ఆర్యు డైన భీమసేనుడు నీ విషయములో చెప్పిన మాటలు నేను తప్పక నెరవేర్చెదను. నీ రక్షణమునకు నీవు చేసికొన దలచిన దంతయు చేసికొనుము. నీవు క్షత్రియ ధర్మము ననుసరించి యుద్ధ రంగములో స్థిరముగా నిలిచినయెడల, నేను, నీ బంధువులతోపాటు నిన్ను తప్పక సంహరించెదను.’

“జనమేజయా! సహదేవుడిట్లు చెప్పగా విని నకులుడుగూడ ని ట్లనెను :

‘దుర్యోధనుని హితసాధనముకొరకు ప్రయత్నించుచు, ద్యూత సభలో కాల ప్రేరితు లై ద్రౌపది విషయముతో కఠినముగా మాటలాడుచు, పృథ్వీ ముఖముతో పోవ దలచిన దుష్ట ధృతరాష్ట్ర పుత్రులలో ననేకులను యమలోకము నకు పంపెదను. యుధిష్ఠిరాజుచేత నేను ద్రౌపది ప్రియసాధనకై ధార్తరాష్ట్రుల నుండి రాజ్యము లాగుకొనెదను. ఈ కార్యమునకు ఎంతయో కాలము లేదు. త్వరలోనే జరుగును.’

“జనమేజయా! యీ విధముగా పాండవులు ప్రతిజ్ఞలు చేసి ధృతరాష్ట్రుని యొద్దకు వోయిరి.

“తరువాత యుధిష్ఠిరుడు పెద్దలతో ని ట్లనెను:

యుధిష్ఠిరుడు ధృతరాష్ట్రాదులను వీడ్కొనుట-కుంతీదేవిని విదురుని యొద్ద నుంచుట-దర్శనముతో నుండుటకు పాండవులకు ఉపదేశించుట :

‘పెద్దలారా! నేను గురుజను లందరినుండి వనమునకు పోవుటకు అనుజ్ఞ కోరు చున్నాను. పెద్దలు-వృద్ధులు నైన భీష్మ-సౌమదత్త-బాహ్లిక-ద్రోణ-కృపా చార్య-అశ్వత్థామాదులనుండి, విదుర - ధృతరాష్ట్ర-ధార్తరాష్ట్ర-యుయుత్సు-సంజ యాదుల నుండియు ఆజ్ఞ తీసికొని వనమునకు పోయెదను. ఊరిగి వచ్చి మీయందరి దర్శనము చేసెదను.’

“జనమేజయా! యుధిష్ఠిరు డి ట్లనగా, కౌరవులు లజ్జతో క్రుంగిపోయి ఏమియు బదులు చెప్పజాలక మనస్సులోనే యుధిష్ఠిరునకు శ్రేయస్సు కలగవలె నని కోరిరి. అప్పుడు విదురు డి ట్లనెను:

‘పాండవులారా! కుంతీదేవి వనమునకు పోవ దగదు. ఆమె వృద్ధురాలు. సుఖముగా నుండ దగినది. కనుక, నామె నా యింటిలో సత్కార పూర్వకముగ నుండ గలరు. మీరు అంగీకరింపుడు. మీ రందరు వనములో సుఖముతో, ఆరోగ్యముతోను ఉండవలె నని నా శుభాకాంక్షలు తెలుపు చున్నాను.’

“జనమేజయా! పాండవులు, ‘చాల మంచిది. అట్లే యగుగాక! నీ యాజ్ఞయే మాకు శిరోధార్యము. నీవు మాకు, పితృతండ్రివి. కనుక, మాకు పితృ

తుల్యుడవు. మే మందరము నీ శరణు జొచ్చితిమి. నీవు మాకు పరమ గురుడవు గనుక నీయాజ్ఞ మాకు మాననియము. ఇవిగాక, ఇంక నే మైన మా కర్తవ్యము ఉన్నచో తెలుపుము" అని విదురునితో ననగా, విదురుడు యుధిష్ఠిరునితో నిట్లనెను:

‘భరతకుల భూషణా! అధర్మమార్గములో పరాజితు డైనవా డెవడు గూడ ఆ యోటమికి దుఃఖము చెంద గూడ దని నా యభిప్రాయము. నీవు ధర్మజ్ఞుడవు. అర్జునుడు యుద్ధవిజయుడు. భీమసేనుడు శత్రువినాశ సమర్థుడు. నకులుడు అవశ్యకము లైన వస్తువులను సమకూర్చుటలో నేర్పరి. సహదేవుడు, సంయమము (మనో విగ్రహము) గలవాడు. బ్రహ్మర్షి యైన ధామ్యచార్యుడు బ్రహ్మవేత్తలలో శిరోమణి. ధర్మపరాయణులైన ద్రౌపది గూడ ధర్మార్థముల సంపాదనములో కుశలరాలు. మీ రందరు నొండొరులకు ప్రియులు. మిమ్ము చూచి అందరకు సంతోషము కలుగును. మీలో శత్రువులు భేదము గలిగించ జాలరు. ప్రపంచములో మీపై ఇష్టము లేనివా రెవ రున్నారు?

‘యుధిష్ఠిరా! నీకు గల ఓర్పు నియమములున్ను నీకు సర్వ విధముల శ్రేయసునే కలిగించును. ఇంద్రసమాన పరాక్రమముగల శత్రువుగూడ నీ యీ సద్గుణములను ఎదురించ జాలడు. పూర్వము ‘మేరుసావర్ణి’ హిమాలయముపై నీకు ధర్మము - జ్ఞానమున్ను ఉపదేశించెను. వారణావతనగరమందు వ్యాసభగవానుడు, ‘భృగుతుంగి’ పర్వతముపై పరశురాముడు, ‘దృష్పద్వతీ’ నదీ తీరమందు సాక్షాత్తు భగవంతు డైన శంకరుడు, అంజన పర్వతముపై ‘అసిత’ మహర్షియు నీకు సదుపదేశములు చేసి యుండిరి, ధర్మరాజా! ‘కల్కాక్షి’ నదీతీరమందు నివసించు చున్న భృగుమహర్షి నీకు ఉపదేశము చేసి యనుగ్రహించెను. నారదమహర్షి సర్వదా నీకు శ్లేషములు చేసూచ్చుచుండును. నీ యీ పురోహితుడైన ధామ్యచార్యుడైతే, నిరంతరము నీతోనే యుండును గదా!

‘యుధిష్ఠిరా! మహర్షులు సమ్మతించిన పరలోక విజ్ఞానమును నీ వెప్పుడు గూడ విస్మరించ గూడదు. ఇలావుత్తర డైన పురూరవునిగూడ నీ బుద్ధి శక్తిచేత ఓడింప గలవు. బలముచేత సమస్తరాజులను, ధర్మసేవనముచేత ఋషులనున్న జయింప గలవు. ఇంద్రునినుండి మనస్సులో విజయోత్సాహమును పొందుము.

యమరాజనుండి కోపమును అదుపులో పెట్టుకొను పాతమును నేర్పుకొనుము. ఔదార్యములో, దానములోను కుబేరుని, సంయమమునందు వరుణున్ని ఆదర్శులనుగా గ్రహింపుము. ఇతరుల హితము కొరకు నిన్ను నీవు ఆత్మదానము చేసికొనుట, సౌమ్యభావము (చల్లదనము), ఇతరులకు జీవన (జీవితము - జలము) దానము చేయుట - ఈ మొదలగు సద్గుణములను జలము నుండి గ్రహింపుము. భూమినుండి ఓర్పు, సూర్యమండలము నుండి తేజస్సు, వాయువునుండి బలము, సమస్త భూతముల నుండి సంపత్తియు పొందుము.

‘పాండవుత్రా! నీకు ఎప్పుడు గూడ ఏలాటి రోగములు రాకుండ నిరంతరము శుభములే కలుగు చుండును గాక! నీవు క్షేమముగా వనమునుండి తిరిగి వచ్చినప్పుడు మరల నిన్ను చూచెదను. ఆపద కాలమునందు గాని, ధర్మార్థములకు సంకటము కలిగినప్పుడు గాని, అన్ని కార్యములందు గూడ అప్య-దప్పుడు నీ కర్తవ్యమును సముచితముగా పాలింపుము. నీకు ఆవశ్యకములైన మాటలన్నియు చెప్పితిని. శుభ మగుగాక! నీయొక్క పూర్వదోషములను ఇతరుడెవ్వడు నెరుగ కుండునట్లు ప్రయత్నము చేయుము.’

“జనమేజయా! విదురుడు ఇట్లు ఉపదేశించిన తరువాత యుధిష్ఠిరుడు భీష్మ - ద్రోణులకు నమస్కరించి బయలుదేరెను.

ద్రౌపది కుంతిదేవిని పిట్టానుట - కుంతి విలాపము - పౌర స్త్రీ పురుషులు శోకించుట :

“జనమేజయా! యుధిష్ఠిరుడు వనమునకు బయలుదేరు చున్నప్పుడు ద్రౌపది కుంతిదేవి కడకు పోయి, తాను వనమునకు పోవుటకు ఆమె యాజ్ఞను దుఃఖించుచు కోరెను. అక్కడ నున్న యితర స్త్రీ లందరికిన్ని ద్రౌపది వందనము చేసి, వారిని కౌగిలించుకొని, తాను వనమునకు పోవుచున్నా నని తెలిపెను. అప్పుడు పాండవుల యంతఃపురమునందు గొప్ప యార్తనాదము కలిగెను.

“జనమేజయా! ద్రౌపది పోవు చుండుట చూచి కుంతిదేవి మిక్కిలి సంతాపముతో శోకించుచు నోట మాట రాక అతి కఠినముగా నిట్లనెను :

‘బిడ్డా! ఈ మహాసంకటమునందు నీవు శోకింప గూడదు. శ్రీ ధర్మముల నెఱిగిన దానవు. శీలము, సత్కర్మవర్తనమున్ను పాలించు దానవు. కనుకనే, ‘పతుల యెడల నీ కర్తవ్య మేమి’ యని నీకు తెలుప వలసిన యావశ్యకత లేదు. నీవు పతివ్రతా శ్రీల సద్గుణ సంపత్తితో పరిపూర్ణురాలవు. నీవు పతి కులమును, పితృకులమునుగూడ శోభిల్ల జేసితివి.

‘ద్రౌపదీ! నీ క్రోధాగ్నిచేత కౌరవులను కాల్చి భస్మము చేయ లేదు గనుక, వారు మహాభాగ్యులు. వెడలుము. నీ మార్గమునందు ఏలాటి విఘ్నములు, బాధలున్ను కలుగ కుండుగాక! నా శుభాశాంక్షలచేత నీకు అభ్యుదయము కలుగు గాక!

‘పుత్రీ! వనమునం దున్నప్పుడు నీవు సర్వదా, సహదేవుని మంచిచెడులు, యోగ - క్షేమమున్ను అరయుచు ఆతడు సంకటములలో పడి దుఃఖింప కుండు నట్లు చూచుము.’

“జనమేజయా! కుంతీదేవి యిట్లు చెప్పినప్పుడు ద్రౌపది కన్నీరు గార్చుచు, ‘తథాస్తు’ (అట్లే యగు గాక!) అని ఆమె యాజ్ఞను శిరోధార్యముగ స్వీకరించెను. అప్పుడు ద్రౌపది శరీరముపై ఒకటే వస్త్రము ఉండెను. దానిలో గూడ కొంత భాగము రజస్సుచేత తడిసి యుండెను. తల వెంట్రుకలు వీడి, చెదటి యుండెను. అట్టి పరిస్థితిలోనే ఆమె అంతఃపురమునుండి బయలు వెడలెను.

“జనమేజయా! ఏడుచు, ఆక్రోశించుచు వనమునకు పోవు చున్న ద్రౌపదివెంట కుంతీదేవి గూడ దుఃఖించుచు కొంతదూరము పోయి వస్త్రాభరణ రహితు లైన తన కొడుకులను చూచెను. వారు మృగ చర్మధరు లై, జ్వలేత తల వంచుకొని పోవు చుండిరి. సంతోషముతో శత్రువులు వారిని చూచుకొని యుండిరి హితైషు లైన మిత్రులు వారి దురవస్థకు శోకించు చుండిరి. అట్టి పరిస్థితిలో నున్న పుత్రుల కడకు పోయిన కుంతీదేవికి మనస్సులో వాత్సల్య రసము ఉబిడెను. వారిని కౌగిలించుకొని యామె మిక్కిలి విలపించుచు నిట్లనెను:

‘పుత్రులారా! మీరు ఉత్తమ ధర్మమును పాలించుచు, సత్రవర్తనమును ఛాటక శోభిల్లుచున్నారు. మీకు ఘోర స్వభావము లేదు. భగవంతుని యందు దృఢభక్తి గలిగి మీరు సర్వదా భగవదాధన శత్రువులై యుండెదరు. అట్లున్నను మీపైన ఈ విపత్తి పర్యవసాది విరిగి పడెను. దైవముయొక్క యీ విపరీత విధానము ఎట్టిది? ఎవడు అనిష్టము కోరుటచేత మీకు ఈ మహా దుఃఖము ప్రాప్తించెను? ఎన్ని మార్లు యోచించినను నాకు తోచుట లేదు. ఇది నా భాగ్యదోషమే. కాని, మరియొకటి కాదు. మీరు ఉత్తమ గుణసంపన్నులైనను అత్యంత దుఃఖము, కష్టమున్ను అనుభవించుటకే మిమ్ము నేను కనినాను.

‘నాయనలారా! ఈ విధముగ మీరు సంపత్తినినులై, దుర్గమారణ్యములలో ఎట్లు నివసించ గలుగుదురు? వీర్య-ధైర్య-బలశోభా-తేజస్సులచేత పరిపుష్టులైనను మీరు నేడు దుర్బలులైతిరి. శతశృంగమునుండి హస్తినాపురికి రాగనే వనవాస కష్టము మీకు అనుభవించ వలసి వచ్చునని నాకు తెలిసి యుండిన యెడల, నే నిక్కడికి మీతో వచ్చి యుండను. మీ శండ్రియే ధన్యుడని తలచెదను. ఎందు కనగా, పుత్రకోకము లేకుండ అతడు స్వర్గమునకు పోయెను. పరమ గతిని పొందిన మాడ్రియే ధన్యురాలు. ఆమె నన్ను ప్రార్థించి, జీవించి యందు మని నిర్బంధించెను. నాకు ఈ జీవితముపై, పుత్రాసక్తి పైనను ధిక్కారము కలుగుచున్నది. జీవించి యుండుటచేత ఇంత క్లేశము అనుభవించ వలసి వచ్చెను.

‘పుత్రులారా! సత్రవర్తకులైన మీరు నాకు ప్రాణముంకంటె మిక్కిలి ప్రీయులు. చాల కష్టపడి కనినాను. మిమ్ము విడిచి వేరుగా ఉండ జాంను మీతో గూడ వనమునకు వచ్చెదను. అయ్యో! ద్రౌపదీ! నన్ను విడిచి ఎందుకు పోవుచున్నావు? ప్రాణహరణరూప మైన యీ ధర్మము అనిత్యము. ఒకనాడు గాకున్న నొకనాడైనను ఇది అంత మొందుట నిశ్చయము. ఐనను, దైవము ఏమరుపాటు చేత నా జీవితమును అంత మొందించ లేదు. కనుకనే, ఆయుస్సు నన్ను వీడుట లేదు.

“ద్యౌరకావాసా! శ్రీకృష్ణా! ఎక్కడ నున్నావు? నన్ను, పాండవులనున్న ఈ దుఃఖమునుండి ఎందుకు రక్షించుచున్నావు? వ్రథూ! నీవు అత్యంత రహితు

దవు. నిన్ను నిరంతరము ధ్యానించు వారిని తప్పక సంకటముల నుండి రక్షించెదవు. అట్టి నీ బిరుదు వ్యర్థమెట్లయ్యెను? ఈ నా పుత్రులు ఉత్తమ ధర్మ - శీల కీర్తి పరాక్రమములతో మెలగు చుండెదరు కనుక, కష్టసానుభవమునకు తగరు. వీరియెడఁనైనను దయ జూపుము. నీతిజ్ఞులైన భీష్మ - ద్రోణ - కృపాచార్యాదులు భరతకులరక్షులై యుండగా ఈ విపత్తి మా కేల కలిగెను?

‘అయ్యో! పాండు మహారాజా! నీ వెక్కడ నున్నావు? నేడు నీ పుత్రులను శత్రువులు జూదములో ఓడించి వనవాసమునకు పంపిరి. నీ పుత్రుల దురవస్థను నీ వెందుకు ఉపేక్షించుచున్నావు?

‘సహదేవా! నీవు నా శరీరమునకంటె అధిక ప్రేయ్యుడవు. తిరిగి రమ్ము. కుపుత్రునివలె నన్ను విడువకుము. ఈ నీ సోదరులు సత్య - ధర్మములను పాలించు పట్టుదలతో వనమునకు పోయిన పోవ నిమ్ము. నీ విక్కడనే యుండి, నన్ను రక్షించుటవలన కలిగిన ధర్మము పొందుము.

“జనమేజయా! ఈ విధముగ విలపించు చున్న కుంతీదేవికి ప్రణామము చేసి, పాండవులు దుఃఖముతో వనమునకు పోయిరి. విడుదుడు గూడ ఆర్థితో శోకించు చున్న కుంతీదేవికి వివిధ యుక్తులు బోధించి, ధైర్యము గొలిపి, మెల్ల మెల్లగా తన యింటికి తోడ్కొని పోయెను. అతడుగూడ మిక్కిలి దుఃఖించెను.

“జనమేజయా! తరువాత యుద్ధిష్ఠిరుడు వనమునకు పోవునప్పుడు పురవాసులందరు దుఃఖముతో తమ భవనములపై, ఇంటికప్పులపై, గోపురము (ఊరిగవని వాకిలి) లపై, చెట్లపైనను నెక్కి నిలుచుకొని దైన్యముతో చూచుచుండిరి. నగర మార్గములలో జన సమ్మర్దముచేత నడచుటకుగూడ సాధ్యముగానంతగా జనులు నిండి యుండిరి కనుకనే, ఎత్తైన ప్రదేశములు ఎక్కి యుద్ధిష్ఠిరుని చూచుచుండిరి. అతడు గొడుగు లేక పాదచారి యై పోవు చుండెను. అతని శరీరముపై రాజోచితములైన వస్త్ర - భూషణములు లేకుండెను. నారచీరలు, లేడి చర్మము నతడు ధరించి యుండెను. ఇట్టి దుర్దశతో నున్న యుద్ధిష్ఠిరుని చూచి ప్రజలు హృదయముతో బాధపడి అనేక విధములుగ నిట్లు మాటలాడ జొచ్చిరి:

‘ప్రయాణము చేయునప్పుడు చతురంగ సేనలు యుద్ధిష్ఠిరునివెనుక పోవు చుండెను. నే డతడు ఇట్లు పోవుచున్నాడు అతని వెనుక ద్రౌపదితోపాటు అతని నలుగురు తమ్ములు, పురోహితుడు చూత్రమే పోవు చున్నారు. పూర్వము అకాశ సంచారు లైన ప్రాణులకు గూడ కనపడని ద్రౌపదిని ఇప్పుడు త్రోవలో నడచు సామాన్య జనులుగూడ చూచు చున్నారు.

‘అయ్యో! సుకుమారి యైన ద్రౌపది యంగములందు సుపరిమళాంగరాగములు శోభిల్లు చుండెను. ఈ మెర క్తచందనము అలచుకొను చుండెను, కాని, యిప్పుడు వసములో శీతోష్ణవర్షములు తగులుటచేత ఈమె యంగకాంతి త్వరగానే పాలిపోవును. నేడు కుంతీదేవి చాలా దైర్యము వహించి పుత్రులతో కోడలితో నున్న మాట లాడు చున్నది. లేకున్న ఇట్టి పరిస్థితిలో ఆమె వీరివైపుగూడ జూడ కుండెను. గుణహీను డైనపుత్రుని దుఃఖముగూడ తల్లి చూడజాలదు. అట్లుండగా ఏ పుత్రుని సత్రప్తవర్తనముచేతనే సమస్త ప్రపంచము వశీభూత మగునో, అట్టి పుత్రున కేది యైన దుఃఖము ప్రాప్తించిన యెడల, అతని తల్లి యతనిని ఎట్లు చూడ జాలును?

‘యుద్ధిష్ఠిరుడు పృథుత్వము, దయ, దైర్యము, శీలము, ఇంద్రియ నిగ్రహము-ఈ యారు సద్గుణములచేత శోభిల్లు చున్నాడు. కనుక, అతనికి హాని కలుగుటవలన నేడు సమస్త ప్రజలు మిక్కిలి బాధపడు చున్నారు. జలాశయములో నీరు ఎండుటచేత జలచరజంతువులు వ్యథ చెందునట్లు, వేళ్ళు తెగుటచేత ఫల-పుష్పపుష్కము ఎండునట్లున్న సర్వజగత్పాలకు డైన యుద్ధిష్ఠిర మహారాజు నకు బాధ కలుగుటచేత సమస్త ప్రపంచము పీడిత మై యున్నది.

‘దర్మరాజైన యుద్ధిష్ఠిరుడు మనుష్యులకు మూలము. ప్రపంచములో నియమిత జనులు వారికి శాఖలు, ఫలములు, పుష్పములున్న నగుదురు. మన పుత్ర-బాంధవులతో పాటు నలుగురు యుద్ధిష్ఠిర సోదరులవలె ఆ మార్గములోనే యతని వెంట త్వరగా పోవుదము. నేడు మనము మనపొలములను, తోటలను, ఇండ్లు-వాకిండ్లనున్న విడిచి, పరమధర్మాత్ము డైన యుద్ధిష్ఠిరునితో పోయి అతని సుఖదుఃఖములను పంచుకొనెదము.

‘మన ఇండ్లలో పాతి పెట్ట బడిన నిధులను పైకి తీయుదుము. మన ముంగిళ్ళను త్రవ్వదము. సమస్తధన-ధాన్యములను మనతో తీసికొని పోవుదము. అనావశ్యక వస్తువులను పారవేయదము. వీనిపై సంతట దుమ్ము గ్రమ్ముగాక! మన యిండ్లను దేవతలు విడిచి పోవుదురుగాక! బిలములనుండి యెలుకలు వెడలి యీ యిండ్లలో నలువైపుల నురుకు చుండుగాక! ఈ యిండ్లలో నెప్పుడు గూడ ప్రాయ్యి అంటించబడకుండుగాక! జలము ఉండ కుండుగాక! ఇవి యెప్పుడు గూడ ఊడ్చబడ కుండుగాక! ఈ యిండ్లలో బలి - వైశ్యదేవ - యజ్ఞ - మంత్ర పాఠ - హోమ - జపాదులు నిలిచి పోవుగాక! మహాక్షామము కలిగినదా యను నట్లు ఈ యిండ్లన్నియు భగ్నము లై, వీనిలోని పాత్రములు పగిలి చెదరి పడి యుండుగాక! వీనిని మనము ఎల్లప్పుడున్ను విడిచి పోవుదము గాక! ఇట్టి మన యిండ్లపై కపటి యైన శకుని ఆధికారము వహించుగాక!

‘పాండవులు పోయిన వనమే నగర మగుగాక! మనము విడిచిన తరువాత ఈ నగరమే వన మగుగాక! వనములో మనవలనిభయముచేత సర్పములు తమ బిలములు విడిచి పారి పోవుగాక! మృగ - పక్షులు అడవులను విడుచుగాక! గజ - సింహాదులు గూడ ఆ వనమునుండి దూరముగా పోవుగాక. మనము శాకములు - మాష (కాయధాన్యము) ములు - పండ్లన్ను తినువారము. అడవు లలో క్రూరమృగములు - పక్షులున్ను మనము ఉండు స్థానములు విడిచి పోవు గాక! మనము పోనట్టి చోట్లకు అవి పోవుగాక! మనము నివసించు స్థానములు అవి విడుచుగాక! మనము వనములో పాండవులతో అతిసుఖముగా నుండుదము.’

“జనమేజయా! ఇట్లు వేర్వేరు మనుష్యులు చెప్పిన వివిధ వాక్కులు వినినను, యుధిష్ఠిరుని మనస్సులో ఏలాటి వికారము కలుగ లేదు. తరువాత పురవాసులైన నాలుగు జాతుల స్త్రీలు తమ యిండ్ల గవాక్షము కిటికీల తెరలు తొలగించి దీనులై పోవు చున్నపాండవులను చూచిరి. వారు ఎప్పుడు గూడ చూడని ద్రౌపదిని చూచిరి. ఆమె ఏకవస్త్రధర యై దుఃఖించుచు పోవు చుండెను. పురస్త్రీలు ధృతరాష్ట్ర పుత్రులను ఛిక్కరించుచు కన్నీరు గార్చు చుండిరి.

“జనమేజయా: ధృతరాష్ట్రుని కోడండ్రు ద్రౌపది ద్యూతసభలో పోవుట ఆమె వస్త్రము లాగ బడుట, ఆమె వనమునకు పోవుట - మొదలైన సమా

చారము విని కౌరవులను నిందించుచు, వెక్కి - వెక్కి యేడ్చుచు ముఖములు చేతులతో మూసికొని చింతించు చుండిరి. అప్పుడు పుత్రుల యభ్యుదయమును తలచుచు ధృతరాష్ట్రుడు గూడ దుఃఖించెను. అతనికి కొందెము గూడ శాలి లేకుండెను. చింతతో నతని యేకాగ్రత నశించెను. మనస్సు శోకవ్యాధిచే మయ్యెను. అతడు, విదురుని శీఘ్రము రమ్మని పిలిపించి, మిక్కిలి దుఃఖోద్వేగముతో ఇట్టడిగెను :

వనమునకు పోవునపుడు పొందవుల కార్యములు - ప్రజలు శోకించుచుండు విషయములో రృతరాష్ట్ర - విదురుల సంవాదము - శరణు జొచ్చిన కౌరవులను ద్రోణాచార్యుడు ఊరడించుట :

‘విదురా! యుధిష్ఠిరు డేవిధముగా పోవు చున్నాడు? అతని తమ్ములు, ద్రౌపది, ధౌమ్యుడున్ను నెట్లు పోవు చున్నారు? వారి చేష్టలు వేరు-వేరుగా విని పింపుము.’

“జనమేజయా! ఆ మాటకు విదురు డి ట్లనెను:

‘మహారాజా! యుధిష్ఠిరుడు ముఖముపై వస్త్రము గప్పకొని, భీమసేనుడు భుజములు చూచుకొనుచు, అర్జునుడు యుధిష్ఠిరుని వెనుక ఇసుక చల్లుచు, సహదేవుడు మంటిని ముఖమునకు రాచుకొని, నకులాడు శరీర మంతయు దుమ్ము పూసికొని, ద్రౌపది వెంట్రుకలతో ముఖము కప్పికొనియు యుధిష్ఠిరుని వెనుక పోవుచుండిరి. ధౌమ్యాచార్యుడు చేతిలో దర్పలు పట్టుకొని రుద్రదేవతలకు, యమ దేవతకున్ను సంబంధించిన సామవేద మంత్రముల గానము చేయుచు వారి ముందు పోవు చుండెను.’

ఆ మాట విని ధృతరాష్ట్ర డి ట్లనెను:-

‘విదురా! యీ విధముగా వారు వేరు-వేరు చేష్టలు చేయుచు పోవుచుండుట లోని రహస్య మేమి? వా రెందు కట్లు పోవు చుండిరి?’

“ఆ మాటకు విదురు డిట్లనెను:-

మహారాజా! నీ పుత్రులు కపటముతో వ్యవహరించి, పాండవుల రాజ్యమును ధనమును అంతయు గ్రహించిరి. ఐనను, బుద్ధిమంతుడైన ధర్మరాజు బుద్ధి ధర్మమునుండి తొలగి పోవ కున్నది. అతనికి నీ పుత్రులయెడల ఎల్లప్పుడు దయాభావమే యుండెను. కాని, వీరు కపటముతో జూద మాడి వారికి రాజ్యము లేకుండ చేసిరి కనుక, వారి మరస్సులో చాచి క్రోధమున్నది. ఆ కారణము చేత యుధిష్ఠిరుడు ఆడవికి పోవునప్పుడు నగరములో కన్నులు మూసికొనినాడు. అతని మనస్సులో ‘నా భయంకర దృష్టిచేత నిరవరాధులను భస్మము చేసెన నేమో’ యను భయముచేత ముఖము గుడ్డతో కప్పికొనెను.

‘భీమసేనుడు బాహుబలములో నాతో సమానుడు మఱియొకడు లేడు’ అను భావముతో తన భుజములను చూచుకొనుచు పోయెను. తన బాహు బలము పైన తనకి గర్వము కలదు. కనుక, తన భుజములను చూపుచు శత్రువులకు ప్రతికారము చేయుటకొరకు పరాక్రమమును ప్రదర్శించెను.

‘రాజా! అర్జునుడు రాజు వెనుక ఇసుక చల్లుచు పోవుచుండుటకు కారణమే మనగా, నతడు శత్రువులపై బాణములు కురియు నిచ్చను ప్రకటించెను. అప్పు డతడు చల్లుచున్న యిసుక రేణువులు ఒండొంటిని తాకక, ఎడతెగక పడుచుండెను. ఆ విధముగనే యతడు ‘శత్రువులపై పరస్పరము అంటుకొనని యసంఖ్యాక బాణములను కురిసెదను’ అని తెలుపు చుండెను.

‘రాజా! ‘ఇటువంటి దుర్గతి ములందు ఎవడుగూడ నా ముఖము గురుతు పట్టకుండును గాక!’ అని యొచ్చింది సహదేవుడు ముఖమునకు మన్ను రాచుకొని పోవుచుండెను.

‘రాజా! లోకాతీతము లైన రూప-సౌందర్యములు గల నకులుడు ‘త్రోవతో నేను శ్రీల చిత్తములను ఆకర్షింప కుందునుగాక!’ అను భావము చేత తన శరీర మంతట ధూళి పూసికొని పోవుచుండెను.

‘రాజా! ద్రౌపది శరీరమునందు ఒకటి వస్త్రము ఉండెను. ఆమె వెంట్రుకలు పీడి, చెదరి యుండెను. ఆమె రజస్వలగా నుండుట చేత వస్త్రమునకు

రజస్సు మరకలు అంటి యుండెను. ఆమె యేడ్చుచు నుండెను. 'ఎవరియన్యాయము చేత నేడు నాకు ఇట్టి దుర్దశ కలిగెనో, అట్టివారి స్త్రీలు గూడ నేడికి పడునాటగవ సంవత్సరమందు తమ పతి-పుత్ర-బాంధవులు చంపబడగా, వారి శవములపై పడి పొరలుచు, ఏడ్చుచున్న వారి యవయవములందు రక్తము-ధూళియు క్రమ్మగా వెంట్రుకలు విర బోసికొని తమ బంధువులకు తిలోదకము లిచ్చుచు ఈ విధముగనే హస్తినాపురమందు ప్రవేశించెదరు' అను భావమును ప్రకటించెను.

'రాజా! పురోహితు డైన ధౌమ్యాద్యుడు పాండవులముందు బాగము నందు నైర్మతి మూలవైపు, యమదేవతకు సంబంధించిన సామవేదమంత్రములను గానము చేయుచు, పోవు చుండెను. ఆ ముని 'యుద్ధములో కౌరవులు చంపబడిన తరువాత వారి పురోహితు లైన గురువులుగూడ ఇట్లే సామగానము చేసెదరు' అని తెలుపు చుండెను.

'మహారాజా! అప్పుడు నగరవాసులు అతి దుఃఖముచేత ఆర్తి చెంది మాటి - మాటికి అరచుచు, ఆక్రోశించుచు 'అయ్యో! మా ప్రభువులు పాండవులు పోవు చున్నారు. కౌరవులలో పెద్దలు - వృద్ధులున్న బాలచేష్టలు చేయుచున్నారు. చూడుడు, వారికి ధిక్కారము. కౌరవులు లోభముచేత పాండు పుత్రులను రాజ్యమునుండి వెడలి గొట్టు చున్నారు. పాండవులు లేకుండ ఈ దేశమందు మేము అందరము నేడు అనాథులమైతిమి లోభులు, ఉద్ధండులు నైన యీ కౌరవులయెడలి మాకు ప్రేమ ఎట్లు కలుగును?' అని చెప్పచుండిరి.

'మహారాజా! ఈ విధముగ ఆభిమానవంతు లైన పాండు పుత్రులు తమ యాకృతులను వివిధ చిహ్నములచేత మరుగుపరచి, తమ మానసిక నిశ్చయమును వ్యక్తపరచుచు ఆడవికి పోయిరి.

'రాజా! హస్తినాపురము విడిచి పాండవులు పోయినవెంటనే, మేఘములు లేకుండనే పిడుగులు పడుచుండెను. భూమి కంపించెను. పర్యము (అమావాస్య) లేనప్పుడే రాహువు సూర్యుని మ్రింగెను. నగరమునకు ఎడమవైపున ఉల్కా (కౌటలు) పడు చుండెను. రాజా! నీ దురాలోచనముచేతనే ఇటువంటి అపశకునములు,

అణచ రాని మహాత్పాతములున్ను కలిగెను. అవి భరత వంశీయుల వినాశమును సూచించు చున్నవి.'

“జనమేజయా! ఈ విధముగ ధృతరాష్ట్ర - విదురులు మాట లాడుకొను చున్నప్పుడే దేవర్షి యైన నారద మహాముని అనేక మహర్షి పరివృతుడై వచ్చి కౌరవుల యెదుట నిలిచి, ‘నేటికి పదునాలుగవయేట దుర్యోధనుని యపరాధము చేత, భీమార్జునుల పరాక్రమముచేతను కౌరవకుల వినాశము కలుగ గలదు’ అని ఆతిభయంకర వచనము చెప్పి, అంతర్ధానము చెందెను.

“జనమేజయా! తరువాత ధృతరాష్ట్రుడు విదురుని ఇట్లడిగెను:

‘విదురా! పాండవులు వనమునకు పోవు చున్నప్పుడు నగర ప్రజలు, దేశ ప్రజలున్ను ఏమి యనుకొను చుండిరి? వారి మాట లన్నియు స్పష్టముగ నాకు తెల్పుము.’

“జనమేజయా! ఇట్లు అడిగిన ధృతరాష్ట్రునకు విదురుడు ఇట్లు జదులు చెప్ప జొచ్చెను:

‘మహారాజా! పాండవులు వెడలి పోవునప్పుడు బ్రాహ్మణాది ప్రజలందరు దుఃఖినిమగ్నులై, ‘అయ్యో! మన ప్రభువులు, రక్షకులున్ను అడవికి పోవు చున్నారు. అన్నలారా! దుర్యోధనాదుల ఈ యన్యాయము చూడుడు’ అని యనిరి. శ్రీ - బాల వృద్ధాదు లందరు పురజనులు సంతోషము లేక మౌనముతో ఏమాటి వేడుకలు లేక యుండిరి. అందరున్ను పాండవుల కౌరకు నిరంతర చింతా-దాఖ నిమగ్నులు, ఉత్సాహ రహితులు నై యుండిరి. అందరి పరిస్థితి రోగుల స్థితివలె నుండెను. అక్కడక్కడ ప్రజలు నగరములో గుమిగూడి పాండవుల విషయమే మాట లాడుకొను చుండిరి. ధర్మరాజు అడవికి పోయిన తరువాత కౌరవ కులవృద్ధులు గూడ దుఃఖముచేత బాధపడుచు చింతానిమగ్నులై యుండిరి. అప్పుడు బాహ్మణులు యుధిష్ఠిరుని విషయమై ‘అయ్యో! ధర్మాత్ముడైన యుధిష్ఠిరుడు, అతని సోదరులున్ను నిర్జన వనమునందు ఎట్లు ఉండెదరు? సుఖ మనుభవించుటకు యోగ్యురాలైన సుకుమారి ద్రౌపది వనవాస దుఃఖముచేత అర్ధి చెందుచు ఎట్లు ఉండగలదు?’ అని యనుకొనిరి.

‘రాజా! ఈ విధముగ బ్రాహ్మణులు సకుటుంబముగ పాండవులను స్మరించుచు దుఃఖితులైరి శత్రుముల దెబ్బచేత గాయపడినవారివలె బ్రాహ్మణులు ఏలాటి సఖము లేక యుండిరి. వారిని పలుకరించిన వారికి గూడ ఆదరముతో బదులు చెప్ప జాల కుండిరి. వారు రాత్రింబగళ్ళు నిద్రహారములు విడిచి యుండి, శోకించుటచేత వారి విజ్ఞాన మంతయు మరుగుపడి పోయినట్లుగా నుండెను. ఆ బ్రాహ్మణు లందరు సచేతనుల వలె నుండిరి.

‘రాజా! త్రేతాయుగమునందు రాజ్యా పహరణము తరువాత శ్రీరామ చంద్రుడు సీతా-లక్ష్మణ సహితుడై, వనమునకు పోయిన తరువాత అయోధ్యా నగర మంతయు దుఃఖముచేత మిక్కిలి ఆర్తి జెంది, దురవస్థకు పాల్పడినట్లే పాండవులు గూడ రాజ్యాపహరణ మైన తరువాత వనవాసమునకు పోవుటచేత నేడు మన హస్తినా పురముగూడ దుర్దశపాలయ్యెను.’

“జనమేజయా! విదురుడు పురజనుల మాట లిట్లు చెప్పగా విని ధృత రాష్ట్రుడు బాంధవ సహితముగ మరల శోకమూర్ఛితు డయ్యెను.

“జనమేజయా! అప్పుడు దుర్యోధన - కర్ణ - శకునులు ‘తమకు ద్రోణాచార్యు డొక్కడేదీపము (ఆశ్రయము)’ అని తలచి సమస్త రాజ్యమును ఆచార్యుని చరణముల యందు సమర్పించిరి. అప్పుడు ఆచార్యు ద్రోణుడు అమర్న శీట రై న దుర్యోధన - దుశ్శాసన - కర్ణులతో, ఇతర భరత వంశీయులతోను, ని ట్టనెను :

‘పాండవులు దేవతాపుత్రులు. కనుక, వారు అవధ్యు లని బ్రాహ్మణులు చెప్పెదరు. నేను హృదయపూర్వకముగ, నా శక్తికొలది నీకు అనుకూలముగనే ప్రయత్నించుచు తోడ్పడెను. భక్తితో తన శరణు జొచ్చిన యీ రాజులను, ధృతరాష్ట్ర పుత్రులనున్న పరిత్యజించుచు సాహసము చేయ జాలను. అన్నిటి కంటె దైవమే ప్రబలము. పాండవులు జూదములో ఓడి ధర్మబద్ధులై అడవికి పోయి, పన్నెండేండ్లు ఆరట నివసించెదరు.

‘పాండవులు వనమునందు పూర్తిగా బ్రహ్మచర్యమును పాలించుచు నుండి, క్రోధామర్షభరితులై తిరిగి వచ్చినప్పుడు ఈ వైరమునకు ప్రతీకారము తప్పక చేసెదరు అని మనకు మహా దుఃఖకారణ మగును

‘దుర్యోధనా! మైత్రీ కారణముగా ద్రుపదునితో నాకు కలహము ఏర్పడి నప్పుడు నేను అతనిని రాజ్యభ్రష్టుని జేసితిని. అతడు దుఃఖితుడై నన్ను వధించు పుత్రుని కనునిచ్చతో యజ్ఞము చేసెను. ‘యాజుడు - ఉపయాజుడు’ అను నిరువురు ముని సోదరుల తపస్సు చేత ద్రుపదుడు అగ్ని నుండి ధృష్టద్యుమ్నుని, యజ్ఞవేది మధ్యభాగము నుండి ద్రౌపదినిన్ని పొందెను. ధృష్టద్యుమ్నుడు పాండవులకు శ్యామకుడు (భార్య సోదరుడు). కనుక నతడు వారికి నిరంతరము ప్రియము చేయుటకే సంసిద్ధుడై యుండును. అతని వలననే నాకు భయము కలదు. అతని శరీరకాంతి అగ్నిజ్వాలవలె బాసిల్లుచుండును. అతనిని దేవతలు ద్రుపదునకు ప్రసాదించిరి. అతడు ధనుర్భాగ కవచములతో సుదృఢుడైనను. నేను మరణ ధర్మము గల మనుష్యుడను గనుక, నాకు ధృష్టద్యుమ్నుని వలన ప్రాణభయము కలదు.

‘దుర్యోధనా! శత్రువీరసంహారకుడైన ధృష్టద్యుమ్నుడు పాండవుల పక్షమునకు పోషకుడుగ నిలిచెను. అతిరథ-మహారథ-రథికులగణనమందు అతనిపేరు మొదట నిలుచును. యువక వీరుడైన యర్జునుడు ధృష్టద్యుమ్నుని కొరకు నాతో యుద్ధము చేసినప్పుడు తన ప్రాణములను గూడ విడుదలకు సంసిద్ధుడగును.

‘కౌరవులారా! భూమండలమందు అర్జునునతో యుద్ధము చేయుటకంటే మించిన మహాదుఃఖము నాకు మఱియొకటి ఏది యుండును? ‘ధృష్టద్యుమ్నుడు ద్రోణునకు మృత్యుస్వరూపుడు’ అను మాట అంతట వ్యాపించెను. ‘నా వధకొరకే అతడు జన్మించెను’ అనికూడా ప్రజలందరు వినిరి. ధృష్టద్యుమ్నుడు ప్రపంచ ప్రఖ్యాత వీరుడు.

‘దుర్యోధనా! నీకు ఇప్పుడు ఉత్కృష్టకాలము లభించినది త్వరగా. నీ శ్రేయస్సాధకొరకు ప్రయత్నించుము. పాండవులకు వనవాస దీక్ష యిప్పించిన మాత్రమున నీ యభీష్టము సిద్ధించ లేదు. ఈ రాజ్యము నీకు చలికాలములో తాటిచెట్టు నీడవలె రెండు గడియలు మాత్రమే సుఖము నిచ్చును. ఇప్పుడు నీవు పెద్ద-పెద్ద యజ్ఞములు చేయుము. యథేచ్ఛగా సుఖము అనుభవించుము ఇష్టము వచ్చినన్ని దానములు చేయుము. నేటికి పదునాల్గవ యేట నీకు హింసారూపమైన మహాయుద్ధమును ఎదుర్కొన వలసి యుండును.’

“జనమేజయా! ‘ఇట్లు ద్రోణాచార్యుడు దుర్యోధనునితో చెప్పెను’ అని విదురుడు ధృతరాష్ట్రునకు చెప్పగా, ధృతరాష్ట్రుడు అతనితో ‘విదురా! ఆచార్య ద్రోణుడు సరిగానే చెప్పెను. కనుక, నీవుపోయి పాండవులను తిరిగి తోడ్కొని రమ్ము. ఒకవేళ, వారు తిరిగి రాకుండిన యెడల, ఆశ్రు-శస్త్రములతో, పదాతి సేనలతో, సుఖ-భోగసామాగ్రితోను సురక్షితులై వారు గౌరవపూర్వకముగ వనములో తిరిగెదరుగాక! వారు గూడ నా పుత్రులే కదా!’ అని యనెను.

ధృతరాష్ట్రుని చింత-సంజయునితో సంభాషణము :

“జనమేజయా! పాండవులు వనమునకు పోయిన తరువాత ధృతరాష్ట్రుడు విక్కిలి చింతతో నిట్టూర్చుచు, దుఃఖితుడై యుండుట చూచి సంజయుడు, ‘రాజా! సమస్త భూమండల రాజ్యమును పొంది, పాండవులను బహిష్కరించి కూడ నీ వెందుకు దుఃఖించు చున్నావు?’ అని యనగా, ధృతరాష్ట్రు డతనితో ‘సంజయా! యుద్ధకుశలులు, బలవంతులు, మహారథికులు నైన పాండవులతో వైరము కలుగ నున్న వారు శోకమగ్నులు గాక ఎట్లుండెదరు?’ అని యనగా, సంజయు డిట్లనెను:

‘మహారాజా! నీవలననే ఇంత మహావైరము సంభవించెను. గనుక, సమస్త ప్రపంచమునందలి బాంధవులతో పాటు మీకు వినాశము తప్పదు. భీష్మ-ద్రోణ-విదురాదులు పరి-పరి విధముల నివారించినను మూర్ఖుడైన నీ పుత్రుడు దుర్యోధనుడు నిర్లజ్జుడై, సూతపుత్రుడైన ప్రాతికామిచేత ధర్మాత్మురాలైన ద్రౌపదిని సభలోనికి తెప్పించెను. దేవతలు, ఎవనికి వరాజయము కలిగింపదలచెదరో, అతని బుద్ధిని మొదలే నాశించెదరు. దీనిచేత అతడు అన్నింటిని విపరీతముగానే చూడ జొచ్చును. వినాశకాలము సంప్రాప్తించి, బుద్ధి మలినమైన వానికి అన్యాయమే న్యాయముగా తోచును. అతడు మనస్సు ఎప్పుడు గూడ మార్చుకొనడు. అట్టి సమయములో అతని వినాశమునకు అనర్థమే అర్థముగా, అర్థముగూడ అనర్థముగాను కనపడును గనుక, అదియే మంచి దని తలచును.

‘రాజా! కాలుడు, దండముతో ఎవని శిరస్సుగూడ ఖండింపడు. అతడు ప్రతి వస్తువులోను మనుష్యునకు వినాశకాలమందు విపరీత బుద్ధిని మాత్రమే కలిగించును. ద్రౌపది ధర్మాత్మురాలు. మానవ శ్రీ గర్భమునుండి యామె పుట్ట

లేదు. ఆమె అగ్నికుల సంజాతురాలైన యసమానసుందరి. సమస్తధర్మజ్ఞురాలు. కీర్తిమంతురాలు. అట్టి పతివ్రతను నిండుసభలో ఈడ్చి తెచ్చిన దుష్టుల భయంకరము, రోమాంచకరము నైన మహాఘోర యుద్ధమును కలిగించిరి.

‘రాజా! ఆధర్మముతో జూద మాడిన దుర్యోధనుడు తప్ప, మరియొక డెవడు ద్రౌపదిని సభలో పిలుచును? అప్పుడు ద్రౌపది శ్రీధర్మము (రజస్వల)తో నుండెను. ఆమె వస్త్రము రక్తసిక్తమై యుండెను. ఏకవస్త్రధారిణి యైన ద్రౌపది అట్టి పరిస్థితిలోనే సభలో వచ్చి పాండవులను చూచెను. అప్పుడు పాండవుల ధన-రాజ్య-వస్త్ర సంపదలు అన్నియు అపహరింప బడి యుండెను. సమస్త మనోవాంఛితములను, కోరికలనున్న వారికి కాకుండ చేయిగా, వారు దాసులై, ధర్మబంధనములో కట్టుబడి యుండుట చేత పరాక్రమము చూపుటకుగూడ అసమర్థులై యుండిరి. వారి దుర్దశ జూచి ద్రౌపది క్రోధముతో, దుఃఖనిమగ్న మాయెను. అట్టి తిరస్కారమునకు ఆమె సర్వదా అనర్హురాలైనను, సభలో కర్ణ-దుర్యోధను లామెతో కఠినముగా మాటలాడిరి. ఈ విషయము లన్నియు నీకు దుఃఖము కలిగించు చున్న వని తలచెదను.

“జనమేజయా! ఇట్లు సంజయుడు చెప్పగా విని ధృతరాష్ట్ర డిట్లనెను :

‘సంజయా! ద్రౌపదియొక్క దైన్యపూర్ణములైన ఆ నేత్రములచేత సమస్త భూమండలము దగ్ధము కా గలుగు చుండెను. ఆమెయభి శాపము (అపదూరు) చేత నా పుత్రుల సంహారము నేడే జరిగి యుండును. కాని, యామె అంతయు మౌనముతో సహించెను. ఆమె సభలో లే బడినప్పుడు చూచిన భరత వంశ శ్రీ లంపరు గాంధారిదేవితో కలిసి భయంకరముగ విలపించుచు ఆక్రోశించిరి. ఆ శ్రీలు సాధారణ పుర ప్రజలతో కలిసి రాత్రింబగళ్ళు శోకించుచున్నారు. ద్రౌపది వస్త్రోపహరణమైనదాడు బ్రాహ్మణు లందరు కుపితులై ఆ సాయంకాలము మన యింటిలో అగ్నిహోత్ర హోమము గూడ చేయ లేదు.

‘సంజయా! ఆ సమయమందు ప్రళయకాల మేఘముల భయంకర గర్జనము వంటి ధ్వనితో మిక్కిలి బిగ్గరగా నుడిగాలి వీచెను. అప్పుడు పిడుగు పడినట్లుగా కర్కశధ్వని విని పించెను. ఆకాశము నుండి ఉల్కలు పడెను. పర్వకాలము లేకుండనే రాహువు సూర్యుని మ్రుంగెను. ప్రజలకు అతి ఘోర

భయము కలిగెను. అట్లే, మన రథశాలలో అగ్ని అంటుకొని రథ ధ్వజములు కాలి, భస్మమాయెను. అది భరతవంశీయులకు అమంగళ సూచకము.

‘సంజయా! దుర్యోధనుని యగ్ని హోత్ర గృహమందు నక్కలు వచ్చి భయంకరముగ కూయుచుండెను. నక్కల ధ్వని వినగానే గాడిదలు నలువైపుల ఓండ్రపెట్ట జొచ్చెను. ఇది యంతయు చూచి భీష్మ - ద్రోణ - కృపాచార్య - బాహ్లి కాదులైన పెద్దలు వెడలిపోయిరి. ఆ సంగతి విదురుడు నాకు చెప్పుట చేత, నే నప్పడు ద్రౌపదిని పిలిచి ఆమె కోరిన వరము ప్రకారము ఆమె పతులను దాస్యమునుండి విముక్తులను జేసెతిని. ఆ విముక్తితోపాటు వారికి ధనుస్సు మొదలైన ఆయుధములు, రాజ్య సంపదయు నిచ్చి, ఇంద్రప్రస్థమునకు పంపితిని.

‘సంజయా! తరువాత విదురుడు సభవారితో నిట్లనెను :

‘భరత వంశీయులారా! ఈ సభలో తే బడిన ద్రౌపదియే మీ వినాశము నకు కారణము కా గలదు. ఈమె ఉత్తమోత్తమ లక్ష్మి. దేవతల యజ్ఞచేతనే ఈమె పాండవులను సేవించు చున్నది. పాండవులు అమర్ష భరితు లైయున్నారు. ఈ సభలో ద్రౌపదికి కలిగింప బడిన క్లేశమును వా రెప్పుడుగూడ సహింపరు. శ్రీ వృష్టి వంశధనుర్ధరులు, మహారథికు లైన పాంచాల వీరులున్న ఈ దుష్కార్యము సహింపరు. అర్జునుడు పాంచాల వీరపరివృతుడై, తప్పక వచ్చును. ఆ వీరుల నడుమ మహా బలశాలి యైన భీమసేనుడు ఉండును. అతడు దండధరుడైన యమునివలె గద త్రిప్పచు యుద్ధమునకు రా గలడు.

‘సభాదులారా! అప్పుడు అర్జున గాండివ ధనుష్పంకారము విని, భీమ సేన గదా వేగమున్ను చూచి యే రాజుగూడ వారిని ఎదురింప జాలడు. కనుక, శాంతిపూర్వకముగ సంధి చేసికొనుటయే ఎల్లప్పుడీకి మంచి దని నా యభిప్రాయము. వారితో యుద్ధము చేయుట మంచిది కాదు. పాండవులు ఎప్పటికైనను కొరవులకంటె అధిక బలశాలురని నా విశ్వాసము. ఎందు కనగా, మహా పరాక్రమశాలి యైన జరాసంధుని భీమసేనుడు తనబాహుళ్యముచేతనే సంహరించెను.’

“జనమేజయా! యిట్లు విదురుడు చెప్పె ననగా విని సంజయుడు ధృత రాష్ట్రానితో నిట్లనెను :

‘మహారాజా! కనుక, పాండవులతో శాంతిపూర్వకముగ నుండ వలెను. ఇరు పక్షములకు ఆనుసరింప వలసిన సముచిత మైన నీతి యిదియే. కనుక, మీరు నిస్సందేహముగ ఈ యుపాయమునే ఆనుసరింపుడు. మహారాజా! యిట్లు చేయుట వలన నీకు పరమశ్రేయస్సు కలుగును.’

“జనమేజయా! ఇట్లు సంజయుడు చెప్పగా, ధృతరాష్ట్ర దత్తనితో, ‘సంజయా! విదురుడు, నాతో ధర్మార్థయుక్త మైన మాట చెప్పెను. కాని, నేను పుత్రుంపితముకోరు చున్నను, విదురుని మాట పెడచెవిని బెట్టితిని.’

“శాసకా! ఇట్లు వైశం పాయన ముని జనమేజయునకు చెప్పి, సభాపర్య కథను ముగించెను.”

(అనుద్యూత పర్యము సమాప్తము)

(సభాపర్యము సమాప్తము)

ఇది శ్రీ వేంకటేశ్వర కరుణాకటాక్ష లబ్ధ సంస్కృతాంధ్ర సాహితీ రచన శాలి, కౌశిక గోత్ర వద్మావతీ - శ్రీనివాస పుత్రుండు, ‘ఆంధ్రబిల్వ’జాది బిరుదాంబితుండు నైన కప్పగంతుల లక్ష్మణశాస్త్రి విరచిత మైన వేదవ్యాస మహాభారత యథామూలాంధ్ర గద్యాను వాదమునందు సభాపర్యము సమాప్తము.

తే॥ గీ॥ వ్యాసభారత మాదిపర్యద్వయంబు
వచన మాంధ్రము, శ్రీ శ్రీనివాస పాద
పద్మముల సమర్పించి మత్పాపచయము
పాపికొందును ‘లక్ష్మణ’ పండితుండ॥

తప్పు ఒప్పుల పట్టిక

పుట	పేరా	పం.	తప్పు	ఒప్పు
8	4	3	దృష్పపర్వని	వృష్పపర్వని
9	2	5	యైనను	యైన
10	1	5	పుష్కరిణి	పుష్కరిణి
14	4	7	త్రికాలదర్శి	త్రికాలదర్శి
15	పాదపీఠిక	1	4	1
17	1	8	భోగముల	భోగములు
19	పాదపీఠిక	1	1	5
28	పాదపీఠిక	2	శత్రుకుల	శత్రువుల
28	1	7	సరస్వరము	పరస్వరము
35	1	3	మునిశ్వరు	మునిశ్వరు
38	4	5	దానితో	దానిలో
55	3	1	మహర్షు	మహర్షు
64	4	5	అనిని	అతనిని
65	2	8	యుద్ధమున	యుద్ధము
72	3	9	బడిలో	ఒడిలో
78	3	5	నున్న	నన్ను
75	2	2	ప్రజలను	ప్రజలకు
86	1	1	క్షత్రియులలోనీత్	క్షత్రియులలో నాతో
92	1	2	బండారులు	ఒండారులు
93	3	7	హర్షోత్సాహము	హర్షోత్సాహము
94	2	5	భీమసేను	భీమసేను

97	2	7	నర్మము	వర్మము
99	2	2	భాగనముకు	భాగమునకు
100	5	2	బలా	బల
102	1	1	ధృతరాష్ట్రనకు	ధర్మరాజునకు
104	2	4	భాండవ	భాండవ
104	2	2	ఇట్టి	ఇట్లు
104	3	6	దంతము	దంతయు
105	8	1	వీరులను	వీరులను
107	2	1	అర్జును	అర్జునుడు
111	2	3	పర్వతమునవు	పర్వతమునకు
111	3	1	నీకు	నీవు
111	4	1	అర్జునుడు	అర్జునుడు
119	పుటలోని శ్లోకములో 11 వ పంక్తి తర్వాత లాప్తము ఋషిని బ్రాహ్మణశైలివ దైవతైరసురైరపి నిత్యాం - సుహృతాయజ్ఞేషు సత్యేనవిపునీ హిమామ్			
120	పుట పాదపీఠికలో ఆకృతి రాజుపేరు అతడు కౌశికుడు. ఆచార్యుడు గాగలవాడు.			
121	1	1	సురాష్ట్ర	సురాష్ట్ర
124	1	7	ర్వార	ద్వార
133	4	2	యగకార్య	యాగకార్య
141	1	2	చేయచు	చేయుచు
141	పాదపీఠిక	3	వితండా	వితండ
153	2	4	బ్రహ్మదేవుగు	బ్రహ్మదేవుడు
155	పాదపీఠిక	1	బడెన	బడిన
159	అఖరి		సితామహాడు	పితామహాడు

166	2	6	యొక్క	యొక్క
170	2	1	యవ	యవకు
176	3	6	అంచారి	అంచారి
178	3	2	ఋషులకు	ఋషులకు
185	2	5	శస్త్రాస్త్రములన్	శస్త్రాస్త్రములతో
186	2	2	యన్నది	యన్నవి
192	3	9	రూఢుడై	రూఢుడై
197	5	7	చున్నవి	చున్నది
202	5	2	గాడిదులు	గాడిదలు
205	2	6	మోహము	మోహము
206	5	7	యదునుల	యదుకుల
208	4	7	శిశుపాలుని	శిశుపాలుని
211	2	3	లోకములెవ	లోకమువలె
216	2	2	మోహము	మోహము
218	2	6	అసంతుష్టి	అసంతుష్టి
219	3	8	రాజసూయ	రాజసూయ
222	7	2	గుర్బలుడ	దుర్బలుడ
227	5	7	ప్రయత్నము	ప్రయత్నము
232	1	1	సవర్ణపు	సువర్ణపు
237	4	6	సర్పించిరి	నర్పించిరి
242		అథిరి	మేలేనిము	మేములేని
256	4	4	శబ్దమలను	శబ్దములను
263	2	3	డిండినను	డించినను
265	1	2	షరార్థ	పరార్థ
275	3	5	పండవులు	పాండవులు
277	7	2	తలమునూగు	తలమునుగు

279	3	3	దృత	ధృతరాష్ట్ర
280	4	3	పట్టిన	పుట్టిన
288	3	4	బలత్కా	బలాత్కా
289	1	7	ప్రశ్నముమ	ప్రశ్నమును
302	1	3	ముక్కలుగా	
303	4	7	భండదు	ఉండదు
304	5	3	శత్రువుంను	శత్రువును
306	1	1	అంగీకారము	అనంగీకారము
307	1	1	వృద్ధి	వృద్ధి
309	1	3	ఉన్నప్పటికిన్న	ఉన్నప్పటికిన్ని
310	1	2	నుండిన	నుండిన
315	1	1	యపరాజు	* యమరాజు
315	1	2	వరుణున్ని	వరుణుని
329	4	5	దష్కార్య	దుష్కార్య

www.mohanpublications.com

మోహన్ పబ్లికేషన్స్ లో లభించు

పుస్తకముల పట్టిక
(Book List)

ఆధ్యాత్మిక, జ్యోతిష, వాస్తు, ఆయుర్వేద, మంత్రశాస్త్రాది
అనేక విషయాలు తెలుసుకోండి...

ఫేస్బుక్ **మోహన్ పబ్లికేషన్స్** పేజ్ లైక్ చేయండి.

Like us to follow :

MOHAN PUBLICATIONS

Rajamahendravaram

అజంతా హోటల్ ఎదుట, కోటగుమ్మం, రాజమహేంద్రవరం - 533101.

WWW.MOHANPUBLICATIONS.COM

మావద్ద లభించు గ్రంథములు

1. ప్రతకథలు - పూజలు

1. శ్రీ వినాయక వ్రతం	వెల రూ.10-00
2. శ్రీ విఘ్నేశ్వరపూజా-పుణ్యాహవాచనం	30-00
3. శ్రీ విఘ్నేశ్వరపూజ (కాణిపాకక్షేత్రమాహాత్మ్యంతో)	10-00
4. సంకష్టహరచతుర్థి శ్రీమహాగణపతి వ్రతం	30-00
5. వరలక్ష్మీ వ్రతం	10-00
6. కేదారేశ్వర వ్రతం	10-00
7. త్రినాథ వ్రతం(కలర్)	10-00
8. త్రినాథవ్రతం(సాదా)	5-00
9. క్షీరాబ్ధి వ్రతం	12-00
10. మంగళ గౌరీవ్రతం	10-00
11. వైభవలక్ష్మీ వ్రతం ఫోటో యంత్రంతో	25-00
12. శ్రీలక్ష్మీ కుబేర వ్రతం (ఫోటో యంత్రంతో)	25-00
13. కనకమహాలక్ష్మీ వ్రతం (కామేశ్వరీపాటంతో)	25-00
14. సంతోషీమాతా వ్రతం	25-00
15. ఏడు శనివారాల వ్రతం	25-00
16. సత్యనారాయణవ్రతం	25-00
17. శ్రీ సువర్చలాహనుమద్దీక్ష	30-00
18. శివదీక్ష	10-00
19. కాత్యాయనీ వ్రతం	20-00
20. సౌభాగ్య గౌరీవ్రతం	20-00
21. తిరుప్పావై (ధనుర్మాసవ్రతం)	36-00
22. స్త్రీల ప్రతకథలు	36-00
23. స్త్రీలప్రతకథలుస్థూలాక్షరి (నేడునూరిగంగాధరరావుగారి)	54-00
24. పెళ్ళి పాటలు - స్త్రీలపాటలు (కామేశ్వరీపాటంతో)	36-00
25. సర్వదేవతా పూజావిధానం	25-00
26. ఆరువ్రతాలు	30-00
27. రాహుకాలంలోదుర్గాదేవీపూజా	10-00

28. తులసి నిత్యపూజ, తులసీఉపయోగాలు	10-00
29. శ్రీ చక్ర రహస్య విజ్ఞానమ్	36-00
30. శ్రీచక్ర పూజావిధానం(పెద్దది)	36-00
31. లక్ష్మీ - గౌరీ నిత్యపూజ	10-00
32. శ్రీ సరస్వతీ నిత్యపూజ	10-00
33. శ్రీ దుర్గానిత్యపూజ	10-00
34. కాలభైరవ నిత్యపూజ	10-00
35. శివపూజ	10-00
36. వీరభద్ర పూజ	10-00
37. ఆంజనేయ నిత్యపూజ	10-00
38. నాగేంద్ర స్వామి పూజ	10-00
39. సుబ్రహ్మణ్య నిత్యపూజ	10-00
40. రామదేవుని కథ	10-00
41. శివదేవుని కథ	10-00
42. లక్ష్మీనరసింహపూజ	10-00
43. వేంకటేశ్వరపూజ	10-00
44. బ్రహ్మాంగారి నిత్యపూజ	10-00
45. సూర్య నిత్యపూజ	10-00
46. నవగ్రహ నిత్యపూజ	10-00
47. రుక్మిణీ కల్యాణం	25-00
48. ఉమామహేశ్వర వ్రతం	36-00
49. శ్రీ కామేశ్వరీ వ్రతం	36-00
50. 16 సోమవారముల వ్రతము	25-00
51. పార్వతీకల్యాణం	25-00
52. సహస్రకమలవర్తి వ్రతము	25-00
53. పంచముఖ ఆంజనేయ పూజావిధానము	36-00
54. అష్టనాగపూజ	36-00
55. పూజలు ఎందుకుచేయాలి ?	36-00
56. ఏ దేవునికి ఏపుష్పాలతో పూజించాలి?	36-00
57. ఏ దేవునికి ఏప్రసాదం వైవేద్యం పెట్టాలి?	36-00
58. ఏదేవునికి ఏవిధముగాబీపారాధనచెయ్యాలి?	36-00
59. ఏదేవునికి ఎన్ని ప్రదక్షిణలుచేయాలి ?	36-00
60. హనుమద్ వ్రతం	36-00
61. పంచాయతన పూజ	63-00
62. 28 వ్రతములు	120-00

63. కలశపూజలు (92కేసారి)	150-00
64. కలశపూజలు (విడివిడిగా) (ప్రింటులో)	....
65. ప్రాంకార మహాయజ్ఞం (ప్రింటులో)	....
66. గోమాత	40-00

2. స్తోత్రాలు-సుప్రభాతములు సహస్రనామములు

1. శ్రీ లలితా విష్ణు సహస్రనామస్తోత్రాలు పురాణపండ రాధాకృష్ణమూర్తిగారి సంకలనం	45-00
2. లలితావిష్ణు సహస్రనామస్తోత్రములు (హిందీ) ,,	50-00
3. లలితావిష్ణు సహస్రనామస్తోత్రములు (ఇంగ్లీషు) ,,	50-00
4. స్థూలాక్షరీలలితావిష్ణుసహస్రనామస్తోత్రములు(పత్రికసైజ్)	99-00
5. లలితావిష్ణు (కేస్ బైండ్) 1/8 డెమ్మి	63-00
6. స్థూలాక్షరీ లలితావిష్ణు (క్రాస్సైజు)కేస్బైండ్	108-00
7. సర్వదేవతా స్తోత్రమంజరి	120-00
8. సకలదేవతా అష్టోత్తరశతనామావళి: (63)	24-00
9. విష్ణుసహస్రనామస్తోత్రమ్ (క్రాస్)	25-00
10. లలితా సహస్రనామ స్తోత్రమ్ (క్రాస్)	36-00
11. లలితా సహస్రనామములు	24-00
12. లక్ష్మీ సహస్రనామములు	24-00
13. దుర్గా సహస్రనామములు	24-00
14. ఆంజనేయ సహస్రనామములు	24-00
15. శివ సహస్రనామములు	24-00
16. విష్ణు సహస్రనామములు	24-00
17. గణపతి సహస్రనామములు	24-00
18. సుబ్రహ్మణ్య సహస్రనామములు	24-00
19. గాయత్రి సహస్రనామములు	24-00
20. లలితావిష్ణు సహస్రనామస్తోత్రాలు	24-00
21. శ్రీరామా సహస్రనామములు	24-00
22. సరస్వతి సహస్రనామములు	24-00
23. సూర్యసహస్రనామములు & ఆదిత్యహృదయం	24-00
24. శ్రీవేంకటేశ్వరసహస్రనామములు	24-00
25. మణిభీషవపర్ణన (పెద్దది)	24-00
26. సంద్యావందనం	24-00
27. మంత్రపుష్పమ్	....
28. త్రిభాషా హనుమాన్ చాలీసా	15-00
29. హనుమాన్ చాలీసా	10-00

30. మణిబీష్టపవర్ణన (పాకెట్)	10-00
31. ఆరు చాలీసాలు	10-00
32. శివారాధన (శివస్తోత్రాలు)	10-00
33. వేంకటేశ్వర సుప్రభాతం (పాకెట్)	10-00
34. ఆరుదండకాలు	5-00
35. వేంకటేశ్వర గోవిందనామములు	5-00
36. అష్టలక్ష్మీ స్తోత్రమ్ కనకధారాస్తోత్రమ్	10-00
37. దేవీఖడ్గమాలాస్తోత్రమ్ (మహిషాసురమర్దినీస్తోత్రంతో)	10-00
38. సుందరకాండ (పాకెట్)	10-00
39. భగవద్గీత మూలం	27-00
40. రామరక్షాస్తోత్రమ్	15-00
41. స్తోత్ర రత్నావళి	36-00
42. పురాణపండ లలితా-విష్ణు సహస్రనామస్తోత్రమ్(మినీ)	10-00
43. పురాణపండ లలితాసహస్రనామస్తోత్రమ్(మినీ)	10-00
44. పురాణపండ విష్ణు సహస్రనామస్తోత్రమ్	10-00
45. పురాణపండ ఆదిత్య హృదయం	10-00
46. మంత్రపుష్పం (మినీ)	10-00
47. శివానందలహరి-సౌందర్యలహరి	36-00
48. కుజదోషం	10-00
49. కాలసర్ప దోషం	10-00
50. మీ అప్పులు తీరాలా?	10-00
51. దృష్టిదోషాలు నివారణ	10-00
52. పంచసూక్తములు	10-00
53. సంధ్యావందనం	10-00
54. రుద్రనమకమ్-చమకమ్	10-00
55. గాయత్రీమంత్రాలు	10-00
56. హయగ్రీవ స్తోత్రమాల	10-00
57. దక్షిణామూర్తి స్తోత్రమాల	10-00
58. ద్వాదశ జ్యోతిర్లింగాలు - పంచారామాలతో	10-00
59. శ్రీసూక్తం పురుష సూక్తం	10-00
60. నవగ్రహస్తోత్రమాల	36-00
61. మహాన్యాసమ్	36-00
62. సుందరకాండ గానామృతం	36-00
63. గోమాతపూజావిధానము	10-00
64. ఆనందసిద్ధి - 1 శ్రీదేవీ స్తోత్రమాల	108-00

65. ఆనందసిద్ధి - 2 ఏ సమస్యకు ఏ స్తోత్రమ్ పారాయణచేయాలి	108-00
66. ఆనందసిద్ధి-3 మానసదేవీ స్తోత్రమాల	108-00
67. శ్రీ కాలభైరవ రక్షా కవచమ్	63-00
68. అర్చన	40-00
69. నిత్యదేవతార్చన	40-00
70. సర్వదేవతా స్తోత్ర నిధి	99-00
71. శ్రీచక్ర నవవరణార్చన	63-00
72. చండీ సప్తశతి పారాయణ క్రమం	99-00
73. శ్రీదేవి స్తోత్ర రత్నావళి 32 దేవి స్తోత్రాలకు తాత్పర్యంతో	99-00
74. వనదుర్గా మంత్రానుష్ఠాన క్రమమ్	63-00
75. శ్రీ కాలభైరవ వ్రతము	63-00

3. శ్రీ సాయి దత్త గ్రంథములు

1. శ్రీ సాయిబాబా సచ్చరిత్ర	120-00
2. సంపూర్ణ శ్రీ గురు చరిత్ర	120-00
3. శ్రీ సాయిఆరాధన-షిర్డివైభవం	120-00
4. శ్రీ సాయిబాబా జీవిత చరిత్ర (క్రొన్)	63-00
5. శ్రీ గురుచరిత్ర (క్రొన్)	63-00
6. నవనాథ చరిత్ర	99-00
7. శ్రీసాయిచరిత్ర (భైండు) ప్రయాణపుపారాయణగ్రంథం	63-00
8. శ్రీగురుచరిత్ర (భైండు) ప్రయాణపుపారాయణగ్రంథం	63-00
9. సత్యదత్తవ్రతం దత్తాత్రేయపూజాకల్పం,సహస్రంతో	30-00
10. అనఘాదేవీ వ్రతం	30-00
11. భక్తుల ప్రశ్నలకు బాబా జవాబులు	30-00
12. శ్రీ సాయిపూజాకల్పం (సహస్రంతో)	25-00
13. శ్రీ సాయిభజనమాల	20-00
14. శ్రీ సాయి భజన్స్	20-00
15. శ్రీ సాయిభక్తి గీతాలు	20-00
16. శిరిడిహారతులు (భావంతో)	20-00
17. "శ్రీసాయి"కోటి	27-00
18. "శ్రీసాయిరామ్"కోటి	20-00
19. శ్రీ సాయినాథ స్తోత్రమంజరి	10-00
20. శ్రీ సాయివేయినామాలు	8-00
21. శ్రీ సాయి హారతులు (పాకెట్)	15-00
22. శ్రీ సాయి స్తవనమంజరి	10-00
23. హిందీ శ్రీ సాయి హారతులు	15-00

24. శని సింగణాపూర్ క్షేత్రమాహాత్మ్యం	63-00
25. ఇంగ్లీషు శ్రీ సాయిహారతులు	15-00
26. షిరిడి దర్శనం-శ్రీసాయి వైభవం	99-00
27. సాయిసత్యవ్రతం	30-00
28. సాయి అనుగ్రహమ్	120-00
29. నవగురువారాల వ్రతకల్పము	15-00
30. శ్రీదత్తలీలామృతము	99-00
31. హృదయంలో సాయి	15-00
32. శ్రీషిరిడిసాయి లీలామృతం(శ్రీసచ్చరిత్ర)	120-00
33. గజాననమహరాజ్ చరిత్ర	99-00

4. జ్యోతిషాలు

1. 'కాలచక్రం' గంటలపంచాంగం (గార్గ్యేయ)	72-00
2. గ్రహభూమి పంచాంగము (గార్గ్యేయ)	108.00
3. ఆనందసిద్ధి పంచాంగం (వై.వి.శాస్త్రి)	63.00
4. ములుగు వారి రాశిఫలితాలు (12రాశులువారికి)	50.00
5. ములుగు వారి రాశిఫలితాలు విడివిడిగాఓక్కొక్కటి	12.00
6. కాలచక్రంజ్యోతిషక్యాలండర్	25.00
7. గ్రహబలం క్యాలండర్ (శ్రీనివాసగార్గ్యేయ-భక్తిటివి)	25.00
8. శుభమస్తు (పిడపల్లి) క్యాలండర్	25.00
9. సాదా క్యాలండర్	5.00
10. పాకెట్ క్యాలండర్	15.00
11. తాజకనీలకంఠీయమ్	100-00
12. కేరళ జ్యోతిష రహస్యాలు	180-00
13. జ్యోతిష బ్రహ్మ రహస్యాలు	180-00
14. మానసాగరి జాతకపద్ధతి	180-00
15. వరాహమిహిర జాతకపద్ధతి	180-00
16. వధూవర వివాహమైత్రిద్వాదశకూటములు	99-00
17. సింపుల్ రెమిడీస్	180-00
18. శంభు హోరప్రకాశిక	250-00
19. పూర్వ పరాశరి	100-00
20. పరాశర జ్యోతిషవిజ్ఞాన సర్వస్వం	200-00
21. ప్రశ్న సింధు	99-00
22. నక్షత్ర విశేష ఫలితాలు	63-00
23. సూర్యసిద్ధాంతపంచాంగగణితంచేయడంఎలా?	180-00
24. ధృక్సిద్ధాంతపంచాంగగణితం చేయడంఎలా?	180-00

25. ఆయుర్దాయ నిర్ణయం	63-00
26. జాతక గణిత ప్రవేశిక	63-00
27. జ్యోతిషమర్కబోధిని	63-00
28. జ్యోతిష ప్రశ్నోత్తరమాల	63-00
29. ముహూర్తం నిర్ణయించడంఎలా?	63-00
30. జాతక మకరందం	63-00
31. జ్యోతిష సరస్వతి	63-00
32. మీజననకాల విశేషాలు	63-00
33. ముహూర్త విజ్ఞాన భాస్కరం	63-00
34. జ్యోతిష స్వయంబోధిని	63-00
35. శుభముహూర్త శిరోమణి	63-00
36. నక్షత్ర ఫలమంజరి	36-00
37. పంచాంగం చూసే విధానం	36-00
38. సర్వార్థ జ్యోతిషం	36-00
39. ప్రాథమిక జ్యోతిషం	36-00
40. నవరత్నములు శుభయోగములు	36-00
41. శుభశకునాలు	30-00
42. హస్తరేఖాఫలితాలు	36-00
43. సంఖ్యల్లో భవిష్యత్	36-00
44. ముహూర్త దీపిక	99-00
45. పుట్టుమచ్చలు ఫలితాలు	30-00
46. కలలు ఫలితాలు	30-00
47. జాతక చక్రం వేయడం ఎలా?	36-00
48. మానసాగరి (ప్రాచీనజ్యోతిషగ్రంథం) -పుచ్చాశ్రీనివాసరావు	250-00
49. జ్యోతిషశాస్త్ర చిట్కాలు	120-00
50. గుప్తా శతాబ్ది పంచాంగం (1940-2050)	999-00
51. ప్రశ్నచండేశ్వరమ్	63-00
52. ద్వాదశభావ ఫలచంద్రిక	250-00
53. జ్యోతిష శతయోగరత్నావళి (సూర్యయోగాలఫలితాలు)	120-00
54. అంగసాముద్రికం	36-00
55. హస్త సాముద్రికం	63-00
56. లాల్ కితాబ్	99-00
57. శకునశాస్త్రం	63-00
58. ఆధునికప్రశ్నశాస్త్రం	120-00
59. పరాశరజ్యోతిష ప్రశ్నజ్యోతిషం	180-00

60. అష్టకవర్గ (కొండపల్లి)	63-00
61. బృహత్ జాతకం (ప్రాచీనప్రతికిపునర్ముద్రణ)	250-00
62. లగ్నరత్నాకరం	63-00
63. షట్పంచాశిక	120-00
64. 40 రోజుల్లో జ్యోతిషం నేర్చుకొనండి	270-00
65. 40 రోజుల్లో సాముద్రికం నేర్చుకొనండి	180-00
66. 40 రోజుల్లో సంఖ్యాశాస్త్రం	180-00
67. 40 రోజుల్లో నక్షత్ర (నాడీ) ఫలితములు	270-00
68. 40 రోజుల్లో వైద్యజ్యోతిషం నేర్చుకోండి	250-00
69. మీ పుట్టినతేదీ అద్భుతరహస్యాలు (సాయిగణపతిరెడ్డి)	270-00
70. కె.పి.జ్యోతిషం (పరిచయం)	63-00
71. ముహూర్తచింతామణి	99-00
72. సూర్యచంద్ర గ్రహణములు	63-00
73. ప్రసిద్ధవృక్షల జాతకాలు (వేరేకొండప్ప)	180-00
74. అదృష్టరెమెడిస్	144-00
75. గ్రహసంచార ఫలనిర్ణయదీపిక	63-00
76. జ్యోతిష రెమిడిస్	300-00
77. జాతకమార్తాండం పాతప్రతికి యథాతథం (కొండపల్లి)	250-00
78. జ్యోతిషవిద్యాప్రకాశిక పాతప్రతికి యథాతథం (కొండపల్లి)	250-00
79. నాడీజ్యోతిషం	63-00
80. నక్షత్రపారిజాతం (గోరసవీరభద్రాచార్య)	63-00
81. లగ్నపారిజాతం (గోరసవీరభద్రాచార్య)	63-00
82. గౌతమసంహిత	63-00
83. హోరరత్నమాల	63-00
84. జాతకఫల మణిమంజరి	200-00
85. పుష్కర పంచాంగం (2013-14 నుండి 2024-25)	560-00
86. దశాభుక్తిఫల నిర్ణయం	250-00
87. వింత జ్యోష్యములు	63-00
88. షోడశవర్ణలు	200-00
89. రవిగ్రహ సమస్త ప్రభావములు	99-00
90. చంద్ర గ్రహ సమస్త ప్రభావములు	99-00
91. కుజ గ్రహ సమస్త ప్రభావములు	99-00
92. బుధ గ్రహ సమస్త ప్రభావములు	99-00
93. గురు గ్రహ సమస్త ప్రభావములు	99-00
94. శుక్ర గ్రహ సమస్త ప్రభావములు	99-00

95. శని గ్రహ సమస్త ప్రభావములు	99-00
96. రాహు & కేతు గ్రహముల సమస్త ప్రభావములు	99-00
97. ఆధునిక గ్రహములు-ఉపగ్రహములు సమస్త ప్రభావములు	99-00
98. ముహూర్తమార్తాండం	63-00
99. లఘుజాతకం	63-00
100. జాతకాలంకారము	63-00
101. మేషలగ్న ఫలితములు	99-00
102. వృషభ లగ్న ఫలితములు	99-00
103. మిథున లగ్న ఫలితములు	99-00
104. కర్కాటక లగ్న ఫలితములు	99-00
105. సింహలగ్న ఫలితములు	99-00
106. కన్యలగ్న ఫలితములు	99-00
107. తుల లగ్న ఫలితములు	99-00
108. వృశ్చిక లగ్న ఫలితములు	99-00
109. ధనుస్సు లగ్న ఫలితములు	99-00
110. మకర లగ్న ఫలితములు	99-00
111. కుంభ లగ్న ఫలితములు	99-00
112. మీన లగ్న ఫలితములు	99-00
113. నారద సంహిత	200-00
114. పంచాంగపీఠికలేఖకాగణితం	250-00
115. తారాబలం - చంద్రబలం (వేరే కొండప్ప)	99-00
116. సులభలగ్న సాధన (చిత్రాలగురుమూర్తిగుప్తా)	200-00
117. రాహు కేతువుల యోగము	99-00
118. ఛాయాగ్రహములు	99-00
119. జ్యోతిషవిజ్ఞాన దీపిక	63-00

జి.వి.రామన్ గారి గ్రంథములు

120. జ్యోతిష విద్యారంభం	50-00
121 గ్రహభావ బలములు	50-00
122. కాలచక్రదశ	50-00
123. అనుభవ ప్రశ్నాజ్యోతిషం	50-00
124. జ్యోతిషశాస్త్రంలో వాతావరణ భూకంపాలు	50-00
125. పురోగామి జాతకం	50-00
126. భావార్ధరత్నాకరం	75-00
127. భారతీయజ్యోతిష సర్వస్వం	75-00
128. అష్టకవర్గ పద్ధతి:	75-00

129. జ్యోతిషశాస్త్రంలో సందేహాలు,సమాధానాలు	75-00
130. ప్రశ్నతంత్ర	75-00
131. ముహూర్తం	75-00
132. విశిష్ట జాతకములు	125-00
133. భారతీయఫలితజ్యోతిషం	125-00
134. 300 ముఖ్యమైన యోగములు	125-00
135. జాతకంపరిశీలించడంఎలా ?	300-00

**రాష్ట్రపతి అవార్డుగ్రహీత, మహామహోపాధ్యాయ, వాచస్పతి
శ్రీ మధురకృష్ణమూర్తిగారి గ్రంథములు**

136. బృహత్పరాశరహోరాశాస్త్రము-1	200-00
137. బృహత్పరాశరహోరాశాస్త్రము-2	200-00
138. బృహత్పరాశరహోరాశాస్త్రము-3	200-00
139. బృహత్పరాశరహోరాశాస్త్రము-4	200-00
140. భావార్థరత్నాకరము	100-00
141. ముహూర్త చింతామణి	100-00
142. ముహూర్త చింతామణి-పార్వ2	200-00
143. స్వప్న శాస్త్రము	36-00
144. శతయోగమంజరి	50-00
145. వ్రతనిర్ణయకల్పవల్లి	250-00
146. దైవజ్ఞవల్లభం	75-00
147. వసంతరాజశకునమ్ (బృహత్శకునశాస్త్రం)	250-00
148. వాస్తుశాస్త్రవివేకము-1	100-00
149. వాస్తుశాస్త్రవివేకము-2	200-00
150. వాస్తుశాస్త్రవివేకము-3	100-00
151. వాస్తుశాస్త్రవివేకము-4	200-00
152. అనుభవసులభవాస్తు - 1	50-00
153. అనుభవసులభవాస్తు - 2	100-00
154. పంచాంగ వివేకము	99-00
155. వశిష్ట సంహిత	360-00
156. పంచపక్షి శాస్త్రం (కేస్బైండి)	200-00

5. వాస్తులు

1. 40 రోజుల్లో “వాస్తువిద్య” నేర్చుకొనండి	180-00
2. వాస్తుశాస్త్ర రహస్యములు	200-00
3. వాస్తునుబట్టి మీ ఇల్లు	63-00
4. మీరూ మీ వాస్తు	63-00

5. గృహవాస్తు చిట్కాలు	63-00
6. వాస్తు పూజ	63-00
7. వాస్తు సూత్రములు	63-00
8. వాస్తుశాస్త్ర రహస్యాలు	63-00
9. గృహవాస్తు వర్ణులు	99-00
10. విశ్వకర్మవాస్తు శాస్త్రరీత్యా మీ ఇంటి ప్లానులు	63-00
11. విశ్వకర్మ వాస్తుశాస్త్రరీత్యా మీఇండ్లఆయములు	99-00
12. విశ్వకర్మ వాస్తు శాస్త్రం(చిత్రాలగురుమూర్తిగుప్తా)	180-00
13. ఆధునిక గృహవాస్తు	99-00
14. శుభవాస్తు	270-00
15. వాస్తుయంత్ర రత్నావళి	120-00
16. వాస్తుశాస్త్రం	120-00
17. హౌస్ ప్లాన్స్	63-00
18. గృహనిర్మాణ వాస్తు	63-00
19. వాస్తు రెమెడీస్	63-00
20. గృహవాస్తు దర్పణం	63-00
21. జ్యోతిష-గృహవాస్తుచంద్రిక	200-00
22. వాస్తురత్నాకరం (క్రిందపల్లి)	63-00
23. వాస్తుశిరోమణి	120-00
24. వాస్తుసంగ్రహమ్	63-00
25. పంచవాస్తు పారిజాతం	120-00
26. వాస్తుడిండిమమ్	63-00
27. వాస్తుదుందిభి	120-00
28. విశ్వకర్మవాస్తుప్రకాశిక (కేస్బైండి)	250-00
29. కృష్ణవాస్తుశాస్త్రము	63-00
30. జలివాస్తు,శల్యవాస్తు (దంతూరిపండరీనాథ్)	99-00
31. మయవాస్తు (గోరసపీఠభద్రాచార్య)	120-00
32. వాస్తు జ్యోతి	63-00
33. మన ఇల్లు-మనవాస్తు	99-00
34. వాస్తవ వాస్తుపూజావిధానము	108-00
35. వాస్తు దర్పణం	120-00

6. మంత్ర-శాస్త్రాలు

1. మంత్రసాధన	63-00
2. తంత్రజాలం	63-00
3. మంత్రశక్తి	63-00

4. దత్తాత్రేయ తంత్రవిద్య	63-00
5. దత్తాత్రేయ మూలికాతంత్రమ్	63-00
6. తాంత్రిక పంచాంగం	63-00
7. యక్షిణీ తంత్రం	63-00
8. మంత్రానుష్ఠాన చంద్రిక	63-00
9. సర్వదేవతా మంత్రకవచములు	63-00
10. మంత్రాక్షరాలరహస్యం (బీజాక్షరనిఘంటువు)	63-00
11. సర్వదేవతా మంత్రరత్నావళి	63-00
12. సదాచార దీపిక	63-00
13. యోగినీ-వామకేశ్వరతంత్రం	63-00
14. ప్రపంచసారతంత్రం	63-00
15. బదనిక తంత్రమ్	63-00
16. ఉచ్చిష్ట గణపతి తంత్రమ్	63-00
17. గుప్త సాధన తంత్రం	63-00
18. గంధర్వ తంత్రమ్	63-00
19. సౌందర్యలహరి (మంత్రయంత్రరత్నావళి)	63-00
20. యంత్ర మంత్ర తంత్ర	63-00
21. పాశుపత తంత్రం	99-00
22. పంచదశ మహాఘ్న తంత్రం	99-00
23. రుద్రాష్టాధ్యాయః	99-00
24. మంత్రసిద్ధి	120-00
25. పరశురామతంత్రమ్	108-00
26. శ్రీలలితావిలోమ పంచదశీ	108-00
27. శ్రీ గురు తంత్రం	108-00
28. గాయత్రీ తంత్రమ్	108-00
29. మహాశక్తి మంత్ర తంత్ర రహస్యాలు	150-00
30. శ్రీ దుర్గ తంత్రమ్	200-00
31. మహామృత్యుంజయఅమృతపాశుపతమ్	200-00
32. సర్ప (నాగ)తంత్రం	250-00
33. హవన తంత్రం	250-00
34. షోడశనిత్యతంత్రం	250-00
35. శాక్తీయతంత్రం	250-00
36. రుద్రయామళతంత్రం	250-00
37. లక్ష్మీప్రత్యంగిరా తంత్రమ్	250-00
38. హిరణ్యకూలినీ తంత్రమ్	250-00

39. మాయాప్రత్యంగిరా తంత్రమ్	250-00
40. శ్రీ విశ్వరూప ప్రత్యంగిరా తంత్రమ్	250-00
41. స్వర్ణాకర్షణభైరవతంత్రం	250-00
42. కాశీవిశాలాక్షి తంత్రం	250-00
43. శాంతితంత్రమ్	250-00
44. యంత్రసిద్ధి	360-00
45. శ్రీ లక్ష్మీతంత్రమ్	360-00
46. మంత్రమహోదధి (స్త్రీదేవతాఙ్కల్పమ్)	360-00
47. మంత్రమహోదధి (పురుషదేవతాఙ్కల్పమ్)	360-00
48. మంత్రశాస్త్రం (గ్రంథము)	360-00
49. ప్రత్యంగిరాకృత్యాతంత్రం	360-00
50. కామధేనువు తంత్రం	360-00
51. శూలినీదుర్గాతంత్రం	360-00
52. శ్రీవిద్య రహస్యం	290-00
53. కులార్ణవ తంత్రమ్	150-00
54. ఆచార్య సిద్ధ నాగార్జునతంత్రం (ఒరిజనల్)	390-00
55. సిద్ధమూలిక రహస్యం (మంత్ర,యంత్రసహితం)	63-00

7. గ్రంథాలు - ఆరాధనలు

1. భగవద్గీత శ్లోక తాత్పర్య సహితం	54-00
2. భగవద్గీత (వచనం)	99-00
3. భగవద్గీత శ్లోకతాత్పర్యం-కేసుబైండింగ్	72-00
2. గణేశ ఆరాధన 1	99-00
3. గణేశోపాసన 2	99-00
4. నవగ్రహవైభవం	99-00
5. నవగ్రహ రెమెడీస్	99-00
6. నవగ్రహ వేదం	99-00
7. శనిగ్రహారాధన	99-00
8. ఆదిత్యారాధన	99-00
9. సుబ్రహ్మణ్యారాధన	99-00
10. శ్రీ శివ ఆరాధన	99-00
11. లక్ష్మీ ఆరాధన	99-00
12. హనుమదారాధన	99-00
13. లలితారాధన	99-00
14. శ్రీ చక్రారాధన	99-00
15. గాయత్రీ ఆరాధన	99-00

16. వీరభద్రారాధన	99-00
17. కుజగ్రహారాధన	99-00
18. భైరవారాధన	99-00
19. దైవారాధన	99-00
20. గీతారాధన (భగవద్గీత శ్లోకతాత్పర్యసహిత)	99-00
21. శ్రీవేంకటేశ్వరాధన	99-00
22. హయగ్రీవారాధన	99-00
23. లక్ష్మీనరసింహారాధన	99-00
24. శ్రీ బాలాత్రిపురసుందరీ స్తోత్ర కదంబం	99-00
25. దేవీ లీలామృతం	99-00
26. పురాణపండ సుందరకాండ వచనం	99-00
27. పురాణపండ రామాయణం	99-00
28. పురాణపండ భారతం	99-00
29. పురాణపండ భాగవతం	99-00
30. (సూరి) వాల్మీకి రామాయణం	99-00
31. కాలసర్ప యోగం	99-00
32. నిత్య జీవితములో రుద్రాక్షలు	99-00
33. నిత్య జీవితములో నవరత్నాలు	99-00
34. వేదసూక్తములు	99-00
35. వేమన పద్యసారామృతం	99-00
36. పండగలు పర్వదినాలు	99-00
37. సూక్తిరత్నాలు	99-00
38. హనుమచ్ఛ్రిత్ర	99-00
39. నవగ్రహ దర్శనమ్	99-00
40. నిత్యజీవితంలో నవగ్రహాలు	99-00
41. సాలగ్రామములు	99-00
42. గురుశుక్ర ప్రభావము చంద్రకళానాడి	99-00
43. శనిగ్రహరెమిడిస్	99-00
44. జాతకసుధాసారము-జాతకమోక్షప్రదాయిని	99-00
45. వివాహజ్యోతిషమంజరి-మ్యారేజ్మ్యాచింగ్గైడ్ (సాయిగణపతిరెడ్డి)	99-00
46. మీపుట్టినతేదీనిబట్టి మీజీవితరహస్యాలు (న్యూమరాలజీ లైఫ్గైడ్) ..	99-00
47. మీఅదృష్టానికి (పేరు) నేమ్కరక్షన్ ..	99-00
48. న్యూమరాలజీ రెమిడిస్	99-00
49. మూకపంచశతీ	99-00
50. శ్రీరామకర్ణామృతం	99-00

51. రహస్యకుక్కుటశాస్త్రం	300-00
52. ఉపాసన విధానం	99-00
53. పంచమవేదం మహాభారతం	99-00
54. దేవుళ్ళు డాట్ కామ్	99-00
55. గణపతిభాష్యం	99-00
56. యజుర్వేద ఉపనయనవివాహప్రయోగమంజరి	99-00
57. నవయోగులు	99-00
58. ఆంధ్రప్రదేశ్లోనిదర్శించవలసిన ప్రముఖదర్గాలు	99-00
59. సకలదేవతాఅష్టోత్తరాలు(పెద్దది)-(180అష్టోత్తరశతనామావళులతో)	99-00
60. సకలదేవతా అష్టోత్తరశతనామావళులు (కేస్బైండింగ్)	216-00
61. సకలదేవతా సహస్రనామములు	99-00
62. ఆధ్యాత్మిక సూక్తి నిధి	99-00
63. బ్రాహ్మణులు గోత్రాలు,ప్రవరలు	99-00
64. సర్వదేవతాస్వరూపుడు శ్రీ వేంకటేశ్వరుడు	99-00
65. శ్రీ లక్ష్మీసన్నిధి	99-00
66. శ్రీలక్ష్మీగణపతి హోమకల్పం	99-00
67. మార్షల్ఆర్ట్స్ 9 (కరాటే,కుంగ్ఫూనేర్పుకోండి)	99-00
68. మ్యాజిక్గైడ్	99-00
69. చదరంగం	99-00
70. పంచముఖ హనుమత్ వైభవం	63-00
71. గరుడపురాణం	40-00
72. మాఘపురాణం	36-00
73. శివపురాణం	36-00
74. వైశాఖపురాణం	36-00
75. కార్తీక పురాణం	36-00
76. కార్తీక పురాణం (చిన్నది)	25-00
77. సర్వకార్యసిద్ధికి రామాయణపారాయణ	63-00
78. పెద్దబాలశిక్ష	50-00
79. గాయత్రీ మహిమ	36-00
80. వృక్షదేవతలు	63-00
81. యాజుష స్కార్త సంస్కార చంద్రిక	200-00
82. సనాతనవైదిక బ్రాహ్మణస్మార్తాగమకల్పమ్	150-00
83. చతుర్వేదములు	120-00
84. నవగ్రహారాధన	120-00
85. తాళపత్ర సమాహార గోపురం	120-00
86. మనుధర్మ శాస్త్రం (వచనంలో...) (కేస్బైండు)	250-00

87. మానవధర్మములు	120-00
88. వేదమంత్ర సంహిత	120-00
89. సహస్రలింగార్చన	120-00
90. శ్రీ శివగీత	120-00
91. ద్వాదశఉపనిషత్తులు	120-00
92. పురాణపండవారి సౌందర్యలహరి	(కేస్ బైండింగ్) 250-00
(శ్లోకతాత్పర్యసహిత విపులవ్యాఖ్యతో)	సాదా 120-00
93. బృహత్ శివ స్తోత్ర రత్నాకరము	200-00
94. బృహత్ దేవీ స్తోత్రరత్నాకరము	200-00
95. బృహత్ విష్ణు స్తోత్రరత్నాకరము	200-00
96. కేదారనాథ్ బదరీనాథ్ యాత్రాగైడు	63-00
97. దక్షిణావృత శంఖములు	63-00
98. 108 దివ్యదేశాల విష్ణుక్షేత్రదర్శని	36-00
99. ధర్మసింధువు(కేస్ బైండింగ్)	270-00
100. భారతీయ శైవక్షేత్రయాత్రాదర్శిని	99-00
101. చిలుకూరి బాలాజీచరిత్ర	36-00
102. భగవత్ స్తుతి	63-00
103. సూర్యోపాసన	36-00
104. కాశీఖండం	250-00
105. దేవీభాగవతం	360-00
106. శ్రీ ఆంజనేయం	216-00
107. ధర్మసందేహాలు	216-00
108. ఆధ్యాత్మిక దైవిక వస్తువులు	250-00
109. రామాయణం	600-00
110. పోతన భాగవతం	900-00
111. శివమంత్రములు	63-00

8. వైద్య గ్రంథాలు

1. ఆహారం ఆరోగ్యం	36-00
2. మూలికావైద్య చిట్కాలు	36-00
3. ఆయుర్వేద వైద్య చిట్కాలు	30-00
4. గృహవైద్య రహస్యాలు	36-00
5. గృహవైద్యసారం	36-00
6. హోమియోవైద్యం (ద్వాదశలవణచికిత్స)	63-00
7. ప్రకృతివైద్యం	36-00
8. ఆహారం-వైద్యం	99-00

9. సంపూర్ణ ఆయుర్వేద-చిట్కా వైద్యం	99-00
10. ఆయుర్వేదమ్	36-00
11. ఆయుర్వేద మూలికావైద్యబీపిక	99-00
12. దుంపకూరలు, ఆకుకూరలు, కాయగూరలు (వాడకం - ఉపయోగాలు)	99-00
13. ఏకమూలికావైద్యం	99-00
14. అష్టాంగ హృదయం (4భాగాలు)	1200-00
15. రహస్యసిద్ధయోగవైద్యసారమ్	99-00
16. ప్రాథమిక హోమియోవైద్యం	99-00
17. ఒబెసిటీ	99-00
18. హెల్త్గైడ్	99-00
19. ఆయుర్వేదం-జీవనవేదం	99-00
20. పుడ్థెరపి	63-00
21. న్యాయరల్థెరపి	99-00
22. సంపూర్ణఆరోగ్యానికి 20ని॥	63-00
23. కీళ్ళనొప్పులు మీ సమస్యలైతే...	99-00
24. యోగామంత్ర	63-00
25. యోగా మండే టు సండే	63-00
26. హెర్బల్ మెడిసిన్-హెల్త్టుడే	99-00
27. హెల్త్ఫైల్	108-00
28. వస్తుగుణపాఠం	250-00
29. రసాయన వాజీకరణ తంత్రం	150-00
30. వస్తుగుణ మకరందం	400-00
31. నాటువైద్యం -(కేస్బైండ్)	360-00
32. నాటువైద్యం (చిన్నది)	99-00
33. ప్రాణాయామము-యోగ	63-00

9. అయ్యుష్ష - భవానీ రకాలు

1. శ్రీ అయ్యుష్ష లీలామృతం	30-00
2. శ్రీ అయ్యుష్ష భజనపాటలు	63-00
3. శ్రీ అయ్యుష్ష పూజాకల్పం	20-00
4. శ్రీ అయ్యుష్ష భక్తి గీతాలు	20-00
5. హారతిగైకొనుమా	40-00
6. శ్రీ అయ్యుష్ష దీక్ష F	10-00
7. శ్రీ అయ్యుష్ష భజనమాల F	10-00
8. శ్రీ అయ్యుష్ష నిత్యపూజ P	10-00

9. శ్రీ అయ్యప్ప నిత్యనియమావళి P	10-00
10. భవానీదీక్ష (శ్రీ భవానీ లీలామృతం)	36-00
11. దేవీలీలామృతం	99-00
12. శ్రీ దేవీ పూజాకల్పం	20-00
13. దేవీ భక్తిగీతాలు	20-00
14. భవానీదీక్ష P	10-00
15. దేవీ భక్తిమాల F	10-00
16. శ్రీ అయ్యప్ప భజనావళి	120-00
17. అయ్యప్పపూజావిధి (జేసుదాసుసాంగ్స్‌తో)	24-00

10. భజనలు - కీర్తనలు

1. అన్నమయ్య కీర్తనలు	20-00
2. శ్రీరామదాసు కీర్తనలు	20-00
3. సర్వదేవతా మంగళహారతులు	20-00
4. వసుంధర మంగళ హారతులు	25-00
5. సాభాగ్య దేవతా మంగళహారతులు	36-00
6. సర్వదేవతా భజనలు	36-00
7. చిట్టి పొట్టి పాటలు	10-00
8. జాతీయ గీతాలు	10-00
9. దేశభక్తి గీతాలు	36-00
10. పండుగలు-పుణ్యక్షేత్రాలు భక్తిగీతాలు	36-00
11. గొబ్బిళ్ళపాటలు,లాలిపాటలు,కోలాటపాటలు	36-00
12. అన్నమయ్య సంకీర్తనలు	99-00
13. పెళ్ళిపాటలు-స్త్రీలపాటలు	36-00
14. భక్తానంద భజనకీర్తనలు(ఓల్డ్‌సినిస్టెల్)	36-00
15. సర్వదేవతాభక్తిమణిమాల	36-00
16. బతుకమ్మ ఉయ్యాల పాటలు	36-00
17. అన్నమయ్య సంకీర్తనావిధి(1000కీర్తనలు)	270-00

11. హిట్స్ సాంగ్స్

1. ఘంటసాల భక్తిగీతాలు-భగవద్గీత	36-00
2. ఎస్.పి.బాలు భక్తిగీతాలు	36-00
3. ఘంటసాల సుమధురగీతాలు	99-00
4. పి. సుశీల సుమధురగీతాలు	99-00

5. ఎస్.పి. బాలు సుమధురగీతాలు	99-00
6. ఎస్.జానకి సుమధురగీతాలు	99-00
7. వేటూరి సుందరరామమూర్తిహిట్స్	99-00
8. సర్వదేవతా సినీభక్తిగీతాలు	99-00

12. స్త్రీలకు ఉపయుక్త పుస్తకములు

1. శ్రీకాంతామణి వంటలు (వెజ్)	63-00
2. శ్రీకాంతామణి వంటలు (నాన్ వెజ్)	63-00
3. శాకాహార వంటలు	30-00
4. మాంసాహారవంటలు	30-00
5. చిట్టిచిట్కాలు	30-00
6. అందానికి చిట్కాలు	30-00
7. పిల్లల పేర్లు (పెద్దది)	30-00
8. పిల్లల పేర్లు (చిన్నది)	10-00
9. లేటెస్ట్ ఎంబ్రాయిడరీ శాలీబోర్డర్స్	36-00
10. లేటెస్ట్ ఎంబ్రాయిడరీ డిజైన్స్	36-00
11. చిన్నారులకు చిరుతిళ్ళు	30-00
12. పసందైన ఫాస్ట్ ఫుడ్ వంటలు	30-00
13. వలావ్లు, ఫ్లైడ్ రైస్లు, వెరైటీరైస్లు	30-00
14. వేపుళ్ళు-ఇగుర్లు	30-00
15. బ్రేక్ ఫాస్ట్ వంటలు	30-00
16. పండుగలలో చేసుకొనే పిండివంటలు	30-00
17. మైక్రోవేవ్ వంటలు	99-00
18. సర్వదేవతాభక్తిమాల	36-00
19. పిల్లలపేర్లు (బాబు)	36-00
20. పిల్లలపేర్లు (పాప)	36-00
21. మోడ్రన్ మెహంది (గోరింటాకు డిజైన్స్)	36-00
22. మోడ్రన్ పిల్లలపేర్లు	99-00
23. నోరూరించే నాన్ వెజ్ వంటలు	99-00
24. మోడ్రన్ టైలరింగ్ (లేడీస్ & జంట్స్)	99-00

వివిధ రకాలు

ఎందరోమహానుభావులు	270-00
యోగాసనాలు	36-00
సూర్యనమస్కారములు	36-00
పొడుపు కథలు (చిన్నవి)	10-00

హిందీ-తెలుగు-స్వబోధిని	20-00
ఇంగ్లీషు-తెలుగు-స్వబోధిని	20-00
జనరల్ నాలెడ్జ్	20-00
నూరు ఎక్కాలు	10-00
1-100 టేబుల్ బుక్	10-00
1-100 టేబుల్ బుక్ (క్రాస్ సైజు)	4-50
శ్రీరామకోటి	27-00
శ్రీశివకోటి	27-00
మేజిక్	30-00
అంకెలతో గారడీ	30-00
హృదయస్పందన (కవితలు)	30-00
వాత్స్యయన కామసూత్రాలు	36-00
ఎ.పి.టూరిస్ట్ గైడు	36-00
ఇంద్రజాల రహస్యాలు	30-00
మహేంద్రజాల రహస్యాలు	30-00
శరీరభాష (బాడీ లాంగ్వేజ్)	99-00
క్రియాయోగం	36-00
ఆనందంగా జీవిద్దాం	99-00
హరిశ్చంద్ర నాటకం	50-00
వాత్సయనకామసూత్రాలు	99-00
పంచసాయకం	99-00
రతిరహస్యాలు	99-00
అనంగరంగం (కంభంపాటి స్వయంప్రకాష్)	99-00
శృంగారకేళి (కంభంపాటి స్వయంప్రకాష్)	99-00
గాయత్రీవిజ్ఞాన్	99-00
చింతామణి (నాటకం)	50-00
బాలనాగమ్మ	50-00
కాళహస్తి స్త్రీల వ్రతకథలు	36-00
కాళహస్తి రామాంజనేయ యుద్ధం(బదిరెడ్డి)	50-00
కాళహస్తి గోవింద నామాల భగవద్గీత	36-00
కాళహస్తి గృహవాస్తు చింతామణి	99-00
కాళహస్తి గృహవాస్తు మర్కాలు (భైండు)	63-00
రామరాయవాస్తుశాస్త్రం(ముద్దగడరామరావు)	90-00
ఎం.ఎస్.ఆర్.హనుమాన్ చాలీసా	10-00
ఎం.ఎస్.ఆర్.సుందరకాండ	80-00
బ్రహ్మంగారిజీవితచరిత్ర (జవంగుల)	125-00
శ్రీ ఆదిశంకరాచార్య దివ్యచరితామృతం	40-00

కాశీరామేశ్వర మజలీ కథలు	63-00
శ్రీలలితాసహస్రనామము(భాస్కరభాష్యం)	600-00
ప్రకృతిసిద్ధాంతములు-వేదవిజ్ఞానము-ఫలితజాతక సూత్రములు	595-00
ముదుండి విశ్వనాథరాజుగారి గ్రంథములు	
విశ్వకర్మ ప్రకాశము	80-00
ప్రాచీనవాస్తుశాస్త్రాలు-ఆధునికవాస్తుపరిశీలన	250-00
నారద సంహిత	150-00
వాస్తురాజవల్లభము-మూలానువాదము	60-00
మయమతము - వచనము	80-00
బృహత్సంహిత - వచనము	160-00
వాస్తువిజ్ఞానజ్యోతి	.....
పురోహిత దర్శని (గోరసవీరభద్రాచార్య)	....
విశ్వకర్మవాస్తువిద్యారహస్యములు	....
వాస్తు విజ్ఞాన చంద్రిక	....
మహాదశా పారిజాతం	....
వాస్తు నారాయణీయం	120-00
యోగావళీఖండం	120-00
ముహూర్తసింధువు	150-00
సర్వార్థచంద్రిక (4భాగాలు)	1208-00
మీరే సూర్యమరాలజిప్ట్ (డావూడ్)	370-00
నిర్ణయసింధు (2భాగాలు)	590-00
సాయి...	45-00
శ్రీ దుర్గానందలహరి	200-00
ఆరతిసాయిబాబా	11-00
ప్రతిష్ఠకల్పః(సాగి నరసింహమూర్తి)	500-00
తాజుద్దీన్ బాబా సచ్చరిత్ర	100-00

సుమారు 100 సం॥రాలునాటి ప్రాచీన ప్రతులు తిరిగి

ఈ క్రింది గ్రంథములు ప్రచురించబడినవి.

శ్రీరామ మంత్రానుష్ఠానము	300-00
శ్రీరామనవరాత్రోత్సవకల్పః	300-00
సీతారామ కథా సుధ అయోధ్యకాండ	200-00
సీతారామ కథా సుధ బాలకాండ	150-00
అరణ్యకాండ	100-00
శ్రాద్ధము ఎందుకు పెట్టాలి ? షోడశ సంస్కారములు	200-00
స్మార్త కాపర్ణి కారికలు	200-00
నవుంసక సంజీవనము, వైద్య శిరోమణి	200-00
విషవైద్య చింతామణి	200-00

హేమాద్రి సూరిణా ప్రాయశ్చిత్తాధ్యాయః	300-00
సర్వమూలికా గుణరత్నాకరం	300-00
ఆపస్తంబీయ ధర్మసూత్రాలు	300-00
సర్వశాంతి దర్పణం - అపర ప్రయోగ దర్పణం	200-00
గణకరంజని	200-00
సంతాన దీపిక	200-00
తిథినిర్ణయ కాణ్డః	250-00
ముహూర్త దర్పణం	200-00
జ్యోతిష శాస్త్ర రత్నము (శ్రీపతిజాతక పద్ధతి)	250-00
లఘుతాచకము	200-00
శ్రీ వైఖనస పైతృమేదిక ప్రయోగః	300-00
స్మృతి రత్నాకరము (ధర్మశాస్త్రం)	400-00
జాతకామృతతసారం	300-00
జాతక బోధిని	300-00
సంగీత విద్యాదర్పణం	300-00
సంగీత సర్వార్థసారసంగ్రహం	300-00
ముహూర్త మార్తాండం(చీకతాత్పర్యం)	450-00
జాతకరహస్యం	200-00
రాజమార్తాండం	200-00
ఆయుర్దాయదీపిక	200-00
వైద్యామృతం	200-00
అనుపానమంజరీ	200-00
నవగ్రహశాంతి విధానం-ఉదకశాంతి విధిః	200-00
చికిత్సరత్నము	200-00
స్వరచింతామణి	200-00
ద్వాదశలోహ భస్మవిధానం	200-00
దైవజ్ఞయశో విభూషణం	200-00
అనుపాన రత్నకరము	200-00
కాలామృతము	250-00
దైవజ్ఞకర్ణామృతము	300-00
రసేంద్ర చింతామణి	300-00
రసరత్న సముచ్ఛయం	300-00
వస్తుగుణరత్నాకరము	300-00
హోరానుభవదర్పణము	360-00
విశ్వకర్మ ప్రకాశిక వాస్తుశాస్త్రము	250-00
స్త్రీజన కల్పవల్లి	450-00
సంగీత సర్వార్థ సంగ్రహం	300-00
సంగీత సుధాసంగ్రహము	250-00
అర్క ప్రకాశము	200-00
సంగీత మార్తాండము	200-00
సంగీత ప్రథమబోధిని	200-00

వైద్యకల్పతరువు	200-00
రసప్రదీపిక	250-00
గణకానందము	250-00
శ్రీ లలితాసహస్రనామావళిః-వివరణాత్మక భావంతో	200-00
నవచండీ వేదోక్త శ్రీ దేవీ పూజాకల్పం	200-00
శ్రీ గాయత్రీ అనుష్ఠాన తత్త్వప్రకాశిక	360-00
సంగీతమార్తాండము	250-00
సారావళి	360-00
భేషజకల్పము	200-00
గురుశిష్య ఆయుర్వేద వైద్యచింతామణి	360-00
జాతకమణి	200-00
సర్వశకున ప్రకాశిక	200-00
యాజుష ప్రయోగ చంద్రిక	250-00
శిక్షావల్లీ-ఆనందవల్లీ-భృగువల్లీ	300-00
వసంతరాజ శకునము	250-00
తొట్టి వైద్యం	450-00
జ్యోతిష సిద్ధాంత సంగ్రహము (పంచాంగ గణితం)	300-00
సహస్ర యోగప్రకాశిక	300-00
శ్రీవిద్యారహస్యం	290-00
మహర్షుల చరిత్ర 1,3 300+300	
వేంకట సోమయాజీయం అను ధర్మశాస్త్రకాండము	250-00
శ్రీఆంజనేయం	216-00
రాశితుల్యవత్సర ఫలితం	200-00
నాడి జ్యోతిష విశ్లేషణ	400-00
రహస్యకుక్కుటశస్త్రం	300-00
స్త్రీ ధర్మరత్న బాండాగారము	200-00
శైవోత్సవరత్నాకరం	300-00
యాజుషప్రయోగ చింతామణి	300-00
సుస్వర ఋగ్వేద ప్రయోగదర్శిని	300-00
ఆయుర్వేద వైద్య సంగ్రహం	300-00
వశిష్ట సంహిత	360-00
హోమియోపతి గృహవైద్యం	200-00
వ్రతచూడామణి	300-00
వైశ్యధర్మప్రకాశిక	300-00
ఆలయ నిత్యార్చన పద్ధతి	200-00
స్త్రుతిముక్తాఫలం	300-00
ఆపస్తంబయల్లాజీయమ్	300-00
జ్యోతిషశాస్త్రసంగ్రహము	200-00
కర్మవిపాకాఖ్యయం	360-00
ముహూర్త రత్నావళి	250-00
సుదివిలోచనం	300-00
ఉత్తర కాలామృతం	200-00
సర్వవిషయ సర్వస్వసంగ్రహం	200-00

అరుదైన పాత పంచాంగములు, వ్రతకథలు,
పురాణములు, ఆరాధన గ్రంథములు,
సుప్రభాతములు, మహాత్మ్యములు, సహస్రనామములు,
పూజావిధానములు, స్తోత్రాలు, ప్రామాణిక గ్రంథములు,
కథలు, జ్యోతిష, వాస్తు, వైద్య, మంత్రశాస్త్రాది ఆధ్యాత్మిక
గ్రంథములకు

మోహన్ పబ్లికేషన్స్

ఆధ్యాత్మిక గ్రంథనిలయం

కోటగుమ్మం, అజంతా హోటల్ ఎదుట,
రాజమహేంద్రవరం.

www.mohanpublications.com

From :

☎ : 0883-246 25 65

MOHAN PUBLICATIONS

Fort Gate, Opp : Ajanta Hotel

Rajahmundry-533 101 (a.p.)

mohan
PUBLICATIONS

ఆధ్యాత్మిక గ్రంథనిలయం

ఉచిత Pdf బుక్స్ కై : - www.granthanidhi.blogspot.in

ఆధ్యాత్మిక, జ్యోతిష, వాస్తు, ఆయుర్వేద,
మంత్రశాస్త్రాది అనేక విషయాలు
తెలుసుకొండి... ఫ్రీబుక్స్
MOHAN PUBLICATIONS
పేజ్ లైక్ చేయండి.

granthanidhi
THE TREASURE OF PAGES
FIRST EVER TELUGU FREE E-BOOKS
DOWNLOADING WEB PORTAL
www.granthanidhi.com

Kinige.com

మా ఇ-బుక్స్ కినిగె ద్వారా కానుకగాలు
చేసుకొనే వచ్చును.

dailyhunt

మా ఇ-బుక్స్ డైలీహంట్ ద్వారా
అత్యధిక డిస్కంట్ ఆఫర్లతో లభించును.